

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till revidering av stadgandena om brott mot rättskipning, myndigheter och allmän ordning samt om sexualbrott

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Denna proposition är ett led i totalrevideringen av Finlands strafflag, som härstammar från år 1889. Även om strafflagen under dess giltighetstid har ändrats i flera revideringar uppfyller den inte längre de krav som bör ställas på en modern strafflagstiftning. Det första skedet av totalrevideringen gällde egendoms- och omsättningsbrotten samt de ekonomiska brotten och trädde i kraft i början av 1991. I det andra skedet av totalrevideringen moderniserades stadgandena om politiska brott, brott mot liv och hälsa, allmänfarliga brott, informations- och kommunikationsbrott, arbetsbrott, miljöbrott och kränkning av vissa immateriella rättigheter. Dessa stadganden trädde i kraft den 1 september 1995. I samband med det andra revideringsskedet infördes också helt nya stadganden om juridiska personers straffansvar.

I denna proposition föreslås en revidering av kapitlet om brott mot rättskipning, brott mot myndigheter och brott mot allmän ordning. Dessa kapitel utgör i stort sett en sammanhängande helhet. De erbjuder en möjlighet att på ett övergripande sätt granska och väga det straffrättsliga skydd som tillhandahålls av de organ som upprätthåller samhällets funktion och trygghet samt betydelsen av övriga regleringar som tryggar den allmänna säkerheten och ordningen. Också det gällande kapitlet om sedlighetsbrott innehåller straffstadganden som har utarbetats i syfte att säkerställa allmän ordning. Det är därför motiverat att i detta sammanhang revidera också kapitlet om sexualbrott. Propositionen bygger på de för totalrevideringen gällande principerna, bland dessa den s.k. koncentreringsprincipen. Enligt denna skall samtliga straffstadganden som är förenade med hot om fängelsestraff tas in i strafflagen.

Propositionens straffstadganden bygger i stor utsträckning på gällande strafflag. De förslag som gäller brott mot rättskipning och myndigheter innebär huvudsakligen en systematisk omDispositionering av kapitel- och paragrafindelningarna. Det nya kapitlet om brott mot allmän ordning innehåller dels systematiska reformer, dels förslag till väsentliga utvidgningar av strafflagens tillämpningsområde. Detta föreslås inbegripa vissa missbruk som för närvarande regleras utanför strafflagen, exempelvis spridning av pornografi. Enligt förslaget skall stadgandena om brott mot allmän ordning slopas ur kapitlet om sexualbrott och samtidigt frångås det system som innebär att straffbarhetsgraderingen sker utgående från gärningsmannens sexuella inriktning.

Kapitlet om brott mot rättskipning innehåller stadganden om osann utsaga och falsk angivelse samt om bevisförvanskning. Straffbarheten för falsk angivelse utvidgas. Ett helt nytt straffstadgande i kapitlet om brott mot rättskipning är paragrafen om övergrepp i rättssak. Syftet med paragrafen är att förbättra det straffrättsliga skyddet för personer som vid en rättegång hörs såsom vittnen eller i någon annan egenskap.

Kapitlet om brott mot myndigheter skall mera konsekvent än för närvarande täcka de allra allvarligaste brotten mot tjänstemän och myndigheter. Kapitlet kommer inte längre att innehålla några stadganden om brott mot allmän ordning. Ett helt nytt stadgande föreslås om bötesfusk, som innebär att gärningsmannen ger myndigheterna i något väsentligt avseende felaktiga uppgifter om en för betalningsförmågan relevant omständighet. I överensstämmelse med koncentreringsprincipen överflyttas till kapitlet det för närvarande i polislagen ingående stadgandet om

brott mot polislagen.

Kapitlet om brott mot allmän ordning är betydligt mera omfattande än det gällande. Kapitlet har utökats bl.a. med stadganden om brott mot trosfrid, giftefrid och religion-sutövning. I överensstämmelse med centraliseringsprincipen föreslås att i kapitlet tas in ett straffstadgande bl.a. om ordnande av olaglig inresa, stadganden om djurskyddsbrott samt om spridning, marknadsföring och innehav av pornografiska bilder. De nya stadgandena om spridning av pornografi innehåller distinktare avgränsningar av straffbarheten än de nuvarande. Marknadsföringen av dylika produkter skulle genom straffstadganden styras strängare än för närvarande. Målsättningen är att ingen mot sin vilja skall behöva se pornografiska publikationer. Ett särskilt straffstadgande föreslås för innehav av barnpornografi.

Syftet med kapitlet om sexualbrott är att tydligare än för närvarande skydda den sexuella självbestämmanderätten. Ett annat centralt syfte är att förbättra det straffrättsliga skyddet för barn. I kapitlet föreslås inte längre några stadganden om tryggnad av tukt och sedlighet eller allmän ordning. Straffstadgandena om samlag mellan släktingar och stadgandena om kränkning av

sedligheten föreslås bli överförda till kapitlet om brott mot allmän ordning. De föreslagna sexualbrottsstadgandena skall inte längre vara bundna till om sexuell inriktning. T.ex. stadgandet om våldtäkt skall tillämpas oberoende av brottsoffrets kön och specialstadgandena om homosexuella föreslås bli upphävida. Helt nytt är det föreslagna stadgandet om köp av sexuella tjänster av en ung person. Sexualbrotten föreslås i klart större utsträckning än för närvarande lyda under allmänt åtal.

Till följd av Finlands medlemskap i Europeiska unionen föreslås att stadgandena om givande och tagande av muta skall tillämpas också på personer som är anställda hos Europeiska gemenskaperna.

Utöver ändringarna i strafflagen föreslås ändringar i 36 andra lagar. Ändringarna beror huvudsakligen på att straffstadganden som ingår i dessa lagar ersätts med stadganden i strafflagen. De straffstadganden som ingår i de andra lagarna föreslås således bli upphävida eller ändrade så att de innehåller en hänvisning till strafflagen.

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft ungefär ett halvt år efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sida

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	8
1. Inledning	8
2. Nuläget	8
3. Bedömning av nuläget och propositionens mål	10
4. Beredningen av propositionen	10
5. Ekonomiska och organisatoriska verkningar	11
6. Andra omständigheter som inverkar på propositionen	11
6.1. Förhållandet till de övriga delarna av totalrevideringen	11
6.2. Propositionen i förhållande till vissa aktuella lagändringar	12
6.3. Reglering av åtalsrätten	12
6.4. Förhållandet till vissa internationella konventioner	12
DETALJMOTIVERING	14
1. Strafflagen	14
1.1. 10 kap. Om brott mot trosfrid	14
1.2. 15 kap. Om brott mot rättskipning	14
1.2.1. Kapitelmotivering	14
1.2.1.1. Gällande lagstiftning	14
1.2.1.1.1. Stadgandenas systematik	14
1.2.1.1.2. Stadganden om osann utsaga	15
1.2.1.1.3. Stadganden om falsk angivelse	17
1.2.1.2. Problem i den gällande lagstiftningen	18
1.2.1.3. Förslagets huvudpunkter	20
1.2.2. Paragrafmotivering	22
1 §. Osann utsaga inför domstol	22
2 §. Osann utsaga vid myndighetsförfarande	26
3 §. Grov osann utsaga inför domstol	29
4 §. Oaktsam osann utsaga	31
5 §. Försök till anstiftan av osann utsaga	32
6 §. Falsk angivelse	32
7 §. Bevisförvanskning	35
8 §. Grov bevisförvanskning	37
9 §. Övergrepp i rättssak	38
10 §. Underlåtenhet att anmäla grovt brott	40
11 §. Skyddande av brottsling	44
12 §. Utomlands avgiven osann utsaga	45
13 §. Begränsningsstadgande	47
1.3. 16 kap. Om brott mot myndigheter	49
1.3.1. Kapitelmotivering	49
1.3.1.1. Gällande lagstiftning	49
1.3.1.2. Problem i den gällande lagstiftningen	54
1.3.1.3. Förslagets huvudpunkter	54
1.3.2. Paragrafmotivering	57
1 §. Våldsamt motstånd mot tjänsteman	57
2 §. Motstånd mot tjänsteman	62
3 §. Brotts mot polislagen	64

4 §.	Lämnande av oriktiga personuppgifter	65
5 §.	Bötesfusk	67
6 §.	Registeranteckningsbrott	71
7 §.	Ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet	72
8 §.	Usurpation av tjänstemannabefogenhet	75
9 §.	Övertädelse av myndighetsförbud som gäller egendom	78
10 §.	Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning	81
11 §.	Givande av muta	83
12 §.	Grovt givande av muta	86
13 §.	Olaga befriande av fånge	87
14 §.	Fångrymning	91
15 §.	Fånges vapeninnehav	92
16 §.	Juridiska personers straffansvar	93
17 §.	Begränsningsstadgande	93
18 §.	Definition	93
1.4.	17 kap. Om brott mot allmän ordning	95
1.4.1.	Kapitelmotivering	95
1.4.1.1.	Gällande lagstiftning	95
1.4.1.1.1.	Stadgandena i 16 kap. strafflagen	95
1.4.1.1.2.	Övriga strafflagstadganden	96
1.4.1.1.3.	Övriga straffstadganden som skyddar den allmänna ordningen	98
1.4.1.2.	Problem i den gällande lagstiftningen	103
1.4.1.3.	Förslagets huvudpunkter	104
1.4.2.	Paragrafmotivering	109
1 §.	Offentlig uppmaning till brott	109
2 §.	Upplopp	111
3 §.	Våldsamt upplopp	113
4 §.	Anförande av våldsamt upplopp	113
5 §.	Väpnat störande av allmän ordning	114
6 §.	Motstånd mot person som upprätthåller ordningen	114
7 §.	Riksgränsbrott	118
8 §.	Ordande av olaglig inresa	123
9 §.	Egenhandsrätt	124
10 §.	Brott mot trosfrid	126
11 §.	Hindrande av religionsutövning	128
12 §.	Brott mot griftefrid	129
13 §.	Ofog	130
14 §.	Djurskyddsbrott	132
15 §.	Lindrigt djurskyddsbrott	135
16 §.	Anordnande av hasardspel	136
17 §.	Olovligt anordnande av lotteri	140
18 §.	Spridning av våldsskildring	140
19 §.	Spridning av pornografisk bild	143
20 §.	Innehav av barnpornografisk bild	148
21 §.	Sedlighetssårande marknadsföring	150
22 §.	Offentlig kränkning av sedligheten	153
23 §.	Samlag med nära släkting	154
24 §.	Stadganden om påföljder	156
25 §.	Juridiska personers straffansvar	158
26 §.	Åtalsrätt	158
27 §.	Åtgärdseftergift	159
1.5.	19 kap. Om äktenskapsbrott	159
1.6.	20 kap. Om sexualbrott	159
1.6.1.	Kapitelmotivering	159
1.6.1.1.	Systematik och regleringsbehov	159

1.6.1.2. Gällande lagstiftning och bristerna i den	162
1.6.1.2.1. Den gällande lagstiftningens mål	162
1.6.1.2.2. Tvingande till sexuellt umgänge	162
1.6.1.2.3. Sexuellt utnyttjande av barn	164
1.6.1.2.4. Övriga stadganden	166
1.6.1.3. Förslagets huvudpunkter	168
1.6.2. Paragrafmotivering	170
1 §. Våldtäkt	170
2 §. Grov våldtäkt	172
3 §. Tvingande till samlag	173
4 §. Tvingande till sexuell handling	174
5 §. Sexuellt utnyttjande	176
6 §. Sexuellt utnyttjande av barn	179
7 §. Grovt sexuellt utnyttjande av barn	182
8 §. Köp av sexuella tjänster av en ung person	183
9 §. Koppleri	184
10 §. Definitioner	186
11 §. Åtalsrätt	187
12 §. Åtgärdseftergift	188
1.7. 24 kap. Om fridsbrott	188
1.7.1. Kapitelmotivering	188
1.7.2. Paragrafmotivering	189
1.8. 26 kap. Om falsk och ostyrkt angivelse	189
1.9. 40 kap. Om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare	189
1.10. 42 kap. Om brott emot föreskrift till statens säkerhet eller allmän ordning	190
1.10.1. Kapitelmotivering	190
1.10.2. Paragrafmotivering	190
1.11. 43 kap. Om brott emot föreskrift beträffande sedligheten	191
1.11.1. Kapitelmotivering	191
1.11.2. Paragrafmotivering	191
1.12. 47 kap. Om arbetsbrott	192
2. Lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen	193
3. Lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning	193
4. Tvångsmedelslagen	193
5. Tryckfrihetslagen	194
6. Lagen om faderskap	194
7. Polislagen	195
8. Steriliseringslagen	195
9. Kastreringslagen	195
10. Lagen om avbrytande av havandeskap	195
11. Lagen om aktiebolag	196
12. Lagen om bostadsaktiebolag	196
13. Lagen om andelslag	196
14. Lagen om konkurrensbegränsningar	197
15. Kreditinstitutslagen	197
16. Lagen om placeringsfonder	197
17. Lagen om försäkringsbolag	197
18. Lagen om utländska försäkringsbolag	197
19. Lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster	197
20. Lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland	198
21. Lagen om försäkringsföreningar	198
22. Lagen om pensionsstiftelser	198
23. Lagen om försäkringskassor	198

24. Tullagen	198
25. Lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik	198
26. Lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik	199
27. Lagen om bevakningsföretag	199
28. Lagen om offentliga nöjestillställningar	200
29. Lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram	200
30. Lagen om förrättande av filmgranskning	201
31. Lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen	201
32. Passlagen	202
33. Lagen om gränszon	202
34. Utlänningslagen	202
35. Lotterilagen	202
36. Lagen om penninginsamlingar	203
37. Djurskyddslagen	203
 Ikraftträdande	 204
 LAGFÖRSLAG	 205
1. Lag om ändring av strafflagen	205
2. Lag om upphävande av 3 § lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen	218
3. Lag om upphävande av lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning	218
4. Lag om ändring av 5 kap. 1 och 10 §§ tvångsmedelslagen	219
5. Lag om ändring av 37 § tryckfrihetslagen	220
6. Lag om ändring av 44 § lagen om faderskap	220
7. Lag om ändring av 51 § polislagen	221
8. Lag om ändring av 11 § steriliseringslagen	221
9. Lag om ändring av 11 § kastreringslagen	221
10. Lag om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap	222
11. Lag om upphävande av 16 kap. 8 § 1 punkten lagen om aktiebolag	222
12. Lag om upphävande av 88 § lagen om bostadsaktiebolag	223
13. Lag om ändring av 199 § lagen om andelslag	223
14. Lag om ändring av 27 § lagen om konkurrensbegränsningar	223
15. Lag om ändring av 98 § kreditinstitutslagen	224
16. Lag om ändring av 68 § lagen om placeringsfonder	224
17. Lag om upphävande av 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag	224
18. Lag om upphävande av 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag	225
19. Lag om upphävande av 22 § 1 punkten lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster	225
20. Lag om upphävande av 44 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland	225
21. Lag om upphävande av 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsföreningar	226
22. Lag om upphävande av 130 § 1 punkten lagen om pensionsstiftelser	226
23. Lag om upphävande av 163 § 1 punkten lagen om försäkringskassor	226
24. Lag om ändring av 42 § tullagen	227
25. Lag om ändring av 5 och 6 §§ lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik	227
26. Lag om ändring av 12 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik	228
27. Lag om ändring av 6 § lagen om bevakningsföretag	228
28. Lag om ändring av 18 § lagen om offentliga nöjestillställningar	228
29. Lag om ändring av 16 § lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram	229
30. Lag om ändring av 14 § lagen om förrättande av filmgranskning	229

31. Lag om ändring av 3 § lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen	230
32. Lag om ändring av 21 § passlagen	230
33. Lag om ändring av 10 § lagen om gränszon	231
34. Lag om ändring av utlänningslagen	231
35. Lag om ändring av 6 § lotterilagen	232
36. Lag om ändring av 12 § lagen om penninginsamlingar	232
37. Lag om ändring av 15 § djurskyddslagen	233
BILAGA	234
Parallelltexter	234

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Finlands strafflag härstammar från år 1889. En totalrevidering av strafflagen har pågått sedan år 1972, då straffrättskommittén tillsattes. Denna hade i uppdrag att utarbeta principerna för en ny strafflag. Sedan år 1980 har revideringen beretts av en särskild projektorganisation vid justitieministeriet, inom ramen för det s.k. strafflagsprojektet. Även om strafflagen har undergått flera ändringar under decenniernas gång ansågs det att den inte längre uppfyllde de krav som bör ställas på en modern strafflag. Tack vare partiella revideringar är vissa delar av strafflagen visserligen uppdaterade både till innehållet och utformningen, men strafflagens uppbyggnad är fortfarande den ursprungliga. Också flera av de under årens lopp ändrade kapitlen och straffstadgandena är redan föråldrade. Dessutom finns det i strafflagen och på andra ställen i strafflagstiftningen fortfarande en hel del centrala kapitel som är i behov av genomgripande revidering.

Syftet med denna proposition är att fortsätta den genomgripande revideringen av strafflagen till vissa delar som har betydelse för rättsväsendets funktion och den allmänna ordningen i samhället. De stadganden som nu föreslås bli reviderade gäller brott mot rättskipning, brott mot myndigheter och allmän ordning samt sexualbrott. Också detta skede av totalrevideringen inbegriper en enhetlig granskning och bedömning av de syften, förmåner och värden som kan främjas och skyddas genom strafflagstiftningen. Avsikten är att göra en avvägning mellan de värden som skall skyddas och att utgående från det föränderliga rättsmedvetandet genomföra en så enhetlig omprövning av de ifrågasvarande gärningarnas straffbarhet som möjligt. Sedan strafflagen stiftades har detta inte gjorts i den omfattning som det nu är fråga om.

Propositionen följer den vid totalrevideringen iakttagna ordningen där revideringen börjar med strafflagens särskilda del. Även om det i princip är viktigt att revidera strafflagens allmänna del, har det varit nödvändigt att ägna de två första skedena av totalrevideringen åt den särskilda delens stadganden om olika brott, på grund av att dessa

varit i det mest brådskande behovet av revidering. Också de kapitel som det nu är fråga om kan anses vara i brådskande behov av revidering, trots att merparten av dessa stadganden har reviderats sedan strafflagens ikraftträdande, i vissa fall t.o.m. flera gånger. Dessutom föreslås upphävande av vissa stadganden som klart avspeglar andra samhälleliga förhållanden än dem som vi nu lever i.

De stadganden som föreslås bli reviderade utgör en tämligen sammanhängande helhet och möjliggör således en övergripande granskning och avvägning av det straffrättsliga skyddet för de organ som upprätthåller samhällets funktioner och säkerhet samt betydelsen av övriga stadganden när det gäller att trygga den allmänna säkerheten och ordningen. Dessa områden regleras i de föreslagna kapitlen om brott mot rättskipning, om brott mot myndigheter samt om brott mot allmän ordning. Också i strafflagens gällande kapitel om sedlighetsbrott finns för närvarande straffstadgande som har tillkommit i syfte att trygga allmän ordning. Det är därför motiverat att i detta sammanhang revidera också det kapitlet.

2. Nuläget

Den gällande strafflagen publicerades i författningssamlingen år 1889 och trädde i kraft 1894. Den hade ursprungligen 44 kapitel. Av dem gällde 1—9 kap. de allmänna principerna för tillämpning av straffstadgandena, inklusive skadestånd, medan 10—44 kap. innehöll stadganden om olika brott.

Strafflagen har ändrats flera gånger. Ändringar har gjorts i de flesta kapitel i den allmänna delen. Av kapitlen i strafflagens särskilda del kvarstod före totalrevideringens första skede endast två små och mindre betydande kapitel (18 och 30 kap.) i sin ursprungliga utformning. Kapitel som i ett tidigare skede helt reviderats är t.ex. 10 kap. om brott mot trosfrid, 13 kap. om brott mot humaniteten, 20 kap. om sedlighetsbrott, 21 kap. om brott mot liv och hälsa, 23 kap. om trafikfylleri samt 28 kap. om stöld.

År 1983 fogades till strafflagen ett 45 kap. om militära brott. Dessutom har 40 kap. om tjänstebrott reviderats genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 1990. Principer-

na för totalrevideringen iakttogs i vissa avseenden redan vid dessa revideringar, även om de genomfördes som separata projekt.

Det första skedet av totalrevideringen, som trädde i kraft i början av 1991, omfattar huvudsakligen ändringar i strafflagens särskilda del och i andra lagar än strafflagen. I det sammanhanget totalreviderades tio av strafflagens kapitel, dvs. 28-39 med undantag av 34 kap., och ett helt nytt kapitel fogades till strafflagen. Samtidigt reviderades 38 kap. delvis. Av de helt reviderade kapitlen handlar 28 kap. om stöld, förskingring och olovligt brukande, 29 kap. om brott mot den offentliga ekonomin, 30 kap. om näringsbrott, 31 kap. om rån och utpressning, 32 kap. om häleribrott, 33 kap. om förfälskningsbrott, 35 kap. om skadegörelse, 36 kap. om bedrägeri och annan oredlighet, 37 kap. om betalningsmedelsbrott och 39 kap. om gäldenärsbrott. Det nya 46 kap. som fogades till strafflagen handlar om regleringsbrott och smuggling. Samtidigt gjordes ändringar i över 60 andra lagars straffstadganden.

Följande större strafflagsreform gällde revideringen av 7 kap. om sammanträffande av brott, och denna reform skedde genom en lag som trädde i kraft den 1 april 1992.

Genom 50 kap. om narkotikabrott, som trädde i kraft vid ingången av 1994, kompletterades strafflagen med stadganden om dessa brott som tidigare reglerats utanför strafflagen.

Det andra skedet av totalrevideringen trädde i kraft i början av september 1995 och utgjorde en fortsättning på revideringen av sådana helheter av straffstadganden vilka följde närmast i viktighets- och skyndsamhetsordningen eller som hade samband med stadganden som redan tidigare föreslagits bli ändrade. I det andra skedet reviderades åtta strafflagskapitel i sin helhet och fogades tre nya kapitel till strafflagen. De kapitel som reformen omfattade kan grupperas på följande sätt: politiska brott, dvs. krigsförbrytelser och brott mot humaniteten (11 kap.), landsförräderibrott (12 kap.), högförräderibrott (13 kap.) och brott mot politiska rättigheter (14 kap.), brott mot liv och hälsa (21 kap.), brott mot friheten (25 kap.), allmänfarliga brott (34 kap.), informations- och kommunikationsbrott (38 kap.), arbetsbrott (47 kap.), miljöbrott (48 kap.) samt kränkning av vissa immateriella rättigheter (49 kap.). I samband med reformen gjordes dessutom ändringar i över 160 andra lagars straffstadganden.

Samtidigt som strafflagsreformens andra skede trädde i kraft trädde också helt nya stadganden om juridiska personers straffansvar i kraft. De hade införts i 9 kap. 1 kap. strafflagen har reviderats genom den lagstiftning som trädde i kraft den 1 september 1996 (626/96).

Regeringens proposition med förslag till lag om komplettering av strafflagen med ett 51 kap. om värdepappersmarknadsbrott (RP 293/1994 rd) förföll då riksdagens mandatperiod löpte ut våren 1995.

Projektorganisationens förslag till strafflagsstadganden om kränkning av fred, privatliv och ära blev klart år 1994 (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 7/1994). Ett betänkande om revidering av 44 kap. strafflagen är under beredning. Vidare bereds en revidering av vissa centrala straffstadganden som för närvarande finns utanför strafflagen. Projektorganisationens förslag till stadganden om trafikbrott blev klart år 1994 (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 4/1994) och följer den uppställda målsättningen att de straffstadganden som är förenade med hot om fängelsestraff kan finnas i strafflagen.

Revideringen av strafflagens allmänna del föreligger snart i form av ett betänkande och avsikten är att lägga fram ett slutligt förslag i ett senare skede. Revideringen av strafflagens påföljdssystem har till den del det gäller fängelsestraff framskridit till propositionsskedet och ett betänkande om bötesstraff har färdigställts. Dessutom har projektorganisationen färdigställt ett förslag till revidering av stadgandena om förverkandepåföljder.

När det gäller kapitlen i strafflagens särskilda del har totalrevideringen inte ännu utsträckts till 18 kap. om brott emot familjerättigheter eller till 22 kap. om fosterfördrivning eller till vissa delar av 42-44 kap.

Denna proposition täcker det område i den gällande strafflagen som nu regleras i 10 kap. om brott mot trosfrid, 16 kap. om brott emot offentlig myndighet och allmän ordning, 17 kap. om osann utsaga, 19 kap. om äktenskapsbrott, 20 kap. om sedlighetsbrott samt 26 kap. om falsk och ostyrt angivelse. Dessa kapitel ersätts med de föreslagna 15 kap. om brott mot rättskipning, 16 kap. om brott mot myndigheter, 17 kap. om brott mot allmän ordning och 20 kap. om sexualbrott.

3. Bedömning av nuläget och propositionens mål

Syftet med de straffstadganden som behandlas i propositionen är att trygga de centrala verksamhetsbetingelserna för ett organiserat samhälle. En väl fungerande rättskipning är en av hörnstenarna för ett lagligt fungerande samhälle. I ett organiserat samhälle är det också viktigt att trygga myndigheternas verksamhetsmöjligheter. Från medborgarnas synpunkt har den allmänna ordningen och säkerheten en grundläggande betydelse för ett tillfredsställande liv och även för utkomsten.

För att ordningen i samhället skall kunna upprätthållas är det emellertid nödvändigt att uppställa gränser för medborgarnas handlingsfrihet. I flera av de stadganden som behandlas i propositionen dras det en gräns mellan å ena sidan sådana för medborgarna uppställda begränsningar som är godtagbara för att de tryggar samhällets funktion och å andra sidan medborgarnas viktiga grundläggande fri- och rättigheter. I propositionen föreslås bl.a. begränsningar av yttrandefriheten. En sådan verkan kan stadgandena om spridning och innehav av pornografi anses ha. Också stadgandet om offentlig uppmaning till brott och stadgandena om upplopp kan betraktas även ur denna synvinkel. Genom stadganden om sedlighetsbrott har man alltid ingripit också mot gärningar som begås inom medborgarnas privatliv.

Den gällande lagstiftningen kan i vissa fall kritiserats för att den grundlöst eller alltför strängt ingriper i medborgarnas verksamhetsmöjligheter som är nära förknippade med de grundläggande fri- och rättigheterna. Vissa av de stadganden som skall revideras avspeglar klart den förändrade samhällssituationen och den förändrade inställningen till styrning av medborgarna.

I propositionen eftersträvas en med nuvarande uppfattningar överensstämmande balans mellan å ena sidan de straffstadganden som är nödvändiga för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet och å andra sidan medborgarnas handlingsfrihet. Det råder inget tvivel om att de flesta straffstadgandena som tryggar myndigheternas verksamhet eller allmän ordning fortfarande behövs. Propositionen leder på det hela taget inte till några större förändringar i fråga om straffbarhet. Vissa helt föråldrade eller annars överflödiga stadganden föreslås bli upp-

hävda. I vissa fall föreslås oskäligt stränga straffskalor antingen bli lindrade eller åtminstone utformade på ett sätt som medger större flexibilitet och differentiering enligt brottens allvarlighetsgrad. I stadgandena om de grövsta sexualbrotten anges å andra sidan ett antal kvalificeringsfaktorer som leder till en differentiering av såväl straffbarheten som påföljderna.

I respektive kapitel motiveringar görs mera detaljerade bedömningar av den gällande lagstiftningen och de föreslagna stadgandena.

4. Beredningen av propositionen

Beredningen av totalrevideringen bygger till centrala delar på straffrättskommitténs betänkande (kommittébetänkande 1976:72). Kommittén hade i uppdrag att bereda en genomgripande revidering av strafflagstiftningen. Den skulle reda ut och planera principerna för en ny strafflagstiftning samt utforma och prioritera de mål, intressen och värden som skall främjas och skyddas genom strafflagstiftningen. Vidare skulle kommittén planera metoder för att genom strafflagstiftningen skydda sådana syften, intressen och värden som skall anses vara viktiga. Vidare skulle den utreda i vilken mån det är ändamålsenligt att överföra straffstadganden från olika lagar till strafflagen. De över hundra utlåtandena om betänkandet har publicerats i sammandrag (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 18/1978).

Justitieministeriet tillsatte den 31 mars 1980 en projektorganisation som gavs i uppdrag att på basis av straffrättskommitténs principbetänkande och utlåtandena om det utarbeta förslag till stadganden och motive-ringar med tanke på en totalrevidering av strafflagen. Revideringen genomförs genom delreformer så att ändamålsenliga bitar av lagstiftningen sammanställs till separata propositioner. Avsikten är att dessa skall avlätas till riksdagen i den takt de blir färdiga och att lagarna skall träda i kraft vartefter riksdagen antar dem.

Denna proposition är baserad på det inom ramen för strafflagsprojektet uppgjorda förslagen som gäller brott mot rättskipning, myndigheter och allmän ordning (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 6/1992) samt på förslaget som gäller sexualbrott (justitieministeriets lagbered-

ningsavdelnings publikation 8/1993). Utlåtanden över förslagen har inhämtats från flera tiotal myndigheter och organisationer. Dessa har publicerats i ett sammandrag som tillhandahålls av lagberedningsavdelningen. Föreliggande proposition har beretts på grundval av de nämnda förslagen och utlåtandena. Med anledning av utlåtandena har många justeringar gjorts i propositionstexten.

Under arbetets gång har utländsk lagstiftning på området studerats. En enhetlig rättsjämförelse har sammanställts över de i propositionen föreslagna straffstadgandena och motsvarande lagstiftning i de övriga nordiska länderna samt vissa andra länder. Den duplicerade publikationen tillhandahålls av justitieministeriet.

5. Ekonomiska och organisatoriska verkningar

Lagförslagen påverkar inte myndigheternas behörighet, organisation och praxis på ett sådant sätt att detta borde beaktas i propositionen. Lagförslagen har inga nämnvärda personeller arbetskraftspolitiska verkningar. Om lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/27) bli upphävd i enlighet med vad som föreslås, innebär det visserligen att den i lagens 4 § nämnda övervakningsnämnden dras in. Eftersom nämnden har haft få uppgifter medför indragningen i praktiken ingen inbesparing i lönekostnader. De i propositionen ingående lagförslagets ekonomiska verkningar är inte heller av ett sådant slag att de direkt kommer till synes i statsbudgeten.

För att domarkären, åklagarmyndigheterna, polisen och vissa andra myndigheter skall kunna tillämpa de nya stadgandena förutsätts det att utbildning ordnas på olika håll i landet. Detta medför en tillfällig ökning av utbildningsutgifterna, speciellt för justitieministeriet och inrikesministeriet.

6. Andra omständigheter som inverkar på propositionen

6.1. Förhållandet till de övriga delarna av totalrevideringen

Denna proposition följer samma reformprinciper som de tidigare propositioner som hänförs till totalrevideringen. Detta gäller i synnerhet den enhetliga utformningen av straffstadgandena, brottsbenämningarna,

grovhetsgraderingen, straffskalorna samt definitionerna av grova och lindriga gärningsformer.

Liksom i de propositioner som avläts i det första och andra skedet av totalrevideringen är avsikten att graden av tillräknande anges entydigt i varje brottsrekvisit. Om ingenting nämns om tillräknandet, förutsätts det uppsåt för att en gärning skall vara straffbar. Ett culpöst handlande är straffbart endast om rekvisitet uttryckligen har utsträckts till att gälla gärningar som begås av oaksamhet.

En viktig målsättning är att de stadganden som ingår i revideringen sammanställs till konsekventa helheter, oberoende av om motsvarande stadganden i gällande lag återfinns i samma kapitel eller om de är utspridda i olika strafflagskapitel eller rentav finns i andra lagar än strafflagen. I detta skede har det inte varit möjligt att ändra ordningsföljden mellan strafflagens kapitel. Kapitlet har således placerats i samma inbördes ordning som i den gällande lagen eller också har de tagits in under ordningstal som blivit lediga i tidigare skeden. En följd av vissa kapitel-sammanslagningar och den något generellare utformningen av rekvisiten är att alla de kapitel som tas med i denna revideringsomgång inte längre behövs. Följaktligen upphävs 10, 19 och 26 kap., medan 15 kap., som blivit ledigt i ett tidigare skede, åter tas i bruk.

Enligt rådande praxis rubriceras varje paragraf i de reviderade kapitlen. Den paragraf som innehåller rekvisitet får en rubrik som överensstämmer med brottsbenämningen. Brottsbenämningen kursiveras i straffstadgandet. De existerande och vedertagna brottsbenämningarna och paragrafrubrikerna bibehålls om sådana har funnits och de ger en korrekt beskrivning av lagrummets innehåll.

Vid grovhetsgraderingen av brotten används en klassificering som bygger på enhetliga straffskalor. Man har utgått ifrån följande straffskalor:

- böter
- böter - 6 månader fängelse
- böter - 1 år fängelse
- böter - 2 år fängelse
- 4 månader - 4 år fängelse
- 2 - 10 år fängelse

I vissa av de föreslagna stadgandena används emellertid straffskalor som avviker från den nämnda grovhetsgraderingen. Man har stannat för denna lösning t.ex. i sådana

fall då det för ett straffstadgande behövs en bred skala men det inte kan anges några klara kvalificeringsgrunder för brottet. I sådana fall används ofta skalan böter - 3 år fängelse. Också strävan att förhindra onödigt uppsplätning av paragraferna, särskilt i fråga om sållan förekommande typer av brott, har lett till att man i vissa fall infört ett enda täckande rekvisit genom att utvidga skalan så att den avviker från normalskalan.

6.2. Propositionen i förhållande till vissa aktuella lagändringar

Utöver de förslag som gäller strafflagen omfattar propositionen förslag till ändringar i 36 andra lagar. Ändringsförslagen har gjorts med avseende på de gällande stadgandena. Till riksdagen har avlåtit en proposition gällande ändring av lagen om aktiebolag samt vissa lagar i samband med den (RP 89/1996 rd). Propositionen innehåller förslag till ändring av straffstadgandena i 16 kap. 8 § aktiebolagslagen (734/78). Om reformen av aktiebolagslagen träder i kraft före denna proposition, borde en ändring som motsvarar det ändringsförslag som ingår i denna proposition göras i det nya straffstadgandet.

6.3. Reglering av åtalsrätten

Brotten indelas i brott som hör under allmänt åtal och i målsägandebrott. För målsägandebrott får allmänna åklagaren inte väcka åtal om inte målsäganden har anmält brottet till åtal. I fråga om andra brott har allmänna åklagaren i allmänhet rätt och skyldighet att väcka åtal. De föreslagna stadgandena innebär vissa ändringar i åtalsrätten.

I samband med totalrevideringen av strafflagen har området för målsägandebrott i viss mån utvidgas, bl.a. i syfte att främja förlikning. I vissa fall går utvecklingen emellertid i motsatt riktning. I det andra skedet av totalrevideringen ställdes misshandel under allmänt åtal, också då den förövas på privat område. Detta motiverades med strävandet att understryka det klandervärda i familjevåld och att oftare få familjevårdsfall upptagna till domstolsbehandling. Syftet var samtidigt att skydda målsäganden mot eventuell påtryckning. Denna proposition är ett steg i samma riktning. I fråga om vissa allvarliga sexualbrott har allmänna åklagarens åtalsrätt klart utvidgats. Avsikten är att markera att sexualbrotten inte endast från de

berörda parterna utan även från hela samhällets synpunkt utgör ett allvarligt problem som samhället vid behov måste kunna reagera på, t.o.m. mot målsägandens vilja. Dessutom har man velat underlätta målsägandens ställning både så att risken för att målsäganden utsätts för hot minskar och också så att målsäganden skall besparas från kravet att avgöra om åtal skall väckas.

6.4. Förhållandet till vissa internationella konventioner

Propositionen innehåller straffstadganden som gäller vissa sådana brott som regleras i lagstiftning som man har försökt samordna genom internationella konventioner. Här kan nämnas bl.a. konventionen mot prostitution, överenskommelsen om förhindrande av osedliga publikationers spridning samt överenskommelsen om tryggnad av barnets rättigheter. Det har såsom samarbete regeringar emellan inom Europeiska unionen färdigställts ett protokoll i anslutning till konventionen om skyddande av gemenskapernas ekonomiska intressen och en konvention om bekämpande av korruption är under beredning. Dessa förutsätter en utvidgning av de nuvarande mutstadgandena.

År 1953 undertecknade Finland konventionen angående bekämpande av handeln med människor och utnyttjande av andras prostitution (FördrS 33/72). Konventionen trädde för Finlands vidkommande i kraft år 1972. Strafflagens gällande 20 kap. 8 § om koppleri anses uppfylla de i konventionen angivna kriminaliseringskraven vad gäller utnyttjande av andras prostitution. Det föreslagna koppleristadgandet i 20 kap. 10 § strafflagen motsvarar i detta avseende det gällande stadgandet.

Den i Genève år 1923 ingångna internationella konventionen avseende undertryckande av spridningen av och handeln med osedliga publikationer (FördrS 13/27) trädde för Finlands vidkommande i kraft år 1927. Med anledning därav stiftades samma år lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/27). Efter överenskommelsens ikraftträdande har uppfattningarna om vad som skall betraktas som en osedlig publikation allmänt förändrats. I våra dagar accepteras betydligt större öppenhet vad gäller avbildningar och beskrivningar av nakenhet och sexualitet än när överenskommelsen upprättades. I praktiken råder en

ytterst liberal inställning till litterära framställningar av sexuella förhållanden. Också tolkningen av vår egen lagstiftning har i dessa avseenden undergått motsvarande förändringar. Förslaget till 17 kap. innehåller nya stadganden om spridning av pornografisk bild och om sedlighetssårande marknadsföring. Dessa överensstämmar med dagens uppfattning om de kriminaliseringar som överenskommelsen förutsätter.

Förenta nationernas 1989 ingångna konvention om barnets rättigheter (FördrS 59/91) trädde för Finlands vidkommande i kraft 1991. Artikel 34 i konventionen innebär ett flertal förpliktelser att skydda barn mot alla former av sexuellt och annat utnyttjande. I synnerhet skall konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra att ett barn förmås eller tvingas delta i en olaglig sexuell handling, att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet samt att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar eller pornografiskt material. Finlands gällande lagstiftning anses uppfylla dessa konventionsförpliktelser. Det har visserligen i viss mån rätt oenighet om huruvida man borde hålla fast vid den i konventionen angivna 18 års åldersgränsen i samtliga sexualbrottsstadganden som skyddar barn. Det är i stor utsträckning fråga om vilka medel som anses vara ändamålsenliga för att straffrättsligt skydda barn i olika åldrar. Kriminaliseringarna som skall skydda barn mot sexuellt utnyttjande föreslås i propositionen bli mera omfattande än de gällande. Helt nya i strafflagen är 17 kap. 20 § om innehav av barnpornografi och 20 kap. 9 § om köp av sexuella tjänster av en ung person.

Inom Europeiska gemenskaperna pågår flera projekt för bekämpande av brott som riktar sig mot gemenskapernas ekonomiska intressen. Initiativen i samband med det straffrättsliga samarbetet mellan Europeiska unionens medlemsstater har beretts såsom samarbete i rättsliga frågor och inrikesfrågor

regeringar emellan (den sk. Europeiska unionens III pelare) enligt stadgandena i unionsavtalets VI avdelning. Den 26 juli 1995 undertecknades en konvention mellan medlemsstaterna om skyddande av Europeiska gemenskapernas ekonomiska intressen. Den 27 september 1996 undertecknades i anslutning till konventionen ett protokoll som förpliktar medlemsstaterna att bestraffa sådana mutbrott bland Europeiska unionens och nationella tjänstemän som kränker Europeiska gemenskapernas ekonomiska intressen. Dessutom har en konvention med nästan samma innehåll beretts gällande bekämpande av korruption. Konventionen om bekämpande av korruption skiljer sig från protokollet i och med att den gäller mutande av tjänstemän i allmänhet, och inte är förknippad med skada som åsamkas Europeiska gemenskapernas tillgångar. Även konventionen om bekämpande av korruption är till sakinnehållet nästan helt klar, och den kommer sannolikt att undertecknas i början av år 1997.

Enligt propositionen skall det till 16 kap. 11 § strafflagen, som gäller givande av muta, fogas ett omnämnande av Europeiska gemenskapernas anställda. På motsvarande sätt innebär förslaget till 40 kap. 13 § att 40 kap. 1-4 §§ om tagande av muta och mutförseelse utsträcks till att gälla också Europeiska gemenskapernas anställda.

Utvidgningarna föreslås som en komplettering för att de nämnda kriminaliseringarna skall kunna utsträckas till att skydda det beslutsfattande som har överförs till Europeiska unionen tillsammans med de övriga medlemsstaterna. De föreslagna utvidgningarna gällande anställda hos Europeiska gemenskaperna baseras delvis på de konventioner som beretts inom Europeiska unionen, men de innehåller också lösningar som avviker från konventionerna. De nämnda konventionerna kommer att förutsätta ytterligare vissa justeringar i Finlands strafflag. Det kommer att utarbetas en särskild proposition om dessa.

DETALJMOTIVERING

1. Strafflagen

1.1. 10 kap. Om brott mot trosfrid

Gällande 10 kap. innehåller fyra paragrafer som har stiftats i syfte att skydda trosfriden. Sin nuvarande ordalydelse fick kapitlet genom en lagändring år 1970. Stadgandena refereras i motiveringen till lagförslaget 17 kap. Det föreslås att nya stadganden om brott mot trosfrid tas in i 17 kap., som gäller brott mot allmän ordning. De nya stadgandena, som föreslås ersätta gällande 10 kap., gäller brott mot trosfrid (10 §) och hindrande av religionsutövning (11 §). Följaktligen föreslås gällande 10 kap. bli upphävd.

1.2. 15 kap. Om brott mot rättskipning

1.2.1. Kapitelmotivering

1.2.1.1. Gällande lagstiftning

1.2.1.1.1. Stadgandenas systematik

Rättskipningen är ett av statens uppgiftsområden som, för att fungera på behörigt sätt, bl.a. förutsätter straffhot. I egenskap av offentliga myndigheter skyddas domstolarna och de övriga rättskipningsorganen genom stadgandena om brott mot offentliga myndigheter. Domstolarna har under de i rättegångsbalken angivna förutsättningarna befogenhet att bötfälla tredskande parter och vittnen samt personer som stör ordningen eller använder kränkande uttryck. Även stadgandena om tjänstebrott och stadgandena om brott som begås av offentligt anställda är ägnade att säkerställa att rättskipningen fungerar som den skall.

En central princip för rättskipningen är strävan efter materiell sanning. Domstolar och övriga rättskipningsmyndigheter kan sällan göra egna, direkta faktaakttagelser i de mål som behandlas. De måste i stället ty sig till muntliga, skriftliga och andra källor. Källmaterialet kan bl.a. bestå av parternas muntliga och skriftliga framställningar, vittnesutsagor samt av dokument och föremål av olika slag. I den gällande strafflagstiftningen finns flera stadganden som skall säkra källmaterialets autenticitet.

I egenskap av offentliga myndigheter är

domstolarna för det första skyddade mot våld och hot om våld. Stadgandet om våld samt motstånd mot tjänsteman i 16 kap. 1 § strafflagen gäller också handlingar som är riktade mot domstolar och övriga rättskipningsmyndigheter. Detta är fallet också med 16 kap. 2 § strafflagen om hindrande av tjänsteman i utövning av tjänsten. Mutande av en domstol är enligt 16 kap. 13 och 13 a §§ straffbart såsom givande av muta respektive grovt givande av muta. Utövande av domstolsbefogenhet utan laglig grund straffas som s.k. egenhandsrätt enligt gällande 16 kap. 14 § 1 mom. strafflagen eller som s.k. usurpation av tjänstemannabefogenhet enligt 2 mom. Den som förstör, skadar, undanskaffar eller tillägnar sig en domstols handlingar eller arkiv straffas enligt gällande 16 kap. 15 § strafflagen. Den som ger en domstol falska eller vilseledande personuppgifter skall för vilseledande av myndighet straffas enligt gällande 16 kap. 20 a §. Det i gällande 24 kap. 1 och 3 §§ strafflagen stadgade särskilda skyddet för den s.k. offentliga hemfriden gäller också domstolar.

Strafflagens 40 kap. om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare reviderades år 1989. I kapitlet finns inga särskilda stadganden om domares eller andra domstolstjänstemäns eller rättskipningsmyndigheters tjänsteansvar. Dessas tjänsteansvar bestäms enligt samma stadganden som övriga tjänstemäns.

I rättegångsbalken finns stadganden enligt vilka parter och vittnen som utan att ha något lagligt hinder uteblir från en rättegång eller som annars tredskas kan dömas till böter. I rättegångsbalken stadgas också om användning av kränkande uttryck och annat störande av ordningen. Enligt 12 kap. 26 § rättegångsbalken skall den som har stämts att svara men uteblir från den första handläggningen av ett brottmål dömas till böter för utevaro, om inte målet avskrivs. Det är vid vite förbjudet att jäva domaren "obeskedliga" (rättegångsbalken 13 kap. 2 §) och att störa handläggningen, att vara ohörsam mot rätten eller dess ordförande, att eljest kränka domstolens anseende samt i till rätten ingiven skrift begagna kränkande eller vanvördigt tal- eller skrivsätt (14 kap. 7 § rättegångsbalken). Ett vittne som uteblir utan laga förfall eller avlägsnar sig utan lov straffas med böter (17 kap. 36 § rättegångsbalken). I rättegångsbalken finns dessutom

stadganden om vite och andra tvångsmedel.

Rättegångsbalkens stadganden om böteshot har delvis förlorat sin praktiska betydelse. Sådana numera föråldrade men formellt ikraftvarande stadganden finns i 28 och 29 kap. rättegångsbalken. Det förstnämnda kapitlet innehåller stadganden om anhängiggörande av en sak som redan har avgjorts genom en dom eller ett utslag som har vunnit laga kraft och om klandrande av en dom eller ett utslag. Det sistnämnda kapitlet innehåller stadganden om missbruk av rättegång.

Straffrättsliga stadganden som skall trygga rättegångsmaterialets autenticitet ingår framför allt i 17 kap. strafflagen samt stadganden om falsk och ostryckt angivelse i 26 kap. strafflagen.

1.2.1.1.2. Stadganden om osann utsaga

Strafflagens 17 kap. reviderades i sin helhet år 1948 i samband med att lagstiftningen om bevisning och vittnesmål reviderades.

En osann utsaga kan antingen bestå i att någon berättar sådant som inte är sant eller i att någon förtiger omständigheter som kan vara av betydelse i den sak som behandlas. Brottet är straffbart som uppsåtligt och i vissa fall även när det har begåtts av oaktsamhet. Av betydelse för brottets straffbarhet är i vissa fall om gärningsmannen har avgivit den osanna utsagan under ed eller någon motsvarande försäkran samt om en oskyldig person till följd av utsagan har dömts till straff eller en skyldig person har blivit dömd till ett strängare straff än vad som varit fallet utan en sådan utsaga. En speciell omständighet när det gäller stadgandena om osann utsaga är att gärningsmannen har en god chans att slippa straff genom att rätta sin osanna utsaga. Ett undantag görs från de allmänna reglerna om delaktighet såtillvida att försök att förleda en annan att ge en osann utsaga är straffbart också om den andre inte ger någon osann utsaga.

Enligt gällande av 17 kap. 1 § strafflagen straffas den som blivit hörd inför domstol såsom vittne eller sakkunnig och som därvid avgivit osann utsaga eller förtigit något som hade tjänat till upplysning i saken. Enligt paragrafens 1 mom. är straffet för brottet fängelse. I 2 mom. anges en strängare straffskala för den händelse att utsagan var bekräftad ned ed eller motsvarande försäkran eller avgiven på en gång för alla avlagd ed. Stadgandets grovhetsgradering har delvis

förlorat sin praktiska betydelse till följd av att tukthusstraffet avskaffades den 19 juli 1974 genom en omfattande revidering av strafflagstiftningen. Revideringen av edsstadgandena år 1986 har också annars medfört behov att se över 17 kap. 1 § 2 mom. strafflagen. Enligt 17 kap. 1 § 3 mom. är en inför domstol såsom vittne eller sakkunnig avgiven osann utsaga straffbar också då gärningen skett av obetänksamhet eller vårdslöshet.

Enligt 17 kap. 2 § strafflagen gäller en strängare straffskala för den som i egenskap av vittne eller sakkunnig uppsåtligen avger en osann utsaga. Straffskalan går från fängelse i minst tre månader till fängelse i högst sex år, om utsagan bidrog till att en oskyldig dömts till straff eller att en skyldig dömts till strängare straff än han eljest skulle ha ådömts. I lagrummet finns dessutom en särskild skala som går från minst sex månaders till högst åtta års fängelse i sådana fall då den åtalade har dömts till strängare straff än fängelse i ett år.

Enligt 17 kap. 3 § strafflagen döms den som i någon annan egenskap än såsom vittne eller sakkunnig med ed eller motsvarande försäkran inför domstol eller överexekutor har bekräftat en osann utsaga. En sådan situation kan uppkomma t.ex. då en konkursgäldenär eller en därmed jämförbar person uppträder inför högsta förvaltningsdomstolen eller länsrätten med stöd av 15 och 17 §§ konkursstadgan, eller då sjöförklaring enligt sjölagen (674/94) avges efter en sjöolycka. Enligt 17 kap. 3 § 2 mom. strafflagen är avgivande av osann utsaga i det sistnämnda fallet straffbart också då gärningen har begåtts av obetänksamhet eller vårdslöshet.

I ett tvistemål skall båda parterna och i ett brottmål målsäganden hålla sig till sanningen då de redogör för de omständigheter som de åberopar i målet och då de uttalar sig om de omständigheter som motparten anför samt då de besvarar frågor (14 kap. 1 § och 3 § 2 mom. rättegångsbalken). I brottmål är svarenden inte skyldig att medverka till utredningen av omständigheter som berör hans eget straffrättsliga ansvar. Av denna anledning kan svarenden i ett brottmål inte åläggas att hålla sig till sanningen. Inte heller övriga parter skyldighet att hålla sig till sanningen har emellertid i allmänhet förenats med något straffhot. En parts osanna utsaga inför domstol är förenad med straffhot endast då parten har hörts under sanningsför-

säkran.

I gällande 17 kap. 3 a § strafflagen stadgas om det fallet att en part ger en osann utsaga när han förhör under sanningsförsäkran. I ett tvistemål kan någondra parten eller båda parterna i bevisningssyfte höras under sanningsförsäkran. I ett brottmål kan däremot endast målsäganden höras under sanningsförsäkran och då endast för att utreda om och i vilken mån han lidit skada på grund av brottet (17 kap. 61 § rättegångsbalken). Osann utsaga under sanningsförsäkran är straffbar också då gärningen har begåtts av oaktksamhet. Även om det i allmänhet är tillåtet att i tvistemål förhöra en part under sanningsförsäkran, utnyttjas denna bevisningsmöjlighet sällan i praktiken. Det är också ytterst sällsynt att en målsägande i ett brottmål förhör under sanningsförsäkran angående den skada som han lidit på grund av brottet.

I tvistemål kan parterna förhöras i bevisningssyfte. I regel skall parterna i så fall förhöras innan någon annan muntlig bevisning upptas i den fråga som förhöret gäller (6 kap. 2 § rättegångsbalken). Den som vid ett sådant förhör ger oriktiga uppgifter eller förtiger relevanta omständigheter straffas inte för osann utsaga.

Osann utsaga vid förundersökning i brottmål är straffbar enligt 17 kap. 4 § strafflagen. Stadgandet är inte tillämpligt på den som är misstänkt för brott. En osann utsaga av någon annan än en misstänkt är straffbar när den avges vid förhör där han varit personligen närvarande. Straffstadgandet gäller således inte t.ex. en osann utsaga som den som vid förundersökning förhörts såsom vittne eller målsägande har givit vid preliminära samtal eller per telefon. Stadgandet gäller inte heller osanna utsagor vid förhör som hållits av andra myndigheter än förundersökningsmyndigheter med anledning av brott. Som förundersökningsmyndighet fungerar polisen, om inte annat stadgas särskilt. I enlighet med särskilda stadganden fungerar bl.a. de allmänna åklagarna som förundersökningsmyndigheter. I 17 kap. 4 § strafflagen finns en strängare straffskala för sådana fall där en utsaga har medverkat till att en oskyldig ställts under åtal eller häktats. Osann utsaga vid förundersökning är straffbar endast såsom uppsåtlig.

Vid polisundersökning som förrättas enligt 38 § i den nya polislagen (493/95) har den förhördes ställning en avgörande betydelse

för hans skyldighet att hålla sig till sanningen. Ett vittne och en sakkunnig samt den som i ett brottmål intar en ställning som motsvarar en målsägandes har sakligt sett samma skyldighet att hålla sig till sanningen som vid förundersökning. Den som i ett brottmål kan jämsställas med en misstänkt är däremot inte skyldig att hålla sig till sanningen. Brott mot den i paragrafen stadgade skyldigheten att hålla sig till sanningen bestraffas i enlighet med 17 kap. 4 § 2 mom. strafflagen för osann utsaga vid polisundersökning.

Brottet osann utsaga kan begås också inför en annan myndighet än en domstol eller förundersökningsmyndighet. Ett stadgande om saken ingår i 17 kap. 5 § strafflagen. En förutsättning är att den ifrågavarande myndigheten har lagstadgad rätt att i ärendet föranstalta vittnes- eller sakkunnigförhör. Det finns endast ett fåtal stadganden som ger andra myndigheter än domstolar rätt att förhöra vittnen eller sakkunniga. Enligt 19 § 2 mom. lagen om förvaltningsförfarande (598/92) kan ett vittne i förvaltningsförfarande av särskilt skäl höras på ed och en part under sanningsförsäkran. Hörandet verkställs emellertid då av en länsrätt eller i justitieförvaltningsärenden av en behörig domstol. T.ex. enligt 51 § statstjänstemannalagen (750/94) kan tjänstemannanämnden hålla muntlig förhandling och därvid förhöra en part också under sanningsförsäkran samt sakkunniga och vittnen under ed eller sanningsförsäkran. Enligt 17 kap. 5 § 2 mom. strafflagen blir straffet strängare om den osanna utsagan bekräftas med ed eller motsvarande försäkran.

Brottet osann utsaga fullbordas inte nödvändigtvis ännu när den osanna utsagan ges eller en sådan omständighet förtigs som enligt lagens stadgan borde ha yppats. Enligt vedertagen tolkning fullbordas brottet först då hörandet, t.ex. en domstols vittnesförhör, avslutas. Denna tolkning har fastställts bl.a. av högsta domstolen, HD 1976 II 85. Enligt rådande tolkning har den som förhörts rätt att till dess att förhöret avslutas korrigera eventuella osanna uppgifter som han lämnat under förhöret samt att yppa sådant som han förtigit under förhöret.

I 17 kap. 7 § strafflagen stadgas om rättelse av osann utsaga efter avslutat förhör. Om någon har givit en osann utsaga men på eget initiativ återtar denna innan domen i målet fallit eller innan någon annan åsamkats ska-

da yppar en omständighet som han förtigit, bestäms straffet inte enligt straffskalan för det på gärningen annars tillämpliga straffstadgandet. Gärningsmannen bestraffas då med böter, om inte domstolen efter prövning beslutar att inte döma ut något straff överhuvudtaget. Domstolen kan förfara på det sätt som stadgas i lagrummet också när den osanna utsagan eller förtigandet gäller en omständighet som uppenbarligen inte har någon betydelse i den sak som behandlas. Straffrättslig betydelse kan tillmätas också en rättelse som på eget initiativ sker i ett ännu senare skede. Om följderna av en osann utsaga ännu kan rättas till utgör en senare rättelse som sker på eget initiativ en sådan straffflindringsgrund som nämns i 3 kap. 2 § strafflagen. Domstolen kan i ett sådant fall döma ut böter, också om endast fängelsestraff anges som påföljd i det tillämpliga lagrummet.

Enligt 17 kap. 8 § strafflagen är det straffbart att till en offentlig myndighet ge in ett skriftligt intyg som veterligen är osant till innehållet eller att utfärda ett sådant intyg och överlåta det till en annan att användas för sagda ändamål.

I 17 kap. 9 § strafflagen finns ett specialstadgande om anstiftan till osann utsaga. Straffet för den som försöker förleda en annan till ett brott som avses i kapitlet är fängelse i ett år eller böter. Stadgandet utgör ett undantag från den allmänna regeln enligt vilken anstiftan är straffbar endast om huvudgärningen eller ett straffbart försök därtill begås. Om anstiftan leder till en osann utsaga döms anstiftaren enligt gällande lag till straff enligt det lagrum som är tillämpligt på huvudgärningen.

Ett specialstadgande om osann utsaga finns utanför strafflagen. I 44 § lagen om faderskap (700/75) stadgas att om modern vid faderskapsutredning uppsåtligen har avgivit osann utsaga till barnatillsyningsmannen eller i fall som avses i lagens 10 § utan laga skäl har förtigit något som henne veterligen hade tjänat till upplysning i saken, i synnerhet om vilka män hon haft samlag med vid den tid då barnet har kunnat avlas, skall hon för avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning dömas till böter eller till fängelse i högst ett år. En förutsättning för straffbarheten är att utsagan eller förtigandet har bidragit till att faderskapet har fastställts oriktigt.

1.2.1.1.3. Stadganden om falsk angivelse

Strafflagens 26 kap. om falsk och ostryckt angivelse är ursprungligt, dvs. från år 1889, med undantag av 1 § som förnyades genom en lag 19.7.1974 (613/74).

Med osann angivelse i inskränkt bemärkelse avses att någon i strid med sanningen hos en myndighet påstår att en annan person har gjort sig skyldig till ett brott. Om osann angivelse stadgas i 26 kap. 1, 3 och 4 §§ strafflagen.

I 26 kap. 1 § strafflagen stadgas om osann angivelse mot bättre vetande. Brotsrekvisitet uppfylls genom att någon vid en domstol eller en annan myndighet åtalar en annan person för ett brott som denne inte har förövat eller gör en osann angivelse som leder till åtal mot den andre. Den osanna angivelsen skall riktas till någon som kan vidta åtgärder för att väcka åtal. Sådan osann angivelse som avses i lagrummet kan således göras genom att man lämnar oriktiga uppgifter till en allmän åklagare, en specialmyndighet som har rätt att väcka åtal, till polisen eller t.o.m. till en målsägande. Vid osann angivelse mot bättre vetande förutsätts, för att det skall föreligga uppsåt från gärningsmannens sida, att gärningsmannen vet att den angivne inte har begått det brott som han påstås vara skyldig till. Straffskalan för det brott som avses i lagrummet är fängelse i minst tre månader och högst fyra år eller, ifall omständigheterna är synnerligen förmodrande, fängelse i högst två år eller böter. En särskild strängare straffskala stadgas i paragrafens 2 mom. Om den åtalade har dömts till strängare straff än fängelse i ett år och straffet åtminstone delvis har verkställts, är straffet för osann angivelse fängelse i minst två och högst åtta år.

Enligt 26 kap. 3 § strafflagen är osann angivelse mot bättre vetande straffbar också då den inte leder till åtal, om angivelsen har riktats till en myndighet vars uppgift det är att väcka åtal för brottet. Straffbar är således en sådan osann angivelse mot bättre vetande, vilken allmänna åklagaren eller polisen vid sin egen undersökning konstaterar vara grundlös eller för vilken det vid undersökningen inte framkommer sannolika grunder för väckande av åtal. Straffbar enligt stadgandet är också en osann angivelse mot bättre vetande som har gjorts till en målsägande eller åtalsberättigad specialmyndighet, även om några åtalsåtgärder inte vidtas.

Enligt 26 kap. 4 § 1 mom. strafflagen är osann angivelse straffbar, om den har gjorts uppsåtligt men inte mot bättre vetande. I ett sådant fall vet angivaren inte att hans angivelse är osann utan tror att den angivne har gjort sig skyldig till det påstådda brottet. En förutsättning för att en osann angivelse skall vara straffbar enligt detta lagrum är att angivaren själv har väckt åtal vid domstol eller att åtal annars har väckts med anledning av angivelsen. En annan förutsättning är enligt lagrummet att angivaren inte har kunnat styrka sin angivelse. För att en osann angivelse som inte har gjorts mot bättre vetande inte skall vara straffbar förutsätts det dock inte att angivaren till stöd för sin angivelse måste kunna lägga fram sådan full bevisning som räcker för en fällande dom. Enligt paragrafens 2 mom. bortfaller straffbarheten nämligen i det fall att angivaren lägger fram sannolika skäl till stöd för sin angivelse. För att angivaren skall slippa straff räcker det att han konstateras ha haft sådana rimliga och objektiva grunder för sitt handlande att väckandet av åtal eller angivelsen inte kan anses ha skett på måfå.

I 26 kap. 2 § strafflagen stadgas om s.k. indirekt osann angivelse. Denna kan för det första bestå i framförande av en osann och besvärande omständighet som har föranlett åtal. Brottet kan begås muntligen eller skriftligen eller t.ex. genom förfalskning av indicier. För det andra kan indirekt osann angivelse bestå i undanröjande av bevis för någons oskuld, på ett sätt som bidragit till att åtal väckts. Det kan t.ex. vara fråga om förstörande av en handling eller om undanröjande av brottsspår. För det tredje kan indirekt osann angivelse bestå i att bevis för en åtalads oskuld förstörs efter att åtal väckts och för det fjärde i att en osann eller besvärande omständighet framförs efter att åtal har väckts.

En indirekt osann angivelse riktar sig mot en oskyldig, vilket också gärningsmannen varit medveten om. Dessutom förutsätter 26 kap. 2 § strafflagen att det föreligger en avsikt att ådra en annan person ett straff.

I 26 kap. 5 § strafflagen stadgas om en särskild påföljd för osann angivelse. Enligt lagrummet skall den som döms till straff för osann angivelse tillika åläggas att ersätta målsäganden kostnaderna för domens tryckning i allmän eller ortens tidning, om målsäganden yrkar det.

Ytterligare ett stadgande som skall trygga

rättegångsmaterialets autenticitet är 16 kap. 20 § strafflagen om gynnande av brott. Bland gärningsformerna kan nämnas att gärningsmannen hjälper en förbrytare att dölja ett brott eller att undanröja bevis. Gynnande av brott bedöms enligt en strängare straffskala om brottet begås för egen vinning. Straffet får inte vara högre än den skyldige kunnat ådömas för medhjälp till brottet. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas stadgandet om gynnande av brott inte på nära släktingar som avses i 16 kap. 10 § 2 mom. strafflagen och inte heller på s.k. politibrott.

Som ett mot rättskipningen riktat brott betraktas utöver de brott som nämns ovan också underlåtenhet att anmäla grovt brott, varom stadgas i 16 kap. 19 § strafflagen, som antogs i det andra skedet av totalrevideringen av denna lag. I stadgandet räknas upp ett antal grova brott som medan de är på färde men ännu kan förhindras skall anmälas antingen till myndigheterna eller till den som hotas av brottet. Stadgandet gäller inte släktingar till den som förbereder ett sådant brott och inte heller vissa andra personer som står i ett nära förhållande till honom.

Bedrägeri enligt 36 kap. 1 § strafflagen kan fullbordas också i form av s.k. processbedrägeri. Med processbedrägeri avses att en domstol eller en annan rättskipningsmyndighet i ett brott-, tviste- eller förvaltningsrättskipningsmål vilseleds att ge ett felaktigt beslut som i ekonomiskt hänseende gynnar eller skadar någon part.

1.2.1.2. Problem i den gällande lagstiftningen

Rättskipningen kan betraktas som en organisk helhet som behöver straffrättsligt skydd. I strafflagstiftningen finns emellertid för närvarande inte någon legislativ helhet som skulle innehållande de centrala stadgandena om brott mot rättskipningen. En olägenhet är att stadgandena är oenhetliga och föga överskådliga. Eftersom en del av de gällande stadgandena har blivit föråldrade är de i dagens läge svåra att tillämpa i praktiken.

Strafflagens 17 kap. om osann utsaga, som totalreviderades år 1948, har i rättspraxis inte medfört några större tolkningssvårigheter. De tolkningssvårigheter som förekommit har i de flesta fallen gällt särskiljandet av den kriminaliserade formen av osann utsaga från sådana icke verifierbara utsagor som beror på iakttagelser och minnesbilder som

är ofullständiga och inexakta eller på felaktiga källor. Eftersom en utsaga som visar sig vara felaktig, i enlighet med de straffrättsliga tolkningsprinciperna, i osäkra fall snarare måste anses bero på den begränsade mänskliga iakttagelseförmågan och minneskapaciteten än betraktas som en osann utsaga i den bemärkelse som avses i 17 kap. strafflagen, tillämpas i synnerhet stadgandena om oaktsam osann utsaga sällan i praktiken.

De gällande stadgandena om osann utsaga är onödigt invecklade. Rekvisiten särskiljs från varandra utgående ifrån i vilken egenskap gärningsmannen har givit en osann utsaga och vilken myndighets förförande det är frågan om. Stadgandenas grovhetsgradering överensstämmer således inte med den som förekommer i den gällande strafflagstiftningen och som i allmänhet har använts som utgångspunkt vid revideringen av straffrätten i övrigt. Straffbarhetsgraden vid osann utsaga påverkas onödigt mycket av omständigheter som inte uteslutande är beroende av gärningsmannens handlande, bl.a. om någon har dömts till straff med anledning av de osanna utsagan. Även om osann utsaga i flera fall måste betraktas som ett tämligen allvarligt brott, är de gällande stadgandenas straffskalor delvis oproportionerlig stränga. Frågan om när brottet osann utsaga är fullbordat är inte överhuvudtaget reglerad i lag. Tidpunkten då brottet fullbordas har fastställts i rättspraxis.

En rättegångsparts skyldighet att hålla sig till sanningen är dels bristfälligt dels inkonsekvent reglerad. Av de allmänna rättsliga principerna följer att den som är misstänkt eller åtalad för ett brott inte är skyldig att hålla sig till sanningen. Målsäganden i ett brottmål och vardera parten i ett tvistemål är skyldiga att hålla sig till sanningen när ett ärende handläggs i domstolen. Enligt stadgandena om osann utsaga är det emellertid straffbart för en part att lämna en oriktig uppgift eller att förtiga en relevant omständighet endast i det fall att parten har hörts under sanningsförsäkringen. Det förekommer i praktiken ytterst sällan att någon förhörs under sanningsförsäkringen. Vid förundersökning är emellertid den som är målsägande i ett brottmål skyldig att vid hot om straff för osann utsaga hålla sig till sanningen, även om han vid domstolen inte hörs under motsvarande hot.

Med stöd av vad som anförs ovan är det skäl att i samband med totalrevideringen av

strafflagen revidera stadgandena om osann utsaga.

Osann angivelse är ett brott som i hög grad påminner om osann utsaga. I vardera fallet är det fråga om att lämna oriktiga uppgifter, vilket kan ha som följd att en domstol eller en annan rättskipningsmyndighet ger ett avgörande som är orättvist och inte baserar sig på fakta. När strafflagens stiftades år 1889 uppfattades emellertid osann angivelse emellertid närmast som ett brott som kunde jämföras med ärekränkning. Stadgandena om osann angivelse placerades därför i närheten av strafflagens 27 kap. om ärekränkning. Under 1900-talet har den allmänna inställningen förändrats och osann angivelse uppfattas numera i allmänhet som ett brott mot rättsvården. Denna ståndpunkt intar också straffrättskommittén i sin stomplan till en ny strafflag (kommittébetänkande 1976:72).

Flera länder har i sina strafflagar tagit in uttryckliga stadganden om förvanskning av bevismaterial som kommer till användning vid rättegångar. I Finlands gällande strafflag finns några sådana enhetliga stadganden inte, utan olaglig förvanskning av bevismaterial betraktas som särskilda gärningsformer av vissa brott. Sådana stadganden är framförallt 16 kap. 20 § strafflagen om gynnande av brott och 26 kap. 2 § om indirekt osann angivelse. Förvanskning av bevismaterial kan också uppfylla rekvisitet för något förfalskningsbrott (1990 års nya 33 kap. strafflagen), men de ifrågavarande stadgandena beaktar i sig inte alternativet att en förfalskad handling eller annat förfalskat bevismaterial används vid något rättskipningsförfarande. Vid förvanskning av bevismaterial är det liksom vid osann utsaga och osann angivelse fråga om att ett rättskipningsavgörande kan baseras på oriktiga uppgifter. Källorna kan i dessa fall, i stället för utsagor av personer, vara dokument, föremål eller annat tillgängligt bevismaterial.

I vissa länders strafflagar finns det stadganden som kriminaliserar påtryckningar och hot eller andra jämförbara förfaranden mot vittnen eller parter för att förmå dem att utebli från en rättegång eller avstå från ett mål. Inom rättskipningen är det synnerligen viktigt att vittnen, parter eller personer som deltar i en rättegång i någon annan egenskap inte utsätts för påtryckningar i form av våld, hot eller annat. De måste kunna yttra sig utan rädsla för hämnd. I den gällande strafflagen finns det inget uttryckligt stadgande

om hotande av vittnen eller andra som har hörts eller skall höras vid en rättegång eller något annat myndighetsförfarande. Stadgandet om olaga hot är tillämpligt också i dessa fall. Dessutom innebär stadgandet om anstiftan till osann utsaga och i synnerhet stadgandet om försök till detta brott redan en tämligen omfattande kriminalisering till skydd för dem som hörs vid rättegångar och andra myndighetsförfaranden. Av de straffstadganden som kommer i fråga i dessa fall kan nämnas stadgandena om misshandel, olaga tvång, hemfridsbrott samt utpressning och grov utpressning.

Vid rättegångar och andra myndighetsförfaranden är tillgången till korrekta vittnesmål och utsagor av en central betydelse för en fungerande rättskipning. Om ett vittne eller någon annan person som skall höras vid något myndighetsförfarande utsätts för våld eller hot om våld eller hotas på något annat sätt, innebär detta inte enbart att den ifrågavarande personen kränks utan att samtidigt också rättskipningens funktion och trovärdighet äventyras. I de gällande straffstadgandena manifesteras inte tillräckligt klart detta särskilda hot mot rättsordningen och de erbjuder inte heller en i alla avseenden tillräckligt vid straffskala för bedömning av de allvarligaste brotten. Skyddet av vittnen anses också internationellt vara ett problem som måste ägnas särskild uppmärksamhet och kräver särskilda åtgärder. Europarådet bereder som bäst en rekommendation om åtgärder för vittnesskydd.

1.2.1.3. Förslagets huvudpunkter

Stadgandena om osann utsaga, osann angivelse och förvanskning av bevismaterial föreslås bli sammanställda i ett och samma strafflagskapitel om brott mot rättskipningen. Brotten grovhetsgraderas enligt de principer som omfattas i vår nyaste strafflagstiftning och i de senaste ändringsförslagen. Gränserna för straffbart förfarande ändras inte i någon betydande utsträckning. Enligt förslaget förmildras vissa oproportionerliga och onödigt stränga straffskalor.

I förslaget ingår inga stadganden som skall skydda domstolar och andra rättskipningsorgan i egenskap av offentliga myndigheter. Det är uppenbart att de allmänna straffrättsliga stadgandena som skall skydda myndigheterna och som föreslås bli reviderade i detta sammanhang, räcker för att på motsva-

rande sätt skydda också de rättsliga myndigheterna. De år 1989 reviderade stadgandena om straffrättsligt tjänsteansvar anses vara tillräckliga också med avseende på rättskipningsorganens tjänsteansvar. I förslaget ingår inte heller några straffstadganden som gäller parter eller vittnen som tredskas i samband med rättegångar eller personer som i sådana sammanhang uppträder störande eller använder kränkande uttryck. Stadgandena om tvångsmedel och straffhot, framförallt hot om bötesstraff, gentemot dessa personkategorier är så nära förknippade med stadgandena om rättegångsförfarandet att det måste anses vara motiverat att de kvarstår bland de processuella stadgandena snarare än att de flyttas över till strafflagen.

Förslagen till 15 kap. 1—5 §§ och 12 § gäller osann utsaga, 6 § falsk angivelse, 7 och 8 §§ bevisförvanskning, 9 § övergrepp i rättsak, 10 § underlåtenhet att anmäla grovt brott, 11 § skyddande av brottsling och 13 § begränsning av tillämpningsområdet för kapitlets stadganden.

Förslaget till 15 kap. 1 § gäller osann utsaga inför domstol. Detta brott gör sig den skyldig till som i egenskap av 1) vittne eller sakkunnig inför domstol, 2) part inför domstol vid förhör under sanningsförsäkran eller 3) i någon annan egenskap inför domstol under ed eller försäkran lämnar en osann uppgift eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som har hör till saken. Straffskalan för brottet osann utsaga inför domstol föreslås vara böter eller fängelse i högst tre år.

Förslaget till 2 § gäller osann utsaga vid myndighetsförfarande. Detta brott gör sig den skyldig till som 1) under ed eller sanningsförsäkran vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång, 2) i någon annan egenskap än såsom för brottet misstänkt förhörs vid förundersökning i brottmål då han är personligen närvarande eller 3) i någon annan egenskap än misstänkt vid förhör där han är personligen närvarande vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande, och som därvid lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken. Straffet för osann utsaga vid myndighetsförfarande är böter eller fängelse i högst två år.

En laglig företrädare för en juridisk person som vid förundersökning förhörs för utredning av den juridiska personens straffansvar

skall enligt 2 mom. jämsställas med den som är misstänkt för brott.

Enligt förslaget till 15 kap. 3 § är osann utsaga inför domstol grov om därvid 1) orsakas fara för att domstolen med stor sannolikhet dömer en oskyldig till straff eller någon annan sträng påföljd eller dömer någon till en betydligt strängare påföljd än han annars skulle dömas till eller för att domstolen med stor sannolikhet fattar ett oriktigt beslut som i något annat avseende åsamkar parten synnerligen kännbar skada, 2) den osanna utsagan eller förtigandet gäller en särskilt betydelsefull omständighet eller 3) brottet begås synnerligen planmässigt och i dessa fall är grovt även bedömt som en helhet. Eftersom grov osann utsaga inför domstol i extremfall kan vara ett synnerligen allvarligt brott, föreslås som straffskala fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Oaktsam osann utsaga föreslås enligt 15 kap. 4 § vara straffbar endast om utsagan lämnas av ett vittne eller en sakkunnig inför domstol eller under sanningsförsäkran, ed eller försäkran inför domstol eller vid ett myndighetsförfarande som kan jämsställas med en rättegång. I andra fall är osann utsaga straffbar endast såsom uppsåtlig. Straffskalan för oaktsam osann utsaga föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

I förslaget till 5 § stadgas om försök till anstiftan av osann utsaga. Av de allmänna stadgandena om delaktighet följer att förledande av en annan att ge en uppsåtligt osann utsaga skall straffas enligt det lagrum enligt vilket anstiftaren skall bestraffas som gärningsman. Om förledandet inte leder till ett fullbordande av brottet osann utsaga skall den som försökt anstifta brottet straffas enligt föreslagna 5 §. Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt förslaget till 6 § gör sig den skyldig till falsk angivelse som till förundersöknings- eller andra myndigheter eller till en domstol lämnar falska uppgifter och därmed orsakar fara för att den angivne på felaktiga grunder anhålls, häktas eller utsätts för något annat tvångsmedel eller åtalas eller döms till straff eller till någon annan straffrättslig påföljd. Straffet för falsk angivelse föreslås vara böter eller fängelse i högst tre år.

I förslaget till 15 kap. 7 § 1 mom. stadgas om bevisförvanskning. Detta brott består i att någon i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars för att skada en annan

döljer, förstör, skadar, ändrar eller på något annat sätt förvanskar ett föremål eller en handling som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål. Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. skall också den dömas för bevisförvanskning som i motsvarande syfte till användning överlämnar bevismaterial som han vet vara grundlöst eller förvanskat eller som själv på ett vilseledande sätt använder sådant material vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål. Straffskalan för bevisförvanskning föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

Enligt förslaget till 8 § är det fråga om grov bevisförvanskning om 1) brottet medför fara för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till fängelse eller någon annan sträng påföljd, 2) föremålet för brottet är ett synnerligen viktigt bevis eller 3) brottet begås särskilt planmässigt och i samtliga fall är grovt även bedömt som en helhet. Straffet för grov bevisförvanskning föreslås vara fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Som kapitlets 9 § föreslås ett särskilt stadgande om övergrepp i rättssak. Stadgandet skall tillämpas på fall där någon orättmätigt med våld eller hot hindrar eller försöker hindra en annan att yttra sig som vittne eller sakkunnig eller annars när han hörs eller är part vid en rättegång, vid förundersökning, vid polisundersökning eller vid något annat därmed jämförbart myndighetsförfarande eller som påverkar eller försöker påverka yttrandets innehåll. Det föreslås även vara straffbart att utöva våld mot eller hota en annan med våld på grund av vad han yttrat vid ett sådant förhör som avses ovan. Som straff kan enligt förslaget dömas ut böter eller fängelse i högst tre år.

I föreslagna 15 kap. 10 § stadgas om underlåtenhet att anmäla grovt brott. Den som vet att något av de i lagrummet nämnda brotten är på färde är skyldig att i tid underätta myndigheterna eller den som hotas av brottet. Till de i lagrummet uppräknade anmälningspliktiga brotten hör de allvarligaste politiska brotten, brotten mot liv och hälsa, de allmänfarliga brotten, grov miljöförstöring och grovt narkotikabrott. För att underlåtenhet att anmäla grovt brott skall vara straffbart förutsätts att det ifrågavarande grova brottet förövas eller att det sker ett försök till sådant brott. Straffstadgandet gäller inte de i 2 mom. angivna kategorier av personer

som står i ett nära förhållande till den som förbereder brottet. Anmälningsskyldig är enligt 3 mom. inte den som har lagstadgad tystnadsplikt. Straffet för underlåtenhet att anmäla grovt brott föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

I förslagets 11 § stadgas om skyddande av brottsling. Den som sedan han fått veta att ett brott blivit begånget hjälper gärningsmannen eller förstör bevis och därigenom hindrar eller försöker hindra att gärningsmannen ställs till ansvar för brottet, skall dömas för skyddande av brottsling. Stadgandet gäller inte den som är delaktig i ett brott, den som står i ett nära förhållande till gärningsmannen och inte heller brott för vilket inte stadgas strängare straff än fängelse i sex månader. Som straff kan dömas ut böter eller fängelse i högst ett år.

Osann utsaga betraktas ofta som ett s.k. nationellt begränsat brott. Brottet är således straffbart enligt finsk strafflag endast om det har begåtts inför en finsk domstol eller rättsskipningsmyndighet. Vid ingången av 1995 blev Finland medlem i Europeiska unionen. Enligt 3 § lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen (1554/94) jämföras Europeiska gemenskapernas domstolar med finska domstolar vid tillämpning av stadgandena om osann utsaga. Internationaliseringen leder överhuvudtaget till en ökning av antalet fall där handläggningen av ett rättsligt ärenden inte begränsar sig till endast ett lands domstolsväsende. Det är skäl att stadga att osann utsaga skall vara straffbar i Finland då den har avgivits inför den i enlighet med Förenta Nationernas stadga inrättade Internationella domstolen eller inför andra av FN inrättade domstolar. Det föreslås därför att ett stadgande om osann utsaga som avgivits utomlands skall tas in i 15 kap. 12 § strafflagen. Enligt paragrafen avses med domstol, då stadgandena om osann utsaga tillämpas, också Internationella domstolen och andra av FN inrättade domstolar, domstolar i de övriga nordiska länderna, Europeiska gemenskapernas domstol och domstolar i Europeiska unionens medlemsländer samt också andra utländska domstolar då dessa ger en finsk domstol handräckning.

Vid tillämpningen av stadgandena om osann utsaga anses brottet vara fullbordat först när hörandet eller förhöret har avslutats. Brottsskvisitet uppfylls således inte om den förhörde före den nämnda tidpunkten

rättar sin osanna utsaga eller yppar den omständighet som han har förtigit. Syftet med det föreslagna begränsningsstadgandet i 13 § 1 punkten är att fastställa den nämnda principen också i den nya strafflagen.

En grundläggande princip för vår rättsordning är att ingen är skyldig att medverka till att han själv blir ställd till straffrättsligt ansvar, t.ex. genom att erkänna sig skyldig till ett brott eller till någon annan lagstridig handling. Enligt den föreslagna 15 kap. 13 § 2 punkten skall stadgandena om osann utsaga inte tillämpas på den som inte har kunnat hålla sig till sanningen utan risk för att bli ställd till ansvar för ett brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning som han själv begått.

1.2.2. Paragrafmotivering

1 §. Osann utsaga inför domstol

Ett stadgande om osann utsaga inför domstol föreslås i 15 kap. 1 § strafflagen. I stadgandet sammanställs de olika former av uppsätlig osann utsaga som regleras i gällande 17 kap. 1—3 a §§ strafflagen. Enligt förslaget skall det vara straffbart att avge en osann utsaga för det första i egenskap av vittne eller sakkunnig inför en domstol, vilket är kriminaliserat i gällande 17 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. För det andra skall det vara straffbart att avge en osann utsaga som part inför en domstol vid förhör under sanningsförsäkran, vilket är kriminaliserat i gällande 17 kap. 3 a § strafflagen. För det tredje skall det vara straffbart att i någon annan egenskap än som vittne eller sakkunnig inför domstol avge en osann utsaga under ed eller sanningsförsäkran, vilket är kriminaliserat i gällande 17 kap. 3 § strafflagen.

Det föreslås ingen allmän skyldighet för en part att hålla sig till sanningen. En part kan således inte bestraffas för att han inför en domstol har givit en utsaga mot bättre vetande, om han inte givit den under sanningsförsäkran. I strafflagsrevideringens tidigare beredningsskeden har det konstaterats att parternas skyldighet att hålla sig till sanningen för närvarande är bristfälligt reglerad. Också inom straffrättskommittén framfördes uppfattningen att den som inför en domstol ljuger mot bättre vetande alltid skall straffas för osann utsaga. Straffrättskommittén föreslog ingen utvidgning av straffbarheten i det fall att en part avger en osann utsaga, efter-

som problemet enligt kommitténs uppfattning förutsatte tilläggsutredningar.

I samband med revideringen av rättegångsförfarandet i tvistemål strävande man efter att det skulle bli vanligare att parter hörs i bevisningssyfte. I 17 kap. 61 § 1 mom. togs det in ett uttryckligt stadgande om hörande av en part i bevisningssyfte, för att detta förfarande oftare skall komma till användning. Enligt regeringens proposition (RP 15/1990 rd) borde förhör av detta slag hållas åtskilda från föremålet för rättegången, dvs. från utredningen av parternas yrkanden samt av de fakta som ligger till grund för dessa och direkt inverkar på saken. Lagrummet om hörande av en part under sanningsförsäkran (rättegångsbalken 17 kap. 61 § 2 mom.) ändrades så att denna metod används endast när förhöret gäller omständigheter som har synnerlig betydelse för avgörandet av målet. I motiveringen till regeringens proposition anses det att förhör under sanningsförsäkran borde hållas endast i begränsad utsträckning. Denna metod borde inte tillgripas i de fall då det inte därmed är möjligt att öka förvissningen om att en part talar sanning. Som exempel nämns den situationen att parterna yttrar sig på olika sätt om samma sak. Oberoende av en eventuell ed eller sanningsförsäkran skulle parterna sannolikt vidhålla vad de sagt, vilket innebär att domstolen endast skulle få reda på att någondera parten berättar i strid med sin försäkran. I den reform av rättegångsförfarandet i brottmål som är under beredning föreslås i sak inga ändringar i de lagrum som gäller hörande av part.

Vid beredningen av stadgandena om osann utsaga har den ståndpunkten intagits att det inte är ändamålsenligt att uppställa ett generellt straffhot för att förmå en part att uppfylla sin skyldighet att hålla sig till sanningen. I ytterst få fall kan den bedömningen göras att klarläggandet av sanningen gynnas genom att hörandet av parter i bevisningssyfte förenas med ett straffhot som gäller osann utsaga. Å andra sidan skulle det medföra betydande tolkningssvårigheter om osann utsaga inför domstol och förtigande av betydelsefulla uppgifter kriminaliserades. Vid en rättegång är det fråga om relationen mellan två eller flera parter. I ett sådant sammanhang framhåller en part ofta omständigheter som stöder hans egna yrkanden och lägger mindre vikt vid sådana för motparten fördelaktiga omständigheter som talar emot

hans egna yrkanden. Rättegångar är ofta uttryckligen följden av att parterna har divergerande uppfattningar om den sak som är föremål för tvisten. Det är i många fall svårt att göra skillnad mellan å ena sidan ett förstående framhållande av fakta ur den egna synvinkeln och en subjektiv tolkning samt å andra sidan direkta lögnar och förtiganden.

Också med tanke på syftet med en rättegång kan det vara till fördel att hörandet av en part inte alltid är förenat med straffhot mot den förhörde. En part kan vara överdrivet återhållsam med att föra fram osäkra iakttagelser om han förväntas framföra endast objektiva och absolut korrekta synpunkter. Övriga parter och deras biträden samt i sista hand domstolens ordförande bör kunna kräva precisering av oklara punkter i en utsaga. Också framdeles skall det vara möjligt att under sanningsförsäkran höra tvistemålsparter om omständigheter som har en synnerlig betydelse för avgörandet av målet samt att under sanningsförsäkran höra en målsägande om huruvida och i vilken mån han lidit skada till följd av ett brott.

Den föreslagna avgränsningen av kriminaliseringen överensstämmer också med de synpunkter enligt vilka man i samband med revideringen av rättegångsförfarandet har beslutat fortsätta göra skillnad mellan å ena sidan hörande av en part i bevisningssyfte och å andra sidan hörande under sanningsförsäkran. Den av gällande 17 kap. 61 § rättegångsbalken framgående differentieringen mellan hörande under sanningsförsäkran men utan straffhot respektive hörande under sanningsförsäkran i förening med straffhot, är uppenbarligen ändamålsenlig med tanke på rättegångens syften. En omfattande kriminalisering skulle uppenbarligen inte medföra någon större nytta men kunde däremot eventuellt göra det svårare att utröna sanningen och leda till onödiga utredningar av osanna utsagor.

De allvarligaste fallen av osann utsaga är dessutom redan nu förenade med straffhot och andra negativa konsekvenser för vederbörande. Om en part genom att lämna osanna uppgifter orsakar fara för att den angivne på felaktiga grunder anhålls, häktas, utsätts för något annat tvångsmedel, åtalas eller döms till straff eller någon annan straffrättslig påföljd, kan han dömas för osann angivelse. Enligt gällande lag är det, liksom enligt förslaget, straffbart att i egenskap av part skriftligen tillställa en domstol oriktiga

uppgifter. I det föreslagna 16 kap. strafflagen om brott mot myndigheter stadgas om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet. Det föreslagna stadgandet överensstämmer huvudsakligen med gällande 17 kap. 8 § strafflagen. Ingivande av oriktiga uppgifter till en domstol i egenskap av part fullbordar ofta rekvisitet för s.k. processbedrägeri eller försök därtill. Denna gärning är straffbar som bedrägeri enligt 36 kap. 1-3 §§ strafflagen. En part har ingen fördel av att vid en rättegång lämna oriktiga uppgifter, om det inte finns några andra källor som stöder dessa. En parts försök att påverka vittnen eller bevismaterial kan vara straffbara som anstiftan eller försök till anstiftan till osann utsaga, som bevisförvanskning eller t.ex. som ett förfalskningsbrott. Osann utsaga skulle enligt förslaget inte leda till straff i sådana fall där en part i egen sak lämnar falska uppgifter av en allmän karaktär, utan att utsätta någon annan för åtal eller åtgärder från en annan myndighets sida.

Även om en parts skyldighet att hålla sig till sanningen inte heller framdeles skulle förenas med något allmänt straffhot, kan en parts osanna utsagor också i detta avseende inverka negativt på hans ställning. Domstolen kan som ett bevis beakta den omständigheten att en part lämnar felaktiga uppgifter (rättegångsbalken 17 kap. 5 §). Parten undergräver därmed sin allmänna trovärdighet. Motparten får därmed ofta en möjlighet att med egna utsagor informera domstolen om fakta i målet.

Gällande 17 kap. strafflagen reglerar inte de olika formerna av osann utsaga på ett alltigenom enhetligt sätt. Enligt förslaget kan brottet osann utsaga överhuvudtaget begås på två sätt, dvs. genom att lämna en osann uppgift i saken eller genom att utan lagligt skäl förtiga en omständighet som hör till saken. Det är inte fråga om uppsåtlig osann utsaga i den bemärkelse som avses här, om den som avger utsagan berättar någonting som han tror vara sant men som i verkligheten inte är det. Det kan i så fall vara fråga om sådan oaktsam osann utsaga som avses i föreslagna 15 kap. 4 §, förutsatt att utsagan har givits i egenskap av vittne eller sakkunnig inför domstol eller under sanningsförsäkran, ed eller försäkran. Också de omständigheter under vilka den som avgivit utsagan har fått reda på fakta är av betydelse för den objektiva sanningen i detta sammanhang. T.ex. ett vittne som berättar att han sett en

viss person begå ett brott mot en annan gör sig skyldig till osann utsaga, om han inte har sett själva brottet utan fått höra om det av andra, oavsett att det ifrågavarande brottet i verkligheten har förövats på det sätt som han berättat.

En utsaga är osann också i det fall att den endast delvis avviker från sanningen. Det kan också vara fråga om t.ex. en överdrift eller om att skarva en i och för sig sanningsenlig berättelse med en lögn.

Den osanna uppgiften skall ges i själva saken. Kravet motsvarar gällande lag enligt vilken det förutsätts att utsagan har betydelse i saken. Den omständigheten att en osann utsaga gäller en omständighet som uppenbarligen inte har betydelse i saken har i gällande 17 kap. 7 § nämnts som en grund för straffnedsättning eller domseftergift. Något motsvarande stadgande föreslås inte längre bli infört i detta kapitel. Den föreslagna straffskalan möjliggör också bötesstraff och de gällande stadgandena om åtgärdseftergift medger en större prövningsrätt än tidigare också när det gäller fall av denna typ.

Den som förhöras kan i vissa situationer, förståeligt nog, vara benägen att lämna felaktiga uppgifter om vad han själv gjort, även om det inte är fråga om omständigheter som han har laglig rätt att förtiga. Om ett vittne har haft anledning att tro att en avvikelse från sanningen inte har någon betydelse alls i saken, är det motiverat att bedöma en sådan avvikelse lindrigare än normalt. Det är emellertid inte skäl att låta ett vittne fritt bedöma vilka omständigheter som är av betydelse i saken. Utgångspunkten är därför den att vittnet måste hålla sig till sanningen i alla uppgifter som ges i saken. I samband med motiveringen till paragrafens straffskala behandlas frågan om bedömning av särskilt lindriga fall mera ingående.

En osann utsaga kan antingen bestå i att någon lämnar en oriktig uppgift eller i att han förtiger en omständighet som hör till saken. För att rekvisitet för förtigande av en omständighet skall uppfyllas krävs det inte att den som har avgett yttrandet uttryckligen frågats om omständigheten. Det föreslagna stadgandet grundar sig på tankegången att vederbörande i de situationer som avses i stadgandet är skyldig att på eget initiativ yppa de uppgifter som hör till saken. En uttrycklig fråga som ställts till den som avger yttrandet kan emellertid ha en sådan verkan som indicium att förtigandet av den efterfrå-

gade omständighet lättare kan anses vara uppsåtligt än i det fall att den förhörde inte har uppmärksamgjorts på vikten av omständigheten yppas.

Förtigandet av en omständighet är straffbart endast i det fall att förtigandet sker utan laglig orsak. Rättsordningen ger i flera fall den som förhårs rätt att förtiga vissa uppgifter. Dessutom förekommer det fall där rättsordningen direkt förpliktar till förtigande av vissa typer av fakta.

När ett brottmål behandlas i domstol är den åtalade inte skyldig att hålla sig till sanningen. Detta framgår av 14 kap. 1 § och 3 § 2 mom. rättegångsbalken. Av 25 § förundersökningslagen (449/87) och gällande 17 kap. 4 § strafflagen framgår att den som är misstänkt för brott inte är skyldig att hålla sig till sanningen vid förundersökningen. Av vissa stadganden följer emellertid att den som är åtalad eller misstänkt för brott är skyldig att i vissa fall svara sanningsenligt på frågor. Enligt 16 kap. 20 a § strafflagen får inte ens den som är åtalad eller misstänkt lämna oriktiga personuppgifter i syfte att vilseleda en myndighet. Ett straffstadgande som motsvarar detta stadgande föreslås bli intaget i 16 kap. 4 §, som handlar om lämnande av oriktiga personuppgifter. I 16 kap. 5 § strafflagen skall det tas in ett stadgande om bötesfusk. Enligt stadgandet får den som är misstänkt eller åtalad för brott inte ge en myndighet väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter om omständigheter som inverkar på hans betalningsförmåga.

Som exempel på rätten att vägra lämna uppgifter kan nämnas vad som i 17 kap. 20 § rättegångsbalken stadgas om en parts nära släktingars rätt att vägra vittna samt den i 24 § i samma kapitel stadgade rätten för ett vittne att låta bli att yppa vissa omständigheter och besvara frågor om sådana omständigheter. Den i 17 kap. 24 § rättegångsbalken stadgade rätten att undandra sig vittnesmål gäller frågor som ett vittne inte kan yttra sig om utan att utsätta sig själv eller en nära släkting för åtal, samt affärs- eller yrkeshemligheter i vissa fall samt tidningspressens och övriga massmediers s.k. källskydd. Enligt 17 kap. 48 § rättegångsbalken är en sakkunnig inte skyldig att yppa en affärs- eller yrkeshemlighet, om detta inte pakallas av "en synnerlig anledning".

Om tystnadsplikt i samband med rättegång stadgas i 17 kap. 23 § rättegångsbalken. Genom stadgandet skyddas den tystnadsplikt

som hänför sig till en tjänst eller ett offentligt uppdrag, skyddande av rikets säkerhet i förhållande till främmande stater, förhållandet mellan hälsovårdspersonal och patienter samt förhållandet mellan ombud eller rättsbiträden och dessas huvudmän.

1 punkten. Osann utsaga inför domstol är ett brott som kan begås för det första av den som i egenskap av vittne eller sakkunnig hörs av en domstol. Med domstol avses såväl allmänna domstolar som specialdomstolar och förvaltningsdomstolar. Enligt 27 § lagen om skiljeförfarande (967/92) får skiljemännen begära att en part, ett vittne eller någon annan skall infinna sig för att höras i saken, men de har inte rätt att ta emot ed, försäkran eller sanningsförsäkran. Det föreslagna lagrummet är inte tillämpligt på ut-sagor som en vid skiljeförfarande hörd person givit i egenskap av vittne. Enligt 29 § lagen om skiljeförfarande kan skiljemännen be en domstol ordna det så att ett vittne eller en sakkunnig förhörs i saken. Denna punkt är tillämplig på osann utsaga som avges vid ett sådant förhör.

2 punkten. Enligt denna punkt kan brottet osann utsaga begås då en part under sanningsförsäkran förhörs inför en domstol. En part kan förhöras under sanningsförsäkran i syfte att få bevisning i ett tvistemål, medan en målsägande i ett brottmål kan förhöras om och i vilken utsträckning han har lidit skada med anledning av ett brott (rättegångsbalken 17 kap. 61 §). I en sak som avses i lagen om faderskap får parterna och deras företrädare inte höras under sanningsförsäkran (30 § lagen om faderskap). Även om det i praktiken är sällsynt att en part förhörs under sanningsförsäkran måste det fortfarande anses behövligt med straffhot i dessa sammanhang. Straffhotet är ägnat att betona skillnaden mellan dessa förhör och andra partsförhör som sker i bevisningssyfte.

3 punkten. Enligt denna punkt är förslaget kan brottet osann utsaga fullbordas också då någon annan än ett vittne eller en sakkunnig under ed eller försäkran förhörs inför en domstol. Här avses t.ex. konkursgäldenärer och vissa med dessa jämförbara personer (15 och 17 §§ konkursstadgan) samt de som avger sjöförklaring efter en sjöolycka (18 kap. 10 § sjölagen). Brottet osann utsaga kan i dessa fall samtidigt uppfylla rekvisiten för vissa gäldenärsbrott (39 kap. 2—5 §§ strafflagen). Stadgandena om sammanträffande av brott är då tillämpliga. Ifall det är fråga om

grovt gäldenärsbrott (39 kap. 3 § strafflagen) är det inte motiverat att därutöver tillämpa stadgandena om osann utsaga.

Straffskalan för osann utsaga inför domstol föreslås vara böter eller fängelse i högst tre år. Den föreslagna straffskalan innebär i de flesta fall en lindring av straffbarheten. I vissa fall skulle sammanslagningen av straffstadgandena å andra sidan också innebära en skärpning av straffskalan. Eftersom grovhetsgraderingen av brottet osann utsaga föreslås bli genomförd på helt andra grunder än enligt gällande 17 kap. strafflagen, är straffskalorna inte direkt jämförbara.

Enligt förslaget kan också bötesstraff dömas ut, även om det är fråga om osann utsaga inför domstol, dvs. ett brott som i första hand måste betraktas som allvarligt. I lagen föreslås ingen sådan särskild form av brottet osann utsaga som skulle gälla lindrig osann utsaga, eftersom det är svårt att klart avgränsa någon gärningsform som endast bötesstraff kunde tillämpas på.

Möjligheten att döma ut bötesstraff kan emellertid behövas i ett flertal fall. Den som avgivit en osann utsaga kan t.ex. på eget initiativ efter det att han, även med beaktande av begränsningsstadgandet i kapitlets 13 §, har fullbordat brottet osann utsaga rätta sin utsaga eller yppa en omständighet som han förtigit. Om gärningsmannen rättar en oriktig uppgift eller yppar en omständighet som han förtigit betraktas detta som en strafflindringsgrund, särskilt om uppgiften rättas eller omständigheten yppas innan någon på de oriktiga uppgifterna baserad dom har givits eller annan skada har uppkommit.

Ett bötesstraff kan betraktas som en motiverad påföljd också då den osanna utsagan har ovanligt liten betydelse eller då den inte har haft någon betydelse för handläggningen av ärendet eller det rättsliga beslutsfattandet. Detta betyder inte att avvikelsen från sanningen i sig behöver vara liten, även om en felaktig uppgift som gäller en enskild omständighet ofta har endast liten betydelse i saken.

En osann utsaga i en sak som gäller ett ytterst lindrigt straffbart brott eller ett brott på vilket till följd av dess obetydlighet skall tillämpas stadgandena om åtgärdseftergift, kan förutsätta att det finns en möjlighet att ådöma bötesstraff. Enligt rådande rättsuppfattning skall straffbarheten i fråga om brottet osann utsaga på ett rimligt sätt överensstämma med den sak i samband med vilken

brottet osann utsaga har begåtts.

Vissa personkategorier har rätt att vägra vittna vid domstol (rättegångsbalken 17 kap. 20 §) eller att vägra yppa vissa omständigheter eller besvara vissa frågor (rättegångsbalken 17 kap. 24 §). Ett vittne som inte åberopar sin rätt att vägra måste, i likhet med vittnen överhuvudtaget, hålla sig till sanningen. Sådana vittnen kan försättas i en situation där det inte är skäligt att kräva att de iakttar lagen på normalt sätt, t.ex. när det är fråga om sanningsenlig utredning av brott som har begåtts av nära släktingar.

Dessutom kan de motiv som styr gärningsmannen motivera ett lindrigare straff än normalt. Även om det inte är fråga om de situationer som nämns i begränsningsstadgandet (13 § 2 punkten), kan gärningsmannen ha haft något liknande, förståeligt motiv. Ett sådant är det fråga om bl.a. då en utsaga eller ett förtigande syftar till att förhindra uppdragandet av en omständighet som är pinsam eller synnerligen skadlig för den förhörde själv eller en nära anhörig. Sådana omständigheter kan vara av många slag. Som exempel kan nämnas att en person, som i årtal levt laglydigt, för länge sedan har dömts till straff för ett brott. Det kan också vara fråga om att han vårdats på sinnessjukhus eller sådana strängt personliga angelägenheter som gäller vederbörandes hälsotillstånd eller sexuella inriktning.

På brottet osann utsaga kan naturligtvis också tillämpas de allmänna stadgandena om åtals- och domseftergift, enligt de grunder som framgår i 3 kap. 5 § 3 mom. strafflagen och 15—15 a §§ förordningen om införande av strafflagen.

2 §. *Osann utsaga vid myndighetsförfarande*

1 mom. Också osann utsaga vid annat myndighetsförfarande än förfarandet vid en domstol kan utgöra ett allvarligt hot mot rättsvårdens säkerhet. Det är därför skäl att hålla kvar kriminaliseringen också av denna typ av förfarande. Man kan emellertid utgå ifrån att de allvarligaste hoten mot rättsvården sammanhänger uttryckligen med osann utsaga inför domstol. Av denna anledning föreslås ett särskilt stadgande om osann utsaga vid annat myndighetsförfarande. Detta brott föreslås bli förenat med ett något lindrigare straffhot än det som skall gälla för osann utsaga inför domstol.

Det föreslagna stadgandet gäller avgivande av osann utsaga vid sådant myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång, vid förundersökning samt vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande. Stadgandet motsvarar huvudsakligen den gällande lagens kriminalisering av osann utsaga som inte givits inför domstol.

1 punkten. Denna punkt i lagförslaget gäller situationer där någon ger en osann utsaga under ed eller försäkran vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång. Motsvarande kriminaliseringar ingår i gällande 17 kap. 3 och 5 §§. I det föreslagna lagrummet är det fråga om osann utsaga som avges under ed eller sanningsförsäkran, och lagrummet gäller både den som hörs i egenskap av vittne eller sakkunnig eller i någon annan egenskap vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång.

Andra myndigheter än domstolar har endast i undantagsfall rätt att höra vittnen eller sakkunniga i den ställning som lagförslaget avser. Enligt lagen om förvaltningsförfarande kan ett vittne av särskilt skäl höras t.o.m. under ed, men hörandet verkställs då av den länsrätt vid vilken detta lämpligast kan ske (19 § 2 mom. lagen om förvaltningsförfarande). Som exempel på en myndighet som inte är en domstol och som lagförslagets uttryck "ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång" åsyftar, kan nämnas statens tjänstemannanämnd då denna hör sakkunniga vid muntlig förhandling. Enligt 51 § statstjänstemannalagen kan tjänstemannanämnden hålla muntlig förhandling och höra parter också under sanningsförsäkran samt vittnen och sakkunniga under ed eller försäkran. Ett skiljeförfarande är däremot inte ett sådant myndighetsförfarande som avses i 1 punkten. I motiveringen till 1 punkten i föregående paragraf redogörs för paragrafens tillämplighet på sådana fall där skiljemännen ansökt om att en domstol skall höra ett vittne eller en sakkunnig.

2 punkten. För det andra gäller paragrafen om osann utsaga vid förundersökning, varom stadgas i gällande 17 kap. 4 § 1 mom. Den föreslagna punkten motsvarar gällande stadgande.

Det nuvarande stadgandets ordalydelse är från år 1987 då det reviderades i samband med att förundersökningslagen stiftades. Skyldigheten att hålla sig till sanningen vid förundersökning i brottmål gäller utsagor av

andra än den som misstänks för brott. I 25 § förundersökningslagen stadgas uttryckligen att målsäganden samt hans lagliga företrädare eller ombud skall hålla sig till sanningen när de redogör för den sak som utreds och svarar på de frågor som ställs. Om målsägandens skyldighet att hålla sig till sanningen inför domstol stadgas i 14 kap. 1 § och 3 § 2 mom. rättegångsbalken. Åsidosättande av den sistnämnda skyldigheten är inte förenat med något allmänt straffhot. Gällande lag avser inte andra utsagor än sådana som den förhörde har avgivit vid förhör där han varit personligen närvarande och inte heller utsagor som han avgivit t.ex. vid telefonförhör, under förberedande samtal, i samband med förfrågningar eller under andra sådana samtal med polisen som inte ansluter sig till den egentliga förundersökningen.

Stadgandet om osann utsaga vid förundersökning har i praktiken visat sig vara ändamålsenligt. Det föreslås emellertid bli preciserat så att det inte gäller utsagor som givits av andra vid förhöret personligen närvarande än den som förhörs i det enskilda fallet.

3 punkten. Enligt denna punkt i den föreslagna paragrafen kan brottet osann utsaga begås vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande, om den som förhörs är i någon annan egenskap än misstänkt. Stadgandet gäller hörande vid s.k. specialundersökningar. Utöver polisundersökning enligt 37 § i den nya polislagen är det således också fråga om annat därmed jämförbart myndighetsförfarande.

Vid polisundersökning kan det vara fråga t.ex. om utredning av dödsorsak eller brandorsak eller om sådan utredning av olycksfall i arbete som skall utföras enligt 39 § 2 mom. lagen om olycksfallsförsäkring. Enligt den nya luftfartslagen (281/95) skall olyckor som har inträffat vid luftfart undersökas i enlighet med lagen om undersökning av olyckor (373/85).

De utredningar som nämns ovan kan utöver att de är förenade med polisundersökning också vara förenade med förundersökning, ifall förutsättningarna för denna uppfylls medan den övriga utredningen pågår. I lagen om undersökning av storolyckor inbegrips en hänvisning till stadgandena om förundersökning. I fråga om förhör och undersökningar som polisen verkställer på undersökningskommissionens begäran gäller i tillämpliga delar vad som stadgas om förun-

dersökning i brottmål. Också undersökning som verkställs för meddelande eller förlängning av näringsförbud, varom stadgas i 19 § 2 mom. (1263/88) lagen om näringsförbud, kan räknas som specialundersökning, men enligt det nämnda lagrummet gäller också i fråga om sådana undersökningar i tillämpliga delar vad som stadgas om förundersökning i brottmål. Å andra sidan kan undersökningskommissionerna t.ex. vid undersökning av olyckor höra parter samt utomstående sakkunniga och vittnen utan att behöva anlita handräckning av polisen.

Frågan om det är straffbart för en i samband med ovan berörda undersökningar förhörd person att ge en osann utsaga har i viss mån varit oklar. Det är inte obestriddt att vad som i 17 kap. 4 § 1 mom. strafflagen stadgas om förundersökning kan tillämpas på dessa undersökningar. Däremot kan det ha varit möjligt att tillämpa 17 kap. 5 § strafflagen på ett vittne eller en sakkunnig osanna utsaga inför en annan myndighet än en domstol eller förundersökningsmyndighet, om det varit fråga om undersökning som verkställts av polisen.

Den nya polislagen innehåller stadganden som syftar till att göra den hördes ställning klarare vid dessa undersökningar. Vid sådan polisundersökning som nämns ovan avgörs den hördes skyldighet att hålla sig till sanningen enligt hans ställning vid förhöret (polislagen 38 §). Om undersökningen görs för utredning av om en person skall dömas till straff eller en med straff jämförbar påföljd, och den som hörs är en person som eventuellt kommer att ställas till ansvar, skall på honom tillämpas stadgandena om den som misstänks för brott (38 § 2 mom.). Om undersökningen däremot avser utredning av en omständighet som inverkar på den hörda personens rättigheter eller skyldigheter, skall i fråga om honom tillämpas de stadgandena som gäller en part vid förundersökning. Den som hörs måste hålla sig till sanningen när han redogör för den sak som utreds eller svarar på frågor (38 § 1 mom.). Däremot är han inte skyldig att utan att förtiga något berätta vad han vet om den sak som undersöks. På andra som hörs tillämpas stadgandena om vittnen och sakkunniga (38 § 3 mom.). Brott mot den i paragrafen stadgade skyldigheten att hålla sig till sanningen bestraffas med stöd av det nya 2 mom. som fogats till 17 kap. 4 § strafflagen såsom osann utsaga vid polisundersökning.

Effektiviteten och säkerheten när det gäller polisundersökning och andra undersökningar i samband med myndighetsförfarande är så viktiga faktorer att det är motiverat att de kan tryggas också genom straffhot. En med straffhot förenad skyldighet att hålla sig till sanningen bör avgränsas i så stor utsträckning som möjligt, i överensstämmelse med det förfarande som iaktas då motsvarande fall leder till förundersökning eller rättegång. Det vore inkonsekvent om den hörde i ett sådant tidigare undersökningsskede åläggs mera omfattande skyldigheter än vad som förutsatts vid en eventuell senare rättegång. Å andra sidan visar erfarenheten från tiden före den nuvarande lagstiftningen att det är skäl att förutsätta att också vissa som hörs i dessa undersökningsskeden håller sig till sanningen vid hot om straff. Såsom utgångspunkt kan uppställas att det för den som hörs i egenskap av vittne eller sakkunnig är motiverat att uppställa en med straffhot förenad skyldighet att hålla sig till sanningen. Det vore å andra sidan oskäligt, och stridande mot de principer som omfattas i vår vedertagna rättsordning, att förplikta någon att vid hot om straff berätta också sådant som vore ägnat att främja utredningen av eventuella brottsmisstankar mot honom själv.

Det mest problematiska är att finna ett godtagbart sätt att avgränsa straffbarheten vid avvikelse från skyldigheten att hålla sig till sanningen i sådana fall då den som hörs är en person som vid rättegången och förundersökningen betraktas som part. En person som har anledning att i den sak som undersökningen gäller vänta sig ekonomiska eller andra rättigheter och skyldigheter har av förståeliga skäl en benägenhet att betrakta saken ur sin subjektiva synvinkel. En sådan attityd kan knappast påverkas med straffhot. Å andra sidan kan en part inte heller tillåtas att klart leda in undersökningen på villospår eller att skaffa sig olagliga fördelar genom att lämna oriktiga uppgifter. Om polisundersökning görs t.ex. för att utreda en älgskada, kan en part inte tillåtas lämna oriktiga uppgifter som innebär att han genom vilseledande får grundlös ersättning. Liksom vid förundersökning kan lämnande av oriktiga uppgifter också vid polisundersökning och därmed jämförbar undersökning innebära att vederbörande gör sig skyldig till något annat brott än osann utsaga. Härvid kommer närmast i fråga falsk angivelse eller bedrägeri.

Enligt förslaget skall straffhotet för osann

utsaga vid polisundersökning och motsvarande undersökning riktas endast mot den som förhörs i vittnes- eller sakkunnigställning. Avgränsningen är emellertid så tillvida problematisk att den förhördes ställning inte alltid är klar. T.ex. vid undersökning av olyckor är avsikten att öka den allmänna säkerheten och förebygga olyckor, och undersökningen syftar därvid inte till att förbereda en rättegång mot den som eventuellt är skyldig till olyckan. Av denna orsak kan den hördes ställning inte alltid uttryckligen definieras. Vid undersökning av en dödsorsak är det också möjligt att höra en person som har medverkat till dödsfallet. Om den hördes medverkan inte på förhand är känd kan han anses vara i vittnesställning. Stadgandet bör emellertid tillämpas utgående från den hördes faktiska ställning. Om den hörde i den sak som utreds har intagit partsställning bör på honom tillämpas de stadganden som gäller parter, även om partsställningen inte var känd då han hördes.

I fråga om de övriga rekvisiten i momentet hänvisas till det som anförs ovan i samband med 1 §.

Straffskalan för osann utsaga vid myndighetsförfarande föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Den föreslagna straffskalan visar att osann utsaga vid annat myndighetsförfarande än domstolsförfarande kan betraktas som en något mindre klandervärd gärning än motsvarande gärning begången inför en domstol. I fråga om bestämmandet av straff hänvisas till det som anförs i samband med 1 §.

2 mom. Vid utredningen av en juridisk persons straffansvar i samband med förundersökning måste den juridiska personens lagliga företrädare höras. Det är inte skäligt att förutsätta att en person i en sådan ställning skall vara skyldig att hålla sig till sanningen i en större utsträckning än en person som är misstänkt för brott. För undvikande av divergerande tolkningar är det skäl att uttryckligen stadga om detta.

3 §. Grov osann utsaga inför domstol

I gällande 17 kap. strafflagen finns det inget stadgande som direkt motsvarar det föreslagna stadgandet om grov osann utsaga inför domstol. I stadgandena om osann utsaga anges emellertid olika kvalificeringsgrunder. Den i gällande 17 kap. 1 § angivna straffskalan för osann utsaga inför domstol i

egenskap av vittne eller sakkunnig är emellertid strängare än den normala skalan i det fall att utsagan var bekräftad med ed eller med motsvarande försäkran. Enligt gällande 17 kap. 2 § är straffet för osann utsaga ännu strängare om utsagan eller förtigandet har bidragit till att en oskyldig person har dömts till straff eller en skyldig dömts till strängare straff än han eljest skulle ha ådömts. Den strängaste skalan gäller i fall där den åtalade till följd av utsagan eller förtigandet har dömts till strängare straff än fängelse i ett år. Enligt gällande 17 kap. 4 § är straffskalan för osann utsaga vid förundersökning strängare än den normala, om utsagan eller förtigandet har medverkat till att en oskyldig har ställts under åtal eller häktats. Enligt gällande 17 kap. 5 § är straffet för osann utsaga strängare i det fall att utsagan bekräftats med ed eller motsvarande försäkran.

De i gällande 17 kap. angivna grunderna för grovhetsgraderingen är oenhetliga. Grovhetsgraderingen baserar sig dessutom närmast på de beslut som en domstol eller någon annan myndighet har fattat om betydelsen av den osanna utsagan. Vilka beslut domstolen eller myndigheten fattar härvidlag beror i de flesta fallen också på andra omständigheter än på själva utsagan.

Enligt förslaget kan stadgandet om grov osann utsaga tillämpas endast på gärningar som avses i 1 §, dvs. på osann utsaga inför domstol. Osann utsaga i samband med andra myndighetsförfaranden kan inte leda till lika allvarliga rättsliga fel, eftersom endast domstolar har rätt att bestämma påföljder av de strängaste typerna. En osann utsaga som har givits inför någon annan myndighet än en domstol kan endast leda till ett kortvarigt frihetsberövande eller till ekonomiska förluster. Vid betydande ekonomiska förluster är det dessutom ofta fråga om att någon har gjort sig skyldig till bedrägeribrott.

Jämfört med vanlig osann utsaga förutsätter grov osann utsaga inte någon högre grad av uppsåt. Enligt de normala uppsåtsreglerna räcker det att gärningsmannen är förvissad om eller anser det vara ytterst sannolikt att de uppgifter han lämnat är osanna och är relevanta i saken eller inser att en omständighet som han förtigt med säkerhet eller ytterst sannolikt har betydelse i saken. Förutsättningen att brottet skall vara grovt även bedömt som en helhet torde i praktiken inskränka tillämpningen av stadgandet om osann utsaga inför domstol till sådana fall

där gärningsmannen inte är förvissad om att en uppgift som han lämnat är oriktig och har betydelse i saken eller där han inte är förvissad om att en omständighet som han förtigt har betydelse i saken. Det kan vara fråga om grov osann utsaga inför domstol också i sådana fall där den som givit utsagan uppsåtligen med falska fakta fyller ut luckor eller brister i sitt eget vetande. I dessa fall finns det särskild orsak att ta ställning till om brottet är grovt också bedömt som en helhet.

1 punkten. Som den första grunden för att anse en osann utsaga vara grov nämns att därmed orsakas fara för att domstolen med stor sannolikhet dömer en oskyldig till straff eller någon annan sträng påföljd eller för att den dömer en person till en betydligt strängare påföljd än han annars skulle dömas till eller för att domstolen med stor sannolikhet fattar ett felaktigt beslut som i något annat avseende åsamkar parten synnerligen kännbar skada.

Den som ger en osann utsaga kan anses göra sig skyldig till en gärning som är särskilt klandervärd, om han inser att hans osanna utsaga eller det som han förtiger med stor sannolikhet leder till att någon blir utsatt för klart orättvist stränga påföljder. I en sådan situation befinner sig t.ex. den som uppträder som vittne eller sakkunnig vid en straffrättegång och vars utsagor har en avgörande betydelse för om ett åtal som uppenbart kommer att leda till fängelsestraff för den åtalade kan anses ha blivit bevisat.

Faran för att ett felaktigt beslut kommer att fattas förutsatts vara synnerligen sannolik. Det räcker inte att följden av brottet eventuellt blir ett felaktigt avgörande. Med uttrycket stor sannolikhet avses att den osanna utsagan med klart större sannolikhet än normalt leder till en sådan sträng påföljd som avses i förslaget. Bedömningen av sannolikhetsgraden kan påverkas också av att den som ger den osanna utsagan på annat sätt aktivt medverkar till att en oskyldig person döms till en sådan sträng påföljd som avses i förslaget.

Det är motiverat att tillämpa stadgandet om grov osann utsaga i första hand då utsagan medför risk för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till ett långvarigt ovillkorligt fängelsestraff eller någon döms till ett betydligt längre ovillkorligt fängelsestraff än han annars skulle ådömas. Förslagets ordalydelse utgör inget hinder för tillämpning av 1 punkten också på sådana fall

där det till följd av den osanna utsagan grundlöst ådömda straffet uppenbarligen vore ett villkorligt fängelsestraff. Det är t.ex. möjligt att den som till följd av utsagan grundlöst blivit utsatt för ett straffhot har begått det påstådda brottet innan han fyllt 18 år, vilket innebär att ett ovillkorligt fängelsestraff enligt 1 § 2 mom. (992/89) lagen om villkorligt straff (135/76) får ådömas endast av vägande skäl. Förslagets ordalydelse hindrar inte att 1 punkten tillämpas också på fall där den grundlöst ådömda påföljden vore ett relativt kort fängelsestraff. Brottet måste emellertid i varje fall vara grovt även bedömt som en helhet.

I sådana fall där en utsaga medför risk för att någon döms till en betydligt strängare påföljd än han annars skulle ådömas måste det förutsättas att det straff som ådöms till följd av utsagan ligger på den stränghetsnivå som avses i första delen av paragrafens 1 punkt. Det är således inte meningen att den föreslagna 1 punkten skall tillämpas på fall där en osann utsaga uppenbarligen skulle leda till att ett betydligt strängare bötesstraff ådöms än om utsagan inte hade givits.

Med någon annan sträng påföljd avses i förslaget närmast särskilt kännbara ekonomiska konsekvenser. Som exempel kan nämnas en till beloppet synnerligen stor skadeståndsskyldighet eller konfiskationspåföljd. Också avsättning som ådöms för osann utsaga i ett mål som gäller tjänstebrott måste betraktas som en sådan sträng påföljd som avses i detta sammanhang.

En osann utsaga kan anses vara grov också när det föreligger risk för att domstolen med stor sannolikhet fattar ett felaktigt beslut som i något annat avseende åsamkar en part synnerligen kännbar skada. Som exempel på ett sådant felaktigt beslut kan nämnas ett beslut som innebär att en part åläggs en ersättningsskyldighet som klart överstiger hans ekonomiska möjligheter. Det kan vara fråga om en synnerligen kännbar skada också då en part till följd av domstolens beslut förlorar en fastighet eller en bostad eller någon annan särskilt värdefull egendom. Frågan om skadan är synnerligen kännbar bedöms från den persons synpunkt som blir lidande till följd av brottet. En skada kan anses vara synnerligen kännbar också när en mindrebedrödd person till följd av ett felaktigt beslut får vidkännas en så stor förlust att han blir nödlidande.

En osann utsaga av det ifrågavarande sla-

get påminner om s.k. processbedrägeri, när den uppfyller rekvisitet för grovt bedrägeri enligt 36 kap. 2 § strafflagen. Skillnaden består närmast däri att brottet osann utsaga fullbordas i det skedet då domstolens hörande av ett vittne eller en sakkunnig eller någon motsvarande person avslutas, medan processbedrägeri fullbordas först då någon till följd av ett domstolsbeslut som grundar sig på felaktiga uppgifter har lidit skada, vilket visserligen inte alltid förutsätter att det har uppkommit en definitiv ekonomisk förlust. Före den nämnda tidpunkten är det fråga om försök till processbedrägeri, vilket också det är straffbart. Den föreslagna 3 § 1 punkten bör i detta avseende betraktas som ett specialstadgande som, när det är tillämpligt, åsidosätter stadgandet om grovt bedrägeri.

2 punkten. En osann utsaga anses för det andra vara grov om utsagan eller förtigandet gäller en särskilt betydelsefull omständighet. Detta är fallet framförallt om den hördes, t.ex. ett vittnes eller en sakkunnigs, utsaga är av avgörande betydelse för slutresultatet i en rättssak, t.ex. om det kan anses att talan eller åtalet blivit styrkt eller inte. Endast den omständigheten att föremålet för tvisten representerar ett betydande värde eller att brottet är av en allvarlig karaktär räcker däremot inte för att man skall kunna dra slutsatsen att de förhörda personernas utsagor eller de omständigheter som dessa har förtigit skulle vara särskilt betydelsefulla. Av avgörande betydelse för tillämpningen av det föreslagna lagrummet är utsagens bevisvärde. Arten av rättssaken kan emellertid indirekt inverka i en sådan riktning att utsagorna anses hänföra sig till en särskilt betydelsefull omständighet.

3 punkten. En osann utsaga är enligt denna punkt grov också när brottet begås särskilt planmässigt. Med särskild planmässighet avses bl.a. att den osanna utsagan är omsorgsfullt förberedd, att flera personer sammellan uttryckligen har kommit överens om innehållet i sina osanna utsagor samt att det vidtas särskilda arrangemang för att främja den osanna utsagan eller för att hindra att den uppdagas.

Den ovanstående förteckningen över grunder på vilka en utsaga skall betraktas som grov måste anses vara uttömmande. Att någon av de nämnda omständigheterna är för handen räcker emellertid inte för att brottet skall betraktas som grovt. Grunden för grov-

hetsgraderingen är en helhetsbedömning som påverkas också av andra omständigheter än de som uttryckligen nämns i det föreslagna lagrummet. Sådana omständigheter kan vara t.ex. att den osanna utsagan ges under en rättegång som gäller ett synnerligen allvarligt brott eller under en rättegång som är av en vittbärande betydelse, eller att gärningsmannen kräver eller tar emot en betydande ekonomisk förmån som vederlag för utsagan eller förtigandet. Å andra sidan kan det vara skäl att mildra helhetsbedömningen i det fall att gärningen, oavsett att en kvalificeringsgrund är för handen, inte kan anses vara grov bedömd som en helhet, t.ex. av den anledningen att gärningsmannens motiv är förståeliga. Det kan vara fråga om detta om utsagan har givits i syfte att hemlighålla en omständighet som är pinsam för en nära anhörig. Då det är fråga om ett synnerligen lindrigt straffbart brott kan det vara skäl att bedöma den osanna utsagan lindrigare än normalt, även om brottet t.ex. ådagalägger särskild planmässighet. Straffet för en osann utsaga skall stå i en rimlig proportion till den gärnings straffbarhet vars handläggning den osanna utsagan har samband med. I motiveringen till kapitlets 1 § görs en mera utförlig bedömning av de faktorer som kan inverka som förmildrande omständigheter vid brottet osann utsaga.

Som straff för grov osann utsaga inför domstol föreslås fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

4 §. *Oaktsam osann utsaga*

Enligt förslaget är oaktsam osann utsaga straffbar endast i det fall att den har givits (1) i egenskap av vittne eller sakkunnig inför domstol eller (2) under sanningsförsäkran, ed eller försäkran inför domstol eller vid ett myndighetsförfarande som kan jämsställas med en rättegång. I fråga om straffbarheten överensstämmer lagrummet med gällande 17 kap. 1 § 3 mom., 3 § 2 mom. och 3 a § 2 mom. strafflagen. Det anses inte nödvändigt att utsträcka straffbarheten till andra fall. Hörande av ett vittne eller en sakkunnig vid en domstol eller vid något annat med rättegång jämförbart myndighetsförfarande under sanningsförsäkran, ed eller försäkran utgör å andra sidan en grund för att den som avger utsagan skall förutsättas under straffhot uppfylla aktsamhetsplikten.

Att någon ger en oaktsam osann utsaga är

detsamma som att han lämnar en i något relevant avseende felaktig uppgift eller förtiger en omständighet utan att omsorgsfullt ha tänkt igenom sin utsagas innehåll och betydelse, trots att detta kunde ha förutsatts av honom och han även haft förmåga därtill.

En oaktsam osann utsaga kan i de allvarligaste fallen med hänsyn till sin klandervärdhet jämföras med en uppsåtlig osann utsaga. Straffet föreslås därför vara böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §. *Försök till anstiftan av osann utsaga*

Enligt gällande 17 kap. 9 § strafflagens skall den straffas som försöker förleda en annan till ett sådant brott som nämns i kapitlet. En förutsättning för straffbarheten är inte att den förledde avge en sådan osann utsaga som avses i kapitlet. Det är fråga om ett undantag från den allmänna regeln att anstiftan är straffbar endast om huvudgärningen eller ett straffbart försök därtill begås. Om den som förletts att ge en osann utsaga faktiskt ger en sådan osann utsaga som avses i 17 kap., straffas anstiftaren inte enligt 9 § i det gällande kapitlet, utan enligt det stadgande vars rekvisit gärningen uppfyller. Det sist nämnda framgår inte direkt av 17 kap. utan av 5 kap. om delaktighet.

I den föreslagna 5 § stadgas om försök till anstiftan av osann utsaga. En förutsättning för att försöket skall vara straffbart är att den som anstiftaren riktar sig till skulle göra sig skyldig till uppsåtlig osann utsaga i det fall att han skulle låta sig förledas att handla på det sätt som anstiftan avses.

Enligt förslaget ändras den gällande regleringen inte med avseende på grunderna. I rättspraxis finns det ett behov att, utöver anstiftan som har lett till osann utsaga, kriminalisera också sådana mot ett vittne riktade påtrycknings- och förledningsförsök som syftar till att förmå vittnet att ge en osann utsaga eller förtiga någon relevant omständighet. Syftet med stadgandet är bl.a. att skydda vittnet mot påtryckning. Ett vittne som utsätts för påtryckning befinner sig i en synnerligen svår situation om t.o.m. kraftiga påtryckningar eller övertalningsförsök är straffbara endast i det fall att vittnet går med på att ljuga och avge osann utsaga vid förhör. Genom att påtrycknings- och övertalningsförsök i syfte att åstadkomma osann utsaga enligt förslaget fortfarande skall vara straffbara, oberoende av om de leder till nå-

got resultat, kan de som har sanningsplikt förmås att hålla sig till sanningen.

Av de allmänna stadgandena om delaktighet följer att den som uppsåtligen förmår någon att begå ett sådant brott som avses i 1—3 §§ skall dömas till straff enligt det lagrum som skulle tillämpas på anstiftaren om han vore gärningsman.

Det föreslås inte vara straffbart att förmå eller försöka förmå en annan till oaktsam osann utsaga. En förutsättning för att anstiftan skall vara straffbar är således att den som har förletts att avge en osann utsaga handlar på det sätt som anstiftaren avsett och därmed gör sig skyldig till uppsåtlig osann utsaga.

Ett försök till anstiftan av osann utsaga kan begås skriftligen, muntligen eller genom något annat kommunikationsmedium. En förutsättning för straffbarheten är att adressaten nås av budskapet.

Straffskalan för försök till anstiftan av osann utsaga föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år.

6 §. *Falsk angivelse*

I gällande 26 kap. strafflagen stadgas om falsk och ostrykt angivelse. Stadgandenas placering och innehåll återspeglar uppfattningen att brottet falsk angivelse är nära besläktat med ärekränkingsbrotten. Föremål för brottet är således i första hand den enskilda person om vilken lämnas osanna uppgifter och i endast andra hand rättskipningen samt dess behov av sanningsenliga uppgifter. Numera anses det att falsk angivelse är ett brott som i första hand riktar sig mot rättskipningen, trots att det också riktar sig mot en enskild person och hans rättssäkerhet. I enlighet med detta grundar sig det föreslagna stadgandet på den uppfattningen att brottet falsk angivelse i första hand riktar sig mot rättskipningen och i andra hand mot en enskild person.

Enligt förslaget består en falsk angivelse i att någon till en förundersökningsmyndighet, en annan myndighet eller till en domstol lämnar falska uppgifter och därmed orsakar fara för att den angivne på felaktiga grunder anhålls, häktas eller utsätts för något annat tvångsmedel eller för att han åtalas, döms till straff eller utsätts för någon annan straffrättslig påföljd.

Motivet till falsk angivelse är ofta att ådra en annan person en grundlös misstanke för

brott. Detta är ofta angivarens huvudsyfte. En tillräcklig förutsättning för tillämpning av stadgandet är emellertid att angivaren när han lämnar de falska uppgifterna inser att den angivne därigenom löper risk att bli utsatt för straffprocessuella tvångsmedel eller åtal eller att bli dömd till straffrättslig påföljd för ett brott som han inte begått.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att angivaren inser att de uppgifter som han lämnar är falska eller åtminstone håller det för ytterst sannolikt att så är fallet. Om en osann angivelse beror på att angivaren inte har känt till hur det i verkligheten förhåller sig utan t.ex. trott på rykten, är den inte straffbar som falsk angivelse. Förslaget innebär att straffbarheten bortfaller för sådan osann angivelse som avses i gällande 26 kap. 4 § strafflagen. I praktiken får det ingen större betydelse att straffbarheten inskränks i detta avseende. Vid falsk angivelse är angivaren i allmänhet medveten om att en oskyldig person drabbas. Ändringen kommer förmodligen att leda till en minskning av antalet sådana fall där svaranden, efter att åtalet förkastats till följd av bristande bevisning, väcker åtal mot målsäganden för falsk angivelse.

Den föreslagna 6 § förutsätter inte att angivarens uppgifter är alltigenom falska. Det kan vara fråga om falsk angivelse också när angivaren fogar vissa lögnar till uppgifter som i övrigt är med sanningen överensstämmande. En förutsättning är härvid att en uppgift, sådan den lagts fram för en myndighet eller domstol, medför att en person löper risk att på felaktiga grunder bli utsatt för tvångsmedel eller åtal eller dömd till straff eller någon annan straffrättslig påföljd.

Brottet består i att gärningsmannen ger felaktiga uppgifter till en förundersökningsmyndighet, en annan myndighet eller en domstol. I regel fullbordas falsk angivelse genom att oriktiga uppgifter lämnas till en förundersökningsmyndighet, vanligen till polisen. Med uttrycket andra myndigheter avses i det föreslagna stadgandet bl.a. tullmyndigheter och allmänna åklagare. Det är fråga om att lämna oriktiga uppgifter till en domstol närmast när angivaren själv, med utnyttjande av de rättigheter som tillkommer en målsägande, väcker åtal vid domstol mot en oskyldig person. Också genom att en målsägande lämnar falska uppgifter vid förundersökning kan det uppstå en i stadgandet nämnd fara för att den angivne blir utsatt för

tvångsmedel eller dömd till någon straffrättslig påföljd.

Eftersom rekvisitet för falsk angivelse kan uppfyllas genom att osanna uppgifter lämnas till vilken allmän åklagare som helst, är den möjligheten inte utesluten att ett ogrundat klagomål till justitiekanslern eller justitieombudsmannen kan utgöra en falsk angivelse. Det är emellertid ytterst sällsynt att det görs ogrundade klagomål som utsätter oskyldiga för sådana risker som det här är fråga om. Eftersom det finns en hel del straffstadganden i fråga om vilka tillsynen av efterlevnaden och åtalsrätten i första hand ankommer på andra myndigheter än allmänna åklagaren och polisen, är det nödvändigt att stadgandet kan tillämpas också på sådana fall där oriktiga uppgifter lämnas till dessa myndigheter. Rekvisitet för falsk angivelse kan således uppfyllas också genom att någon till justitiedepartementet lämnar oriktiga uppgifter om tryckfrihetsbrott eller genom att någon till en Arbetskraftsmyndighet lämnar oriktiga uppgifter om brott mot arbetarskyddsbestämmelser.

Till åtskillnad från vad som stadgas i gällande 26 kap. 3 § strafflagen föreslås rekvisitet för falsk angivelse inte längre bli uppfyllt genom att oriktiga uppgifter lämnas till en målsägande. Gärningar av detta slag blir enligt förslaget i allmänhet inte avkriminaliserade eftersom de oftast kan betraktas som ärekränkingsbrott. En oriktig uppgift som lämnas till en målsägande leder å andra sidan endast i undantagsfall till att en rättegång inleds utan att det först görs en kompletterande undersökning. Den som lämnat en oriktig uppgift måste således i praktiken göra sig skyldig till falsk angivelse eller osann utsaga innan den angivne löper någon större risk att bli utsatt för ett obefogat tvångsmedel. Det förefaller således inte finnas något behov av en kriminalisering av den nuvarande omfattningen.

Den föreslagna 6 § förutsätter att den som blivit föremål för falsk angivelse löper risk att bli utsatt för en sådan åtgärd som avses i paragrafen eller att bli dömd på felaktiga grunder. I typfallet är det fråga om att den angivne är oskyldig till det brott som den osanna uppgiften avser. I första hand skyddar stadgandet givetvis dem som inte har begått någon straffbar gärning. Men det skydd som stadgandet ger kan omfatta också andra personer som skall betraktas som oskyldiga. Om en person t.ex. gör sig skyl-

dig till ett stöldbrott och den som brottet riktar sig mot osant berättar att gärningsmannen använt våld eller hot som avses i 31 kap. 1 § strafflagen, kan den osanna uppgiften uppfylla rekvisitetet för falsk angivelse. Av väsentlig betydelse är att den osanna uppgiften medför risk för att en person blir utsatt för tvångsmedel eller åtal eller för att han döms för något annat brott än ett som han i verkligheten gjort sig skyldig till. Där emot är det inte nödvändigtvis fråga om falsk angivelse när någon om en person som i verkligheten gjort sig skyldig till ett brott lämnar en osann uppgift som kan ha betydelse för bedömningen av brottets klandervärdhet. T.ex. målsägandens uppgift om att gärningsmannen tillgripit mera pengar hos honom än vad som i verkligheten är fallet, utgör inte i sig en falsk angivelse utan uppfyller eventuellt rekvisitetet för något av bedrägeribrotten i 36 kap. 1—3 §§ strafflagen. En sådan osann uppgift uppfyller emellertid rekvisitetet för falsk angivelse i det fall att grovhetsbedömningen av ett brott till följd därav så klart förskjuts att den angivne med anledning därav löper risk att bli utsatt för något tvångsmedel eller att på felaktiga grunder bli dömt till en straffrättslig påföljd, t.ex. till ett strängare straff än han skulle bli dömd till på grundval av riktiga uppgifter. Det kan vara fråga om framförande av oriktiga kvalificerande omständigheter eller om framförande av sådana osanna uppgifter som hindrar beaktandet av förmildrande omständigheter. Det är emellertid inte fråga om ett på felaktiga grunder ådömt straff i det fall att den osanna uppgiften inte har påverkat den straffrättsliga bedömningen av fallet. Det kan vara fråga om falsk angivelse även då den person som också i verkligheten gjort sig skyldig till brottet till följd av felaktiga uppgifter döms på felaktiga grunder. En osann uppgift om en person som har gjort sig skyldig till ett brott kan naturligtvis också uppfylla rekvisitetet för osann utsaga.

Den omständigheten att rekvisitetet för falsk angivelse uppfylls förutsätter inte nödvändigtvis att den person som är föremål för brottet uttryckligen individualiseras. En falsk angivelse är visserligen i praktiken riktad mot en viss person, t.o.m. mot en person som är känd för angivaren. Det kan vara fråga om falsk angivelse också när angivaren grundlöst berättar att ett brott har begåtts och angivelsen riktar sig t.ex. mot en grupp enskilda personer. En förutsättning är emel-

lertid att angivelsen leder till att någon löper risk att grundlöst bli utsatt för ett tvångsmedel eller för att bli åtalad eller dömd till straff eller någon annan påföljd.

Enligt förslaget är falsk angivelse ett så kallat faredelikt. En förutsättning för straffbarheten är att den angivne med gärningsmannens vetskap utsätts för risk att bli anhållen eller häktad, utsatt för något annat tvångsmedel, åtalad eller dömd till straff eller till någon annan straffrättslig påföljd. Faran behöver inte vara allvarlig och den kan också vara kortvarig. Faran måste emellertid vara i den meningen iakttagbar att vederbörande, dvs. den angivne personen själv eller de myndigheter som utreder saken, beaktar den falska uppgiften när de vidtar åtgärder i den uppkomna situationen. Eftersom tillämpningen av stadgandet förutsätter att det uppstår en fara av nämnt slag, fullbordas brottet falsk angivelse inte om den myndighet som tar emot den osanna uppgiften, antingen utgående från formen eller sättet för lämnandet av uppgifterna eller med ledning av de uppgifter som myndigheten på annat sätt har inhämtat eller av någon annan anledning, också utan tilläggsutredningar kan konstatera att de uppgifter som den fått är falska. En uppenbart grundlös angivelse som inte har framkallat sådan fara som avses i stadgandet om falsk angivelse kan uppfylla rekvisitetet för något ärekränkingsbrott.

För att stadgandet skall vara tillämpligt krävs det inte att en oskyldig person har utsatts för ett tvångsmedel eller blivit åtalad eller dömt på felaktiga grunder. Om tvångsmedel har använts, åtal väckts eller en fällande dom givits kan det anses vara klart att det existerar en sådan fara som avses i stadgandet. Vanligen föreligger det en fara för att någon blir utsatt för tvångsmedel då det till följd av ett angivet brott enligt lag är möjligt att använda tvångsmedel och polisen har övervägt denna möjlighet. Risk för åtal uppkommer oftast när förundersökningen har slutförts och allmänna åklagarens åtalsprövning har börjat. För att en oskyldig person skall löpa risk att dömas till straff eller någon annan straffrättslig påföljd förutsätts det i allmänhet att en brottmålsrättegång har anhängiggjorts mot honom.

Straffskalan för falsk angivelse föreslås vara böter eller fängelse i högst tre år. Vid valet av straffart och straffmätningen skall såsom kvalificerande omständigheter beaktas den orsakade farans allvarlighetsgrad, det

angivna brottets exceptionella allvarlighet, angivelsens särskilda planmässighet och andra liknande omständigheter. I motsatt riktning talar t.ex. den omständigheten att risken för att någon skall bli åtalad är obetydlig eller den omständigheten att den falska angivelsen gäller ett brott vars straffvärde är obetydligt. Straffskalan för falsk angivelse är tillräcklig för alla tänkbara fall. Det har därför inte ansetts nödvändigt att föreslå någon grovhetsgradering.

I motiveringen till den föreslagna 1 §, som gäller osann utsaga inför domstol, redogörs för de grunder enligt vilka det är skäl att bedöma en osann utsaga lindrigare än normalt. Som exempel nämns att den osanna utsagan rättas innan det har uppkommit några negativa följder samt motiven till den osanna utsagan, t.ex. strävan att hindra att någon för vederbörande eller hans nära anhöriga pinsam omständighet avslöjas. Också vid bedömningen av en falsk angivelses allvarlighetsgrad är det skäl att uppmärksamma sådana omständigheter.

I gällande 26 kap. 5 § stadgas om en speciell påföljd för falsk angivelse. Enligt lagrummet skall den som döms till straff för falsk angivelse tillika åläggas att ersätta målsäganden kostnaderna för tryckning av domen i en allmän eller på orten utkommande tidning, om målsäganden yrkar det. Stadgandet härstammar från år 1889. Under de år som gått har massmedierna utvecklats så pass mycket att denna speciella påföljd numera inte har samma betydelse som för hundra år sedan. I praktiken har påföljden tillämpats ytterst sällan. Det måste också observeras att varken tidningarna eller övriga massmedier uppenbarligen kan åläggas att publicera domar av detta slag. Påföljden föreslås följaktligen bli upphävd. För detta talar också den omständigheten att falsk angivelse i första hand uppfattas som ett brott mot rättskipningen.

7 §. Bevisförvanskning

I gällande strafflag finns det inget uttryckligt stadgande om bevisförvanskning. Det föreslagna stadgandet om bevisförvanskning innebär emellertid inte någon ny kriminalisering, eftersom gärningar som uppfyller rekvisitet för det ifrågavarande brottet redan nu är straffbara. Manipulering av bevismaterial som skall användas vid en rättegång är, då detta sker i syfte att få en oskyldig dömd till

straff, för närvarande straffbart som s.k. indirekt falsk angivelse enligt 26 kap. 2 §. Undanröjande av bevis i syfte att skydda en brottsling är enligt 16 kap. 20 § straffbart som gynnande av brott. I flera fall är också de i 33 kap. angivna rekvisiten för förfalskningsbrott tillämpliga.

I flera länders strafflagar ingår stadganden om bevisförvanskning som motsvarar de föreslagna stadgandena.

Bevisförvanskning som avses i lagförslaget innebär förvanskning av bevismaterial som används vid en domstol eller i samband med förundersökning i brottmål och sker i syfte att få en oskyldig person dömd till straff eller att skada en annan. I vissa fall är bevisförvanskning som sker i syfte att förhindra att en annan person blir ställd under straffrättsligt ansvar ett sätt att begå det brott som benämns skyddande av brottsling och avses i förslaget till 15 kap. 11 §. I tvistemål uppfyller motsvarande förvanskning ofta rekvisiten för något av de bedrägeribrott som nämns i 33 kap. 1—3 eller 5 §. Ett klart behov att straffbelägga bevisförvanskning i det föreslagna 15 kap. föreligger åtminstone till den del som det är fråga om förvanskning av annat bevismaterial än sådant som nämns i 33 kap.. Eftersom en förutsättning för tillämpning av stadgandet är att gärningsmannen har för avsikt att få en oskyldig person dömd till straff eller att annars skada en annan person, är bevisförvanskning som brott betraktad ofta jämförbar med falsk angivelse.

I mom. Enligt den föreslagna 7 § 1 mom. skall en person dömas till straff för bevisförvanskning om han i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars för att skada en annan döljer, förstör, skadar, ändrar eller på något annat sätt förvanskar ett föremål, en handling eller något annat bevismaterial som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål, eller något annat bevismaterial som enligt vad han vet har betydelse i saken.

Enligt förslaget fullbordas bevisförvanskning då någon försöker få en oskyldig person dömd till straff. Med begreppet oskyldig avses i detta sammanhang att vederbörande inte är skyldig till det brott som man genom förvanskade bevis försöker binda honom till. Man kan göra sig skyldig till bevisförvanskning genom att försöka utpeka en oskyldig person som brottsling. Den som utpekats kan också vara en person som har begått en

straffbar gärning men som genom bevisförvanskningen binds till något annat brott än det som han i verkligheten har begått. Bevisförvanskning för att skada en annan på något annat sätt är det fråga om t.ex. i det fallet att bevisningen mot en person som verkligen har gjort sig skyldig till ett brott underbyggs med förvanskade bevis.

I det föreslagna stadgandet nämns ingenting om bevisförvanskning i syfte att gynna en annan person. Särskilt i ekonomiska tvister innebär gynnande av någon att någon annan samtidigt åsamkas skada. Bevisförvanskning i syfte att gynna en brottsling kan vara straffbart som skyddande av brottsling.

Om bevismaterial förvanskas av en tjänsteman, t.ex. en polis, kan det också vara fråga om missbruk av tjänsteställning enligt 40 kap. 7 §, om grovt missbruk av tjänsteställning enligt 8 § i samma kapitel eller åtminstone om brott mot tjänsteplikt enligt kapitlets 10 §.

Också ett bevis som behövs i ett tvistemål kan vara föremål för förvanskning. Väsentligt är att föremålet för förvanskningen används eller är avsett att bli använt som bevis vid en domstol. Om beviset är avsett att användas bli använt inom det rättsliga livet är närmast stadgandena i strafflagens 33 kap. om förfalskningsbrott tillämpliga på brottet. Om brottet uppfyller såväl rekvisitet för bevisförvanskning som rekvisitet för ett förfalskningsbrott, tillämpas stadgandena om sammanträffande av brott. Detta är fallet också då en gärning uppfyller dels rekvisitet för bevisförvanskning, dels rekvisitet för ett i syfte att åsamka skada begånget s.k. processbedrägeri som har begåtts.

Som sätt att begå brottet anges i förslaget döljande, förstörande, skadande, ändring eller annan förvanskning. Gärningen kan således innebära att ett bevismaterial görs odugligt som bevis för någon sak eller att det ändras så att innehållet i den uppgift som bevismaterialet ger ändras. Ändring eller annan förvanskning är det också fråga om då ett föremål eller andra bevis placeras på ett sådant ställe att de leder till att felaktiga slutsatser dras. Det kan anses vara fråga om bevisförvanskning i den bemärkelse som avses i stadgandet t.ex. då narkotika eller stöldgods i hemlighet placeras i en bostad i syfte att få bostadens innehavare dömd för narkotikabrott, tillgreppsbrott eller häleri.

Objektet för gärningen kan enligt förslaget vara ett föremål eller en handling eller något

annat bevismaterial som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål. Stadganden som närmare anger vilka dessa objekt är finns bl.a. i stadgandena om editionsplikt i 17 kap. 12—17 §§ rättegångsbalken, i samma kapitel 56—60 §§ om förrättande av syn samt i tvångsmedslagens (450/87) 4 kap. om beslag. En förutsättning för tillämpning av stadgandet om bevisförvanskning är inte att beviset omhändertagits av myndigheterna. En förutsättning är inte heller att det anhängiggjorts ett rättegångs- eller förundersökningsförfarande för vilket beviset är av betydelse. En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att bevisförvanskaren inser att hans gärning kommer att ha betydelse vid en rättegång som redan börjat eller som blir anhängig efter förvanskningen eller vid förundersökningen i ett brottmål.

Bevisförvanskningen kan gälla föremål, handlingar eller annat bevismaterial som ägs antingen av någon annan eller av gärningsmannen själv. Det föreslagna stadgandet begränsar således ägarens rätt att fritt förfoga över sin egendom, i likhet med t.ex. stadgandet om editionsplikt i 17 kap. 12 § rättegångsbalken eller samma kapitel 57 § om skyldigheten att tillhandahålla domstolen föremål för besiktning. Den föreslagna 7 § begränsar emellertid inte den normala användningen av föremål, handlingar och annat bevismaterial, utan endast användningen av dessa för begående av brott.

Gärningsmannens egna åtgärder för att hindra uppdragandet eller utredningen av ett brott utgör i allmänhet s.k. eftergärningar som inte är straffbara. T.ex. en inbrottstjuv som undanröjer de brottsspår som han åstadkommit gör sig inte därigenom skyldig till en särskild straffbar gärning. Om gärningsmannen själv döljer, förstör, skadar, ändrar eller på annat sätt förvanskar bevismaterial så att han därigenom försöker utpeka en annan person som skyldig till brottet, kan det i lagrummet angivna rekvisitet emellertid bli uppfyllt. Till bevisförvanskning gör sig med andra ord den skyldig som vidtar åtgärder som syftar till att utpeka en annan som gärningsman.

För att stadgandet om bevisförvanskning skall kunna tillämpas förutsätts det inte nödvändigtvis att det förvanskade beviset har kommit till användning vid en förundersökning eller domstolsbehandling. Eftersom brottet fullbordas endast då gärningen har

begåtts i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller på annat sätt skada en annan, är en förutsättning att bevismaterialet har förvanskats uttryckligen i ett sådant syfte. Om någon har dolt, förstört, skadat, ändrat eller på annat sätt förvanskat föremål, dokument eller annat material utan sådant syfte som anges i det föreslagna lagrummet, t.ex. för att hindra avslöjandet av för honom själv pinsamma omständigheter, eller utan något samband med en rättsak som är eller kommer att bli anhängig, är det föreslagna lagrummet inte tillämpligt. Det i stadgandet angivna syftet skall föreligga redan vid den tidpunkt då bevisförvanskningen sker. Om ett sådant syfte inte föreligger vid gärnings-tidpunkten kan det föreslagna 1 mom. inte tillämpas på gärningen. Användning av vederligen grundlöst eller förvanskat bevismaterial vid en domstol eller i samband med förundersökning kan emellertid vara straffbart enligt 2 mom.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att gärningsmannen inser att det förvanskade beviset har betydelse i saken.

Straffet för bevisförvanskning föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Eftersom det föreslagna straffstadgandet gör det möjligt att döma ut böter och eftersom också relativt små ingrepp i bevismaterial som kommer till användning vid en rättegång eller i samband med förundersökning i allmänhet kan betraktas som ett tämligen allvarligt brott, anses det inte behövas något stadgande om en särskild lindrig gärningsform av detta brott.

I fråga om klandervärddheten ligger bevisförvanskning nära brottet osann utsaga. Det sistnämnda brottet begås inför en domstol eller en annan myndighet. Det ger därför uttryck för större skrupelfrihet än bevisförvanskning. Därför föreslås för bevisförvanskning en något lindrigare straffskala än för osann utsaga inför domstol.

I motiveringen till 1 §, dvs. lagrummet om osann utsaga inför domstol, redogörs för vissa förmildrande omständigheter som kan gälla detta brott. I det sammanhanget nämns det fallet att gärningsmannen rättar den oriktiga uppgiften innan några negativa konsekvenser uppkommer, att brottet är obetydligt samt sådana motiv som att gärningsmannen har försökt förhindra avslöjande av sakförhållanden som är pinsamma för honom själv eller för honom närstående personer. Denna typ av omständigheter är det skäl att beakta

också vid bedömningen av hur allvarlig bevisförvanskningen är.

2 mom. Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. är föremålet för gärningen ett existerande föremål eller dokument eller något annat bevismaterial som förvanskas på ett sådant sätt att därav dras slutsatser som inte överensstämmer med sanningen. Bevisförvanskning kan också ske genom att ett grundlöst eller förvanskat bevismaterial överlämnas för att användas samt genom att man själv användes sådant bevismaterial. I det föreslagna 2 mom. stadgas om denna form av bevisförvanskning.

Enligt det föreslagna 2 mom. är syftet med brottet detsamma som enligt 1 mom.

Någon risk för rättsförlust uppkommer inte ännu då någon har förfärdigat eller skaffat förvanskat bevismaterial men håller det i sin besittning utan att använda det eller överlämna det för att användas av någon annan. Av denna anledning föreslås att bevisförvanskning som avses i 2 mom. skall vara straffbar endast om någon överlämnar grundlöst eller förvanskat bevismaterial till användning, eller själv på ett vilseledande sätt använder sådant material, vid en domstol eller vid förundersökning i ett brottmål. Bevisförvanskning fullbordas således i sådana fall genom att ett grundlöst bevis överlämnas direkt till en domstol eller förundersökningsmyndighet eller genom att det indirekt överlämnas för att användas i ett sådant sammanhang, t.ex. till ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde. I de sistnämnda fallen är en förutsättning för att det skall vara fråga om bevisförvanskning inte nödvändigtvis att ombudet eller biträdet handlar svekfullt.

Bevisförvanskning enligt 2 mom. består i att bevismaterial som vederligen är grundlöst eller förvanskat används på ett vilseledande sätt vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål. Det är inte fråga om vilseledande användning då grundlöst eller förvanskat bevismaterial överlämnas till en domstol eller förundersökningsmyndighet med en förklaring om materialets beskaffenhet.

8 §. Grov bevisförvanskning

Enligt förslaget anses bevisförvanskning vara grov 1) om därvid orsakas fara för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till fängelse eller någon annan sträng

påföljd, 2) om föremålet för brottet är ett synnerligen viktigt bevis eller 3) om brottet begås särskilt planmässigt och även bedömt som en helhet är grovt. Grunderna för grovhetsgraderingen är till stor del desamma som enligt 3 §, dvs. stadgandet om grov osann utsaga inför domstol.

1 punkten. I paragrafens 1 punkt anges som en grund för att anse bevisförvanskningen vara grov att den orsakar fara för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till fängelse eller någon annan sträng påföljd. Uttrycket "stor sannolikhet" avser i första hand att det föreligger en sannolikhet som är större än normalt för att bevisförvanskningen leder till en i förslaget angiven sträng påföljd. Bedömningen av sannolikheten kan också påverkas av bevisförvanskarens andra eventuella aktiva åtgärder för att få en oskyldig person dömd till en sträng påföljd av det slag som anges i förslaget.

Liksom i det föreslagna stadgandet om grov osann utsaga inför domstol inbegriper risken att bli dömd till fängelse dels ovillkorligt långvarigt fängelsestraff, dels också villkorliga och kortvariga fängelsestraff. Om en oskyldig person till följd av bevisförvanskning löper risk att bli dömd till ett villkorligt eller till ett kortvarigt ovillkorligt fängelsestraff, måste de övriga grunder som beaktas vid helhetsbedömningen av bevisförvanskningen vara mera vägande än i det fall att en oskyldig person har utsatts för risk att bli dömd till ett långvarigt ovillkorligt fängelsestraff.

Med en annan sträng påföljd som kan jämsättas med fängelse avses närmast särskilt kännbara ekonomiska påföljder, exempelvis stora skadeståndsbelopp eller omfattande konfiskation. Också avsättning kan anses vara en sådan sträng påföljd som avses i förslaget.

2 punkten. Enligt 2 punkten i den föreslagna paragrafen anses bevisförvanskningen vara grov om föremålet för brottet är ett synnerligen viktigt bevis. Här avses bevisvärdet, dvs. bevisets betydelse för vad som i den aktuella saken med fog kan anses bevisat och vilket slutresultat det rättsliga beslutsfattandet leder till. Bevisförvanskningen kan anses vara mera klandervärd än normalt i det fall att gärningen riktar sig mot en sådan del av bevismaterialet som i detta avseende spelar en nyckelroll. T.ex. resultaten av kriminaltekniska undersökningar har ofta en sådan betydelse. Däremot inverkar bevis-

mat, dvs. den eventuella avsevärda ekonomiska eller övriga betydelse som sammanhänger med det faktum som bevisningen hänför sig till, inte i sig på bevisvärdet. Sådana omständigheter kan likafullt ha en indirekt betydelse vid tillämpningen av 2 punkten i den föreslagna paragrafen.

3 punkten. Bevisförvanskningen kan anses vara grov också i det fall att den begås särskilt planmässigt. Frågan om det föreligger särskild planmässighet avgörs på liknande grunder som vid andra sådana brott där planmässigheten ligger till grund för grovhetsgraderingen. Särskild planmässighet kan komma till synes bl.a. genom överlagda förberedande åtgärder, genom specialarrangemang som möjliggör bevisförvanskningen eller hindrar att den avslöjas samt genom organisering som bygger på arbetsfördelning mellan flera personer.

Bevisförvanskningen kan betraktas som grov endast om någon av de grunder som nämns i förslaget föreligger. Grovhetsgraderingen bestäms emellertid på grundvalen av en helhetsbedömning. På helhetsbedömningen inverkar också andra omständigheter än de som nämns i det föreslagna lagrummet. Det kan vara fråga t.ex. om att få en betydande ekonomisk förmån, en strävan att få en oskyldig person straffad för ett synnerligen allvarligt brott samt om andra motsvarande omständigheter.

Straffet för grov bevisförvanskning föreslås vara fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Grov bevisförvanskning kan till sin klandervärdhet jämsättas med grov osann utsaga.

9 §. Övergrepp i rättssak

I den gällande strafflagen finns det inget stadgande om detta brott, som innebär att en person som skall höras i ett rättskipningsärende blir hotad. Det finns visserligen ett flertal strafflagsstadganden som kan tillämpas på fall där den som skall höras i ett rättskipningsärende blir utsatt för våld eller hot. Syftet med det föreslagna stadgandet är att göra bedömningen av sådant förfarande enhetligt och att understryka brottets särskilda klandervärdhet på grund av det hot det innebär för rättskipningen. Stadgandet skall skydda förhörsförfarandet i samband med rättegångar, förundersökning, polisundersökning och annat därmed jämförbart myndighetsförfarande. Paragrafens 1 punkt gäller

åtgärder som vidtas före hörandet medan 2 punkten gäller tiden därefter.

I vardera punkten nämns våld och hot som gärningssätt. Våldet kan vara misshandel men också någon annan form av våld än sådant som straffas som våldsbrott kan komma i fråga. Våldet behöver inte nödvändigtvis vara riktat mot en person - det kan bestå i att någons egendom söndras för att förhindra att denne deltar i förhör. Hotet behöver inte gälla våld, utan också andra orättmätiga påtryckningsmetoder kan komma i fråga. Hotet kan t.ex. vara riktat mot ekonomiska förmåner. En före bevisningen vidtagen åtgärd som innefattar våld eller hot kan vara riktad också mot någon annan än den som skall höras, t.ex. mot en närstående person eller dennes egendom. Det förutsätts inte heller att våldet eller den kränkning som hotet avser omedelbart ansluter sig till gärningssituationen, utan det kan också avse hot om framtida våld eller någon annan framtida handling. En förutsättning är emellertid att våldet eller hotet tillgrips som en metod att påverka den förhörde så som stadgandet förutsätter. Våldet eller hotet graderas inte på något särskilt sätt, men det måste med beaktande av omständigheterna vara så sannolikt att det påverkar vederbörande.

När det är fråga om våld eller hot som sammanhänger med en hörd persons yttrande, skall våldet eller hotet vara riktat mot den hörde själv. Det är inte motiverat att utsträcka straffbarheten för efteråt utövat våld eller hot lika långt som när det är fråga om våld eller hot som utövas innan vederbörande skall höras. För det första kan sambandet mellan å ena sidan de gärningar som riktar sig mot någon annan än den som skall höras och å andra sidan vittnandet, eller något annat hörande, i allmänhet konstateras endast i relativt allvarliga fall. Då finns det också andra stadganden som är tillämpliga på gärningen och som i allmänhet har en så vid straffskala att gärningens eventuella särskilda klandervärdhet kan beaktas vid straffmätningen. För det andra utgör varken smärre hotelser som framförs i efterskott eller ens lindrigt våld som utövas i efterskott ett så allvarligt hot mot rättskipningen att det är skäl att med ett särskilt straffstadgande täcka dessa fall i en lika hög grad som då det är fråga om gärningar som föregår hörandet.

Om våldet eller hotet inte har samband med förestående hörande eller hörande som redan hållits, kan stadgandet inte tillämpas.

Syftet bör vara att hindra en annan att yttra sig eller att påverka innehållet i hans utsaga eller också att hämnas med anledning av en redan given utsaga. T.ex. om en tvist som har lett till våld handlar om vilkendera parten som har rätt i någon rättegång kan den inte bedömas med stöd av detta stadgande, om inte våldet syftar till att påverka den andras yttrande vid rättegången eller om inte våldet uttryckligen sammanhänger med innehållet i ett yttrande och inte med själva tvisten.

Den persongrupp som paragrafen skall skydda definieras delvis på samma sätt som i kapitlets 1 och 2 §§. De situationer där yttranden av det ifrågavarande slaget förekommer beskrivs i detta sammanhang på motsvarande sätt som i de nämnda paragraferna. Det skall således vara fråga om en utsaga vid en rättegång, vid förundersökning eller polisundersökning eller vid något därmed jämförbart myndighetsförfarande. Paragrafen gäller dels gärningar som riktar sig mot i 1 och 2 §§ nämnda personer, dels också gärningar som riktar sig mot andra som skall höras eller har hörts. Straffbarheten förutsätter inte att den som är föremål för gärningen har en med straffhot förenad skyldighet att hålla sig till sanningen. Med tanke på paragrafens tillämpningsområde har det inte heller någon betydelse om vederbörande hörs under ed eller försäkran. Han kan vara ett vittne, en sakkunnig, en person som hörs i någon annan egenskap eller en part. Begreppen vittne och sakkunnig har en i rättegångsbalken och med stöd av övriga stadganden klart avgränsad innebörd. Den som hörs i någon annan egenskap kan vara t.ex. ett försäkringsbolag som hörs i samband med ett trafikbrottmål eller en arbetsgivare som hörs i ett mål som gäller ersättning för en arbetsrelaterad skada. En gärning som riktar sig mot en part kan vara straffbar också i det fall att parten inte uttryckligen är skyldig att hålla sig till sanningen eller då brott mot denna skyldighet inte är förenat med något straffhot. Föremål för gärningen kan således vara en part i en tviste- eller brottmålsrättegång och likaså en part som skall höras vid förundersökning. Det är viktigt att samtliga som hörs vid en rättegång eller vid något annat från rättskipningssynpunkt viktigt myndighetsförfarande skyddas mot sådana otillbörliga påtryckningar.

Den gärning som föregår utsagan skall hindra eller utgöra ett försök att hindra den-

na eller påverka eller utgöra ett försök att påverka utsagans innehåll. Ett försök och en fullbordad gärning är i princip lika klandervärda, eftersom den för gärningen utsatta personens reaktion är avgörande för fullbordandet av gärningen. När det är fråga om våld eller hot som utövas på grund av en utsaga är ett försök inte straffbart enligt detta stadgande. Om våldet stannar på försöksstadiet räcker det att det allmänna straffstadgandet om försök till våldsbrottet kan tillämpas på gärningen.

Gärningen skall vara orättmätig. Denna avgränsning hänvisar till situationer där någon är berättigad eller rentav skyldig att vidta åtgärder för att hindra att en utsaga ges, påverka innehållet i densamma eller vidta åtgärder med anledning av en utsaga. Motivet kan vara att det orsakas störning i ett förfarande, varvid avgivandet av utsagan kan avbrytas eller förhindras, eller att det föreligger tystnadsplikt, varvid det är berättigat att försöka påverka utsagan eller vidta åtgärder med anledning av att tystnadsplikten åsidosätts. Det är också berättigat att vidta åtgärder med anledning av en uppsåtligt felaktig utsaga.

För att det skall vara fråga om uppsåt förutsätts det antingen att gärningsmannen uttryckligen försöker hindra att hörandet sker eller påverka utsagans innehåll eller att han åtminstone inser att detta är en sannolik följd av hans gärning. I fråga om en gärning som begås i efterhand är det däremot nödvändigt att kunna påvisa att gärningsmannen har handlat till följd av utsagan.

När en person som skall höras i ett rättskipningsärende hotas genom våld uppfylls i regel rekvisitet åtminstone för misshandelsbrott. Av paragrafens subsidiaritetsstadgande framgår att om ett strängare straff för gärningen inte stadgas annorstädes i lag, tillämpas specialstadgandet om hot mot en person som skall höras i ett rättskipningsärende, dvs. övergrepp i rättssak. Utgångspunkten är den att misshandel och lindrig misshandel ingår i hotet mot en person som skall höras i ett rättskipningsärende då dessa brott utgör en del av hotet. Grov misshandel åsidosätter däremot det föreslagna stadgandet. Om övergreppet i rättssak inskränker sig till att en person som skall höras i ett rättskipningsärende hotas kan detta innebära att gärningsmannen gör sig skyldig också till olaga hot. I så fall räcker det att gärningen bedöms enligt det föreslagna stadgandet. Detta kan

dessutom betyda att gärningsmannen gör sig skyldig till försök till anstiftan av osann utsaga enligt kapitlets 5 §. I det fallet åsidosätts stadgandet om anstiftan av osann utsaga av lagrummet om övergrepp i rättssak.

Straffet för övergrepp i rättssak är böter eller fängelse i högst tre år. På grund av den osedvanligt vida straffskalan är det möjligt att beakta dels hur allvarligt våld eller hot som använts vid gärningen har varit, dels gärningens negativa inverkan på rättsvärden. Vid bestämmandet av straffet spelar allvarligheten av den misshandel eller det hot som är förenat med gärningen en viktig roll. Dessutom skall avseende fästas vid den rättsliga betydelsen av den omständighet som det varit avsikten att påverka genom hotet.

10 §. Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Enligt Finlands rättsordning föreligger det ingen allmän skyldighet att göra anmälan om brott till myndigheterna eller till dem som brotten är riktade mot. En generell skyldighet att anmäla brott anses inte vara förenlig med Finlands rättsordning. Tillsynen över en sådan omfattande anmälningskyldighet skulle dessutom inte kunna ordnas på ett effektivt sätt.

I strafflagen har emellertid ingått ett från år 1889 härstammande stadgande om underlåtenhet att anmäla vissa grova brott. Stadgandet om detta underlåtenhetsbrott som riktar sig mot rättsvärden finns i 16 kap. 19 § strafflagen. Det ändrades senast i samband med det andra skedet av strafflagens totalrevidering. Enligt stadgandet straffas den som vet att äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människorov, tagande av gisslan, penningförfalskning, grov penningförfalskning eller ett i 34 kap. 1—6 eller 11 § nämnt brott eller grovt narkotikabrott är på färde, men låter bli att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker. För underlåtenhet i detta avseende skall emellertid enligt 2 mom. inte dömas till straff, om den som vet att brottet är på färde skulle ha varit tvungen att ange någon av de personer som

nämns i 16 kap. 10 § 2 mom. för att förhindra brottet.

Stadgandet har under de senaste åren i flera repriser ändrats så att listan över anmälningsskyldiga brott förlängts. År 1983 fogades till listan tagande av gisslan enligt 25 kap. 9 a § strafflagen. Samtidigt fick brottet rubriken underlåtenhet att anmäla grovt brott. I denna utformning var stadgandet i kraft till utgången av 1990. I samband med det första skedet av strafflagens totalrevidering år 1990 reviderades också ordalydelsen i 16 kap. 19 §. Enligt den ordalydelse som gällde från början av 1991 dömdes den för underlåtenhet att anmäla grovt brott som visste att högförräderi, landsförräderi, mord, dråp, grov misshandel, rån eller grovt rån, brott som nämns i 25 kap. 1 eller 9 a § eller penningförfalskning, grov penningförfalskning eller i 34 kap. nämnt brott som äventyrade annans liv eller hälsa var på färde, men underlät att i tid medan brottet ännu kunde förhindras varsko myndigheterna eller den som hotades av brottet, under förutsättning att brottet eller ett straffbart försök därtill skedde. Med högförräderi avsågs i lagrummet de brott som nämns i 11 kap. strafflagen och med landsförräderi de brott som nämns i 12 kap. Till förteckningen fogades då dråp och under riksdagsbehandlingen grov misshandel, samt justerades vissa brottsbenämningar i överensstämmelse med de reviderade strafflagsstadgandena.

År 1993 utökades förteckningen med grovt narkotikabrott. Den senaste förteckningen över anmälningsskyldiga brott fastställdes således i det andra skedet av totalrevideringen.

Straffskalan har sedan år 1889 varit böter eller fängelse i högst sex månader.

Det kan framföras divergerande uppfattningar om huruvida det behövs ett stadgande om underlåtenhet att anmäla grovt brott. Då riksdagen åren 1990—1995 i olika sammanhang har ansett att stadgandet behövs, föreslås nu att stadgandet revideras närmast genom att dess ordalydelse anpassas till de stadganden som revideras i detta skede. Samtidigt föreslås smärre justeringar i förteckningen över anmälningsskyldiga brott.

Även om stadgandet under de senaste åren ofta varit aktuellt i samband med att strafflagen reviderats och överhuvudtaget i lagberedningssammanhang, har frågan om hur anmälningsskyldigheten skall motiveras och hur omfattande den skall vara aktualiserats

närmast i samband med andra ärenden. Ovan konstateras att en omfattande skyldighet att ange brott inte anses förenlig med Finlands rättsordning. I enlighet härmed måste en med straffhot förenad anmälningsskyldighet begränsas så långt som möjligt. Anmälningsskyldigheten kan anses vara motiverad närmast då det ifrågavarande brottet är synnerligen allvarligt och överlagt samt ett resultat av systematiska förberedelser och riktar sig mot viktiga rättsgoda som skall skyddas. En förutsättning är dessutom att brottet eller dess fortsättning kan förhindras genom en anmälan.

Det föreslagna stadgandet om underlåtenhet att anmäla grovt brott innebär dels en viss inskränkning och dels en utvidgning av anmälningsskyldigheten, jämfört med gällande 16 kap. 19 §. Anmälningsskyldigheten föreslås innefatta de allvarligaste politiska brotten, de uppsåtliga brotten mot liv samt vissa andra våldsbrott, de allvarligaste allmänfarliga brotten, grov miljöförstöring och grovt narkotikabrott.

1 mom. Enligt förslaget till 10 § 1 mom. gör den sig skyldig till underlåtenhet att anmäla grovt brott som vet att äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grovt rån, människorov, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning av fartyg, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker.

Enligt förslaget gäller anmälningsskyldigheten inte samtliga landsförräderibrott och högförräderibrott utan endast de uttryckligen uppräknade allvarligaste politiska brotten. De av landsförräderi- och högförräderibrotten som inte omfattas av anmälningsskyldigheten är krigsanstiftan, röjande av statshemlighet, oäktsamt röjande av statshemlighet, olovlig underrättelseverksamhet och upprätthållande av landsförrädisk förbindelse samt förberedelse till högförräderi och olaglig militär verksamhet.

Liksom enligt gällande lag föreslås att dråp under förmildrande omständigheter nämns vid sidan av mord och dråp. Stadgandet om dråp under förmildrande omständigheter

heter togs in i strafflagen i det andra skedet av totalrevideringen. Med dråp under förmildrande omständigheter avses ett dråp som, med beaktande av de exceptionella förhållandena vid brottets begående, gärningsmannens motiv och de övriga omständigheter som lett till och har samband med brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. Att grov misshandel har tagits med i förteckningen över anmälningsskyldiga brott kan motiveras med att då någon förbereder sig för ett våldsbrott är det synnerligen svårt att sluta sig till om förberedelserna avser ett uppsåtligt brott mot liv eller någon annan form av synnerligen allvarligt våld. Också de allvarligaste sexualbrotten som innefattar våld eller hot om våld, dvs. våldtäkt och grov våldtäkt, skulle underställas anmälningsskyldighet. Till den del som det är fråga om rån, grovt rån, människorov och tagande av gisslan motsvarar det föreslagna stadgandet till sitt innehåll gällande 16 kap. 19 § strafflagen.

I den föreslagna förteckningen över anmälningsskyldiga grova brott nämns bl.a. grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning av fartyg och grov miljöförstöring. Dessa innebär i vissa avseenden en inskränkning av området för anmälningsskyldigt beteende, i andra avseenden innebär den en viss utvidgning. Eftersom anmälningsskyldigheten inte längre gäller alla de i 34 kap. strafflagen ingående allmänfarliga brotten utan endast de uttryckligen uppräknade brotten som nämns i ifrågavarande kapitel, kommer kriminaliseringen av underlåtenhet att anmäla grovt brott att i någon mån inskränkas till denna del. Det viktigaste tillägget till förteckningen är brottet grov miljöförstöring.

Förslaget innebär att man utöver de ovan nämnda brotten också slopar penningförfalskning och grov penningförfalskning ur förteckningen över anmälningsskyldiga brott. De är trots sitt höga straffvärde närmast ekonomiska brott som inte hotar vare sig staten, människoliv, andras hälsa eller miljön. Penningssedlar har inte längre samma betydelse som i början av 1900-talet, då sedelförfalskning i stor skala allvarligt kunde skada samhällsekonomin.

En förutsättning för att underlåtenhet att anmäla grovt brott skall vara straffbar är att något av de i det föreslagna lagrummet nämnda brotten är på färde. Härmed avses

att vetenskapen om en annan persons allmänna beredskap att begå ett grovt brott inte medför anmälningsskyldighet. Enbart en misstanke mot en annan person räcker inte heller. Planeringen av brottet måste ha framskridit tillräckligt långt. För att anmälningsskyldighet skall uppkomma förutsätts det i allmänhet vetskap om mot vad eller vilka det tilltänkta brottet kommer att riktas samt på vilket sätt det är meningen att begå brottet. Brottssplanen skall vara så pass detaljerad och utarbetad att en rationellt tänkande och omsorgsfull person som får vetskap om planen förhåller sig allvarligt till den och beaktar den i sitt eget handlande. Någon anmälningsskyldighet föreligger inte ifall uppgifterna om ett brott som förbereds är så ospecificerade eller vaga att myndigheterna eller den som hotas av brottet på grundval av dessa uppgifter inte kan överväga vilka åtgärder som behövs för att förhindra brottet och avvärja den fara som brottet medför.

En förutsättning för uppkomsten av anmälningsskyldighet är inte att det planerade brottet redan har hunnit till ett sådant stadium att det blivit straffbart, eftersom det då redan kan vara alltför sent att avvärja faran. Anmälningsskyldigheten kan fortfarande gälla om det genom anmälan är möjligt att förhindra att den brottsliga verksamheten fortsätter, t.ex. då det är fråga om tagande av gisslan. Detta brott är på färde så länge som frihetsberövandet fortgår, eftersom rekvisitet för tagande av gisslan inbegriper ett hot om att döda gisslan eller skada gisslans hälsa.

Anmälningsskyldigheten skall uppfyllas i tid medan brottet ännu kan förhindras eller, i vissa fall, medan det ännu är möjligt att förhindra att brottet fortsätter. Ifall anmälan om brottet görs alltför sent bortfaller straffbarheten inte. En förutsättning för att underlåtenheten skall vara straffbar är naturligtvis att det har varit möjligt att i tid göra anmälan om brottet. Vetenskapen om brottet har kunnat erhållas så sent att det inte varit möjligt att underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet. Också de omständigheter under vilka anmälan borde ha gjorts måste beaktas.

Ifall vetenskapen om ett brott har fått senare än vad som avses i det föreslagna lagrummet, med andra ord i ett skede då brottet eller dess fortsättning inte längre kan förhindras, föreligger inte längre någon anmälningsskyldighet. Allmän skyldighet att an-

mäla om redan begångna brott föreligger emellertid inte heller annars enligt vår strafflagstiftning och någon sådan skyldighet stadgas inte heller i den föreslagna 11 § som gäller skyddande av brottsling.

När det gäller underlåtenhet att anmäla grovt brott saknas det en tillräcklig straffbarhetsgrund om det inte ens gjorts något försök till ett anmälningsskyldigt brott. Både enligt det gällande och enligt det föreslagna stadgandet är en förutsättning för straffbarheten i detta sammanhang därför att det ifrågavarande brottet eller ett försök därtill sker, med andra ord att något av de anmälningsskyldiga brotten har begåtts eller att därtill syftande åtgärder har vidtagits. En förutsättning är däremot inte att den ifrågavarande gärningsmannen i praktiken också straffas. Den som åsidosätter anmälningsskyldigheten ställs inte till ansvar för det begångna brottet eller för ett försök därtill utan endast för sin underlåtenhet.

Antingen myndigheterna eller den som hotas av brottet skall underrättas om det brott som är på färde. Den myndighet som kommer i fråga är närmast polisen, vars uppgift det är att förhindra brottet. Enligt det föreslagna lagrummets ordalydelse är det brottet som skall anmälas och inte gärningsmannen. Ofta är det emellertid inte möjligt att anmäla ett brott utan att uppge identiteten på den som planerar brottet. Om flera personer hotas av en fara skall samtliga underrättas om brottet. Om de hotade utgör ett grupp räcker det i allmänhet att en person i gruppen underrättas om brottet. Om t.ex. en familj som bor tillsammans hotas räcker en underrättelse till en av familjemedlemmarna för att uppfylla anmälningsskyldigheten.

Straffet för underlåtenhet att anmäla grovt brott föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader, dvs. detsamma som enligt gällande 16 kap. 19 §.

2 mom. I gällande 16 kap. 19 § 2 mom. strafflagen beaktas den omständigheten att det inte skäligen kan krävas att alla uppfyller anmälningsskyldigheten. Denna synpunkt har beaktats också i det föreslagna stadgandet om underlåtenhet att anmäla grovt brott.

För det första försätts nära släktingar och andra närstående personer till den som förbereder ett brott i en från rättslig och etisk synpunkt besvärlig konfliktsituation ifall anmälningsskyldigheten skulle gälla också dem. Därför föreslås det att stadgandet om underlåtenhet att anmäla grovt brott inte

skall tillämpas på den som är make, syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till den som förbereder brottet och inte heller på den som bor i gemensamt hushåll med honom eller på den som genom något annat därmed jämförbart personligt förhållande kan jämföras med dessa. Med boende i gemensamt hushåll avses framförallt s.k. samboförhållanden men också andra former av gemensamt hushåll, däremot inte t.ex. medlemskap i samma brottsliga organisation. En nära relation som baserar sig på ett personligt förhållande och som avses i stadgandet kan föreligga t.ex. mellan andra släktingar än de som uttryckligen nämns i förslaget, t.ex. mellan kusiner, svågrar, fosterföräldrar och fosterbarn samt mellan trolovade. Det kan också vara oskäligt att kräva att en före detta make till en person som förbereder ett brott skall uppfylla anmälningsskyldigheten. Eftersom de personliga relationer som innebär att en person står nära en annan kan vara av skiftande slag, är det inte möjligt att göra upp en fullständig förteckning över dessa.

Av de allmänna rättsliga principerna följer att de som bereder ett grovt brott inte själva är anmälningsskyldiga. Detta kan anses vara självklart och behöver därför inte nämnas i lagtexten. Inte heller den som hotas av en fara är anmälningsskyldig. Han är således inte skyldig att underrätta myndigheterna om att han hotas av ett brott. Om det däremot föreligger en risk för att det brott som förbereds skall drabba också andra, är han naturligtvis skyldig att underrätta dessa om saken.

3 mom. Vid sidan av nära släktingar till den som förbereder ett brott samt med dessa jämförbara personer kan också vissa andra personer försättas i en situation där det är oskäligt att förutsätta att de anger en person som dem vederligen förbereder ett allvarligt brott. I en sådan kan t.ex. ett rättegångsbiträde eller ombud, en läkare eller andra som arbetar inom hälsovården eller en präst som i sitt arbete har fått vetskap om att ett brott förbereds befinna sig. Lagen föregriper dessa etiska konfliktsituationer genom att för de nämnda persongrupperna stadga om tystnadsplikt. Den konfidentiella karaktären av arbete som går ut på att bevaka en huvudmans rättsliga intressen, vårda en sjuk patient eller ge självvård kan äventyras om en person med tystnadsplikt av det slag som det här är frågan om åläggs att röja konfidentiella uppgifter. Stadganden om tystnadsplikt

finns t.ex. i 17 kap. 23 § rättegångsbalken.

Med hänsyn till karaktären av de anmälningsskyldiga brotten kan skyddet av affärs-, yrkes- och företagshemligheter i allmänhet inte stå i konflikt med anmälningsskyldigheten.

Om en part som står i ett konfidentiellt förhållande av det nämnda slaget har fått veta att ett allvarligt brott förbereds, får han i flera fall utan hinder av tystnadsplikten göra anmälan om detta. Detta beror på att en nödsituation utgör en grund som bryter tystnadsplikten. Om t.ex. en i ett brottmål åtalad persons rättsbiträde konfidentiellt har fått veta att den åtalade förbereder sig för att döda en annan, får rättsbiträdet utan hinder av 17 kap. 23 § rättegångsbalken underrätta en myndighet eller den som hotas av brottet.

11 §. Skyddande av brottsling

Som brott riktade mot rättsskipningen betraktas i den juridiska litteraturen i allmänhet gynnande av brott, dvs. brott varom stadgas i gällande 16 kap. 20 §. Den gör sig skyldig till gynnande av brott som sedan han fått veta att ett brott blivit begånget har dolt eller hjälpt att dölja förbrytaren, främjat hans flykt eller hjälpt honom att dölja gärningen eller undanröja bevis. Straffet är strängare om gynnandet av brott har skett för egen vinning. Straffet får inte vara strängare än vad som ådöms för medhjälp till det ifrågasvarande brottet. Gynnande av brott jämfälls med medhjälp också i ett annat avseende. Enligt gällande 16 kap. 20 § 2 mom. är det inte straffbart att gynna s.k. politibrott och inte heller är det enligt gällande 5 kap. 3 § 4 mom. straffbart att ge medhjälp till ett sådant brott. Den som står i ett sådant släktskaps- eller annat förhållande till gärningsmannen som avses i gällande 16 kap. 10 § 2 mom. gör sig inte skyldig till gynnande av brott.

Enligt rådande uppfattning har straffstadgandet om gynnande av brott ett onödigt vidsträckt tillämpningsområde och ett alltför högt straffvärde. Det kan i och för sig anses vara motiverat att envar åtminstone under vissa förutsättningar är skyldig att avhålla sig från åtgärder som leder till att det blir omöjligt eller klart svårare att ställa gärningsmannen under rättsligt ansvar. Därför föreslås gällande 16 kap. 20 § strafflagen inte bli upphävd utan moderniserad, samtidigt som det straffbara området inskränks.

1 mom. Den som efter att ha fått veta att

ett brott har begåtts hjälper gärningsmannen att undkomma eller förstör bevis och därigenom hindrar eller försöker hindra att gärningsmannen ställs till ansvar för brottet gör sig skyldig till skyddande av brottsling.

Av det föreslagna stadgandet framgår inte direkt om den person mot vilken brottet har begåtts kan göra sig skyldig till skyddande av brottsling. Gynnande av brott i den bemärkelse som avses i gällande stadganden kan enligt rådande tolkning också den som har utsatts för ett brott göra sig skyldig till, åtminstone då brottet lyder under allmänt åtal. Under rådande förhållanden föreligger det knappast något behov att straffa brottsoffret för skyddande av brottsling. Eftersom det i samband med målsägandebrott står målsäganden fritt att väcka åtal eller låta bli att göra detta, vore det märkligt om målsäganden straffas för att han aktivt vidtar åtgärder för att hindra att hans egna yrkanden bifalls. Samma aspekt kan emellertid anläggas på brott som lyder under allmänt åtal. Också stadgandena om dessa brott har stiftats i syfte att skydda brottsoffren mot rättskränkningar. Åtalsrätten är i dessa fall oberoende av om målsäganden vill anmäla brottet för åtal. Genom att vidta åtgärder för att främja gärningsmannens flykt eller för att förstöra bevis som talar emot honom avstår den som utsatts för brottet på sätt och vis från sina rättigheter. Det vore inte konsekvent att bestraffa honom för detta. Enligt förslaget gör sig således den som har blivit utsatt för brottet inte skyldig till skyddande av brottsling, ifall det straffstadgande som skall tillämpas på gärningsmannens brott har stiftats för att skydda hans rättigheter, såvida inte målsägandens förfarande klart kränker andra för samma brott utsatta målsägandes rättigheter.

Det föreslagna stadgandet om skyddande av brottsling inbegriper två gärningsformer, dvs. främjande av gärningsmannens flykt och förstörande av bevis. Främjandet av flykten kan t.ex. bestå i att dölja en gärningsman som befinner sig på flykt eller i att genom oriktiga upplysningar vilseleda de myndigheter som söker efter gärningsmannen. Främjandet kan också bestå i transport av en flyende gärningsman från en ort till en annan, överlämnande av ett motorfordon att användas för gärningsmannens flykt eller överlämnande av andra under flykten behövliga redskap till gärningsmannens användning. Förstörande av bevis kan bestå t.ex. i

att förstöra föremål eller dokument eller undanröja brottsspår. Det kan också vara fråga om att dölja offret för ett brott mot liv eller gömma undan eller förstöra handlingar eller föremål som behövs för att fastställa offrets identitet. Undanskaffande av lik är straffbart enligt gällande 24 kap. 4 § och kan vara straffbart också som brott mot griftefrid enligt det föreslagna 17 kap. 12 §. Om rekvisitet för skyddande av brottsling uppfylls, behöver stadgandena om griftefrid uppenbarligen inte tillämpas. Förstörande av bevis i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars skada en annan person, skall enligt det föreslagna 15 kap. 7 § vara straffbart som bevisförvanskning, också när syftet är att samtidigt skydda gärningsmannen.

Främjande av flykt eller förstörande av bevis räcker i sig inte för att det föreslagna stadgandet skall kunna tillämpas. En förutsättning är dessutom att den gärning som begåtts i syfte att skydda brottslingen hindrar eller äventyrar att gärningsmannen ställs till ansvar för sitt brott. Att sådant äventyrande skall vara straffbart framkommer däri att också försök till hindrande föreslås bli straffbart. I fråga om främjande av flykt innebär denna förutsättning att skyddsåtgärderna leder till en förlängning av den tid under vilken brottslingen lyckas hålla sig på flyende fot. Vid en eventuell rättegång mot brottslingen har förstörandet av bevis en positiv betydelse för honom. I jämförelse med det gällande stadgandet om gynnande av brott leder ändringen till en inskränkning av straffbarheten.

Straffet för skyddande av brottsling föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år. En omständighet som skall beaktas vid straffbestämningen är hur allvarligt brott den skyddade brottslingen har begått. En särskild strängare straffskala anses inte vara behövlig, eftersom fängelse i ett år kan anses vara en tillräcklig påföljd också för den som för egen vinning skyddar en brottsling som har gjort sig skyldig till ett grovt brott.

2 mom. Det kan anses vara självklart att stadgandet inte kan gälla åtgärder som en brottsling själv eller den som är delaktig i ett brott har vidtagit för att slippa sitt straffrättsliga ansvar. För säkerhets skull föreslås att ett omnämnande om saken tas in i lagen. Enligt det föreslagna stadgandet anses de som har begått och är delaktiga i samma brott utgöra en enda grupp i den bemärkelsen att inte heller sådana åtgärder är straff-

bara, som vidtas i syfte att förhindra att en annan delaktig i samma brott ställs till ansvar för brottet. Det är således inte fråga om straffbart skyddande av en brottsling då en person som är delaktig i ett brott främjar en annan i samma brott delaktig persons flykt eller förstör bevis som talar emot honom.

Samma synpunkter som i stadgandet om underlåtenhet att anmäla grovt brott talar för att det inte kan tillämpas på brottslingens närstående personer gäller också skyddande av brottsling. Det föreslås därför att föreslagna 11 § 1 mom. inte skall gälla den som står i ett sådant förhållande till brottslingen som avses i 10 § 2 mom.

Enligt gällande 16 kap. 20 § är det inte straffbart att gynna s.k. politibrott. I fråga om smärre brott föreligger det inget behov att straffa skyddande av brottsling. Det är i praktiken inte möjligt att på samma sätt som i fråga om underlåtenhet att anmäla grovt brott uttryckligen räkna upp de brott som den som skyddas skall ha gjort sig skyldig till för att det skall vara fråga om straffbart skyddande. Därför föreslås en mera generell gränsdragning. Enligt förslaget skall stadgandet om skyddande av brottsling inte gälla brott för vilka inte stadgas strängare straff än fängelse i sex månader.

12 §. *Utomlands avgiven osann utsaga*

Enligt 1 kap. strafflagen kan finsk straffrätt i ett rätt stort antal situationer tillämpas på brott som har förövats utanför Finland. Det oaktat är det inte vanligt att åtal för utomlands begångna brott handläggs vid finska domstolar, och endast i sällsynta fall finns det något praktiskt behov att behandla dylika mål vid finsk domstol. Enligt gällande 1 kap. 12 § får åtal för brott som har förövats utom Finland således inte väckas med mindre justitiekanslern har förordnat om åtal. Justitiekanslerns åtalsförordnande behövs dock inte, om brottet har förövats i Danmark, Island, Norge eller Sverige och vederbörande allmän åklagare i det land där gärningen begåtts har gjort anmälan om brottet för väckande av åtal. Stadgandet ger uttryck för de nordiska ländernas strävan att idka ett rättsligt samarbete som är intimare och sker under friare former än vad som är fallet i internationell praxis.

Vissa brott har emellertid ansetts vara i den bemärkelsen nationellt förankrade att finsk strafflag tillämpas på dem endast om

de har begåtts i Finland. Den nationella begränsning som är förknippad med ett stadgande i finsk strafflagstiftning framgår ofta inte direkt av stadgandet, utan den måste härledas ur sammanhanget och av andra motsvarande omständigheter. Stadgandena om osann utsaga måste anses vara nationellt begränsade. Det finns ingen vedertagen rättspraxis i detta avseende. Ett stadgande om osann utsaga som har avgivits utomlands kan anses behövt redan av denna anledning.

Finlands medlemskap i Europeiska unionen innebär att de nationella begränsningar som är förenad med stadgandena om osann utsaga måste avvecklas. Enligt 3 § i lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen (1554/94) har straffbarheten i fråga om osann utsaga utsträckts till att gälla ett vittnes eller en sakkunnigs osanna utsaga när han hörs av Europeiska gemenskapernas domstol eller Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt. Detta måste ses som en nödvändig och brådskande lagstiftningsåtgärd. Det alltmåra omfattande rättsliga samarbetet inom Europeiska unionen och mellan de nordiska länderna förutsätter att en utomlands avgiven osann utsaga skall anses vara straffbar i Finland också i en vidare bemärkelse.

I och med internationaliseringen ökar antalet fall där handläggningen av en rättssak inte inskränker sig till ett enda lands domstolsväsende. Finland har ingått ett flertal internationella avtal om handräckning och annat rättsligt samarbete mellan de nordiska länderna och även mera omfattande internationella överenskommelser, vilka genom lagstiftningsåtgärder har satts i kraft i Finland. Bland annat följande kan nämnas:

- Lagen om samverkan mellan finska och utländska myndigheter vid rättegång samt om verkställighet i vissa fall av utländsk domstols beslut (171/21).

- Lagen om bevisning för bevakande av rätt i utlandet (4/27).

- Konventionen angående civilprocessen (FördrS 2/57).

- Europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 30/81).

- Konventionen om bevisupptagning i utlandet i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur (FördrS 37/76).

- Lagen om skyldighet att i vissa fall inställa sig vid domstol i annat nordiskt land

(349/75).

- Överenskommelsen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om inbördes rättshjälp genom delgivning och bevisupptagning (FördrS 26/75).

- Lagen om erkännande av nordiska domar angående privaträttsligt anspråk (588/77).

- Konventionen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (FördrS 56/77)

- Förordningen om verkställighet av nordiska domar angående privaträttsligt anspråk (938/77).

- Konventionen om internationell rättshjälp (FördrS 47/88).

- Konventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (FördrS 44/93).

- Lagen och förordningen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/94 och 13/94).

Dessutom har Finland ingått ett flertal motsvarande bilaterala överenskommelser. Finland kan också anses vara förpliktat att kriminalisera osanna utsagor inför den genom Förenta Nationernas stadga inrättade Internationella domstolen och andra av FN inrättade domstolar (t.ex. domstolen som undersöker krigsförbrytelser begångna i f.d. Jugoslavien).

Det är inte skäl att generellt slopa de nationella begränsningar som gäller för stadgandena om osann utsaga. Så har inte heller skett i de nordiska länder som på grund av den överenskommelse som har ingåtts mellan de nordiska länderna har kompletterat sin strafflagstiftning med ett stadgande om utomlands avgiven osann utsaga. Ett uppenbart behov att tillämpa den finska strafflagens stadganden om osann utsaga utomlands föreligger endast i sådana fall då den osanna utsagan avges inför domstol. Det förefaller också vara uppenbart att den finska strafflagens stadganden om osann utsaga oftare borde kunna tillämpas på osann utsaga inför nordiska domstolar än inför övriga utländska domstolar. Med nordiska domstolar är det skäl att jämställa Europeiska gemenskapernas och EU-ländernas domstolar.

De ovan anförda synpunkterna beaktas bäst genom att det i strafflagen stadgas om tillämpning av stadgandena om osann utsaga också på osann utsaga som har avgivits utomlands. Enligt förslaget avses med domstol, vid tillämpningen av stadgandena om

osann utsaga, också den genom Förenta Nationernas stadga inrättade internationella domstolen och andra av FN inrättade domstolar, domstolar i Island och Norge, Europeiska gemenskapernas domstol och domstolar i Europeiska unionens medlemsländer samt även andra utländska domstolar då dessa ger en finsk domstol handräckning.

Den föreslagna 12 § innebär att stadgandena om osann utsaga inte avgränsas nationellt utan i stället avgränsas till Förenta Nationerna, de nordiska länderna och Europeiska unionen, till den del det är fråga om osann utsaga inför domstol. I övriga avseenden kommer brottets nationellt begränsade karaktär att bibehållas och förtydligas. På osann utsaga inför andra utländska domstolar kommer i undantagsfall att tillämpas gällande finsk lag i sådana fall då brottet har förövats i samband med att en utländsk domstol ger en finsk domstol handräckning. Handräckningen kan avse en rättegång som redan är eller kommer att bli anhängig i Finland.

13 §. Begränsningsstadgande

Ett viktigt syfte med stadgandena om brott mot rättskipningen är att skapa garantier för ett sanningsenligt faktaunderlag för beslutsfattandet i olika skeden av en rättsprocess. Stadgandena om osann utsaga skall framför allt skydda sanningsenligheten av den muntliga och skriftliga bevisningen samt av den materiella bevisningen. Det är förenligt med strävandet efter ett sanningsenligt faktaunderlag att den som har gjort sig skyldig till ett brott som avses i dessa stadganden kan minska sin gärnings klandervärdhet genom att på eget initiativ rätta sin osanna utsaga. Klandervärdheten minskar särskilt i sådana fall då ingen till följd av de felaktiga uppgifterna har lidit någon rättsförlust eller annan skada.

Av stadgandena om osann utsaga och av vissa andra stadganden följer en skyldighet att hålla sig till sanningen vid rättegångar och med dessa jämförbara myndighetsförfaranden. Rätten eller skyldigheten att förtiga sådant som har betydelse i saken baserar sig på uttryckliga stadganden om denna rätt eller skyldighet. Undantagen från skyldigheten att hålla sig till sanningen gäller t.ex. en misstänkt persons ställning vid förundersökning och den åtalades ställning vid domstolsbehandlingen av brottmål samt ett vittnes och en sakkunnigs rätt eller rentav skyldighet

att förtiga vissa i lagen angivna omständigheter. Inom rättskipningen kan det emellertid vid sidan av vissa i lagen uttryckligen reglerade situationer uppkomma situationer där det inte skäligen kan förutsättas att en person skall hålla sig till sanningen. Det kan t.ex. vara fråga om en med en nödsituation jämförbar situation, där det föreligger en grund som rättfärdigar en normstridig handling.

Enligt det föreslagna begränsningsstadgandet tillämpas stadgandena om osann utsaga inte om 1) den som givit utsagan rättar denna eller yppar det som han förtigit innan hörandet eller förhöret avslutas eller om 2) den som givit utsagan inte har kunnat hålla sig till sanningen utan att löpa risk för att bli ställd till ansvar för ett brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning som han själv har begått.

I punkten. Rekvisitetet för osann utsaga uppfylls i och med att hörandet av eller förhöret med vederbörande avslutas. Denna i rättspraxis vedertagna gränsdragning föreslås bli fastställd i lagstiftningen.

Enligt förslagets ordalydelse skall rättelsen göras av den som givit den osanna utsagan. För klarhetens skull är det skäl att observera att stadgandet om rättelse innan hörandet eller förhöret avslutas är avsett att gälla alla de former av osann utsaga som regleras i det föreslagna 15 kap.

För det första kan rättelsen göras under det förhör eller i samband med det hörande där den osanna utsagan har givits eller relevanta omständigheter har förtigits. Den som avgett den osanna utsagan eller förtigit något skall då inte anses ha gjort sig skyldig till något brott. I praktiken behöver förhöret eller hörandet inte nödvändigtvis ha skett i en följd. T.ex. vid förundersökningen i brottmål är det inte ovanligt att ett vittne förhörs på nytt vid ett annat tillfälle eller att ett påbörjat förhör återupptas efter att någon omständighet som orsakat avbrottet inte längre föreligger. Också vid ett rättegångsförfarande är det möjligt att någon vid flera än ett domstolssammanträde hörs såsom vittne, sakkunnig eller annars i en egenskap som innebär att stadgandena om osann utsaga är tillämpliga på honom. I synnerhet då den som hörs uttryckligen åläggs att infinna sig till ett annat sammanträde för att höras i samma ärende, anses hörandet av honom inte avslutat i den bemärkelse som avses i det föreslagna lagrummet.

Då hörandet avslutas vid det förfarande där den osanna utsagan givits eller en omständighet har förtigits, fullbordas också brottet osann utsaga. Om en osann utsaga t.ex. har givits vid förundersökningen i ett brottmål och utsagan rättas då samma sak behandlas vid en domstol, bortfaller inte straffbarheten för den vid förundersökningen givna osanna utsagan. Den omständigheten att utsagan rättats kan emellertid beaktas som en strafflindringsgrund eller som en grund för straffeftergift. Enligt samma princip bortfaller inte straffbarheten för en osann utsaga t.ex. i det fall att ett vittne som förhörts vid förundersökningen eller under rättegången i ett brottmål vill rätta en osann utsaga efter att förhöret avslutats. I ett sådant fall kan vittnet lämpligen förhöras på nytt och sålunda ges tillfälle att rätta sin utsaga. Därvid betraktas rättelsen som en för det ifrågavarande brottet typisk grund för strafflindring eller domseftergift.

Vår lagstiftning reglerar inte närmare tidpunkten då ett hörande eller förhör anses avslutat. Vid en domstol avslutas vittnesförhör i allmänhet så att vittnet inte längre får några frågor, varefter rättsens ordförande ger vittnet tillstånd att lämna rättssalen. I det skedet kan vittnesförhöret anses vara avslutat, om inte vittnet senare förhöras i samma sak. På motsvarande sätt anses ett förhör i samband med förundersökningen i ett brottmål vara avslutat när förhöraren inte ställer några nya frågor och berättelsen har lästs och undertecknats och förhöraren har gett den förhörde tillstånd att avsläsa sig. I fall då flera förhör hålls med samma person anses förhöret avslutat först efter det sista förhörstillfället.

Om den som har givit en osann utsaga eller förtigit en omständighet rättar sin utsaga innan hörandet eller förhöret avslutas, saknar det betydelse vilken orsaken till rättelsen är. Han har således då inte gjort sig skyldig till en straffbar gärning, även om den uteslutande orsaken till rättelsen varit insikten att förhöraren vet att han lämnat oriktiga uppgifter och han genom sitt handlande vill slippa risken för åtal. En rättelse i detta skede innebär således att straffbarheten bortfaller oavsett att rättelsen inte sker på eget initiativ eller ens frivilligt. En senare rättelse leder emellertid i allmänhet till strafflindring eller domseftergift endast i det fall att den gjorts på eget initiativ.

2 punkten. Enligt 17 kap. 24 § 1 mom.

rättegångsbalken får ett vittne undandraga sig att yppa omständigheter eller besvara en fråga, varöver vittnet inte skulle kunna yttra sig utan att för åtal utsätta sig själv eller någon annan som står i ett sådant förhållande till vittnet som nämns i samma kapitels 20 §. Stadgandet uttrycker den rättsliga principen att ingen är skyldig att medverka till att han ställs till rättsligt ansvar. Vid förundersökning skall enligt 27 § 1 mom. förundersökningslagen iakttas samma princip då vittnesförhör hålls.

Det föreslagna stadgandet behövs för att ange att den nämnda principen ingår i Finlands rättsordning också i andra situationer än vid vittnesförhör inför domstol. Stadgandet ger rätt att förtiga en omständighet som, om den yppas, skulle medföra risk för att den förhörde blir åtalad eller ställs till ansvar för någon annan lagstridig gärning. Stadgandet anger att den nämnda principen gäller när ett vittne eller en sakkunnig hörs vid en domstol, när en part hörs under sanningsförsäkran, när någon hörs under ed eller försäkran vid myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång, när också den misstänkte hörs vid förundersökning i ett brottmål eller när en person i egenskap av vittne eller sakkunnig hörs vid polisundersökning eller vid därmed jämförbart myndighetsförfarande.

Utanför tillämpningsområdet för stadgandena om osann utsaga faller endast sådana utsagor och förtiganden där det varit omöjligt för vederbörande att hålla sig till sanningen utan att löpa risk för att bli ställd till ansvar för ett brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning som han själv har begått. Begränsningsstadgandet ger således inte t.ex. en sådan person någon allmän rätt att framföra osanningar, som vid en rättegång har hörts som vittne och som andra ovetande gjort sig skyldig till något brott. Om någon vill förhindra avslöjande av ett brott eller en annan lagstridig gärning som han själv begått behöver han i allmänhet inte i strid med sanningen påbörda någon annan den ifrågavarande gärningen, utan det räcker att han förtiger sådana omständigheter som kunde leda till att hans eget brott eller lagstridiga gärning avslöjas.

Som exempel kan nämnas ett rättsfall där en person vid förundersökningen förhördes som målsägande. För att dölja sitt eget lagstridiga förfarande lämnade han därvid vissa oriktiga uppgifter som sedermera ledde till

att en oskyldig person blev åtalad. Den såsom målsägande förhörde dömdes med stöd av 17 kap. 4 § strafflagen för osann utsaga vid förundersökning (HD 1987:93). Det föreslagna begränsningsstadgandet i fråga om osann utsaga skulle inte ha eliminerat straffbarheten i detta fall, eftersom vederbörande inte nödvändigtvis hade behövt lämna oriktiga uppgifter för att förhindra att hans egna lagstridiga gärning uppdagades. Han skulle enligt föreslagna 6 § ha straffats för osann utsaga.

I undantagsfall kan emellertid också framförande av osanna uppgifter falla utanför tillämpningsområdet för stadgandena om osann utsaga. T.ex. om det med säkerhet är känt att någon som hör till en viss grupp av personer har gjort sig skyldig till ett brott, men samtliga medlemmar i gruppen skyller på varandra, kan den såsom vittne hörde verkliga gärningsmannens påstående att någon annan är skyldig till brottet enligt begränsningsstadgandet inte straffas såsom osann utsaga.

I princip utgör det föreslagna begränsningsstadgandets ordalydelse inget hinder för att förtiga omständigheter som hänför sig till ett eget brott även om detta är av ett ytterst lindrigt slag. Man kan tänka sig t.ex. en sådan situation att en person, som vid en rättegång som gäller ett synnerligen allvarligt brott hörs i någon annan egenskap än som åtalad, för att hålla sig till sanningen i huvudsaken skulle vara tvungen att avslöja att han själv har begått ett lindrigt brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning. Denna fall där någon talar osanning i dylika situationer torde i rättspraxis vara så pass sällsynta att det inte med tanke på dem är motiverat att avvika från den allmänna principen. Om det för utredningen av ett synnerligen allvarligt brott är nödvändigt att t.ex. en person som hörs i egenskap av vittne avslöjar att han begått ett lindrigt brott, har vittnet en stark etisk förpliktelse att ge en sanningsenlig utsaga. Denna omständighet har rättslig betydelse vid bedömningen av vittnets eget brott. Om en person som i enlighet med 17 kap. 24 § 1 mom. rättegångsbalken eller med stöd av det föreslagna begränsningsstadgandet har rätt att förtiga vissa omständigheter ändå avslöjar att han själv har begått ett brott, kan den situation som lett till avslöjandet av brottet beaktas som en omständighet som lindrar brottets straffbarhet eller som en omständighet som talar för

åtgärdseftergift.

Till åtskillnad från 17 kap. 24 § 1 mom. rättegångsbalken nämns i det föreslagna stadgandet inte som en begränsning av tillämpningsområdet för stadgandena om osann utsaga att nära släktingar till den person som hörs löper risk att bli åtalade eller ställda till ansvar. Denna möjlighet beaktas som en lindningsgrund när det gäller straffbarheten för osann utsaga eller som en grund för domseftergift.

Med en lagstridig gärning som jämföras med ett eget brott avses i förslaget t.ex. en gärning som utan att vara ett brott kan leda till disciplinär påföljd för en tjänsteman, till ett sådant disciplinStraff eller en sådan disciplinär tillrättavisning som avses i militära disciplinlagen eller till en påföljd för en sådan ordningsförseelse som avses i 2 kap. 10 § lagen om verkställighet av straff eller till att villkorlig frihet på grund av misskötsamhet överkas i enlighet med den sistnämnda lagens 2 kap. 14 a § (349/90) eller till brottsrelaterat skadeståndsansvar. Förslagets uttryck "därmed jämförbar lagstridig gärning" avser däremot inte gärningar som eventuellt leder till rent civilrättsliga eller motsvarande påföljder.

1.3. 16 kap. Om brott mot myndigheter

1.3.1. Kapitelmotivering

1.3.1.1. Gällande lagstiftning

Till de uppgifter som åligger de myndigheter som utövar offentlig makt hör ofta att vidta sådana åtgärder som de har rätt att vidta med stöd av sin ställning som myndighet. De offentliga myndigheternas befogenheter att ingripa i medborgarnas rättigheter och ställning är enligt allmänna principer baserade på lagstiftningen samt på hierarkiskt sett lägre, kompletterande författningar. Myndigheterna måste kunna fullgöra sina uppgifter även när de stöter på motstånd. Vissa myndigheter, t.ex. polisen, har lagstadgade befogenheter att vid behov använda våld i sin tjänsteutövning. När myndigheterna fullgör sina uppgifter råkar de i praktiken ofta i konflikt med människor som motsätter sig vissa åtgärder. Ett flertal straffstadganden med ett allmänt tillämpningsområde, t.ex. de som gäller våldsbrott, skyddar naturligtvis också personer som sköter sina tjänsteålig-

ganden. Eftersom dessa stadganden emellertid inte anses vara tillräckliga har tjänster och andra offentliga uppdrag förenats med stadganden som innebär ett särskilt straffrättsligt skydd.

Strafflagstiftningen skyddar myndigheterna och dessas verksamhet också i många andra avseenden än i deras ställning som parter i konflikter som uppstår med dem som är föremål för den offentliga maktutövningen. Det centrala syftet med straffstadgandena om mutande av tjänstemän och med dessa jämställda personer är att bland allmänheten stärka förtroendet för lagligheten, sakligheten och objektiviteten i myndighetsorganisationens verksamhet. Vissa straffstadganden tryggar myndigheternas uteslutande behörighet till offentlig maktutövning. I den gällande strafflagen finns stadganden som syftar till att trygga myndigheternas bestämmanderätt när det gäller vissa typer av föremål och egendom. De straffstadganden som skyddar den offentliga ekonomin och regleringen av den utsträcker indirekt det straffrättsliga skyddet till de myndigheter som sköter ifrågavarande uppgifter som ankommer på det allmänna. Syftet med vissa straffstadganden är att säkra myndigheternas tillgång till korrekta och tillräckliga faktauppgifter. De ämbetsverk och andra ställen där myndighetsutövningen sker åtnjuter i vissa avseenden ett särskilt straffrättsligt skydd. I andra fall syftar straffstadgandena till att förebygga verksamhet som försvårar myndighetstillsynen.

Särskilda stadganden om straffrättsligt skydd för de offentliga myndigheterna ingår i strafflagens gällande 16 kap., där det också stadgas om brott mot allmän ordning. Därutöver finns motsvarande stadganden i andra strafflagskapitel samt i speciallagstiftning.

Stadganden som ger de offentliga myndigheterna straffrättsligt skydd i egenskap av parter i konflikter med dem som är föremål för utövandet av offentlig makt finns framför allt i gällande 16 kap. 1—5 och 10—12 §§.

Gällande 16 kap. § 1 stadgar om våldsamt motstånd mot tjänsteman. Till detta brott gör sig den skyldig som med våld eller hot om våld tvingar eller försöker tvinga en tjänsteman att företa eller underlåta en tjänsteåtgärd, eller på dylikt sätt gör honom motstånd i hans utövning av tjänsten eller eljest våldför sig på en tjänsteman i utövning av tjänsten eller för att hämnas på honom för en tjänsteåtgärd. Till våldsamt motstånd mot

tjänsteman gör enligt paragrafens 2 mom. också den sig skyldig, som riktar en handling av ovan nämnt slag mot den som är förordnad eller vald att tillhandagå vid en offentlig förrättning eller tillställning eller eljest bistår en tjänsteman i tjänstens utövning, eller mot en krigsman i tjänst. Skyddet omfattar också vissa persongrupper som inte kan betraktas som tjänstemän. Med tjänstemän jämställs ordningsmän som avses i 10 § lagen om offentliga nöjestillställningar (492/68), i förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster (190/33) samt i 10 § 2 mom. (473/95) förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser. På vissa motsvarande persongrupper tillämpas emellertid specialstadganden som skiljer sig från 16 kap. 1 § strafflagen. Till dessa hör väktare som avses i lagen om bevakningsföretag (237/83), trafikpersonal som avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77) också då de står i offentligt tjänsteförhållande samt passagerare som bistår dem, och biljettkontrollörer som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79).

För sådant uppsåtligt hindrande av tjänsteman i utövning av tjänsten som inte innefattar våld eller hot om våld stadgas straff i gällande 16 kap. 2 § strafflagen. Denna paragraf har sin ursprungliga ordalydelse från år 1889. Stadgandet om hindrande av tjänsteman skyddar enligt 2 mom. också de personer som nämns i 16 kap. 1 § 2 mom. samt den som har fått lov att anställa husrannsakare. Gällande 16 kap. 2 § gäller inte väktare som avses i lagen om bevakningsföretag och inte heller trafikpersonal som avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik eller i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik. Motstånd mot dessa personer straffas enligt specialstadgandena i de sistnämnda lagarna.

I gällande 16 kap. 3—5 §§ stadgas om våldsamt motstånd mot tjänstemän i folksamlingar, om andra våldsbrott, om brott som riktar sig mot allmän eller enskild egendom, om störande av ordningen samt om polismyndigheternas befogenheter att skingra folksamlingar i sådana fall.

I gällande 16 kap. 3 § stadgas straff för "upplopp". Det är fråga om upplopp då folk församlas sig i mängd och folksamlingen ådagalägger uppsåt att samfällt begå brott innefattande våldsamt motstånd mot tjänsteman samt då den inte efterkommer en polis-

myndighets tre gånger givna befallning att skingra sig. Alla som inte efterkommer befallningen gör sig skyldiga till upplopp, men anstiftarna och anförarna av upploppet döms enligt en strängare straffskala än de övriga.

Benämningen på det brott som avses i gällande 16 kap. 4 § är uppror. Stadgandet härstammar från år 1889. Det är fråga om uppror om en församlad folkmängd i förening gör våldsam motstånd mot tjänsteman. Anstiftarna och anförarna samt de som i samband med upproret deltagit i det våldsamma motståndet döms enligt en strängare straffskala än de övriga deltagarna i upproret.

Det brott som avses i gällande 16 kap. 5 § har i den juridiska litteraturen benämnts allmänt störande av ordningen. Stadgandet härstammar från år 1889. Det tillämpas då en församlad folkmängd i förening, i andra situationer än de som avses i stadgandet om våldsam motstånd mot tjänsteman, har begått våld mot en person eller våldfört sig på allmän eller enskild egendom eller plundrat egendom. Anstiftarna, anförarna och de som deltagit i våldet eller plundringen döms enligt en strängare straffskala än de övriga deltagarna i brottet.

I 16 kap. 6 § stadgades tidigare om polismyndigheternas befogenheter att skingra en folksamling som har ådagalagt uppsåt att göra uppror eller störa allmän ordning eller säkerhet. Stadgandet har flyttats bort från strafflagen. I den nya polislagen finns ett ersättande stadgande om skingrande av folksamling (19 §).

I gällande 16 kap. 10—12 §§ finns stadganden vilkas syfte är att hindra fångrymningar och ordningsstörningar i fängelser och andra anstalter för förvaring av fångar.

Enligt gällande 16 kap. 10 § straffas den som uppsåtligen befriar en fånge ur straffanstalt, häkte eller annat förvar eller från dess vård som bevakar, ledsagar eller forslar honom, eller hjälper en fånge eller den att undkomma, som rymt och bör gripas. Stadgandet är från år 1889. Enligt gällande stadganden är straffskalan fängelse i minst två månader och högst tre år. Om den som gör sig skyldig till brottet är en sådan i förhållande till fången närstående person som nämns i 2 mom. är straffet fängelse i högst två år eller böter. Försök till brottet är straffbart.

Enligt gällande 16 kap. 11 a § straffas en fånge som olovligt tillverkar, anskaffar eller förvarar skjutvapen, eggvapen eller tillhygge eller annat redskap som kan brukas

till begående av våld. Stadgandet är från år 1932. Straffet för detta brott är fängelse i högst ett år.

Enligt gällande 16 kap. 11 b § straffas en fånge som rymmer eller försöker rymma. Sin nuvarande utformning fick stadgandet år 1974. Straffskalan är fängelse i högst ett år eller böter.

I gällande 16 kap. 12 § stadgas om våldsam störande av ordningen i fängelse. Också detta stadgande fick sin nuvarande ordalydelse år 1974. Det tillämpas då två eller flera fångar har slutit sig samman och gemensamt våldfört sig på någon som har dem i sin vård eller under bevakning, eller med våld eller hot om våld har gjort motstånd mot honom eller tvingat eller försökt tvinga honom till något. De fångar som gjort sig skyldiga till våld eller hot om våld skall straffas med fängelse i högst sex år och de övriga med fängelse i högst ett år eller böter.

I rättspraxis har 16 kap. 10—12 §§ tillämpats så att med fånge, utöver straff- och rannsakningsfångar, avses också andra som på grund av brott har omhändertagits eller står under bevakning av myndigheter.

Enligt 51 § i den nya polislagen straffas den som uppsåtligen

1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter,

2) vägrar lämna en polisman sina personuppgifter,

3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat,

4) försummar sin skyldighet att bistå polisen med att leta efter någon som har försvunnit, med att rädda människoliv, hjälpa skadade samt avvärja betydande egendoms-skada eller olägenhet för miljön, eller

5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligen försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter.

Straffstadganden som har till syfte att stärka allmänhetens förtroende för lagligheten, saktligheten och objektiviteten i myndigheternas verksamhet är framförallt de som gäller mutande av tjänstemän och offentligt anställda. Mutstadgandena reviderades år 1989 i samband med revideringen av stadgandena om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare.

I gällande 16 kap. 13 § stadgas om givande av muta. För detta brott döms den som till en tjänsteman eller en offentligt anställd arbetstagare för dennes verksamhet i anställningsförhållandet eller till en krigsman i tjänstgöring för hans verksamhet i tjänstgöringsförhållandet utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller annan förmån som är avsedd för honom själv eller någon annan och som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans verksamhet i nämnda förhållande. För givande av muta skall även dömas den som för en tjänstemans eller en annan ovan nämnd persons verksamhet i anställningsförhållandet till någon annan utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller förmån. I gällande 16 kap. 13 a § stadgas om grovt givande av muta. Detta brott är det fråga om ifall vid givande av muta 1) syftet med gåvan eller förmånen är att förmå den som saken gäller att i sitt anställningsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för en annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan, eller 2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt, och givandet av muta även bedömt som en helhet är grovt. Motsvarande stadganden om tagande av muta, grovt tagande av muta och mutförseelse ingår i gällande 40 kap. 1—3 §§.

Myndigheternas uteslutande behörighet tryggas genom det som i gällande 16 kap. 14 § stadgas om s.k. egenhandsrätt och usurpation av tjänstemannabefogenhet samt i 24 kap. 2 § om olaga husrannsakan. Enligt 16 kap. 14 § 1 mom. gör sig den skyldig till egenhandsrätt som olovligen pantar något till sig eller "annorledes sjelf tager sig rätt". Stadgandet är subsidiärt och tillämpas endast om strängare straff inte stadgas i något annat lagrum. Till sådan usurpation av tjänstemannabefogenhet som avses i 16 kap. 14 § 2 mom. strafflagen gör sig den skyldig, som eljest utan laga rätt har företagit en handling som får utföras endast av en behörig tjänsteman. Brottet är strängare straffbart om det har begåtts i bedräglig avsikt. Olaga husrannsakan enligt 24 kap. 2 § strafflagen gör den sig skyldig till som verkställer husrannsakan såsom obehörig eller i olaga ordning. De i detta stycke nämnda stadgandena härstammar från år 1889.

I gällande 16 kap. 15, 17 och 18 §§ samt i tullagen (1466/94) ingår stadganden som skall trygga iakttagandet av myndigheternas föreskrifter om föremål eller egendom. I

gällande 16 kap. 15 § strafflagen stadgas straff för den som uppsåtligen förstör, skadar, undanskaffar eller tillägnar sig en allmän urkund, ett protokoll, en rättegångshandling eller en annan handling eller skrift, som förvaras i ett allmänt arkiv eller hos en myndighet eller tjänsteman eller som för tjänstens skull överlämnas till en myndighet eller en tjänsteman. Enligt 16 kap. 17 § 1 mom., som härstammar från år 1889, straffas den som utan lov uppsåtligen bryter en myndighets eller tjänstemans insegl, varmed en sak eller skrift blivit förseglad. Enligt 42 § tullagen skall den som bryter tullsigill straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 16 kap. 17 § 2 mom. strafflagen straffas den som uppsåtligen tar befattning med egendom som är föremål för beslag, kvarstad, utmätning eller förbud mot flyttning till annan plats, eller som skaffar sig inträde till en byggnad eller ett rum som har stängts av en myndighet eller som annars bryter mot ett beslut som en myndighet med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har meddelat för att säkerställa utredningen av ett brott. Enligt 16 kap. 18 §, som härstammar från år 1889, stadgas dessutom straff för den som i strid med ett lagligt förbud skingrar eller förytttrar löst eller fast gods eller utger annans egendom.

Det finns ett flertal stadganden enligt vilka det är straffbart att till myndigheter lämna felaktiga, osanna eller vilseledande uppgifter.

Enligt gällande 16 kap. 20 a § gör sig den skyldig till vilseledande av myndighet, som i avsikt att vilseleda en myndighet begagnar sig av namn, stånd eller yrke som inte tillkommer honom eller som eljest lämnar om sig vilseledande upplysningar eller i samma syfte begagnar pass, arbetsintyg eller dylikt bevis som är utfärdat för annan. Enligt 51 § polislagen är det straffbart att vägra lämna personuppgifter till en polisman och att försvåra polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter. Enligt 17 kap. 8 § strafflagen straffas den som till en offentlig myndighet ingiver skriftligt intyg som honom veterligen är till innehållet osant, eller som efter att ha utfärdat sådant intyg överläter det till någon annan att användas för sagda ändamål. Till registeranteckningsbrott enligt gällande 17 kap. 8 § gör sig den skyldig som 1) för att orsaka ett rättsligt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig

uppgift, eller 2) för att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten. Enligt 33 kap. 2 § 1 punkten kan en förfalskning anses vara grov om det bevismedel som är föremål för brottet är en arkivhandling som är av vikt från allmän synpunkt och som förvaras hos en myndighet eller ett allmänt register som förs av en myndighet. Dessutom är det skäl att i detta sammanhang nämnda 42 kap. 5 a § strafflagen. Enligt detta lagrum är det straffbart bl.a. att offentligen eller i samkväm bära sådan uniform som inte åtföljer bärarens rang eller tjänst. Straffskalan för detta brott är strängare om avsikten är att vilseleda en annan person eller myndighet eller om en civilperson utan tillstånd använder en militärdräkt.

I andra lagar än strafflagen finns det ett stort antal straffstadganden som ensamma för sig eller vid sidan av andra stadganden kriminaliserar lämnande av falska eller vilseledande uppgifter till myndigheter. Bl.a. följande kan nämnas:

- 44 § lagen om faderskap (700/75), vari stadgas om avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning,

- 41 § 1 mom. och 42 §§ lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77), vari stadgas om brott mot underhållsskyldighet och brott mot skyldighet att lämna uppgifter angående tryggnad av underhåll,

- 12 § 2 mom. lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik, vari stadgas om vilseledande av biljettkontrollör,

- 44 § 1 mom. 3 punkten personregisterlagen (471/87), vari stadgas om personregisterförseelse,

- 11 § lagen om explosionsfarliga ämnen (263/53),

- 16 § 1 mom. 4 punkten lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87), vari stadgas om brott mot stadgandena om granskning av bildprogram,

- 11 § steriliseringslagen (283/70),

- 11 § kastreringslagen (282/70),

- 14 § lagen om avbrytande av havandeskap (239/70),

- 16 kap. 8 § 1 punkten (687/83) lagen om aktiebolag, vari stadgas om aktiebolagsbrott,

- 88 § lagen om bostadsaktiebolag, vari stadgas om bostadsaktiebolagsbrott,

- 199 § lagen om andelslag, vari stadgas om sparkassebrott,

- 27 § lagen om konkurrensbegränsningar

- (480/92), vari stadgas om konkurrensbegränsningsförseelse,

- 98 § kreditinstitutslagen (1607/93), vari stadgas om kreditinstitutsbrott,

- 15 § lagen om tillsyn över utlänningars företagsköp (1612/92), vari stadgas om företagsköpsförseelse,

- 68 § 2 mom. lagen om placeringsfonder (480/87), vari stadgas om placeringsfunds-brott,

- 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag (1062/79), vari stadgas om försäkringsbolagsbrott,

- 44 § 1 punkten (484/93) lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland, vari stadgas försäkringsbolagsbrott,

- 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsföreningar (1250/87), vari stadgas om försäkringsföreningsbrott,

- 163 § lagen om försäkringskassor (1164/92), vari stadgas om försäkringskassesebrott,

- 130 § 1 punkten lagen om pensionsstiftelser (1774/95),

- 64 a § 1 mom. (639/93) utlänningslagen, vari stadgas om utlänningsförseelse av arbetsgivare.

Om en särskild typ av brott mot myndighetsövervakning stadgas i lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen (733/85). Den som använder eller innehar en anordning som strider mot lagen skall enligt lagens 3 § 1 mom. dömas för radardektorförseelse och den som importerar, tillverkar, håller till salu, säljer eller annars överläter en sådan anordning skall enligt lagens 3 § 2 mom. dömas för radardektorspridningsbrott.

I strafflagen finns också stadganden som särskilt skall skydda byggnader och andra objekt som används vid tjänsteutövning. Enligt 24 kap. 1 § 2 mom. strafflagen straffas hemfridsbrott enligt en strängare straffskala om det riktas t.ex. mot ett ämbetsrum eller ett rum där tjänsteförrättning sker. Ett liknande stadgande finns i 24 kap. 3 § 2 mom. De båda sistnämnda stadganden är från år 1889. Enligt 24 kap. 3 a § straffas den som av illvilja eller självsvåld stör annans hemfrid genom oljud eller annat oväsende eller som i uppenbar avsikt att störa annan orsakar uppringning till honom i telefonapparat. Enligt lagrummets 2 mom. skall en strängare straffskala tillämpas då brottet riktar sig mot s.k. offentlig hemfrid.

Stadganden som indirekt skyddar myndig-

heter är vidare de som gäller politiska brott, stadgandena i 29 kap. om brott mot den offentliga ekonomin samt stadgandena i 46 kap. om regleringsbrott och smuggling.

1.3.1.2. Problem i den gällande lagstiftningen

De gällande stadgandena om brott mot myndigheter är oenhetliga. Detta beror delvis på att stadgandena avspeglar de vid deras tillkomsttid rådande behoven. En del av stadgandena kvarstår i sin ursprungliga lydelse från 1889 års strafflag eller också har de stiftats i början av detta sekel och är således ohjälpligen föråldrade. Strafflagens gällande 16 kap. innehåller dels stadganden om brott mot offentliga myndigheter, dels stadganden om brott mot allmän ordning. Kapitlet är följaktligen onödigt omfattande och svårt att överblicka.

Enligt dagens uppfattning är straffskalorna för ett flertal brott alltför stränga. Framför allt de i 16 kap. 3—5 §§ angivna straffskalorna för brott som begås av en församlad folkmängd är oproportionerligt stränga.

Stadgandena om våldsamt motstånd mot tjänsteman i 16 kap. 1 § och om hindrande av tjänsteman i samma kapitel 2 § utsträcker skyddet till vissa andra persongrupper än enbart till sådana tjänstemän som utövar offentlig makt. Vissa av dessa persongrupper skyddas emellertid genom speciallagstiftning som avviker från gällande 16 kap. 1—2 §§. Av denna anledning har den straffrättsliga regleringen blivit inkonsekvent i fråga om andra personer som upprätthåller ordningen än sådana som utövar offentlig makt.

Medlemskapet i Europeiska unionen (EU) har lett till att beslutanderätten i en del av de ärenden som tidigare avgjordes av nationella myndigheter har överförts till EU och de övriga medlemsstaterna. De som är anställda hos de Europeiska gemenskaperna bereder dessa ärenden och utövar också beslutanderätt i dem. De som är anställda hos Europeiska gemenskaperna kan också från finska medborgares sida bli utsatta för otillbörlig påverkan, vilket man strävar att avvärja genom stadgandena om givande av muta. Den gällande lagstiftningen skyddar emellertid endast det inhemska beslutsfattandet mot denna typ av påverkan.

I strafflagstiftningen finns det ett flertal stadganden enligt vilka det är straffbart att till myndigheterna lämna osanna och vilsele-

dande uppgifter. Det har emellertid ansetts vara ett missförhållande att lämnande av osanna eller vilseledande uppgifter till en myndighet om omständigheter som inverkar på en bötfällds betalningsförmåga inte är straffbart ens i sådana fall där uppgifternas bristande överensstämmelse med sanningen är avsevärd och där den bötfällda skaffar sin en klar ekonomisk vinning genom att ljuga.

1.3.1.3. Förslagets huvudpunkter

I förslaget till 16 kap. strafflagen tas in endast stadganden som på olika sätt skall skydda myndigheter när dessa utför tjänsteåtgärder. I samband med detta kapitel har också ett förslag till 17 kap. om brott mot allmän ordning beretts. Genom att brotten mot myndigheter har avskilts från brotten mot allmän ordning blir helheten överskådligare än gällande 16 kap.

Stadgandena i föreslagna 16 kap. kan indelas i fem grupper. För det första tas i kapitlet in stadganden som skall skydda dels tjänstemännen som fysiska personer dels deras tjänsteutövning i situationer där de stöter på motstånd och motvärn. Till denna kategori hör de föreslagna stadgandena i 1 § om våldsamt motstånd mot tjänsteman och 2 § om motstånd mot tjänsteman samt 3 § om brott mot polislagen. Den andra gruppen utgörs av stadganden som skall säkerställa myndigheternas tillgång till sanningsenliga uppgifter. Hit hör lagrummen om lämnande av oriktiga personuppgifter (4 §), bötesfusk (5 §), registeranteckningsbrott (6 §) samt ingivande av osant intyg till myndighet (7 §). Den tredje gruppen utgörs av föreslagna stadganden om olika typer av egenhandsrätt samt befattningstagande med föremål som myndigheter bestämmer över. Hit hör usurpation av tjänstemannabefogenhet (8 §), överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom (9 §) och förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning (10 §). Den fjärde gruppen är de s.k. aktiva mutbrotten, dvs. givande av muta (11 §) och grovt givande av muta (12 §). Slutligen ingår i förslaget till 16 kap. ett antal stadganden vilkas syfte är att säkerställa att lagligen frihetsberövade personer hålls i förvar, dvs. om olaga befriande av fänge (13 §), fångrymning (14 §) och fånges vapeninnehav (15 §). På givande av muta och grovt givande av muta tillämpas vad som stadgas om juridiska personers straffansvar (16 §). Dess-

utom ingår i det föreslagna kapitlet ett begränsningsstadgande som gäller våldsamt motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman (17 §) samt ett definitionsstadgande som gäller anställda hos Europeiska gemenskaperna (18 §).

Den gör sig skyldig till våldsamt motstånd mot tjänsteman som 1) använder eller hotar använda våld för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från att vidta en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt, 2) annars med anledning av en sådan tjänsteåtgärd använder eller hotar använda våld mot en tjänsteman som vidtar tjänsteåtgärden eller 3) använder våld mot en tjänsteman som hämnd för en sådan tjänsteåtgärd. Enligt paragrafens 2 mom. skall också den dömas för våldsamt motstånd mot tjänsteman som gör våldsamt motstånd mot en tjänstgörande krigsman eller mot den som på en tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövande av offentlig makt.

När den som gör motstånd mot en tjänsteman inte använder våld eller hot om våld skall den föreslagna 2 § tillämpas. Det är då fråga om att utan våld eller hot om våld orättmätigt hindra eller försöka hindra en tjänsteåtgärd som innefattar utövande av offentlig makt. Paragrafens 2 mom. innehåller ett stadgande som motsvarar föreslagna 1 § 2 mom.

Om motstånd mot andra som upprätthåller ordningen än sådana personer som nämns i förslaget till 16 kap. 1 och 2 §§ stadgas i förslaget till 17 kap. 6 §, som gäller motstånd mot person som upprätthåller ordningen.

Föreslagna 16 kap. 3 § om brott mot polislagen överensstämmer med 51 § polislagen. Det sistnämnda lagrummet ersätts med en hänvisning till paragrafen som enligt förslaget överflyttas till strafflagen.

I det föreslagna 16 kap. finns inga sådana stadganden om upplopp, uppror och allmänt störande av ordningen som skulle motsvara gällande 16 kap. 3—5 §§. Liknande stadganden i en modern utformning ingår emellertid i det föreslagna 17 kap. om brott mot allmän ordning, dvs. i dess 2—4 §§ som gäller upplopp, våldsamt upplopp och anförande av våldsamt upplopp.

Gällande 16 kap. 20 a § om vilseledande av myndighet motsvaras av det föreslagna 16 kap. 4 § om lämnande av oriktiga personuppgifter. Detta brott gör sig den skyldig

till som i syfte att vilseleda en myndighet uppger falskt namn eller annars lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sin identitet eller som i detta syfte använder en annan persons identitetsbevis, pass, körkort eller annat sådant intyg.

Det föreslagna 16 kap. 5 § är ett nytt stadgande om bötesfusk. Inte heller enligt gällande rätt är det tillåtet att lämna osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller om någon annan på betalningsförmågan inverkan omständighet, med det har hittills inte funnits något uttryckligt straffstadgande om saken. Detta sakförhållande har utnyttjats i praktiken. Enligt förslaget gör sig den skyldig till bötesfusk som för att skaffa sig ekonomisk vinning ger en myndighet i något väsentligt avseende osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller om någon annan omständighet som inverkar på hans betalningsförmåga.

Till åtskillnad från RP 21/1981 rd., som inte ledde till att lagstiftningen ändrades, föreslås i detta sammanhang inte att kriminaliseringen av bötesfusk skall innefatta vägran att till en myndighet lämna uppgifter som behövs för fastställande av böter.

En separat proposition om revidering av de allmänna stadgandena om böter och ordningsbot har beretts vid justitieministeriet.

Den föreslagna 6 § gäller registeranteckningsbrott. Paragrafen överensstämmer med gällande 16 kap. 21 §, som trädde i kraft i början av år 1991. Det gällande stadgandet om registeranteckningsbrott godkändes år 1990 i samband med det första skedet av strafflagens totalrevidering. På grund av de behov som i praktiken konstaterats föreligga föreslås att kriminaliseringen utsträcks till att gälla försök.

I den föreslagna 7 § 1 mom. finns ett mot gällande 17 kap. 8 § strafflagen svarande stadgande om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet. Enligt det föreslagna stadgandet dömas den som till en myndighet ger in ett i rättsligt hänseende betydelsefullt osant skriftligt intyg eller en därmed jämförbar teknisk upptagning eller som efter att ha tillverkat ett sådant intyg eller en sådan upptagning överlämnar detta eller denna till någon annan för att användas i det nämnda syftet. Stadgandet är i den bemärkelsen subsidiärt att det enligt förslaget skall tillämpas om strängare straff för gärningen inte stad-

gas på något annat ställe i lag. Enligt paragrafens 2 mom. döms också den för ingivande av osant intyg till myndighet som bedriver verksamhet som är underställd särskild myndighetstillsyn eller dennes företrädare eller en person som är anställd hos denne eller den som är revisor för ett samfund som står under tillsyn, som i anslutning till en granskning som utförs med stöd av lag eller i övrigt vid uppfyllandet av en i lag stadgad upplysningsskyldighet, för tillsynsmyndigheten uppger en i rättsligt hänseende betydelsefull osann muntlig uppgift.

Med usurpation av tjänstemannabefogenhet avses enligt den föreslagna 8 § att någon i syfte att vilseleda någon annan utan laglig rätt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig myndighet som utövar offentlig makt, eller att någon annars uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman i offentlig tjänsteutövning. I det föreslagna 17 kap. 9 § ingår ett stadgande om en form av s.k. egenhandsrätt som motsvarar det brott som avses i den föreslagna 8 §.

Föreslagna 16 kap. 9 § om överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom tryggar närmast vissa föreskrifter som polis-, tull- och utskökningsmyndigheterna är behöriga att utfärda med avseende på vissa typer av föremål och egendom. Detta brott gör sig den skyldig till som orättmätigt 1) bryter lås, sigill, hinder eller markering varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller på annat sätt brytar sig in i ett föremål eller ett annat objekt som på detta sätt stängts av en myndighet, 2) tränger in i en byggnad eller ett rum som har stängts av en myndighet eller annars bryter mot ett förbud som enligt 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har utfärdats för att säkerställa utredningen av ett brott, 3) tar befattning med egendom som är föremål för beslag, kvarstad eller utmätning eller vars flyttning till en annan plats har förbjudits av en myndighet eller 4) i strid med ett skingringsförbud eller något annat av en myndighet utfärdat förbud skingrar eller överläter egendom eller i strid med ett betalningsförbud betalar en fordran eller lön.

Mot gällande 16 kap. 15 § svarar i huvudsak förslaget till 16 kap. 10 § om förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning. Detta brott gör sig den skyldig till som orättmätigt förstör, skadar eller på något annat sätt odugliggör ett dokument eller annat bevismedel som finns i ett all-

mänt arkiv eller i en myndighets besittning, eller ett register som förs av en myndighet eller en del av ett sådant register.

Det föreslagna 16 kap. 11 och 12 §§ gäller givande av muta och grovt givande av muta. Till innehållet överensstämmer de föreslagna stadgandena med gällande 16 kap. 13 och 13 a §§, som gavs 1989. Kriminaliseringen föreslås bli utsträckt till att gälla mutande av Europeiska gemenskapernas anställda.

Följande stadganden i det föreslagna 16 kap. skall trygga myndigheternas förvar av fångar och andra motsvarande persongrupper samt upprätthållandet av ordningen i fängelserna. Enligt förslaget till 13 § är det fråga om olaga befriande av fånge när någon olagligen 1) befriar en fånge, anhållen eller gripen eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant ur fängelse eller annat förvar eller från den tjänstemans eller krigsmans vård som bevakar, ledsagar eller transporterar honom, eller hjälper honom att undkomma, eller 2) hindrar en behörig tjänsteman eller krigsman att gripa en flyende som han fått order att häkta eller anhålla eller som skall gripas. Det föreslagna kapitlets 14 § innehåller ett stadgande som i sak överensstämmer med gällande lags stadgande om fångrymning. Brottet fånges vapeninnehav innebär enligt den föreslagna 15 § att en fånge, en anhållen eller en gripen person som är i myndigheternas förvar eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant i strid med ett uttryckligt förbud tillverkar, skaffar eller innehar skjut- eller eggvapen eller något därmed jämförbart livsfarligt redskap.

I det föreslagna kapitlet ingår inte något mot gällande 16 kap. 12 § svarande stadgande om våldsamt störande av ordningen i fängelse. Förslaget innebär emellertid inte någon avkriminalisering av sådana gärningar. På våldsamt störande av ordningen i fängelse kan tillämpas de föreslagna stadgandena om våldsamt motstånd mot tjänsteman. De som använt våld eller hotat med våld mot fängelsemyndigheter kan dömas till straff enligt den föreslagna 1 §, medan de som annars deltar i fångupplopp kan straffas för anstiftan eller medhjälp till våldsamt motstånd mot tjänsteman. På allvarliga våldsbrott mot fängelsemyndigheter kan också tillämpas 21 kap. om brott mot liv och hälsa.

Stadgandena om juridiska personers straffansvar skall enligt förslaget tillämpas på givande av muta och grovt givande av muta.

1.3.2. Paragrafmotivering

1 §. Våldsamt motstånd mot tjänsteman

Enligt det föreslagna 16 kap. 1 § gör sig den skyldig till våldsamt motstånd mot tjänsteman som 1) använder våld eller hot om våld för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från att vidta en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt, 2) annars med anledning av en sådan tjänsteåtgärd använder våld eller hot om våld mot den tjänsteman som vidtar åtgärden eller 3) använder våld mot en tjänsteman som hämnd för en sådan tjänsteåtgärd. Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. skall också den dömas för våldsamt motstånd mot tjänsteman som förfar på det nämnda sättet mot en tjänstgörande krigsman eller mot den som på en tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

1 mom. Den personkrets som stadgandet skyddar är snävare än enligt den gällande lagen. Detta framgår inte direkt av det föreslagna stadgandet utan av att våldsamt motstånd mot vissa tjänstemän, som för närvarande åtnjuter motsvarande straffrättsliga skydd, föreslås bli reglerat på annat sätt. I förslaget till 17 kap. 6 § stadgas om motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Enligt detta stadgande straffas bl.a. våld eller hot om våld som riktar sig mot 1) en sådan förare och med föraren jämställd person samt passagerare som på begäran bistår dessa, vilka avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik, 2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik, 3) en väktare som avses i lagen om bevakningsföretag, 4) ordningsmän som avses i lagen om offentliga nöjestillställningar, i lagen om friluftsliv, i förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster och i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser samt 5) en annan sådan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller ett bestämt område. De persongrupper som räknas upp i 4 punkten skyddas för närvarande genom 16 kap. 1 och 2 §§ om våldsamt motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman.

Förslaget är baserat på att det straffrättsliga skyddet av tjänstemäns utövning av offentlig makt klart måste kunna särskiljas

från det straffrättsliga skydd som sådana i andra uppgifter sysselsatta personer åtnjuter, vilka i samband med sina uppgifter kan stöta på motstånd. Det är också skäl att förenhetliga det straffrättsliga skydd som de sist nämnda persongrupperna åtnjuter. Som ett argument för den föreslagna ändringen kan vidare anföras den synpunkten att det är motiverat att så noggrant som möjligt avgränsa tjänsteansvaret och det till tjänsten anslutna straffrättsliga skyddet till en och samma persongrupp.

Den föreslagna ändringen får en relativt stor praktisk betydelse. Åren 1985-1994 fick polisen vetskap om och till åklagare gjordes anmälan om sådana brott som avses i gällande 16 kap. 1 § enligt följande:

År	Brott som kommit till polisens kännedom	Brott som anmälts till åklagare
1985	1473	1452
1986	1467	1407
1987	1399	1390
1988	1536	1450
1989	1783	1517
1990	1568	1476
1991	1614	1495
1992	1384	1275
1993	1283	1153
1994	1263	1115

Den största enskilda tjänstemannagruppen som utsätts för brottet våldsamt motstånd mot tjänsteman är polismän. Andelen har varierat mellan 40 och 60 %. Denna brotts-typ riktar också i en rätt stor utsträckning mot andra tjänstemannagrupper som skyddas av stadgandet, t.ex. tull-, fängelse- och ut-sökningstjänstemän, men även mot ordnings-män som står utanför myndighetsorganisationerna.

I straffrättsligt hänseende definieras tjänstemannabegreppet i 2 kap. 12 §. Detta stadgande reviderades i samband med revideringen av stadgandena om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare. I det föreslagna stadgandet om våldsamt motstånd mot tjänsteman har tjänstemannabegreppet samma innebörd som i gällande 2 kap. 12 §. Självfallet finns det å andra sidan många tjänstemannagrupper som sällan ens i tjänsteutövning som inbegriper offentlig maktutövning blir utsatta för våld

eller hot om våld. I praktiken är det oftast sådana tjänstemän som blir utsatta för våld eller hot, som har till uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Enligt gällande 2 kap. 12 § anses också en hel del andra personer än sådana som uttryckligen står i tjänsteförhållande till staten eller något annat offentligt samfund vara tjänstemän i straffrättslig bemärkelse. Tjänstemän i straffrättslig bemärkelse är enligt stadgandet

1) den som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförligt anställningsförhållande till staten, till en kommun, till ett kommunalförbund eller något annat samarbetsorgan för kommuner, till den evangelisk-lutherska kyrkan eller ortodoxa kyrkosamfundet eller till en församling eller ett samarbetsorgan för församlingar inom kyrkan eller kyrkosamfundet, eller till landskapet Åland eller Finlands Bank eller folkpensionsanstalten eller till någon annan självständig statlig anstalt, institutet för arbetshygien, kommunala pensionsanstalten eller kommunala arbetsmarknadsverket,

2) kommunfullmäktige och andra genom allmänna val utsedda medlemmar av representantskapet i ett offentligt samfund som nämns i 1 punkten, dock inte riksdagsmän i sitt riksdagsmannauppdrag, likaså medlemmar av en kommunstyrelse, nämnd, direktion, kommitté, kommission eller delegation eller något motsvarande organ inom ett offentligt samfund eller en anstalt som avses i 1 punkten samt andra förtroendevalda inom ett offentligt samfund eller en anstalt som avses i 1 punkten, och

3) den som enligt lag eller förordning eller ett med stöd därav utfärdat förordnande utövar offentlig makt i ett annat samfund än de som nämns i 1 punkten, samt den som på nämnda grund på annat sätt än i ett samfund utövar offentlig makt.

En riksdagsman åtnjuter i sitt riksdagsmannauppdrag inte sådant skydd som avses i stadgandet om våldsamt motstånd mot tjänsteman. Riksdagsmännen och riksdagens ställning skyddas emellertid i enlighet med 15 § riksdagsordningen och 13 kap. strafflagen. I det andra skedet av strafflagens totalrevidering ändrades det nämnda stadgandet i riksdagsordningen inte. Högförräderistadgandet i 13 kap. 1 § strafflagen kan tillämpas också på våld som riktar sig mot riksdagens verksamhet.

Offentligt anställda arbetstagare hänförs

enligt det föreslagna stadgandet inte till den grupp som åtnjuter skydd, även om en offentligt anställd arbetstagares straffrättsliga ansvar enligt gällande 40 kap. strafflagen till stor del överensstämmer med en tjänstemans ansvar. Detta beror på att arbetsförhållanden sällan används som anställningsform i sådana uppgifter där det förekommer konflikter med risk för våld eller hot om våld. Då en offentligt anställd arbetstagare biträder en tjänsteman i en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt åtnjuter han enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. samma straffrättsliga skydd som tjänstemannen. Om t.ex. en i arbetsförhållande anställd person vid ett ämbetsverk har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen, åtnjuter han skydd enligt det föreslagna stadgandet om motstånd mot person som upprätthåller ordningen.

1 punkten. Enligt förslaget kan våldsamt motstånd mot tjänsteman begås på flera olika sätt. I den föreslagna 1 § nämns för det första att våld eller hot om våld används för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från att vidta en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Med tjänsteåtgärd avses en åtgärd som hör till de uppgifter som skall skötas av den tjänsteman som tvingas. Däremot är det inte nödvändigt att tjänstemannen uttryckligen är behörig att vidta tjänsteåtgärden. Om t.ex. en polisman som inte enligt tvångsmedelslagen är behörig att besluta om anhållande tvingas att fatta beslut om att anhålla en person, är det fråga om våldsamt motstånd mot tjänsteman. Om däremot en tjänsteman tvingas vidta en tjänsteåtgärd som inte har något samband med hans uppgifter, är det föreslagna stadgandet inte tillämpligt. Detsamma är fallet om en tjänsteman tvingas att underlåta vidta en sådan myndighetsåtgärd som inte har något samband med hans tjänsteåligganden och som han således inte skulle vidta ens utan något tvång. När det är fråga om en åtgärd som ankommer på en tjänsteman, saknar det för fullbordandet av brottet våldsamt motstånd mot tjänsteman betydelse om en åtgärd eller underlåtelse som tjänstemannen tvingas till innebär ett brott mot hans tjänsteplikt eller om åtgärden överhuvudtaget är rationell eller oändamålsenlig. Sådana omständigheter kan emellertid ha betydelse för bedömningen av hur klandervärt det våldsamma motståndet är.

En förutsättning för att våldsamt motstånd

mot en tjänsteman skall vara straffbart är inte att tjänstemannen under tvång vidtar eller underlåter att vidta den ifrågavarande tjänsteåtgärden. Brottet är fullbordat då våld används i det nämnda syftet eller då hot om våld framförs.

Om den åtgärd som en tjänsteman tvingas vidta är klart olaglig, har den som utsätts för åtgärden rätt till nödvärn mot åtgärden. Så länge han håller sig inom gränserna för tillåtet nödvärn gör han sig då inte skyldig till våldsamt motstånd mot tjänsteman.

Att rekvisitet för våldsamt motstånd mot tjänsteman föreslås bli snävare än det nuvarande innebär att den tjänsteåtgärd som tjänstemannen tvingas vidta eller underlåta skall inbegripa utövning av offentlig makt. Med beaktande av juridisk praxis är inskränkningen inte särskilt betydande.

Frågan om i vilken mån en tjänsteåtgärd inbegriper utövning av offentlig makt är i viss mån tolkbar. Kriteriet är inte nytt. Utgående från andra sammanhang kan man bilda sig en uppfattning om vad som i den föreslagna 1 § avses med utövning av offentlig makt. Enligt 3 kap. 2 § 1 mom. skadeståndslagen (412/74) är ett offentligt samfund skyldigt att ersätta skada som förorsakats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Utövning av offentlig makt nämns i 2 kap. 12 § i samband med definitionen av straffrättslig tjänstemannaställning. Missbruk av tjänsteställning enligt 40 kap. 7 § strafflagen kan fullbordas bl.a. genom att en tjänsteman deltar i beslutsfattande eller i beredning av beslutsfattande eller utövar offentlig makt i sina andra tjänsteåligganden. Enligt 9 kap. 1 § 2 mom. strafflagen, som gäller juridiska personers straffansvar, skall kapitlets stadganden inte tillämpas på brott som begåtts vid utövande av offentlig makt. Begreppet har använts också i vissa lagstiftningsförslag. I den till riksdagen avlåtna propositionen RP 72/1990 rd föreslogs att regeringsformens stadganden om justitiiekanslerns och justitieombudsmannens behörighet skulle ändras så att den inbegriper tillsyn över alla typer av myndighetsverksamhet och utövning av offentlig makt. I samband med behandlingen av förslaget ersattes uttrycket "utövande av offentlig makt" emellertid med uttrycket "skötseln av sitt offentliga uppdrag" (lag om ändring av Regeringsformen för Finland 1221/90).

Vad som avses med utövning av offentlig makt kan naturligtvis i någon mån variera,

beroende på sammanhanget. Tjänsteåtgärder som innebär utövning av offentlig makt kan för det första bestå i fattande och beredning av beslut som innebär uppställande av rättsliga regler och tillämpning av dessa i enskilda fall. Utövning av offentlig makt kan således vara sådana åtgärder t.ex. i samband med rättskipning vid domstolar, förundersökning av brott, polisundersökning, utövning, straffverkställighet, förvaltningsförfarande eller kommunala organs beslutsfattande, som berör andras förmåner, rättigheter eller skyldigheter. Vid sidan av denna typ av tjänsteåtgärder skyddar den föreslagna 1 § också s.k. faktisk utövning av offentlig makt, som inbegriper möjligheten att ingripa i andras förmåner, rättigheter eller skyldigheter. Det kan t.ex. vara frågan om att en tjänsteman i samband med att han utför lagstadgade kontroller och inspektioner utfärdar order och förbud. Faktisk utövning av offentlig makt kan således t.ex. ha formen av trafik- och annan övervakning som utförs av polisen, ingripanden i pågående brott eller ordningsstörningar, vidtagande av åtgärder utöver förundersökning eller beslut om tvångsåtgärder efter ett förövat brott, parkeringsövervakning, byggnadsmyndigheternas inspektioner, av behöriga myndigheter utförd besiktning av motorfordon, tullmyndigheternas kontroll av resenärer och gods som anländer till landet, skatteinspektion i företag och arbetarskyddsinspektion på arbetsplatser samt övervakning av jakt och fiske. Det är uppenbart att stadgandet om våldsamt motstånd mot tjänsteman snarare är av betydelse för tryggheten av faktisk utövning av offentlig makt av det nämnda slaget och tryggheten av åtgärder för genomförande av myndighetsbeslut än för skyddandet av myndigheternas beslutsfattande och beredningen av detta.

All myndigheternas verksamhet är inte utövning av offentlig makt. Det är inte fråga om utövning av offentlig makt t.ex. när två eller flera tjänstemän diskuterar ett ärende under fria former, även om därvid behandlas sådant som hör till tjänsteåliggandena. Det samma gäller liknande samtal mellan en tjänsteman och en kund vid ett ämbetsverk. Det är inte heller fråga om utövning av offentlig makt t.ex. då en tjänsteman inom ramen för sina tjänsteåligganden avfattar en skriftlig framställning eller håller ett föredrag. Tjänstemän vilkas uppgifter huvudsakligen består av forskning, undervisning eller

utbildning utövar å andra sidan offentlig makt t.ex. när de bedömer studieprestationer eller utövar disciplinära befogenheter. Det är inte heller fråga om utövning av offentlig makt när en tjänsteman utför konkreta uppgifter i sin tjänsteutövning, t.ex. kör polisbil, bygger eller reparerar en allmän väg eller byggnad eller sköter en patient i ett sjukhus som upprätthålls av ett offentligt samfund. Om funktioner som inte hör till utövningen av offentlig makt störs med våld eller hot om våld kan det givetvis bli fråga om att trygga eller återställa ordningen genom myndighetsåtgärder som är liktydiga med utövning av offentlig makt.

Våld och hot om våld innebär ett aktivt handlande som direkt eller indirekt riktar sig mot tjänstemannens person. En viktig skillnad jämfört med motstånd mot tjänsteman av det slag som regleras i förslaget till 16 kap. 2 § är att det sistnämnda brottet fullbordas genom passivt motstånd eller t.ex. genom att gärningsmannen avlägsnar sig från platsen. Våldet riktar sig vanligen direkt mot tjänstemannens hälsa eller säkerhet. Våldet eller hotet kan också vara riktat mot tjänstemannens frihet och t.ex. innebära att tjänstemannen blir inlåst i ett rum. Det är fråga om våld i den bemärkelse som avses i stadgandet också t.ex. då gärningsmannen uppsåtligt kör ett motorfordon mot myndigheter som övervakar trafiken.

Våld eller hot om våld som riktas mot en utomstående person, t.ex. en person som av en slump är närvarande, kan utgöra våldsamt motstånd mot tjänsteman i det fall att avsikten varit att hindra en ämbetsåtgärd. I ett rättsfall dömdes den åtalade för våldsamt motstånd mot tjänsteman då han beväpnad, i syfte att tvinga de polismän som kommit för att anhålla honom att avstå från denna tjänsteåtgärd, hade meddelat polisen att han skulle döda tre personer som befann sig i samma lägenhet om polisen försökte tränga in i bostaden (HD 1977 II 66). Våld kan också indirekt riktas mot en tjänsteman. I ett annat rättsfall dömdes den åtalade för våldsamt motstånd mot tjänsteman då han genom att skjuta på en polishund hade tvingat en hundförande polisman att uppgå förföljandet (HD 1977 II 55). Syftet med det föreslagna stadgandet är inte att förändra den straffrättsliga bedömningen av denna typ av fall.

I föreslagna 1 § 1 mom. 1 punkten jämföras försök med en fullbordad gärning, av den anledningen att det vid bedömningen av

klandervärdheten när det gäller våldsamt motstånd mot tjänsteman i och för sig saknar betydelse om den genom våldet eller hotet yrkade tjänsteåtgärden har vidtagits eller om en pågående tjänsteåtgärd har kunnat avbrytas. I vilken mån uppsåtet lyckas beror i hög grad på hur myndigheterna har berett sig på att bemöta våld samt på andra omständigheter som inte är beroende av gärningsmannen. En omständighet som har betydelse för om tjänsteutövningen hindras är å andra sidan karaktären och allvarligheten av våldet eller hotet. Denna omständighet kan inverka på mätningen av det straff som ådöms för våldsamt motstånd mot tjänsteman.

2 punkten. Enligt den föreslagna 2 punkten kan brottet våldsamt motstånd mot tjänsteman begås så att det på annat sätt än vad som avses i 1 punkten används våld eller hot om våld mot en tjänsteman med anledning av en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt. Det i praktiken vanligaste fallet av den typ som avses i 2 punkten är att en berusad eller brottsmisstänkt person slår eller sparkar polismän som skall gripa honom eller hotar dem med våld. Den som enbart stretar emot eller griper tag i dörrposter och trappräcken eller betar sig på något liknande sätt gör sig emellertid inte skyldig till våldsamt motstånd mot tjänsteman.

Det som ovan anförts om uttrycken tjänsteåtgärd och utövning av offentlig makt gäller även sådant våldsamt motstånd mot tjänsteman som avses i 2 punkten.

Vid sådant våldsamt motstånd mot tjänsteman som avses i den föreslagna paragrafens 2 punkt är det fråga om ett aktivt handlande. Det är inte alltid så lätt att dra en gräns mellan aktivt respektive passivt motstånd. Om en person som skall gripas inte lyder en polismands order att följa med till polisinsättningen utan uppträder på ett sådant sätt att flera polismän måste bära honom till polisinsättningen eller till en polisbil, är det inte fråga om våldsamt motstånd mot tjänsteman. I det fallet tillämpas förslagets 16 kap. 2 § om motstånd mot tjänsteman. Om den som gripits ger eftertryck åt sitt motstånd genom att hota slå polismännen eller annars använder våld mot dem är det däremot fråga om våldsamt motstånd mot tjänsteman.

En förutsättning för att våld eller hot om våld skall betraktas som våldsamt motstånd mot tjänsteman i den bemärkelse som avses

här, är att tjänstemannen i sitt handlande inte klart och väsentligt överskrider sin behörighet. Om en tjänsteåtgärd är klart lagstridig har den som utsätts för åtgärden rätt att använda nödvärn och han gör sig därvid inte skyldig till våldsamt motstånd mot tjänsteman ifall han iakttar de regler som gäller nödvärn.

Enligt gällande 16 kap. 1 § består våldsamt motstånd mot tjänsteman i att någon "eljest våldför sig på tjänsteman i utövning av tjänsten". Motsvarande gärningsform ingår inte i det föreslagna stadgandet. Såsom våldsamt motstånd mot tjänsteman betraktas därför inte längre våld som inte innebär att gärningsmannen tvingar eller försöker tvinga tjänstemannen att vidta eller underlåta vidta en tjänsteåtgärd eller som inte har något tidsmässigt och sakligt samband med tjänsteåtgärden. Det är således inte fråga om våldsamt motstånd mot tjänsteman om någon av orsaker som inte har något samband med tjänsteutövningen börjar gräla med en tjänsteman i tjänsteutövning och tillgriper våld mot honom. I detta fall är givetvis de allmänna stadgandena om misshandel och andra våldsbrott tillämpliga.

3 punkten. Som en tredje form av våldsamt motstånd mot tjänsteman nämns i förslaget till 16 kap. 1 § att gärningsmannen använder våld mot en tjänsteman som hämnd för en tjänsteåtgärd. Hämnd skiljer sig från de övriga gärningsformerna såtillvida att sådant hot om våld som framförs i efterskott inte anses utgöra våldsamt motstånd mot tjänsteman. Detta brott fullbordas genom att våld används. Myndigheten måste när den vidtar en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt kunna lita på att den åtnjuter straffrättsligt skydd också mot eventuellt senare våld. I detta fall infaller våldet tidsmässigt efter tjänsteåtgärden. En liknande gärningsform nämns också i det gällande stadgandet.

Den som handlar i syfte att hämnas kan också vara någon annan än den som en tidigare tjänsteåtgärd har riktats mot, t.ex. en nära släkting, en medlem av samma kriminella organisation som den som gärningsmannen hör till, någon som har anlitats för att genomföra hämnden eller någon annan som anstiftats att begå gärningen. Hämnden kan enligt förslaget också riktas mot någon annan än den tjänsteman som har vidtagit den tjänsteåtgärd som är orsak till hämnden, t.ex. mot en förman eller kollega till den

som vidtagit tjänsteåtgärden.

För att de gärningar som nämns i förslaget till 16 kap. 1 § skall vara straffbara förutsätts de vara uppsåtliga. Uppsåt innebär i de fall som avses i 1 punkten vetskap om att gärningen riktar sig mot en tjänsteman enligt definitionen i 2 kap. 12 § och att den åtgärd som han tvingas vidta eller underlåta till sin karaktär är sådan att den förutsätter utövning av offentlig makt som tillkommer myndigheten. Det kan emellertid inte förutsättas att den som använder eller hotar med våld är bekant med tjänstemannen eller förtrogen med begreppen utövning av offentlig makt. Uppsåt inbegriper också enligt 2 punkten vetskap om att den person som motståndet riktas mot är en tjänsteman och att han utför en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt. När det våldsamma motståndet sker som hämnd inbegriper uppsåtet vetskap om att våldet eller hotet riktas mot en tjänsteman.

Våldsamt motstånd mot tjänsteman uppfyller ofta också rekvisitet för något misshandelsbrott. I ett rättsfall dömdes en åtalad som misshandlat en poliskonstapel till straff för i en gärning begångna våldsamt motstånd mot tjänsteman och misshandel (HD 1975 II 11). Lindrig misshandel enligt 21 kap. 7 § har däremot ansetts ingå i våldsamt motstånd mot tjänsteman (HD 1986 II 1). Syftet med stadgandet är inte att ändra den straffrättsliga bedömningen av denna typ av fall.

Straffskalan för våldsamt motstånd mot tjänsteman föreslås vara fängelse i högst tre år. Enligt gällande 16 kap. 1 § strafflagen är straffskalan fängelse i minst tre månader och högst fyra år eller, om omständigheterna är synnerligen mildrande, fängelse i högst sex månader eller böter. Maximistraffet föreslås således bli lindrat en aning jämfört med det gällande maximistraffet. I praktiken är det av större betydelse att möjligheten att utdöma böter då synnerligen förmildrande omständigheter föreligger, helt skulle försvinna, och å andra sidan skulle grundskalans särskilda minimistraff, vilket kan anses högt, falla bort.

2 mom. Enligt det föreslagna 2 mom. jämställs vissa personer med tjänstemän i fråga om det straffrättsliga skyddet. Hit hör tjänstgörande krigsmän och de som på en tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår en tjänsteman med en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt. Det

föreslagna stadgandet motsvarar gällande 16 kap. 1 § 2 mom. Det är nödvändigt att utsträcka det straffrättsliga skyddet av tjänstemän till att omfatta tjänstgörande krigsmän, eftersom dessas uppgifter kan vara av liknande slag som vissa myndigheters. Merparten av dem står inte i ett sådant tjänste- eller därmed jämförbart anställningsförhållande till staten som avses i 2 kap. 12 § och de är inte tjänstemän heller på någon annan grund. Det är likaså motiverat att utsträcka det straffrättsliga skyddet till dem som bistår en tjänsteman i sådana fall då myndigheterna nödgas anlita utomstående hjälp vid skötseln av sina tjänsteåligganden. Om ett sådant särskilt skydd inte skulle existera kunde det vara svårt att få behövlig hjälp. Det vore eventuellt möjligt att få hjälp endast i sådana sällsynta undantagsfall där det föreligger en lagstadgad skyldighet att bistå myndigheterna.

Som exempel på situationer där en utomstående person kan bistå en tjänsteman kan nämnas följande. Enligt 1 kap. 10 § utskönningslagen skall utmätningsman vid förrättning åtföljas av ojävigt vittne. Vittnet behöver inte vara en tjänsteman. Enligt 30 § förundersökningslagen brukar vid förhör närvara ett ojävigt vittne som inte nödvändigtvis är en tjänsteman. Enligt 5 kap. 4 § tvångsmedslagen skall vid husrannsakan om möjligt närvara ett av förrättningsmannen tillkallat vittne, en sakkunnig eller någon annan person. Enligt 45 § polislagen föreligger det en allmän skyldighet att på befällning av en polisman som tillhör befälet bistå polisen med att leta efter någon som har försvunnit samt med att utreda vissa faro- och olycks-situationer. Enligt 3 kap. 8 § strafflagen kan en privatperson bistå polisen eller en annan myndighet vid användning av maktmedel.

En privatperson kan således i vissa fall försättas i en situation där han åtnjuter samma straffrättsliga skydd som en tjänsteman. En privatperson kan emellertid inte på eget initiativ skaffa sig sådant straffrättsligt skydd som 16 kap. 1 § strafflagen innebär. T.ex. en privatperson som i enlighet med 1 kap. 1 § tvångsmedslagen utnyttjar sin allmänna rätta att gripa är därvid inte en tjänsteman eller ett biträde till en tjänsteman. Detsamma gäller den som enligt förslaget till 17 kap. 6 § strafflagen upprätthåller ordningen.

När en myndighet måste anlita utomstående hjälp i ett tjänsteåliggande som innebär utövning av offentlig makt bär han också

tjänsteansvaret för verksamheten. Det är således skäl att förvissa sig om att det utomstående biståndet lämnas under myndighetens ledning och övervakning. Därför föreslås att sådant specialskydd som avses i detta sammanhang skall förutsätta en myndighets begäran eller samtycke. Begäran eller samtycket ges formfritt. Det kan vara antingen uttryckligt eller också ges konkludent, vilket innebär att det framgår av sammanhanget.

2 §. *Motstånd mot tjänsteman*

Motstånd mot tjänsteman innebär enligt 2 § att någon utan våld eller hot om våld orättmätigt hindrar eller försöker hindra att en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt vidtas eller försvårar den. Det föreslagna stadgandet överensstämmer i väsentliga avseenden med gällande 16 kap. 2 § om hindrande av tjänsteman.

Hindrande av tjänsteman är för närvarande det frekventaste av de brott som regleras i 16 kap. strafflagen. Åren 1985—1994 fick polisen vetskap om och till åklagare gjordes anmälan om dessa brott enligt följande:

År	Brott som kommit till polisens kännedom	Brott som anmälts till åklagare
1985	4760	4709
1986	5135	5058
1987	4735	4692
1988	4490	4393
1989	4129	4019
1990	4345	4210
1991	4217	4110
1992	3467	3296
1993	2942	2791
1994	2792	2640

Merparten, dvs. klart över 80 % av samtliga fall av hindrande av tjänsteman, var riktade mot polispersonal. Brottsstatistiken påverkas inte enbart av de faktiska omständigheterna kring de ifrågavarande brotten, utan också av polismyndigheternas praxis och av de rådande uppfattningarna om hur skadliga brott det är fråga om.

Till åtskillnad från det brott som regleras i föreslagna 16 kap. 1 § strafflagen begås detta brott genom passivt motstånd. Såsom nämns ovan i motiveringen till 1 § kan det

vara svårt att dra en gräns mellan å ena sidan aktivt motstånd som inbegriper våld eller hot om våld och å andra sidan passivt motstånd. Av de straffrättsliga tolkningsprinciperna följer att det i tolkbara fall snarare måste anses vara fråga om motstånd än om våldsamt motstånd mot tjänsteman.

Enbart en passiv inställning till en befallning eller föreskrift som en tjänsteman har givit inom ramen för sin behörighet är inte liktydlig med motstånd mot tjänstemannen. Det kan inte anses vara fråga om motstånd t.ex. när en person som har ålagts infinna sig på en polisstation för att förhöras vägrar infinna sig eller uteblir. En sådan passiv inställning till en polismans i ett enskilt fall givna befallning kan emellertid uppfylla rekvisiten för brott mot polislagen enligt det föreslagna kapitlets 3 §. När någon vägrar att uppe sitt namn eller lämna andra personuppgifter till en polisman som i sin tjänsteutövning frågar efter dem, är det inte fråga om motstånd mot tjänsteman utan om brott mot polislagen. En i praktiken vanlig form av motstånd mot tjänsteman innebär att en person som har förordnats bli hämtad till förhör sätter eller lägger sig ner och vägrar resa sig och därför av de poliser som kommit för att hämta honom måste bäras ut i polisens tjänstebil. En jämförbar form av motstånd mot tjänsteman är att vederbörande binder eller låser sig vid ett träd eller något annat föremål, griper tag t.ex. i dörrposter, stretar emot, sliter sig lös, river polismän i kläderna och betar sig på liknande sätt.

Motstånd av det slag som avses i förslaget till 2 § kan också bestå i att gärningsmannen rycker undan och för bort en väska som en tullman håller på att granska eller i att gärningsmannen ur handen på en trafikpolis med en plötslig rörelse tar ett körkort, ett registerutdrag eller en s.k. alcometer.

Ett i rättsligt hänseende svårt problem utgör sådana fall där en person som bevakas eller omhändertagits av en myndighet olovligen avlägsnar sig eller flyr. Ifall det är fråga om en fänge tillämpas stadgandet om fängrymning, dvs. gällande 16 kap. 11 a § strafflagen. Stadgandet om fängrymning har i praktiken tillämpats också på rymningar där det inte varit fråga om en fänge som avtjänar straff, t.ex. på rannsakningsfångar samt på personer som anhållits eller gripits till följd av brott eller tagits i förvar på grund av berusning. Det är inte fråga om fängrymning när en person olovligen avlägs-

nar sig från en öppen anstalt och inte heller när en åtalad flyr, trots att den som skall forsla honom till en öppen anstalt försöker förhindra det (HD 1954 II 47; den åtalade dömdes för hindrande av tjänsteman. Under rätten hade dömt honom för fängrymning).

Den rättsliga bedömningen av anhållnas, gripnas och på grund av berusning i förvar tagnas rymningar har emellertid varit oenhetlig. I sådana fall har den åtalade ofta inte dömts för fängrymning utan i stället för hindrande av tjänsteman (t.ex. HD 1939 II 486). De olika instanserna har i vissa fall stannat för olika avgöranden. I fallet HD 1972 I 3 (plenaravgörande) ansågs en person som tagits i förvar på grund av berusning och därefter olovligen avlägsnat sig ha gjort sig skyldig till rymning, medan hovrätten och högsta domstolens minoritet inte ansåg gärningen vara ett brott överhuvudtaget. I fallet HD 1974 II 26 ansågs en person som efter att han på grund av ett trafikbrott blivit förhörd hade avlägsnat sig från polisstationen medan handläggningen av ärendet ännu var på hälft, genom sitt förfarande ha gjort sig skyldig till hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning. I detta fall hade de lägre instanserna dömt den åtalade för fängrymning. En ledamot av högsta domstolen ville fastställa domen medan två ledamöter ville förkasta åtalet.

I denna proposition intas den ståndpunkten att det alltjämt behövs ett stadgande om fängrymning. Stadgandet tas in i förslagets 16 kap. 14 §.

De länder där fängrymning har avkriminaliserats har i allmänhet inte heller någon lagstiftning som kriminaliserar rannsakningsfångars, anhållnas, gripnas eller motsvarande personers rymning. Rättsliga påföljder kan föreskrivas i stadganden som gäller olika ordningsföreskrifter eller den interna disciplinen vid inrättningar. Att utgående från Finland i detalj utreda dylika stadganden ter sig ytterst mödosamt. Vissa länder har i sin strafflag stadganden om hindrande av tjänsteutövning. Dessa kan tillämpas också på sådana fall där den som är föremål för en tjänsteåtgärd flyr (t.ex. Schweiz). Flera utländska strafflagar utgår ifrån att det är straffbart att rymma i egenskap av rannsakningsfänge, anhållen eller gripen eller i motsvarande ställning, om rymningen är förenad med våld eller hot om våld. Några särskilda stadganden för gärningstypen finns inte. På dessa gärningar tillämpas stadganden mot-

svarande dem som enligt Finlands strafflag tillämpas på våldsamt motstånd mot tjänsteman.

Med anledning av det som anförs ovan är det motiverat att något brott inte överhuvudtaget anses föreligga när någon rymmer efter att ha blivit föremål för myndighetsåtgärder, ifall det inte är fråga om fångrymning. Mot rymlingen riktas de maktmedel som är påkallade för att gripa honom på nytt.

Inte heller den som olovligen avlägsnar sig från en öppen anstalt gör sig skyldig till motstånd mot tjänsteman. För att vara straffbar som motstånd mot tjänsteman borde gärningen inkludera åtminstone passivt motstånd. Samma synpunkter kan anläggas när det är fråga om en misstänkt persons rymning från polisens förvar eller från en polisman som utanför ett förvaringsställe transporterar, ledsagar eller bevakar honom, samt när det är fråga om att en på en sådan grund gripen person rymmer eller avlägsnar sig olovligen. Passivt motstånd kan t.ex. bestå i att någon plötsligt lämnar en polisinsättnings lokaler eller stänger en dörr framför en tjänsteman som förföljer honom, flyttar föremål i syfte att hejda en förföljande tjänsteman eller handlar på något liknande sätt. Om den som lämnar platsen inte vidtar några sådana mot myndigheterna riktade åtgärder som nämns ovan är det inte fråga om motstånd mot tjänsteman utan eventuellt om brott mot polislagen. Den som inte ännu har blivit utsatt för en myndighets åtgärd som innefattar utövning av offentlig makt gör sig inte enbart genom att fly skyldig till motstånd mot tjänsteman eller till något annat brott.

Hindrande av en tjänsteåtgärd eller någon annat i stadgandet angivet ingripande i en tjänsteåtgärd kan anses utgöra motstånd mot tjänsteman endast om handlingen är orättmätig. Den som har blivit föremål för en tjänsteåtgärd kan samtidigt vara rättsligt förpliktad att företa någonting annat, om han t.ex. befinner sig i en nödsituation. Också någon annan berättigande grund kan komma i fråga. I sådana fall anses det vara berättigat att ingripa i en tjänsteåtgärd. Naturligtvis gör sig en myndighet inte skyldig till motstånd mot tjänsteman om den med utnyttjande av sina lagstadgade befogenheter ingriper i sina underlydandes verksamhet.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att motståndet leder till att en tjänsteåtgärd som innebär utövning av of-

fentlig makt hindras, äventyras eller försvåras. Om motståndet inte har någon av dessa effekter är det inte fråga om motstånd mot tjänsteman. Försvårandet kan också innebära att en tjänsteåtgärd inte kan vidtas inom den planerade tiden.

I fråga om tjänstemannabegreppet samt begreppet tjänsteåtgärd och utövning av offentlig makt hänvisas till det som anförs i motiveringen till 1 § om våldsamt motstånd mot tjänsteman.

Motstånd mot tjänsteman är ett uppsåtligt brott. Uppsåt förutsätter vetskap om de fakta som ligger till grund för tillämpningen av stadgandet. I praktiken viktigast är gärningsmannens vetskap om att den person som motståndet riktar sig mot är en tjänsteman som vidtar en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt. Uppsåtet inbegriper också vetskap om att motståndet leder till att en tjänsteåtgärd hindras, äventyras eller försvåras.

Straffskalan för motstånd mot tjänsteman föreslås vara böter. Enligt gällande 16 kap. 2 § är straffskalan fängelse i högst tre månader eller böter. Detta brott är emellertid inte så allvarligt att straffskalan behöver omfatta fängelsestraff.

2 mom. Enligt förslaget till 1 § 2 mom. skall med en tjänsteman jämföras en tjänstgörande krigsman och den som på en tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innebär utövning av offentlig makt. Det är konsekvent att ta in denna jämförelse också i stadgandet om motstånd mot tjänsteman. Motsvarande stadgande ingår i gällande 16 kap. 2 § 2 mom. strafflagen.

3 §. *Brott mot polislagen*

Enligt 51 § i den nya polislagen döms den som uppsåtligt, 1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförande av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter, 2) vägrar lämna en polisman personuppgifter, 3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat, 4) försummar sin biståndsskyldighet vid efterletande av någon som försvunnit, räddande av människoliv, hjälpande av skadade eller avvärjande av betydande egendomsskada eller olägenhet för miljön, 5) utan anledning till-

kallar polis eller uppsåtligen försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter. För brott mot polislagen kan dömas böter eller fängelse i högst tre månader.

Flera av lagförslagets stadganden gäller de allvarigare formerna av dessa brottstyper. Underlåtenhet att lyda polisens befallning i en upploppssituation kan bedömas enligt vad som i förslaget till 17 kap. 2 eller 3 § strafflagen stadgas om upplopp. Underlåtenhet att följa ett stopptecken kan, när underlåtenheten sker i förening med våld, bedömas som våldsamt motstånd mot tjänsteman enligt förslaget till 16 kap. 1 § strafflagen eller i särskilt allvariga fall rentav som ett brott mot liv och hälsa enligt 21 kap. strafflagen. Vid lämnande av oriktiga uppgifter kan det vara fråga om skyddande av brottsling enligt förslaget till 15 kap. 11 § strafflagen. Dessutom har polisen rätt att gripa en person som vägrar uppgive sina personuppgifter.

Ett syfte med totalrevideringen av strafflagen är att till denna koncentrera de straffstadganden som är förenade med fängelsestraff. Riksdagens lagutskott har i sitt betänkande (LaUB 22 - RP 94/1993 rd) ansett att genomförandet av koncentreringsprincipen ger möjlighet att ta ställning till stadgandenas inbördes förhållanden och straffskalor, vilket är ett av de viktigaste syftena med totalrevideringen. Utskottet har betonat behovet att följa koncentreringsprincipen också i de följande skedena av strafflagsrevideringen.

I samband med revideringen av polislagen fogades, i enlighet med regeringens proposition, ett hot om fängelsestraff till polislagens straffstadgande. I enlighet med den ovan framförda koncentreringsprincipen föreslås i denna proposition att ett mot 51 § polislagens svarande straffstadgande tas in i förslaget till 16 kap. 3 § strafflagen. Avgörandet är i viss mån problematiskt, eftersom det leder till en partiell överlappning och en viss inkonsekvens i straffskalorna, i förhållande till de övriga stadganden som föreslås i kapitlet. I 51 § polislagens kriminaliseras vissa gärningar som är mindre klandervärda än de gärningar som kriminaliseras i vissa paragrafer i 16 kap. strafflagen, vilka är förenade med lika stränga eller rentav lindrigare straff. Eftersom stadgandet föreslås bli överfört till strafflagen behöver det inte nämnas att gärningen förutsätts vara uppsåtlig. I strafflagens stadganden förutsätts alltid att gärningen begås uppsåtligen för att den skall vara

straffbar, om annat inte uttryckligen stadgas.

Detaljmotiveringen till de ovan nämnda formerna av brott mot polislagen ingår i regeringens proposition med förslag till polislag (RP 57/1994 rd). Enligt förslaget skall 51 § polislagens ersättas med en hänvisning till strafflagens nya stadgande om brott mot polislagen.

Straffet för brott mot polislagen föreslås vara detsamma som enligt det gällande stadgandet i polislagen, dvs. böter eller fängelse i högst tre månader.

4 §. *Lämnande av oriktiga personuppgifter*

År 1928 fogades till 16 kap. strafflagen en 20 a § och det brott som anges i paragrafen kallas vedertaget för vilseledande av myndighet. Enligt det gällande stadgandet döms den som i avsikt att vilseleda en myndighet begagnar sig av namn, stånd eller yrke som inte tillkommer honom, eller eljest lämnar om sig vilseledande upplysningar eller i samma syfte begagnar pass, arbetsintyg eller dylikt bevis som är utfärdat för en annan.

Enligt vedertagen uppfattning är syftet med stadgandet om vilseledande av myndighet att hindra att myndigheterna vilseleds med avseende på någons identitet. Lämnande av osanna personuppgifter vilka inte ger en riktig bild av en persons identitet uppfyller inte rekvisitet för detta brott, även om ordalydelsen i gällande 16 kap. 20 a § skulle ge möjlighet att tillämpa stadgandet på ett mera vittomfattande sätt än så.

Stadgandet kan inte heller i andra avseenden tillämpas bokstavligen. För det första överensstämmer beskrivningen av gärnings sättet med det finska uttrycket "sanoo" som ingår i den finska lagtexten inte med det faktum att detta brott i praktiken oftast begås genom användning av skriftliga dokument. Enligt 11 § förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser skall varje resande som ankommer till ett inkvarteringsställe fylla i ett resandekort, som polisen kan omhändertaga. Resandekort för utlännningar skall tillställas polisen. Att fylla i ett resandekort med oriktiga uppgifter är således enligt gällande stadganden straffbart som vilseledande av myndighet då kortet har tillställts polisen. I allmänhet identifieras människor i våra dagar inte längre enligt "stånd". På grund av den genomgripande utveckling som arbetslivet och yrkesstrukturen har un-

dergått gäller detta i stor utsträckning också yrke. Den i lagrummet ingående förteckningen över bevis som används för att konstatera identiteten är inte tidsenlig. Åtminstone arbetsintyg används inte längre på detta sätt.

Stadgandet föreslogs bli reviderat år 1981 (RP 21/1981 rd). Den då avlåtna propositionen med förslag till lag om ändring av 16 kap. 20 a § strafflagen ledde emellertid inte till att lagstiftningen ändrades. I det sammanhanget föreslogs också en kriminalisering av brottet bötesfusk, dvs. bötesfusk. Till följd av vissa i riksdagen framförda synpunkter fick propositionen förfalla. Det stadgande om lämnande av oriktiga personuppgifter som nu föreslås överensstämmer till innehållet med 1981 års förslag. Den enda skillnaden består däri att arbetsintyg har bytts ut mot körkort i förteckningen över bevis som används för att konstatera identiteten. Körkortet är i praktiken ett dokument som ofta används för att konstatera identiteten.

Enligt stadgandet skall syftet med lämnandet av oriktiga personuppgifter vara att vilseleda en myndighet. Enligt det föreslagna lagrummet är det inte straffbart att uppge falskt namn eller lämna någon annan sådan oriktig uppgift till en privatperson. En sådan handling kan givetvis åtminstone delvis uppfylla rekvisitet för något annat brott, t.ex. bedrägeri eller förfalskning. Detsamma gäller i det fall att någon ger oriktiga personuppgifter i en bank, hos ett försäkringsbolag, i en butik eller i något liknande sammanhang, med undantag av sådana exceptionella fall där det ifrågavarande affärsföretaget bistår en myndighet som utövar offentlig makt. Således kan brottet lämnande av oriktiga personuppgifter begås t.ex. genom ifyllande av ett hotellresandekort med falskt namn eller hos en bank genom undertecknande av en ansökan om valutautförsel med falskt namn. En straffbarhetsföresättning är i dessa fall att vederbörande vet att uppgifterna går till en myndighet (HD 1995:31).

Det är inte fråga om lämnande av oriktiga personuppgifter i den bemärkelse som avses i stadgandet om tjänstemannen i det aktuella sammanhanget inte fungerar som myndighet utan t.ex. som producent av olika typer av varor eller tjänster. Således gör den sig inte skyldig till ifrågavarande brott som uppträder under en annan persons namn, t.ex. när han tar del av en läroanstalts undervisning,

när han söker vård hos en hälsovårdscentral eller när han ber polisen om råd. Annorlunda förhåller det sig om tjänstemannen uppträder som myndighet. Det kan t.ex. vara fråga om en konduktör som i ett tåg ingriper i en ordningsstörning eller mot någon som reser utan biljett, en lärare som vid en läroanstalt håller examensförhör, en hälsocentralläkare som tar blodprov på en person som misstänks för rattfylleri eller om en polisman som utför ett övervakningsuppdrag eller utreder ett brott.

Definitionen av begreppet personuppgift i förslaget till 4 § är snävare än t.ex. i personregisterlagen. I det föreslagna stadgandet nämns uttryckligen endast namn. I övrigt kan definitionen av en vilseledande personuppgift i viss mån variera, beroende på sammanhanget. Utöver namn kan en falsk eller vilseledande identitetsuppgift, beroende på sammanhanget, avse t.ex. ett falskt släktskapsförhållande till en viss person eller också uppgiftslämnarens ålder, födelsetid eller personsignum, hemort eller adress, medborgarskap, civilstånd eller yrke. Av väsentlig betydelse för att det enligt föreslagna 4 § skall vara straffbart att lämna en oriktig personuppgift är att en myndighet på grundval därav kan vilseledas att tro att uppgiftslämnaren är en annan person än han i verkligheten är.

En vägran att lämna personuppgifter till en myndighet är inte liktydlig med lämnande av oriktiga personuppgifter i den bemärkelse som lagrummet avser. Den kan emellertid utgöra sådant brott mot polislagen som nämns i 3 §.

Enligt det föreslagna lagrummet är det också straffbart att i syfte att vilseleda en myndighet använda en annan persons identitetsbevis, pass, körkort eller något annat sådant intyg. I förslaget nämns uttryckligen endast av myndigheter utfärdade bevis som används för att konstatera identiteten. Om någon annan typ av intyg som tillhör någon annan används kan det vara fråga om lämnande av oriktiga personuppgifter i det fall att en myndighet blir vilseledd. En myndighet kan vilseledas med avseende på en persons identitet också s.a.s. konkludent, genom att denne använder någon annan typ av bevis som anger en annan persons identitet. Rekvisitet för brottet lämnande av oriktiga personuppgifter kan således uppfyllas också t.ex. genom uppvisande av en annan persons bankkort vid en myndighets identitetskon-

troll.

Om en annan persons identitetsbevis eller något annat intyg har ändrats t.ex. genom utbyte av fotografi, skall stadgandet om lämnande av oriktiga personuppgifter inte tillämpas utan i stället stadgandena i 33 kap. om förfalskningsbrott.

Straffet för lämnande av oriktiga personuppgifter föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Maximistrafvet i gällande 16 kap. 20 a §, dvs. fängelse i två år, måste anses vara alltför strängt. I straffpraxis har en så vid straffskala inte behövts ens i de allvarligaste fallen.

5 §. Bötesfusk

I den föreslagna paragrafen kriminaliseras bötesfusk. Detta brott gör sig den skyldig till som för att skaffa sig ekonomisk vinning ger en myndighet väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller om någon annan omständighet som inverkar på hans betalningsförmåga.

I Finland finns det två typer av bötesstraff som delvis bestäms på olika sätt, nämligen ordningsbot och böter.

Med ordningsbot avses i lagen en till markbeloppet fast påföljd för vissa i lag angivna förseelser. De viktigaste stadgandena om ordningsbot finns i 2 kap. strafflagen, ordningsbotslagen (66/83), ordningsbotsförordningen (606/83), lagen om ordningsbot i vägtrafik (68/83 och i förordningen om ordningsbot i vägtrafik (1083/89). Ordningsbot påförs av en polisman eller av någon annan tjänsteman som utför lagstadgad övervakning. Den bötfälldes betalningsförmåga tillmäts ingen betydelse vid påförande av ordningsbot. Ordningsboten är lika stor för alla som har begått motsvarande brott. Vid påförandet av ordningsbot behöver polisen således inte fråga efter omständigheter som inverkar på den bötfälldes betalningsförmåga.

Det är möjligt att utvidga användningsområdet för ordningsbotspåföljden. Eftersom därvid inte beaktas omständigheter som inverkar på den bötfälldes betalningsförmåga, kan denna påföljd inte helt ersätta dagsbotssystemet. En utvidgning av användningsområdet för ordningsbot minskar således möjligheterna till bötesfusk men undanröjer dem inte helt.

Det gällande dagsbotssystemet innebär att

bötesbeloppet bestäms enligt antalet dagsböter och dagsbotens belopp. Antalet dagsböter bestäms enligt hur grovt brottet är medan dagsbotens belopp bestäms enligt den bötfälldes betalningsförmåga. Bötesbeloppet uträknas genom multiplikation av dagsbotens belopp med antalet dagsböter.

Syftet med dagsbotssystemet är att på ett rättvist sätt beakta det faktum att ett lika stort bötesbelopp är mindre kännbart för den som är förmögen eller höginkomsttagare än för den som är låginkomsttagare, mindre bemäddad eller medellös. En ändamålsenlig tillämpning av systemet förutsätter att myndigheten har tillgång till tillförlitliga uppgifter om sådana omständigheter som är av betydelse för den bötfälldes betalningsförmåga. I detta avseende föreligger det vissa brister.

Merparten av bötesstraffen bestäms för närvarande vid strafforderförfarande. Detta regleras i lagen om strafforderförfarande (692/93), som utfärdades 1993. Den överlägset största användningen har strafforderförfarandet när det gäller trafikbrott. T.ex. vid brott som konstaterats i samband med trafikövervakning ger polisen vanligen omedelbart ett straffanspråk, vari bl.a. nämns dagsbotens belopp. Polisen har i praktiken sällan några möjligheter att mera ingående börja utreda omständigheter som har betydelse för den bötfälldes betalningsförmåga. Dagsbotens belopp bestäms vanligen på grundval av de uppgifter som den bötfällda lämnar. Allmänna åklagaren, som skall granska det av polisen upprättade straffanspråket och på grundvalen av detta utfärda en strafforder, befattar sig ytterst sällan med saken, utan fastställer så gott som alltid dagsbotens belopp utgående från de uppgifter som antecknats i straffanspråket. Både vid förundersökningen före rättegången och vid själva rättegången görs endast en rutinmässig utredning av gärningsmannens betalningsförmåga.

Det förekommer ofta att de bötfällda uppger lägre inkomster än de verkligen har, för att på detta sätt minimera bötesbeloppet. Det är mera allmänt att oriktiga inkomstuppgifter lämnas vid strafforderförfarande är än vid domstolsförfarande. Bötesfusket har ingen nämnvärd statsekonomisk betydelse. Genom det går staten miste om uppskattningsvis en femtedel av de bötesintäkter som borde inflyta. Vetskapen om att inkomstuppgifterna inte kontrolleras lockar till fusk. En bidra-

gande orsak till att felaktiga uppgifter lämnas är uppenbarligen också att bötesfusk inte är kriminaliserat. Detta har varit ägnat att skapa den felaktiga uppfattningen att det är tillåtet att ljuga i dessa sammanhang. Allt som inte anses vara tillåtet kan emellertid inte kriminaliseras.

Dagsbotens belopp regleras genom 2 kap. strafflagen, vars stadganden huvudsakligen härstammar från år 1976. Dagsbotsbeloppet bestäms utgående från den bötfälldes sammanlagda inkomst, inte den s.k. nettoinkomsten. Också denna omständighet bidrar till att många uppger lägre inkomster än de i verkligheten har. I den offentliga debatten har det ofta framförts att dagsbotens belopp borde bestämmas enligt den bötfälldes nettoinkomst, dvs. enligt det belopp som återstår efter beskattningen. Regeringen har i sitt program tagit ställning för en sådan ändring. Å andra sidan måste det konstateras att osanna och vilseledande uppgifter kan lämnas också i det fall att dagsbotens belopp fastställs på grundval av nettoinkomsten.

I sitt svar på regeringens proposition angående ändring av vissa stadganden om ådömande av böter (RP 109/75 II rd) förutsatte riksdagen att regeringen uppgör detaljerade anvisningar om utredande av den bötfälldes inkomster och övriga omständigheter som påverkar hans betalningsförmåga. Samtidigt godkände riksdagen en hemställan att regeringen i brådskande ordning bereder en proposition med förslag till lag om ändring av 16 kap. 20 a § strafflagen så att det blir straffbart att till myndigheterna lämna oriktiga uppgifter för bestämmande av böter.

En arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatt uppgjorde ett förslag till allmänna anvisningar för strafforderförfarandet (Justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 16/1977). På grundval av dessa anvisningar har justitiekanslern utfärdat allmänna anvisningar till de allmänna åklagarna och inrikesministeriet. Justitieministeriet har sänt anvisningarna till domstolarna för kännedom. De allmänna anvisningarna har senare ändrats vid behov.

I anvisningarna till de allmänna åklagarna och polisen fästs särskilt avseende vid den skyldighet som åligger en tjänsteman som deltar i bestämmandet av böter, dvs. vid strafforderförfarandet närmast en polisman, när det gäller att tillräckligt noggrant reda ut omständigheter som inverkar på bestämmandet av dagsbotens belopp. Denna synpunkt

har beaktats vid utformningen av de ibrukvarande blanketterna. Det oaktat måste dagsbotens belopp alltså bestämmas huvudsakligen på grundval av de uppgifter som den bötfällda lämnar om sina inkomster, sin förmögenhet och om andra omständigheter som har betydelse för hans betalningsförmåga. Åklagaren och polisen har sedan den 1 juli 1980 haft möjlighet att ur beskattningshandlingarna hämta uppgifter som behövs för bestämmande av dagsbotens belopp. Förfarandet baserar sig nuförtiden på stadgandena i 95 § 3 mom. lagen om beskattningsförfarande (1558/95) och 132 § 2 mom. beskattningslagen (482/58). Av det stora antalet bötesfall och strafforderförfarandets natur följer emellertid att myndigheterna för närvarande inte har möjlighet att i alla enskilda fall kontrollera sanningshalten i de uppgifter som de bötfällda lämnat. I praktiken kan uppgifterna kontrolleras närmast i sådana fall då det med fog kan misstänkas att uppgifterna i något väsentligt avseende är oriktiga. De åtgärder som kan vidtas för att utreda en bötfälldes betalningsförmåga har hittills inte varit tillräckliga för att verifiera de lämnade uppgifterna.

I enlighet med riksdagens hemställan avlät regeringen en proposition med förslag till lag om ändring av 16 kap. 20 a § strafflagen (RP 21/1981 rd). I propositionen föreslogs att bötesfusk, dvs. bötesfusk straffbeläggs. Enligt propositionen ansågs den göra sig skyldig till detta brott som vägrar att till myndighet lämna för ådömande av böter erforderlig uppgift om sina inkomster, sin förmögenhet, sin underhållsskyldighet eller annan omständighet, vilken väsentligen inverkar på hans betalningsförmåga, eller som för att bereda sig materiell fördel hemlighåller dylik omständighet eller lämnar oriktig eller vilseledande uppgift därom.

Under riksdagsbehandlingen ansågs det emellertid i det skedet vara onödigt att kriminalisera bötesfusk, i synnerhet som åtgärder hade vidtagits för att noggrannare utreda de omständigheter som inverkar på bötesbeloppet. Dessutom hade det blivit möjligt att kontrollera de uppgifter som lämnas av bötfällda. De nedan angivna principiella skälen ledde till att regeringens proposition fick förfalla.

Att lämna oriktiga uppgifter för bestämmande av böter är en rättvisefråga, dock inte i samma bemärkelse som vid beskattningen där kringgående av skatt kan innebära att de

övriga skattebetalarnas skattebörda ökar. En rättvisefråga är det närmast i den bemärkelsen att gärningsmannen genom att lämna oriktiga uppgifter kan bli lindrigare bestraffad än han enligt lag borde bli.

Det finns vissa problem förenade med en kriminalisering av bötesfusk. I den utsträckning som kriminaliseringen föreslogs bli genomförd i RP 21/1981 rd skulle den närmast ha haft en principiell betydelse. Framför allt den omständigheten betonades att det var förbjudet att ljuga om eller förtiga omständigheter som inverkar på betalningsförmågan. Även om det inte är straffbart så kan det inte heller anses vara godtagbart att ljuga om eller förtiga omständigheter av denna art. Ett sådant förfarande kan leda till att sanningshalten i uppgifterna kontrolleras och till att saken t.o.m. utreds vid en domstol.

En kriminalisering får eventuellt inte önskad verkan på personer som är inställda på att ge oriktiga uppgifter. Om ljugandet hålls inom rimliga gränser har risken för att brottet uppdragas inte särskilt stor. Det är arbetsdrygt att klarlägga vilka uppgifter som är falska om man inte har tillgång till beskattningshandlingarna för vederbörande. Den som gör sig skyldig till bötesfusk kan dessutom ha gjort sig skyldig till skattefusk. Om en person misstänks för bötesfusk har han inte längre någon skyldighet att hålla sig till sanningen i fråga om sina inkomster och sin förmögenhet och han har inte heller i övrigt någon skyldighet att medverka till utredningen av bötesfusket.

För sådana personers vidkommande som vill undvika att bli misstänkta för att lämna oriktiga uppgifter, kan kriminaliseringen av bötesfusk ha en sådan inverkan att de inte överhuvudtaget lämnar några uppgifter om sin betalningsförmåga utan låter polisen utreda fakta. I RP 21/1981 rd föreslogs också kriminalisering av vägran att lämna uppgifter. En så omfattande kriminalisering kan emellertid anses vara uppenbart oskälig. Ofta har den bötfällde inte någon klar bild av sina sammanlagda inkomster i den bemärkelse som förutsätts i 2 kap. 4 a § strafflagen, utan endast en ungefärlig uppfattning om dem. Om de bötfällda enligt stadgandet om bötesfusk vore skyldiga att vid hot om straff exakt uppge sina sammanlagda inkomster, skulle de sannolikt oftare än för närvarande låta polisen utreda sina inkomster. Detta skulle leda till en ökad arbetsbörda för polisen och eventuellt till att straffor-

derförfarandets betydelse minskade.

Den omständigheten att det är straffbart att lämna oriktiga uppgifter om sin betalningsförmåga kränker i sig inte den i vår straffrätt omfattade principen att en brottsling inte är skyldig att medverka till utredningen av brott som han begått. Att bestämma ett bötesbelopp är inte liktydigt med brottsutredning. Det är emellertid skäl att vid behov underrätta den bötfällde om orsaken till att han avkrävs vissa uppgifter. Uppgifterna om en persons betalningsförmåga kan ibland ha samband med utredningen av ett brott. I så fall kan den misstänkte inte straffas för bötesfusk om han lämnar oriktiga uppgifter.

Olika synpunkter mot en kriminalisering av bötesfusk kan således anföras. Det förekommer emellertid fall där det måste anses motiverat att kriminalisera bötesfusk. Då är det framförallt fråga om fall där skillnaden mellan de lämnade uppgifterna och de verkliga är stor. I synnerhet om lagstiftningen möjliggör medvetet och skrupelfritt bötesfusk kan detta anses undergräva hela systemet med bötesstraff. Samtidigt kränker bötesfusket de människors rättsuppfattning som hederligt lämnar uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet och övriga på dagsbottens belopp inverkan omständigheter. En negativ inverkan har också den omständigheten att det i den offentliga debatten förekommit att t.o.m. vissa myndigheter uttalat sig nedlåtande om hederliga bötfällda.

Även om myndigheterna vid bötesfusk har möjligheter att utreda den bötfälldes verkliga totalinkomster, är det därpåföljande fastställandet av dagsbottens belopp på grundval av de utredda totalinkomsterna inte en i egentlig mening rättslig påföljd för ett klandervärt lämnande av oriktiga uppgifter. Det är då endast fråga om en lagenlig följd av den bötfälldes ursprungliga brott.

Med stöd av det som anförts ovan föreslås en kriminalisering av bötesfusk. För bötesfusk skall enligt förslaget inte den straffas som vägrar lämna för bestämmande av böter erforderliga uppgifter eller som förtiger en betydelsefull omständighet och inte heller den som lämnar andra uppgifter än sådana som är väsentligt osanna eller vilseledande. Också i sådana fall som inte omfattas av kriminaliseringen har myndigheterna befogenhet att kontrollera sanningshalten i lämnade uppgifter och när vederbörande vägrat lämna uppgifterna skall de alltid utredas på

något sätt.

En revidering av stadgandena om böter och ordningsbot har vid justitieministeriet beretts av en inom ramen för strafflagsprojektet tillsatt arbetsgrupp som nyligen avgivit sitt betänkande (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 1/1996). I betänkandet föreslås en rad åtgärder i syfte att utveckla bötesystemet. Flera av åtgärderna är ägnade att avsevärt kringskära möjligheterna till bötesfusk. Målet är bl.a. att skapa förutsättningar för rutinmässig kontroll av de inkomstuppgifter som läggs till grund för böter. Det är skäl att ompröva behovet av ett stadgande om bötesfusk då noggrannare uppgifter föreligger om möjligheterna att genomföra förslagen samt om tidtabellen för genomförandet.

Enligt den föreslagna paragrafen är en förutsättning för straffbarheten att den som lämnar osanna eller vilseledande uppgifter gör detta för att skaffa sig ekonomisk vinning. Enligt förslaget är det således inte straffbart att av någon anledning uppge sina inkomster till ett större belopp än det verkliga. Endast uppsåtligt lämnande av osanna eller vilseledande uppgifter är straffbart. Uppsåtet framgår oftast av hur stor avvikelser är mellan de lämnade och de verkliga uppgifterna. Eftersom straffbarheten förutsätter att de uppgifter som lämnas är väsentligt osanna eller vilseledande, torde det i de flesta fall inte vara svårt att påvisa uppsåt.

Med tanke på tillämpningen av det föreslagna stadgandet är det viktigt att definiera när uppgifterna är väsentligt osanna eller vilseledande. Det kan anses vara fråga om lämnande av väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter framförallt i det fallet att de uppgivna inkomsterna endast utgör en liten del av de verkliga. Smärre inexaktigheter och felaktigheter kan inte anses liktydiga med bötesfusk. Den bötfälldes personliga förhållanden kan ha betydelse i saken. En person som har inkomster av varierande storlek kan inte förutsättas kunna uppge dem lika exakt som en person med regelbunden månadslön. Innebörden av ordet "väsentligt" kan således inte fastställas i form av ett markbelopp eller en procentuell andel av de verkliga inkomsterna. Väsentligt osanna uppgifter är det närmast frågan om då den bötfälldes placerar sig i en klart lägre inkomstklass än han de facto hör till.

Väsentlighetskriteriet kan beaktas också när det gäller den verkan som den bötfälldes

uppgifter har på det ådömda bötesbeloppet. Om de vid bestämmande av böterna uppgivna inkomsterna leder till att avsevärt lägre böter ådöms än de faktiska inkomsterna skulle förutsätta, kan den osanna uppgiften anses vara väsentlig. T.ex. när en bötfälld med mycket låga inkomster uppger att han inte har några inkomster alls, har den osanna uppgiften mycket liten eller ingen inverkan på det ådömda bötesbeloppet. Gränsdragningen kan göras utgående från den definition av brutto- respektive nettointkomst som ingår i 2 kap. 4 a § strafflagen. Om den bötfälldes uppger inkomster som underskrider det belopp som de facto återstår efter det att inkomstskatt till staten och kommun erlagts, kan skillnaden anses vara väsentlig. Av denna anledning skall myndigheterna vid bestämmande av bötesbeloppet t.ex. genom att ställa frågor förvissa sig om huruvida det är fråga om netto- eller bruttointkomster.

Det föreslagna stadgandet gör det inte tillåtet att lämna sådana osanna eller vilseledande uppgifter som dock inte är väsentligt osanna eller vilseledande. Om bristen på överensstämmelse med sanningen är mindre framträdande, kan myndigheterna liksom nu kontrollera uppgifternas sanningshalt.

De ovan nämnda väsentlighetskriterierna kommer delvis att förändras i det fall att dagsbotens belopp kommer att bestämmas på den s.k. nettointkomsten. Det är inte möjligt att ange något exakt procenttal som gräns för när det är fråga om en till väsentligt för litet belopp angiven nettointkomst. En lämplig gränsdragning kan också i detta avseende anses vara att den bötfälldes uppger sig höra till en klart lägre inkomstklass än har i verkligheten hör till. Så är fallet t.ex. om en person med relativt goda inkomster uppger sig sakna egentliga förvärvsinkomster eller arbeta inom en låglönebransch och ha en motsvarande inkomstnivå eller om en person med medelgoda inkomster uppger sig leva t.ex. på studiestöd, arbetslöshetsdagpenning eller utkomststöd.

Den som lämnar osanna eller vilseledande uppgifter kan enligt det föreslagna lagrummet ådömas straff endast då han gör detta för bestämmande av böter. Kriminaliseringen gäller lämnande av osanna eller vilseledande uppgifter inte bara till polisen, allmänna åklagaren och domstolen utan också till en administrativ myndighet som har rätt att påföra böter.

Som straffpåföljd för bötesfusk föreslås

böter eller fängelse i högst tre månader. Även om det här är fråga om lämnande av falska uppgifter till en myndighet, dvs. ett brott som på grund av att ekonomisk vinning eftersträvas påminner om bedrägeribrotten, kan det föreslagna straffhotet anses vara tillräckligt.

6 §. Registeranteckningsbrott

Bland de stadganden som ingick i det första skedet av totalrevideringen och som trädde i kraft vid ingången av 1991 finns ett stadgande om registeranteckningsbrott. Det finns inte några sådana erfarenheter av detta stadgande, dvs. gällande 16 kap. 21 § strafflagen, som motiverar en ändring av grundrekvisitet. Den 16 kap. 6 § som föreslås i detta sammanhang är följaktligen i sak överensstämmande med det gällande stadgandet.

Det har i rättspraxis förekommit fall som motiverar att också försök till registeranteckningsbrott kriminaliseras. I ett fall hade svaranden lämnat in anmälningsdelen av ett förfalskat registerutdrag till posten för vidarebefordran till bilregistercentralen. Efter att förfalskningen uppdagats vidarebefordrades den felaktiga informationen inte till bilregistercentralen. Svaranden ansågs inte ha gjort sig skyldig till registeranteckningsbrott (HD 1993:11).

1 mom. Den gör sig skyldig till registeranteckningsbrott som 1) för att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig uppgift eller 2) för att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten.

Syftet med stadgandet är att skydda de av myndigheterna upprätthållna allmänna registerns tillförlitlighet och registeruppgifternas överensstämmelse med sanningen. Flera av de register som avses i stadgandet kallas också officiellt register, t.ex. befolknings-, handels-, motorfordons-, körkorts-, förenings-, stiftelse-, lagfarts-, jord- och patentregistret. Också t.ex. tomtböckerna anses emellertid vara allmänna register. De i ett allmänt register ingående uppgifterna skall emellertid ha åtminstone en viss relevans som bevis i rättsliga sammanhang.

Ett register av det slag som avses i stadgandet är allmänt i den bemärkelse som stadgas i lagen om allmänna handlingars

offentlighet. Det är emellertid inte nödvändigtvis offentligt i den bemärkelsen att allmänheten har rätt att få uppgifter ur registret. T.ex. det av justitieministeriet förda straffregistret är således allmänt i den bemärkelse som avses i stadgandet, medan de register över gärningssätt och andra sådana register som polismyndigheterna upprätthåller av undersökningstekniska skäl och som uteslutande är avsedda för internt bruk inte kan vara föremål för registeranteckningsbrott.

Straffet för registeranteckningsbrott är böter eller fängelse i högst tre år. I praktiken begås registeranteckningsbrott ofta i anslutning till något annat brott, vilket innebär att stadgandena om sammanträffande av brott skall tillämpas.

1 punkten. Till registeranteckningsbrott gör sig för det första den skyldig, som för att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig uppgift. En osann uppgift är alltid oriktig. Ibland kan också en i och för sig sanningsenlig uppgift vara oriktig, ifall den på grund av kända brister, framställningssättet eller saksammanhanget uppenbart är ägnad att vilseleda mottagaren. En oriktig uppgift kan ges till myndigheten muntligt eller skriftligt. Den kan också ges genom förmedling av en annan person.

Ett registeranteckningsbrott fullbordas då en oriktig uppgift om en omständighet som skall införas i ett register har lämnats till en myndighet i syfte att myndigheten på grundvalen av denna uppgift skall göra en felaktig anteckning i registret. Stadgandet förutsätter inte att någon felaktig registeranteckning de facto görs. Straff för registeranteckningsbrott skall ådömas också i det fall att en tjänsteman upptäcker att han fått oriktig information och därför inte gör någon anteckning i registret eller i det fall att tjänstemannen efter att ha kontrollerat hur det förhåller sig gör en korrekt registeranteckning.

Gärningens straffbarhet är inte beroende av lagligheten i den mottagande tjänstemannens eget förfarande. Det är fråga om ett registeranteckningsbrott också i det fall att tjänstemannen själv inser att anteckningen är oriktig och det oaktat gör en felaktig anteckning i registret. Om tjänstemannen gör sig skyldig till brott mot tjänsteplikt skall på hans förfarande tillämpas stadgandena i 40 kap. strafflagen.

2 punkten. Den andra formen av registeranteckningsbrott består i att någon för att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten. Ett sådant fel utnyttjas oftast så att gärningsmannen ber att ur registret få ett utdrag innehållande den felaktiga anteckningen och använder utdraget som bevis i något sammanhang. Han kan t.ex. föga registerutdraget till en ansökan som riktas till en myndighet eller privatperson. För att det skall vara fråga om sådant utnyttjande som avses i lagrummet förutsätts det emellertid inte nödvändigtvis att gärningsmannen själv ber om registerutdraget och utnyttjar det. Ett registerfört fel kan utnyttjas också i samband med att gärningsmannen anhängiggör ett ärende med vetskap om att det i samband med avgörandet av ärendet kommer att inhämtas sådan information ur registret som enligt vad han vet innehåller ett från rättslig synpunkt relevant fel som har åstadkommit på det sätt som avses i 1 punkten.

Den som utnyttjar felet kan vara antingen den som enligt 1 punkten orsakat det eller någon annan person som vet att registeranteckningen har orsakats så som stadgas i 1 punkten. Även om den som orsakat en felaktig anteckning enligt 1 punkten inte förutsätts ha gjort detta i vinningssyfte eller för att skada någon annan, har den som lämnat en oriktig uppgift ofta från första början haft för avsikt att utnyttja den felaktiga anteckningen. När han sedermera förverkligar sin ursprungliga avsikt, dvs. orsakar ett fel och utnyttjar det, betraktas förfarandet som ett enda brott. Om gärningsmannen först orsakar en felaktig anteckning och eventuellt långt senare beslutar utnyttja felet, anses de i 1 respektive 2 punkten angivna gärningarna utgöra skilda brott, vilket innebär att stadgandet om sammanträffande av brott skall tillämpas på dem.

2 mom. Det ovan nämnda rättsfallet (HD 1993:11) har avslöjat en lucka i kriminaliseringen. Förfalskningen av den till bilregistercentralen adresserade anmälningsdelen av en bils registerutdrag uppdagades redan på posten. Svaranden kunde inte dömas för registeranteckningsbrott eftersom den oriktiga uppgiften inte hade inkommit till bilregistercentralen, trots att svaranden hade gjort allt väsentligt för att fullborda brottet. För komplettering av regleringen föreslås att försök till registeranteckningsbrott skall bli

straffbart.

7 §. *Ingivande av osant intyg till myndighet*

1 mom. För ingivande av osant intyg till myndighet skall enligt momentet den straffas som till en myndighet ger in ett i rättsligt hänseende betydelsefullt osant skriftligt intyg eller en därmed jämförbar teknisk upptagning eller som efter att ha tillverkat ett sådant intyg eller en sådan upptagning överlämnar detta eller denna till någon annan för att användas i det nämnda syftet. Stadgandet föreslås vara subsidiärt. Det skall således inte tillämpas om strängare straff för gärningen stadgas på något annat ställe i lag.

Förslaget till 16 kap. 7 § 1 mom. överensstämmer annars i sak med gällande 17 kap. 8 §, men förslaget gäller utöver skriftliga intyg också därmed jämförbara tekniska upptagningar. Enligt det gällande stadgandet straffas den som till en offentlig myndighet inger skriftligt intyg, som honom veterligen är till innehållet osant, eller som efter att ha utfärdat ett sådant intyg överlåter det åt annan att användas för sagda ändamål. Stadgandet skall tillämpas om gärningen inte är strängare straffbar enligt något annat lagrum. Det gällande stadgandet är från år 1948. Det har i praktiken inte föranlett några nämnvärda tolkningsproblem. Till sin språkdräkt är stadgandet emellertid i behov av modernisering. Maximistraftet ett års fängelse är onödigt strängt.

Brottet ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet påminner i vissa avseenden om de i 33 kap. reglerade förfalskningsbrotten. Det finns emellertid en avgörande skillnad. Syftet med stadgandena om förfalskningsbrott är att värna om att dokument och annat bevismaterial har det ursprung som de uppges ha. Detta innebär att rätt person anges som utfärdare eller upphovsman samt att dokumentet eller bevismaterialet inte har blivit ändrat efter utfärdandet. Bevismaterial kan vara oförfalskat till sitt ursprung även om det är osant till sitt innehåll. Syftet med stadgandet om ingivande av osant intyg till myndighet är att säkerställa att dokument och motsvarande skriftliga intyg till sitt innehåll överensstämmer med sanningen. Av väsentlig betydelse när det gäller detta brott är att till myndigheterna har lämnats in skriftliga uppgifter som är osanna. En förut-

sättning för tillämpningen av stadgandet är inte att den osanna informationen vilseleder myndigheten.

Enligt det föreslagna stadgandet är det straffbart att ge in oriktiga uppgifter i skriftlig form eller som en teknisk upptagning. Ett osant skriftligt intyg ges i allmänhet till en myndighet i en ansökan eller med en därtill ansluten handling. Den senaste tidens kommunikationsteknologiska utveckling gör det svårt att längre dra någon exakt gräns mellan skriftliga och andra framställningar. Skriftliga och därmed jämförbara intyg kan numera alternativt ges in till myndigheterna i form av datadisketter och liknande upptagningar som vid behov kan skrivas ut av myndigheten. Också per telefax eller med motsvarande teknik insända intyg anses vara givna i skriftlig form. I stadgandet nämns följaktligen också med skriftliga intyg jämförbara tekniska upptagningar. Med skriftligt intyg skall också jämföras telegram och meddelanden som inkommit med elektronisk post, om avsändaren och innehållet kan verifieras ur dem.

Det gällande stadgandet förutsätter enligt sin ordalydelse inte uttryckligen att intyget har en rättslig betydelse. I rättspraxis och den juridiska litteraturen har det emellertid i allmänhet ansetts att t.ex. en handling duger som ett skriftligt intyg endast om den är avsedd att bevisa någon rättslig omständighet. Det föreslagna stadgandets omnämnande att intyget eller upptagningen skall ha en rättslig betydelse innebär således ett förtydligande av regleringen och skiljer sig i sak inte från gällande 17 kap. 8 §.

Ett skriftligt intyg anses till sitt innehåll vara osant enligt motsvarande kriterier som ett yttrande i en osann utsaga. Osanningen kan bestå i ett påstående om någonting som inte existerar. Ett intyg kan vara osant också på grund av att en relevant omständighet förtigs. Om ett intyg är så avfattat att det inte innehåller något uttryckligen falskt påstående om verkligheten, men icke desto mindre ger en väsentligen felaktig bild av ett sakförhållande, kan det vara fråga om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet.

Enligt förslaget är det för det första straffbart att till en myndighet ge in ett osant intyg eller en osann upptagning. Intyget kan vara upprättat antingen av den som ger in det eller av någon annan person. T.ex. om en parts biträde i en rättsak på sin huvud-

mans vägnar upprättar ett osant skriftligt intyg som sedan huvudmannen ger in till en myndighet, gör sig huvudmannen skyldig till ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet förutsatt att han känner till hur det förhåller sig med intyget. Om ett ombud eller biträde i sin huvudmans namn avsiktligt upprättar ett osant intyg och överlämnar detta till en myndighet, gör sig ombudet skyldigt till det brott som avses i det föreslagna stadgandet. Om ombudets eller biträdets skriftliga intyg är baserat på osanna uppgifter som de fått av huvudmannen och även den som upprättar intyget känner till att uppgifterna är osanna, gör sig den som upprättar intyget såsom gärningsman skyldig till det brott som avses i det föreslagna stadgandet då han överlämnar intyget till en myndighet. Uppgiftslämnaren betraktas då som anstiftare eller medhjälpare till brottet. Om däremot ett skriftligt intyg som uppgjorts av ett ombud eller biträde är baserat på osanna uppgifter som han fått av huvudmannen, men den som upprättar intyget tror att uppgifterna överensstämmer med sanningen, gör sig huvudmannen själv såsom gärningsman skyldig till ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet, i och med att ombudet eller biträdet ger intyget till en myndighet. I det sistnämnda fallet handlar den som ger de osanna uppgifterna i egenkap av en s.k. medelbar gärningsman.

Det är inte nödvändigt att handlingen eller upptagningen uttryckligen rubricerats som ett intyg. Som ett intyg som avses i förslaget kan betraktas t.ex. en falsk räkning, ett falskt kvitto eller kontoutdrag, ett falskt mötesprotokoll, en falsk meritförteckning eller ett till en myndighet riktat falskt skriftligt meddelande av något slag. För att en skriftlig framställning eller en motsvarande teknisk upptagning skall kunna betraktas som ett i rättsligt hänseende betydelsefullt bevis, bör därav framgå vem som i egenkap av utställare av intyget svarar för att det överensstämmer med sanningen. För att brottet skall anses vara fullbordat förutsätts det däremot inte att den som givit eller upprättat intyget egenhändigt har undertecknat detta.

Den andra gärningsformen som nämns i förslaget är tillverkning av ett osant skriftligt intyg eller en därmed jämförbar teknisk upptagning samt överlämnande av detta eller denna till någon annan för att användas i det nämnda syftet. Det är fråga om denna gärningsform t.ex. då den som är part i en rätts-

sak upprättar ett osant skriftligt intyg och ger detta till sitt ombud för ingivande till en domstol eller en myndighet. En förutsättning för att brottet skall fullbordas är härvid inte att intyget inges till en myndighet. Om den person till vilken det osanna intyget har givits för vidarebefordran till en myndighet vet att intyget är osant, gör han sig också skyldig till det ifrågavarande brottet när han överlämnar intyget till myndigheten.

Gärningsmannen skall ha vetskap om att intyget är osant till sitt innehåll. För att uppsåt skall föreligga räcker det inte att han vet att intyget eventuellt är oriktigt. Uppsåt inbegriper insikt om att intygets mottagare eller tilltänkta mottagare är en myndighet.

Det föreslås att straffstadgandet skall vara subsidiärt. Om gärningen uppfyller rekvisitet för något strängare straffbart brott skall stadgandet inte tillämpas. Sådana brott är t.ex. skattebedrägeri, subventionsbedrägeri, bedrägeri, gäldenärsbedrägeri, osann utsaga, falsk angivelse (i förslaget till 15 kap.) och registeranteckningsbrott (i förslaget till 16 kap.).

Straffet för ingivande av osant intyg till myndighet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

2 mom. Det föreligger inte något allmänt behov att kriminalisera osanna uppgifter som ges till en myndighet muntligen, per telefon eller i någon annan motsvarande form. Rekvisiten för vissa andra brott kan uppfyllas också genom ett osant muntligt yttrande. Sådana brott är till exempel osann utsaga, falsk angivelse, lämnande av oriktiga personuppgifter, bötesfusk och registeranteckningsbrott. Om syftet med att ge riktig information är att skaffa sig ekonomisk vinning eller skada en annan, kan det vara fråga om bedrägeri. Att tillämpningen av straffstadgandet allmänt utsträcks till muntliga framställningar kan vara problematiskt också på grund av de bevisningsproblem som är förenade med muntlig information.

I vissa situationer är det dock skäl att utsträcka straffbarheten för givande av osanna uppgifter till att gälla också osanna muntliga uppgifter. Enligt det föreslagna momentet döms också den för ingivande av osant intyg till myndighet som bedriver verksamhet som är underställd särskild myndighetstillsyn eller dennes företrädare eller en person som är anställd hos denne eller den som är revisor för ett samfund som står under tillsyn, som i anslutning till en granskning som utförs med stöd av lag eller i övrigt vid uppfyllandet av

en i lag stadgad upplysningsskyldighet, för tillsynsmyndigheten uppger en i rättsligt hänseende betydelsefull osann muntlig uppgift.

Momentet skulle inte gälla sådan övervakning som utförs till exempel av polis eller beskattningsmyndigheter, vilken i princip alla medborgare och samfund är underställda. I momentet skulle det vara fråga om sådan lagstadgad övervakning som riktas mot särskilda typer av verksamhet. Sådan övervakning utförs till exempel av finansinspektionen. Enligt 1 § lagen om finansinspektionen (503/93) utövar finansinspektionen vid Finlands bank tillsyn över finansmarknaden och dem som är verksamma på den. I lagens 2 § uppräknas tillsynsobjekten; sådana är bland annat sådana kreditinstitut som definieras i kreditinstitutslagen (1607/93). I lagens 11 § stadgas om finansinspektionens granskningsrätt och rätt att få uppgifter. I 10 § lagen om konkurrensbegränsningar (480/92) stadgas om skyldighet för en näringsidkare eller en sammanslutning av näringsidkare att ge konkurrensverket och länsstyrelsen de uppgifter och handlingar som behövs för utredning av en konkurrensbegränsning eller konkurrensförhållandena. I lagens 20 § stadgas om konkurrensverkets och länsstyrelsens rätt att förrätta inspektioner. Tillsynen över försäkringsbolag ankommer enligt lagen om försäkringsbolag på social- och hälsovårdsministeriet. I lagens 14 kap. stadgas om granskningsrätt och rätt att få uppgifter.

Dylik särskild tillsyn är sanktionerad med hjälp av straffstadganden. I vissa fall stadgas det också i dem straff för givande av osann muntlig utsaga. I 199 § 4 punkten lagen om andelslag (247/54), 27 § 1 mom. lagen om konkurrensbegränsningar, 98 § 2 mom. kreditinstitutlagen och 68 § 2 mom. lagen om placeringsfonder (480/87), stadgas straff också för ingivande av annan än skriftlig osann eller vilseledande uppgift till en myndighet. Straffbarheten bibehålls också för ingivande av dylika muntliga uppgifter, då man i det föreslagna 2 mom. särskilt nämner muntliga uppgifter. I varje fall förutsätts det att skyldigheten att ge uppgifter i samband med en granskning eller annars grundas på lag.

Med att uppgiften skall vara osann och i rättsligt hänseende betydelsefull avses det samma som i 1 mom. Stadgandena om en juridisk persons straffansvar kan inte tillämpas på överträdelser av detta straffstadgande,

liksom inte heller på en i 1 mom. avsedd gärning.

De straffstadganden som gäller ingivande av osanna uppgifter till myndigheter och som finns i andra lagar än strafflagen föreslås i allmänhet bli upphävda. I de lagar där det behövs kriminalisering av sådana muntliga osanna utsagor som 2 mom. inte gäller, kommer emellertid att kvarstå sådana straffstadganden som gäller osann utsaga och som är förenade med böteshot.

8 §. *Usurpation av tjänstemannabefogenhet*

Gällande 16 kap. 14 § strafflagen härstammar från år 1889. I lagrummet stadgas om s.k. egenhandsrätt (1 mom.) och om s.k. usurpation av tjänstemannabefogenhet (2 mom.). Den gör sig skyldig till egenhandsrätt som "olovligen pantar något till sig eller annorledes sjelf tager sig rätt". Usurpation av tjänstemannabefogenhet innebär att någon eljest utan laga rätt har företagit en handling som får utföras endast av en behörig tjänsteman. På usurpation av tjänstemannabefogenhet tillämpas en särskild strängare straffskala om gärningen har begåtts i bedräglig avsikt.

Trots likheterna uppvisar brotten tydliga särdrag. Egenhandsrätt innebär att en rättsinnehavare själv förverkligar sin rätt utan myndigheternas medverkan, även om rätten är av ett sådant slag att den kan förverkligas endast genom myndigheternas förmedling. Vid egenhandsrätt går det att utpeka en enskild person som denna olagliga åtgärd riktar sig mot, t.ex. en gäldenär, en hyresgäst, en arbetstagare eller en ägare till ett visst föremål. Vid usurpation av tjänstemannabefogenhet riktar sig gärningen inte nödvändigtvis mot en privatperson, även om detta är möjligt. Vid egenhandsrätt är det fråga om att någon försöker förverkliga sin rätt i fel ordning. Vid usurpation av tjänstemannabefogenhet riktar sig gärningen inte mot någon rätt, utan brottet innebär att någon tar sig befogenheter som endast tillkommer en myndighet. Vid egenhandsrätt uppträder gärningsmannen inte som en myndighet, men vid usurpation av tjänstemannabefogenhet gör han det i regel. Usurpation av tjänstemannabefogenhet är ett brott som riktar sig direkt mot myndigheterna, närmast mot dess befogenheter, medan egenhandsrätt endast indirekt riktar sig mot myndigheterna.

Av dessa orsaker har stadgandet om usur-

pation av tjänstemannabefogenhet inte tagits in i förslaget till 16 kap. om brott mot myndigheter utan i förslaget till 17 kap. om brott mot allmän ordning. Ett stadgande om egenhandsrätt föreslås bli intaget i 17 kap. 9 § strafflagen.

Usurpation av tjänstemannabefogenhet kan förekomma i situationer där gärningsmannen samtidigt gör sig skyldig till något annat brott, t.ex. uppträder i egenskap av tjänsteman för att begå ett tillgreppsbrott. Ett uttryckligt stadgande om usurpation måste emellertid alltså anses vara behövligt. Det är skäl att vid hot om straff förhindra att i princip vem som helst kan vidta åtgärder som enligt lag och med stöd av stadganden och bestämmelser som givits med stöd därav får vidtas endast av en myndighet som är behörig att utöva offentligt makt. Vår rättsordning känner visserligen till situationer där också en privatperson kan vidta åtgärder som i allmänhet ankommer på en myndighet. Som exempel kan nämnas den i 1 kap. 1 § 1 mom. tvångsmedelslagen stadgade allmänna rätten att gripa. Dessa fall är emellertid exceptionella och baserade på uttryckliga stadganden.

Gällande 16 kap. 14 § 2 mom. är onekligen föråldrat till sin ordalydelse och därför i behov av revidering. Brottbenämningen, som förekommer också i den juridiska litteraturen och i praxis, kan anses beskriva brottet väl. Stadgandet om usurpation av tjänstemannabefogenhet föreslås bli infört i 16 kap. 8 § strafflagen.

Det finns två typer usurpation av tjänstemannabefogenheter. Detta brott gör sig för det första den skyldig till som utan laglig rätt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig myndighet som utövar offentlig makt. Som den andra gärningsformen anges i det föreslagna lagrummet att någon annars uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman i offentlig tjänsteutövning.

Syftet med gärningen skall vara att vilseleda någon annan. Detta krav ställs inte i den gällande lagen, men i praktiken inbegriper denna typ av kränkande egenmäktigt tagande av tjänstemannabefogenhet i regel någon form av försök att vilseleda en annan. Något syfte att vilseleda torde inte föreligga i vissa fall som i övrigt uppfyller de i 2 punkten angivna förutsättningarna, t.ex. när någon på skoj uppträder som polis, soldat eller biljettkontrollör på tåg. Genom att uppställa förutsättningen att gärningen begås i vilsele-

dande syfte vill man undanta denna typ av harmlösa upptåg från kriminaliseringen. En förutsättning för tillämpning av stadgandet är däremot inte att det kan visas att någon annan verkligen har blivit vilseledd.

Uttrycket "offentlig makt" används i samma betydelse som i 2 kap. 12 § och i förslaget till 16 kap. 1 § om våldsam motstånd mot tjänsteman. Till denna del hänvisas till det som anförts i motiveringen till det förslagna stadgandet om våldsam motstånd mot tjänsteman.

1 punkten. Den som utan laglig rätt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig myndighet som utövar offentlig makt förfar i allmänhet på ett sådant sätt att han med vilseledande av andra uppträder som om han faktiskt vore en tjänsteman och i den egenskapen berättigad att vidta en viss tjänsteåtgärd. Som exempel kan nämnas det då och då i praktiken förekommande fallet att en privatperson uppträder som polis och därvid verkställer beslag, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. En före detta tjänsteman betraktas som en privatperson. T.ex. en polisman som blivit pensionerad eller som avgått från sin tjänst eller avskedats och som vidtar någon av de nämnda åtgärderna gör sig skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet.

Usurpation av tjänstemannabefogenhet kan begås även så att gärningsmannen inte bestrider att han uppträder i egenskap av privatperson men likafullt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig tjänsteman. T.ex. en person som, utan att ens påstå sig vara tjänsteman, på en allmän väg börjar stanna eller granska fordon eller vidtar andra sådana åtgärder som avses i 93—97 §§ vägtrafiklagen gör sig eventuellt skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet. Vilseledandet är så tillvida ett element i detta brott att gärningsmannen låter förstå att också en privatperson får vidta myndighetsåtgärder av det ifrågavarande slaget.

Också en tjänsteman, en offentligt anställd arbetstagare eller någon annan som avses i 2 kap. 12 § strafflagen kan göra sig skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet. En förutsättning är emellertid att en sådan person vidtar en åtgärd som inte står i något sakligt samband med de uppgifter som följer av hans egen ställning. Det är fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet t.ex. när någon vidtar åtgärder som ankommer på ett annat offentligt samfund än det där gär-

ningsmannen är anställd. Detsamma är fallet då någon vidtar myndighetsåtgärder som får vidtas endast av en myndighet som tillhör en annan myndighetsorganisation. T.ex. en kommunfullmäktig, en grundskollärare eller en tjänsteman vid ett centralt ämbetsverk som börjar utöva polisbefogenheter gör sig således skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet. I vissa fall kan också som tillhör samma myndighetsorganisation som en behörig tjänsteman den begå detta brott. Således kan t.ex. den göra sig skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet som i egenskap av byråsekreterare vid en polisinspektion beordrar husrannsakan eller något annat tvångsmedel.

Om en person i tjänstemannaställning har vidtagit åtgärder som tillkommer den myndighetsorganisation som han företräder men som inte uttryckligen hör till hans behörighet, kan det i vissa fall uppkomma tolkningsproblem. Det är inte nödvändigtvis fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet då en tjänsteman i sin egen verksamhet har överskridit sin behörighet och vidtagit en åtgärd som ankommer t.ex. på hans förmän. På en sådan gärning kan tillämpas närmast vad som i 40 kap. 7, 8, 10 och 11 §§ stadgas om missbruk av tjänsteställning och brott mot tjänsteplikt. Det är i allmänhet inte heller fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet när en tjänsteman vidtar en tjänsteåtgärd som han inte har lov att vidta utan sin förmäns förordnande. T.ex. en polisman som inte har rätt att besluta om anhållande gör sig således inte skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet när han beslutar anhålla en misstänkt person som han har gripit. Den typ av behörighetsöverskridningar som det här är fråga om måste således granskas enbart utgående från stadgandena om missbruk av tjänsteställning och brott mot tjänsteplikt. En polisman gör sig däremot skyldig till usurpation av tjänstemannabefogenhet när han beslutar häkta en misstänkt, eftersom häktning av en misstänkt inte längre ankommer på polismyndigheterna utan på den i målet behöriga domstolen. I fall av det sistnämnda slaget skall utöver stadgandena om usurpation av tjänstemannabefogenhet tillämpas stadgandena om tjänstebrott.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet är enligt förslaget att vidtagandet av myndighetsåtgärden sker orättmätigt. I vår rättsordning ingår ett antal stadganden vilka

berättigar en privatperson att vidta åtgärder som ankommer på en myndighet. T.ex. enligt 3 kap. 8 § strafflagen kan en privatperson bistå polisen eller någon annan myndighet med att använda maktmedel. I motiveeringen till det föreslagna stadgandet om våldsamt motstånd mot tjänsteman nämns också andra exempel på fall där en privatperson kan bistå en myndighet. I 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen stadgas om allmän rätt att gripa. I 12 § förordningen om införande av strafflagen stadgas om rätt att återta egendom. En sådan åtgärds berättigande kan härledas också ur vad som i 3 kap. 10 § strafflagen stadgas om nödtillstånd. Om således någon efter en trafikolycka börjar dirigera trafiken förbi olycksplatsen för att polis och ambulans skall kunna komma fram så snabbt som möjligt gör han sig inte skyldig till egenmäktigt tagande av tjänstemannabefogenhet, trots att privatpersoner inte har rätt att dirigera trafiken. Enligt 58 § vägtrafiklagen är den som varit inblandad i en trafikolycka rentav skyldig att delta i åtgärder till vilka olyckan ger anledning. Dessa åtgärder kan inkludera temporärt dirigerande av trafiken på en olycksplats.

2 punkten. Den andra formen av usurpation av tjänstemannabefogenhet innebär enligt förslaget att någon annars uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman i offentlig maktutövning. Gällande 16 kap. 14 § 2 mom. strafflagen gäller inte sådant uppträdande som tjänsteman vari inte ingår vidtagande av någon myndighetsåtgärd. Vissa former av uppträdande såsom tjänstemans kriminaliseras emellertid i 42 kap. 5 a §. Enligt detta stadgande straffas den som offentligen eller i samkväm bär sådan uniform, som inte åtföljer hans rang eller tjänst, eller som utan vederbörligt tillstånd använder militärdräkt. Det nämnda stadgandet har ingen nämnvärd praktisk betydelse och i våra dagar är det inte längre nödvändigt att kriminalisera användning av uniform eller militärdräkt.

I praktiken kan det emellertid förekomma sådana klandervärda fall där någon i syfte att vilseleda en annan utger sig för att vara tjänsteman, utan att dock i egentlig mening utöva tjänstebefogenheter. Det kan t.ex. vara fråga om att i någon tjänstemans namn ge utlåtanden eller framföra uppfattningar till tidningspressen eller till andra kommunikationsmedier. Det finns tjänstemannagrupper som har rätt att avgiftsfritt eller till nedsatt

pris utnyttja tjänster som produceras av offentliga samfund och andra. Om någon t.ex. i föregiven egenskap av en sådan tjänsteman reser gratis på järnvägen, uppfyller handlingen i sig närmast rekvisitet för lindrigt bedrägeri enligt 36 kap. 3 §. Det kan vara fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet om vederbörande under resan inför övriga passagerare uppträder i föregiven egenskap av en tjänsteman som utövar offentlig makt. T.ex. poliser och läkare har förtursrätt på skärgårdsfärjor. Det kan således vara fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet då någon kör förbi en lång bilkö och därvid utger sig vara den lokale polischefen eller hälsocentralläkaren. Det ankommer på myndigheterna bl.a. att ge råd till medborgarna när dessa planerar sitt eget handlande, t.ex. informera dem om rättsliga aspekter på saken. Om en utomstående person i föregiven egenskap av en myndighet ger denna typ av råd kan mottagaren lida skada på grund av att råden är felaktiga. Den myndighet som är insatt i ärendena och i vars namn vederbörande har uppträtt kan också utsättas för någon form av olägenhet. Med tanke på sådan myndighetsrådgivning kan innehållet i rådgivningen emellertid inte uppställas som en förutsättning för att det skall vara fråga om usurpation av tjänstemannabefogenhet. För att det skall vara fråga om detta brott förutsätts det i allmänhet att någon i syfte att vilseleda uppträder i föregiven egenskap av myndighet.

För att usurpation av tjänstemannabefogenhet skall vara straffbart förutsätts gärningen vara uppsåtlig. Uppsåt innebär att gärningsmannen vet att den åtgärd som han vidtar är av ett sådant slag att den får vidtas endast av en behörig myndighet. Om gärningsmannen själv är en sådan tjänsteman som avses i 2 kap. 12 § innefattar uppsåt vetskap om att åtgärden inte står i något sakligt samband med gärningsmannens egna tjänsteåligganden.

I förslaget ingår inte någon mot gällande 16 kap. 14 § 2 mom. svarande särskild skala för sådana fall där en gärning begås i bedräglig avsikt. Förslaget bygger på att den som i bedrägligt syfte vidtar en åtgärd som ankommer på en myndighet samtidigt i allmänhet uppfyller åtminstone rekvisitet för ett straffbart bedrägeriförsök. Om således någon t.ex. i föregiven egenskap av polis genom vilseledande skaffar sig orätmätig ekonomisk vinning, skall på gärningen tillämpas

såväl stadgandet om usurpation av tjänstemannabefogenhet som stadgandet om bedrägeri, enligt stadgandena om sammanträffande av brott. Usurpation av tjänstemannabefogenhet kan samtidigt uppfylla rekvisiten också för t.ex. stöld, utpressning eller något förfalskningsbrott. Det är fråga om förfalskning enligt 33 kap. 1 § när en person som uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman tillverkar ett falskt tjänstemärke eller något annat bevis på att han är tjänsteman eller förfalskar ett sådant i syfte att använda det som ett vilseledande bevis på att han är tjänsteman eller om han använder ett falskt eller förfalskat sådant bevismedel som vilseledande bevis.

Straffet för usurpation av tjänstemannabefogenhet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

9 §. *Överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom*

1 mom. Enligt förslaget gör man sig skyldig till överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom om man orättmätigt

1) bryter lås, sigill, hinder eller en markering varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller något annat objekt på annat sätt bryter sig in i ett föremål eller ett annat objekt som på detta sätt stängts av en myndighet,

2) tränger in i en byggnad eller ett rum som har stängts av en myndighet eller annars bryter mot ett förbud som med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har utfärdats för att säkerställa utredning av ett brott,

3) tar befattning med lös egendom som är föremål för beslag, kvarstad eller utmätning eller vars flyttning till en annan plats har förbjudits av en myndighet, eller

4) i strid med ett skingringsförbud eller något annat myndighetsförbud skingrar eller överlåter egendom eller i strid med ett betalningsförbud betalar en fordran eller lön.

Det föreslagna stadgandet överensstämmer i stort sett med gällande 16 kap. 17 och 18 §§. Enligt gällande 16 kap. 17 § 1 mom. straffas den som utan lov uppsåtligt bryter en myndighets eller en tjänstemans insegel, varmed en sak eller skrift har blivit förseglad. Det sistnämnda lagrummet härstammar från år 1889. Enligt paragrafens 2 mom. straffas den som uppsåtligt tar befattning med egendom som är föremål för beslag, kvarstad, utmätning eller förbud mot flytt-

ning till annan plats, eller som skaffar sig tillträde till en byggnad eller ett rum som har stängts av en myndighet eller som annars bryter mot ett beslut som en myndighet med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har meddelat för att säkerställa utredning av brott. Enligt gällande 16 kap. 18 § strafflagens straffas den som bryter emot ett lagligt förbud att skingra eller föryttra löst eller fast gods eller att utgiva annans egendom. Detta stadgande härstammar från år 1889.

Syftet med det föreslagna stadgandet är att säkerställa genomförandet av vissa av tull-, utsköknings- och polismyndigheterna i tjänsten givna föreskrifter rörande egendom i sådana fall där föremålet för föreskriften inte direkt har kunnat omhändertas av myndigheterna.

En förutsättning för en konsekvent tillämpning av det föreslagna stadgandet är att den myndighet som utfärdat förbudet rörande egendomen har lagstadgad befogenhet att utfärda ett sådant förbud.

1 punkten. Stadgandet om brytande av ett hinder eller en markering varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller något annat objekt gäller för det första i utskökningsärenden. Enligt 4 kap. 17 § utskökningslagen skall lösören som utmäts, om de inte omhändertas av utmätningsmannen, sättas i förvar och förseglas med sigill eller utmärkas på något annat sätt så att det märks att egendomen har blivit utmätt. På samma sätt kan man enligt 7 kap. utskökningslagen förfara vid beslag av lös egendom i syfte att säkerställa utskökning. Enligt 4 kap. 10 § tvångsmedelslagen kan sådan utmärkning användas också när ett föremål tas i beslag vid förundersökningen i ett brottmål. Enligt 43 § 2 mom. tullagen har en tullman vid förundersökning som utförs av tullmyndighet samma rätt att vidta utredningsåtgärder och använda tvångsmedel som en polisman vid polismyndighets förundersökning. Markeringar som anger avspärrning görs även i olika skeden av statliga och kommunala valförrättningar.

Tullmyndigheterna har enligt 14 § 1 mom. tullagen bl.a. rätt att sätta tullsigtill, tullås eller annat identifikationsmärke på fordon, vara, lager eller annan plats vilka är under tullövervakning samt att avspärra, stänga eller tömma vissa områden samt att förbjuda eller begränsa trafik på sådan plats och sådant område samt rörelse i sådant fordon. Enligt internationella konventioner kan en

utländsk myndighet ha motsvarande befogenhet att uppställa begränsningar som gäller gods eller transportmedel som förs in i Finland eller transporteras via Finland.

Avspärrning av ett föremål eller objekt kan ske på flera olika sätt, t.ex. genom låsning, med vax- eller blysigill, med tejpband, med papper och lim eller på något annat motsvarande sätt. Av väsentlig betydelse är att myndighetens markering klart anger att föremålet blivit avspärrat samt att den klart anger att markeringen gjorts av en myndighet. Eftersom syftet med stadgandet är att skydda endast markeringar varmed föremål avspärras så att obehöriga inte kan komma åt dem, hör vissa typer av kontrollmärken (t.ex. på kött och vissa andra livsmedel) eller varningsmärken (t.ex. på tobaksprodukter) inte till de myndighetsmarkeringar som avses i detta lagrum.

Med brytande av en myndighets hinder avses att hindret öppnas, söndras, skadas eller avlägsnas på ett sådant sätt att det inte längre uppfyller sitt ändamål. Ett hinder anses på motsvarande sätt bli brutet t.ex. då en markering söndras eller skadas eller då den förstörs eller nedsmutsas på ett sådant sätt att dess budskap försvinner, samt då markeringen helt och hållet avlägsnas. Om ett hinder eller en markering också i skadat skick fungerar så som avsett, måste skadandet bedömas i enlighet med stadgandena om skadegörelsebrott.

Enligt denna punkt straffas också den som på annat sätt än genom att bryta ett lås, sigill, hinder eller en markering som placerats av en myndighet, bryter sig in i ett föremål eller ett objekt som stängts av en myndighet.

En förutsättning för straffbarhet är att myndighetens markering bryts eller att inbrottet i övrigt sker orättmätigt. Brottet förutsätter uppsåt, vilket inbegriper vetskap om att det är fråga om en myndighets markering som gjorts i avsikt att avspärra ett objekt samt vetskap om att gärningsmannen saknar rätt att bryta denna eller rätt till inbrottet. Om gärningsmannen med fog tror sig vara berättigad att bryta eller avlägsna markeringen eller att bryta sig in i det stängda föremålet eller objektet, är hans förfarande inte uppsåtligt.

2 punkten. Syftet med detta lagrum är att säkerställa att en förundersökningsmyndighets föreskrifter om avspärrning av en utredningsplats blir iakttagna. Enligt 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen får, för att säkerställa

utredningen av ett brott, byggnader eller rum stängas och tillträde till ett bestämt område förbjudas eller förbud utfärdas mot att flytta något föremål eller mot någon motsvarande åtgärd. Om avspärrning av utredningsplats gäller i tillämpliga delar vad som i 4 kap. stadgas om beslag.

3 punkten. Enligt denna punkt är det vid hot om straff förbjudet att ta befattning med lös egendom som är föremål för beslag, kvarstad eller utmätning eller vars flyttning till en annan plats har förbjudits av en myndighet.

Med beslag avses i detta sammanhang bl.a. sådana tvångsmedel vid förundersökning av brottmål som regleras i 4 kap. tvångsmedelslagen och sådant i 7 kap. rättegångsbalken nämnt beslag såsom säkringsåtgärd, för vars verkställighet egendom i enlighet med 7 kap. utsökningslagen har tagits i beslag. Beslag kan enligt lag användas som säkringsåtgärd också i flera andra situationer. Följande exempel kan nämnas. I 42—48 §§ tryckfrihetslagen stadgas att tryckalster som är förgripiga till sitt innehåll kan beläggas med kvarstad. Enligt 59 och 68 §§ patentlagen kan beslag i vissa fall tillgripas för att trygga dens rättigheter som lidit patentintrång. Beslag kan vidare användas i de fall som avses i 37 § 2 mom. varumärkeslagen (7/64). Enligt 13 § lagen om enskilda skogar (412/67) kan olovligen avverkat virke beläggas med kvarstad. I 96—97 §§ alkohollagen (459/68) stadgas om beslag av alkoholhaltiga ämnen och i 10 § narkotikalagen (1289/93) om beslag av narkotika. Enligt 61 § 1 mom. (1210/95) ellagen får sådan elmateriel beslagtas som är till salu eller förs i handeln och som inte vederbörligen har besiktigats och godkänts. Stadganden om beslag finns vidare i 68 § kärnenergilagen. Stadganden om beslag som säkringsåtgärd finns också i lagen om säkerställande av indrivningen av skatter och avgifter (395/73).

Med kvarstad avses sådant i 3 kap. tvångsmedelslagen reglerat beslagtagande av lös egendom som sker i syfte att trygga verkställigheten av böter eller en skadestånd eller förverkandepåföljd. I 4 kap. utsökningslagen stadgas om utmätning. Utmätning skiljer sig från beslag och kvarstad såtillvida att utmätningen inte är en tillfällig säkringsåtgärd utan en åtgärd varmed egendom omhändertags av en myndighet för att användas till betalning av en borgenärs fordran eller

till förverkligande av en rättighet som hänför sig till ett föremål. Ett förbud mot flyttning av lösöre kan bl.a. utfärdas av en utsökningsmyndighet i syfte att trygga förvaringen av utmätt lös egendom eller med stöd av 9 § lagen om undersökning av olyckor av en undersökningskommission eller någon annan behörig myndighet.

Befattningstagande med lös egendom avser alla sådana åtgärder som försvårar förverkligandet av syftet med beslag, kvarstad, utmätning eller flyttningsförbud. Det kan vara fråga om att dölja lös egendom eller förstöra den och, åtminstone i vissa fall, om att skada egendomen. Sådan enbart genom någon rättshandling skeende överlåtelse av lös egendom som inte äventyrar en myndighetsåtgärd utgör däremot inte befattningstagande med lös egendom i den bemärkelse som avses här. Sådan lös egendom får således t.ex. säljas under sådana villkor att köparen får egendomen efter att beslaget, kvarstaden eller utmätningen har återgått eller att han får egendomen i sin besittning efter att flyttningsförbudet har löpt ut.

4 punkten. Denna punkt i det föreslagna momentet överensstämmer i huvudsak med gällande 16 kap. 18 § strafflagen.

Syftet med stadgandet är för det första att säkerställa sådant skingringsförbud som avses i 7 kap. 2 § 2 mom. utsökningslagen. Med skingringsförbud avses i förslaget dessutom sådant skingringsförbud som regleras i 3 kap. tvångsmedelslagen och som syftar till att i tid förmå den som gjort sig skyldig till ett brott att betala ett belopp som motsvarar böter, ersättning eller förverkandepåföljd.

I samband med utsökning och förundersökning har en myndighet enligt lag rätt att utfärda olika typer av förbud som hänför sig till en egendom och som syftar till att säkerställa t.ex. genomförandet av beslag. Det föreslagna stadgandet gäller också skingring eller överlåtelse av egendom som sker i strid med förbud av detta slag. T.ex. enligt 4 kap. 4 § tvångsmedelslagen kan ett brev, någon annan postförsändelse, ett telegram eller en varuförsändelse som får tas i beslag kvarhållas på ett postkontor eller någon annan expedition tills beslag hinner verkställas. I samband med utmätning kan olika typer av föreskrifter meddelas om förvaringen av den utmätta egendomen, i synnerhet i sådana fall då egendomen inte omhändertas av en myndighet, vilket närmare framgår av 4 kap. 17 § utsökningslagen. Av 7 kap. 8 § 5 mom.

utsökningslagen framgår att om egendom som är föremål för en säkringsåtgärd befinner sig i en utomståendes besittning, skall honom dessutom meddelas förbud mot att överlåta den.

Det föreslagna lagrummet gäller också den som i strid med en myndighets betalningsförbud betalar en fordran eller lön. Om betalningsförbud för en utmätt fordran stadgas i 4 kap. 18 § utsökningslagen. Huvudprincipen är den att utmätningssmannen i samband med utmätningen skall meddela den som skall betala ut fordran ett skriftligt betalningsförbud, enligt vilket fordran inte till någon del får betalas till någon annan än den i betalningsförbudet angivne utmätningssmannen eller till den till vilken utmätningssgäldenärens rätt kan komma att övergå till följd av utmätningen. Förfarandet att genom utsökning driva in en fordran från en lön är numera en mycket vanlig verkställighetsmetod. Enligt 4 kap. 18 b § utsökningslagen skall utmätningssmannen meddela den som betalar ut lönen ett skriftligt betalningsförbud, vari förordnas att den del av lönen som skall mätas ut skall innehållas, och förbjuda utbetalning av denna del till någon annan än den utmätningssman som nämns i betalningsförbudet.

Det brott som avses i det föreslagna stadgandet är straffbart endast såsom uppsåtligt. Uppsåt förutsätter att gärningsmannen vet att en myndighet har spärrat av objektet eller utfärdat något annat i lagrummet nämnt förbud samt att han vet att han genom sitt handlande bryter mot förbudet.

Straffet för överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Straffet är detsamma som i gällande 16 kap. 17 §. Eftersom brottet i det grovsta fallen kan orsaka skada som är jämförbar med de gäldenärsbrott som regleras i 39 kap., föreslås straffskalan inte bli ändrad.

2 mom. Finland har i enlighet med internationella konventioner förbundit sig att samarbeta med andra länders tullmyndigheter och de finska myndigheterna är skyldiga att beakta också begränsningar som har utfärdats av andra länders tullmyndigheter. Enligt avtalet om Finlands anslutning till Europeiska unionen kan Finlands tullverk pröva överträdelser av sådana förbud och begränsningar som är tillåtna enligt gemenskapens lagstiftning också då det är fråga om import från gemenskapens område eller

export till detta. Därför föreslås att brytande av ett sådant hinder eller en sådan markering som avses i den föreslagna paragrafens 1 mom. 1 punkt skall gälla också ett hinder eller en markering som har utsatts av en utländsk myndighet. Man har gått in för en motsvarande utvidgning i 42 § 1 mom. tull-lagen.

10 §. Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning

Det är svårt eller rentav omöjligt för myndigheterna att sköta sina uppgifter om bevismedel som de har i sin besittning förstörs eller odugliggörs på något annat sätt. I flera fall vore dessa gärningar visserligen straffbara med stöd av något annat straffstadgande, närmast enligt 35 kap. strafflagen såsom skadegörelse eller enligt 28 kap. såsom stöld eller förskingring. Vid tillämpningen av de nämnda stadgandena är det emellertid inte möjligt att i nämnvärd utsträckning beakta vad som är väsentligt när det gäller förstörande av ett bevismedel som en myndighet har i sin besittning. Typiskt för detta brott är att sådan information om rättsligt relevanta omständigheter som en myndighet har tillgång till försvinner, vilket leder till att det blir svårt eller rentav omöjligt att fullgöra vissa tjänsteåligganden.

Därför föreslås att i lagen fortfarande skall finnas ett särskilt stadgande om förstörande av bevismedel som en myndighet har i sin besittning. Enligt förslaget gör sig den skyldig till detta brott som orättmätigt förstör, tar i sin besittning sig, skadar eller på något annat sätt odugliggör en handling eller något annat bevismedel som finns i ett allmänt arkiv eller i en myndighets besittning, eller ett allmänt register som förs av en myndighet eller en del av ett sådant. Det föreslagna stadgandet skall ersätta gällande 16 kap. 15 § strafflagen som gäller förstörande, skadande, undanskaffande eller tillgrepp av en handling som förvaras i allmänt arkiv eller hos en myndighet eller tjänsteman.

Med en handling eller annat bevismedel avses i föreslagna 16 kap. 9 § detsamma som det år 1990 stiftade 33 kap. om förfalskningsbrott. Begreppet bevismedel definieras i gällande 33 kap. 6 § 1 mom. Föremål för gärningen kan, utöver handlingar som finns i en myndighets besittning, vara också andra för bevisning användbara upptagningar som en myndighet har i sin besitt-

ning. Upptagningarna kan vara avfattade på klarspråk eller läsbara med tekniska hjälpmedel, avspelbara eller möjliga att ta del av på något annat sätt, t.ex. mikrofilmer, video eller ljudband eller också upptagningar som framställts med grafiska eller andra tekniska anläggningar eller genom automatisk databehandling.

Med allmänt arkiv avses i det föreslagna stadgandet närmast sådana arkiv som arkivlagen (831/94) är tillämplig på. Utöver s.k. allmänna arkiv, dvs. riksarkivet och landshovsarkiven, skall lagen i regel tillämpas på arkiv vid statens, kommunernas och samkommunernas ämbetsverk och inrättningar samt i vissa fall också på arkiv som sköter någon offentlig uppgift och upprätthålls av andra samfund. Sådana allmänna arkiv som faller utanför tillämpningsområdet för arkivlagen men som avses i det föreslagna lagrummet är t.ex. Finlands Banks, folkpensionsanstaltens och kyrkornas arkiv samt Finlands filmarkiv. I undantagsfall kan lagrummet tillämpas också på material som finns i privata arkiv, om arkivet får statsunderstöd på grund av att det sköter offentliga uppgifter och på den grunden av statsrådet har bestämts underlyda arkivlagen. Gränsdragningen mellan allmänna och övriga arkiv torde i praktiken inte medföra några problem. Definitionen av begreppet bevismedel avgränsar nämligen tillämpningen av stadgandet.

En handling eller annat bevismedel kan vara i en myndighets besittning för det första av den anledningen att det är fråga om sådant skriftligt eller annat material som myndigheten själv har producerat. Som handling eller andra bevismedel betraktas emellertid endast material som är relevant som bevis av betydelse för någons rättsliga ställning. Det kan t.ex. vara fråga om beslut, protokoll, bilagor till sådana, diariet, föredragningspromemorior, beslutsförteckningar och annat liknande material. Särskilt inom det kollegiala beslutsfattandet är det vanligt att det skriftliga material som läggs till grund för beslutsfattandet distribueras till deltagarna som ljuskopior. Material som kopierats på originalhandlingar utgör i allmänhet inte bevismedel av det slag som avses i lagrummet, eftersom en försvunnen ljuskopia eller annan avskrift snabbt kan ersättas med nya kopior på originalhandlingarna. Som bevismedel betraktas i allmänhet inte heller sådana anteckningar, utkast eller t.ex.

skriftliga framställningar som en tjänsteman har avfattat i samband med kurser eller liknande tillställningar.

Å andra sidan kan det vara fråga om handlingar och andra bevismedel som en myndighet har i sin besittning på den grunden att materialet i samband med behandlingen av ett ärende har erhållits av en part eller från något annat håll. I samband med olika typer av ansökningar, meddelanden till myndigheter samt rättegångar tillställs myndigheterna material som kan betraktas som bevismedel. Sådant material behöver inte nödvändigtvis bestå av ursprungliga handlingar eller därmed jämförbart material. T.ex. vid en rättegång kan en part åberopa en kopia av ett original, varvid kopian vid rättegången fungerar som ett bevismedel som påverkar hans rättsliga ställning. Också från andra myndigheter rekviderat material kan fungera som bevismedel, även i det fall att materialet inte föreligger i original utan som kopior av ursprungligt material som någon annan myndighet har i sin besittning.

Med ett allmänt register som förs av en myndighet avses detsamma som i gällande 16 kap. 21 § om registeranteckningsbrott. Ett i sak överensstämmande straffstadgande om registeranteckningsbrott ingår i förslaget till 16 kap. 6 §. Register av det slag som avses i stadgandet har ofta också officiellt benämningen register, t.ex. befolknings-, handels-, motorfordons-, körkorts-, lagfarts-, in-tecknings- och straffregister. Allmänna register är emellertid också andra motsvarande förteckningar, t.ex. tomtböckerna. De i ett allmänt register intagna uppgifterna skall ha betydelse som bevis i rättsliga sammanhang.

Som gärningsformer anges i det föreslagna stadgandet att någon förstör, tar i sin besittning, skadar eller på något annat sätt odugliggör en handling eller annat bevismedel. Förstörandet kan t.ex. bestå i att bevismedel förs till avfallshantering, att de uppsåtligt undanskaffas eller förstörs genom bränning, att de rivs sönder i små stycken eller på något annat motsvarande sätt. Begreppet "ta i sin besittning" innebär att någon orättmätigt tar i sin besittning en handling så att den därefter inte står till en myndighets förfogande. Det kan lika väl vara fråga om att handlingen tillgrips som att det förs till ett sådant ställe utanför ett ämbetsverk där det inte kan hittas. För att det skall vara straffbart att skada en handling skall skadan vara så total att bevismedlets värde som bevis

omintetgörs. T.ex. obehöriga anteckningar på ett bevismedel eller sönderrivning av en handling marginaler vore i allmänhet inte straffbart enligt detta stadgande. T.ex. utrivning av sidor i en handling omintetgör ofta dess värde som bevis. Ett bevismedel kan odugliggöras på annat sätt, t.ex. genom att det uppsåtligt göms undan på ett sådant ställe i ett ämbetsverk där det inte hör hemma och där ingen således kommer på att söka efter det.

Enligt gällande 35 kap. 1 § 2 mom. döms också den för skadegörelse som för att skada någon orättmätigt förstör, skadar, döljer eller hemlighåller information som har upptagits t.ex. på ett datamedium. Enligt regeringens proposition (RP 66/98 rd) skall 35 kap. 1 § 2 mom. strafflagen såsom ett specialstadgande tillämpas också i det fall att skadegörelsen riktar sig mot en uppgift som ingår i en handling eller ett annat bevismedel som finns hos en myndighet. I det skedet ansågs det inte nödvändigt att utsträcka den stränga straffskalan i 16 kap. 15 § till att gälla också förorsakande av dataskada, i synnerhet som det är möjligt att med tekniska metoder effektivt förebygga dataskador. Då hänvisades det också till att 16 kap. skall revideras i ett senare skede av totalrevidering och att därvid också dataskador som tillfogas bevismedel i myndigheternas besittning kan beaktas i de nya stadgandena.

Inte heller ett skydd som anses effektivt hindrar nödvändigtvis en skicklig person som är väl förtrogen med automatisk databehandling från att tränga in i myndigheternas databaser. Dessutom kan uppsåtlig dataskada orsakas av en sådan hos ett offentligt samfund anställd person som är förtrogen med skyddssystemet.

Förslaget till 16 kap. 10 § har således uppgjorts utgående ifrån att på orsakande av s.k. dataskada på ett bevismedel som finns i en offentlig myndighets besittning eller i ett allmänt register tillämpas stadgandet om förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning. Eftersom som ett bevismedel av det slag som avses i stadgandet anses bl.a. en upptagning som lämpar sig för automatisk databehandling, är det straffbart att förstöra eller skada t.ex. såsom ADB-filer förvarade bevismedel och register eller delar av sådana. En förutsättning är att ADB-filen används eller kan användas som ett i rättslig hänseende relevant bevis rörande rättigheter, skyldigheter eller fakta.

En förutsättning för straffbarhet är att gärningen är orättmätig. Särskilda stadganden om förstörande av handlingar som uppkommit i myndigheternas verksamhet finns bl.a. 13 § arkivlagen och i flera lägre författningar.

Gärningsmannen kan antingen vara en utomstående eller den tjänsteman som ansvarar för handlingen, något annat bevismedel eller ett allmänt register, eller någon annan person som är anställd vid det ifrågavarande ämbetsverket.

Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning är straffbart endast såsom uppsåtligt. Uppsåt förutsätter vetskap om att föremålet för gärningen är ett bevismedel som är rättslig relevant samt vetskap om att gärningen orsakar sådan skada som avses i det föreslagna lagrummet.

Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning kan samtidigt uppfylla rekvisiten för t.ex. stöld, snatteri, förskingring eller lindrig förskingring. I så fall tillämpas stadgandena om sammanträffande av brott. I förhållande till skadegörelse, som regleras i 35 kap. strafflagen, skall det föreslagna stadgandet om förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning däremot betraktas som ett specialstadgande, med undantag av vad som i 35 kap. 2 § stadgas om grov skadegörelse. Denna omständighet framgår av det begränsningsstadgande rörande skadegörelse som ingår i 35 kap. 5 §.

Som straff för förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning föreslås böter eller fängelse i högst två år.

11 §. Givande av muta

Stadgandena om mutbrott, dvs. givande och tagande av muta, reviderades år 1989 i samband med revideringen av 40 kap. om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställd arbetstagare. Stadgandena trädde i kraft den 1 januari 1990. Enligt dessa avses med mutbrott givande av muta (16 kap. 13 §), grovt givande av muta (16 kap. 13 a §), tagande av muta (40 kap. 1 §), grovt tagande av muta (40 kap. 2 §) och mutförseelse (40 kap. 3 §). I 40 kap. 4 § finns dessutom ett stadgande om förverkandepåföljd vid mutbrott.

För givande av muta skall enligt gällande 16 kap. 13 § 1 mom. strafflagen dömas den som till en tjänsteman eller en offentligt an-

ställd arbetstagare för dennes verksamhet i anställningsförhållandet eller till en krigsman i tjänstgöring för hans verksamhet i tjänstgöringsförhållandet utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller annan förmån som är avsedd för honom själv eller någon annan och som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans verksamhet i nämnda förhållande. Enligt paragrafens 2 mom. skall också den dömas för givande av muta som för en tjänstemans eller annan i 1 mom. nämnd persons verksamhet i anställningsförhållandet till någon annan utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller förmån som nämns i momentet. Enligt gällande 16 kap. 13 a § anses givandet av muta vara grovt om 1) syftet med gåvan eller förmånen är att förmå den som saken gäller att i sitt anställningsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för en annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan, eller 2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt, och givandet av muta även bedömt som en helhet är grovt.

De i 40 kap. angivna rekvisiten för s.k. passiva mutbrott, dvs. tagande av muta, grovt tagande av muta och mutförseelse skiljer sig i någon mån från de s.k. aktiva mutbrotten, dvs. givande av muta och grovt givande av muta. Det måste anses motiverat att mutbrott bedöms på olika sätt beroende på vilkendera partens agerande det är fråga om.

De stadganden som är tillämpliga på mutbrott i näringsverksamhet finns för närvarande i 30 kap. 7 och 8 §§ om näringsbrott. Stadgandena om givande respektive tagande av muta i näringsverksamhet flyttades i det första skedet av strafflagens totalrevidering från lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/78) till strafflagen och moderniserades i det sammanhanget innehållsmässigt. De i 30 kap. strafflagen ingående stadgandena om givande och tagande av muta i näringsverksamhet gäller också sådan av offentliga samfund bedriven verksamhet som kan jämföras med privat näringsverksamhet. Stadgandena gäller således t.ex. en del av statens affärsdrivande inrättningars verksamhet samt de kommunala trafik- och energiverkens verksamhet.

Strafflagens gällande stadganden om mutbrott är således alltigenom nya. Änså länge är erfarenheterna av de nya stadgandena så få att det inte på grundval av dem kan på-

visas något motiverat behov att ändra stadgandena. De stadganden om givande av muta och grovt givande av muta som föreslås i detta sammanhang överensstämmer till stor del med gällande 16 kap. 13 och 13 a §§. Den enda ändring som föreslås gäller den personkrets som anges som föremål för mutbrott.

Medlemskapet i Europeiska unionen har inneburit att beslutanderätten i en del av de ärenden som tidigare avgjorts nationellt har överförs till EU och de övriga medlemsstaterna i enlighet med de Europeiska gemenskapernas grundfördrag. Besluten som fattas tillsammans med de övriga medlemsstaterna gäller bl.a. vissa ekonomiska och därtill hörande rättsliga ärenden. Personer i Europeiska gemenskapernas anställning fattar numera, särskilt i ekonomiska ärenden, beslut som berör privatpersoner, även i sådana fall som tidigare avgjordes av finländska tjänstemän. Också t.ex. Europeiska gemenskapernas domstol fattar numera avgöranden som direkt påverkar vår nationella rättspraxis och lagtolkning. Gemenskapernas tjänstemän förrättar i vissa fall inspektioner vilka i sak motsvarar de inspektioner som tidigare förrättades av finländska tjänstemän. T.ex. en del av de bidrag som hos finländska offentliga samfund anställda personer tidigare betalade ut av finska statens medel betalas numera av Europeiska gemenskapernas medel, medan en del av understödsbesluten och de med dessa förknippade inspektionerna utförs av gemenskapernas tjänstemän. Minst lika betydande ekonomiska förmåner sammanhänger med ett stort antal av de finanspolitiska avgöranden som bereds av gemenskapernas tjänstemän. Också gemenskapernas administrativa tjänstemän som fungerar i olika lednings-, planerings- och utvecklingsuppgifter, fattar beslut i ärenden som tidigare hörde till de nationella tjänstemännen. Deras uppgifter är förknippade till exempel med att skapa ny lagstiftning eller att övervaka eller utvärdera verkställigheten av redan godkända åtgärder. De som är anställda hos Europeiska gemenskaperna kan också av finska medborgare utsättas för otillbörlig påverkan som skall avvärjas genom de föreslagna stadgandena om givande av muta.

Också med tanke på Finlands egna intressen är det motiverat att skapa garantier för att Europeiska gemenskapernas bidrag till Finland på sakliga grunder styrs till de be-

rättigade personerna och samfunden. Det är lika betydelsefullt att det allmänna beslutsfattandet inom Europeiska unionen sker utan osaklig påverkan. Det är därför skäl att skapa straffrättsliga instrument för att reagera på förfaranden som äventyrar denna målsättning. Det kunde anses kränka rättsmedvetandet om det inte vore kriminaliserat att muta en person som är anställd eller tjänstgör hos Europeiska gemenskaperna.

Det är sannolikt att de som gör sig skyldiga till missbruk i flera fall inte kan ställas till straffrättsligt ansvar på den ort där den för missbruket utsatte personen arbetar. Det är därför motiverat att också enligt finsk lag kriminalisera mutbrott som riktar sig mot Europeiska unionens verksamhet. Enligt förslaget kan stadgandet om givande av muta och grovt givande av muta tillämpas också på mutande av Europeiska gemenskapernas anställda. På motsvarande sätt föreslås att tillämpningsområdet för 40 kap. 1—4 §§ om passivt mutbrott utsträcks till att gälla också personer som är i Europeiska gemenskapernas anställning. Europeiska gemenskapernas personal avgränsas i det definitionsstadgande som föreslås i kapitlets 18 §.

De gällande straffstadgandena om mutbrott anses vara nationellt begränsade. Tagande av muta är straffbart endast om det utförs av en finländsk tjänsteman eller offentligt anställd arbetstagare, och för givande av muta straffas man endast om mutan givits till en finländsk tjänsteman, offentligt anställd arbetstagare eller krigsman som utför sin tjänst. Avsikten med straffstadgandena är att skydda enbart finsk tjänsteutövning. De nya stadgandena skulle vara tillämpliga också på tagande av muta som utförs av en anställd hos Europeiska gemenskaperna eller givande av muta till en anställd hos Europeiska gemenskaperna. Till följd av utvidgning av kretsen av gärningsmän i förslaget, skulle straffstadgandena om mutbrott inte längre skydda enbart finska myndigheters verksamhet. Straffstadgandena som gäller anställda hos Europeiska gemenskaperna skyddar beslutsfattandet inom Europeiska unionen. Till övriga delar skulle stadgandena om mutbrott förbli nationellt begränsade.

Tillämpligheten av Finlands strafflag på en gärning som utförts utomlands, avgörs på basis av stadgandena om lagens tillämpningsområde i 1 kap. strafflagen. På grund av att stadgandena om mutbrott är nationellt begränsade, uppfylls inte det krav på dubbel

straffbarhet som förutsätts i 1 kap. strafflagen för gärningar som utförts utomlands. Enligt 4 § i det nya 1 kap. (626/96) strafflagen som trätt i kraft den 1 september 1996, tillämpas Finlands lag på de tjänstebrott som nämns i 40 kap., vilka utförs av en sådan tjänsteman eller offentligt anställd arbetstare som avses i 2 kap. 12 §, också då brottet utförts utanför Finland. På basis av stadgandet kan man dömas för tagande av muta vilket skett utomlands, utan att kravet på dubbel straffbarhet måste uppfyllas. Stadgandet gäller inte tagande av muta som utförs av en anställd hos Europeiska gemenskaperna. Stadgandet är inte heller tillämpligt på det stadgande om givande av muta som ingår i 16 kap. strafflagen. För dessa stadgandens del borde kravet på dubbel straffbarhet uppfyllas ifall stadgandena i 1 kap. strafflagen förutsätter det.

Strafflagens stadganden om mutbrott utgör en viktig del av den rättsliga regleringen som skall trygga att tjänsteverksamheten sker rätt och riktigt. Syftet med dessa stadganden är särskilt att främja tjänsteverksamhetens laglighet, opartiskhet och frihet från ovidkommande påverkan. Syftet med mutstadgandena är dessutom att upprätthålla medborgarnas förtroende för tjänsteutövningens laglighet. De från samhällets synpunkt allvarligaste mutbrotten är de som direkt äventyrar tjänsteutövningens laglighet. Enligt de föreslagna stadgandena är det således straffbart att utlova, erbjuda eller ge sådana förmåner som påverkar eller syftar till att påverka eller som är ägnade att påverka en tjänstemans eller någon annan anställds verksamhet. Den omständigheten att syftet med mutstadgandena också är att främja medborgarnas förtroende för opartiskheten i myndigheternas verksamhet framgår bl.a. av vad som i 40 kap. 3 § stadgas om utförseelse.

Föreslagna 16 kap. 10 § gäller s.k. aktivt mutande. Uttrycket "aktivt" kan i vissa fall vara vilseledande eftersom brottet givande av muta kan fullbordas också genom att en tjänsteman målmedvetet kräver en gåva eller en annan förmån, varefter någon mer eller mindre motvilligt uppfyller kravet. Det är straffbart att utlova, erbjuda eller ge en gåva dels till den tjänsteman som det är meningen att muta, dels till någon annan. En förutsättning för att gärningen skall vara straffbar är att gåvan eller förmånen påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka mottagarens

verksamhet i tjänstgöringsförhållandet.

1 mom. En muta kan riktas till de kategorier av tjänstemän som definieras i 2 kap. 12 § 1 mom. strafflagen, sådana offentligt anställda arbetstagare som avses i 2 kap. 12 § 2 mom., till krigsmän som avses i 45 kap. 1 § samt till personer som är anställda hos Europeiska gemenskaperna. Krigsmän kan emellertid vara föremål för mutbrott endast när de är i tjänstgöring. Mutande av domare anges i lagen inte uttryckligen som en strängare straffbar gärningsform, men det har givetvis betydelse för brottets klandervärldhet vilka slags uppgifter vederbörande sköter och vilka möjligheter han har att utöva offentlig makt. Dessa omständigheter skall beaktas såsom faktorer som påverkar straffmätningen.

Mutandet kan ske genom att utlova, erbjuda eller ge en sådan gåva eller annan förmån som avses i stadgandet. Brottbenämningen är således snäv i förhållande till brottets olika gärningsformer. Rekvisitet för givande av muta uppfylls redan då utfästelsen eller erbjudandet har kommit till mottagarens kännedom. Eftersom brottet kan fullbordas i ett så tidigt skede, är det inte behövligt att föreslå att försök skall vara straffbart.

En förutsättning för straffbarheten är att gåvan eller förmånen utlovas, erbjuds eller ges till en i stadgandet angiven person för dennes verksamhet i anställningsförhållandet. Förfarandet skall således stå i samband med mottagarens verksamhetsmöjligheter i anställningsförhållandet. Det är inte enbart fråga om vissa tjänsteåtgärder eller uppgifter utan överhuvudtaget om de påverkningsmöjligheter vederbörande har i anställningsförhållandet. Avsikten med en muta kan också vara att mottagaren skall överskrida sin behörighet. Verksamheten i anställningsförhållandet behöver inte inbegripa utövande av beslutanderätt. Det räcker att mottagaren har möjlighet att i sitt anställningsförhållande utöva inflytande i de ärenden som givaren avser. Muta kan således vara avsedd att påverka också personer som arbetar i berednings- och föredragningsuppgifter.

I stadgandet förutsätts inte att gåvan eller förmånen verkligen påverkar mottagarens verksamhet i anställningsförhållandet. Det räcker att ett sådant resultat eftersträvas eller att den ifrågavarande gåvan eller förmånen enligt en objektiv bedömning har en sådan inverkan. Det kan obestridligen anses vara fråga om ett försök att påverka en tjänste-

man då den som erbjuder eller utlovar en gåva eller förmån uppställer en viss tjänsteåtgärd eller underlåtelse som villkor för gåvan eller förmånen eller om givaren och mottagaren avtalar om saken. Det är också lätt att bedöma sådana fall där man av omständigheterna klart kan sluta sig till att givaren har för avsikt att påverka mottagarens verksamhet i anställningsförhållandet. T.ex. om en större penningssumma erbjuds en tjänsteman kan detta anses tyda på ett försök att påverka denne. Särskilt svåra att bedöma är fall där förmåner av det slag som förekommer i affärsföretags PR-verksamhet erbjuds tjänstemän närmast för att skapa en positiv atmosfär. Vid bedömningen måste man härvid beakta flera omständigheter, t.ex. vilken betydelse aktuella eller förväntade åtgärder som ansluter sig till anställningsförhållandet har från givarens synpunkt, de erbjudna förmånernas värde, hur ofta de upprepas och hur vanliga de är under förhållanden av det ifrågavarande slaget samt om mottagandet av förmånerna är godtagbart med avseende på en saklig skötsel av anställningsförhållandet.

Det i stadgandet använda uttrycket "gåva eller förmån" förutsätter inte att gåvan eller förmånen är av ekonomisk natur. Sådana gåvor och förmåner som avses i samband med givande av muta har visserligen oftast ett ekonomiskt värde. Den allmänna utgångspunkten är emellertid den att alla förmåner som kan användas för eller som är ägnade att påverka mottagarens verksamhet kan vara av det slag som avses i stadgandet. I detta sammanhang kommer dels i fråga alla typer av förmåner som har förmögenhetsvärde, dels andra förmåner. Också förmåner som har ett affektionsvärde, t.ex. titlar, förtjänsttecken och medaljer, kan användas för att åstadkomma en sådan verkan som avses i stadgandet. Normal lön eller tjänstebefordran eller på rätta grunder beviljade titlar eller förtjänsttecken kan inte anses som förmåner av det slag som avses i stadgandet, även om de givetvis kan påverka mottagarens verksamhet i anställningsförhållandet.

I rättspraxis har såsom mutor ofta betraktats t.ex. på bemarkelsedagar givna presenter i form av värdefulla smycken och andra gåvoföremål, exceptionellt stora rabatter, utrikesresor av rekreationskaraktär samt sådana frikostiga och upprepade trakteringar som är onödiga med tanke på den mottagande tjänstemannens tjänsteutövning.

Eftersom rekvisiten för givande av muta inbegriper en strävan att påverka mottagarens verksamhet i anställningsförhållandet, skall gåvan eller förmånen i allmänhet utlovas, erbjudas eller ges innan verksamheten avslutas, t.ex. innan anställningsförhållandet upphör. Själva överlåtelsen av förmånen kan i praktiken ske också efter att vederbörandes anställning har upphört. Om det t.ex. är fråga om en gåva som den har haft att göra med tjänstemannen ger efter att tjänstemannens anställningsförhållande har upphört, och denna gåva inte på något sätt ens konkludent har avtalats under anställningsförhållandet, uppfylls inte rekvisitetet för givande av muta.

Straffet för givande av muta är enligt förslaget böter eller fängelse i högst två år. Straffet är detsamma som enligt gällande lag.

2 mom. Enligt förslaget är det straffbart att utlova, erbjuda eller ge en sådan gåva eller förmån som avses i 1 mom. också till någon annan än vederbörande tjänsteman eller till någon annan sådan person som nämns i stadgandet.

I stadgandet anges inte uttryckligen vilka andra än den som skall mutas en gåva eller en förmån kan riktas till. Det kan antingen vara fråga om en utomstående fysisk person eller om en juridisk person, t.ex. ett bolag, en stiftelse eller en förening. Mottagaren behöver inte ens ha vetskap om syftet med förmånen. En ovillkorlig förutsättning är däremot naturligtvis att syftet med gåvan eller förmånen är att påverka eller att den är ägnad att påverka en i stadgandet avsedd persons verksamhet i hans anställningsförhållande. Mellan den som tar emot gåvan eller förmånen och den som det är meningen att muta måste således råda en sådan relation att givandet av gåvan eller förmånen kan påverka vederbörandes verksamhet. Det kan t.ex. vara fråga om givande av muta då en sådan gåva eller förmån som avses i stadgandet ges till en tjänstemans gode vän eller till en organisation som veterligen står tjänstemannen nära.

12 §. Grovt givande av muta

Enligt det förslagna stadgandet kan givande av muta anses vara grovt på två olika grunder.

Den första kvalificeringsgrunden är att syftet med gåvan eller förmånen är att förmå

den som saken gäller att i sitt tjänstgöringsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för en annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan. Det allvarligaste hotet mot lagenligheten i tjänsteutövningen och de offentliga samfundens övriga verksamhet utgörs uttryckligen av mutbrott som syftar till att förmå en tjänsteman eller någon annan i stadgandet angiven person att handla i strid med sina tjänsteplikter i anställningsförhållandet. Eftersom åsidosättandet av plikterna i enskilda fall i och för sig kan vara obetydligt, har det ansetts att en förutsättning för tillämpning av denna kvalificeringsgrund också borde vara att gärningsmannen eftersträvar avsevärd vinning för sin egen eller någon annans del eller att hans handlande åsamkar någon annan kännbar skada eller olägenhet. Den nytta, skada eller olägenhet som avses i stadgandet behöver inte vara av ekonomisk slag, utan det kan också vara fråga om att åsamka en annan person t.ex. fysisk smärta eller ansträngning, att beröva någon friheten eller att undgå en viktig medborgerlig plikt.

Givande av muta kan vara strängare straffbart också i det fall att gåvan eller förmånen representerar ett betydande värde. Vid bedömningen av brottets klandervärdhet läggs stor vikt vid gåvans eller förmånen värde. Vid bedömningen av värdet är det härvidlag skäl att fästa avseende vid givarens kostnader för att erbjuda gåvan eller förmånen. Dessutom måste man ta ställning till hur stor nytta gåvan eller förmånen innebär för mottagaren. Ett viktigt rekvisit för mutbrotten är gåvans eller förmånens inverkan på den mutades verksamhet i tjänstgöringsförhållandet. Med hänsyn till denna effekt måste gåvans eller förmånens värde för mottagaren tillmätas en synnerligen stor betydelse. När t.ex. ett affärsföretag ger en dyr gåva ur sin produktion, kan gåvans värde inte bedömas enbart utgående från produktionskostnaderna. En omständighet som dessutom måste beaktas är hur mycket mottagaren skulle ha varit tvungen att betala om han skaffat gåvan till normalt pris.

Den omständigheten att endera eller vardera kvalificeringsgrunden uppfylls räcker i och för sig inte för att betrakta givandet av muta som grovt. Brottet skall dessutom vara grovt även bedömt som en helhet.

Som straff för grovt givande av muta föreslås fängelse i minst fyra månader och högst

fyra år. Straffet är detsamma som enligt gällande lag.

13 §. *Olaga befriande av fånge*

Om en fånge eller en person i en liknande situation rymmer kan detta medföra avsevärda svårigheter för myndigheterna och i vissa fall också för rymlingen själv. Om en utomstående hjälper fången att fly, kan fängelsernas disciplinära påföljder inte tillämpas på den utomstående. Om den utomstående inte är en tjänsteman vars uppgift är att vakta eller forsla fången, kan inte heller tjänstebrottsstadgandena tillämpas. Eftersom det således finns ett legalt behov av rättsliga påföljder för främjande av fångrymning, är det enda alternativet som kommer i fråga att i strafflagstiftningen hålla kvar ett stadgande som motsvarar gällande 16 kap. 10 §.

I gällande 16 kap. 10 § stadgas om befriande av fånge. Enligt stadgandet döms den som uppsåtligen befriar en fånge ur straffanstalt, häkte eller annat förvar eller från dens vård som bevakar, ledsagar eller forslar honom eller hjälper den att undkomma som rymt och bör gripas. Enligt paragrafens 2 mom. är straffet lindrigare om gärningsmannen är fångens nära släkting eller någon annan i paragrafen nämnd person som står fången nära. Försök till detta brott är straffbart enligt 3 mom. Stadgandet härstammar från 1889 års strafflag.

Stadgandet har i praktiken tillämpats dels på den som befriar en straff- eller rannsaksfånge, dels på den som hjälper en sådan person att fly som har berövats friheten av någon annan brottsrelaterad eller därmed jämförbar orsak, t.ex. en anhållen eller gripen person eller en person som på grund av berusning har tagits i förvar eller transporteras för att tas i förvar.

Till slutet av år 1989 gällde dessutom 16 kap. 11 §, enligt vilken den straffades avsiktligt släppt lös en fånge som han fått i uppdrag att bevaka, ledsaga eller forsla en fånge. Till slutet av samma år gällde också 40 kap. 5 § som stadgade straff för en tjänsteman som främjade en fånges rymning. Vartdera stadgandet upphävdes i samband med den revidering som bl.a. omfattade stadgandena om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare. Orsaken till att det förstnämnda stadgandet upphävdes var att de som vaktar och forslar

fångar numera alltid är tjänstemän, medan det sistnämnda stadgandet upphävdes för att en tjänsteman som olagligen befriar en fånge enligt de nya stadgandena bestraffas för missbruk av tjänsteställning eller brott mot tjänsteplikt.

1 mom. Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. döms den som olagligen 1) befriar en fånge, anhållen eller en gripen eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant ur fängelse eller annat förvar eller från dens vård som bevakar, ledsagar eller transporterar honom eller hjälper honom att undkomma, eller 2) hindrar en behörig tjänsteman eller krigsman att gripa en flyende som har förordnats bli häktad eller anhållen eller som skall gripas.

Med fånge avses i förslaget till 1 punkten för det första en fånge som avtjänar straff. Straffet kan vara antingen fängelse eller förvandlingsstraff för böter. Självklart måste också den som avtjänar sitt straff i ungdomsfängelse betraktas som en fånge. Detsamma gäller den som avtjänar sitt straff i en öppen anstalt, dvs. i ett öppet fängelse eller en arbetskoloni. De anställda vid en öppen anstalt har befogenhet att ingripa då de observerar att någon olovligen försöker lämna anstalten. Den som olovligen lämnar en öppen anstalt eller där gör sig skyldig till en ordningsförelse kan enligt 4 kap. 7 § lagen om verkställighet av straff överföras till fängelse för att avtjäna sitt straff eller också straffas med varning eller överföras till fängelse för viss tid. I stadgandena om verkställighet av straff i öppen anstalt har man medvetet undvikit att använda benämningen fånge på dem som avtjänar sitt straff i öppen anstalt. Man har härigenom kunnat undvika vissa av de negativa följder för den dömda som är förenade med frihetsberövandet. Den som har placerats i öppen anstalt är emellertid det oaktat lagligen berövad sin frihet. Den gör sig således skyldig till olaga befriande av fånge som på det sätt som avses i det föreslagna stadgandet befriar en person som avtjänar sitt straff i en öppen anstalt eller hjälper honom att rymma.

Som fånge betraktas utöver den som avtjänar fängelsestraff också en sådan tvångsinternerad som avses i lagen om internering av farliga återfallsförbrytare (317/53).

Den som avtjänar sitt straff i fängelse behåller sin fångstatus även i det fall att han av hälsoskäl överflyttas till fångsinnessjukhuset, till en psykiatrisk fängelseavdelning

eller till ett fängelses sjukavdelning, till någon annan fängenvårdsanstalts sjukhus eller till ett allmänt sjukhus utanför fängenvårdsväsendet. Brottet olaga befriande av fånge fullbordas om någon befriar en fånge som vårdas i en sådan inrättning.

Som fånge betraktas enligt förslaget till 1 punkten också en rannsakningsfånge. Rannsakningsfångarnas ställning regleras i lagen om rannsakningsfängelse (615/74), som i tillämpliga delar iakttas också vid behandlingen av anhållna som är misstänkta för brott (19 §). För klarhetens skull jämföras med en fånge i förslaget till 1 punkten uttryckligen den som är anhållen. Till brottet olaga befriande av fånge gör sig således den skyldig som befriar en på grund av brott anhållen person från det ställe där han förvaras eller från en sådan polismans vård som bevakar eller transporterar honom.

Som fånge betraktas enligt förslaget också en krigsfånge. Enligt 45 kap. 27 § strafflagen lyder en krigsfånge under kapitlets stadganden om krigsmän. Vid behandlingen av krigsfångar skall emellertid iakttas också vad som i 45 kap. 28 och 29 §§ strafflagen stadgas om rymning ur krigsfångenskap och främjande av sådan rymning. Dessutom skall för Finland förpliktande internationella konventioner iakttas. T.ex. en krigsfånge som befriar en annan krigsfånge eller hjälper honom att fly får således inte dömas till straff för olaga befriande av fånge utan endast till disciplinstraff i enlighet med 45 kap. 28 § strafflagen.

Som den tredje gruppen nämns i förslaget till 1 punkten gripna, dvs. andra personer som har berövats sin frihet med stöd av lag och som bevakas, ledsagas eller transporteras av en tjänsteman eller krigsman. Detta innebär att såsom gripen enligt det föreslagna lagrummet betraktas den som enligt den i 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen stadgade allmänna rätten att gripa har blivit föremål för en privatpersons åtgärder först efter att han har överlämnats till polisen. Med tanke på konsekvensen i den rättsliga regleringen borde den som har gripits av en sådan person som i enlighet med föreslagna 17 kap. 6 § upprätthåller ordningen, betraktas som en sådan gripen som avses i detta sammanhang först efter att han överlämnats till polisen.

Myndigheterna är enligt ett flertal stadganden behöriga att verkställa gripande så att den gripne skall anses vara en sådan gripen person som avses i det föreslagna lagrum-

met. Följande exempel kan nämnas. Enligt 1 kap. 2 § 2 mom. tvångsmedelslagen får en polisman, om det finns förutsättningar för anhållande, gripa den misstänkte även utan beslut härom, om verkställigheten av anhållandet annars kan äventyras. Polismannen skall utan dröjsmål göra anmälan om gripandet hos en anhållningsberättigad tjänsteman. Denne skall inom 24 timmar efter gripandet besluta om den gripne skall frigges eller anhållas. Enligt 18 § förundersökningslagen får den som kallats till förundersökning förordnas bli hämtad, om han utan godtagbar orsak underlåter att hörsamma kallelsen. Den som är misstänkt för brott kan under vissa förutsättningar också utan kallelse förordnas bli hämtad till förundersökning. En polisman får gripa den som förordnats bli hämtad. I 39 § polislagen finns motsvarande stadganden om hämtning till polisundersökning. I polislagen finns också andra stadganden som berättigar till gripande, t.ex. 12 § om gripande av en efterlyst person. I rättegångsbalken finns stadganden enligt vilka en domstol får bestämma att en part eller ett vittne som tredskas skall hämtas till en rättegång.

Enligt 46 § utlänningslagen (378/91) kan en utlänning tas i förvar om det finns motiverad anledning att anta att han håller sig undan eller begår brott i Finland eller om hans identitet inte har kunnat klarläggas. Stadgandet om olaga befriande av fänge kan enligt förslaget tillämpas också på befriande av en sådan gripen person, om han hålls i förvar på samma ställe som anhållna eller andra frihetsberövade. Även om grunden för tagandet i förvar eventuellt klart skiljer sig från de orsaker till frihetsberövande som hänför sig till de i stadgandet angivna övriga grupperna, vore det märkligt om befriandet i fråga om en viss persongrupp skulle bedömas annorlunda än befriandet av andra personer som hålls i samma förvar. Om en utlänning förvaras på något ställe som inte är bevakat kan stadgandet inte tillämpas.

Syftet med åtgärder som vidtas med stöd av lagstiftningen om hälso- och socialvården är ofta att främja klienternas egna intressen. I många fall måste dessa åtgärder likväl vidtas mot vederbörandes vilja. Befogenheter att vidta vård- och andra åtgärder oberoende av vederbörandes vilja stadgas närmast i lagen om smittsamma sjukdomar (583/86), mentalvårdslagen (1116/90), barnskyddslagen (683/83), lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/77), lagen om

behandling av berusade (461/73) och lagen om missbrukarvård (41/86). De som utsätts för tvångsåtgärder med stöd av de ovan nämnda lagarna betraktas i allmänhet inte som gripna i den bemärkelse som avses i förslaget. Situationen kan vara en annan om åtgärden är grundad på ett brott. I 3 kap. mentalvårdslagen, som handlar om sinnesundersökning av åtalade och vård oberoende av den åtalades vilja, nämnda misstänkta är ofta häktade till följd av något brott, vilket innebär att de på denna grund betraktas som sådana personer som avses i förslaget till 1 mom. 1 punkten.

Med en fänge, anhållen eller gripen avses i föreslagna 13 § också personer som till följd av militära brott har blivit utsatta för nämnda åtgärder. Stadganden om gripande, anhållande och häktning i militära rättegångsakterna ingår i 4 kap. militära disciplinlagen.

För brott som avses i militära rättegångslagen (326/83) kan en krigsman som lyder under 45 kap. strafflagen vid rättegång ådömas disciplinstraff eller vid disciplinärt förfarande påföras disciplinstraff eller disciplinär tillrättavisning. Enligt 2 § militära disciplinlagen är disciplinstraffen arrest, disciplinbot, utgångsstraff och varning. Enligt lagens 3 § är de disciplinära tillrättavisningarna utgångsförbud, extratjänst och anmärkning. Arrest är ett kortvarigt straff som vid en rättegång ådöms för ett enda brott och omfattar högst 30 dygn. Arrest som påförs vid disciplinärt förfarande omfattar högst åtta dygn och kan jämsställas med ett fängelsestraff. Stadgandet om olaga befriande av fänge föreslås gälla också befriande av en i militära disciplinlagen avsedd arrestant från det ställe där han förvaras eller från den tjänstemans eller krigsmans vård som bevakar, ledsagar och forslar honom. Däremot anses det inte behövligt att utsträcka tillämpningen av det föreslagna stadgandet till andra krigsmän som ådömts disciplinstraff eller som påförts disciplinär tillrättavisning. Det är således inte straffbart såsom olaga befriande av fänge att hjälpa en sådan krigsman att lämna ett truppförband, som av disciplinära skäl har påförts utgångsstraff, utgångsförbud eller extratjänst.

Förslaget gäller inte befriande av en person som på grund av otillräknelighet inte har dömts till straff utan i stället förordnats till sluten sinnessjukvård. På personer som avses i 4 kap. mentalvårdslagen och som inte har dömts till straff utan i stället vårdas obe-

roende av sin vilja kan den föreslagna paragrafens 1 mom. i punkt enligt sin ordalydelse inte tillämpas. Befriande av en sådan s.k. kriminalpatient är från samhällets synpunkt förenat med liknande risker som befriande av en fänge, i det fall att patientens hälsotillstånd förutsätter psykiatrisk vård på en sluten anstalt. På sluten anstalt tas närmast in sådana patienter som måste övervakas och som ofta är farliga också för andra än sig själva. Begränsningarna av kriminalpatienters frihet och bevakningen av dessa är i stor utsträckning av samma slag som när det gäller fångar. Enligt strafflagen blir otillräckliga personer emellertid konsekvent särbehandlade. Frågan om en person skall förordnas till vård oberoende av sin vilja baseras på en medicinsk och inte på en straffrättslig bedömning. Detsamma gäller frågan om vården skall ges under slutna förhållanden. Bedömningen av patientens vårdbehov skall därför göras med regelbundna intervaller, helt oberoende av domstolens åsikter om saken. Varken av principiella eller av praktiska skäl är det motiverat att särbehandla kriminalpatienter heller i detta avseende. I motsvarande situation befinner sig utvecklingsstörda som inte har dömts till straff utan i stället förordnats till vård i enlighet med 40 § lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Det räcker att en utomstående persons försök att befria någon som på sådana grunder har fått sin frihet begränsad bedöms i enlighet med andra straffstadganden, t.ex. de som gäller motstånd mot tjänsteman eller skadegörelse.

Enligt det föreslagna lagrummets 1 punkt kan olaga befriande av fänge fullbordas antingen genom att gärningsmannen befriar fången eller hjälper honom att undkomma. Befriandet kan t.ex. bestå i att gärningsmannen sönderar ett lås eller en dörr eller öppnar dörren med nycklar som framtogs en vakt eller tvingar vakten att själv öppna förvaringsrummets dörr. Befriandet kan också bestå i att gärningsmannen utifrån öppnar en bil eller en tågagn som används för transport eller i att vakten försätts i ett sådant tillstånd att han inte kan bevaka fången. Det kan också vara fråga om att gärningsmannen tillhandahåller för flykten behövliga upplysningar eller redskap.

Då en på en öppen anstalt intagen persons frihet begränsas endast i den mån det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen och arbetsdisciplinen, är det i allmänhet

möjligt att lämna en sådan anstalt utan hjälp. Det är emellertid möjligt att en utomstående hjälper någon att olovligen lämna en öppen anstalt. Medhjälparen kan t.ex. genom att tillhandahålla eller själv köra en bil säkra den intagnes möjligheter att snabbt ta sig långt bort från anstalten. Olaga befriande av en fänge som är intagen på en öppen anstalt torde i det typiska fallet innebära medhjälp till flykt men det är emellertid inte uteslutet att en utomstående medhjälpare befriar en på öppen anstalt intagen fänge genom åtgärder som motsvarar dem som används vid befriande av en fänge ur en sluten anstalt.

Olaga befriande av fänge fullbordas endast i det fall att en fänge befrias från ett fängelse eller något annat förvaringsställe eller från en sådan tjänsteman eller krigsman som bevakar, ledsagar eller transporterar fången. Om fången utan bevakning befinner sig utanför en anstalt, t.ex. efter att i enlighet med 2 kap. 1 b § lagen om verkställighet av straff ha fått sådant tillstånd att avlägsna sig som avses i 56 och 57 §§ fängenvårdsförordningen (878/95), för att få vård utanför anstalten, och någon till honom överlämnar ett fortskaffningsmedel för att han skall kunna fly, uppfylls inte rekvisitet för olaga befriande av fänge. Det i stadgandet angivna rekvisitet uppfylls inte heller i det fall att fången redan har lyckats fly och någon på motsvarande sätt hjälper honom att fortsätta sin flykt. I det fallet kan emellertid rekvisitet i det föreslagna lagrummets 1 mom. 2 punkten bli uppfyllt.

Den som hjälper en flyende fänge, en person som har förordnats bli häktad eller anhållen eller en person som skall gripas, att fortsätta sin flykt kan straffas i enlighet med det föreslagna lagrummets i 1 mom. 2 punkt. I enlighet härmed döms den för olaga befriande av fänge, som hindrar en behörig tjänsteman eller krigsman att gripa en flyende som har förordnats att häktas eller anhållas eller som skall gripas. Ordet flyende innebär att personen i fråga aktivt försöker undvika att bli gripen. En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att det föreligger en situation där en behörig tjänsteman eller krigsman försöker gripa den flyende. I en sådan situation har myndigheterna vetskap om var den flyende befinner sig och de håller på att förbereda sig för att gripa honom. Som olaga befriande av fänge kan i en sådan situation betraktas vilken som helst åtgärd varmed gripandet hindras, t.ex. stäng-

ande av dörrar framför myndigheterna, placering av hinder i vägen för en tjänstebil, utpekande av en flyktväg, överlåtelse av en bil eller något annat fortskaffningsmedel till den flyende eller lämnande av falska upplysningar till myndigheterna om den flyendes vistelseort eller färdriktning.

Enligt gällande 16 kap. 10 § 2 mom. är gärningen lindrigare straffbar om gärningsmannen med fången är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag, hans maka, fosterfader, fostermoder eller fosterbarn, hans broder eller syster eller dess maka, eller hans trolovade. Eftersom såsom straff för olaga befriande av fånge enligt 13 § kan ådömas också böter, behövs inte något stadgande som motsvarar gällande 2 mom. Gärningsmannens eventuella släktskap eller annars nära personliga förhållande till den som olagligen blivit befriad beaktas vid valet av straffart och straffmätningen.

Jämfört med föreslagna 16 kap. 2 § strafflagen om motstånd mot tjänsteman kan stadgandet om olaga befriande av fånge anses vara ett specialstadgande som åsidosätter tillämpning av 16 kap. 2 §.

Straffet för olaga befriande av fånge föreslås vara böter eller fängelse i högst 2 år.

2 mom. Huruvida brottet olaga befriande av fånge lyckas beror också på många andra omständigheter än på fångens och hans medhjälparens åtgärder, bl.a. hur alerta de tjänstemän är som bevakar, ledsagar eller forslar fången. Därför är det motiverat att kriminalisera försök till olaga befriande av fånge. Försök är straffbart också enligt gällande 16 kap. 10 § 3 mom.

14 §. Fångrymning

Uttryckliga kriminaliseringar som gäller fångrymning är inte vanliga. I flera länder nöjer man sig med möjligheten att straffa en fångrymning disciplinärt och därutöver straffa honom för de eventuella övriga brott som han gjort sig skyldig till i samband med rymningen. Den frihetslängtan som leder till rymningen anses vara förställic och oftast har de direkta orsakerna till en rymning samband med exceptionella händelser i fångens privatliv. I synnerhet unga fångar kan ha svårt att inse de allvarliga följderna av en rymning, som kan få oskäligt långtgående verkningar med tanke på den unga fångens framtid. Rymningsbenägenheten har å andra sidan kunnat minskas genom ökad flexibili-

tet i verkställigheten.

Även om straffstadgandet skulle upphävas skulle det inte bli tillåtet för fångar att rymma. Inställningen till rymningar från slutna fängelser vore i princip densamma som till sådana fall där någon olovligen avviker från en öppen anstalt. Sådant avvikande är inte straffbart utan leder till avtjänade tiden frånräknas, dvs. till en påföljd som bestäms i administrativ ordning. Sådana disciplinära påföljder som enrum och frånräkning av den avtjänade tiden kan vara t.o.m. effektivare än ett straff som ådöms av en domstol, eftersom de disciplinära påföljderna bestäms och verkställs omedelbart då fången återförs till fängelset. Dessutom har den straffrättsliga bedömningen varit vacklande när det gällt fall där personer som gripits och anhållits av polisen olovligen avlägsnat sig. Denna typ av gärningar har ibland betraktats som rymning eller hindrande av tjänsteman, ibland har de inte bestraffats överhuvudtaget. I sådana fall då fångrymningen har innehållit element av motstånd (fången avlägsnar sig plötsligt springande, polisen hindras att gripa fången eller fången avlägsnar sig i strid med ett uttryckligt förbud) skulle gärningen kunna bestraffas såsom motstånd mot tjänsteman. I vissa fall skulle straffstadgandet om brott mot polislagen kunna tillämpas.

Även om flera argument kan anföras för en dekriminalisering av fångrymning, finns det mycket som talar för denna kriminalisering. Rymningströskeln kan eventuellt höjas genom bestraffning. Det är också tänkbart att påföljderna för rymning blir enhetligare om de ådöms vid rättegångar än om de påförs vid disciplinärt förfarande. En rättegång erbjuder också bättre möjligheter till försvar än ett disciplinärt förfarande.

Det föreslagna stadgandet om fångrymning motsvarar huvudsakligen det gällande stadgandet om fångrymning. Detta brott kan den göra sig skyldig till som är fånge, anhållen, gripen, omhändertagen av en myndighet eller en sådan arrestant som avses i militära disciplinlagen. Gärningsmannen kan i princip vara någon av de personer som ovan i 13 § nämns som objekt för brottet olaga befriande av fånge. I detta avseende gäller samma motivering som för föregående paragraf. Det är emellertid skäl att observera att den i stadgandet angivna gärningen, dvs. rymning eller försök till rymning, inte kommer i fråga i alla de fall där en fånge avviker från avtjänandet av sitt straff.

Det föreslås vara straffbart att rymma eller försöka rymma från en straffanstalt eller något annat förvar eller från den person som bevakar, ledsagar eller transporterar fången. För att det skall vara fråga om en rymning förutsätts det att fången eller någon i paragrafen såsom gärningsman angiven person vid gärningstidpunkten i något avseende har fått sin rörelsefrihet begränsad. Han kan befinna sig i en fängelsebyggnad eller i något annat förvar där rörelsefriheten är begränsad genom avstängning av passager eller genom bevakning, men han kan också enbart stå under bevakning. En fånge eller en annan person som avses i stadgandet är i den persons vård som bevakar, ledsagar eller forslar honom, när han är bevakad på det sätt som uppdraget förutsätter. Övervakningen förutsätter inte att den ansvarige varje stund befinner sig i närheten av fången. Det är fråga om rymning också då övervakaren tillfälligt upphör att bevaka fången, t.ex. medan en läkare undersöker denne.

Det är inte fråga om en rymning när fången lämnar en öppen anstalt där någon särskild bevakning inte har ordnats och dörrarna inte har låsts, såsom i ett fängelse eller något annat förvar. Inte heller den anses göra sig skyldig till rymning som inte återvänder efter en permission. På detta sätt har också gällande lag tillämpats. Det kan inte heller betraktas som rymning då en fånge som har fått särskilda rörelsefriheter till följd av arbete eller studier bryter mot föreskrifterna genom att inte återvända till sitt in- kvarteringsställe.

I stadgandet jämsätts rymning och försök till rymning. Av avgörande betydelse för om en rymning skall stanna på försöksstadiet är hur väl bevakningen är ordnad. Försöksstadiet kan i detta fall inte avgränsas lika klart som det i allmänhet är möjligt i fråga om andra straffstadganden.

Straffet för fångrymning är böter eller fängelse i ett år.

15 §. Fånges vapeninnehav

Detta brott kan begås av en sådan fånge, anhållen eller gripen som är i myndigheternas förvar, eller av en i militära disciplinlagen (331/83) avsedd arrestant, som olovligen tillverkar, skaffar eller innehar skjut- eller eggvapen eller ett därmed jämförbart livsfarligt redskap. Motsvarande stadgande ingår i gällande 16 kap. 11 a §. Enligt det gällan-

de stadgandet straffas en fånge som olovligen tillverkar, anskaffar eller innehar skjut- eller eggvapen eller ett tillhygge eller något annat redskap, som kan brukas till begående av våld.

Syftet med det föreslagna stadgandet om fånges vapeninnehav är att förebygga våldsbrott i fängelserna, på andra ställen där fångar och jämförbara personer förvaras samt i samband med transporter. Stadgandet främjar inte bara anstaltspersonalens utan också övriga fångars och motsvarande personers säkerhet. Enligt stadgandet skall den omständigheten att en person sätts i fängelse inte innebära att jakt- eller andra vapen som han lovligt förvarar hemma blir olovliga. En omständighet som begränsar tillämpningen på sådant innehav är också att enligt det föreslagna stadgandet skall innehavet strida mot ett förbud som delgivits vederbörande.

Gärningsmannen kan vara en fånge, en anhållen eller en gripen person i myndigheternas förvar eller person som påförts arrest enligt militära disciplinlagen. Således kan huvudsakligen samma personer vara gärningsmän vilka det enligt kapitlets föreslagna 13 kap. är straffbart att befria olagligen. Till denna del hänvisas till det nämnda stadgandets motivering. Det bör emellertid observeras att grunden för frihetsberövandet inte med avseende på syftet med detta stadgande är ett lika viktigt rekvisit, eftersom syftet med stadgandet är att öka den s.k. anstaltsstryggheten.

Det kan inte i något fall anses vara godtagbart att en fånge eller någon annan frihetsberövad innehar ett skjutvapen i ett fängelse eller på något annat ställe där han förvaras. Detsamma gäller vapen av den typ som i lagen om eggvapen (108/77) och förordningen om eggvapen (409/77) definieras som farliga eggvapen. Med farliga eggvapen avses bl.a. dolk, stilett, bajonett, djungelkniv, kastkniv, fjäderbatong, knogjärn samt olika typer av tillhyggen som är tillverkade av metall och liknande. En slidkniv eller ett annat sådant eggvapen som är avsett att användas som arbetsredskap eller för något annat godtagbart ändamål men som lämpar sig för ett allvarligt våldsbrott, måste i ett fängelse eller på ett därmed jämförbart ställe i allmänhet betraktas som ett förbjudet vapen. Vid organiseringen av fångarbete eller då fångar tillåts syssla med egna arbeten är det motiverat att undvika sådant arbete där

arbetsredskap av nämnda slag behövs.

Om det i anstaltens interna föreskrifter inte ges några närmare anvisningar om innehav av redskap som kan jämföras med eggvapen, är det uppenbarligen inte möjligt att dra upp någon exakt gräns mellan tillåtna och förbjudna föremål. Nästan vilket föremål som helst kan nämligen av den som så vill nyttjas för allvarliga våldsdåd. Vissa allmänna synpunkter kan emellertid anföras. T.ex. innehav av vanliga bordsbestick kan inte anses förbjudet om dessa inte har vässats eller annars ändrats så att de lämpar sig för våldsbrott. Det kan anses vara förbjudet att skaffa och inneha en större, vass kökskniv. Också rakblad och rakknivar kan anses förbjudna i fängelser, men i allmänhet inte andra redskap som är avsedda för en fånges personliga hygien eller t.ex. för hans klädvård.

För att vara straffbart skall fångens vapeninnehav vara uppsåtligt. Detta förutsätter att gärningsmannen vet att han inte får tillverka, skaffa eller inneha ett sådant vapen eller livsfarligt redskap som avses i det föreslagna lagrummet. Kravet på vetskap understryks i praktiken av att det förutsätts att förbudet skall ha delgivits vederbörande. I allmänhet är det inte fråga om uppsåt t.ex. när en på grund av berusning omhändertagen person har en kniv på sig endast av den orsaken att kroppsvisitationen i samband med omhändertagandet inte gjorts ordentligt.

Straffet för fånges vapeninnehav föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år.

16 §. Juridiska personers straffansvar

Våren 1995 godkände riksdagen de ändringar som gjordes i 9 kap. strafflagen samt de ändringar i strafflagen och andra lagar som gäller juridiska personers straffansvar (RP 95/1993 rd). Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 september 1995. Enligt den skall stadgandena om juridiska personers straffansvar tillämpas också på givande av muta och grovt givande av muta. På de grunder som anges i den nämnda propositionen är det skäl att till denna del hålla lagen oförändrad. I överensstämmelse med den tillämpade lagstiftningstekniken föreslås att i 16 kap. tas in ett stadgande om juridiska personers straffansvar.

Enligt propositionen skall stadgandena om givande av muta och grovt givande av muta tillämpas också på mutande av anställda hos Europeiska gemenskaperna. Stadgandena om

juridiska personers straffansvar tillämpas också på givande av muta och grovt givande av muta till en anställd hos Europeiska gemenskaperna.

17 §. Begränsningsstadgande

I slutet av förslaget till 16 kap. tas in ett begränsningsstadgande som gäller våldsam motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman. Dessa stadganden skall inte tillämpas på sådana gärningar som avses i förslaget till 17 kap. 6 §. Stadgandet om motstånd mot person som upprätthåller ordningen skall således tillämpas alltid då motståndet riktas mot en sådan person som nämns i 17 kap. 6 § 2 mom., också i det fall att denne står i tjänsteförhållande till ett offentligt samfund.

18 §. Definition

Enligt propositionen kan förslagen till 16 kap. 11 § om givande av muta och till 12 § om grovt givande av muta tillämpas också på anställda hos Europeiska gemenskaperna. I detta stadgande föreslås en definition av begreppet anställd hos Europeiska gemenskaperna.

Enligt definitionsstadgandet avses med en anställd hos Europeiska gemenskaperna en person som står i varaktigt eller tillfälligt anställningsförhållande till Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, Europeiska gemenskapernas kommission, Europeiska gemenskapernas domstol eller revisionsrätt, Regionkommittén, Ekonomiska och sociala kommittén, anställda hos Europeiska justieombudsmannen, Europeiska investeringsbanken, Europeiska monetära institutet eller ett annat organ som grundats med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag eller en person som på basis av uppdrag handhar en uppgift given av ett av Europeiska gemenskapernas organ eller av ett annat organ som grundats med stöd av grundfördraget.

De personer som kan anses vara anställda hos Europeiska gemenskaperna, utgör en mycket omfattande och även splittrad grupp, för vilken en central förenande faktor kan anses vara det att de underlyder Europeiska gemenskapernas gemensamma förvaltning och att man på dem kan tillämpa de enhetliga stadgar som gäller personalen. Europeiska unionens råd fastställer de stadgar som

skall tillämpas på Europeiska gemenskapernas tjänstemän samt de villkor för tjänsteförhållandet som gäller gemenskapernas övriga personal (personalstadgar).

I unionens rätt avses med anställda hos gemenskaperna närmast sådana tjänstemän och övrig personal, på vilka de gemensamma personalstadgarna kan tillämpas. I Europeiska gemenskapernas anställning finns också personal, på vilken personalstadgarna inte tillämpas, men som det ändå är påkallat att inbegripa i definitionsstadgandet. Personalstadgarna kan inte tillämpas på personalen i alla de organ som grundats genom gemenskapernas grundfördrag, och dessutom finns det i de egentliga organens och i de övriga organens tjänst också personer särskilt i ledande ställning som i enlighet med personalstadgarna inte är tjänstemän eller övrig personal.

Till följd av detta har en anställd hos Europeiska gemenskaperna i definitionsstadgandet definierats allmänt, så att man med detta avser en person som står i varaktigt eller tillfälligt tjänstgöringsförhållande till ett organ som grundats med stöd av gemenskapernas grundfördrag. Definitionen är inte bunden till personalstadgarnas tillämplighet eller till definitionerna på tjänstemän eller övrig personal. Det mest centrala med avseende på definitionsstadgandet är att personen arbetar vid ett organ som grundats med stöd av gemenskapernas grundfördrag och kan anses stå i tjänstgöringsförhållande till Europeiska gemenskaperna, och inte till en medlemsstat eller ett privat eller offentligt organ.

Definitionsstadgandet inbegriper ledamöterna av Europeiska gemenskapernas kommission, Europeiska gemenskapernas domstol och revisionsrätt, Regionkommittén och Ekonomiska och sociala kommittén samt den Europeiska justiteombudsmannen. Också förstainstansrätten och dess ledamöter samt generaladvokat omfattas av definitionen. En ledamot av Europaparlamentet är inte anställd hos gemenskaperna och omfattas således inte av definitionen. På motsvarande sätt omfattas inte riksdagsmännen vid Finlands riksdag av den straffrättsliga tjänstemannadefinitionen och strafflagens mutbrottsstadganden kan således inte tillämpas på dem i deras riksdagsmannaupdrag. Ledamöterna vid Europeiska unionens råd, dvs. de nationella ministrarna, omfattas inte heller av definitionsstadgandet. Det är inte på-

kallat att i definitionen inbegripa personer som representerar en medlemsstat vid något beslutsfattande organ.

Anställda vid investeringsbanken och det monetära institutet omfattas av definitionsstadgandet, fastän personalstadgarna inte tillämpas på dem. Den ifrågavarande personalen tjänstgör vid institutioner som grundats genom grundfördraget och som finansieras av unionen. De fattar också beslut gällande användningen av unionens medel, till exempel gällande strukturfonderna, så man har ansett det påkallat att inbegripa dem i definitionen.

I definitionsstadgandet har endast de mest betydelsefulla nuvarande organen uppräknats, men stadgandet kan tillämpas på alla anställda hos Europeiska gemenskaperna, oberoende av vid vilket egentligt organ eller annat organ grundat med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag de arbetar. Definitionen omfattar alltså också sådan personal som arbetar vid andra än de i stadgandet särskilt nämnda organen. Sådana är till exempel Centralen för utveckling av den europeiska yrkesutbildningen och den Europeiska miljöcentralen, vilka grundats genom rådets förordning. Definitionen har på detta sätt lämnats öppen, eftersom Europeiska unionen ständigt utvecklas och de organ som verkar inom den förändras i takt med utvecklingen. Definitionen kan dock inte tillämpas på personer anställda vid organ grundade av medlemsstaterna (till exempel Europeiska polisämbetet).

Definitionsstadgandet gäller också personer som på basis av uppdrag handhar en uppgift given av ett av Europeiska gemenskapernas organ eller ett organ grundat med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag. Det kan vara fråga om en person som ställts till Europeiska gemenskapernas förfogande av en medlemsstat eller ett offentligt eller privat organ och som handhar motsvarande uppgifter som de anställda hos Europeiska gemenskaperna. Sådana personer är till exempel av medlemsstaterna utsända specialister som arbetar för gemenskaperna. Definitionen avser dock inte nationella tjänstemän som besöker rådets eller kommissionens arbets- eller expertgrupper.

Paragrafens definition motsvarar, gällande anställda hos Europeiska gemenskaperna, huvudsakligen innehållet i protokollet i anslutning till konventionen gällande skyddande av Europeiska unionens ekonomiska in-

tressen och i konventionen gällande korruption, vilka beretts inom ramen för Europeiska unionens samarbete regeringar emellan i rättsliga frågor och inrikesfrågor. De förutnämnda konventionerna innehåller dock också övriga och dels avvikande förpliktelser om att utvidga tillämpningsområdet för kriminaliseringar gällande mutbrott. Dessa förpliktelser är dels sådana som det inte är ändamålsenligt att i detta sammanhang bringa i kraft.

1.4. 17 kap. Om brott mot allmän ordning

1.4.1. Kapitelmotivering

1.4.1.1. Gällande lagstiftning

1.4.1.1.1. Stadgandena i 16 kap. strafflagen

I den gällande lagstiftningen bildar brotten mot allmän ordning inte någon klart avgränsad helhet. Hur regleringen av dessa brott sist och slutligen gestaltat sig beror i stor utsträckning på definitionen av begreppet "allmän ordning". Merparten av de brott som avses här riktar sig inte direkt mot någon bestämd person och inte heller äventyrar eller stör de i egentlig mening myndigheternas verksamhet på samma sätt som de brott som nämns i lagförslaget 16 kap. Eftersom brotten mot allmän ordning emellertid väcker anstöt och irritation förutsätts myndigheterna ingripa mot dem. Till följd av de förpliktelser som brotten innebär för myndigheterna råder det delvis ett fast samband mellan stadgandena om brott mot allmän ordning och de straffstadganden som skyddar myndigheterna och deras uppgifter. Typiskt för stadgandena om brott mot allmän ordning är att dessa brott ofta måste beskrivas med kontroversiella och värdeladdade begrepp.

Gällande 16 kap. strafflagen innehåller både stadganden om brott mot offentliga myndigheter och stadganden om brott mot allmän ordning. Stadganden om brott som i själva verket riktar sig mot båda dessa är 16 kap. 3—5 §§ om våldsam motstånd mot tjänsteman i folksamling, övriga våldsbrott, plundring av allmän eller enskild egendom samt störande av allmän säkerhet och ordning. En redogörelse för dessa stadganden ges i samband med motiveringen till lagförslaget 16 kap.

I det andra skedet av strafflagsrevideringen ändrades 16 kap. 7 § om väpnat störande av allmän ordning. Detta brott gör sig den skyldig till som för att begå ett brott som nämns i 12 eller 16 kap. värvar eller samlar beväpnat manskap.

I gällande 16 kap. 8 § 1 mom. stadgas om offentlig uppmaning till brott, offentlig uppmaning till grovt brott och offentlig uppmaning till lagöverträdelse. Den som offentligen i en folksamling eller genom skrift eller annan framställning, som bringats till allmän kännedom, uppmanar eller försöker förleda till brott gör sig enligt paragrafens 1 mom. skyldig till offentlig uppmaning till brott. För att uppmaningen skall vara straffbar förutsätts det inte att någon verkligen följer den och begår ett brott. Om uppmaningen leder till att ett brott begås kan vederbörande ställas till ansvar för detta såsom anstiftare eller medhjälpare, enligt stadgandena om delaktighet.

Till offentlig uppmaning till grovt brott enligt paragrafens 2 mom. (578/95) gör sig den skyldig som på det sätt som avses i 1 mom. uppmanar eller försöker uppmana till folkmord, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, uppror, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, rån, grovt rån, brott som avses i 34 kap. 1—6 eller 11 § eller sådant farligt militärt brott som avses i 45 kap. 5, 8, 10, 18 eller 20 § strafflagen.

Till offentlig uppmaning till lagöverträdelse gör sig enligt paragrafens 3 mom. (987/74) den skyldig som på det sätt som avses i 1 mom. uppmanar till olydnad mot lag eller laga stadga.

Brottet egenhandsrätt, som regleras i gällande 16 kap. 14 § 1 mom., kan delvis anses vara riktat mot allmän ordning. Den som olovligen pantar något till sig eller annorledes tar sig rätt gör sig skyldig till detta brott. Usurpation av tjänstemannabefogenhet enligt paragrafens 2 mom. kan däremot anses som ett huvudsakligen mot offentliga myndigheter riktat brott.

I 16 kap. 16 § stadgas om förstörande av offentlig kungörelse. För detta brott skall enligt stadgandet den dömas som olovligen avlägsnar eller förstör en offentlig kungörelse som av en myndighet har satts upp till allmänt påseende. Straffstadgandet om skymfande av Finlands flagga, som tidigare fanns i denna paragraf, har överförs till 8 §

1 mom. (588/95) lagen om Finlands flagga. Den som obehörigen använder republikens presidents flagga eller annan statsflagga eller använder sådan Finlands flagga som i strid med lagen har försetts med bitecken, eller i egenskap av Finlands flagga saluför flagga, som till färg eller proportioner klart avviker från flagga som avses i nämnda lag eller med stöd av den givna stadganden och bestämmelser bryter mot 8 § 2 mom. lagen om Finlands flagga. Enligt 3 § lagen om Finlands vapen (381/78) straffas den som saluför Finlands vapen i ett utförande som väsentligt avviker från beskrivningen av Finlands vapen i 1 § i nämnda lag.

Underlåtenhet att anmäla grovt brott enligt 16 kap. 19 § strafflagen och gynnande av brott enligt 16 kap. 20 § strafflagen kan anses som brott mot allmän ordning. Dessa brott anses i denna proposition rikta sig närmast mot rättsskipningen och en närmare redogörelse för dem ges därför i motivering-
en till det föreslagna 15 kap.

Enligt 16 kap. 22 § strafflagen, som härstammar från år 1889, är det straffbart att värva finsk (eller rysk) man till främmande makts krigstjänst. Paragrafen innehåller dessutom en hänvisning till landsförräderibrotten i sådana fall då någon anskaffar krigsfolk åt fienden. Från år 1889 härstammar också 16 kap. 23 § enligt vilken den straffas som genom falsk uppgift eller annat bedrägligt medel förleder finsk man till utflyttning ur landet. Försök till detta brott är straffbart.

Såsom riktade mot allmän ordning ansågs de brott om vilka tidigare stadgades i 16 kap. 24 och 25 §§. Dessa stadganden upphävdes i totalrevideringens andra skede.

I 16 kap. finns dessutom ett straffstadgande om spridning av våldsskildring. Den som saluför, till uthyrning bjuder ut eller överlåter eller i detta syfte tillverkar eller i landet inför film eller annan upptagning innehållande rörliga bilder, i vilken framställs rått våld döms till straff enligt 16 kap. 26 § 1 mom. I paragrafens 2 mom. begränsas tillämpningen av detta stadgande. Enligt detta skall straffstadgandet inte tillämpas om det kan anses befogat att återge våld på grund av att filmen eller upptagningen är av en sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den har ett uppenbart konstnärligt värde kan anses befogat att återge våld. Har den framställning som filmen eller upptagningen innehåller

granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning (299/65) eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87), skall 1 mom. inte heller tillämpas. Om tillverkaren eller importören av en upptagning uppenbart har haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen, skall för tillverkningen eller importen inte dömas till straff med stöd av 1 mom. I 16 kap. 27 § stadgas om förverkande till staten av film eller upptagning som innehåller våldsskildring.

1.4.1.1.2. Övriga strafflagstadganden

Såsom brott riktade mot allmän ordning anses i förslaget också vissa fridsbrott som inte direkt är riktade mot någon enskild person. På vissa platser, i vissa situationer och inom vissa livsområden förutsätts det att skälig respekt visas för människors känslor och övertygelser.

En liknande grupp av brott utgör brotten mot trosfrid om vilka det stadgas i 10 kap.. Enligt 10 kap. 1 § skall den som offentligen hädar Gud dömas för hädelse av Gud. Enligt kapitlets 2 § skall den som offentligen smäddar eller skymfar vad som inom ett i Finland verksamt trossamfund i övrigt hålls heligt dömas för brott mot trosfrid. Enligt kapitlets 3 § skall den som med våld eller hot om våld hindrar ett i Finland verksamt trossamfund att förrätta gudstjänst, kyrklig handling eller religionsutövning dömas för hindrande av religionsutövning. Enligt den sistnämnda paragrafens 2 mom. är också försök straffbart. Enligt kapitlets 4 § 1 mom. skall den som genom att föra oljud eller på annat sätt väcka förargelse uppsåtligt stör i 3 § nämnd gudstjänst, kyrklig förrättning eller religionsutövning dömas för störande av religionsutövning. För störande av begravnings skall enligt kapitlets 4 § 2 mom. den dömas som på sagda sätt stör begravnings, då denna inte är en kyrklig förrättning.

I 19 kap. strafflagen stadgas om äktenskapsbrott. De flesta av kapitlets ursprungliga stadganden har upphävts, straffstadgandena om utomäktenskapliga förbindelser år 1948 och stadgandet om trolovning såsom gift år 1987. De ursprungliga stadgandena om tvegifte från år 1889 är fortfarande i

kraft. Enligt 19 kap. 4 § 1 mom. strafflagen är det fråga om tvegifte om en gift man ingår äktenskap med en ogift kvinna eller en gift kvinna med en ogift man. En särskild straffskala gäller i det fall att omständigheterna är synnerligen mildrande. Enligt paragrafens 2 mom. straffas också den ogifte, om han visste att den andra var gift. Enligt 19 kap. 5 § strafflagen är det fråga om tvegifte om en man och en kvinna som bägge är gifta på varsitt håll från förra gifternas med varandra. Också i detta stadgande finns en särskild straffskala för det fall att omständigheterna är synnerligen mildrande.

Stadganden om blodskam finns för närvarande i 20 kap. 7 § om sedlighetsbrott. Enligt paragrafens 1 mom. skall den som har samlag med eget barn eller dess avkomling straffas för blodskam med avkomling. Endast den äldre parten straffas för gärningen. Om t.ex. ett fullvuxet barn har samlag med sin förälder gör sig endast föräldern skyldig till en straffbar gärning. Enligt paragrafens 2 mom. som gäller blodskam mellan syskon är samlag mellan broder och syster eller halvbroder och halvsyster straffbart. Den gällande lagstiftningen avspeglar den uppfattningen att blodskamsstadgandet skall skydda framförallt barnen och familjrelationerna medan barnen ännu är unga och bor tillsammans med sina föräldrar. Enligt förslaget skall stadganden om barns sexuella självbestämmanderätt tas in i 20 kap. om sexualbrott. Stadgandena om sexuellt umgänge mellan släktingar motiveras närmast med att denna typ av förhållanden väcker allmän anstöt.

Koppleri och handlingar som sårar tukt och anständighet och därigenom åstadkommer förargelse kan anses som brott mot den allmänna ordningen. Stadganden om dessa brott finns i 20 kap. 8 § om koppleri samt i 20 kap. 9 § om offentlig kränkning av sedligheten och om uppmaning till otukt mellan personer av samma kön. Strafflagens 20 kap. reviderades år 1971.

I 24 kap. strafflagen stadgas om fridsbrott. De flesta av kapitlets stadganden skyddar hemfriden eller privatlivet överhuvudtaget. Vissa av stadgandena i 24 kap. kan emellertid anses skydda allmän ordning. Enligt 24 kap. 1 § 2 mom. (från år 1889) straffas den som bryter frid i hus, gård eller fartyg, där Kejsaren och Storfursten uppehåller sig, eller i hus där landets Ständer, eller stånd eller utskott å lantdag har sammanträde, eller i

ämbetsrum eller rum där tjänsteförrättning sker, eller som utan fog underlåter att på tillsägelse avlägsna sig därifrån eller utan skälig anledning insmyger sig dit eller gömmer sig undan där. Enligt paragrafens 3 mom. är straffet strängare om brottet begås i uppsåt att göra våld på person eller skada på egendom, eller av någon som är försedd med vapen eller livsfarligt tillhygge eller annat skademedel, eller av två eller av flere gemensamt. Enligt 24 kap. 3 § 2 mom. (från år 1889) är det straffbart att uppsåtligen slå in fönster eller kasta in sten eller annat eller att med vapen skjuta på ett sådant ställe som nämns i 24 kap. 1 § 2 mom. Enligt 24 kap. 3 a § 2 mom. är det straffbart att av illvilja eller självsvåld på ett ställe av nämnt slag störa friden genom oljud eller annat oväsende eller genom att i uppenbar avsikt att störa annan orsaka upprigning till honom i telefonapparat. Också 24 kap. 4 § (från år 1889) gäller ett brott som måste anses vara riktat mot allmän ordning. Enligt detta stadgande straffas den som olovligt från en grav borttager ett lik eller en del därav eller som utan lov förstör, undanskaffar eller styckar ett lik som inte är jordat eller som förövar ofog å lik eller obehörigen förstör eller skadar en grav eller gör ofog på den. Inom ramen för strafflagsprojektet har ett förslag till revidering av 24 kap. strafflagen färdigställts (Rauhan, yksityisyyden ja kunnian loukkamisesta, strafflagsprojektets förslag, justitieministeriets lagberedningavdelnings publikation 7/1994).

I 42 kap. strafflagen stadgas om brott emot föreskrift till statens säkerhet eller allmän ordning. Mot allmän ordning riktar sig för det första brott av det slag som nämns i 42 kap. 2 §. Enligt paragrafens 1 mom. straffas den som bryter emot föreskrifter om överskridande av Finlands gräns eller gör försök därtill eller genom anskaffning av för gränsens överskridande avsedda hjälpmedel gör sig skyldig till förberedelse till brott emot nämnda föreskrifter. Enligt paragrafens 2 mom. jämställs medhjälp med brott som nämns i 1 mom. Enligt paragrafens 3 mom. skall en utlänning som har gjort sig skyldig till ett brott enligt denna paragraf och som med anledning därav utvisas ur landet inte ställas under åtal för detta brott, såframt inte den myndighet som har beslutit om hans utvisande tillika förordnat att sådant åtal skall väckas.

Enligt 42 kap. 5 § strafflagen straffas den

som i avsikt att vilseleda en enskild person begagnar pass, arbetsintyg eller dylikt bevis som är utfärdat för annan. Enligt 42 kap. 5 a § (44/19) straffas den som offentligen eller i samkväm bär sådan uniform som inte åtföljer hans rang eller tjänst, eller orden eller annat utmärkelsetecken som inte tillkommer honom. Straffet är strängare om han gjorde det i avsikt att vilseleda en annan person eller myndighet eller om en civil person utan vederbörligt tillstånd använder militärdräkt.

I det andra skedet av totalrevideringen ändrades ofogsstadgandet i 42 kap. 7 § strafflagen. Enligt stadgandet är det fråga om ofog när någon på allmän väg, gata eller farled eller på något annat offentligt ställe eller vid offentlig förrättning eller allmän sammankomst stör lugnet genom oljud eller svordom eller förövar annat ofog. På falskt alarm och grundlösa nödanrop tillämpas 34 kap. 10 §. Stadganden om sådana gärningar finns också på andra ställen. Enligt 38 kap. 5 § är det straffbart att störa post- och teletrafik genom att med en radioanläggning eller över ett telenät av okynne sända störande meddelanden.

Fortfarande är 42 kap. 8 § strafflagen i kraft. Enligt denna paragraf bestraffas den som mot betalning befattar sig med spådom, signeri eller dylik vidskepelse.

I 43 kap. 4 § stadgas om s.k. äventyrligt spel, dvs. hasardspel. Enligt paragrafens 1 mom. straffas den som håller hus för bedrivande av äventyrligt spel eller som på värds-hus eller annat offentligt ställe föranstaltar sådant spel. Enligt paragrafens 2 mom. straffas ägare av eller föreståndare för värds-hus eller annat dylikt offentligt ställe, som tillåter att äventyrligt spel bedrivs där och, om brottet förtjänar det, skall han dessutom förklaras oberättigad att utöva eller förestå värds-husrörelse eller annan sådan näring. Enligt paragrafens 3 mom. är det straffbart att delta i äventyrligt spel. Enligt paragrafens 4 mom. skall pengar och annat gods som påträffas på spelbordet eller i spelbanken dömas förbrutna. År 1991 fogades till paragrafen ett 5 mom. enligt vilket det som stadgas i 1-4 mom. inte gäller sådan lovlig kasinoverksamhet som bedrivs enligt lotterilagstiftningen. I det sammanhanget kompletterades lotterilagen (491/65) med stadganden om kasinoverksamhet.

I 43 kap. finns dessutom en 7 § enligt vilken den straffas som förleder en person som

inte har fyllt 18 år att förtära rusgivande dryck så att han blir drucken. Enligt 43 kap. 8 § skall en värd eller föreståndare för ett utskänkningsställe straffas om han underlåter att lämna en sådan person vård som på utskänkningsstället befinns vara så drucken att han är i behov av tillsyn. Om brottet förtjänar det skall han dessutom förklaras oberättigad att utöva eller förestå utskänkning. Alkohollagstiftningen har utvecklats så att dessa stadganden i praktiken är obehövliga.

Också i 44 kap. finns det kriminaliseringar som närmast kan anses skydda allmän ordning, även om kapitelrubriken anger att kapitlet handlar om brott emot föreskrift till skydd för liv, hälsa eller egendom. Av dessa stadganden kan nämnas 44 kap. 13 § (från år 1889). Enligt denna paragraf straffas den som på allmän väg, gata eller torg kastar, håller, uthänger eller uppställer något så att annan eller annans byggnad eller inhägnad därav kan skadas eller orenas. Efter att lagen om avfallshantering (1072/93) stiftats har stadgandet inte längre någon praktisk betydelse. Enligt 44 kap. 14 § strafflagen gör sig den som avsevärt stör den allmänna flyg-, spår- eller sjötrafikens gång skyldig till störande av trafik. Enligt 44 kap. 19 § (från år 1889) straffas en lös person som innehar en dyrk eller falsk nyckel samt ett s.k. tjenstehjon som utan husbondens lov innehar dyrk, falsk nyckel, dubbel nyckel eller huvudnyckel till lås som är i husbondens värjo. Enligt 44 kap. 21 § (från år 1889) är det straffbart att olovligen lossa skott eller avbränna fyrverkeri eller eldfångda ting. Justitieministeriet bereder en separat revidering av 44 kap. strafflagen.

Enligt 44 kap. 7 § strafflagen straffas den som underlåter att hålla ett sådant husdjur eller ett vilt djur instängt eller säkert bundet som han äger eller har uppsikt över och som honom vederbörligen är farligt för människor. I 44 kap. 8 § strafflagen stadgas straff för den som utan nöd tvång hetsar hund på folk eller på dragare eller på annat husdjur (1 mom.) och den som äger eller vårdar en hund och inte avhåller eller försöker avhålla hunden från angrepp på människor eller husdjur. Detaljerade stadganden om hållande av hund finns dessutom i 8 kap. jaktlagen (615/93).

1.4.1.1.3. Övriga straffstadganden som skyddar den allmänna ordningen

Utanför strafflagen finns ett flertal straffs-

tadganden som närmast kan anses skydda allmän ordning.

Lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/27) gäller spridning av pornografiska bilder, framställningar och produkter. Enligt lagens 1 § straffas den som offentligen eller med undvikande av offentlighet håller till salu eller säljer eller eljest utsprider eller på ställe som är tillgängligt för allmänheten utställer tryckalster, skrift, bildlig framställning eller annat alster som sårar tukt eller anständighet, eller för spridning eller utställande förfärdigar eller i sådant syfte innehar dylikt alster eller tillkännager, hur sådant kan erhållas, även om endast en del av den till brottet hörande verksamheten utförs inom landet. Det är här fråga om ett s.k. politibrott som är kriminaliserat i 42—44 kap. strafflagen eller utanför strafflagen och inte förenat med strängare straffhot än böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt lagens 1 § 2 mom. är också medhjälp till det nämnda brottet straffbart. Enligt paragrafens 3 mom. skall 46 kap. 4 och 5 §§ strafflagen, som gäller smuggling tillämpas, på införsel till landet eller utförsel från landet då detta sker i syfte att sprida eller utställa i lagen avsedda alster, samt på försök därtill. I fråga om spridning av osedliga publikationer gäller särskilda stadganden bl.a. om tvångsmedel, konfiskation och övervakning av lagens efterlevnad.

Det straffrättsliga ansvaret för nämnda brott, och även för andra brott som begås i förening med tryckskrifter, bildliga framställningar eller på därmed jämförbara sätt eller i rundradioprogram, regleras dessutom i tryckfrihetslagen, lagen om filmgranskning, lagen om förrättande av filmgranskning (300/65), radioansvarighetslagen (219/71), kabelsändningslagen (307/87), lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram och radiolagen (517/88).

Också brott mot polislagen kan i vissa avseenden anses vara riktade mot allmän ordning. Enligt 51 § polislagen gör sig den skyldig till brott mot polislagen som uppsåtligt 1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförande av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter, 2) vägrar lämna en polisman personuppgifter som avses i 10 § 1 mom., 3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en

polisman enligt 21 § ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat, 4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 §, eller 5) utan anledning tillkallar en polis eller uppsåtligt försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter. Detta straffstadgande skall inte tillämpas om för brottet i någon annan lag stadgas strängare straff.

År 1928 stiftades förordningen innefattande allmän ordningsstadga för landsbygden (219/28). Förordningen innehåller ett antal förbud om vilka det delvis stadgas också i andra sammanhang. I förordningen innefattande allmän ordningsstadga för landsbygden ges bl.a. följande förbud och föreskrifter:

- förbud mot folksamling så att oordning uppstår eller trafiken hindras (1 § 1 mom.),
- förbud mot att utan giltig anledning uppehålla sig på järnvägsstation, ångbåtsbrygga eller annan allmän plats (1 § 2 mom.),
- förbud mot att på allmän väg eller annan allmän plats ordna idrottsövningar, tävlingar och lekar så att men eller fara för människor eller hinder för trafiken kan uppstå (5 §),
- förbud mot sådant ofog som avses i strafflagen (6 §),
- förbud mot att av okynne på vägg, port, plank, pelare el.dyl. vid allmän plats skriva, rita eller annorledes framställa ord, bilder eller andra tecken (7 § 1 mom.),
- förbud mot att ställa ut tryckalster, skrift eller bildlig framställning som sårar tukt eller anständighet (7 § 2 mom.),
- förbud att på allmän plats el.dyl. uppträda eller uppföra sig så att anständigheten därigenom såras (8 §),
- förbud mot kortspel under bar himmel på allmän plats (9 § 1 mom.),
- förbud mot bedrivande av äventyrligt spel (9 § 2 mom.),
- föreskrifter om utplacering och förstörande av meddelanden, tillkännagivanden o.dyl. (10 och 11 §§),
- föreskrifter om handel på torg och andra allmänna platser (3 kap.) och
- föreskrifter om övervakning av personer från annan ort (4 kap.).

Den allmänna ordningsstadgan för landsbygden har ingen större praktisk betydelse eftersom den i stor utsträckning endast upprepar förbud och påbud som finns i annan lagstiftning. Dessutom kan kommunerna enligt 7 § kommunallagen (365/95) och har med stöd av motsvarande stadganden i tidigare kommunallagar kunnat utfärda ord-

ningsstadgor för att främja allmän ordning och säkerhet. Böter för brott mot dessa ordningsstadgor utdöms av allmän underrätt. Finlands Kommunförbund har utarbetat normalförslag till sådana ordningsstadgor, men de ordningsstadgor som fullmäktige godkänner varierar till sitt innehåll beroende på de lokala förhållandena och uppfattningarna.

Också på andra ställen än i strafflagen finns det stadganden om orsakande av olika typer av störningar och om motstånd mot personer som upprätthåller ordningen.

Enligt 2 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77) får passagerare inte genom oväsen eller annars genom sitt uppträdande störa andra passagerare eller föraren. Passagerare skall åtyda sådana av föraren givna föreskrifter som behövs för upprätthållandet av ordning och säkerhet. Under de förutsättningar som anges i lagen kan föraren vägra att som passagerare ta med en person som orsakar störning eller avslägsna en sådan passagerare. Straffstadgandet finns i lagens 5 § 1 mom. Den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra förare eller passagerare, som bistår föraren på dennes begäran att fullgöra i lagen avsedd uppgift för upprätthållande av ordning och säkerhet i trafikmedel eller som eljest avsiktligt gör hinder åt föraren eller passagerare som bistår föraren i fullgörandet av sagda uppgift skall, om inte strängare straff stadgas annorstädes i lag, dömas för våldsamt uppträdande i trafikmedel i kollektiv trafik. På brott riktat mot förare eller passagerare som bistår honom skall stadgandena i 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen inte tillämpas.

Motsvarande reglering ingår i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik. Enligt lagens 12 § 1 mom. skall den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en biljettkontrollör att utföra i lagen avsedd kontrollverksamhet eller som eljest uppsåtligt gör hinder åt kontrollören i fullgörandet av sagda uppgift skall, om inte strängare straff stadgas annorstädes i lag dömas för motstånd mot biljettkontrollör. Straffstadgandet i 12 § 2 mom. gäller vilseledande av biljettkontrollör. På de nämnda brotten skall enligt stadgandets 3 mom. inte tillämpas 16 kap. 1, 2 och 20 a §§ strafflagen.

En liknande reglering finns också i lagen om bevakningsföretag. En väktare har enligt denna lag rätt att från ett bevakningsområde avslägsna den som på sannolika grunder kan

misstänkas komma att göra sig skyldig till brott mot bevakningsobjektet eller som stör eller äventyrar säkerheten. Väckaren har rätt att vid behov bruka maktmedel. I lagens 6 § finns ett straffstadgande om våldsamt uppträdande mot väktare.

I lagen om allmänna sammankomster finns vissa straffstadganden som tryggar den allmänna ordningen. Enligt lagens 6 § får ingen infinna sig beväpnad till allmän sammankomst. Detta gäller dock inte bärande av vapen som hör till tjänstedräkt. I lagens 13 § finns ett straffstadgande. Att ordna en allmän sammankomst utan en sådan förhandsanmälan som stadgas i 3 § är straffbart enligt lagens 12 § 1 mom. Enligt 12 § 2 mom. kan ordföranden för eller föranstaltaren av en allmän sammankomst straffas bl.a. om han tillåter oordning. Enligt lagens 14 § är det straffbart att vägra behörig myndighet tillträde till allmän sammankomst.

I lagen om offentliga nöjestillställningar finns ett antal i praktiken ofta tillämpade straffstadganden om allmän ordning. Enligt lagens 18 § 1 mom. döms den som olovligt föranstaltar en tillställning för vars föranstaltande tillstånd av myndighet erfordras, eller bryter mot föreskrifter om anordnande av sådan. Enligt lagens 18 § 2 mom. döms den som på annat sätt bryter mot nämnda lag eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser. Enligt lagens 18 § 3 mom. skall den som begår våld mot ordningsman, hotar honom eller gör honom förfång straffas så som stadgas i 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. Enligt lagens 19 § skall den som stör en nöjestillställning genom att på ett förgelseväckande sätt uppträda berusad eller som på annat sätt väcker förgelse dömas för störande av nöjestillställning. Vid nöjestillställningar övervakas ordningen dels av polisen, dels av ordningsmän, och lagens 10-12 §§ som gäller dem skall i tillämpliga delar iaktas också i fråga om sådana ordningsmän som avses i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser (10 § 2 mom.) samt enligt 25 § 2 mom. friluftslagen också i fråga om lägerområdets ordningsmän.

I alkohollagen finns vissa stadganden som tryggar den allmänna ordningen. Enligt 58 § 1 mom. alkohollagen är det förbjudet och enligt fortfarande gällande 93 § i 1968 års alkohollag straffbart att förtära alkohol i följande fall, om annat inte följer av alkohollagens övriga stadganden: 1) på ställen där

detaljhandel med alkoholdrycker bedrivs samt i andra öppna handelsrörelser, 2) i restauranger och på andra ställen där allmänheten mot betalning får mat och förfriskningar, 3) i lokaler och på andra ställen där offentliga tillställningar ordnas samt 4) på fartyg samt i tåg, bussar och andra för allmänheten avsedda färdmedel i inrikes trafik. Polisen kan enligt 58 § 2 mom. alkohollagen, när upprätthållande av den allmänna ordningen så förutsätter, förbjuda förtäring av alkoholdrycker på allmän plats. Också de övriga straffstadgandena i alkohollagstiftningen skyddar indirekt den allmänna ordningen.

I lagstiftningen om egg- och skjutvapen finns ett antal viktiga stadganden som gäller den allmänna ordningen.

Enligt lagen om eggvapen indelas eggvapen i två grupper. Med farligt eggvapen och därmed jämförbart vapen avses i lagen vapen eller redskap som är avsett att skada annan eller vars egenskaper gör att det lämpar sig härför. Som exempel på farliga eggvapen och därmed jämförbara redskap nämns i lagen och förordningen om eggvapen (409/77) dolk, stilett, bajonett, fjäderbatong, knogjärn, svärd, djungelkniv, kastkniv och med dessa jämförbart eggvapen ävensom av kätting, kabel, metallrör eller vajer tillverkat och med dessa jämförbart tillhygge. Till den andra gruppen av eggvapen hör slidkniv eller annat sådant eggvapen som är avsett att vara arbetsredskap eller för annat godtagbart bruk, men lämpar sig för förövande av brott mot liv eller hälsa eller för hot om sådant brott. Enligt lagens 2 och 5 §§ är det förbjudet att olovligen till landet införa och likaså att tillverka farliga eggvapen för försäljning samt att handla med sådana vapen. Också försök till sådant brott är straffbart enligt de nämnda paragraferna. Enligt lagens 3 och 6 §§ är det förbjudet att inneha farligt eggvapen på allmän plats eller vid allmän sammankomst eller vid annan offentlig tillställning, såframt godtagbart skäl för innehavet inte föreligger. Enligt lagens 4 och 7 §§ är det förbjudet att inneha slidkniv eller annat sådant eggvapen på allmän plats eller vid allmän sammankomst eller vid annan offentlig tillställning, om innehavet inte är nödvändigt för vederbörandes arbete eller om inte annat godtagbart skäl för innehavet föreligger.

Lagen och förordningen angående skjutvapen och skjutförnödenheter (33 och 34/33)

utgår från att tillverkning och införsel av, handel med samt anskaffande och innehav av skjutvapen och skjutförnödenheter är tillåtna endast på grund av därtill meddelat tillstånd. De viktigaste straffregleringarna ingår i 5 och 5 a §§ lagen angående skjutvapen och skjutförnödenheter, nedan lagen om skjutvapen. För skjutvapenbrott enligt 5 § straffas den som

1) utan tillstånd innehar skjutvapen,

2) till annan säljer eller på annat sätt överlåter eller lånar ut skjutvapen eller skjutförnödenheter i strid mot lagen om skjutvapen eller med stöd av den utfärdade stadganden,

3) i strid mot ifrågavarande lag eller med stöd av den utfärdade stadganden modifierar skjutvapen så att det är lätt att hålla dolt genom att dess pipa eller kolv förkortas, eller modifierar ett enskottsvapen eller halvautomatvapen till ett serieeldvapen, eller innehar sådant modifierat skjutvapen,

4) i strid mot ifrågavarande lag eller med stöd av den utfärdade stadganden tillverkar, importerar, exporterar eller saluför skjutvapen, delar till skjutvapen eller skjutförnödenheter eller

5) bryter mot stadgandena om besiktning av skjutvapen eller som saluför, säljer eller på annat sätt överlåter skjutvapen eller skjutförnödenheter som enligt stadgandena skall underkastas besiktning, men som inte har besiktats och godkänts.

Straffstadgandet är subsidiärt. Det skall inte tillämpas om strängare straff för brottet stadgas på annat ställe i lag. För skjutvapenförseelse skall enligt lagens 5 a § den dömas som i strid med denna lag eller med stöd av stadganden som utfärdats med stöd av den

1) innehar skjutförnödenheter,

2) försummar att inom utsatt tid utverka tillstånd att inneha skjutvapen efter att ha anskaffat vapnet lagligen eller infört det i landet för ett tillfälligt besök,

3) förvarar eller transporterar skjutvapen eller skjutförnödenheter,

4) försummar att göra anmälan eller överlåta eller förete handling eller anteckning i den,

5) försummar bokföringen eller sin skyldighet att förvara bokföringsmaterial eller att överlåta det till polisen, eller

6) på annat sätt underlåter att iaktta en föreskrift som en myndighet har utfärdat inom sin behörighet.

Också stadgandet om skjutvapenförseelse är subsidiärt. Det skall inte tillämpas om

strängare straff för brottet stadgas i annan lag.

En revidering av stadgandena om vapenbrott kommer att beredas av en särskild arbetsgrupp.

Vad som i 42 kap. 2 § strafflagen stadgas om överskridande av Finlands gräns kompletteras av vissa stadganden i annan lag.

Enligt 21 § passlagen (642/86) skall den som reser ut ur landet utan behövligt pass eller inte iakttar begränsningarna av passets giltighetsområde dömas för passförseelse, om inte strängare straff för gärningen stadgas i annan lag. I 10 § lagen om gränsszon stadgas om överträdelse av den nämnda lagen eller stadganden som har utfärdats med stöd av den. Stadgandet om överträdelse av lagen om gränsszon skall tillämpas såfram strängare straff för gärningen inte stadgas annorstädes i lag. Enligt paragrafens 2 mom. skall gärningsmannen dömas för grov överträdelse av lagen om gränsszon om brottet, med beaktande av de omständigheter i sin helhet, vilka föranlett brottet och framgår av detsamma, anses grovt. Med stöd av stadgandet är det straffbart att t.ex. olovligen vistas och röra sig inom gränsszonen samt att utomhus inom gränsszonen, utan särskilt tillstånd av polismyndighet, inneha skjutvapen och skjutförnödenheter, sprängämnen, fotografiapparater och fotografiförnödenheter.

I utlänningslagen stadgas straff för utlänningsförseelse, arbetstillståndsbrott av arbetsgivare, utlänningsförseelse av arbetsgivare och ordnande av olaglig inresa. Enligt lagens 63 § gör sig en utlänning skyldig till utlänningsförseelse, om han 1) uppehåller sig i Finland utan sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs eller utför förvärvsarbete i landet utan behövligt arbetstillstånd eller 2) försummar anmälningsskyldigheten eller en uppmaning att inställa sig för att lämna upplysningar om sin vistelse. Enligt lagens 64 § gör sig en arbetsgivare eller dennes företrädare skyldig till arbetstillståndsbrott om han anställer eller i sin tjänst håller en utlänning som saknar behövligt arbetstillstånd. Det anses under vissa förutsättningar vara fråga om arbetstillståndsbrott av arbetsgivare även när en entreprenad eller underentreprenadgivare låter utföra arbete med hyrd arbetskraft, om arbetslagarna inte har de arbetstillstånd som krävs. Det är fråga om en utlänningsförseelse av arbetsgivare enligt lagens 64 a § när en arbetsgivare, en entreprenadgivare eller underentrepren-

nadgivare eller den som låter utföra arbete ger myndigheterna felaktiga eller vilseledande uppgifter om en utländsk arbetstagares anställningsvillkor el.dyl. Enligt lagens 64 b § skall straff för ordnande av olaglig inresa ådömas den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning 1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning medveten om att denna inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa, 2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en i föregående punkt nämnd utlänning eller 3) till någon annan överlåter ett felaktigt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa.

De straffstadganden som gäller vård och skydd av djur anses åtminstone delvis skydda allmän ordning och säkerhet. Enligt rättsordningen har djur inga rättigheter men människor är skyldiga att behandla djur korrekt. Osaklig eller grym behandling av djur kränker de rådande uppfattningarna om hur djur skall behandlas och väcker således anstöt eller förargelse.

Stadganden om djurtransport ingår i 46 § vägtrafiklagen (267/81), 27, 28 och 59 §§ förordningen om befordran på järnväg (714/75) samt i förordningen om transport av djur (491/96).

De mest centrala bestämmelserna om behandling av djur ingår i den nya djurskyddslagen (247/96). Djurskyddslagens straffstadganden finns i dess 53, 54 och 56 §.

I 54 § djurskyddslagen stadgas om djurplågeri. Den som behandlar ett djur i strid med 3-6, 8, 29, 32 eller 33 § djurskyddslagen eller stadganden eller bestämmelser som utfärdats med stöd av dem, gör sig skyldig till djurplågeri. De ifrågavarande stadgandena gäller allmänna principer som skall tillämpas vid behandling av djur, förvaringsplats för djur, vård och behandling, djurförädling och genteknik, transport av djur, avlivning av djur samt slakt och åtgärder i anslutning till detta. Som djurplågeri straffas också användning av i 12 § avsedda redskap, anordningar och ämnen. Djurplågeri är likaså enligt djurskyddslagen ett förfarande i strid med 7 § om åtgärder som utförs på djur, 9 § om påverkande av djurens prestationsförmåga, 10 § om påverkande av djurens produktionsförmåga och 11 § om tvångsmatning av djur. Också den som importerar eller försöker importera djur i strid med förbudet i 28 § djurskyddslagen, straf-

fas för djurplågeri. En förutsättning för straffbarhet är i samtliga fall att gärningen utförts uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Lindrigare försummelser och överträdelser av djurskyddslagens stadganden än vad som avses ovan, har kriminaliserats som i 53 § avsedd djurskyddsförseelse.

Den som döms för djurplågeri, kan enligt 55 § djurskyddslagen samtidigt dömas att förverka sin rätt att hålla djur. Djurhållningsförbud kan också meddelas en person som lämnas obestraftad av skäl som avses i 3 kap. 3 § strafflagen, dvs. saknar förståndets bruk. Djurhållningsförbudet kan meddelas för viss tid eller så att det blir bestående, och det kan gälla hållande av vissa djurarter eller djurhållning i allmänhet. Djurhållningsförbud skall verkställas genast, trots att ändring har sökts.

I 56 § djurskyddslagen finns ett straffstadgande gällande brott mot den i 62 § stadgade tystnadsplikten.

Djurskyddslagen kompletteras av de detaljerade stadganden om behandling av djur som finns i djurskyddsförordningen (396/96).

Strafflagens stadganden om äventyrlig spel kompletteras av specialstadganden om lotterier, penningautomater, vadslagning och penninginsamling.

Enligt 1 § lotterilagen får lotteri föranstaltas endast med tillstånd av myndighet i syfte att skaffa medel för välgörenhet eller annat ideellt ändamål. Lotterilagens stadganden skall tillämpas på penning- och varulotterier samt på vadhållning och annan sådan verksamhet vid vilken den som mot betalning deltar däri utlovas vinst som bestäms genom utlottning eller annan av slumpen beroende förrättning, likaså kasinoverksamhet samt hållande av spelautomater och andra spelanordningar eller spel till begagnade mot betalning, så att spelaren som vinst kan få pengar, varor eller andra förmåner med penningvärde. Ett straffstadganden ingår i 6 § lotterilagen. Enligt paragrafens 1 mom. skall den som olovligt föranstaltar lotteri, för vilket myndighets tillstånd erfordras, säljer eller håller till salu lotter i sådant olovligt eller utomlands föranstaltat lotteri eller eljest främjar föranstaltandet av sådant dömas för lotteribrott. För brott mot lotteribestämmelserna skall enligt 6 § 2 mom. den dömas som på annat sätt bryter mot lotterilagen eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser.

Hänvisningar till straffstadgandet i lotterilagen finns i 18 § förordningen om varulotterier (824/69), 33 § penningautomatförordningen (676/67), 11 § bingoförordningen (623/80), 10 § tippningsförordningen (241/93), 12 § förordningen om totospel (236/95). Brott mot lagen om förströelseanordningar (164/95) skall enligt lagens 12 § bestraffas som förseelse som gäller förströelseanordning.

I lagen om penninginsamlingar (590/80) stadgas om penninginsamlingar. Med penninginsamling avses verksamhet vid vilken pengar insamlas genom vädjan till allmänheten och utan vederlag. Lagen tillämpas inte på uppbörd av kollekt bland deltagarna i offentlig religionsutövning som anordnas av religionssamfund. Den tillämpas inte heller på penninginsamling som anordnas medelst specialfrimärken med tilläggsavgift och lyxtelegram. Penninginsamling får föranstaltas i syfte att insamla medel för sociala, kulturella eller ideella ändamål eller för allmän medborgerlig verksamhet. I samband med penninginsamling får inte anordnas utlottning, tävling eller annan sådan verksamhet vid vilken utlovas en av slumpen beroende vinst som utfaller vid en särskild förrättning. Penninginsamling får inte heller föranstaltas med hjälp av kedjebrev eller på därmed jämförbart sätt så att den som medverkar får löfte om en del av pengarna eller annan ekonomisk fördel. För penninginsamling behövs i allmänhet tillstånd av en myndighet. För penninginsamlingsbrott skall enligt lagens 12 § 1 mom. den dömas som utan tillstånd föranstaltar penninginsamling eller försummar sin redovisningsskyldighet. Den som på annat sätt bryter mot lagen om penninginsamlingar skall för penninginsamlingsförseelse straffas enligt 12 § 2 mom.

1.4.1.2. Problem i den gällande lagstiftningen

Det största problemet när det gäller stadgandena om brott mot allmän ordning är att de är splittrade, oenhetliga och svåröverskådliga. Detta beror till stor del på sakens natur. "Allmän ordning" är ett värdeladdat uttryck, som beroende på sammanhanget kan ges varierande innebörd. Gemensamt för brotten mot allmän ordning är framförallt att de i allmänhet inte direkt kränker eller äventyrar några bestämda människors rättigheter och intressen i sig utan att de väcker anstöt

och förargelse och irritation. Människors uppfattningar om vilken typ av gärningar som väcker anstöt och förargelse varierar i hög grad.

Splittringen och oenhetligheten beror dels på det som anförs ovan, dels på den bristande systematiken i de regleringar som gäller allmän ordning. Straffstadgandena finns inte enbart i gällande 16 kap. strafflagen utan också i andra strafflagsskapitel och på andra ställen i lagstiftningen. Stadgandena har uppkommit utgående från de vid olika tidpunkter aktuella behoven. I sådana fall är det ofta svårt att utforma stadganden som tillsammans bildar en klart avgränsad och överskådlig helhet. Också strafflagens 16 kap. innehåller numera huvudsakligen två typer av stadganden, dels sådana som skyddar offentliga myndigheter och dels sådana som skyddar allmän ordning. Den gällande strafflagstiftningens stadganden om brott mot allmän ordning är således inte inplacerade i ett uttryckligen för dem reserverat naturligt sammanhang.

Uppfattningarna om det bästa sättet att skydda den allmänna ordningen kan variera från tid till annan. I den gällande strafflagstiftningen finns det följaktligen stadganden som enligt rådande uppfattning inte längre behövs. Numera anses det inte längre i samma utsträckning som tidigare behövas straffrättsliga regleringar som t.ex. kriminaliserar vissa uttryck som används inom litteraturen, konsten, massmedia och i liknande sammanhang. I rättspraxis tillämpas straffstadganden av denna typ betydligt återhållsammare än en bokstavlig tolkning av stadgandena skulle ge möjligheter till.

Stadgandena om brott mot allmän ordning är till vissa delar klart föråldrade och föga anpassade till dagens samhälle. De har tillkommit med tanke på samhällsliga förhållanden som inte längre existerar. Klart föråldrade straffstadganden är genom sin formella giltighet ägnade att allmänt inverka negativt på de straffrättsliga regleringarnas effektivitet. De myndigheter som övervakar lagstiftningens efterlevnad uppfattar det av begripliga skäl inte som sin uppgift att systematiskt övervaka iakttagandet av föråldrade straffstadganden. Bland straffstadgandena finns det således sådana som endast formellt är i kraft.

Typiskt för stadgandena om brott mot allmän ordning är den rikliga förekomsten av värdeladdade uttryck. Stadgandena är upp-

byggda kring uttryck som "häda", "smäda", "föra oväsen", "väcka förargelse", "störa", "missfirma", "såra tukt eller anständighet" och "rätt våld". Sådana uttryck får de facto sin innebörd först när de tillämpas. Även om det inte är möjligt att helt frångå värdeladdade uttryck är det är skäl att gallra bland dem.

Straffskalorna motsvarar i många fall inte de rådande uppfattningarna om de mot allmän ordning begångna brotten förkastlighet. En förhållandevis sträng straffskala i ett straffstadgande kan ha sitt ursprung i samhällsliga förhållanden av en annan karaktär än de nuvarande. Som exempel på brott av denna typ kan nämnas brotten mot trosfrid (10 kap.), äktenskapsbrotten (19 kap.) och brotten mot föreskrifter om överskridande av Finlands gräns (42 kap. 2 §).

1.4.1.3. Förslagets huvudpunkter

Enligt förslaget skall stadgandena om brott mot allmän ordning centraliseras till strafflagens 17 kap. Detta innebär att 17 kap. kommer att innehålla merparten av de straffstadganden som gäller brott som kan leda till fängelsestraff och ett antal straffstadganden som endast möjliggör bötesstraff. De sistnämnda tas in i kapitlet på grund av sitt sakliga samband med de förstnämnda stadgandena. I andra lagar lämnas kvar straffstadganden som är förenade med böteshot och har ett tydligare och naturligare samband med respektive lagar än med strafflagens 17 kap.

Stadgandena om skjutvapen- och eggvapenbrott vore det möjligt och även motiverat att revidera och ta in i det 17 kap. som nu föreslås. De kommer emellertid att beredas skilt för sig. Syftet med den separata beredningen är att revidera vapenbrottsstadgandena och sammanställa dem i ett eget strafflagsskapitel.

Följande stadganden skall ingå i det föreslagna 17 kap.:

- offentlig uppmaning till brott (1 §),
- upplopp (2 §),
- våldsamt upplopp (3 §),
- anförande av våldsamt upplopp (4 §),
- väpnat störande av allmän ordning (5 §)
- motstånd mot person som upprätthåller ordningen (6 §),
- riksgrännsbrott (7 §),
- ordnande av olaglig inresa (8 §),
- egenhandsrätt (9 §),

- brott mot trosfrid (10 §),
- hindrande av religionsutövning (11 §),
- brott mot griftefrid (12 §),
- ofog (13 §),
- djurskyddsbrott (14 §),
- lindrigt djurskyddsbrott (15 §),
- anordnande av hasardspel (16 §),
- olovligt anordnande av lotteri (17 §)
- spridning av våldsskildring (18 §),
- spridning av pornografisk bild (19 §),
- innehav av barnpornografisk bild (20 §),
- sedlighetssårande marknadsföring (21 §),
- offentlig kränkning av sedligheten (22 §),
- samlag med nära släkting (23 §),
- stadganden om påföljder (24 §),
- juridiska personers straffansvar (25 §),
- åtalsrätt (26 §),
- åtgärdseftergift (27 §).

Offentlig uppmaning till brott enligt den föreslagna 1 § gör sig den skyldig till som genom ett massmedium eller offentligen i en folksamling eller genom en skrift eller annan framställning som spritts till allmän kännedom uppmanar eller förleder någon annan till brott. En förutsättning är att uppmaningen eller förledandet klart äventyrar allmän ordning eller säkerhet eller medför fara för att brottet eller ett straffbart försök därtill begås. Om uppmaningen eller förledandet medför att ett brott eller ett straffbart försök därtill begås, skall i stället för det föreslagna stadgandet tillämpas vad som i 5 kap. stadgas om delaktighet i brott.

I det föreslagna kapitlets 2—4 §§ stadgas om upplopp och våldsamt upplopp. Till upplopp (2 §) gör sig den skyldig som, när det är uppenbart att en folksamling står i beråd att begå våld på person eller orsaka avsevärd egendomsskada genom sina handlingar deltar i folksamlingens verksamhet och härvid underlåter att efterkomma en behörig myndighets i laglig ordning till folksamlingen givna befallning att skingra sig. Det är fråga om våldsamt upplopp (3 §) då någon deltar i en folksamlings verksamhet när den begår våldsamt motstånd mot en tjänsteman, våld på person eller orsakar avsevärd egendomsskada. Anförande av våldsamt upplopp (4 §) innebär att gärningsmannen anstiftar eller anför en folksamling som agerar som nämns ovan.

Den som värvar eller samlar beväpnat manskap i avsikt att begå ett landsförräderibrott som avses i 12 kap. 1—4 §§, våldsamt motstånd mot tjänsteman, olaga befri-

ande av fänge eller våldsamt upplopp gör sig enligt 5 § skyldig till väpnat störande av allmän ordning. Motsvarande verksamhet i högförrädisk syfte är straffbar såsom förberedelse till högförräderi eller olaglig militär verksamhet, i enlighet med 13 kap. 3 och 4 §§ som godkändes i det andra skedet av strafflagens totalrevidering.

I förslaget till 6 § 1 mom. stadgas om motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Detta brott gör sig den skyldig till som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en person som upprätthåller ordningen från att fullgöra en uppgift som enligt lag eller förordning ankommer på honom eller som annars uppsåtligt försvårar utförandet av en sådan uppgift. I paragrafens 2 mom. definieras begreppet person som upprätthåller ordningen. Därmed avses enligt förslaget 1) en sådan förare, med föraren jämställd person och passagerare som på begäran bistår dessa, vilka avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik, 2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik, 3) en väktare som avses i lagen om bevakningsföretag, 4) en ordningsman som avses i lagen om offentliga nöjestillställningar, lagen om friluftsliv, förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster och i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelse samt 5) en annan sådan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller i ett bestämt objekt.

I den föreslagna 7 § regleras överskridning av Finlands gränser. Till riksgränsbrott gör sig den skyldig som 1) överskrider Finlands gräns utan att inneha ett pass som berättigar till det eller någon annan handling som krävs eller som överskrider gränsen någon annanstans än på ett tillåtet inrese- eller utreseställe eller i strid med ett på lag grundat förbud eller gör försök därtill, 2) annars bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen eller 3) olovligen vistas eller färdas inom gränszonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden enligt lagen om gränszon. En utlänning som med anledning av en sådan gärning avvisas vid gränsen eller utvisas och en utlänning som på grund av flyktenskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland skall inte dömas för riksgränsbrott med stöd av detta stadgande.

Straff för ordnande av olaglig inresa skall enligt den föreslagna 8 § ådömas den som för att skaffa sig eller någon annan ekono-

misk vinning 1) för in eller försöker föra in i Finland ett utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som behövs för inresa, 2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som nämns i 1 punkten eller 3) till någon annan överlåter ett falskt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa.

Ett stadgande om egenhandsrätt finns i den föreslagna 9 §. Med egenhandsrätt avses i paragrafen att någon för att försvara eller genomföra sin rätt på egen hand vidtar en åtgärd som han inte skulle få vidta utan en myndighets medverkan. Stadgandet om egenhandsrätt är subsidiärt och tillämpas om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag.

I den föreslagna 10 § finns ett stadgande om brott mot trosfrid. För detta brott döms den som 1) i kränkande syfte offentligen smädar eller skymfar något som hålls heligt inom en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen (267/22) eller 2) genom att föra oväsen, uppträda hotfullt eller på något annat sätt stör gudstjänst, kyrklig förrättning, annan sådan religionsutövning eller begravning.

Enligt den föreslagna 11 § gör sig den som med våld eller hot om våld orättmätigt hindrar en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen att förrätta gudstjänst, kyrklig handling eller annan religionsutövning skyldig till hindrande av religionsutövning. Försök till detta brott är straffbart.

Enligt den föreslagna 12 § gör sig den som 1) olovligen öppnar en grav eller ur denna tar ett lik eller en likdel, en kista eller en urna, 2) behandlar ett obegravat lik på ett sätt som väcker anstöt, eller 3) skadar eller skändar en grav eller ett minnesmärke över en avliden skyldig till brott mot griftefrid.

I den föreslagna 13 § finns ett stadgande om ofog. Det är fråga om ofog när någon 1) genom att föra oväsen eller på något annat sådant sätt orsakar störning på allmän plats, i samband med en tjänsteförrättning, vid kultur- eller idrottsvenemang, i ett kollektivt trafikmedel, vid ett möte eller någon annan tillställning som är avsedd för allmänna angelägenheter, i ett ämbetsverk ett kontor, en butik eller i en fabrik eller på någon annan motsvarande plats, 2) orsakar störning genom att skjuta, kasta saker eller på något annat motsvarande sätt, 3) olovligen avlägsnar eller skadar en offentlig kungörelse eller

ett meddelande som en myndighet har satt upp till allmänt påseende, eller 4) av okynne orsakar falskt larm genom att använda nödbroms eller alarmanordning i ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon annan anordning. Stadgandet om ofog skall tillämpas endast om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag.

I lagförslagens 14 § stadgas om djurskyddsbrott. Rekvisitet bestäms till stor del genom stadgandena i djurskyddslagen (247/96). Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet genom misshandel, överansträngning, bristfällig skötsel eller undernäring eller annars i strid med djurskyddslagen behandlar ett djur på ett grymt sätt eller som utsätter det för onödigt lidande, smärta eller plåga gör sig skyldig till djurskyddsbrott. Om brottet, med hänsyn till lidandets, smärtans eller plågans art eller andra omständigheter vid brottet, bestämt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen med stöd av lagförslagens 15 § dömas för lindrigt djurskyddsbrott.

Ett stadgande om hasardspel finns i den föreslagna 16 §. För anordnande av hasardspel döms enligt 1 mom. den som olovligen anordnar hasardspel eller håller en lokal eller ett annat ställe för hasardspel eller som tillåter hasardspel i sin inkvarterings- eller förplägnadsrörelse. Den som enbart i egenkap av spelare deltar i hasardspel gör sig enligt förslaget inte skyldig till något straffbart förfarande. I paragrafens 2 mom. definieras begreppet hasardspel. Därmed avses ett spel, en anordning avsedd för spel eller en vadslagning, där vinstutdelningen helt eller huvudsakligen beror på slumpen eller på händelser som står utanför spelarnas eller de i vadslagningen deltagandes kontroll och där en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till åtminstone någon av deltagarnas betalningsförmåga.

I den föreslagna 17 § finns ett stadgande om olovligt anordnande av lotteri. För detta döms den som 1) olovligen anordnar lotteri, för vilket myndighets tillstånd fordras, 2) säljer eller håller till salu lotter i olovligen anordnat lotteri, 3) säljer eller håller till salu lotter i utomlands anordnat lotteri eller på annat sätt främjar anordnandet av sådant eller 4) på annat sätt bryter mot bestämmelserna i lotterilagen (491/65) eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser om anordnande av lotteri, kasinoverksamhet, bingo, tippning, vadhållning eller totospel,

redovisning eller användning av avkastning-
en eller hållande av spelautomater eller pen-
ningautomater till begagnande.

Den föreslagna 18 § innehåller ett stadgan-
de om spridning av våldsskildring. Till detta
brott gör sig den skyldig som saluför eller
till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i
detta syfte tillverkar eller i landet för in fil-
mer eller andra rörliga bilder eller upptag-
ningar innehållande rörliga bilder som visar
rätt våld. Enligt den föreslagna paragrafens
2 mom. skall detta stadgande inte tillämpas
om det skall anses befogat att återge våld på
grund av att filmen eller upptagningen är av
en sådan natur att den tjänar spridning av
information eller på grund av att den har ett
uppenbart konstnärligt värde. Har den fram-
ställning som filmen eller upptagningen in-
nehåller granskats och godkänts till förevis-
ning i enlighet med lagen om filmgransk-
ning eller för spridning i enlighet med la-
gen om granskning av videoprogram och
andra bildprogram skall 1 mom. inte heller
tillämpas. Har tillverkaren eller importören
av en upptagning uppenbart haft för avsikt
att låta den framställning som ingår i upp-
tagningen granskas före saluförandet, utbju-
dandet till uthyrning eller överlåtelsen av
upptagningen, skall för tillverkningen eller
importen inte dömas till straff med stöd av 1
mom.

I den föreslagna 19 § stadgas om sprid-
ning av pornografisk bild. Enligt stadgandet
är det straffbart att saluföra eller till uthyr-
ning bjuda ut eller sprida eller i detta syfte
tillverka eller i landet föra in s.k. våldspor-
nografi och barnpornografi samt pornografi
som beskriver tidelag. Vad som stadgas i 18
§ 2 mom. föreslås gälla också bilder och
bildupptagningar som avses i denna para-
graf.

I den föreslagna 20 § kriminaliseras inne-
hav av vissa typer av barnpornografiska bil-
der. För innehav av barnpornografisk bild
skall den dömas som orätmätigt innehar ett,
ett videoband eller någon annan verklighets-
baserad bildupptagning som visar ett barn
som deltar i samlag eller i något därmed
jämförbart sexuellt umgänge, eller som på
något annat sätt är uppenbart sedlighetsså-
rande.

I den föreslagna 21 § finns ett stadgande
om sedlighetssårande marknadsföring. Till
detta brott gör sig den skyldig som i för-
värvssyfte 1) till den som inte fyllt 15 år
överlåter, 2) offentligt ställer till allmänt

påseende, 3) utan samtycke tillställer någon
eller 4) på ett sätt som väcker allmän anstöt
offentligt i annons, broschyr, affisch eller
annan reklam bjuder ut till försäljning eller
förevisar bilder, bildupptagningar eller före-
mål som är sedlighetssårande och därigenom
ägnade att väcka allmän anstöt. På samma
sätt skulle den straffas som på ett sätt som
avses i 4 punkten bjuder ut till försäljning
eller förevisar en upptagning som innehåller
text eller ljud som är sedlighetssårande och
därigenom ägnad att väcka allmän anstöt.

I den föreslagna 22 § finns ett stadgande
om offentlig kränkning av sedligheten. Till
detta brott gör sig den skyldig som offentligt
begår en sedlighetssårande handling på ett
sätt som väcker anstöt. Detta stadgande skall
tillämpas om straff för gärningen inte stad-
gas på något annat ställe i lag.

I den föreslagna 23 § stadgas om samlag
med nära släkting. För detta brott skall den
dömas som har samlag med sitt barn eller
dess avkomling, sin förälder eller dennas
förälder eller far- eller morförälder eller med
sitt syskon. För samlag med nära släkting
döms inte den som var yngre än 18 år när
han eller hon haft samlag med sin egen för-
älder eller dennes förälder och inte heller
den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt
förmåtts till samlag.

Kapitlet avslutas med stadganden om på-
följder, juridiska personers straffansvar,
åtalsrätt och åtgärdseftergift.

Enligt den föreslagna 24 § 1 mom. kan
den som döms för djurskyddsbrott samtidigt
förklaras ha förverkat sin rätt att hålla djur.
Ett sådant förbud kan meddelas för viss tid
eller så att det blir bestående. Förbudet kan
gälla vissa slag av djur eller djurhållning
överhuvudtaget. Förbudet gäller, även om
ändring söks, till dess att avgörandet i sa-
ken har vunnit laga kraft.

I paragrafens 2 mom. stadgas om möjlig-
heten att döma ett sådant transportmedel
förbrutet till staten som har använts för riks-
gränsbrott som har begåtts genom transport
av personer som olagligt kommer in i lan-
det.

I paragrafens 3 mom. stadgas om förver-
kandepåföljder i andra fall. För spridning av
våldsskildring använda filmer och andra
upptagningar som gärningsmannen har i sin
besittning, barnpornografiska bilder och
bildupptagningar samt föremål som har an-
vänts för sedlighetssårande marknadsföring,
samt en hasardspelsbank och andra i sam-

band med organiserat hasardspel använda pengar och värdeföremål skall dömas förbrutna till staten, oberoende av vem som äger dem.

Om sådana bilder, upptagningar eller sedlighetssårande föremål som nämns i 3 mom. har överlåtits till någon annan, skingrats eller förstörts, skulle värdet helt eller delvis dömas förbrutet enligt det föreslagna 4 mom. Dessutom skall tillämpas vad som i 2 kap. 16 § strafflagen stadgas om förverkande av den ekonomiska fördelen av brott.

Enligt den föreslagna 25 § skall stadgandena om juridiska personers straffansvar tillämpas på djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och på sedlighetssårande marknadsföring.

Merparten av de brott som regleras i lagförslaget 17 kap. hör under allmänt åtal. För sådant ofog som inte har stört den allmänna ordningen får allmänna åklagaren inte väcka åtal om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Detsamma gäller sedlighetssårande marknadsföring där någon utan sitt samtycke har tillställts en sedlighetssårande bild, bildupptagning eller ett sådant föremål (26 §).

Den föreslagna 27 § som gäller åtgärdseftergift kan tillämpas i fråga om anordnande av olaglig inresa.

I samband med lagförslaget upphävs flera straffstadganden. Dessas kriminaliseringar ersätts emellertid delvis med nya stadganden.

I lagförslaget ingår inget sådant särskilt straffstadgande om hädelse som nu finns i gällande 10 kap. 1 § strafflagen.

Vissa stadganden som nu finns i gällande 16 kap. om brott mot allmän ordning upphävs såsom obehövliga, t.ex. 16 kap. 22 och 23 §§. Stadgandet i gällande 16 kap. 16 § strafflagen om förstörande av offentlig kungörelse ersätts med lagförslaget 17 kap. 13 § om ofog. Också stadgandena om skadegörelsebrott i gällande 35 kap. strafflagen kan tillämpas på förfarande av detta slag.

Gällande 19 kap. 4 och 5 §§ strafflagen, dvs. stadgandena om tvegifte, föreslås bli upphävda. Ett effektivare sätt än att straffbelägga tvegifte, för att hindra att samma personer samtidigt är gifta på flere håll, är att myndigheterna effektivt undersöker eventuella äktenskapshinder samt att föra befolkningsregister som innehåller korrekta och uppdaterade uppgifter. Äktenskapslagens

(237/29) stadganden om undersökning av äktenskapshinder har reviderats genomgripande år 1987. Enligt stadgandena skall den som för befolkningsregistret undersöka att det inte finns några lagstadgade hinder för äktenskap. Befolkningsregisterväsendet, som är baserat bl.a. på lagen om registerförvaltningen (166/96), är ordnat på ett tidsenligt sätt. I sådana fall då en sedan tidigare gift person trots dessa förhandskontrollsystem har lyckats ingå ett nytt äktenskap finns det i allmänhet andra tillämpliga straffstadganden, t.ex. om registeranteckningsbrott, bedrägeri, förfalskning och ingivande av osant intyg till myndighet.

Det föreslagna stadgandet om brott mot griftefrid ersätter gällande 24 kap. 4 §.

Av stadgandena i gällande 42 kap. förblir enligt förslaget i kraft endast 1 § som gäller olovligt eller svikligt förskaflande av tillträde till olika militära områden. Gällande 42 kap. 2 § ersätts med lagförslaget 17 kap. 7 § om riksgränsbrott. Det är inte motiverat att i strafflagen ta in sådana stadganden som finns i gällande 42 kap. 5 och 5 a §§ om vilseledande av enskild person och bärande av uniform eller utmärkelsetecken som inte motsvarar rang. Om det i särskilda fall är motiverat att kriminalisera förfaranden av det slag som beskrivs i stadgandena vore det redan med tanke på överskådligheten och informationsvärdet motiverat att placera dem i anslutning till stadgandena om respektive verksamhet. Ofogsstadgandet i gällande 42 kap. 7 § ersätts med lagförslaget 17 kap. 13 §. Straffstadgandet i gällande 42 kap. 8 § om spådom, signeri och dylik vidskepelse mot betalning behövs inte längre.

Gällande 43 kap. 4 § om äventyrligt spel ersätts med lagförslaget 17 kap. 16 § om anordnande av hasardspel. Gällande 43 kap. 8 § om ett utskänkningställes värds eller föreståndares underlåtelse att ta hand om berusade kunder föreslås med hänsyn till den reviderade alkohollagstiftningen bli upphävd såsom obehövlig. I gällande 43 kap. återstår således endast 7 § om förledande av minderårig att förtära rusgivande dryck.

De föreslagna stadgandena om spridning av pornografisk bild (19 §) och sedlighetssårande marknadsföring (21 §) samt påföljdsstadgandet (24 § 3 mom.) innebär att 1 § och 2 § 1 mom. lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning blir obehövliga. I syfte att underlätta utredningen av de nämnda brotten föreslås att

tvångsmedelslagen ändras så att förutsättningarna för husrannsakan lindras. Eftersom stadgandet om spridning av pornografisk bild enligt förslaget gäller spridning av s.k. barnpornografi och våldspornografi samt pornografi som skildrar våld och tidelag, väntas det inte längre förekomma sådana svårigheter att avgränsa det i stadgandet avsedda materialet som det gällande stadgandet har medfört. Det är därför inte längre befogat att upprätthålla en särskild nämnd för att övervaka lagens efterlevnad och ge utlåtan den om tillämpningen av lagen. Eftersom således inte heller 3 och 4 §§ i lagen angående undertryckande av osedliga publikationens spridning behövs, föreslås lagen bli upphävd i sin helhet.

Stadgandet i det föreslagna kapitlets 6 § om motstånd mot person som upprätthåller ordningen föranleder ändringar i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik, lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik, lagen om bevakningsföretag samt i lagen om offentliga nöjestillställningar. I lagen om friluftsliv och i vissa förordningar som innehåller stadganden om ordningsmän behöver inga ändringar göras. I ifrågavarande stadganden hänvisas till de stadganden som föreslås bli ändrade. De föreslagna stadgandena om djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott samt om påföljder för djurskyddsbrott (14 och 15 §§ och 24 § 1 mom.) förutsätter att vissa stadganden i djurskyddslagen stryks.

1.4.2. Paragrafmotivering

1 §. Offentlig uppmaning till brott

Enligt gällande 16 kap. 8 § 1 mom. strafflagen gör den sig skyldig till offentlig uppmaning till brott som offentligen i folksamling eller genom skrift eller annan framställning, som bringats till allmän kännedom, uppmanar eller försöker förleda till brott. Straffet för detta brott är böter eller fängelse i högst ett år. Enligt paragrafens i det andra skedet av strafflagens totalrevidering ändrade 2 mom. skall den som i enlighet med 1 mom. uppmanar eller försöker förleda till folkmord, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, uppror, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, rån, grovt rån, brott som nämns i 34 kap. 1—6 eller 11 §

eller till ett sådant farligt militärt brott som avses i 45 kap. 5, 8, 10, 18 eller 20 §, för offentlig uppmaning till grovt brott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt den gällande paragrafens 3 mom. skall den som på sätt i 1 mom. sägs uppmanar till olydnad mot lag eller laga stadga, för offentlig uppmaning till lagöverträdelse dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Kriminaliseringen av offentlig uppmaning till brott reglerar de opinionsyttringar och den diskussion som förekommer i massmedia och annars i offentligheten. I ett demokratiskt samhälle får strafflagen inte utan vägande skäl begränsa yttrandefriheten. I samband med revideringen av stadgandena om de grundläggande fri- och rättigheterna intogs i 10 § regeringsformen klarare stadganden om yttrandefriheten. Långtgående eller vagt utformade straffrättsliga begränsningar av yttrandefriheten kan med beaktande av denna grundläggande frihet ifrågasättas. Det finns fog för kriminaliseringar som inverkar på yttrandefriheten i det fall att offentliga framträdanden inte enbart är opinionsyttringar utan också eventuellt får negativa konsekvenser för den allmänna ordningen och säkerheten. Inte heller då är det befogat med ett hot om långvariga fängelsestraff.

Regeringens proposition med förslag till det andra skedet i totalrevideringen av strafflagen (RP 94/1993 rd) innefattade ett förslag till en sådan teknisk justering av 16 kap. 8 § att de ändringar som i det skedet föreslogs på andra ställen i strafflagen skulle beaktas i det nämnda stadgandet. I det sammanhanget ifrågasattes inte hela detta straffstadgandes behovlighet och innehåll.

Enligt lagförslagets 1 § 1 mom. skall den som genom ett massmedium eller offentligen i en folksamling eller genom en skrift eller annan framställning som har bringats till allmän kännedom uppmanar eller förleder till brott så att uppmaningen eller förledandet 1) medför fara för att ett sådant brott eller straffbart försök därtill begås eller 2) annars klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten, för offentlig uppmaning till brott dömas till böter eller fängelse i högst två år. Om uppmaningen eller förledandet leder till att ett brott eller straffbart försök till brott begås, tillämpas enligt 2 mom. vad som i 5 kap. stadgas om delaktighet i brott.

1 mom. Det föreslagna stadgandet innebär en viss inskränkning av kriminaliseringen när det gäller offentligt framförande av åsikter och uppfattningar. För det första skall det inte längre vara kriminaliserat att offentligt uppmana till överträdelse av en lag, om överträdelsen inte kan betraktas som ett brott. I förslaget ingår inget stadgande som motsvarar gällande 16 kap. 8 § 3 mom. strafflagen. För det andra innebär förslaget att indelningen i uppmaning till brott respektive uppmaning till grovt brott slopas. För det tredje föreslås att en offentlig uppmaning inte vara straffbar med mindre den påverkar åtminstone någon av dem som den riktas till.

Offentlig uppmaning till brott kan för det första ske genom något massmedium. I gällande 16 kap. 8 § strafflagen nämns inte uttryckligen denna gärningsform med också det nuvarande stadgandet är klart tillämpligt på uppmaningar i massmedier. Massmedier är bl.a. dagstidningar och tidskrifter, television och radio inklusive kabel- och satellitsändningar, samt flygblad och andra sådana trycksaker som distribueras till ett stort antal anonyma mottagare. För ett elektroniskt kommunikationsmediums massmediala karaktär är det inte av avgörande betydelse om utsändningarna är lovliga eller olovliga. En offentlig uppmaning till brott kan också göras t.ex. över en radiostation som fungerar utan tillstånd.

Det är inte fråga om ett massmedium om endast en begränsad personkrets kan nås av de utsända budskapen. T.ex. en förenings medlemstidning är inte ett massmedium om den inte distribueras utanför medlemskåren. Massmedier är inte heller olika sammanslutningars interna datanät eller t.ex. radiosändningar på våglängder som inte kan avlyssnas med allmänt ibrukvarande mottagare. Där emot kan ett öppet datanät som är i allmän användning anses som ett massmedium.

En uppmaning anses vara framförd offentligt i en folksamling om den kan åhöras av en grupp av odefinierbar sammansättning. Uppmaningen kan göras på en offentlig eller enskild plats. Om en offentlig plats är reserverad för en viss grupp och således inte öppen för andra, anses en uppmaning inte vara gjord offentligt i en folksamling. Om däremot en plats som är i enskilt bruk, t.ex. en förenings lokal, är öppen för allmänheten och det kommer många människor till platsen anses uppmaningen till brott vara gjord

offentligt i en folksamling.

Det kan vara fråga om en skrift eller annan framställning som sprids till allmänheten t.ex. när skriften eller framställningen sprids till ett stort antal bostäder som inte definierats i något avseende, när den delas ut till allmänheten t.ex. på stadens gator eller sätts upp på en plats där den kan läsas av ett stort antal människor som inte hör till någon specifik grupp. I vissa fall kan det uppkomma tolkningsproblem. Som en offentlig uppmaning betraktas således i allmänhet inte t.ex. en på en anslagstavla uppsatt text eller annan framställning, om anslagstavlan i allmänhet kan läsas endast av en begränsad personkrets. En offentlig uppmaning till brott kan ske också t.ex. i ett skådespel eller genom en film- eller en videoföreläsning. En förutsättning är emellertid att det inte är fråga enbart om ett yttrande i en till verket hörande dialog utan uttryckligen om en uppmaning som är avsedd att påverka allmänheten.

Offentligt kan framföras yttranden som anstiftar till brott men som med beaktande av vem som framför yttrandet eller av andra orsaker inte behöver tas på allvar, trots att yttrandena bokstavligt tolkat skulle uppfylla rekvisiten för uppmaning till brott. I gällande 16 kap. 8 § anges inte någon tillämpningsbegränsning i detta avseende. En begränsning behövs emellertid eftersom myndigheterna annars enligt lagen måste ingripa också i uppenbart ovidkommande offentliga yttranden. Av nämnda orsaker föreslås att en offentlig uppmaning till brott skall vara straffbar endast i det fall att uppmaningen eller förledandet medför fara för att ett brott eller straffbart försök därtill begås eller annars klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten.

Slutsatsen att det föreligger fara för att ett sådant brott som uppmaningen eller förledandet avser kommer att begås kan dras t.ex. av den omständigheten att en eller flera personer börjar förbereda brottet eller av att de yttrar sig eller annars uppför sig på ett sådant sätt att man kan sluta sig till att de sannolikt kommer att begå ett brott av det slag som uppmaningen eller förledandet avser.

Den allmänna ordningen eller säkerheten äventyras t.ex. då uppmaningen eller förledandet väcker rädsla eller oro hos allmänheten eller då de eventuella brottsoffren måste vidta särskilda åtgärder för att skydda

sig mot brottet. I sådana fall då uppmaningen eller förledandet klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten kan en straffbar offentlig uppmaning avse också smärre brott. T.ex. en offentlig uppmaning till fortkörning eller butikssnatterier kan i vissa fall vara uppenbart ägnad att äventyra den allmänna ordningen och säkerheten.

En förutsättning för uppmaningens eller förledandets straffbarhet är att de personer som uppmaningen eller förledandet riktar till får vetskap därom. En uppmaning kan inte vara straffbar ifall ingen av de personer som den riktar till har hört om den eller t.ex. på grund av bristande språkkunskaper förstått den. Informationen kan gå fram också indirekt, genom en nyhetssändning eller ett nyhetsreportage som redogör för uppmaningen eller förledandet. Ett refererat i ett massmedium innebär emellertid inte i sig att redaktören eller motsvarande person kan ställas till ansvar för offentlig uppmaning till brott.

Individualiseringen av uppmaningen eller förledandet skall vara så utförlig att det framgår vilket slags brott som avses. Där emot behöver gärningsplatsen, gärningstidpunkten eller gärningssättet inte specificeras.

Offentlig uppmaning till brott är en självständig gärning som kan vara förenad med olika former av delaktighet. För delaktighet straffas den som åt en annan skriver ett uppvisande tal som den andre offentligt håller.

En offentlig uppmaning till brott är straffbar endast då gärningsmannen handlar uppsåtligt. Uppsåtligheten kan innebära en direkt avsikt att brottsuppmaningen efterföljs. Uppsåtligheten kan anta också den formen att gärningsmannen inser att han de facto eller ytterst sannolikt äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten eller orsakar fara för att det ifrågavarande brottet begås.

Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Skalan kan anses vara tillräckligt sträng också för offentlig uppmaning till allvarliga brott, eftersom en förutsättning för straffbarheten inte är att någon följer av uppmaningen eller förledandet.

2 mom. Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. skall vad som i 5 kap. strafflagen stadgas om delaktighet i brott tillämpas, om uppmaningen eller förledandet leder till ett brott eller ett straffbart försök därtill. Det föreslagna 2 mom. är inte nödvändigt, av den anledningen att anstiftarens ansvar för det begångna brottet följer av 5 kap. strafflagen. Stadgandet behövs å andra sidan för

tydlighetens skull. Delaktighet enligt 5 kap. strafflagen behöver inte nödvändigtvis innebära någon personlig kontakt med gärningsmannen. En förutsättning för att det skall vara fråga om straffbar anstiftan är att anstiftarens uppsåt omfattar hela det brott som hans uppmaning åsyftar, även konsekvenserna.

2 §. *Upplopp*

I gällande 16 kap. 3—5 §§ stadgas om brott mot en offentlig myndighet när brottet begås i en folksamling, om störande av allmän ordning samt om våld mot och plundring av allmän eller enskild egendom. I polislagen stadgas om polismyndigheternas befogenheter att skingra folksamlingar som stör den allmänna säkerheten eller ordningen eller trafiken. En redogörelse för detta stadgande ingår i motiveringen till lagförslagets 16 kap.

Gällande 16 kap. 3-5 §§ strafflagen kvarstår huvudsakligen i sin ursprungliga lydelse från år 1889. I slutet av förra seklet var inställningen till församlade folkmängders åsiktsyttringar betydligt negativare än i dag. Nuförtiden utgör t.o.m. stora organiserade demonstrationer ett viktigt element i ett demokratiskt fungerande samhälle. De i gällande 16 kap. 3-5 §§ nämnda brotten, dvs. upplopp, uppror och störande av allmän ordning, är enligt dagens uppfattning oproportionerligt strängt kriminaliserade.

Specialstadganden om brott som begås i folksamlingar måste alltså anses vara behövliga. De kriminaliserade gärningsformerna måste emellertid definieras snävare än för närvarande och straffbarhetsnivån sänkas. Behovet att hålla kvar särskilda stadganden om brott som begås i folksamlingar beror framförallt på att en fredlig folksamling som demonstrerar under organiserade former kan infiltreras av personer som uppvisar till våld eller förstörande av egendom.

Vid beredningen av de nya stadgandena har det ansetts onödigt att en persons blotta närvaro på gärningsplatsen skulle vara straffbar, även om vissa personer i en folksamling skulle göra sig skyldiga till våldsamheter eller andra brott. En förutsättning för straffbarhet är att vederbörande aktivt med sina egna gärningar har deltagit i folksamlingens brottsliga verksamhet. För det andra innebär förslaget att de som leder folksamlingen och anstiftar till våldsamheter och andra brott

skall bestraffas strängare än övriga deltagare.

När myndigheterna utövar sina befogenheter måste de undvika att provocera folksamlingen till våldsamheter eller brott. Dessutom måste myndigheterna i folksamlingen kunna urskilja dem som gör sig skyldiga till brott.

I lagförslagens 17 kap. 2 § stadgas om upplopp. Detta brott kan förekomma en situation där det är uppenbart att en folksamling står i beråd att begå våld på person eller orsaka avsevärd skada på egendom. En förutsättning för att det skall vara fråga om upplopp är att det på platsen finns myndigheter som övervakar folksamlingens verksamhet. Den gör sig nämligen skyldig till upplopp, som aktivt deltar i folksamlingens verksamhet och inte lyder en behörig myndighets i laglig ordning till folksamlingen givna befallning att skingra sig. Deltagandet i folksamlingens verksamhet kan t.ex. bestå i en uppmaning att begå våldsamheter eller skada egendom. Detta förutsätter att gärningsmannen i ord och gärningar, genom åtbörder eller annars genom sitt uppträdande visar sin samhörighet med en sådan folksamling som avses i stadgandet. Däremot är det inte straffbart för en passiv person att enbart finnas på platsen, inte ens om han inte lyder myndighetens befallning att avlägsna sig. Att vägra lyda en befallning kan visserligen vara straffbart såsom ett brott mot polislagen. I 19 § polislagen stadgas om polisens rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller förflytta sig. De som lyder en polismyndighets befallning att skingra sig gör sig inte skyldiga till upplopp. Den som lyder en sådan befallning slipper naturligtvis inte sitt ansvar för eventuella andra brott.

Det är fråga om en folksamling då en skara människor har samlats på en plats och det inte är lätt att individualisera dem. Det beror således på omständigheterna och platsen hur många människor som behövs för att bilda en folksamling. På en gata eller en mindre öppen plats t.ex. framför en byggnad räcker det förvisso med färre än hundra personer, medan samma antal människor på ett större centrumtorg i en storstad inte räcker för att bilda en folksamling. En folksamling i denna bemärkelse har någon gemensam nämnare som skiljer den från stadens övriga gatuvimmel. De personer som hör till folksamlingen känner att de hör till den.

En förutsättning för tillämpning av upploppstadgandet är enligt vad som anförs

ovan att det är fråga om en situation där det är uppenbart att en folksamling står i beråd att göra något sådant som nämns i lagrummet. Om någon gör sig skyldig t.ex. till egendoms- eller våldsbrott i skydd av en fredlig folksamling, är det inte fråga om något av de brott som avses i de föreslagna 2-4 §§ utan om de brott vilkas rekvisit den enskildes handlande i sig uppfyller.

Om någon i en folksamling gör sig skyldig till våldsam motstånd mot tjänsteman, begår våld på person eller orsakar omfattande skador på egendom, utgör deltagandet i folksamlingens verksamhet inte ett sådant upplopp som avses i 2 § utan det är i så fall fråga om våldsam upplopp enligt 3 §.

Hotfulla uttalanden av personer i folksamlingen eller dessas uppträdande i övrigt kan tyda på att folksamlingen står i beråd att begå våld på person eller orsaka avsevärd egendomsskada. Om enskilda personer i folksamlingen står i beråd att begå gärningar av det nämnda slaget är det inte fråga om en upploppssituation så länge deras uppträdande inte får något gensvar i folksamlingen. Det är inte fråga om en upploppssituation heller i det fall att de som hotar med t.ex. våld inte är med i folksamlingen utan har kommit till platsen såsom utomstående, t.ex. i syfte att störa ett organiserat allmänt möte. Att utomstående störande element kommer till platsen betyder således inte i sig att det uppstår en upploppssituation. Det måste å andra sidan konstateras att läget i en folksamling snabbt kan förändras.

Den behöriga myndighet som övervakar en folksamling och i händelse av upplopp ger den befallning att skingra sig är i allmänhet polisen. I undantagsfall kan myndigheten vara någon annan än polisen, t.ex. i sådana fall som avses i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/80).

I samband med upploppsparagrafen föreslås inget särskilt stadgande om anförande av upplopp. Ett sådant föreslås emellertid när det gäller anförande av våldsam upplopp. Också den som anstiftar och anför en folksamling som avses i upploppstadgandet straffas således enligt 2 §. Inom den föreslagna straffskalan utgör deltagande i ett upplopp som anstiftare eller anförare en straffmättningsgrund.

Straffet för upplopp föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år.

3 §. *Våldsamt upplopp*

En upploppssituation av det slag som avses i den föreslagna 2 § ändrar karaktär om folksamlingen gör våldsamt motstånd mot en tjänsteman, begår våld på person eller orsakar avsevärd skada på egendom. I sådana fall skall den föreslagna 3 § tillämpas. Inte ens ett klart ådagalagt uppsåt räcker för tillämpning av stadgandet om våldsamt upplopp. Å andra sidan är en förutsättning för tillämpning av stadgandet om våldsamt upplopp inte närvaro av myndigheter, även om brottet kan begås medan myndigheter finns på platsen för att övervaka ordningen.

Enligt det föreslagna stadgandet finns det tre typer av våldsamt upplopp. För det första uppkommer en sådan situation när enskilda personer i en folksamling sätter sig till våldsamt motstånd mot myndigheter som upprätthåller ordningen. För det andra kan det vara fråga om ett våldsamt upplopp då enskilda personer som hör till en folksamling begår våld på person t.ex. genom att misshandla en enskild person. För det tredje är det fråga om våldsamt motstånd i den bemärkelse som avses i stadgandet när en folksamling orsakar omfattande skada på egendom, t.ex. genom att tränga in i en byggnad och slå sönder i den befintlig egendom eller genom att söndra skyltfönster och därefter tillgripa eller skada egendom som finns i butiker.

Om någon i samband med våldsamt upplopp gör sig skyldig till en gärning som är straffbar enligt något annat lagstadgande, t.ex. våldsamt motstånd mot tjänsteman, misshandel, rån, skadegörelse eller stöld, uppfyller gärningen enligt stadgandena om sammanträffande av brott dels rekvisitet i det andra stadgandet, dels rekvisitet i stadgandet om våldsamt upplopp. Betydelsen av det föreslagna stadgandet ligger däri att också annat aktivt deltagande i en i stadgandet avsedd folksamlings verksamhet är straffbart. Det är det aktiva agerandet som är straffbart. Eftersom tillämpningen av stadgandet förutsätter med sina gäningar deltar i folksamlingens verksamhet kan det inte tillämpas på personer som visserligen ingår i en folksamling men förhåller sig passivt. Deltagandet i en folksamlings verksamhet på annat sätt än genom våldsamt motstånd mot myndigheter, genom våld på person eller att orsaka avsevärd skada på egendom, kan bestå t.ex. i att man hotar med sådana hand-

lingar, försöker begå våld eller skada egendom, kastar föremål utan att träffa någon, i folksamlingen överlåter för våld lämpade redskap till andra eller hämtar förstärkningar till platsen för att dessa skall delta i ett våldsamt upplopp.

Straffet för våldsamt upplopp föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

4 §. *Anförande av våldsamt upplopp*

Den som anstiftar eller anför en folksamling som avses i 3 § gör sig skyldig till anförande av våldsamt upplopp.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet om anförande av våldsamt upplopp är att det har uppkommit en sådan våldsam upploppssituation som avses i den föreslagna 3 §. Om någon anstiftar en folksamling till våldsamheter eller omfattande egendomsskador utan att få något gensvar, kan det föreslagna stadgandet inte tillämpas på honom. Däremot kan anstiftaren ha gjort sig skyldig till sådan offentlig uppmaning till brott som avses i lagförslaget 17 kap. 1 §.

Det kan vara fråga om anförande av våldsamt upplopp t.ex. då någon högljutt anstiftar de närvarande att göra motstånd mot myndigheterna, begå våldsbrott mot någon eller att tränga in i en byggnad och skada den. Det kan vara fråga om anförande av våldsamt upplopp också när någon t.ex. bland de första i en folksamling griper till våld och uppmanar de övriga att följa exemplet. Vidare kan anförandet bestå i att man intar den ledande rollen i den våldshandling, t.ex. misshandel av enskilda personer, som utgör det centrala elementet i ett våldsamt upplopp. Anförandet kan också bestå i muntliga uppmaningar och motsvarande handlingar genom vilka vederbörande klart kan påverka folksamlingens beteende. Den som försöker lugna ner situationen eller förmå folksamlingen att avhålla sig från fortsatta våldsamheter, gör sig inte skyldig till anförande av våldsamt upplopp.

Om den som anför ett våldsamt upplopp i samband därmed gör sig skyldig till andra brott, t.ex. våldsamt motstånd mot tjänsteman, misshandel, rån, skadegörelse eller tillgreppsbrott, skall de gällande stadgandena om sammanträffande av brott tillämpas. För gärningarna skall således ådömas ett gemensamt straff. I regel ingår deltagandet i ett våldsamt upplopp däremot i anförandet av det våldsamma upploppet, och anföraren gör

sig således inte skyldig till en separat straffbar gärning genom att också delta i det våldssamma upploppet.

Straffet för anförande av våldsam upplopp föreslås vara fängelse i högst fyra år.

5 §. *Väpnat störande av allmän ordning*

I 16 kap. 7 § strafflagen fanns det sedan år 1889 ett stadgande om samlande av beväpnat manskap. Enligt detta stadgande straffades den som samlar beväpnat manskap eller håller samman hemförlovat krigsfolk, då detta sker i syfte att utföra brott mot allmän säkerhet eller ordning, om det inte var fråga om högförräderi enligt 11 kap. Straffskalan var fängelse i högst fyra år. I det andra skedet av strafflagens totalrevidering preciserades stadgandet. Enligt det gällande stadgandet skall den som i syfte att begå ett brott som avses i 12 kap. (landsförräderibrott) eller i 16 kap. (brott emot offentlig myndighet och allmän ordning) värvar eller samlar beväpnat manskap straffas för väpnat störande av allmän ordning. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. Väpnad verksamhet i syfte att begå högförräderi är enligt 13 kap. 3 § strafflagen straffbar som förberedelse till högförräderi.

I det andra totalrevideringsskedet beslöts att paragrafen i sin helhet skulle revideras i samband med stadgandena om brott mot allmän ordning. I detta sammanhang har det följaktligen tagits ställning till behovet av ett stadgande om väpnat störande av allmän ordning och gränsen för straffbarheten när det gäller samlande av beväpnat manskap.

Enligt vår lagstiftning är förberedelse för brott straffbar endast i undantagsfall. Att samla beväpnat manskap för begående av brott är en både klandervärd och farlig verksamhet. Därför måste det vara möjligt att ingripa mot den genom straffhot. Det är nödvändigt att så koncist och entydigt som möjligt räkna upp de brott som det är straffbart att förbereda genom samlande av beväpnat manskap.

De brott som det är straffbart att förbereda genom samlande av beväpnat manskap är äventyrande av Finlands suveränitet (12 kap. 1 §), krigsanstiftan (12 kap. 2 §, närmast orätmätig våldshandling mot en främmande stat, dess representant, territorium eller egendom), landsförräderi (12 kap. 3 §), grovt landsförräderi (12 kap. 4 §), våldsam motstånd mot tjänsteman (lagförslagets 16 kap.

1 §), olaga befriande av fånge (lagförslagets 16 kap. 13 §) och våldsam upplopp (lagförslagets 17 kap. 3 §). Väpnat störande av allmän ordning kan anses vara en träffande brottsbenämning, eftersom samlande av beväpnat manskap i syfte att begå ett allvarligt brott mot staten eller myndigheterna i sig utgör ett brott mot allmän ordning.

Väpnad verksamhet i syfte att begå högförräderi är en typisk form av förberedelse för högförräderi. Det är därför naturligast att hålla kvar regleringen om detta brott i samband med stadgandena om högförräderibrott.

Straffskalan för väpnat störande av allmän ordning föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år. Enligt 16 kap. 7 § som godkändes i det andra skedet av strafflagens totalrevidering är straffet böter eller fängelse i högst två år. Det är själva värvandet eller samlandet av beväpnat manskap som är straffbart vid väpnat störande av allmän ordning. När det beväpnade manskapet börjar fullborda det tilltänkta brottet skärps den straffrättsliga bedömningen avsevärt. Således kan maximistraftet ett års fängelse för brott som stannat på förberedelsestadiet anses vara en tillräckligt sträng påföljd i alla tänkbara situationer.

6 §. *Motstånd mot person som upprätthåller ordningen*

I den gällande strafflagen görs det ingen konsekvent skillnad mellan det straffrättsliga skydd mot våldsam och annat motstånd som gäller för tjänstemän som utövar offentlig makt samt för andra personer som upprätthåller ordningen.

Gällande 16 kap. 1 § om våldsam motstånd mot tjänsteman och gällande 16 kap. 2 § (från år 1889) om hindrande av tjänsteman i utövning av tjänsten tillämpas också på brott som riktar sig mot vissa andra personkategorier än tjänstemän. Enligt 18 § 3 mom. lagen om offentliga nöjeställningar skall den som begår våld mot ordningsman, hotar honom eller gör förfång, straffas på det sätt som stadgas i 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. Enligt 2 § förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster skall vad om ordningsmän vid allmänna nöjestillfällen samt om deras tillsättande, åligganden och befogenheter är stadgat, på motsvarande sätt tillämpas på ordningsmän vid allmänna sammankomster. Enligt 25 § 3 mom. lagen om friluftsliv gäller om ord-

ningsman på kampingområde i tillämpliga delar vad som stadgas om ordningsmän vid nöjestillställningar. I 10 § 2 mom. förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser finns en allmänt utformad hänvisning till vad som särskilt stadgas om ordningsmän. Med hänsyn till det straffrättsliga skyddet jämföras de nämnda ordningsmännen således med tjänstemän.

Å andra sidan finns det personkategorier som i sina uppgifter upprätthåller ordningen och därför är i behov av straffrättsligt skydd, utan att dock jämföras med tjänstemän. I 5 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik finns ett straffstadgande om våldsamt uppträdande i trafikmedel i kollektivtrafik. Enligt paragrafens 2 mom. skall 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen inte tillämpas på brott riktat mot förare eller passagerare som bistår honom. Motsvarande reglering finns i 12 § 1 och 3 mom. lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik. I 6 § lagen om bevakningsföretag finns dessutom ett i huvudsak motsvarande stadgande om våldsamt uppträdande mot väktare.

Syftet med lagförslagets 16 kap. 1-2 §§ och 17 kap. 6 § är dels att förenhetliga det straffrättsliga skyddet för myndigheterna och personer som biträder dessa, dels att försätta andra personer som upprätthåller ordningen i motsvarande ställning med avseende på det straffrättsliga skyddet. Det är visserligen inte möjligt att göra detta med en alldeles enkel reglering, eftersom de förare och andra anställda som avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik samt de biljettkontrollörer som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik kan stå i tjänsteförhållande till ett offentligt samfund. Dessutom har vissa av dessa persongrupper, närmast Statsjärnvägarnas konduktörer och Banförvaltningscentralens anställda, med stöd av 8 § polislagen kunnat tilldelas särskilda polisbefogenheter för skötseln av sina uppgifter. Den principiella utgångspunkten är emellertid den att tjänsteåtgärder som inbegriper offentlig makt skall skyddas genom lagförslagets 16 kap. 1-2 §§ medan annat upprätthållande av ordningen skall skyddas genom lagförslagets 17 kap. 6 §.

Jämfört med de för närvarande gällande straffrättsliga stadgandena innebär det föreslagna stadgandet en väsentlig ändring endast i fråga om det straffrättsliga skydd som de i 1 mom. 4 punkten nämnda ordningsmännen åtnjuter. Deras skydd överförs enligt

förslaget från stadgandet om straffrättsligt skydd för tjänstemän till det stadgande som nu föreslås och blir således mindre starkt. Å andra sidan skall alla som upprätthåller ordningen och därvid biträder myndigheterna komma i åtnjutande av sådant skydd som avses i lagförslagets 16 kap. 1-2 §§.

1 mom. Enligt det föreslagna stadgandet gör sig den skyldig till motstånd mot person som upprätthåller ordningen, som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en person som upprätthåller ordningen från att fullgöra en uppgift som enligt lag eller förordning ankommer på honom. Detta straffstadgande är subsidiärt. Det skall således inte tillämpas om, det för gärningen på något annat ställe i lag stadgas strängare straff än för våldsamt motstånd mot person som upprätthåller ordningen.

Motståndet kan bestå antingen av våld eller hot om våld eller också ske utan våld, dvs. vara av typen "hindrande".

Våld eller hot om våld innebär ett aktivt handlande, som direkt eller indirekt riktar sig mot en person som upprätthåller ordningen. Hotet kan också ha den innebörden att den som hotas kommer att utsättas för våld vid någon senare tidpunkt. Våldet riktas vanligen direkt mot den hotades hälsa eller säkerhet. Våld eller hot kan också riktas mot en ordningsmans frihet, t.ex. så att denne eller någon annan person som upprätthåller ordningen blir inlåst i ett rum. Våld eller hot mot en utomstående, t.ex. en person som råkar befinna sig på platsen, kan vara liktydigt med motstånd mot en person som upprätthåller ordningen i det fall att avsikten med våldet eller hotet är att hindra honom från att vidta en åtgärd i syfte att upprätthålla ordningen.

I det föreslagna stadgandet jämföras hindrande av en ordningsuppgift med ett försök därtill. Vid bedömningen av motståndets klandervärdhet saknar det i och för sig betydelse om utförandet av en uppgift har kunnat hindras. Frågan om motståndets resultat är i hög grad beroende av huruvida de personer som upprätthåller ordningen är beredda att möta motstånd samt av andra omständigheter som är oberoende av gärningsmannen. Motståndets resultat beror å andra sidan i hög grad på allvarligheten och arten av det använda våldet eller hotet. Dessa omständigheter inverkar på valet av straffart samt på straffmätningen när det gäller brottet motstånd mot person som upprätthåller ord-

ningen.

I det föreslagna stadgandet jämsställs tvingande eller försök till tvingande av en person som upprätthåller ordningen att vidta någon åtgärd inte med hindrande eller försök till hindrande att fullgöra en uppgift. Eftersom de i lagrummet angivna personernas befogenheter är begränsade så att dessa endast har befogenhet att omedelbart få bukt med ordningsstörningar, finns det inget praktiskt behov av att utsträcka området för straffbart beteende längre än definitionen i 5 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik, 12 § 1 mom. lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik och 6 § lagen om bevakningsföretag. Till denna del är rekvisitet snävare utformat än när det gäller våldsamt motstånd mot tjänsteman. I stadgandet nämns inte heller alternativet att våld används senare, som hämnd för åtgärder vidtagna i syfte att upprätthålla ordningen. Stadgandena om misshandel och andra misshandelsbrott anses vara tillräckliga för att förebygga sådana gärningar.

En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att den som upprätthåller ordningen har sådana befogenheter att upprätthålla ordningen som en på lag eller förordning grundad uppgift förutsätter och att han inte klart överskrider dessa befogenheter.

I olika lagar finns stadganden om de befogenheter som tillkommer en person som upprätthåller ordningen. T.ex. enligt 3 och 4 §§ lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik har föraren eller motsvarande person under vissa förutsättningar befogenhet att vägra att som passagerare ta med en person som sannolikt kommer att orsaka störning. En sådan passagerare kan också avlägsnas ur trafikmedel eller gripas om han inte omedelbart kan avlägsnas. Vid behov får sådana maktmedel brukas som med hänsyn till situationen i dess helhet kan anses vara försvarliga. En sådan biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik har rätt att gripa passagerare som saknar vederbörlig biljett och inte styrker sin identitet. Kontrollören kan under vissa förutsättningar även avlägsna sådana passagerare ur fordonet eller från plattformsområde och vid behov använda sådana maktmedel som med hänsyn till förhållandena kan anses försvarliga. På motsvarande sätt definieras en väktares befogenheter i 4 och 5 §§ lagen om bevakningsföretag samt en ordningsmans befogenheter i 11 § lagen om offentliga nö-

jestillställningar. De sistnämnda stadgandena skall i tillämpliga delar iakttas också när det gäller ordningsmännens befogenheter på kampingområden, vid allmänna sammanträden samt i inkvarterings- och förplägnadsrörelser.

Motstånd av typen "hindrande" när det gäller en person som upprätthåller ordningen kan i fråga om gärningsformerna jämsställas med de i 16 kap. 2 § föreslagna gärningsformerna för motstånd mot tjänsteman. Den som endast förhåller sig passivt till en order som givits av en person som upprätthåller ordningen gör sig inte skyldig till motstånd. Vägran att uppge namn eller andra personuppgifter är inte sådant motstånd som avses i lagrummet. Det anses emellertid vara fråga om motstånd när någon som har uppmanats avlägsna sig eller skall gripas kastar sig på marken eller sätter sig, griper tag i ett ledstång, en dörrpost eller något annat föremål, stretar emot eller försöker slita sig loss, griper tag i ordningsmannens kläder eller av denne tar handlingar eller föremål som han behöver vid upprätthållandet av ordningen och annat motsvarande. Lämmande av oriktiga uppgifter är inte liktydigt med motstånd mot en person som upprätthåller ordning. Däremot kan det vara fråga om t.ex. sådant vilseledande av biljettkontrollör som avses i 12 § 2 mom. lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik. Vägran att på kontrollörens uppmaning uppvisa biljetten kan däremot utgöra ett sådant motstånd som avses här.

När en person som upprätthåller ordningen har för avsikt att avlägsna en störande person från platsen och denne lyckas fly är det givetvis inte fråga om motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Om däremot t.ex. en biljettkontrollör har upptäckt att någon reser utan vederbörlig biljett och börjat vidta åtgärder för att utreda dennes identitet samt för att uppbära biljettpriset och påföra kontrollavgift, måste situationen bedömas på ett annat sätt. Den som i en sådan situation avlägsnar sig gör eventuellt motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Om den som reser utan vederbörlig biljett däremot avlägsnar sig innan han blir upptäckt gör han sig inte skyldig till det brott som avses här.

En förutsättning för att motstånd av typen "hindrande" skall vara straffbart är att den uppgift som vederbörande skall sköta förhindras, äventyras eller försvåras. Om motståndet inte har någon betydelse i detta av-

seende är det inte fråga om motstånd mot person som upprätthåller ordningen.

Även en annan person än den som är föremål för en åtgärd kan göra sig skyldig till motstånd mot person som upprätthåller ordningen. En restauranggäst gör sig t.ex. skyldig till detta brott om han hindrar en ordningsman från att avlägsna en annan störande restauranggäst.

Motstånd mot person som upprätthåller ordningen är ett uppsåtligt brott. Uppsåtet skall innefatta vetskap om de omständigheter som tillämpningen av stadgandet förutsätter. Den viktigaste av dessa omständigheter är att gärningsmannen vet att den person som hindras har ordningsmannabefogenheter på platsen, t.ex. är ordningsman på en restaurang. Vidare skall han inse att motståndet leder till att den som upprätthåller ordningen hindras från att fullgöra sin uppgift eller att fullgörandet äventyras eller försvåras.

Stadgandet om motstånd mot person som upprätthåller ordningen föreslås vara subsidiärt. Det tillämpas inte om ett strängare straff för gärningen stadgas på något annat ställe i lag. Om gärningsmannen således gör sig skyldig t.ex. till misshandel eller grov misshandel, tillämpas i stället stadgandet om misshandel eller grov misshandel. Straffskalan för lindrig misshandel är lindrigare än för motstånd mot person som upprätthåller ordningen, men en gärning som uppfyller rekvisitet för lindrig misshandel ingår i regel i motstånd mot person som upprätthåller ordningen.

Straffet för motstånd mot person som upprätthåller ordningen föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan är densamma som den gällande straffskalan för våldsam uppträdande i trafikmedel i kollektivtrafik, motstånd mot biljettkontrollör och våldsam uppträdande mot väktare.

2 mom. Momentet innehåller en definition av begreppet person som upprätthåller ordningen. Enligt förslaget avses med en person som upprätthåller ordningen

1) en sådan förare och med föraren jämställd person samt passagerare som på begäran bistår dessa, vilka avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik,

2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79),

3) en väktare som avses i lagen om bevakningsföretag (237/83),

4) en ordningsman som avses i lagen om offentliga nöjeställningar (492/68), lagen

om friluftsliv (606/73), förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster (190/33) och i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelse (727/91) samt

5) en annan sådan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller i ett bestämt objekt.

1 punkten. I lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik avses med kollektivtrafik järnvägarnas persontrafik samt spårvägs-, metro- och busstrafik. Enligt lagens 1 § 2 mom. äger vad som stadgas om förare motsvarande tillämpning på konduktör, kontrollör, inkassare eller annan sådan till trafikpersonalen hörande person, till vars åliggande hör att sörja för att ordning upprätthålls i trafikmedel och som bär uniform eller uniformsmössa eller annat motsvarande tydligt kännetecken som anger hans ställning.

2 punkten. Enligt 6 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik godkänns biljettkontrollörerna av chefen för det polisdistrikt där trafikidkaren har sin hemort, för huvudstadsregionen dock av chefen för Helsingfors polisdistrikt. Som biljettkontrollör kan endast godkännas tjänsteinnehavare vid ett offentligt samfund som idkar spårtrafik, Banförvaltningscentralen eller huvudstadsregionens samarbetsdelegation. I sin verksamhet är kontrollören underställd chefen för polisdistriktet. Chefen för polisdistriktet utfärdar ett kontrollpass för kontrollören vari nämns dennes befogenheter samt den trafik som behörigheten gäller.

I det föreslagna lagrummet nämns inte såsom person som upprätthåller ordningen befälhavare för fartyg, som enligt 74 och 75 §§ sjömanslagen (423/78) eller befälhavare för luftfartyg som enligt 33 och 37 §§ luftfartslagen har befogenheter som gäller upprätthållande av ordning. Detta beror först och främst på att det i sjömanslagen inte har funnits något straffstadgande om motstånd mot befälhavare eller person som biträder denne. Det har inte heller i detta sammanhang ansetts nödvändigt med ett sådant stadgande. Inom lufttrafiken behövs det inte något specialstadgande om motstånd mot personalen. I de allvarigaste fallen är motstånd mot personalen i dessa trafikmedel straffbart som trafiksabotage enligt 34 kap. 2 § strafflagen eller som fartygskapning enligt 11 § i det nämnda kapitlet, medan de lindrigare fallen enligt 86 och 87 §§ luftfartslagen är straffbara som äventyrande eller grovt äventyrande av trafiksäkerheten.

3 punkten. Med väktare avses enligt 1 § förordningen om bevakningsföretag en person som har i uppdrag att för bevakningsföretagets räkning bevaka egendom, skydda någons personliga integritet eller tillse att dessa uppgifter utförs. I 10-12 §§ stadgas om godkännande av person som väktare. Av stadgandet framgår att godkännandet meddelas av polisen på sökandens hemort. Polisen utfärdar för den som den godkänt ett för viss tid giltigt väktarkort som skall medföras i arbetet och uppvisas på anmodan. Bedrivandet av bevakningsföretag är en av tillstånd beroende näringsverksamhet som polisen övervakar med stöd av lagen och förordningen om bevakningsföretag.

4 punkten. Enligt 10 § lagen om offentliga nöjestillställningar kan för sådana tillställningar som avses i lagen vid behov tillsättas en eller flera ordningsmän som är skyldiga att med iakttagande av stadganden och polisens med stöd av dem meddelade anvisningar verka för upprätthållande av ordning och säkerhet samt förebyggande av brott vid offentlig nöjestillställning och i omedelbar närhet av platsen för denna. Ordningmännen skall lyda de föreskrifter en polisman i tjänsteutövning meddelar i syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten. Enligt 11 § 1 mom. förordningen om offentliga nöjestillställningar (687/68) godkänns ordningsmän av chefen för polisdistriktet antingen för ett visst tillfälle, för viss tid eller tills vidare. Ordningssmannen skall vid utförandet av sitt uppdrag bära av inrikesministeriet fastställt kännetecken och för viss tid eller tills vidare godkänd ordningsman skall ytterligare ha ett på blankett som ministeriet fastställer utskrivet ordningsmannakort. Inrikesministeriet gav 1969 ett beslut om kännetecken för ordningsman vid offentliga nöjestillställningar (105/69).

Enligt 25 § 2 mom. lagen om friluftsliv skall i tillämpliga delar för ordningsman på kampingområde iakttas vad som stadgas om ordningsmän vid offentliga nöjestillställningar. Ett motsvarande stadgande ingår även i 2 § förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster samt i 10 § 2 mom. förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelse.

5 punkten. En annan sådan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller i ett bestämt objekt kan vara t.ex. en vaktmästare eller en passagerekontrollör i arbetsavtalsförhållande vid ett

ämbetsverk eller en person som bevakar ingången till en fabriksanläggning eller ett kontor.

7 §. Riksgränsbrott

Ett stadgande motsvarande det som nu föreslås om riksgränsbrott finns för närvarande i 42 kap. 2 §. Enligt paragrafens 1 mom. straffas den som bryter emot föreskrifter om överskridande av Finlands gräns eller gör försök därtill eller genom anskaffning av för gränsens överskridande avsedda hjälpmedel gör sig skyldig till förberedelse till brott emot nämnda föreskrifter. Enligt paragrafens 2 mom. är straffet detsamma för medhjälp till detta brott. Enligt paragrafens 3 mom. skall en utlänning som har gjort sig skyldig till ett brott enligt denna paragraf och som med anledning därav utvisas ur landet inte ställas under åtal för detta brott, om inte den myndighet som har beslutat om hans utvisande samtidigt har förordnat att sådant åtal skall väckas. Enligt 21 § passlagen skall den som reser ut ur landet utan behövligt pass eller inte iakttar begränsningarna av passets giltighetsområde dömas för passförseelse. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Stadgandet tillämpas, om det för gärningen inte stadgats strängare straff på något annat ställe i lag.

Även lagen om gränsszon gäller Finlands gränser. I 10 § finns ett tämligen öppet straffstadgande. Den som bryter mot lagen om gränsszon eller med stöd av den utfärdade stadganden skall, om för gärningen inte stadgats strängare straff på annat ställe i lag, för överträdelse av lagen om gränsszon dömas till böter eller fängelse i högst tre månader. Om brottet, med beaktande av de omständigheter i sin helhet vilka föranlett brottet och framgår av detsamma, anses grovt skall gärningsmannen med stöd av paragrafens 2 mom. för grov överträdelse av lagen om gränsszon dömas till fängelse i högst två år. Med stöd av paragrafens 3 mom. kan skjutvapen och skjutförmödenheter, sprängämnen, fotografiapparater, filmer och plåtar som innehåfts eller använts olovligen samt olovligen tagna fotografier och negativ dömas förbrutna till staten.

Strafflagens stränga stadgande om överträdelse av Finlands riksgränser samt dess omfattande tillämpningsområde är en följd av de exceptionella förhållanden under vilka stadgandet tillkom. Strafflagens 42 kap. 2 §

stiftades den 4 juli 1944, dvs. under slutskedet av fortsättningskriget. Enligt det tidigare motsvarande stadgandet skulle den som inte var finsk medborgare och som hade gått förlustig sin rätt att vistas i Finland men som utan vederbörligt tillstånd kom in i landet straffas med fängelse i högst tre månader. Lagen om gränszon stiftades år 1947 och tillämpas enligt dess 11 § inte på gränsen mellan Finland och Sverige, inte heller på gränsen mellan Finland och Norge.

Flera bestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om Europeiska unionen tryggar fri rörlighet för personer i EU-länderna. Som exempel kan nämnas bl.a. artiklarna 48, 52 och 53 i fördraget om upprättandet av Europeiska (ekonomiska) gemenskapen samt artiklarna 8a - 8e i fördraget om Europeiska unionen, vilka gäller unionsmedborgarskap. Det s.k. Schengen-avtalet (1985) och det kompletterande avtalet (1990) behandlar huvudsakligen slopandet av gränsövervakningen mellan medlemsländerna samt samarbetet i immigrations-, visum- och flyktingpolitiken, övervakningen av unionens yttre gränser samt samarbetet mellan de polisiära och rättsliga myndigheterna. Avtalet började tillämpas den 26 mars 1995 mellan Tyskland, Belgien, Frankrike, Luxemburg, Holland, Portugal och Spanien. Avtalets tillämpningsområde utvidgas stegvis.

Finland har inte ännu anslutit sig till Schengen-avtalet. Anslutningen bereds emellertid som bäst. Olika myndigheter har utrett vilka åtgärder anslutningen kräver samt dess eventuella verkningar.

Med rätt att resa avses rätt att röra sig inom en stat samt rätt lämna landet, även det egna hemlandet, och återvända dit. Rätten att resa har fastställts genom internationella konventioner och genom regeringsformens stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt artikel 12.2 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, som Finland ratificerat (FördrS 8/76), äger envar frihet att lämna vilket land som helst, däribland sitt eget. Enligt artikel 12.3 får denna rättighet inte underkastas andra inskränkningar än sådana som stadgas i lag eller är särskilt inskrivna i konventionen. Artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, dvs. Europarådets konvention om mänskliga rättigheter, som Finland ratificerat

(FördrS 18/90), har motsvarande innehåll. Av 7 § regeringsformen anses följa att en finsk medborgare har en grundläggande rättighet till inresa i Finland. Rätten att resa ut ur landet kan emellertid begränsas genom stadganden på lägre nivå än grundlag. Finska medborgares rätt att resa har tryggats genom att pass alltid skall beviljas om inte annat följer av stadganden i lag. Det finns sålunda inga i lag angivna hinder för erhållande av pass eller förutsättningar för in- och utdragnings av pass.

1 mom. Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen döms den för riksgränsbrott som 1) överskrider eller försöker överskrida Finlands gräns utan att inneha ett giltigt pass eller någon annan handling som krävs eller som överskrider gränsen någon annanstans än via ett tillåtet inrese- eller utreseställe eller i strid med ett på lag grundat förbud, 2) annars bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen eller 3) olovligen vistas eller färdas inom gränszonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden enligt lagen om gränszon.

1 punkten. Som första gärningsform nämns överskridande av Finlands gräns utan innehav av ett pass som berättigar till det eller något annat dokument som krävs. Även försök till en sådan gärning är straffbar.

Finska medborgares rätt att resa regleras närmast i passlagen. Enligt 1 § 2 mom. passlagen får finsk medborgare inte hindras från att komma in i landet. Det föreslagna stadgandet om riksgränsbrott utgör inte något direkt hinder för att bestraffa en finsk medborgare som reser in i landet utan pass eller annat dokument varav hans rätt att resa framgår. Den omständigheten att det inte är straffbart att resa in i landet utan pass följer av passlagens stadganden. Sin rätt att resa skall en finsk medborgare visa genom att förete pass när han lämnar landet. Med pass jämförbara dokument är tjänste- och diplomatpass (19 § passlagen) samt nationell identitetshandling för sjömän och certifikat eller behörighetsbevis för besättningsmedlem på luftfartyg (13—14 §§ passförordningen). En finsk medborgare som reser ut ur eller in i landet skall uppvisa sitt pass för passkontrollören samt lämna de uppgifter som är nödvändiga för att konstatera hans rätt att resa (12 § passlagen). Enligt 21 § passlagen är det emellertid straffbart för en finsk medborgare att resa ut ur landet utan erforderligt pass eller att inte iaktta begränsningarna av

passets giltighetsområde, däremot inte att resa in i landet utan pass eller motsvarande dokument. En finsk medborgare som t.ex. har tappat sitt pass utomlands eller som har blivit tvungen att överlåta det till en utländsk myndighet, gör sig sålunda inte skyldig till riksgränsbrott när han anländer utan pass till Finland via ett sådant passgranskningsställe som avses i 11 § passlagen.

Om en finsk medborgare har för avsikt att resa ut ur landet utan att kunna uppvisa pass eller motsvarande dokument, på grund av att han inte har handlingen ned sig, gör han sig inte skyldig till riksgränsbrott, förutsatt att han har ett giltigt pass eller något annat dokument som krävs. Om resan förutsätter ett pass, skall detta visserligen enligt 12 § passlagen uppvisas vid inresa och utresa, men påföljden för ett försök att resa ut ur landet utan pass är att resan framskjuts till dess att passet uppvisas för kontrollören.

Utan pass får en finsk medborgare resa till Island, Norge, Sverige och Danmark (2 § passlagen).

Mellan Finland och Ryssland gäller vissa överenskommelser som syftar till att göra pass- och visumformaliteter smidigare. Överenskommelserna har ingåtts mellan Finland och Sovjetunionen. Som exempel kan nämnas överenskommelsen angående ordningen på gränsen mellan Finland och Sovjetunionen och ordningen för utredning av gränstilldragelser (FördrS 32/60), överenskommelsen angående fiske och säljakt (FördrS 24/70) och sjöfartsavtalet (FördrS 4/75), enligt vilka vissa arbetstagargrupper har rätt att överskrida gränsen utan pass. För korta resor till Ryssland får finska medborgare dessutom under vissa förutsättningar använda identitetsbevis i stället för pass. Denna praxis baserar sig på de lättnader i pass- och visumformaliteter som Sovjetunionen satte i kraft genom en not den 24 november 1966. Dessa arrangemang iakttas även i trafiken mellan Finland och Estland. Om det enligt ett bilateralt avtal eller därmed jämförbart arrangemang inte krävs pass eller motsvarande dokument av en finsk medborgare vid inresa i detta land, gör han sig inte heller skyldig till riksgränsbrott om han lämnar Finland utan pass.

En finsk medborgare som kommer till ett främmande land behöver utöver sitt pass i princip visum, dvs. ett i passet antecknat eller till passet fogat inresetillstånd för turism eller annan kortvarig vistelse i landet. I

takt med att de livligare internationella kontakterna ökat har emellertid visumtvånget slopats mellan Finland och de flesta europeiska länderna samt mellan Finland och ca 50 länder utanför Europa. Enligt allmän internationell praxis beviljas visum av vederbörande lands diplomatiska beskickning eller konsulära representant i Finland. En finsk medborgare gör sig emellertid inte skyldig till riksgränsbrott vid utresan från Finland även om han har för avsikt att resa till ett sådant land som förutsätter att finska medborgare har visum vid inresan och han inte vid utresan har ett sådant. Om han vid utresan från Finland saknar inresevisum kan detta beviljas honom någon annanstans än i Finland, t.ex. av ifrågavarande lands beskickning utomlands eller t.o.m. ännu vid gränsövergångsstället. Med visum avses i det föreslagna stadgandet sådant visum som krävs för inresa till Finland och inte sådant visum som krävs för inresa till en främmande stat.

I det föreslagna stadgandet avses med pass eller annat dokument som krävs endast dokument som anger rätten att resa, inte t.ex. intyg över vaccination, förtullningsintyg över medförda varor, internationellt körkort, intyg över trafikförsäkring, valutadeklarationer som givits till tullen eller motsvarande handlingar.

Om utlänningars rätt till inresa till Finland och ut ur landet stadgas i 7 § regeringsformen, i utlänningslagen (378/91) och med stöd av denna utfärdade stadganden, närmast utlänningsförordningen (142/94), samt i internationella konventioner som är bindande för Finland.

I regel skall en utlänning som reser in i landet ha ett giltigt pass som har utfärdats av en myndighet i hans hem- eller visteland (4 § 1 mom. utlänningslagen). Genom förordning har emellertid kunnat stadgas på vilka villkor även identitetsbevis eller motsvarande handling godkänns i stället för pass (lagens 4 § 2 mom.). Enligt 2 § 1 mom. utlänningsförordningen kan i stället för pass ett identitetsbevis godkännas, om det till väsentliga delar uppfyller kraven på pass. Om godkännandet beslutar utrikesministeriet efter att ha hört inrikesministeriet. Enligt 2 § 2 mom. förordningen kan av särskilda skäl i enstaka fall såsom tillfälligt pass godkännas även ett identitetsbevis eller motsvarande dokument som inte uppfyller kraven på pass. Anvisningar om godkännande meddelas av

inrikesministeriet.

En utlänning kan även ha något annat resedokument. T.ex. enligt 5 § utlänningslagen kan utlänningsverket bevilja en utlänning som vistas i Finland främlingspass, om han inte kan få pass av en myndighet i sitt hemland eller om det annars finns särskilda skäl. Verket beviljar utlänningen främlingspass om denne beviljats uppehållstillstånd på grund av behov av skydd. En utlännings resedokument kan även vara ett i 6 § utlänningslagen nämnt resedokument för flykting. En utlänning som anländer till Finland kan som resedokument även ha ett sådant giltigt främlingspass, resedokument för flykting, diplomatpass, tjänstepass, nationell identitetshandling för sjömän samt certifikat eller behörighetsbevis för besättningsmedlem på luftfartyg, som har beviljats av en myndighet i ett annat land.

Enligt 10 § utlänningslagen har medborgare i Danmark, Island, Norge och Sverige rätt att resa in i Finland utan pass direkt från länderna i fråga.

Enligt 8 § utlänningslagen skall en utlänning som kommer till Finland eller vistas här ha visum eller uppehållstillstånd, om inte något annat följer av internationella avtal som binder Finland. En medborgare i en EES-stat behöver inte uppehållstillstånd för en vistelse i Finland som underskrider tre månader och såsom arbetssökande kan han vistas här under en skälig tid. En utlänning som anländer till landet utan visum kan beviljas visum vid gränsövergångsstället, om han lägger fram vägande skäl för att han inte skaffat visum innan han kom till landet. En utlänning som kommer till Finland utan uppehållstillstånd kan på de villkor som nämns i 20 § i lagen beviljas uppehållstillstånd här.

Finland har ingått avtal om visumfrihet med ca 80 länder. Av den som är medborgare i något av dessa länder krävs inget visum, om inte hans vistelse här överskrider den tid som nämns i avtalet. Visumfrihet har dessutom ensidigt beviljats medborgare i Förenta Staterna, Canada och Australien. Den som innehar ett giltigt främlingspass utfärdat av en myndighet i ett annat nordiskt land behöver inte ha visum, om hans vistelse i Finland inte överstiger tre månader och om passet berättigar honom att återvända till det land som beviljat det (11 § 2 mom. utlänningsförordningen). Om visumfrihet för flyktingar har ingåtts en europeisk överens-

kommelse om avskaffande av viseringstvang för flyktingar (FördrS 36/90).

En utlännings rätt att lämna Finland är mera omfattande än hans rätt att resa in i landet. En utlänning har t.ex. rätt att frivilligt lämna Finland när han på grund av bristfälliga resedokument skulle kunna avvisas vid gränsen eller utvisas ur landet. En utlänning kan uppenbarligen hindras från att bege sig till sitt hemland endast när han med stöd av 54 § har meddelats utreseförbud. Det är inte heller motiverat att finska myndigheter övervakar om ett annat lands medborgare som från Finland reser till ett tredje land har beviljats inresevisum till detta land eller uppehållstillstånd eller har andra resedokument som ifrågavarande lands lagstiftning förutsätter.

Som andra gärningsform nämns i 1 punkten överskridande av Finlands gräns någon annanstans än genom ett tillåtet inrese- eller utreseställe. Också försök till detta brott är straffbart.

I 11 § passlagen och 3 § utlänningslagen finns allmänna stadganden om fastställda inrese- och utreseställen. Närmare stadganden om saken finns i förordningen om passgranskningsställen (461/92). I denna uppräknas de flygstationer, hamnar, sjö- och gränsbevakningsstationer samt de platser eller zoner längs riksgränsen där passgranskning företas. Utöver dessa passgranskningsställen är de andra ställen lagliga inrese- och utreseställen, där passgranskning med stöd av inrikesministeriets beslut kan företas. Inrikesministeriet kan bevilja tillstånd till gränsöverskridning även på andra ställen. Som passgranskningsmyndighet fungerar enligt förordningen om passkontrollörer (1532/94) gränsbevakningsväsendet och vid sidan av det även polisen. Också en tullmyndighet kan vara passgranskare.

År 1957 ingicks mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark en överenskommelse om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna (FördrS 10/58). Överenskommelsen sattes i kraft år 1958 för Finlands del. Island anslöt sig till överenskommelsen år 1965. Vidare kan det nämnas att regeringarna i Finland, Sverige och Norge har beslutat om ömsesidiga lättnader vid gränsöverskridningar mellan länderna. Överskridningen av nordiska gränser har till följd av dessa arrangemang blivit mycket smidig jämfört med internationell praxis. Det är ännu oklart hur Finlands och Sverige EU-

medlemskap påverkar arrangemangen, med beaktande av att Norge står utanför EU.

Den tredje gärningsformen för riksgränsbrott enligt 1 punkten är överskridande eller försök till överskridande av Finlands gräns i strid med ett på lag grundat förbud.

En utlänning kan med stöd av 43 § utlänningslagen meddelas inreseförbud för högst fem år eller tills vidare. Förbudet kan meddelas i ett beslut om utvisning eller i utlänningsverkets avvisningsbeslut. Förutsättningarna för meddelande av inreseförbud har sålunda knutits till förutsättningarna för utvisning eller avvisning. I praktiken meddelas utreseförbud närmast sådana utlännningar som utvisas från Finland på grund av brott som de har begått här. Under de förutsättningar som stadgas i 54 § utlänningslagen kan en utlänning som vistas här meddelas utreseförbud. Ett sådant förbud kan meddelas, om en utlänning misstänks eller är åtalad för ett brott eller om han har dömts till ett straff som inte har avtjänats eller om någon annan synnerligen viktig orsak kräver det. Beslut om utreseförbud fattas av utlänningsverket på framställning av polisen eller någon annan myndighet. I brådska fall får beslutet fattas av polisen som utan dröjsmål skall underrätta utlänningsverket om saken. På verket ankommer att besluta om förbudet skall bestå eller inte.

Enligt 7 § regeringsformen och 1 § 2 mom. passlagen får en finsk medborgare inte hindras från att komma in i landet. Däremot är det möjligt att hindra en finsk medborgare från att lämna landet genom att indra och omhänderta passet. Om detta stadgas i 14 - 17 §§ passlagen. En finsk medborgare vars pass har indragits kan göra sig skyldig till riksgränsbrott på den grunden att han lämnat landet utan giltigt pass.

Ett reseförbud enligt 2 kap. tvångsmedelslagen skall inte anses som ett förbud av det slag som avses i det föreslagna lagrummet. För säkerställande av ett reseförbud stadgas i 2 kap. 2 § 3 mom. tvångsmedelslagen att den som meddelats reseförbud inte får beviljas pass. Om han beviljats pass skall han överlämna det till polisen för den tid som förbudet gäller. Det är visserligen möjligt att den som meddelats reseförbud inte överlämnar sitt pass utan t.ex. gömmer det. Försök att resa utomlands trots reseförbud är, oberoende av om det giltiga passet har omhändertagits av polisen eller om passinnehavaren av ovan nämnda orsak själv har sitt

pass, en sådan grund för anhållan eller häktning som nämns i 2 kap. 3 och 8 §§ tvångsmedelslagen. Den som trots meddelat reseförbud försöker resa utomlands skall straffas för riksgränsbrott om han saknar giltigt pass eller hans pass har indragits. Detta gäller även den som blivit föremål för sådana åtgärder som nämns i 34 § lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77). När han lämnar landet gör han sig skyldig till riksgränsbrott om han saknar giltigt pass på grund av att han inte beviljats pass eller på grund av att ett eventuellt beviljat pass har indragits med stöd av passlagen.

2 punkten. I det föreslagna momentets 2 punkt nämns som en gärningsform att någon annars bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen. Enligt 11 § 1 mom. passlagen kan inrikesministeriet bevilja tillstånd till utresa eller inresa också via ett annat ställe än passgranskningsställena. I 8 och 9 §§ förordningen om passgranskningsställen ingår stadganden om passgranskning på andra ställen än passgranskningsställen. Ett i praktiken vanligt fall där det kan bli aktuellt att tillämpa 2 punkten är att en person som reser in i landet med en fritidsbåt underlåter att iaktta anvisningarna om att anmäla sig hos den sjö- eller gränsbevakningsstation som fungerar som passgranskningsställe.

Också den som överskrider gränsen via ett passgranskningsställe men som genom att gömma sig eller på annat sätt undvika passkontrollören underlåter att iaktta stadgandena om överskridande av gränsen bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen.

3 punkten. Enligt det föreslagna momentets 3 punkt är en gärningsform för riksgränsbrott att någon olovligen vistas eller färdas inom gränszonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden. Innehållet i detta rekvisit bestäms i praktiken på basis av lagen om gränzonen. Förutom att olovligt färdas och vistas inom gränszonen är det också förbjudet att inom den utföra arbete utan lov, att kränka gränsintegriteten eller gränsfreden genom handlingar som riktar sig mot gränsen eller en främmande stats område eller personer som vistas där, samt att inom den inneha och använda skjutvapen och skjutförnödenheter, sprängämnen samt fotografiapparater och fotografieringsförnödenheter utan lov.

Riksgränsbrott är straffbart när det är uppsåtligt. I uppsåtet ingår vetskap om att

gränsöverskridningen sker utan därtill berättigande pass eller annat dokument. Om ett pass t.ex. är förfalskat skall innehavaren var medveten om detta. Då gränsen har överskridits på något annat ställe än ett tillåtet gränsöverskridningsställe förutsätter uppsåtet vetskap om att övergångsstället inte är ett tillåtet inrese- eller utreseställe. Den som bryter mot ett inrese- eller utreseförbud skall vara medveten om att han har meddelats inrese- eller utreseförbud. Den som olovligen vistas inom en gränsszon skall vara medveten om att han befinner sig inom en gränsszon där rörelsefriheten begränsats.

Som straff för riksgränsbrott föreslås böter eller fängelse i högst sex månader.

2 mom. Enligt förslaget skall en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avisas vid gränsen eller utvisas inte dömas för riksgränsbrott, och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland.

I 6 kap. utlänningslagen ingår stadganden om avvisande av utlänningar vid gränsen och utvisning ur landet. En avvisningsgrund är enligt 37 § i nämnda lag att en utlänning saknar pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa. På motsvarande sätt anges i 40 § i nämnda lag som en utvisningsgrund att en utlänning vistas i landet utan pass, visum eller uppehållstillstånd, när ett sådant krävs. Om en utlänning har begått ett riksgränsbrott kan detta vara en grund för avvisning vid gränsen eller utvisning ur landet. Eftersom riksgränsbrott kan anses som ett relativt lindrigt brott finns det inte något egentligt behov att bestraffa en utlänning för riksgrensbrott, om han på grund av att han saknar behövliga inresedokument avvisas vid gränsen eller utvisas. Det är uppenbart att allmänna åklagarna och domstolarna i dessa fall skulle vara benägna att tillämpa stadgandena om åtgärdseftergift. Det är emellertid mera ändamålsenligt att en utlännings vistelse i klara fall av avvisning eller utvisning på grund av avsaknad av pass eller andra resedokument inte i onödan förlängs på grund av förundersökning, åtalsprövning och rättegång. I många fall kan det anses oskäligt att döma någon till straff utöver avvisning eller utvisning.

Stadgandena om ansökan om och beviljande av asyl baserar sig på konventionen angående flyktingars rättsliga ställning (FördrS 77/68) och det därtill anslutna protokollet

(FördrS 78/68). Utlänningslagen bygger på uppfattningen att en flykting inte har rätt till asyl utan beviljandet av asyl är beroende av statens prövning, även om konventionen förpliktar till att inte återföra eller utvisa en flykting till ett land där hans liv är hotat. Enligt 7 § 4 mom. regeringsformen får en utlänning inte utvisas, utlämnas eller sändas tillbaka om han på grund härav hotas av dödsstraff, tortyr eller någon annan behandling som kränker människovärdet. Även om Finland vid beviljande av asyl följer en med utlänningslagen förenlig restriktiv linje, innebär 31 § utlänningslagen en viss flexibilitet. Enligt denna paragraf kan en utlänning som inte beviljas asyl, men som inte anses kunna återvända tryggt till sitt hemland eller det land där han är stadigvarande bosatt, beviljas uppehållstillstånd i Finland på grund av behov av skydd.

En utlänning som på grund av ras, religion, nationalitet eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sina politiska åsikter har blivit utsatt för förföljelse i sitt hemland eller det land där han är stadigvarande bosatt, kan i många fall inte skäligen förväntas ha ett pass eller motsvarande resedokument. Förföljelsen kan ta sig uttryck i myndigheternas vägran att utfärda resedokument. Denna vägran kan tvinga dem som tillhör en förföljd grupp att resa utan pass eller motsvarande dokument eller skaffa förfalskade handlingar. Det kan vara oskäligt att förutsätta att en sådan person lämnar det egna landet via ett officiellt gränsöverskridningsställe och anländer till Finland via ett passgranskningsställe eller något annat tillåtet gränsöverskridningsställe. En sådan persons inresa till Finland kan ske via gränssonen. Det är därför inte motiverat att för riksgränsbrott straffa en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland. Detta är inte motiverat heller i det fall att det är fråga om en sådan uppenbart ogrundad asylansökan som avses i 34 § utlänningslagen, eftersom stadgandena om avvisning eller utvisning i allmänhet tillämpas på en sådan utlänning.

8 §. *Ordnande av olaglig inresa*

Enligt förslaget till 8 § skall den dömas för ordnande av olaglig inresa, som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning 1) för in eller försöker föra in i Finland

en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa, 2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller 3) till någon annan överlåter ett falskt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa.

Det föreslagna stadgandet motsvarar i sak vad som i 64 b § utlänningslagen stadgas om ordnande av olaglig inresa. Stadgandet i utlänningslagen har ett klart sakligt samband med det föreslagna rekvisitet för riksgränsbrott. För en överföring av stadgandet till strafflagen kan anföras strävan att i samband med totalrevideringen av strafflagen till denna centralisera alla straffstadganden som är förenade med hot om fängelsestraff.

Brottet innebär närmast att någon hjälper utlänningar att resa in i Finland olagligen. Detta gäller även punkt 3, trots att stadgandet bokstavligen tolkat också kunde gälla överlåtande av ett falskt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd till en finsk medborgare för att användas i samband med en inresa. Eftersom en finsk medborgare emellertid har rätt att komma till Finland utan pass eller andra resedokument, behöver han i praktiken inga falska eller förfälskade handlingar.

De brott som avses i stadgandet har närmast karaktär av sådan medhjälp till olaglig inresa som sker mot betalning. Det är därför inte motiverat att straffskalan är mycket strängare än för huvudbrottet. I grava fall kan emellertid de brott som avses förövas i stor skala som organiserad verksamhet. Det bör i sådana fall vara möjligt att utdöma fängelsestraff. Straffskalan föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

Transportmedel som använts för att begå brott som avses här kan dömas förbrutet till staten. Detta nämns i paragrafen om påföljder.

I 64 b § 2 mom. utlänningslagen ingår ett stadgande som möjliggör åtals- och domseftergift. Motsvarande stadgande föreslås bli infört i 17 kap. 27 § strafflagen.

9 §. Egenhandsrätt

I gällande 16 kap. 14 § 1 mom. stadgas om egenhandsrätt. För detta brott döms den som olagligen pantar något till sig eller annars själv tar sig rätt. Straffet är böter eller fängelse i högst två månader. Stadgandet

tillämpas inte om strängare straff för gärningen har stadgats på något annat ställe i lag.

Uppgiften att göra gällande sådana rättigheter som innebär ingrepp i någon annons förmåner som skyddas av rättsordningen ankommer i ett modernt samhälle i regel på domstolar och andra myndigheter som staten enkom har tillsatt. I lagstiftningen har trots detta beaktats möjligheten att en privatperson inte alltid kan få tillräcklig eller tillräckligt snabb hjälp av myndigheterna för att göra gällande eller försvara sina rättigheter. Var och en har därför rätt att försvara sig i sådana nödvärns- eller nödtillståndssituationer som avses i 3 kap. 6, 7 och 8 §§.

En till innehållet omfattande rätt för privatpersoner till självhjälp stadgas i 12 § förordningen om införande av strafflagen (39/1889) och 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen (450/87).

Enligt 12 förordningen om införande av strafflagen får ingen på eget bevåg återta det som han anser vara sitt, oberoende av om det är avhänt honom genom brott eller om han tappat det, utan han skall anlita polismyndighet eller domstol. Dock får var och en återta sin egendom av en "lös eller okänd person, eller af den, som misstänkes vilja rymma, eller å färsk gerning af förbrytare." Enligt 3 kap. 7 § strafflagen har den som återtar sin egendom rätt till nödvärn om någon gör motstånd när han på bar gärning vill återta sin egendom.

I 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen regleras den allmänna rätten att gripa en person. Anträffas den som har begått brott på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av vem som helst, om fängelse kan följa på brottet eller om brottet är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrig skadegörelse eller lindrigt bedrägeri. Vem som helst får likaså gripa den som enligt efterlysning utfärdad av en myndighet har förklarats anhållen eller häktad. Om den som utför gripandet stöter på motstånd har han rätt att bruka sådana maktmedel som kan anses försvarliga. Stadganden om självhjälp ingår även t.ex. i 13 kap. lagen om fiske (286/82) och 10 kap. jaktlagen.

Stadgandet om egenhandsrätt har i rättspraxis visat sig vara svårtolkat. Det har tillämpats t.ex. på olovlig avstängning av väg som vid vägförrättning avsatts som gemensam eller som vedertaget använts av flera

fastigheter gemensamt, på anläggande av väg på annans mark utan överenskommelse med markägaren om hur den genomfartsrätt som baserar sig på servitut skulle genomföras, på marktäkt på annans mark, på egenmäktiga åtgärder för att försämrå den andra partens ställning i ett hyresförhållande eller vid varuleverans, på egenmäktig indrivning av fordran ur medel som skall redovisas till gäldenären, på innehållning av arvode av medel som skall redovisas till annan samt på avbrytande av eltillförsel eller låsbyte i syfte att egenmäktigt vråka hyresgäster. Stadgandet har inte tillämpats på t.ex. kvittning av egen fordran utan gäldenärens samtycke eller på bolags anställda som överskridit sina befogenheter. På indrivning av fordran med våld eller hot har 25 kap. 8 § strafflagen om olaga tvång kunnat tillämpas eller parallellt stadgandena om misshandel och egenhandsrätt. Svårigheten att tolka stadgandet om egenhandsrätt har resulterat i att rättspraxis i gränsfall har blivit oenhetlig.

Vissa stadganden som stiftades i det första skedet av totalrevideringen av strafflagens har delvis klarlagt situationen. Stadgandet i 28 kap. 11 §, som närmast gäller besittningsintrång, täcker åtminstone en del av de fall där det varit oklart om och enligt vilket stadgande en gärning kan anses vara straffbar.

Enligt det föreslagna stadgandet om egenhandsrätt är det straffbart att för att försvara eller göra gällande sin rätt på egen hand vidta en åtgärd som inte får vidtas utan en myndighets medverkan. En person kan alltså göra sig skyldig till egenhandsrätt när han har ett rättsligt anspråk som han enligt lag inte får göra gällande utan en domstols eller en annan myndighets medverkan. Han kan likaså göra sig skyldig till detta brott när han på logiska grunder tror att ett sådant anspråk existerar. Syftet med stadgandet är inte att väsentligt ändra egenhandsrättens omfattning utan närmast att göra regleringen klarare.

Den som på lagstadgat sätt har anlitat en behörig myndighet för att vidta en åtgärd anses inte ha gjort gällande eller försvarat en rättighet på eget bevåg. I regel är det inte heller fråga om egenhandsrätt när den som en åtgärd riktas mot har gett sitt samtycke. Det är alltså inte fråga om egenhandsrätt t.ex. när en borgenär enligt en fullmakt eller ett samtycke som han har erhållit av gäldenären säljer dennes egendom och av köpe-

skillingen uppbär sin fordran jämte ränta. Eftersom det i en situation där egenhandsrätt aktualiseras ofta är fråga om en intressekonflikt mellan den som vidtar en åtgärd och den som utsätts för den, förekommer det uppenbarligen ytterst sällan ett sådant s.k. förutsatt samtycke som eliminerar det uppsåt som utför ett rekvisit för egenhandsrätten.

En rätt anses inte heller ha gjorts gällande eller försvarats på eget bevåg om det i lag finns ett stadgande som berättigar till åtgärden. Sådana stadganden finns bl.a i 12 § förordningen om införande av strafflagen, i lagen om fiske, i jaktlagen och i lagen om näringsidkares rätt att sälja saker som inte har avhämtats (688/88).

På ovan nämnda grunder kan det vara fråga om straffbar egenhandsrätt t.ex. då

- en borgenär utan gäldenärens samtycke som betalning för en skuld tar pengar som denne har i sin besittning,
- en borgenär utan gäldenärens samtycke säljer egendom som tillhör denne och innehåller sin fordran av köpeskillingen,
- en borgenär utan gäldenärens samtycke tar sin fordran ur gäldenärens medel som borgenären har i sin besittning och som han skall redovisa till gäldenären,
- en markägare stänger en väg som finns på hans mark men som utomstående har nyttjanderätt till,
- en hyresvärd vråker en hyresgäst utan att iaktta de rättsliga förfaranden som avses lagen om hyra av bostadslägenhet (481/95), lagen om hyra av affärslokal (482/95) och lagen om rättegången i hyresmål (650/73),
- en hyresvärd avbryter en hyresgästs tillgång till elektricitet och vatten för att utan domstolsavgörande förmå denne att flytta ut,
- en hyresvärd begränsar en hyresgästs nyttjanderätt genom att egenmäktigt själv ta i bruk en del av de lokaler som hyresgästen hyr,
- en säljare utan att iaktta lagen om avbetalningsköp (91/66) återtar en vara av en köpare som inte har betalt köpesumman eller
- en uppdragstagare utan uppdragsgivarens samtycke innehåller sitt arvode av uppdragsgivarens medel som han har möjlighet att disponera över.

Om en borgenär eller en person i motsvarande ställning gör sin rätt gällande med våld, skall utöver stadgandet om egenhandsrätt även tillämpas det lagrum som är tillämpligt i fråga om det våld som använts, t.ex. stadgandena om misshandelsbrott.

Egenhandsrätt kan fullbordas samtidigt som t.ex. olaga hot (25 kap. 7 § eller olaga tvång (25 kap. 8 §). Ett eventuellt inslag av våld eller hot har inte beaktats i stadgandet om egenhandsrätt. Om däremot en gärning som uppfyller rekvisitet för egenhandsrätt samtidigt uppfyller rekvisitet för t.ex. besittningsintrång (28 kap. 11 §), tillämpas endast stadgandet om egenhandsrätt, som har den strängare straffskalan.

Egenhandsrätt förekommer ofta i situationer då gärningsmannen har en dominerande ställning i förhållande till den som utsätts för gärningen eller då den utsatte på annat sätt är beroende av gärningsmannen. T.ex. en hyresgäst kan till följd av hyresvärdens egenmäktiga förfarande försättas t.o.m. i ett nödläge. Ett brott som innehåller element av maktmissbruk är enligt modern uppfattning särskilt klandervärt. Med hänsyn till detta kan den gällande straffskalan för egenhandsrätt, dvs. böter eller fängelse i högst två månader, inte anses vara tillräcklig för de grövsta gärningsformerna. Straffskalan föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

10 §. Brott mot trosfrid

De gällande stadgandena om brott mot trosfrid ingår i 10 kap. strafflagen. I 10 kap. 1 § finns ett stadgande om hädelse av Gud. Enligt stadgandet gör sig den skyldig till hädelse som offentligen hädar Gud. Den som offentligen smädar eller skymfar vad inom i Finland verksamt trossamfund i övrigt hålls heligt gör sig skyldig till brott mot trosfrid enligt 10 kap. 2 §. För sådant hindrande av religionsutövning som avses i 10 kap. 3 § strafflagen skall den dömas som med våld eller hot om våld hindrar ett i Finland verksamt trossamfund att förrätta gudstjänst, kyrklig handling eller religionsutövning. Enligt 10 kap. 4 § 1 mom. strafflagen gör sig den som genom att föra oljud eller på annat sätt väcka förargelse uppsåtligt stör i 3 § nämnd gudstjänst, kyrklig förrättning eller religionsutövning skyldig till störande av religionsutövning. Enligt paragrafens 2 mom. är det på motsvarande sätt straffbart att störa en begravning då denna inte är en kyrklig förrättning.

Stadgandena om religionsbrott har ifrågasatts, både när det gäller deras behövlighet och deras innehåll. Religionsbrottens innebörd och betydelse har varierat efter hand

som förhållandena och åskådningarna i samhället har förändrats.

Inom rättsvetenskapen tvistade man redan då strafflagen stiftades år 1889 om vad som skulle anses vara religionsbrottens skyddsobjekt. Den tankegång som kom till uttryck i strafflagen var på sin tid relativt modern. Av strafflagens förarbeten framgår att syftet med stadgandena om religionsbrott närmast var att skydda medborgarnas religiösa känslor. I 1889 års strafflag kunde emellertid fortfarande ses spår av den tidigare rådande och i slutet av förra århundradet i breda kretsar omhuldade uppfattningen att vissa religionsbrott var riktade mot Gud, liksom av uppfattningen att straffrättens uppgift också var att skydda den förhärskande religionen mot irrläror. Kriminaliseringen av religionsbrotten ansågs också bygga på uppfattningen att religionen utgör ett element i den samhällsbärande strukturen och att ett av syftena med straffstadgandena är att kriminalisera gärningar som luckrar upp den allmänna religiositeten.

Numera anses det allmänt att det inte är religionen i sig som är skyddsobjekt för stadgandena om religionsbrotten. Skyddsobjekten anses vara medborgarnas religiösa övertygelses och känslor samt trosfriden i samhället. Det anses också ifrågasatt om Gud kan vara ett straffrättsligt skyddsobjekt.

Stadgandena om religionsbrott har i flera repriser behandlats i riksdagen, även om stadgandena före dem som godkändes år 1970 huvudsakligen härstammade från år 1889. Under 1914 års lantdag behandlades en lagmotion med förslag till revidering av religionsbrottsstadgandena, men förslaget röstades ner efter en jämn omröstning. Under 1917 års första lantdag väcktes en ny lagmotion som riksdagen godkände efter omröstning. Under 1917 års andra lantdag beslöt emellertid riksdagen efter omröstning att lämna ändringarna i 10 kap. strafflagen utan fastställelse. Det centrala ändringsförslaget hade inneburit ett upphävande av det särskilda stadgandet om hädelse av Gud.

Eftersom straffstadgandena i 10 och 41 kap. strafflagen i stor utsträckning ansågs vara föråldrade och inte längre motsvara de krav som de förändrade förhållanden ställde, avlät regeringen år 1965 till riksdagen en proposition med förslag till revidering av den ifrågavarande lagstiftningen (RP 119/1965 rd). Propositionen förföll eftersom den inte hann behandlas före utgången av

riksdagens valperiod. Till 1966 års riksdag avläts en ny proposition (RP 39/1966 rd). Riksdagen behandlade propositionen och beslöt lämna den vilande över nyval. När ärendet på nytt togs upp till behandling under 1970 års riksdag kunde lagförslagen inte godkännas oförändrade på grund av att fel decennium angavs i ikraftträdelsestadgandets datering. Regeringen avlät därför en ny proposition till 1970 års riksdag (RP 51/1970 rd). Denna motsvarade i sak den proposition som riksdagen godkänt men lämnat vilande.

I regeringens proposition 51/1970 rd föreslogs att 41 kap. skulle upphävas och vissa ändringar göras i 10 kap. Enligt förslaget till 10 kap. 1 § gjorde sig den skyldig till brott mot trosfrid som offentligen på ett grovt sätt smädar eller skymfar vad som inom ett i Finland verksamt trossamfund hålls heligt. För hindrande av religionsutövning skulle enligt lagförslaget 2 § den dömas som med våld eller hot om våld hindrar ett i Finland verksamt trossamfund att förrätta gudstjänst, kyrklig handling eller religionsutövning. Försök till hindrande av religionsutövning föreslogs vara straffbart. I propositionen ingick vidare ett förslag till 3 § om störande av religionsutövning och störande av begravning.

Under riksdagsbehandlingen gjordes emellertid vissa ändringar i regeringens proposition. Den i sak viktigaste ändringen innebar att man efter omröstning inte godkände en upphävning av det särskilda stadgandet om hädelse, och till regeringens lagförslag fogades 10 kap. 1 § om hädelse av Gud.

I föreliggande proposition ingår inget särskilt kapitel om religionsbrott. Enligt förslaget anses trosfriden och rätten till religionsutövning utgöra en del av den samhällsfred som hör till den allmänna ordningen. I förslaget till 17 kap. ingår därför ett uttryckligt stadgande som skyddar trosfriden. Det är fråga om kapitlets 10 §, som också skyddar sådana begravningar som inte ordnas som religiösa tillställningar. I det föreslagna kapitlets 11 § stadgas om hindrande av religionsutövning.

Det kan anses att varken Gud eller motsvarande institutioner i andra religioner är i behov av straffrättsligt skydd. Strafflagens gällande stadgande om hädelse av Gud föranleder lätt missförstånd. Det är i hög grad en tolknings- och bedömningsfråga var gränsen skall dras mellan ironiserande omdömen om religiösa uppfattningar och direkt hädel-

se. Ingen domstol har någonsin tillämpat det år 1970 stiftade stadgandet om hädelse av Gud. Eftersom divergerande åsikter kan anföras om behövligheten av ett särskilt stadgande om hädelse, går det lätt så att alla försök att tillämpa ett sådant stadgande på i offentligheten gjorda uttalanden i religiösa frågor leder till känsloladdade konfrontationer. Det faktum att det finns ett särskilt hädelsestadgande i strafflagen kan ge religiösa extremistrelser eller i religiösa frågor ofördragsamma kretsar ett tillfälle att utnyttja strafflagen till att begränsa den samhällsdebatt och sådana konstnärliga uttrycksformer som behandlar religiösa frågor.

Enligt den föreslagna paragrafen skall den dömas för brott mot trosfrid, som 1) offentligen i kränkande syfte offentligen smädar eller skymfar något som hålls heligt inom en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen eller 2) genom att föra o ljud, uppträda hotfullt eller på något annat sätt stör gudstjänst, kyrklig förrättning, annan religionsutövning eller begravning.

Begreppet "heligt" är relativt inexakt. Det uttrycker emellertid någonting som ett religiöst samfunds medlemmar känner stor vördnad inför. Dess innebörd kan i praktiken anses ha blivit tillräckligt vedertagen, även om innebörden varierar i olika religiösa samfund. Uttrycket "något som hålls heligt inom en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen" används för att ange att innebörden av "heligt" bestäms enligt uppfattningar som råder inom respektive religiösa samfund och inte enligt utomstående uppfattningar. Å andra sidan används det citerade uttrycket för att ange att syftet med stadgandet är att skydda sådana kyrkor och andra registrerade religiösa samfund som avses i religionsfrihetslagen och inte t.ex. icke-organiserade religiösa grupper eller religiösa samfund som är verksamma enbart i andra länder.

Saklig kritik av ett religiöst samfund uppfyller inte rekvisitet för brott mot trosfriden. Rekvisitet uppfylls inte heller av en ironiserande kritik som innehåller sakliga argument. En förutsättning för tillämpning av den föreslagna paragrafens 1 punkt är att gärningsmannen uttrycker sig om någonting som anses heligt på ett sätt som är ägnat att förklina objektets värde i en annans ögon. Gärningens straffbarhet förutsätter uppsåt av ett särskilt slag. Den skall nämligen begås i kränkande syfte. Det anses vara fråga om en

kränkning i denna bemärkelse när smädandet eller skymfandet också kränker personer som eventuellt inte själva anser det smädade eller skymfade objektet vara heligt, men som respekterar olösligtänkandes övertygelse. För att vara straffbar måste kränkningen enligt den föreslagna paragrafen ske offentligt. I det typiska fallet sker smädandet eller skymfandet under sådana förhållanden att det kommer till en i fråga om antal och sammansättning odefinierad personkrets kännedom.

Den andra formen av brott mot trosfrid består i att gärningsmannen genom att föra oljud, uppträda hotfullt eller på något annat sätt stör en gudstjänst, kyrklig förrättning eller annan sådan religionsutövning eller begravning. Detta stadgande motsvarar i stort sett gällande 10 kap. 4 §.

Olika religiösa samfunds gudstjänster, kyrkliga förrättningar och övriga religionsutövning sker vanligen under så traditionella former att de kan särskiljas från t.ex. diskussionstillfällen av privat natur eller från inofficiella religiösa möten i privat regi. Detta stadgande gäller inte privata religiösa tillställningar, t.ex. utan något religiöst samfunds medverkan anordnade bönestunder eller uppföranden av sakral musik i privat hem. Sådana tillställningar skyddas närmast av hemfridsstadgandena. Inte ens alla religiösa tillställningar i en kyrkas regi utgör gudstjänster, kyrkliga förrättningar eller religionsutövning i den bemärkelse som avses i stadgandet. Till denna kategori hör t.ex. sammanträden som hålls av en kyrkas eller församlings förvaltningsorgan samt av en kyrka eller församling ordnade slutna diskussioner eller klubbar.

I den föreslagna paragrafen nämns särskilt begravning, för att skyddet skall omfatta också andra begravningar än sådana som har formen av kyrkliga förrättningar.

Straffet för brott mot trosfrid föreslås vara böter eller fängelse i högst tre månader.

11 §. Hindrande av religionsutövning

I mom. Religionsfriheten inbegriper rätten att ostört få utöva religion under de former som en kyrka eller ett religiöst samfund bekänner sig till. Det allvarligaste sättet att störa religionsutövning är genom våld eller hot om våld som syftar till att hindra religionsutövningen. Eftersom våld eller hot om våld i allmänhet uppfyller rekvisitet för nå-

got brott mot liv, hälsa eller frihet, kan olika uppfattningar framföras om huruvida det överhuvudtaget behövs något särskilt stadgande om hindrande av religionsutövning.

I Finlands strafflag har sedan år 1889 ingått ett stadgande om hindrande av andakt, sövning eller religionsutövning med våld eller hot om våld. Då stadgandena om religionsbrott reviderades år 1970 stiftades 10 kap. 3 § om hindrande av religionsutövning. Det gällande stadgandet överensstämmer i sak med det ursprungliga stadgandet. Det råder uppenbart enighet om att det skall vara straffbart att hindra religionsutövning med våld eller hot om våld. I strafflagen föreslås fortfarande ett särskilt stadgande om hindrande av religionsutövning.

Förebild för stadgandet om hindrande av religionsutövning är 14 kap. 6 § strafflagen, dvs. stadgandet om hindrande av möte, som godkändes i det andra skedet av strafflagens totalrevidering. För hindrande av möte skall den som med våld eller hot om våld orättmätigt hindrar att ett möte, ett demonstrationståg eller en tillställning ordnas för allmänna angelägenheter dömas till böter eller fängelse i högst två år. Försök till hindrande av möte är straffbart.

Enligt den föreslagna paragrafen skall det vara straffbart att med våld eller hot om våld hindra en gudstjänst, en kyrklig förrättning eller annan religionsutövning. Vad som avses med en gudstjänst, en kyrklig förrättning och annan religionsutövning framgår av motiveringen till det föreslagna stadgandet om brott mot trosfrid. Som en förutsättning för straffbarheten uppställs inte att det kan påvisas att våldet eller hotet riktas mot något enskilt offer. Däremot förutsätts det att hindrandet av gudstjänsten, den kyrkliga förrättningen eller religionsutövningen har skett orättmätigt. Det är inte orättmätigt att t.ex. en enskild medborgare skyddar sin hemfrid eller att en myndighet inom ramen för sina lagstadgade befogenheter ingriper i ordningsstörningar i samband med religionsutövning.

Straffet för hindrande av religionsutövning föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Enligt det gällande stadgandet är straffet fängelse i högst två år. I och med möjligheten att ådöma böter lindras straffbarheten. Den föreslagna straffskalan är densamma som den som i 14 kap. 6 § strafflagen stadgas för hindrande av möte. När det gäller de lindrigaste fallen som uppfyller rekvisitet för

hindrande av religionsutövning måste hotet om fängelsestraff anses vara onödigt. I de allvarligaste fallen uppfylls vanligen rekvisitet för något våldsbrott, vilket innebär att också skalan för det gemensamma straffet kan vara strängare.

2 mom. Försök till hindrande av religionsutövning föreslås, liksom enligt den gällande lagen, vara straffbart.

12 §. Brott mot griftefrid

I vår kultur gäller sociala normer som förutsätter ett respektfullt förhållningssätt till avlidna, begravningar, de anhörigas känslor samt till gravar och andra platser som har en direkt betydelse för de efterlevandes relation till avlidna. Skyddsobjekten för stadgandet om brott mot trosfrid är inte den avlidne i sig, utan de efterlevandes grundläggande uppfattning om hur man bör förhålla sig till avlidna.

I den gällande strafflagen finns det stadganden som kriminaliserar vissa handlingar som uttrycker respektlöshet för andra människors känslomässiga inställning till döden. Enligt 10 kap. 3 § strafflagen är det straffbart att med våld eller hot om våld hindra eller försöka hindra en begravning då denna är en kyrklig förrättning. Enligt 10 kap. 4 § är det straffbart att störa en begravning, enligt paragrafens 1 mom. såsom störande av religionsutövning när det är fråga om en kyrklig förrättning och enligt 2 mom. såsom störande av begravning när denna inte sker i form av en kyrklig förrättning. Enligt 24 kap. 4 § straffas den som olovligen ur en grav tar ett lik eller en likdel eller som utan lov förstör, undanskaffar eller styckar ett lik som inte är jordat eller förövar ofog på lik, eller som obehörigen förstör eller skadar en grav eller gör ofog därpå. I 27 kap. 4 § stadgas straff för skymfande av död mans minne. Till detta brott gör sig den skyldig som skymfar en död persons minne genom att mot bättre vetande sanningslöst påbörda honom ett bestämt brott eller ett visst slag av brott eller en annan sådan handling som, om personen i fråga hade levat, "skulle varit ägnad att ådraga honom missaktning, eller och derom utsprider dikt eller osant rykte". Enligt paragrafens 2 mom. förfaller åtalsrätten när den mot vilken tillvitelsen skett har varit död i tjugو år.

Enligt den föreslagna 12 § gör sig den

skyldig till brott mot griftefrid, som

1) olovligen öppnar en grav eller ur denna tar ett lik eller en likdel, en kista eller en urna,

2) behandlar ett obegravat lik på ett anstötligt sätt, eller

3) skadar eller skändar en grav eller ett minnesmärke över en avliden.

Som en grav betraktas i allmänhet en plats där någon har begravats med kyrkliga ceremonier eller på annat behörigt sätt. Det är inte nödvändigt att den avlidnes kropp som sådan har placerats i graven. En plats där en urna med den avlidnes aska förvaras betraktas också som en grav, liksom även en symbolisk grav t.ex. på en begravningsplats i sådana fall då kroppen inte har hittats t.ex. efter en olyckshändelse. I Finland är gravarna i allmänhet på begravningsplatser som sköts av en kyrka, men detta är inte nödvändigt för att de skall omfattas av griftefriden. Som en grav betraktas också en utanför en begravningsplats såsom grav utmärkt plats. Vidare kan en plats där askan efter avlidna har spritts ut betraktas som en grav, om det är allmänt känt att platsen är sådan. Också en på öppna havet belägen plats där olycks-offer har fått sitt sista vilorum betraktas som en grav, om den uttryckligen har fredats som en sådan plats. Sålunda betraktas det fredade vraket av fartyget Estonia, som sjönk den 28 september 1994, och dess omgivningar som en grav i den föreslagna paragrafens bemärkelse. Den specialförfattning genom vilken området fredats åsidosätter det allmänna stadgande som det här är fråga om.

Griftefriden bevaras så länge en grav kan urskiljas som en avlidens sista vilorum. I fråga om begravningsplatser är detta fallet så länge de allmänt betraktas som sådana. Forngravar och motsvarande arkeologiska fynd betraktas enligt lagen om fornminnen (295/63) som fasta forn lämningar.

Det är straffbart att olovligen öppna en grav eller ur denna ta ett lik eller en likdel. Det kan visa sig vara nödvändigt att öppna en grav t.ex. för att utreda en misstanke om att den avlidne blivit utsatt för brott eller annars för att efter begravningen undersöka dödsorsaken. I sådana fall är det de behöriga polis- och hälsovårdsmyndigheterna som fattar beslutet. Tillstånd att öppna en grav och ur denna ta en kista eller urna kan ges för att uppfylla de anhörigas önskemål om att flytta den avlidne till en gravplats på en

annan ort. Det är tillåtet att öppna en grav t.ex. för placering av en gravsten eller reparation. Det är också tillåtet att omdisponera en begravningsplats när gravskötselavtal har löpt ut. Det kan vidare vara tillåtet att vidta åtgärder på en gravplats t.ex. med stöd av vissa stadganden i hälsovårdslagen (763/94). Det måste emellertid konstateras att åtgärder som ägaren till en grav vidtar eller som på uppdrag av honom vidtas på en begravningsplats kan fullborda brott mot griftefrid t.ex. då det inte finns några med tanke på skötseln och underhållet av begravningsplatsen motiverade sakliga skäl att öppna gravar eller vidta liknande åtgärder.

Ett lik kan behandlas på ett sätt som väcker anstöt t.ex. genom att det styckas eller utsätts för annat våld, förstörs eller undanskaffas så att det inte kan begravas på behörigt sätt. Det kan också vara fråga om att liket förs till en allmän plats eller utnyttjas sexuellt.

En grav eller ett minnesmärke över en avliden kan skadas eller skändas t.ex. genom grävning utan att graven öppnas i egentlig mening, genom att ljus, planteringar eller blommor trampas ner eller fördärvas, genom att gravstenen klottras, skadas eller välts omkull, genom att graven skadas på annat sätt, genom att graven smutsas med avfall eller avföring eller genom att oväsen förs på graven eller i dess omedelbara närhet.

Något mot gällande 27 kap. 4 § svarande stadgande om skymfande av död mans minne föreslås inte i samband med det föreslagna stadgandet om brott mot griftefrid, eftersom sådant skymfande närmast måste betraktas som ett ärekränkingsbrott. Stadganden om ärekränkingsbrott bereds i ett annat sammanhang.

Straffet för brott mot griftefrid föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

13 §. Ofog

Med ofog anses i allmänhet uppsåtligt orsakande av störning, trakasserier och skadegörelse. Ofog ingår således i flera av strafflagens brottsrekvisit, bl.a. i rekvisitet för störande av religionsutövning och störande av begrävning (10 kap. 4 §), förstörande av offentlig kungörelse (16 kap. 16 §), hemfridsbrott (24 kap. 1, 3 och 3a §§), brott mot griftefrid (24 kap. 4 §), besittningsintrång

(28 kap. 11 §), falskt alarm (34 kap. 10 §), skadegörelse (35 kap. 1 §), störande av post- och teletrafik (38 kap. 5-7 §§), ofog (42 kap. 7 §) samt de brott som nämns i 44 kap. 13 och 21 §§. Hindrande eller störande av trafik kan vara straffbart enligt 3 § 2 mom., 98 eller 103 § vägtrafiklagen eller enligt 44 kap. 14 § strafflagen. Enligt 51 § 5 punkten polislagen är det straffbart att utan anledning tillkalla polis och att uppsåtligen försvåra polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter. Sexuella trakasserier t.ex. på en arbetsplats eller allmän plats kan åtminstone i de allvarligaste fallen betraktas som ärekränkingsbrott.

Det föreslagna straffstadgandet om ofog är relativt detaljerat av den anledningen att det nuvarande stadgandet på grund av sin generella utformning är svårtolkat. I synnerhet uttrycket "eller förövar annat ofog" uppfyller inte det exakthetskrav som kan ställas på en modern strafflag.

1 punkten. Enligt det föreslagna stadgandets första punkt gör sig den skyldig till ofog, som genom att föra oväsen eller på något annat sådant sätt orsakar störning på allmän plats, i samband med en tjänsteför rättning, vid kultur- eller idrottsevenemang, i ett kollektivt trafikmedel, vid ett möte eller någon annan tillställning som är avsedd för allmänna angelägenheter, i ett ämbetsverk eller ett kontor, i en butik eller i en fabrik eller på någon annan motsvarande plats.

Med oljud avses också störning som orsakas på annat sätt än genom rop och skrik. Gärningsmannen kan åstadkomma oljud t.ex. genom att slå föremål mot varandra, söndra glasrutor eller bulta på dörrar eller fönster, genom störande högljutt prat på en plats där det förutsätts tystnad, genom att på ett grovt demonstrativt sätt lämna en pågående konsert eller teaterföreställning eller genom att svära högt ljutt. Jämförbar störning kan orsakas t.ex. genom lek med strömbrytare som är kopplade till belysningssystem eller tekniska anordningar eller genom att föra en skällande hund till en plats där det förutsätts tystnad. Vad som kan anses vara störande beror i hög grad på vilken slags plats eller tillställning det är fråga om. Det kan höra t.ex. till ett idrottsevenemangs natur att publiken högljutt uttrycker sitt gillande eller ogillande, medan motsvarande beteende under en konsert ofta uppfattas som störande.

Med allmän plats avses väg, gata, torg, park eller någon motsvarande plats som all-

mänheten eller en odefinierad grupp av människor har tillträde till. Med tjänsteförrättning avses sådan utövning av offentlig makt som sker utanför ämbetsverk, t.ex. trafik- och annan övervakning som sker bland allmänheten. Med kulturevenemang avses närmast konserter, opera-, dans- och teaterföreställningar, filmföreläsningar och liknande evenemang. Med idrottsevenemang avses närmast idrottstävlingar och idrottsuppvisningar. Evenemanget behöver emellertid inte vara offentligt, vilket innebär att störande av t.ex. orkester-, teater- eller organiserade idrottsövningar kan bedömas som ofog. Den omständigheten att kollektivt trafikmedel i det föreslagna stadgandet nämns som en plats där detta brott kan förövas innebär att 6 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik blir obehövlig och kan ersättas med en hänvisning till strafflagens ofogsstadgande. Med ett möte eller någon annan tillställning som är avsedd för allmänna angelägenheter avses närmast tillställningar av det slag som regleras i 1907 års lag om allmänna sammankomster. Med ämbetsverk, kontor, butik och fabrik eller någon annan motsvarande plats avses platser där det arbetas eller idkas handel eller där allmänheten betjänas på något annat sätt.

2 punkten. Enligt det föreslagna stadgandets andra punkt gör sig den skyldig till ofog som orsakar störning genom att skjuta, kasta saker eller på något annat motsvarande sätt. I stadgandet avgränsas gärningsplatsen inte, men i praktiken begränsas 2 punktens tillämplighet genom att gärningen förutsätts orsaka störning. Det är således inte fråga om ofog när någon kastar sten långt borta från bebyggelse och andra människor eller skuter i samband med sedvanlig jakt eller på en skjutbana. Ofog i den bemärkelse som avses i 2 punkten är det fråga om t.ex. då någon skuter från en privatbostad eller i närheten av bostäder, kastar sten i fönster eller på husväggar eller på ett störande sätt under ett allmänt möte kastar föremål på talarstolen eller motsvarande. Om en sådan gärning utsätter någons liv, hälsa eller egendom för fara skall på den i stället för ofogsstadgandet tillämpas det strängare stadgande vars rekvisit blir uppfyllt.

3 punkten. Enligt det föreslagna stadgandets tredje punkt gör sig den skyldig till ofog som olovligen avlägsnar eller skadar en offentlig kungörelse eller ett offentligt meddelande. Stadgandet ersätter gällande 16 kap.

16 § om förstörande av offentlig kungörelse. Det gäller endast kungörelser, meddelanden eller motsvarande som en myndighet har utfärdat. Specialstadganden om saken ingår i lagen om offentliga kungörelser (34/25) och i förordningen angående tillämpningen av lagen om offentliga kungörelser (36/25). Det kan t.ex. vara fråga om kungörelser i samband med uppbåd, av valmyndigheter uppsatta sammanställningar av kandidatlistor, på domstolars anslagstavlor uppsatta tillkännagivanden eller kommunala myndigheters kungörelser som har satts upp på platser som reserverats för ändamålet. Som offentliga kungörelser betraktas t.ex. inte på allmänna platser uppsatta reklamaffischer eller meddelanden av privat natur och inte heller partiers eller kandidaters valaffischer, inte ens i det fall att de har satts upp på allmänna platser. Den som avlägsnar eller förstör reklamaffischer eller privata och därmed jämförbara meddelanden kan emellertid göra sig skyldig t.ex. till skadegörelse, varom stadgas i 35 kap. strafflagen.

4 punkten. Enligt denna punkt i den föreslagna paragrafen gör sig den skyldig till ofog, som av okynne orsakar falskt alarm genom att använda nödbroms eller alarmanordning i ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller i någon annan anordning. Den som stannar ett kollektivt trafikmedel, t.ex. ett tåg, eller en annan anordning trots att någon fara inte hotar, gör sig skyldig till en gärning som i viss mån är jämförbar med falskt alarm enligt 34 kap. 10 §. Det nämnda stadgandet gäller emellertid situationer där t.ex. polis, brandkår eller sjöbevakning obefogat larmas genom en grundlös anmälan om en bomb, en eldsvåda, sjönöd, en storolycka eller någon annan sådan nöd eller fara. En förutsättning för att rekvisitet för falskt alarm skall uppfyllas är också att det falska alarmet är ägnat att utlösa räddnings- eller säkerhetsåtgärder eller väcka panik. Det finns således en klar skillnad mellan de föreslagna rekvisiten för ofog respektive falskt alarm.

Stadgandet om ofog föreslås vara subsidiärt. Det skall således tillämpas om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag. I strafflagen finns det sålunda ett flertal straffstadganden som åsidosätter ofogsstadgandet.

Straffet för ofog föreslås vara böter.

14 §. Djurskyddsbrott

Stadgandena om behandling av djur ingår i djurskyddslagen. Om rättigheter för djur stadgas det varken i djurskyddslagen eller i andra lagar, men det uppställs skyldigheter för människor att behandla djur sakligt. Osaklig eller grym behandling av djur kränker de rådande uppfattningarna om hur djur skall behandlas och väcker således anstöt eller förargelse. Stadgandena om skyddande av djur anses inte längre skydda djurets ägares rättigheter. Människornas skyldigheter vid behandlingen av djur är i allmänhet oberoende av i vems ägo djuren är eller av om de ägs av någon. Djurets ägare och skötare har dock särskilda skyldigheter i förhållande till djuret, såsom tillsyns- och övervaknings-skyldighet.

Djurskyddslagen innehåller straffstadganden vilkas innehåll dock huvudsakligen fastställs av övriga bestämmelser i denna lags stadganden och i stadganden givna med stöd av den.

Straffstadgandet gällande djurplågeri finns i 54 § djurskyddslagen. För djurplågeri döms enligt detta den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1) behandlar ett djur i strid med 3-6, 8, 29, 32 eller 33 § eller stadganden eller bestämmelser som utfärdats med stöd av dem,

2) använder anordningar, redskap eller ämnen som avses i 12 § och som är förbjudna,

3) i strid med 7 eller 9-11 § vidtar en åtgärd som avses i dem, eller

4) importerar eller försöker importera ett djur i strid med förbudet i 28 §.

Enligt 3 § 1 mom. djurskyddslagen skall djur behandlas väl och de får inte åsamkas onödigt lidande. Det är förbjudet att åsamka djur onödigt smärta eller plåga. Vid djurhållningen skall också djurens hälsa främjas och hänsyn tas till djurens fysiologiska och beteendemässiga behov.

I 4 § 1 mom. djurskyddslagen bestäms att ett förvaringsutrymme för djur skall vara tillräckligt rymligt, skyddande, ljus, rent och tryggt samt även i övrigt ändamålsenligt med hänsyn till djurartens behov. Det är förbjudet att hålla djur på ett sätt som åsamkar onödigt lidande.

Enligt 5 § 1 mom. djurskyddslagen får djur som tagits om hand inte lämnas utan skötsel eller överges. Djuren skall få tillräckligt med lämplig föda, dryck och annan be-

hövlig skötsel. Djur som insjuknat skall få ändamålsenlig vård. Djurens välbefinnande och miljö skall kontrolleras tillräckligt ofta.

I 6 § 1 mom. djurskyddslagen stadgas om behandling av djur. Det är förbjudet att överanstränga djur, att hålla dem i oskäligt sträng tukt, att dressera dem oskäligt strängt och att behandla dem alltför hårdhänt. Det är förbjudet att binda eller tjudra djur på ett sätt som åsamkar onödigt lidande. Djuren skall ges möjlighet att vila ordentligt och att röra sig.

Enligt 7 § djurskyddslagen får operationer och andra därmed jämförbara åtgärder som åsamkar smärta utföras på djur endast om de behövs på grund av djurets sjukdom eller av någon därmed jämförbar orsak (1 mom.). Åtgärden får utföras endast av en veterinär. Om den smärta som åtgärden vållar är lindrig och kortvarig eller om åtgärden inte tål uppskov, får den dock utföras även av någon annan än en veterinär (2 mom.).

I 8 § djurskyddslagen stadgas att djurskyddssynpunkter och djurens hälsa skall beaktas vid avel (1 mom.). Sådan avel och användning av avelsmetoder som kan åsamka djuret lidande eller medföra betydande men för djurets hälsa eller välbefinnande är förbjuden (2 mom.).

Det är förbjudet att öka, minska eller upprätthålla djurens prestationsförmåga på konstlat sätt med läkemedel eller andra motsvarande ämnen eller preparat (9 § 1 mom. djurskyddslagen). Det är förbjudet att öka djurens produktionsförmåga på konstlat sätt med läkemedel eller andra motsvarande ämnen eller preparat, om det inte kan visas att dessa inte åsamkar men för djurens hälsa eller välbefinnande (10 § 1 mom.). Djur får inte tvångsmatas i gödningssyfte eller för ökande av produktionen (11 §).

Enligt 12 § 1 mom. djurskyddslagen får sådana för vård, hantering, infångande, transport, bedövning eller avlivning av djur avsedda redskap, anordningar eller ämnen som uppenbart åsamkar ett djur onödigt smärta eller plåga inte tillverkas, importeras, säljas, överlåtas eller användas.

I 28 § 1 mom. djurskyddslagen stadgas, att jord- och skogsbruksministeriet kan förbjuda import av djur av djurskyddsskäl. Importen kan förbjudas, om förhållanden som är godtagbara från djurskyddssynpunkt inte kan ordnas för djuren eller om djurhållningen i övrigt åsamkar djuren lidande. Jord- och skogsbruksministeriet kan också förbjuda

försäljning och innehav av sådana djur som inte får importeras.

Enligt 29 § 1 mom. djurskyddslagen skall transporten av djur ordnas så att den inte åsamkar djuret onödig smärta eller plåga. Under transporten skall djuret också skyddas mot skador och insjuknande. Djur får inte transporteras, om de är i sådant tillstånd att transporten kan åsamka dem onödig smärta eller plåga.

Avlivning av djur skall ske så snabbt och smärtfritt som möjligt (32 § 1 mom. djurskyddslagen). Enligt 33 § 1 mom. får djur inte åsamkas onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga när de hanteras eller förvaras i slakteriet, på slaktplatsen eller någon annanstans i samband med slakt, vid bedövning eller vid blodavtappning. Djuret skall ha bedövats eller avlivats på behörigt sätt före blodavtappningen. Sådana särskilda slaktmetoder som används på religiösa grunder och där blodavtappningen inleds samtidigt som djuret bedövas är dock tillåtna så som närmare stadgas genom förordning. Djuret får inte utsättas för andra åtgärder i anslutning till slakten förrän det har dött.

I anslutning till 3-6, 8, 29, 32 och 33 § djurskyddslagen finns ett fullmaktss stadgande, enligt vilket det genom förordning kan utfärdas närmare stadganden gällande den fråga respektive lagrum avser. Dessa lagrum, förutom 3 §, innefattar också ett befullmäktigande att genom förordning stadga om att jord- och skogsbruksministeriet kan meddela närmare föreskrifter om ifrågavarande ärenden.

För djurskyddsförseelse straffas enligt 53 § djurskyddslagen den som uppsåtligt eller av vårdslöshet

1) bryter mot ett förbud mot tillverkning, import, försäljning eller överlåtelse enligt 12 § eller mot ett förbud som avses i 7 § 3 mom., 13 § 1 mom., 16 § 3 mom., 18, 19 eller 27 § eller som utfärdas med stöd av nämnda stadganden, eller

2) försummar en skyldighet som avses i eller åläggs med stöd av 13 § 2 mom., 14 §, 16 § 1 mom., 17 §, 20 § 3 mom., 21 § 2 eller 3 mom., 23, 24, 26 eller 30 § eller 31 § 1 mom. eller 64 §.

Den föreslagna 14 § innehåller ett straffstadgande gällande djurskyddsbrott och 15 § ett straffstadgande gällande lindrigt djurskyddsbrott. Straffstadgandena gällande djurskyddsförseelse och brott mot tystnadsplikten skulle kvarstå i djurskyddslagen. I

enlighet med den princip som omfattats vid totalrevideringen av strafflagen borde de straffstadganden som innehåller fängelsehot ingå i strafflagen. På grund av sammanhanget är det motiverat att placera stadgandet om lindrigt djurskyddsbrott i samband med stadgandet om djurskyddsbrott.

Stadgandets placering i strafflagen är inget nytt. Innan djurskyddslagen (91/71) gavs år 1971, fanns stadgandet om djurplågeri i 43 kap. 5 § strafflagen. Den som uppsåtligt eller av grov vårdslöshet uppvisade grymhet mot djur gjorde sig då skyldig till djurplågeri.

Enligt förslaget skulle den göra sig skyldig till djurskyddsbrott som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet genom att misshandla, överanstränga, lämna utan behövlig vård eller föda eller annars i strid med djurskyddslagen behandlar djur grymt eller på ett sätt som åsamkar onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Eftersom det inte är möjligt att i straffstadgandet kortfattat definiera alla gärningsformer för grym eller plågsam behandling av djur, skulle brottsrekvisitetet fortfarande till stor del fastställas på basis av djurskyddslagens stadganden.

Den nya djurskyddslagen har inte beretts i samband med totalrevideringen av strafflagen. Därför har de principer som omfattats vid strafflagsreformen inte förverkligats fullt ut vid utformandet av djurskyddslagens straffstadganden. Strafflagsreformens principer förverkligas då straffstadgandena gällande närmast dålig behandling av djur placeras i strafflagen och stadgandenas utformning överensstämmer med den övriga strafflagstiftningen.

I den nya 54 § djurskyddslagen gällande djurplågeri uppräknas flera olika gärnings sätt. Av dem är dock inte alla sådana att de i varje situation skulle vara grymma eller åsamka onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Som exempel kan nämnas ökande, minskande eller upprätthållande av djurens prestationsförmåga på konstlat sätt med läkemedel eller andra motsvarande ämnen eller preparat, vilket förbjuds i 9 § 1 mom. djurskyddslagen. Det finns skäl att bibehålla straffbarheten också för sådana i djurplågestadgandet avsedda gärningar som inte kan anses vara grymma eller åsamka onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Därför skulle djurskyddslagens stadgande om djurskyddsförseelse utformas så att det skulle omfatta alla överträdelser av bestämmel-

serna gällande djurhållning i djurskyddslagen eller i stadganden givna på basis av denna. Också de förfaranden som avses i det gällande djurplågeristadgandet och som inte kan anses utgöra djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott skulle således fortsättningsvis vara straffbara. Stadgandet gällande djurskyddsförseelse skulle inrymmas i 54 § djurskyddslagen.

Djurskyddslagens djurplågeristadgande förutsätter uppsåt eller oaktsamhet hos gärningsmannen. Djurskyddsbrott skulle däremot förutsätta uppsåt eller grov oaktsamhet. De i djurskyddsstadgandet avsedda förfarandena gällande vilka vanlig oaktsamhet åligger gärningsmannen, skulle förbli ostraffade ifall inte 54 § djurskyddslagen skulle gälla också dem. Denna paragraf skall enligt förslaget avfattas som ett generalstadgande.

Då 54 § djurskyddslagen skulle utformas på ovannämnda sätt, skulle de föreslagna stadgandena inte förändra området för straffbar behandling av djur i förhållande till vad som stadgas i den nya djurskyddslagen.

För att det skall vara fråga om djurskyddsbrott, förutsätts av gärningsmannen uppsåt eller grov oaktsamhet. Uppsåt eller grov oaktsamhet skulle fastställas utgående från de allmänna synpunkterna gällande straffrättsligt tillräknande. Uppsåtligt handlar den som vid behandlingen av djur strävar efter att förorsaka onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga, eller inser att detta är en säker eller mycket sannolik följd av hans eller hennes handlande eller förummelse. Med att åsamka djur onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga av grov oaktsamhet, avses en allvarlig överträdelse av en skyldighet i djurskyddsstadgandena gällande behandling av djur, vilken ger uttryck för en likgiltig eller liknöjd attityd till de nämnda skyldigheterna. Till exempel den som håller ett djur i totalt olämpliga förhållanden utan att ens försöka ta reda på hurdan förvaringsutrymme djuret enligt djurskyddslagstiftningen skulle behöva, gör sig enligt det föreslagna stadgandet skyldig till djurskyddsbrott.

Som gärningsform för djurskyddsbrott nämns först misshandel av djur. Misshandel av djur kan ske genom liknande handlingar som misshandel av människor enligt 21 kap. 5-7 § strafflagen, såsom genom att sparka, skjuta, knivskära eller utöva övrigt våld. Misshandel av djur kan till exempel också vara att orsaka djuret sjukdom genom att

blanda ett ämne som är skadligt för hälsan i djurets mat. Rekvisitet för misshandel av djur varierar dock beroende på bland annat djurart, ras och djurets användningssätt. Till exempel att knycka en hund i kopplet eller att hastigt fysiskt tillrättavisa hunden i syfte att leda eller skola den, kan inte inom allmänt godkända gränser anses som misshandel av hunden. Detsamma gäller till exempel order som en ryttare eller travtränare ger till hästen med tömmarna eller piskan, då det sker utan användning av nämnvärd fysisk kraft. Som misshandel av djur kan inte heller anses ett vetenskapligt eller annat djurförsök, vid vilket man iakttar stadgandena i förordningen om försöksdjursverksamhet (1076/85). Våld mot ett djur som angriper en människa eller ett husdjur bedöms med stöd av 3 kap. 10 § strafflagen som nödtillstånd och straffas inte, om man inte utövat mer våld än vad som behövts för att avvärja den fara som förorsakats av angreppet.

I djurskyddslagen och -förordningen nämns vissa förbjudna handlingar som kan anses som ovan avsedd misshandel av djur, eller som i varje fall kan anses som behandling som annars är grym eller som åsamkar onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Sådan behandling kan vara bland annat vad som nämns i djurskyddslagen om att hålla djur i oskäligt strängt tukt, att dressera dem oskäligt strängt, att binda djur på ett sätt som åsamkar onödigt lidande, att utföra en onödig operation eller annan åtgärd och att avliva ett djur på ett långsamt och smärtsamt sätt.

I djurskyddsförordningen stadgas däremot att ett djur inte får skadas eller behandlas våldsamt. Det är förbjudet att sparka djur och att i tuktnings- eller dressyrsyfte eller i annat sådant syfte slå djur med ett tillhygge som skadar dem. Ytterligare stadgas i förordningen att det är förbjudet att släpa djur så att de dras i hornen, benen, svansen, pälsen eller omedelbart i huvudet eller att annars hantera dem så att de åsamkas onödigt lidande.

Dessutom stadgas i djurskyddsförordningen att med åsamkande av onödigt lidande samt onödig smärta och plåga avses åtminstone att levande djur används som mål vid övningskjutning eller skyttetävling, att taggsporrar, tagghalsband och taggbetsel används, att levande fisk fjällas eller rensas samt att levande djur plockas eller flås, att levande fåglar eller däggdjur eller andra

ryggradsdjur ges som föda till ett djur i vård, om detta inte är nödvändigt för att det djur som är i vård senare skall kunna sättas ut i naturen eller i övrigt absolut nödvändigt för djuret, att mer än skäligen människokraft används vid utdragning av foster ur födande djur, att djur försas upphängda vid någon kroppsdel samt att husdjur eller sådana djur som uppfötts vid en farm dödas med skjutvapen vid jakt.

Också användande av våldsamma träningsmetoder vid träning av ett djur som är avsett för djurtävlingar kunde utgöra misshandel av djur.

Överansträngning av djur kan vara antingen kortvarig eller fortgående. Kortvarig överansträngning är till exempel att låta en häst bära en börda som övergår dess krafter eller att träna en häst eller ett annat djur som används för tävlingar så att djuret uppenbart försätts i ett tillstånd av överansträngning, vilket förorsakar djuret lidande, smärta eller plåga. Långvarigare överansträngning kan vara till exempel att använda djuret till arbetsuppgifter eller att fortgående störa djuret så att det inte får tillräcklig vila. Överansträngning kan utgöra djurskyddsbrott då djuret därav förorsakas lidande, smärta eller plåga.

Både i djurskyddslagen och -förordningen finns det uttryckliga stadganden om vård- och övrig tillsynsskyldighet gällande djur.

Rekvisitet för djurskyddsbrott kan uppfyllas också av annan slags mot djurskyddslagen stridande behandling av djur som åsamkar djuren onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Sådan behandling kan vara att öka, minska eller upprätthålla djurens prestationsförmåga på konstlat sätt med läkemedel eller andra motsvarande ämnen eller preparat eller att på motsvarande sätt öka djurens produktionsförmåga på konstlat sätt eller att tvångsmata djur i gödnings syfte eller för ökande av produktionen.

För att rekvisitet för djurskyddsbrott skall uppfyllas förutsätts förutom det ovannämnda, att behandlingen av djuret är grym eller åsamkar djuret onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga. Ifall behandlingen av djuret är grym eller åsamkar djuret onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga, beror på arten av det djur som är föremål för gärningen och på den allmänt rådande uppfattningen om hurdana gärningar som åsamkar djur av olika arter smärta eller plåga. Fastän det inte uttryckligen framgår av stadgande-

na, tillämpas stadgandena om djurskydd närmast med avseende på djur som används av människor för ekonomisk nytta eller husdjur som hålls som keldjur och av djurarterna närmast med avseende på däggdjur eller andra långt utvecklade ryggradsdjur. Stadgandet om djurskyddsbrott skyddar dock i princip djur i allmänhet, också vilda djur eller djur som representerar en lägre utvecklingsnivå än vad som nämnts ovan. Som förutsättning anses dock djurets förmåga att känna lidande, smärta eller plåga.

Straffskalan för djurskyddsbrott föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

15 §. *Lindrigt djurskyddsbrott*

I den nya djurskyddslagen finns det inget stadgande som motsvarar stadgandet om lindrigt djurskyddsbrott. Djurskyddsbrott kunde anses lindrigt för det första på basis av naturen av det lidande eller den smärta eller plåga som åsamkats djuret. Lidandet, smärtan eller plågan kan till exempel vara kortvarig, till sin natur ringa eller det kanske inte är uppenbart att lidandet, smärtan eller plågan är onödig. Som en annan faktor i anslutning till brottet, på basis av vilken brottet kan anses lindrigt, kunde till exempel vara det att man inte haft för avsikt att orsaka djuret skada eller sjukdom. Också någon annan faktor i anslutning till brottet kunde leda till att brottet bedöms vara lindrigt. Tillämpningen av stadgandet skulle dock alltid förutsätta att brottet också bedömt som helhet är lindrigt. Också i samband med lindrigt djurskyddsbrott förutsätts hos gärningsmannen uppsåt eller grov oaktsamhet.

Straffet för lindrigt djurskyddsbrott föreslås vara böter.

16 §. *Anordnande av hasardspel*

I gällande 43 kap. 4 § strafflagen stadgas om äventyrligt spel. Detta stadgandes placering i strafflagen tyder på att hasardspel tidigare ansågs vara ett brott mot sedligheten, inte ett förmögenhetsbrott.

Enligt gällande 43 kap. 4 § 1 mom. skall den som håller hus för bedrivande av äventyrligt spel eller på värdshus eller annat offentligt ställe föranstaltar sådant spel, straffas med böter eller fängelse i högst ett år. Enligt den gällande paragrafens 2 mom. skall ägaren av eller föreståndaren för ett värdshus eller annat dylikt offentligt ställe

straffas med böter, om han tillåter äventyrligt spel i sina lokaler. Om brottet det förtjänar skall han förlora sin rätt att utöva eller förestå vårdshusrörelse eller annan sådan näring. Enligt den gällande paragrafens 3 mom. skall den som deltar i äventyrligt spel straffas med böter. I 4 mom. stadgas att penningar och annat gods, "som överkommas å spelbordet eller i spelbanken", skall dömas förbrutna.

Enligt gällande 5 mom., som fogades till nämnda paragraf år 1991, gäller vad som stadgas i 1-4 mom. inte sådan lovlig kasinoverksamhet som avses i lotterilagstiftningen. År 1991 kompletterades också lotterilagen med stadganden om kasinoverksamhet. Det blev därmed möjligt att bedriva kasinoverksamhet i Finland. Emellertid var det redan därförinnan enligt lotterilagen tillåtet att såsom förströelsespel ordna sådana penningspel som i kasinon spelas med högre insatser än vanliga förströelsespel. I de penningspel som ordnas inom lovlig kasinoverksamhet får insatserna vara så höga att verksamheten utan vederbörligt tillstånd kunde betraktas som äventyrligt spel.

Enligt de gällande stadgandena är det tillåtet att såsom förströelsespel eller därmed jämförbara lotterier eller motsvarande ordna flera typer av spel, lotterier, vadslagningar och liknande verksamhet. Gemensamt för dessa är att engångsinsatserna har ett relativt litet penningvärde, att de ordnas i syfte att skaffa medel för allmännyttiga eller ideella ändamål, att de förutsätter tillstånd och att de ofta ordnas med ensamrätt av någon sammanslutning som står under offentlig tillsyn (t.ex. Penningautomatföreningen, Oy Veikkaus Ab och Suomen Hippos ry). Stadganden om dessa verksamhetsformer finns i lotterilagen, förordningen om varulotterier, penningautomatförordningen, bingoförordningen, förordningen om vissa spelautomater och andra spelanordningar (351/70), tippningsförordningen, förordningen om totospel och lagen om förströelseanordningar.

Den som utomlands deltar i spel, lotterier eller vadslagningar som är tillåtna i det land där de anordnas, gör sig inte skyldig till äventyrligt spel enligt Finlands strafflag. Gällande skatte- och valutabestämmelser måste dock iakttas.

Det finns människor individer som på grund av psykiskt spelberoende eller av andra orsaker spelar bort summor som är oproportionerligt stora i förhållande till deras

inkomster och tillgångar. Bestraffning av sådana personer är inte ett ändamålsenligt sätt att bota deras spelberoende. Det är inte skäligt att förutsätta att spelarrangörerna i detalj övervakar vilka penningssummor spelarna satsar.

I det gällande straffstadgandet finns inga kriterier för när ett spel kan anses vara "äventyrligt". Det finns olika typer av förströelse-, sällskaps- och andra spel samt vadslagningar som inte ens i förening med penninginsatser kan betraktas som hasardspel, om de vinster eller förluster som enligt reglerna eventuellt kan uppstå inte är så stora att de nämnvärt rubbar någon deltagares ekonomiska ställning. Enligt den i Finland rådande tolkningen anses det vara fråga om hasardspel när en eventuell förlust står i missförhållande till någon av deltagarnas inkomster eller förmögenhetsställning. Om en eventuell förlust står i missförhållande till en enda deltagares inkomster och förmögenhet anses alla spelare som varit medvetna om att så är fallet ha gjort sig skyldiga till hasardspel. Enligt gällande tolkning varierar den undre gränsen för insatserna vid bedömning av ett spels hasardkaraktär beroende på spelarnas inkomster och förmögenhet. Spelets karaktär av hasardspel bestäms inte utgående från de faktiska vinsterna och förlusterna utan enligt det belopp till vilket vinsterna eller förlusterna kan uppgå enligt reglerna. Också i de mest extrema hasardspelen kan vinsterna och förlusterna ta ut varandra. I allmänhet utgör hasardspelen s.k. nollsummespel där vinsten uppstår av andra spelares motsvarande förluster. Ett tävlingsspel där arrangören lockar spelarna med stora penningvinster är inte hasardspel, om inte deltagaravgifterna är så stora att de huvudsakligen täcker priserna.

Det går att skilja hasardspel från s.k. skicklighetsspel. I utländsk lagstiftning begränsas ofta hasardstadgandet till spel där utgången är beroende av slumpen eller huvudsakligen av andra omständigheter än spelarnas kunskaper, skicklighet eller erfarenhet. I Finland görs denna distinktion inte. Enligt 43 kap. 4 § strafflagen kan således också sådana spel betraktas som hasardspel vilkas utgång enbart är beroende av skicklighet (t.ex. schack, biljard, tennis, golf) och där slumpmässiga faktorer som inte är beroende av spelarna har betydelse endast i den mån spelarna är jämnstarka. En förutsättning är emellertid i så fall att spelarnas insatser

står i missförhållande till någon spelares inkomster och förmögenhet.

Överföringen av stadgandena om hasardspel från 43 till 17 kap. innebär att medhjälp till anordnande av hasardspel bli straffbar. Enligt 5 kap. 3 § 4 mom. strafflagen är medhjälp inte straffbar då det är fråga om ett brott som nämns i 42-44 kap. eller ett därmed jämförbart brott. I praktiken kan utvidgningen av det straffbara området inte anses vara betydande.

I förslaget ingår inget stadgande som skulle motsvara gällande 43 kap. 4 § 2 mom., enligt vilket det är möjligt att döma den som äger ett värdshus eller motsvarande ställe till att för viss tid förverka sin rätt att bedriva den ifrågavarande näringen. En sådan påföljd enbart för anordnande av hasardspel kan inte längre anses vara motiverad. Då stadgandena om näringsförbud revideras är utgångspunkten den att näringsförbud kan meddelas den som i sin verksamhet har gjort sig skyldig till ett brottsligt förfarande som är mer än obetydligt. De stadganden som föreslås bli reviderade är tillämpliga också på missbruk av detta slag. Den arbetsgrupp som tillsattes för att utreda möjligheterna att revidera stadgandena om näringsförbud fick sitt betänkande klart hösten 1995. En proposition som baserar sig på arbetsgruppens betänkande avläts till riksdagen i oktober 1996.

Rättsordningen ger inget skydd för vinster av straffbart hasardspel. Eftersom spelskulder baserar sig på ogiltiga rättshandlingar kan de inte indrivas i rättslig väg. Å andra sidan behöver en betald vinst inte återbetalas ens på anfordran.

1 mom. Enligt förslaget kan man göra sig skyldig till anordnande av hasardspel för det första genom att organisera hasardspelsverksamhet. Enligt stadgandet kan brottet anordnande av hasardspel begås var som helst eller med användning av kommunikationer av olika typ, t.ex. telefonnätet eller elektronisk post. Hasardspel kan anordnas också genom att behövliga anordningar och tillbehör anskaffas och ställs till spelarnas förfogande, genom upprätthållande av ett ambulerande illegalt spelkasino, genom spelbanksverksamhet, genom vadslagningsverksamhet, genom insamling av spelinsatser eller genom annan liknande verksamhet. Också den som leder verksamhet av dessa slag gör sig skyldig till anordnande av hasardspel.

En annan form av anordnande av hasard-

spel gör sig den skyldig till som enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. håller en lokal eller ett annat ställe för hasardspel.

Att hålla en lokal eller ett annat ställe för hasardspel är inte liktydigt med en kortvarig användning av en lokal för ett sådant ändamål, t.ex. uthyrning av en lokal för en enskilda spelomgång. Det är inte heller fråga om att hålla en lokal för hasardspel i det fall att t.ex. ägaren eller innehavaren av en privat bostad, utan att upplåta bostaden för annat än huvudsakligen boende, tillfälligt låter vissa personer spela hasardspel i den. Brottsrekvisitet uppfylls däremot om en lokal eller ett annat ställe huvudsakligen eller fortgående upplåts för hasardspel. Rekvisitet för anordnande av hasardspel uppfylls således då gärningsmannen systematisk utrustar en lokal med anordningar för hasardspel och andra behövliga tillbehör, även om själva hasardspelsverksamheten inte ännu har inletts. Upplåtandet av en lokal för hasardspel kan bestå i att t.ex. en lokal, som under dagtid används som kontor, under veckoslut samt kvällstid och nattetid fortgående används som hasardspelokal. Upplåtandet kan också bestå i att en bostadslägenhet på motsvarande sätt används för sådant ändamål.

Att en lokal hålls för hasardspel förutsätter inte nödvändigtvis att dess innehavare direkt deltar i anordnandet av hasardspelet. Enbart den omständigheten att ägaren eller innehavaren av en lokal eller ett annat ställe inte ingriper då han märker att vissa personer spelar hasardspel, är å andra sidan inte liktydig med att han håller bostaden eller stället för hasard. Hållandet av en lokal eller ett annat ställe skall närmast vara ett aktivt handlande för att fortlöpande främja hasardspel.

Det faller sig naturligt att hotell- och restaurangrörelser lätt kan utnyttjas av hasardspelsarrangörer. Dessa kan rekrytera speldeltagare bland hotell- och restauranggästerna. I anslutning till hotell och restauranger finns det ofta kabinett och andra lokaler som lämpar sig utmärkt för hasardspel. Enligt 1 § förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser kan på en inkvarteringsrörelse användas en benämning som beskriver arten av verksamheten, så som hotell, resandehem, vandrarhem, pensionat eller semesterby och i fråga om förplägnadsrörelser benämningen restaurang eller kafé eller någon annan motsvarande benämning. I förordningens 2 § nämns ett antal undantag från förordningens

tillämpningsområde. Det är motiverat att tolka stadgandet om anordnande av hasardspel så att med inkvarterings- och förplägnadsrörelse avses detsamma som i den nämnda förordningen.

Enligt det föreslagna stadgandet är den som driver en inkvarterings- eller förplägnadsrörelse skyldig att reagera då han märker att det spelas hasard i rörelsens lokaler. Det är straffbart att tillåta hasardspel i lokaler av detta slag. En förutsättning för straffbarheten är att det med företagarens vetskap de facto har spelats hasard i lokalerna. Att tillåta hasardspel i den bemärkelse som avses i det föreslagna stadgandet är således inte detsamma som att enbart ge ett jakande eller som ett sådant tolkbart svar på en begäran att någon gång i framtiden få spela hasard i rörelsens lokaler.

När den som driver en inkvarterings- eller förplägnadsrörelse får veta att det spelas hasard i hans lokaler är det hans skyldighet att förbjuda spelet och att övervaka förbudet på ett sätt som under de rådande förhållandena kan anses rimligt. Det föreslagna stadgandet förutsätter emellertid inte att den som driver inkvarterings- eller förplägnadsrörelsen övervakar sina kunder på ett i något avseende noggrannare sätt än för närvarande. Motsvarande stadgande ingår nämligen redan i gällande 43 kap. 4 § 2 mom. strafflagen. Förslaget förutsätter inte heller att företagaren gör anmälan till polismyndigheterna om hasardspelet.

Anordnande av hasardspel är straffbart endast då det sker olovligen. Ovan nämns ett antal stadganden enligt vilka myndigheterna kan bevilja tillstånd att anordna vissa typer av spel, bestämma spelvillkoren och övervaka att villkoren iakttas. Det klaraste exemplet i detta avseende är lotterilagstiftningens gällande reglering om tillåten kasinoverksamhet.

Något straffstadgande om deltagande i hasardspel föreslås inte. Förslaget innebär således en avkriminalisering av deltagande i hasardspel enbart i egenskap av spelare. Deltagande innebär vanligen att någon spelar med i hasardspel som någon annan har anordnat. I praktiken kan det vara fråga om hasardspel också i det fallet att ett antal spelare utan några egentliga arrangemang helt enkelt inleder ett spel eller en vadslagning som uppfyller rekvisitet för hasardspel. Om detta sker utan någon arrangör är det enligt förslaget inte straffbart. I praktiken skulle över-

vakningen av sådana hasardspel bli slumpmässig och rentav omöjlig.

Av det sammanhang där det föreslagna hasardspelsstadgandet inplaceras följer att medhjälp till anordnande av hasardspel blir straffbar. Medhjälp kan t.ex. bestå i tillverkning, överlåtelse eller import av speltillbehör eller i att potentiella spelare lockas till ett ställe där hasardspel bedrivs.

Straffet för anordnande av hasardspel föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år. Straffskalan föreslås vara densamma som i gällande 43 kap. 4 § strafflagen. I lagförslagets 17 kap. 24 § stadgas om andra påföljder för hasardspel.

2 mom. I den gällande strafflagen ingår ingen definition av begreppet hasardspel, eller äventyrligt spel som benämningen lyder i gällande lag. Ovan redogörs i stora drag för hur begreppet hasardspel definieras i rättspraxis och den juridiska litteraturen.

Enligt definitionen i den föreslagna paragrafens 2 mom. avses med hasardspel ett spel, en anordning som är avsedd för spel eller en vadslagning, där vinstutdelningen helt eller huvudsakligen beror på slumpen eller på händelser som står utanför spelarnas eller vadhållarnas kontroll och där en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till åtminstone någon av deltagarnas betalningsförmåga.

Den föreslagna definitionen av hasardspelsbegreppet bygger huvudsakligen på uppfattningar som är vedertagna i rättspraxis och den juridiska litteraturen. Den största skillnaden består i att ett spel, en anordning som är avsedd för spel eller en vadslagning anses som hasardspel endast då slutresultatet helt eller huvudsakligen beror på slumpen eller på händelser som står utanför deltagarnas kontroll. Spel och anordningar som innebär att vinsten bestäms närmast på grund av spelarnas kunskaper, erfarenhet eller skicklighet faller utanför hasardspelsdefinitionen också när spelinsatserna har ett högt penningvärde. S.k. skicklighetsspel spelas sällan under sådana former att spelarna själv betalas höga penninginsatser och börjar spela. Skicklighetsspel (t.ex. schack, biljard, bowling, tennis och golf) spelas ofta i vida kretsar och vid organiserade tävlingar. I skicklighetsspel har en klart svagare spelare ofta inga realistiska vinstchanser, vilket innebär att det eventuella hasardspelsmotivet inte är detsamma som vid s.k. turspel.

Vid vadslagning om utgången av ett spel

kan en utomstående göra sig skyldig till anordnande av hasardspel även när det är fråga om ett skicklighetsspel. De utomstående spelar således hasardspel, om det ordnas olovlig vadslagning om utgången av, t.ex. en fotbollsmatch, emedan utgången är beroende av händelser som står utanför vadhållarnas kontroll. Det kan vara fråga om hasardspel också när en vadhållare försöker påverka utgången av en tävling. Detta är fallet t.ex. när en person som har satsat en stor summa pengar på att en viss boxare skall vinna en professionell boxningsmatch försöker få motståndaren att "lägga sig", genom påtryckningar och frestande anbud.

Också en serie slumpmässiga händelser kan uppvisa vissa regelbundenheter. T.ex. när det gäller roulette och de flesta kortspel har en erfaren spelare som kan utnyttja sannolikhetskalkyler eventuellt bättre vinstmöjligheter än en oerfaren spelare. Det oaktat är sådana spel hasardspel då de spelas med höga insatser, eftersom vinst- och förlustchanserna i de enskilda spelsituationerna bygger på slumpmässiga faktorer.

I vissa fall kan det vara svårt att göra skillnad mellan turspel och skicklighetsspel. Någon sådan skillnad kan inte göras enbart utgående från spelanordningarna. Distinktionen måste baseras på en helhetsuppfattning av spelreglerna. T.ex. kortspelet bridge, som också spelas i tävlingsform, måste utan tvivel betraktas som ett skicklighetsspel trots att det spelas med en kortlek.

Det är inte möjligt att ange någon exakt gräns i mark för skillnaden mellan hasardspel respektive förströelse- eller sällskapsspel. Det finns en mängd spel- och regelvarianter. Dessutom kan spelarnas och vadhållarnas ekonomiska ställning variera, liksom spel- och vadslagningsförhållandena. Endast i vissa fall kan det vara motiverat att bestämma en maximiinsats för tillåtna sällskapsspel. Det är emellertid uppenbart att spel där insatserna är ungefär lika stora som i sedvanlig lotto, tippling, toto och motsvarande, i allmänhet inte kan betraktas som hasardspel. Å andra sidan kan också förströelsespel med relativt små insatser anta karaktär av hasardspel om de fortgår länge och förlusterna kumuleras i så hög grad att vissa spelares ekonomiska ställning rubbas. En insats på några hundra mark t.ex. i en vadslagning kan inte betraktas som hasardspel, ifall det är fråga en engångsföreteelse.

I lagförslaget görs en sådan gränsdragning

att det är fråga om hasardspel när en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till åtminstone någon av deltagarnas betalningsförmåga. Det är fråga om ett uppenbart missförhållande mellan en eventuell förlust och betalningsförmågan när en eventuell förlust klart försämrar spelarens eller vadhållarens ekonomiska ställning. Gränsen överskrids i allmänhet då en förlorande spelare inte längre skulle klara av sina sedvanliga kostnader för mat, bostad och övrigt uppehälle. Å andra sidan finns det en insatsnivå som innebär att det är fråga om hasardspel även om samtliga spelare kan anses vara förmögna. Detta är fallet t.ex. då spelinsatserna består av fastigheter, bostadsaktier eller äganderätten till företag eller motsvarande större aktiemängder eller penningssummor.

Avgörande för ett spels hasardkaraktär är inte de faktiska vinsterna eller förlusterna utan de spelregler enligt vilka vinsterna eller förlusterna bestäms. Det kan vara fråga om hasardspel också när insatserna är höga och spelarnas vinster i stort sett motsvarar förlusterna.

Med betalningsförmåga avses i det föreslagna stadgandet en spelares ekonomiska helhetsställning, dvs. hans sammantagna inkomster och förmögenhet, inte den summa kontanter eller motsvarande betalningsmedel som han har på sig vid speltillfället. Frågan om ett spel skall betraktas som hasard avgörs enligt det föreslagna stadgandet utgående från den spelare vars betalningsförmåga är sämst. Av kravet på uppsåt följer emellertid att endast den gör sig skyldig till anordnande av hasardspel som är medveten om att en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till någon av speldeltagarnas betalningsförmåga.

Hasardspelsdefinitionen förutsätter vissa avtalade eller underförstådda spelregler. Brott mot dessa spelregler kan eventuellt bestraffas som något annat brott än anordnande av hasardspel. Den som t.ex. i kortspel använder extrakort eller märkta kort, i tärningsspel manipulerade tärningar eller i roulette manipulerade spelmekanismer uppfyller närmast rekvisitet för bedrägeribrott.

17 §. Olovligt anordnande av lotteri

I 6 § 1 mom. lotterilagen ingår ett stadgande om lotteribrott. Den som olovligen föranstaltar lotteri för vilket myndighets till-

stånd erfordras, säljer eller håller till salu lotter i sådant olovligen eller utomlands föranstaltat lotteri eller eljest främjar föranstaltandet av sådant, döms för lotteribrott till böter eller till fängelse i högst sex månader. I paragrafens 2 mom. finns ett öppet straffstadgande om brott mot lotteribestämmelserna. Den som på annat sätt bryter mot lotterilagen eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den skall dömas till böter.

Ett av målen med totalrevideringen av strafflagen är att i strafflagen koncentrera de straffstadganden som förutsätter hot om fängelsestraff. Det föreslagna stadgandet i 16 § om anordnande av hasardspel kan inte tillämpas på sådana lotterier där lottens pris är förhållandevis lågt. Det är skäl att bibehålla hotet om fängelsestraff för brott mot stadgandena om anordnande av lotteri.

Det föreslagna stadgandet är baserat på straffstadgandet i lotterilagen. Tillämpningsområdet för dess 2 mom. föreslås samtidigt preciseras. I det nämnda stadgandets 4 punkt skulle man nämna de med stöd av lotterilagen reglerade spel- eller andra aktiviteter vilka omfattas av straffstadgandet. Som straff för olovligt anordnande av lotteri föreslås detsamma som för lotteribrott, dvs. böter eller fängelse i högst sex månader. Det föreslås att 6 § lotterilagen skall ersättas med en hänvisning till den paragraf om olovligt anordnande av lotteri som skall ingå i strafflagen.

18 §. Spridning av våldsskildring

Till strafflagens 16 kap. fogades år 1983 stadganden om förbud mot spridning av våldsskildring (283/83).

Enligt gällande 16 kap. 26 § 1 mom. straffas den som saluför, till uthyrning bjuder ut eller överlåter eller i detta syfte tillverkar eller i landet inför film eller annan upptagning innehållande rörliga bilder, i vilken framställs rätt våld. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

I paragrafens 2 mom. begränsas tillämpningen av straffstadgandet. Vad som stadgas om spridning av våldsskildring skall inte tillämpas om det på grund av att filmen eller upptagningen är av en sådan natur att den tjänar spridning av information eller uppenbart har ett konstnärligt värde skall anses befogat att återge våld. Straffstadgandet skall inte heller tillämpas om den framställning som filmen eller upptagningen innehåller

har granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram. Har tillverkaren eller importören av en upptagning uppenbart haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen, skall för tillverkningen eller importen inte dömas till straff med stöd av 1 mom.

I gällande 16 kap. 27 § ingår stadganden enligt vilka en film eller upptagning kan dömas förbruten. En film eller annan upptagning som varit föremål för spridning av våldsskildring och som innehåller av gärningsmannen skall dömas förbruten, oberoende av vem den tillhör. Om upptagningen har övergått till någon annan, gått förlorad eller förstörts, skall dess värde helt eller delvis dömas förbruten. Ytterligare skall iaktas vad som i 2 kap. 16 § stadgas om den ekonomiska fördelen av brott.

Enligt 5 kap. 1 § 1 mom. tvångsmedelslagen får husrannsakan företas om det brott som misstanken gäller är spridning av våldsskildring, innehav av förfalskningsmaterial eller innehav av falska pengar, eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds, även om det strängaste straff som får utdömas för dessa brott enligt lagen är fängelse i högst sex månader.

Syftet med det gällande straffstadgandet om spridning av våldsskildring är att förhindra kommersiell spridning av filmer och andra upptagningar som visar rätt våld och att skydda framförallt barn och unga mot att se våldsskildringar. Detta mål har man försökt uppnå genom kriminalisering av saluföring, uthyrning, överlåtelse och import av filmer och andra upptagningar som visar rätt våld. Dessutom har inte bara filmer utan också video- och andra bildprogram underkastats förhandsgranskning. På filmgranskningen tillämpas lagen om filmgranskning och lagen om förrättande av filmgranskning samt på granskningen av bildprogram lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram.

I Finland gäller således att filmer samt videoprogram och andra bildprogram skall förhandsgranskas. Enligt 1 § lagen om filmgranskning får en film förevisas i Finland endast ifall den har granskats och godkänts till förevisning i den ordning som stadgas i

lag. I lagens 2 § stadgas i vilka fall en film är befriad från granskning. I lagens 3 § stadgas om de grunder på vilka förevisningen av en film kan förbjudas. En film får inte godkännas till förevisning t.ex. om den med beaktande av på vilket sätt händelserna i densamma skildrats eller i vilket sammanhang de framställts är osedlig eller förråande eller om den genom att uppväcka skräck eller på annat sätt är ägnad att inverka skadligt på den psykiska hälsan. En film kan godkännas till förevisning på villkor att ur den avlägsnas bestämda avsnitt av den art som lagen förbjuder. Vid granskningen kan det också bestämmas åldersgränser för filmerna.

Vid filmgranskningen har det med tiden utformats vissa principer för när en våldsskildring anses vara förråande eller skadlig för den psykiska hälsan. En förutsättning för att en skildring skall klassificeras som förråande är i allmänhet att våldsskildringarna är flera till antalet eller utdragna. Vid granskningen har det bestämts att misshandelssekvenser skall klippas bort t.ex. i sådana fall då följderna av misshandeln inte visas på ett realistiskt sätt. Det har också ansetts vara förbjudet att skildra våld i detalj och så att det blir ett självändamål. Vidare har det bestämts att klart sadistiska eller skräckinjagande våldsskildringar skall avlägsnas.

I lagen om förrättande av filmgranskning stadgas om granskningsmyndigheternas sammansättning och om granskningsförfarandet. Enligt lagens 14 § skall den dömas till straff, som i strid med lagen om filmgranskning förevisar eller låter förevisa film som inte har granskats och godkänts till förevisning. Också den skall dömas till straff som förevisar eller låter förevisa en film med avvikelser från myndighetens granskningsbeslut, t.ex. i oklippt skick.

Enligt 1 § lagen om filmgranskning gäller granskningsskyldigheten inte då en film sänds i television. Övervakningen av televisionsprogram regleras i radioansvarighetslagen. Enligt lagens 2 § 1 mom. är den som utövar rundradioverksamhet skyldig att för varje program som skall sändas förordna en ansvarig programredaktör med uppgift att övervaka programmet och förhindra sändning av program vars innehåll är brottsligt. Inget program får sändas mot den ansvarige programredaktörens vilja.

Lagen om filmgranskning tillämpas också

på videoprogram som förevisas offentligt. Enligt lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram stadgas däremot om skyldighet att låta granska sådana videoprogram och andra bildprogram som någon har för avsikt att inom sin näringsverksamhet erbjuda en konsument för inköp, hyra, lån eller överlåtelse (1 § 1 mom.). En film som har granskats i enlighet med lagen om filmgranskning och vars förevisande inte har förbjudits på någon grund som motsvarar vad som avses i 8 § 1 mom., får spridas utan att ha granskats i enlighet med den s.k. videolagen. Om förevisningen av en film på en dylik grund har förbjudits helt och hållet eller för dem som är under 18 år, får den inte inom näringsverksamhet spridas bland konsumenterna. Om det har bestämts att en film vid filmgranskningen inte får förevisas för dem som är under 16 år, får programmet inte heller spridas bland yngre personer. Om det har bestämts att sedlighetssårande, förråande eller andra dylika avsnitt skall avlägsnas ur en film, får denna spridas utan granskning endast om avsnitten har avlägsnats (3 §).

I 8 § videolagen stadgas på vilka grunder spridning av videoprogram och andra bildprogram kan förbjudas. Ett program får inte godkännas för spridning 1) om det är uppenbart lagstridigt eller 2) om programmet, med hänsyn till det sätt på vilket händelserna har skildrats eller det sammanhang i vilket de har framställts, är osedligt eller förråande eller om programmet genom att uppväcka skräck eller på något annat sätt är ägnat att inverka skadligt på den psykiska hälsan. Enligt straffstadgandet i lagens 16 § är det förbjudet att sprida bl.a. program som inte har granskats på lagstadgat sätt samt att sprida program i strid med granskningsbeslut eller lagens 3 §.

Spridning av våldsskildringar anses ha olika slag av skadliga verkningar. Våldsskildringar anses bl.a. fungera som incitament till våldshandlingar genom att de avtrubbar åskådarna känslomässigt. Framförallt anses de inverka indoktrinerande och lära ut våldsamma beteendemönster. De undersökningar som gjorts av dessa effekter har givit delvis motstridiga resultat. En relativt stor enighet råder emellertid om att de negativa effekterna på ett avgörande sätt korrelerar med åskådarnas ålder, bakgrund och attityder samt med de förhållanden under vilka skildringarna visas. Det anses vara skadliga

re att barn och ungdomar regelbundet och länge tittar på våldsskildringar än att de ser någon enstaka skildring av grovt våld. Genom kriminalisering av kommersiell spridning av råa våldsskildringar är det möjligt att styra framförallt barns och ungdomars vanor i fråga om att se på videofilmer. Svårigheterna att ordna effektiv övervakning talar för att utsträcka kriminaliseringen också till distribution som riktar sig till vuxna.

Mot en kriminalisering av spridningen av våldsskildringar har som argument anförts att det inte finns några tillräckligt entydiga bevis på skadeverkningarna. Det anses även vara skäl att iaktta särskild återhållsamhet när yttranderätten begränsas med straffrättsliga metoder. Det förbud som intogs i strafflagen år 1983 måste ses som en kompromiss mellan dessa olika uppfattningar. Förbudets centrala betydelse är att det stöder samhällets övriga åtgärder för att utveckla attityderna mot våld. Mot denna bakgrund behövs förbudet alltså, även om det inriktas uteslutande mot vissa ytterlighetsfenomen. Totalt sett kan utbudet och konsumtionen av våldsunderhållning inte nämnvärt begränsas genom åtgärder av detta slag. De primära styrningsmekanismerna är uppfostran och undervisningen samt kultur- och mediepolitiken.

1 mom. Enligt regeringens proposition med förslag till ändring av 16 kap. strafflagen (RP 116/1982 rd) skulle definitionen av begreppet spridning av våldsskildring nära anknytas till de grunder enligt vilka filmgranskningsmyndigheterna förbjuder förevisning av filmer. Uttrycket "rätt våld" i gällande 16 kap. 26 § avser närmast våldsskildringar vilkas förevisning filmgranskningsmyndigheterna har förbjudit eller skulle ha förbjudits om de hade granskats.

Våldsskildringar kan anses vara grova på många olika grunder. Det är vanligen fråga om skildringar av grova gärningar som riktar sig mot människors liv eller hälsa. Stadgandet kan tillämpas också på skildringar av våld mot djur. Skildringar som skall anses vara råa kan t.ex. visa sadistisk misshandel, tortyr eller stympning. Ämnesvalet kan emellertid inte i sig anses ha en avgörande betydelse. En skildrings råhet måste bedömas i sitt sammanhang. Vid helhetsbedömningen skall särskilt beaktas hur våldet framställs, t.ex. om framställningen är ytterst detaljerad, utdragen och bygger på upprepningar. Intrycket av rätt våld förutsätts ofta

vara så realistiskt att publiken kan uppfatta de skildrade händelserna som möjliga i det verkliga livet.

Enligt stadgandets ordalydelse kan en film eller upptagning anses skildra grovt våld trots att den endast delvis innehåller sådant material. Det är dock klart att skildringen som en helhet har betydelse vid prövningen av detta straffstadgandets tillämplighet. Som rå våldsunderhållning kan uttryckligen betraktas filmer som kännetecknas av att våldssekvenserna är dominerande och många till antalet, särskilt när de följer direkt på varandra.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. räknas de straffbara gärningsfomerna upp. Det skall således vara förbjudet att saluföra eller att till uthyrning bjuda ut eller sprida eller i detta syfte tillverka eller i landet föra in filmer eller andra rörliga bilder eller upptagningar innehållande rörliga bilder som visar rätt våld. Syftet med kriminaliseringen är att påverka närmast den kommersiella spridningen av våldsskildringar. Förslaget skiljer sig i någon mån från gällande 16 kap. 26 § 1 mom. strafflagen. Den viktigaste ändringen är att det inte längre föreslås vara straffbart att överlåta enstaka upptagningar innehållande rätt våld, utan att verksamheten förutsätts vara relativt omfattande eller fortlöpande. Det gällande stadgandets uttryck "överlåter" har i förslaget ersatts med uttrycket "sprider". Såsom spridning av våldsskildring betraktas enligt det föreslagna lagrummet inte enbart saluföring av olika upptagningar utan också verksamhet där ett större antal kopior av en upptagning saluförs eller bjuds ut till uthyrning, sprids, tillverkas eller förs in i landet.

Våldsskildringar kan spridas över datanät, antingen från person till person eller så att en upptagning innehållande rörliga bilder hålls allmänt tillgänglig. Stadgandet kan tillämpas också på spridning av våldsskildring via datanät. Att sända en sådan upptagning till en viss mottagare genom elektronisk dataöverföring faller, då det inte är fråga om spridning, utanför stadgandets tillämpningsområde, liksom då en enstaka upptagning sänds med posten. Om däremot sådana våldsskildringar som avses i stadgandet sänds till flera mottagare eller via ett datanät hålls tillgängliga för allmänheten, är det fråga om sådan spridning som avses i stadgandet.

Den av justitieministeriet tillsatta yttrande-

frihetskommisionen utreder som bäst vilka verkningar bl.a. revideringen av 10 § regeeringsformen har på lagstiftning som begränsar yttrandefriheten. Den kommission som undervisningsministeriet tillsatt utvärderar däremot behovet att omorganisera förhandsgranskningen av filmer. Det föreliggande förslaget bygger på gällande lag, så i förslaget tas inte ställning till de frågor som kommissionerna utreder.

Straffskalan för spridning av våldsskildring föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Skärpningen av maximistraffet i förhållande till det nuvarande sex månaders fängelsestraffet har samband med skärpningen av maximistraffet för spridning av sedlighetssårande bilder. Enligt lagförslagets 24 § 3 mom. kan en film eller upptagning eller dess värde samt den ekonomiska fördelen av ett brott dömas förverkade.

2 mom. I den föreslagna paragrafens 2 mom. stadgas vissa begränsningar när det gäller straffstadgandets tillämpningsområde. Paragrafen överensstämmer med gällande 16 kap. 26 § 2 mom.

I nyhets- och dokumentärprogram skildras ofta synnerligen rått våld t.ex. på krigsskådeplatser, i samband med sociala oroligheter samt vid verkställandet av grymma straff. Det förekommer också att en konstnärligt värdefull film har våld som ett tema. Av dessa orsaker är det befogat att i lagförslaget uttryckligen ange att vad som stadgas i 1 mom. inte skall tillämpas om det skall anses befogat att återge våld på grund av att filmen eller upptagningen är av en sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den har ett uppenbart konstnärligt värde. Det är inte möjligt att entydigt slå fast vilka typer av skildringar som har ett sådant konstnärligt värde att 1 mom. inte skall tillämpas på dem. I praktiken medför tillämpningen av detta stadgande inga allvarliga problem, eftersom konstnärligt värdefulla filmer i regel undergår filmgranskning, vilket innebär att andra meningen i den föreslagna paragrafens 2 mom. tillämpas på dem.

Enligt momentets andra mening skall 1 mom. inte tillämpas om den skildring som filmen eller upptagningen innehåller har granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram. Den på det föreslagna straffstadgandet

baserade kontrollen är således subsidiär. Om granskningsmyndigheten har godkänt en film eller upptagning till förevisning eller för spridning finns det inte därutöver något behov att bedöma samma skildring från straffrättslig synpunkt.

För uteslutande av straffbarhet skall den skildring som sprids så som avses i 1 mom. vara av samma innehåll som den vid granskningen godkända filmen eller upptagningen. Om en film har godkänts till förevisning t.ex. på villkor att vissa våldssekvenser avlägsnas ur den, kan det således vara straffbart som spridning av våldsskildring att förevisa eller sprida filmen i oklippt skick.

Enligt momentets tredje mening skall straff inte utdömas för tillverkning eller import av en upptagning, om tillverkaren eller importören uppenbart har haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen. Motsvarande stadgande finns i gällande 16 kap. 26 § 2 mom.

19 §. Spridning av pornografisk bild

Det föreslagna kapitlets 19—21 §§ innehåller nya stadganden om s.k. pornografiska produkter.

Den gällande lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning stiftades år 1927 för att uppfylla de förpliktelser som följde av att Finland anslutit sig till 1924 års internationella konvention om undertryckande av spridningen av och handeln med osedliga publikationer. I och med de förändrade attityder som råder i samhället har också tillämpningen av lagen förändrats. I praktiken fungerar pornografistadgandena på ett annat sätt än vad som avsågs när de stiftades.

En för det straffrättsliga ansvaret central fråga är enligt den gällande lagen vad för slags produkt det är fråga om. Om en produkt är pornografiskt är det straffbart att sprida den. Om en produkt inte kan anses kränka tukt och anständighet är det däremot tillåtet att sprida den.

Enligt den nämnda lagens 1 § är det straffbart att offentligen eller med undvikande av offentlighet hålla till salu eller sälja eller på annat sätt utsprida eller på ett ställe som är tillgängligt för allmänheten utställa alster som sårar tukt och anständighet, eller att i

sådant syfte inneha dylikt alster eller att tillkännage hur ett sådant kan erhållas. Medhjälp till detta brott är straffbar, trots att medhjälp till s.k. politibrott i allmänhet inte är straffbar. Införsel eller utförsel eller försök därtill kan i enlighet med 46 kap. 4 eller 5 § strafflagen straffas såsom smuggling eller lindrig smuggling. Ett brott som har begåtts genom tryckalster är ett tryckfrihetsbrott, för vilket åtal kan väckas av justitieministeriet.

Enligt den gällande lagen är det tillåtet att inneha samt i landet föra in och ur landet föra ut pornografiska produkter för eget bruk. Straff har i praktiken huvudsakligen ådömts personer som yrkesmässigt har sålt pornografiska produkter och som i detta syfte har importerat dem.

Föremål för sådant förfarande som enligt lagen är förbudet kan vara "alster" av vilket slag som helst, t.ex. tryckalster, skrifter, bildalster och andra produkter, t.ex. statyer, grammofonskivor och andra ljudupptagningar, filmer och videokassetter. Som alster i denna bemärkelse betraktas emellertid inte sångframföranden, deklamation samt teater- och andra föreställningar, vilka kan vara straffbara som offentlig kränkning av sedligheten enligt gällande 20 kap. 9 § 1 mom. strafflagen. Utöver straffstadganden innehåller lagen angående undertryckande av osedliga publikationens spridning konfiskationsstadganden (2 § 1 mom.) och ett stadgande om husrannsakan (3 §). Genom en lagändring som gjordes år 1957 har i lagen tagits in ett stadgande enligt vilket en periodisk publikation kan dras in interimistiskt och för viss tid (2 § 2 mom.). I det sammanhanget inrättades också nämnden för övervakning av osedliga publikationer. Denna har till uppgift att ge justitieministeriet utlåtanden i ärenden som gäller tillämpning av lagen samt att i enskilda fall lägga fram förslag till sådana åtgärder som avses i lagen.

Den gällande lagen känner inte till sådana begrepp som "pornografisk" utan i den används uttrycket "som sårar tukt och anständighet" och "osedlig". I vardagsspråket används ordet "pornografisk" om samma företeelse som i den gällande lagen då denna använder uttrycket "som sårar tukt och anständighet".

Strafflagens stadganden om sexuellt beteende har under förra seklet och den första hälften av detta sekel återspeglat en s.k. absolut sexualmoral. Också den år 1927 stifta-

de lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning måste anses ge uttryck för en sådan moraluppfattning. De offentliga attityderna till dessa frågor var på den tiden relativt samstämmiga och sexualfientliga.

De ekonomiska och sociala förändringarna i samhällsstrukturen har lett till att också attityderna till och synen på sexualiteten har förändrats. I och med industrialiseringen, urbaniseringen och internationaliseringen har den absoluta sexualmoralen fått ge vika för en uppfattning som understryker sexualnormernas relativitet. Utvecklingen har lett till en differentiering av attityderna.

Det råder för närvarande stora meningskiljaktigheter om innebörden av begreppet pornografiska produkter. Varje definition är i detta avseende kultur- och värdebunden. Uppfattningarna om begreppets innebörd varierar inte bara beroende på plats och ort utan också beroende på åldersklass och social tillhörighet. I ett urbaniserat och sekulariserat samhälle som dagens Finland är det uppenbarligen omöjligt att uppnå enighet om innebörden och avgränsningen av det värderelativa pornografibegreppet. För att kunna avgöra om ett visst alster eller en viss produkt eventuellt är pornografisk måste man således besvara frågan om alstret eller produkten till följd av sitt innehåll, sitt framställnings- eller distributionssätt eller av någon annan orsak kan väcka anstöt hos människor.

Som den viktigaste motiveringen till den rättsliga regleringen i dessa avseenden angavs tidigare pornografins förmodade negativa verkningar i form av ökad sexualbrottlighet och ökade sexuella avvikelser. Forskningen har emellertid gett motstridiga resultat i fråga om verkningarna. Samhällets inställning till pornografi dikteras numera framförallt av olika pedagogiska och kulturpolitiska uppfattningar.

Den gällande lagen reglerar tillverkning, import och innehav av osedliga alster i spridningssyfte samt spridning och utställande av sådana alster. Frågan om alstren får spridas och åtgärder vidtas i spridningssyfte är beroende av alstrens egenskaper eller art, dvs. av huruvida de kan anses sårar tukt och anständighet. Spridningssättet har ingen betydelse för bedömningen av tillåtligheten.

Även om straffbarheten enligt den gällande lagen bestäms utgående från uttrycket "som sårar tukt eller anständighet" förklaras

innebörden av detta uttryck inte i lagen. Det är inte överhuvudtaget möjligt att på ett exakt och generellt godtagbart sätt definiera ett uttryck av det slaget. Tukt och anständighet är värdeladdade begrepp som får sin innebörd av de i samhället vid respektive tidpunkt förhärskande attityderna.

Användningen av värdeladdade begrepp i lagstiftningen har den fördelen att rättspraxis kan anpassas till förändrade synsätt utan att några lagstiftningsåtgärder behöver vidtas. Under den tid pornografilagstiftningen varit i kraft har tillämpningspraxis ändrats märkbart. Användningen av specifikt värdeladdade uttryck kan å andra sidan medföra rättslig osäkerhet, eftersom domstolarna kan tillämpa lagen på olika sätt. Särskilt förundersökningsmyndigheternas åtgärder kan anses vara inkonsekventa och slumpmässiga och ibland bli utsatta också för oskälig kritik. Om variationerna i rättspraxis avspeglar de skillnader i attityderna som faktiskt råder på olika håll i landet, kan en viss oenhetlighet i praxis försvaras. Polisen har inte resurser att systematiskt övervaka att pornografilagstiftningen iaktas. Anledningen till att åtgärder vidtas är oftast att polisen utsätts för påtryckningar från något offentlig eller annat utomstående håll. Orsaken kan också vara någon slumpmässig händelse, och inte i första hand t.ex. pornografiförsäljningens omfattning och art. Övervakningssystemet fungerar för närvarande inte tillfredsställande.

Utgångspunkten för revideringen av pornografilagstiftningen är tryckfrihetskommisionens betänkande (kommittébetänkande 1973:1). Syftet med de stadganden som nu föreslås bli reviderade är att inskränka kriminaliseringen till gärningsformer om vilkas straffbarhet det råder omfattande enighet. I synnerhet är det meningen att trygga enskilda människors rätt att i sin normala miljö slippa bli ofrivilligt konfronterade med pornografi. Däremot är det inte meningen att genom kriminaliseringar ingripa i hordant erotiskt eller pornografiskt material vuxna människor skaffar sig privat, utan offentlighet.

Från denna princip föreslås tre undantag, nämligen barnpornografi, våldspornografi och pornografi som skildrar tidlag. Artikel 34 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter innebär ett flertal förpliktelser att skydda barn mot alla former av sexuell och annat utnyttjande. I synnerhet skall konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder

för att förhindra att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och pornografiskt material. Att det är tillåtet att sälja eller på annat sätt sprida barnpornografiska bilder och bildupptagningar är ägnat att upprätthålla sådan produktion av barnpornografi som enligt Finlands lagstiftning är eller kan vara förenad med brott. Samma synpunkter kan anföras på våldspornografi, dvs. på bilder och bildupptagningar som kombinerar sexuella och våldsbetonade element. Förbudet mot s.k. djurpornografi måste ses mot bakgrund av delvis samma målsättningar. En bidragande orsak till avkriminaliseringen av tidlag ansågs på sin tid vara att det inte är rationellt att genom strafflagstiftning försöka påverka sjukliga beteenden av det slaget. Skildringar av tidlag tyder emellertid på en klandervärd inställning till förhållandet mellan människor och djur. Det är därför motiverat att motarbeta sådana skildringar också med straffrättsliga medel. Produktion av djurpornografiskt material är inte en i samma bemärkelse sjuklig företeelse som tidlag, utan syftar snarare till att utnyttja andras sjukliga beteende ekonomiskt.

Slopandet av kriminaliseringen av pornografiska produkter, som hittills huvudsakligen varit baserad på produkternas innehåll, betyder inte att samhället godtar eller gynnar pornografi. Den människosyn och de sexuella attityder som kommer till uttryck genom pornografin står ofta i konflikt med de ideal som framhålls i uppfostran och samhällspolitikerna samt med strävan efter likställdhet mellan könen. I detta avseende skiljer sig pornografi inte i någon större utsträckning från annan s.k. lätt underhållning. Utnyttjandet av straffrättsliga medel för kvalitativ och innehållsmässig styrning av litteratur eller underhållning kommer emellertid i fråga endast i undantagsfall, för att gallra ut uppenbart skadliga inslag.

I mom. Enligt den föreslagna paragrafen gör sig den skyldig till spridning av pornografisk bild som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt framställer barn, våld eller tidlag.

Gärningsformerna i det föreslagna stadgandet påminner om dem som nämns i det föreslagna stadgandet om spridning av våldsskildring. Enligt det föreslagna stadgandet skall det inte vara straffbart att överlåta enstaka bilder eller upptagningar. För att vara

straffbar förutsätts verksamheten vara relativt omfattande eller fortlöpande. Såsom spridning av pornografisk bild anses enligt det föreslagna lagrummet inte enbart saluföring olika bilder eller upptagningar utan också verksamhet där flera kopior av en och samma bild eller upptagning hålls till salu eller till uthyrning, sprids, tillverkas eller importeras.

Spridning av pornografiska bilder över datanät skall bedömas på samma sätt som ovan anges i motiveringen till stadgandet om spridning av våldsskildring. Upprepade överlåtelse pedofiler emellan skulle fylla rekvisitet för spridning.

Brottet kan fullbordas genom förmedling av en bild eller bildupptagning. Det kan vara fråga antingen om enstaka bilder t.ex. fotografier och av dessa tillverkade kopior, eller om rörliga bilder i form av t.ex. filmer och videoband. Syftet med straffstadgandet är att skydda barn mot sedlighetssårande gärningar. Det är därför inte nödvändigt att generellt utsträcka straffstadgandet till målade, tecknade eller på motsvarande sätt tillverkade bilder. På sådana bilder skall det föreslagna stadgandet tillämpas endast om ett barn har stått modell för bilden på ett motsvarande sätt som vid fotografiering, och slutresultatet tydligt föreställer ett barn på ett sedlighetssårande sätt.

Vid bedömningen av om en film eller en videoupptagning framställer barn eller våld på ett sedlighetssårande sätt, skall enligt förslaget i tillämpliga delar iakttagas de grunder på vilka en film eller ett bildprogram kan förbjudas enligt lagen om filmgranskning och lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram. Brotsrekvisitet uppfylls i allmänhet då det är fråga om en kombination av sexualitet och barn respektive sexualitet och våld, då programmet dessutom, med hänsyn till hur händelserna har avbildats eller i vilket sammanhang de har visats, är osedligt eller förråande. Det måste emellertid observeras att rekvisitet för spridning av pornografisk bild är snävare än när det gäller grunderna för förbudande av osedliga filmer samt andra video- och bildprogram. Det föreslagna straffstadgandet omfattar endast barn- och våldspornografi samt skildring av tidelag. Frågan om vad som avses med tidelag torde inte orsaka lika svåra tolkningsproblem. Det är uttryckligen fråga om ett med samlag jämförbart umgänge mellan ett djur och en människa.

Det är inte möjligt att enbart utgående från den på en bild uppträdande personens förmodade ålder avgöra om bilden eller bildupptagningen föreställer ett barn. Eftersom barnpornografiska bilder företrädesvis produceras utomlands är det inte alltid möjligt att få reda på modellens faktiska ålder. Modellen kan förbli okänd också på bilder som har framställts i Finland. Av väsentlig betydelse är att bilden kan konstateras föreställa en person som inte ännu har uppnått en fullvuxen människas sexuella mognadsnivå. Tolkningen av stadgandet kan ytterligare baseras på lagförslaget 20 kap. 6 § där en skyddsåldersgräns för samlag med barn bestäms. Som en förbjuden barnpornografisk bild kan således anses t.ex. en bild eller bildupptagning som föreställer ett samlag eller en därmed jämförbar akt där åtminstone den ena parten är en person som till sin biologiska utveckling uppenbart är under en femtonårsnivå.

Att en bild föreställer ett naket barn innebär inte i sig att den är pornografisk. Detta förutsätter att barnet avbildas på ett sedlighetssårande sätt. Vid bedömningen måste det fästas avseende vid flera omständigheter, såsom modellens ålder, hur modellen framställs, på vilket sätt bildens sexualitet kommer till uttryck och vilken helhetsuppfattning betraktaren får av bilden.

Våldspornografi är en kombination av osedlighet och våld. Som exempel på våldspornografi kan nämnas en bildupptagning som skildrar en situation som, om den vore verklig, skulle uppfylla rekvisitet för våldtäkt enligt lagförslaget 20 kap. 1 §. Våldspornografi kan t.ex. skildra avklädning av en person som utsätts för annat än sexuellt våld. En förutsättning är också i detta fall att våldsskildringen är allmänt sedlighetssårande till sitt framställningssätt. Liksom i fråga om tillämpning av 18 § förutsätts skildringen vara tämligen realistisk. Lekfulla skildringar eller skildringar av vilka det klart framgår att parterna är införstådda med det som sker faller utanför tillämpningen av stadgandet.

För att det skall vara fråga om våldspornografi förutsätts det enligt paragrafen att våld framställs på ett sedlighetssårande sätt. Det behöver inte vara fråga om sådant rått våld som avses i den föreslagna paragrafen om spridning av våldsskildring.

Tidelag avser uttryckligen ett med samlag jämförbart umgänge mellan ett djur och en

människa. Rekvisitet har avsiktligt utformats så snävt som möjligt. Avsikten är inte att utsträcka tillämpningen av stadgandet till andra djurbilder som är avsedda att vara sexuellt upphetsande. T.ex. användning av föremål som tillverkats för sexuell stimulans i en sådan skildring uppfyller inte de i stadgandet angivna förutsättningarna, men kan eventuellt bedömas som djurskyddsbrott, lindrigt djurskyddsbrott eller djurskyddsförseelse.

Av de begränsningar som föreslås när det gäller straffbarheten för spridning av pornografi följer att skildring av sexuellt umgänge mellan två införstådda, av- eller påklädda vuxna i bilder, filmer eller videoupptagningar inte skall bestraffas som spridning av pornografisk bild. Däremot kan spridning av sådana bilder eller upptagningar vara straffbar såsom sedlighetssårande marknadsföring enligt förslaget till 21 §.

Straffet för spridning av pornografisk bild föreslås vara böter eller fängelse i högst två år, dvs. detsamma som för spridning av våldsskildring. Särskilt spridning av barnpornografi kan anses förutsätta en strängare påföljdsnivå än för närvarande.

2 mom. Tillämpningsområdet för stadgandet om spridning av pornografisk bild föreslås bli begränsat på samma sätt som när det gäller stadgandet om spridning av våldsskildring. Begränsningsstadgandet föreslås gälla granskningspliktiga filmer, video- och andra bildprogram samt t.ex. fotografier.

Straffstadgandet gäller för det första inte sådana kombinationer av sexualitet och skildring av barn, våld eller tidelag, som till följd av bildens eller bildupptagningens informativa karaktär eller uppenbara konstnärliga värde skall anses vara motiverade. I tidningspressen samt i nyhets- och dokumentärprogram skildras ibland verkligen inträffade sexual- eller våldsbrott eller visas utdrag ur program som har konstaterats uppfylla rekvisiten för brott av det slag som avses i det föreslagna stadgandet. Det är inte möjligt att utfärda entydiga regler om vilka typer av skildringar som på grund av sitt uppenbara konstnärliga värde faller utanför tillämpningsområdet för 1 mom. I praktiken kommer tillämpningen av stadgandet knappast att vara förenad med några allvarliga problem, eftersom t.ex. konstnärligt betydande filmer i regel undergår filmgranskning.

Utanför tillämpningsområdet för stadgandet om spridning av pornografisk bild faller

enligt förslaget också sådana filmer och upptagningar vilka har granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram. Den på straffstadgandet baserade kontrollen av filmer samt videoprogram och andra bildprogram föreslås således vara subsidiär. Om en granskningsmyndighet har godkänt en film eller upptagning till förevisning eller spridning, föreligger det inte något ytterligare behov att bedöma samma framställning från straffrättslig synpunkt.

För uteslutande av straffbarhet skall den skildring som sprids så som avses ovan vara identisk med den vid granskningen godkända framställningen. Om en film har godkänts t.ex. på villkor att vissa sedlighetssårande sekvenser avlägsnas ur den, kan det således vara straffbart som spridning av pornografisk bild att förevisa den i oklippt skick. En förutsättning för straffbarheten är också i detta fall att barn eller våld framställs på ett sedlighetssårande sätt. Att förevisa en annan pornografisk sekvens som enligt granskningsmyndighetens beslut skall avlägsnas kan vara straffbart enligt 14 § lagen om förrättande av filmgranskning eller enligt 16 § lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. skall straff inte utdömas för tillverkning eller import av film och video- eller andra bildprogram med pornografiskt innehåll, om tillverkaren eller importören uppenbart haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen.

20 §. Innehav av barnpornografisk bild

Enligt den gällande lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning är det straffbart att inneha alster som sårar tukt och anständighet endast i det fall att innehavaren har för avsikt att sprida alstren. I allmänhet har man förhållit sig restriktivt till att kriminalisera innehavet av något alster. När det gäller att bekämpa de specifika fenomenen har kriminaliseringar av detta slag inte bedömts ha någon större betydelse och det har därför ansetts att de snarare borde riktas mot dem som tillverkar och sprider alstren.

Syftet med kriminaliseringen av innehav av barnpornografisk bild är i första hand att skydda barn mot den typ av sexuellt utnyttjande som produktionen av barnpornografi innebär. Ett annat argument för kriminalisering av sådant innehav är strävan att skydda de avbildade barnen från den integritetskränkning som spridningen av bilderna innebär. Man befärar också att pedofiler utnyttjar barnpornografi som ett sätt att locka eller förmå barn till sexuellt umgänge med vuxna.

Som det viktigaste argumentet för en innehavskriminalisering anförs strävan att påverka efterfrågan på barnpornografi och därmed risken för att barn blir offer för tillverkning av pornografi. Handeln med barnpornografi sker visserligen redan nu i smyg, eftersom försäljningen är straffbar. Eftersom de personer som köper sådant material är avvikande, är det osäkert i vilken mån en innehavskriminalisering kan påverka deras beslut att skaffa barnpornografiskt material. En innehavskriminalisering kan dock försvåra spridningen av barnpornografi eftersom det när sådant material påträffas inte längre kommer att vara nödvändigt att utreda om det är avsett för spridning. Det kan också antas att en täckande kriminalisering av barnpornografi underlättar polisens verksamhet i kampen mot den internationella pornografihandeln.

För att kriminaliseringen skall fungera effektivt och för att eventuell slumpmässighet i dess tillämpning skall kunna minimeras måste den stödjas genom en fungerande övervakningsmöjlighet. Därför föreslås det att tröskeln för husrannsakan vid utredning av brottsmisstankar som gäller innehav av barnpornografi skall sänkas. Å andra sidan är det viktigt att kriminaliseringen avgränsas så exakt som möjligt. Begreppet barnpornografi är adekvat som beskrivning på material som är föremål för handel och annan systematisk spridning, men det är problematiskt när det är fråga om att bedöma huruvida barnfotografier som påträffas hemma hos folk eller ingår i vetenskapliga verk kan anses såra tukt och anständighet. Problemet accentueras av att barnbegreppet är tolkbart. Ytterligare ett problem när det gäller att definiera barnpornografi består i att frågan om huruvida bilden ger ett osedligt intryck inte grundar sig enbart på själva bilden utan också på betraktarens subjektiva tankar om och tolkning av den.

De mest skadliga formerna av sexuellt utnyttjande av barn är samlag och därmed jämförliga sexuella handlingar. Innehavskriminaliseringen bör i första hand gälla pornografiskt material som förutsätter att barnet har utsatts för samlag eller något därmed jämförbart sexuellt övergrepp. Det är betydligt svårare att bedöma om det är skäl att utsträcka innehavskriminaliseringen också till andra bilder av nakna barn. Sådana bilder kan tas under förhållanden som är skadliga för ett barns utveckling, t.ex. så att barnet förmås att låta sig fotograferas i en situation där någon annan i barnets åsyn utför en sexuell handling som kränker barnet. Strävan att förhindra att barn blir sexuellt utnyttjade på detta sätt talar för att innehavskriminaliseringen utsträcks också till bildmaterial av detta slag. Nästan vilken som helst bild av ett naket barn kan bli utnyttjad på ett för barnet kränkande sätt. Det är emellertid otänkbart att en innehavskriminalisering utsträcks till att gälla alla slags bilder av nakna barn. Det är relativt vanligt att föräldrar fotografer sina nakna lekande barn, vilket inte skadar barnen. Det finns inget behov att förbjuda innehav av sådana bilder. De flesta människor uppfattar inte bilderna som sedlighetssårande. Uttryckligen när det gäller bilder av detta slag är det betraktaren som, utgående från sina subjektiva värderingar, uppfattar bilderna som oanständiga. Den som känner fotograferingssituationen ser måhända ingenting oanständigt i en bild som från en utomstående synpunkt kan vara kränkande för barnet. I material av detta slag är det uppenbarligen inte alltid själva bilden som är kränkande utan det sätt på vilken den används. Om en bild på ett naket barn sprids kränks barnets personliga integritet, även om bilden inte i och för sig är oanständig. En innehavskriminalisering är sannolikt inte den rätta metoden att förebygga förfaranden av detta slag. Den typ av bildmaterial som innehavskriminaliseringen avser måste definieras snävare än i det föreslagna stadgandet om spridning av pornografisk bild.

Enligt förslaget skall ett innehav för att vara kriminaliserat avse en verklighetsbaserad bild som visar ett barn i en samlagssituation eller något därmed jämförbart sexuellt umgänge eller avbildat på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt. Med samlag avses detsamma som i definitionsstadgandet i lagförslaget 20 kap. (10 §). Det

föreslagna stadgandet kan tillämpas också på sexuellt inträngande i någons kropp med föremål. Syftet med att i stadgandet nämna sexuellt umgänge som är jämförbart med samlag är att tillämpningen av stadgandet skall kunna utsträckas till bilder som inte kan påvisas föreställa ett barn som har samlag men där ett eller flera barn avbildas så att bilden klart antyder att det är fråga om en situation som har samband med samlag eller om en sexuell handling som riktar sig mot ett barns könsorgan.

Innehavsförbudet föreslås gälla också bilder och bildupptagningar som framställer barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt. Avsikten är att också detta rekvisit skall avgränsa tillämpningen av stadgandet till material som utan tvivel kan betraktas som barnpornografi. Detta stadgande skall inte tillämpas på bilder föreställande nakna barn, inte ens om könsorganen syns, ifall bilderna inte uppfyller de förutsättningar som anges i lagrummet. Denna förutsättning begränsar också tillämpningen av paragrafen till bilder där det oanständiga intrycket beror på de associationer som bildkompositionen väcker. Vid tolkningen av rekvisitet är det viktigt att komma i håg syftet med stadgandet, nämligen att skydda barn mot sexuellt utnyttjande.

Begreppet barn har här samma innebörd som ovan i paragrafen om spridning av pornografisk bild.

Det primära syftet med stadgandet är att skydda barn mot sexuellt utnyttjande och även att minska den risk för kränkning av barns personliga integritet som även innehav av barnpornografiska bilder kan ge upphov till. Med tanke på dessa målsättningar är det tillräckligt att stadgandet gäller endast verklighetsbaserade bilder. Artificiellt datorframställda bilder som inte föreställer ett verkligt samlag eller motsvarande situation, hör inte till stadgandets tillämpningsområde. Där emot skall stadgandet tillämpas på bilder föreställande verkligt sexuellt utnyttjande, även om de avbildade personerna har gjorts oidentifierbara med någon teknisk metod eller på annat sätt. Stadgandet skall tillämpas också på bilder av verkliga människor som genom fotomontage eller modifiering av bildmaterialet framställs i en samlagssituation eller därmed jämförbart sexuellt umgänge. Stadgandet skulle också kunna tillämpas på en sådan teckning eller annan bildkonstprodukt som så detaljerat avbildar

ett verkligt samlag eller en motsvarande situation, att den kan jämföras med en bildupptagning.

En förutsättning för gärningens straffbarhet är att innehavet är orättmätigt. Av de allmänna straffrättsliga principerna följer att det inte är straffbart att inneha material av detta slag för utredning av ett brottmål som hänför sig till dem. Polis- och åklagarmyndigheterna samt de som vid en domstol arbetar med mål som gäller barnpornografi gör sig inte skyldiga till brott genom att inneha brottsrelaterat material i den utsträckning som arbetet förutsätter. Inte heller en medborgare som har hittat barnpornografiskt material eller genom en slump blivit innehavare till sådant gör sig skyldig till ett innehavsbrott, om han utan obefogat dröjsmål förstör materialet eller överlämnar det till myndigheterna.

Förutsättningen att innehavet skall vara orättmätigt behövs för att ange att innehav av barnpornografiskt material kan vara godtagbart också av andra orsaker än de som nämns ovan. En godtagbar orsak kan basera sig t.ex. på lag. Enligt arkivlagen skall vissa handlingar hållas arkiverade en viss tid innan de får förstöras. Detta inkluderar handlingarna i mål som gäller spridning och innehav av barnpornografi.

Mera problematiskt är i vilken mån innehav av material av det ifrågavarande slaget kan anses vara berättigat av andra än lagstadgade orsaker. Myndigheterna kan t.ex. ha grundad anledning att för trygghet av en enhetlig rättspraxis uppbewara handlingar innehållande bilder av det ifrågavarande slaget. En utgångspunkt kan anses vara att det är berättigat att samla och inneha också barnpornografiskt material som ingår i en vetenskaplig undersökning, om det är motiverat med på forskningsändamålet. På motsvarande sätt är det berättigat att uppbewara vetenskapliga publikationer som innehåller material av detta slag. Detta gäller lika väl privata samlingar som bibliotek. Vidare kan det anses berättigat att uppbewara material för undervisningsändamål. I praktiken kan det knappast vara förenat med några svårigheter att skilja publikationer av detta slag från andra publikationer.

Med tanke på opinionsbildningen i samhället kan det vara viktigt att informationsmedierna i vissa fall tillfälligt får inneha denna typ av material och rentav publicera vissa delar av det. Detta kan vara befogat

t.ex. för att påvisa att sådant material fortfarande sprids eller för att väcka diskussion om hur lagen tillämpas i praktiken. Också innehav i detta syfte kan således anses vara berättigat.

Paragrafen gäller också innehav av barnpornografiskt material som har anskaffats före den nya lagens ikraftträdande. Utgångspunkten är den att materialet måste förstöras senast då lagen träder i kraft, ifall innehavet är rättmätigt. Detta gäller likaväl enskilda medborgare som sammanslutningar och samfund. Det kan eventuellt anses berättigat att uppbevara material som anskaffats före lagens ikraftträdande, om samhälleligt godtagbara skäl kan anföras för uppbevaringen. Om t.ex. informationsmedierna behöver material som de eventuellt redan förfogar över, för en eventuell framtida debatt om saken, kan innehavet sannolikt godkännas. I så fall får materialet inte publiceras i något annat sammanhang.

Kravet på uppsåt gäller också detta brott. Gärningsmannen skall vara medveten om att han innehar material av ifrågavarande slag. Om bildmaterial av det slag som det är fråga om här har kommit i någons besittning utan hans vetskap eller om vederbörande då lagen trätt i kraft av förbiseende eller av okunnighet försummat att förstöra material som har kommit i hans besittning i något tidigare skede, kan stadgandet inte tillämpas. Medvetenhetskravet inbegriper också att gärningsmannen måste ha vetat att den avbildade är ett barn i den bemärkelse som stadgandet avser och att bildmaterialet visar barn i samlagssituationer eller därmed jämförbart sexuellt umgänge eller framställda på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt. Såsom ovan konstateras är avsikten att definiera bildmaterial av det slag som avses i stadgandet på ett sådant sätt att det utesluter sedvanliga fotografier av barn.

En person som sprider pornografiskt material gör sig i regel dessutom skyldig också till innehav av sådant material. Ifall det är fråga om en bild av det slag som avses i det ifrågavarande stadgandet uppfylls också rekvisitet i detta stadgande. I dessa fall är det motiverat att döma gärningsmannen endast för det brott som anses allvarligare, dvs. för spridning av pornografisk bild.

Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Ett innehavsbrott kan i regel anses vara lindrigare än spridning av motsvarande material. Maximistrafet för det

sistnämnda brottet föreslås vara fängelse i två år.

21 §. Sedlighetssårande marknadsföring

I de föreslagna pornografistadgandena är den straffrättsliga regleringen inte längre huvudsakligen baserad på produkternas innehåll. Innehållsbaserade förbud är enligt förslaget endast de som gäller spridning av barnpornografi, våldspornografi och pornografi som skildrar tidelag samt därmed jämförlig verksamhet. Spridning av annat pornografiskt material kan, även om materialets innehåll i sig är straffbart, på grund av det sätt på vilket spridningen sker vara värt en kriminalisering. I det föreslagna stadgandet om sedlighetssårande marknadsföring kriminaliseras spridning av sedvanlig pornografi då den sker på ett sätt som kränker enskilda människors rätt att i vardagslivet slippa konfronteras med pornografi mot sin vilja.

Ordet pornografisk kan i princip sammankopplas med fenomen av synnerligen varierande slag. Det kan appliceras på texter, bilder, föremål (t.ex. skulpturer), filmer, video och andra bildupptagningar, teater- och andra motsvarande föreställningar, skivor och band med ljudupptagningar samt radio- och televisionsprogram. Vid en eventuell avgränsning av spridningssättet är det skäl att beakta att utgångspunkten för alla produkter uppenbarligen inte är densamma. En tryckt text i en bok eller annan publikation når i allmänhet inte läsarens medvetande utan hans aktiva medverkan. En bok eller tidning måste öppnas och läsas. Om en text känns stötande kan läsaren sluta läsa. Ingen kan således mot sin vilja konfronteras med skrivna pornografi. Det finns således inte någon anledning att begränsa framläggandet och spridningen av pornografisk text på samma sätt som när det gäller bilder. Dessutom kan det påpekas att samtidigt som pornografi i bildmedier blir vanligare, uppfattas pornografiska texter som allt mindre stötande. Detsamma gäller ljudupptagningar på skivor och band. På spelning av förargelseväckande skivor och band kan tillämpas 21 § i det föreslagna kapitlet, om gärningen är sedlighetssårande. Samma lagrum kan tillämpas också på offentliga framföranden som är sedlighetssårande och därmed väcker anstöt.

Syftet med det föreslagna lagrummet förutsätter inte att det sätt på vilket text- eller

ljudupptagningar sprids skulle regleras i samma omfattning som det sätt på vilket bilder, bildupptagningar och föremål sprids.

Det kan vara fråga om sedlighetssårande marknadsföring endast i det fall att en sådan gärning som avses i det föreslagna stadgandet har begåtts i förvärvssyfte. Stadgandet gäller således inte sådana fall där privatpersoner utan något förvärvssyfte ger varandra pornografiska produkter.

1 mom. Enligt momentets 1 punkt är det förbjudet att till en person som inte har fyllt 15 år överlämna bilder, bildupptagningar eller föremål som är sedlighetssårande och därför ägnade att väcka allmän anstöt.

När det gäller spridning av pornografi anses barn vara en grupp som är i särskilt behov av skydd. Ansvar för uppfostran av ett barn anses i allmänhet ankomma på föräldrarna eller någon annan vårdnadshavare. Om det vore tillåtet att utan begränsningar överlämna pornografiskt material till ett barn kunde detta inverka störande på den del av uppfostran som bl.a. förutsätter att barnet får sexualundervisning och bibringas vissa attityder till sexualitet. Undersökningarna visar också att den allmänna opinionen inte godkänner spridning av pornografi till barn.

Förbudet att sprida pornografi till barn föreslås gälla endast bilder, bildupptagningar och föremål. Ett förbud mot spridning av pornografisk text är verkningslöst av den anledningen att det är omöjligt att övervaka. Det är ytterst svårt att göra skillnad mellan pornografisk text och erotiskt frispråkiga litterära beskrivningar. Ett stadgande som begränsar spridning av pornografisk text skulle inte vara meningsfullt, eftersom sexuella beskrivningar är vanliga inom skönlitteraturen.

Det är otvivelaktigt svårt att i praktiken övervaka ett förbud mot att till barn överläta sedlighetssårande bilder, bildupptagningar eller föremål, eftersom en förutsättning för en överträdelse av förbudet är den av straffstadgandet skyddade personens egen medverkan. Det är i hög grad beroende av slumpon om sådana brott uppdragas, uppenbarligen närmast av barnens föräldrars initiativkraft. Ju äldre barn det är fråga om, desto svårare är det för föräldrarna att övervaka vad de sysslar med på fritiden. Redan i 15-17-års åldern har barnen i allmänhet uppnått en sådan självständighet att deras föräldrar inte längre i nämnvärd utsträckning kan övervaka alla deras fritidssysselsätt-

ningar. Många ungdomar börjar förvärvsarbete redan innan de blivit myndiga och har således pengar som de själva får disponera.

Av de skäl som framförs ovan får en alltför hög skyddsåldersgräns inte ställas upp. En lämplig åldersgräns kan anses vara 15 år.

Med överlåtelse avses alla typer av åtgärder som vidtas i förvärvssyfte och genom vilka en bild, bildupptagning eller ett föremål övergår i ett barns besittning, t.ex. försäljning, byte eller uthyrning. Det föreslagna stadgandet gäller t.ex. inte visande av en bild eller ett föremål eller förevisning av en bildupptagning i hemmiljö eller på en privatställning. Ett så omfattande förbud vore omöjligt att övervaka.

Brottsbenämningen, dvs. sedlighetssårande marknadsföring, kan eventuellt förefalla egendomlig i vissa fall som 1 punkten kan tillämpas på. Huvudsyftet med det föreslagna straffstadgandet är emellertid att förhindra att pornografi säljs till barn. En förutsättning för tillämpningen av stadgandet är inte att verksamheten är systematisk. Stadgandet tillämpas också när överlåtelsen gäller en enstaka pornografisk bild, en tidning som innehåller dylika bilder, eller en pornografisk bildupptagning, t.ex. ett videoband. Enligt förslaget skall det också vara förbjudet att på beställning skicka pornografiska tidningar till barn.

Brottet är straffbart endast om det är uppsåtligt. Uppsåtet förutsätter vetskap om att den överlämnade produkten är pornografisk samt om att mottagaren inte har fyllt 15 år. T.ex. i det fall att en person som inte har fyllt 15 år per post beställer en pornografisk tidning eller videokassett och därvid osant uppger att han fyllt 15, vore det oskäligt att förutsätta att den som säljer produkten kontrollerar beställarens ålder.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 punkt är det straffbart att offentligt uttill allmänt påseende bilder, bildupptagningar och föremål som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt. Avsikten med detta straffstadgande är att skydda personer som inte vill konfronteras med pornografi.

Det föreslagna stadgandet gäller bilder, bildupptagningar och föremål. Det gäller inte uppvisningar eller föreställningar, vilka i detta avseende regleras närmast i det föreslagna kapitlets 22 §, och inte heller skrivna texter eller skivor eller band med ljudupptagningar. Filmer, videoband och andra bild-

upptagningar berörs av detta utställningsförbud närmast ifall innehållets pornografiska karaktär framgår också utan någon förevisning, t.ex. av påskriften på en kassett som har ställts ut till allmänt påseende.

Förbudet mot förevisning av bilder, bildupptagningar och föremål gäller offentlig utställande till allmänt påseende. Det gäller således i första hand på offentliga platser, t.ex. butiker, restauranger, för allmänheten öppna utställningslokaler, allmänna trafikmedel, buss-, järnvägs- och flygstationer, gator, vägar, torg, parker samt byggnaders väggar och andra jämförbara ställen som ett odefinierat antal människor har tillträde till antingen gratis eller mot betalning. Det kan också anses vara fråga om ett offentlig utställande till allmänt påseende när bilder eller föremål på en enskild plats ställs upp så att de kan ses från en allmän plats.

Vid bedömningen av om ett utställande till allmänt påseende skall anses vara klandervärd är det skäl att beakta också i vilken omgivning och under vilka förhållanden en bild, en bildupptagning eller ett föremål har visats. Om den som har han ställt ut bilden eller föremålet har vidtagit skäliga försiktighetsåtgärder för att inte väcka allmän anstöt finns det ingen orsak att döma honom till straff. En sådan försiktighetsåtgärd kan t.ex. vara ett butiksnamn eller en särskild butiksskylt eller annat meddelande som anger vilken typ av produkter som säljs i butiken.

Enligt 3 punkten i den föreslagna paragrafen är det straffbart att utan samtycke tillstålla någon bilder, bildupptagningar eller föremål som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt. Syftet med förslaget är framförallt att reglera postorderförsäljningen av pornografi. Sådant material kan emellertid tillställas någon också på annat sätt än per post, t.ex. genom pornografibutikernas egna distributionssystem. Samtycket framgår oftast i och med beställningen av en produkt, men det kan också vara fråga om någon annan form av förhandsgodkännande av en försändelse. Om mottagaren i efterskott godkänner försändelsen fullbordas brottet sedlighetssårande marknadsföring, men uttryckligen för denna typ av fall föreslås i kapitel 26 § att sedlighetssårande marknadsföring till denna del skall vara ett målsägandebrott.

Tillställandet kan ske likaväl på normalt sätt med post som genom användning av företags eller organisationers interna distri-

butionssystem.

Verbet "tillställer" betyder här att en bild, en bildupptagning eller ett föremål sänds som sådan, inte t.ex. rundradio- eller kabeltelevisionssändning.

Jämförbart med postbefordran kan vara att pornografiska bildupptagningar översänds till en annan person över ett datanät. I praktiken förutsätter detta att mottagaren har en sådan nätanslutning att han kan ta emot elektronisk bildpost. Bilder kan på det sätt som avses i det föreslagna stadgandet tillställas också per telefax.

Till stadgandets tillämpningsområde skulle fortsättningsvis höra att en pornografisk produkt direkt överlämnas till en person som är omedveten om dess karaktär och likaså att sådant material läggs i en annan persons postlåda.

I den föreslagna paragrafens 4 punkt kriminaliseras vissa typer av reklam och demonstrationer av pornografiska produkter. Till detta brott gör sig den skyldig som på ett sätt som väcker allmän anstöt i en annons, broschyr, affisch eller annan reklam bjuder ut till försäljning eller förevisar en bild, bildupptagning eller ett föremål som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt. Om motsvarande reklam och demonstrationer av skriftliga framställningar eller ljudupptagningar som innehåller pornografi stadgas i 2 mom.

Själva reklamen eller produktförevisningen kan föreligga också i skriftlig form. Om t.ex. ett postorderföretag i en dagstidningsannons på ett synligt sätt i detaljerade ordalag beskriver vilket slags pornografi företaget saluför, kan det vara fråga om sedlighetssårande marknadsföring.

Den föreslagna paragrafens 4 punkt gäller inte reklam eller förevisning av andra än pornografiska produkter. I reklamen för många produkter utnyttjas erotiska eller sexuella associationer. Det måste emellertid observeras att bilder i samband med denna typ av reklam i sig kan vara sedlighetssårande i ytterlighetsfall eller kränka jämställdheten mellan könen. Den föreslagna paragrafens 2 punkt begränsar sedlighetssårande reklam.

Stadgandet gäller endast reklam i en annons, broschyr, affisch eller annan reklam eller förevisning i kommersiellt syfte. En straffbarhetsförutsättning är att reklamen framförs offentligt samt på ett sätt som väcker allmän anstöt. En annons som t.ex.

endast i allmänna ordalag nämner en viss pornografibutik och dess adress är enligt förslaget inte straffbar. Vanligen väcker reklam och marknadsföring inte allmän anstöt om vissa försiktighetsåtgärder för att undvika att väcka anstöt har vidtagits i samband med den. Enligt förslaget är det således inte straffbart att i försäljningssyfte göra reklam för pornografi t.ex. i en tidskrift som är specialiserad på pornografi.

Straffet för sedlighetssårande marknadsföring föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

2 mom. Enligt detta moment skall den straffas som på ett sätt som väcker allmän anstöt offentligt genom en annons, broschyr eller affisch eller på annat sätt genom reklam bjuder ut till försäljning eller förevisar en upptagning som innehåller text eller ljud som såsom sedlighetssårande är ägnade att väcka allmän anstöt.

Det är inte nödvändigt att i samma omfattning reglera det sätt på vilket upptagningar som innehåller text eller ljud sprids, som det sätt på vilket bilder, bildupptagningar eller föremål sprids. Det är dock möjligt att göra reklam för eller förevisa också text- eller ljudupptagningar på ett sådant sätt att det väcker allmän anstöt. Det som nämnts i samband med 1 mom. 4 punkten om reklam och förevisning gäller också upptagningar som innehåller text eller ljud. Också i detta fall är det en förutsättning för straffbarhet, förutom att reklamen eller förevisningen väcker anstöt, att innehållet i upptagningen också är ägnat att väcka allmän anstöt.

22 §. Offentlig kränkning av sedligheten

I gällande 20 kap. 9 § stadgas om offentlig kränkning av sedligheten. Detta brott gör sig den skyldig till som offentligen handlar på ett sätt som sårar tukt och sedlighet och därigenom åstadkommer förgelse. Straffet är fängelse i högst sex månader eller böter.

Det gällande stadgandet har kunnat tillämpas närmast i tre typer av fall. För det första har det tillämpats på s.k. blottare. För det andra har det tillämpats på personer som haft sexuellt umgänge på allmän plats. För det tredje har stadgandet kunnat tillämpas på sedlighetssårande offentliga föreställningar, t.ex. på restaurangers och liknande ställens s.k. sexshower som innehållit samlag.

Ett stadgande som motsvarar det ifrågovarande momentet måste alltså anses vara

behövligt. Det är emellertid inte fråga ett sexualbrott i den bemärkelsen att det skulle kränka någons individuella rätt att bestämma om sin egen sexualitet. Det är snarare fråga om ett mot den allmänna ordningen riktat brott som väcker anstöt hos en oförberedd åskådare eller en åskådare som ofrivilligt blir vittne till gärningen. Följaktligen är det motiverat att ta in stadgandet om offentlig kränkning av sedligheten i anslutning till pornografistadgandena.

I det föreslagna lagrummet ingår ingen närmare definition av begreppet sedlighetssårande handling. Det är inte möjligt att entydigt definiera sådana handlingar eftersom de beroende på sammanhanget kan ta sig olika uttryck. Ett beteende som på en nudiststrand betraktas som sedvanligt solbadande kan t.ex. vid en allmän tillställning betraktas som en offentlig kränkning av sedligheten. Som en kränkning av detta slag kan betraktas sådana ibland i praktiken förekommande fall där en naken s.k. streaker plötsligt springer ut på en idrottsplan under pågående idrottstävling. En förutsättning för att en sådan blottare skall straffas är emellertid inte att handlingen begås inför en stor publik. För offentlig kränkning av sedligheten bestraffas också den som blottar sig inför enskilda människor eller som har samlag i en park eller på någon liknande plats.

Typiskt för en handling som begås offentligt är att den kan åses av ett på förhand odefinierbart antal människor även om den skulle äga rum t.ex. i en privatbostad. Rekviritet för det ifrågovarande brottet kan således uppfyllas genom att gärningen obehindrat kan åses av gatupubliken.

Det föreslagna straffstadgandet om offentlig kränkning av sedligheten kan tillämpas också på olika typer av offentliga framföranden som klart överskrider anständighetens gränser. Det kan t.ex. vara fråga om framförande av särskilt oanständiga texter i elektroniska massmedier eller vid en tillställning som är avsedd för allmänheten, restaurang- och andra shower som innehåller samlag eller från konstnärlig synpunkt omotiverade liknande inslag i teater- och motsvarande föreställningar.

En förutsättning för att en sedlighetssårande handling skall vara straffbar är att den väcker anstöt. För att den skall vara straffbar krävs det inte att handlingen väcker allmän anstöt, eftersom brottet kan fullbordas också inför en fåtalig publik. Om ingen av åskå-

darna eller av dem som ser gärningen tar anstöt fullbordas brottsrekvisitet inte, även om t.ex. en restaurangshow genomförs på ett erotiskt synnerligen avancerat sätt. Den som har för avsikt att för en publik uppföra ett program av detta slag måste således på ett med hänsyn till omständigheterna tillräckligt tydligt sätt på förhand meddela av vilken art programmet är, för att säkerställa att det inte väcker anstöt hos publiken.

Det föreslagna straffstadgandet om offentlig kränkning av sedligheten är subsidiärt, vilket innebär att det inte tillämpas om straff för gärningen stadgas på något annat ställe i lag. Det kan t.ex. vara fråga om straffstadgandena som gäller spridning av pornografisk bild, sedlighetssårande marknadsföring samt om vissa av sexualbrottsstadgandena i 20 kap.

Straffet för offentlig kränkning av sedligheten föreslås vara fängelse i högst sex månader. Den gällande straffskalan är likadan.

23 §. *Samlag med nära släkting*

Straffstadgandena om blodskam ingår i gällande 20 kap. 7 §. Paragrafens 1 mom. om blodskam med avkomling tillämpas i det fall att någon har samlag med eget barn eller dess avkomling. Endast förhållandets äldre part straffas för gärningen. Om t.ex. ett vuxet barn har samlag med sin förälder gör sig endast föräldern skyldig till en straffbar gärning. Enligt 2 mom., som gäller blodskam mellan syskon, kriminaliseras samlag mellan broder och syster eller halvbroder och halvsyster.

Familjen är fortfarande en central institution från samhällets synpunkt. Det är viktigt för individen att känna gemenskap och i synnerhet unga personer mår bra av att uppleva ett tryggt nät av människorelationer omkring sig. Därför är det skäl att också genom strafflagstiftningen skydda en fungerande familjedynamik och avvärja hot mot den. Sexuella förhållanden mellan föräldrar och barn utgör ett hot mot familjens inre sammanhållning. Barn tar på många sätt skada, t.ex. i form av störningar i den psykosociala utvecklingen, av att bli sexuellt utnyttjade av sina föräldrar. Det finns många goda skäl att motverka sexuell förhållanden mellan föräldrar och barn.

Kriminaliseringen av blodskam eller incest har motiverats på varierande sätt, ibland med behovet att skydda familjelivet, ibland

genom att framhålla hälsoriskerna av en eventuell kumulering av degenerativa arvsanlag hos nära släktingars gemensamma barn. Hela stadgandets berättigande har också ifrågasatts på den grunden att det viktigaste syftet med stadgandet, dvs. att skydda barn mot sexuellt utnyttjande, kan beaktas i straffstadgandena om sexuellt umgänge med barn.

Det gällande stadgandet, som begränsar straffbarheten för blodskam med avkomling till endast den äldre parten, avspeglar den uppfattningen att avsikten är att skydda barn framförallt medan de ännu är unga och bor tillsammans med sina föräldrar. Denna synpunkt kan beaktas också genom att sexuellt umgänge med barn kriminaliseras som sådant eller genom att särskilt betona det förkastliga i sexuella förhållanden inom familjekretsen mellan föräldrar och barn. Det är härvid skäl att beakta att barn som biologiskt sett inte är släkt med den ena föräldern i familjen är i en mera utsatt ställning än de egna biologiska barnen.

Familjestrukturen har under de senaste decennierna antagit nya former. En stor del av alla äktenskap slutar med skilsmässa och det uppkommer nya typer av familje- och parförhållanden. Förändringarna i familjestrukturen kan öka de sexuella spänningarna inom familjen. Det är inte längre ändamålsenligt att utforma stadgandena om barnets sexuella integritet utgående från biologiskt släktskap utan de måste utformas så att de skyddar barnet mot sexuellt utnyttjande, oberoende av om den som förgriper sig på barnet är en biologisk släkting eller ej. Nya stadganden om detta föreslås i 20 kap. om sexualbrott.

Risken för att ett barn till föräldrar som är nära släkt med varandra skall få en ärftlig sjukdom är inte väsentligt mycket större än den är för barn till föräldrar som inte är släkt. I släkter där det inte förekommer ärftliga sjukdomar är denna risk t.o.m. mindre. En jämförelse mellan frekvensen av ärftliga sjukdomar hos barn till nära släktingar och motsvarande frekvens för hela befolkningen visar att incestfallen inte ens teoretiskt har någon betydelse i detta avseende. I våra dagar kan det inte heller anses vara självklart att incestuösa förhållanden resulterar i att det föds barn. Preventivmedel används allmänt och metoderna och medlen är effektiva. Då stadgandena om blodskam senast reviderades anfördes inte längre den förmenta allvarliga

folkhälsoriskerna som ett argument för straffbarheten.

Ett inceststadgande är inte längre ett ändamålsenligt sätt att skydda minderåriga mot sexuellt utnyttjande. Som ett argument för straffbarheten kan i detta avseende inte heller anföras att incestuösa förhållanden medför avsevärda hälsorisker. Sexuellt umgänge mellan nära släktingar kränker inte heller nödvändigtvis parternas sexuella integritet. Däremot kan sexuella förhållanden också mellan fullvuxna släktingar anses kränka och äventyra familjeinstitutionen och relationerna inom familjen i ett vidare perspektiv och således äventyra den allmänna ordningen.

I mom. Enligt det föreslagna stadgandet är det straffbart att ha samlag med sitt barn eller dess avkomling, med sin förälder eller dennas förälder eller far- eller morförälder eller med sitt syskon. Föremål för den förstnämnda gärningen kan således vara en släkting i rakt nedstigande eller uppstigande led, även om endast tre led nämns av praktiska skäl.

Enligt den gällande lagen utsträcks straffbarheten för blodskam inte till ett barn som har könsumgänge med sin förälder. Sett ur den synvinkeln att brottet äventyrar familjerelationerna gör sig båda parterna då en förälder har sexuellt umgänge med sitt barn skyldiga till en lika klandervärd gärning, förutsatt att det är fråga om ett frivilligt sexuellt umgänge mellan myndiga personer. Av den anledningen skall enligt förslaget både barnet och föräldern kunna dömas för samlag med nära släkting. I praktiken kan ansvarsbördan väga över på någondera parten. Om barnet ännu står i ett klart beroendeförhållande till sin förälder kan barnets ansvar vara mindre och det kan således vara motiverat att inte väcka åtal mot barnet, såframt inte gärningen enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. lämnas obestraftad. Om däremot föräldern är mycket ålderstigen och åtminstone i fysiskt hänseende den klart svagare parten, kan förälderns gärning bedömas i motsvarande mån lindrigare.

Stadgandet gäller endast samlag mellan personer som är biologiskt släkt i rätt upp- eller nedstigande led. Det kan således inte tillämpas på sexuellt umgänge mellan ett adoptivbarn och en förälder eller inom en familj mellan en styvfar eller styvmor och ett barn till den andra föräldern. Också i dessa fall kan däremot eventuellt tillämpas vad som i förslaget till 20 kap. stadgas om

sexuellt utnyttjande av barn.

Också när det gäller sexuellt umgänge mellan syskon begränsas straffbarheten till biologiska syskon. Stadgandet kan inte tillämpas på sexuellt umgänge mellan barn som har olika föräldrar och lever i samma familj eller som tidigare har bott ihop. Stadgandet är inte heller tillämpligt på halvsyskon.

Också när det gäller samlag mellan syskon kan den ena partens andel i gärningen vara dominerande, i synnerhet om åldersskillnaden mellan parterna är stor och den ena ännu är relativt ung. Också i dessa fall är det skäl att bedöma klandervärdheten i vardera partens gärning skilt för sig, även om utgångspunkten är den att myndiga personer själva är ansvariga för avgöranden som faller inom ramen för deras sexuella självbestämmanderätt.

Med samlag avses i stadgandet detsamma som i lagförslaget definitionsstadgande, dvs. 20 kap. 11 § 1 mom. Straffbara är således såväl vaginala, orala som anala samlag mellan nära släktingar. Också detta stadgande är således neutralt i fråga om parternas sexuella inriktning. De skadeverkningar på människorelationerna inom en familj som blir följden av att nära släktingar har samlag med varandra är inte beroende av samlagsättet och inte heller av parternas kön, dvs. om de är av samma eller olika kön.

Stadgandet gäller inte andra former av sexuellt umgänge än samlag. Redan den omständigheten att straffbarheten utsträcks till samtliga former av samlag innebär att tillämpningsområdet blir väsentligt mycket större än enligt det gällande stadgandet. Om tillämpningen av stadgandet skulle utsträckas till att gälla också handlingar som är jämförbara med samlag eller eventuellt också till andra typer av handlingar som berör den sexuella integriteten, skulle följden bli svåra gränsdragningsproblem. Därför föreslås ett möjligast tydligt stadgande som täcker de allvarligaste fallen, trots att också vissa handlingar som är nära jämförbara med samlag kan negativt inverka på familjerelationerna.

Försök till detta brott föreslås inte vara straffbart. Det vore uppenbarligen mycket svårt att i praktiken att definiera tidiga försöksstadier och problemen skulle sannolikt vara av ett annat slag än de som är förenade med ett förhållande som har utvecklats till sexuellt umgänge. Försök är inte straffbart

heller enligt den gällande lagen. I fråga om tidpunkten då gärningen fullbordas kan hänvisas till den vedertagna tolkningen av när ett heterosexuellt samlag är fullbordat.

Det anses vara fråga om samlag med nära släkting också när den ena parten inte har fyllt 18 år. Om den andra parten är barnets förälder fullbordas därvid även brottet sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 6 och 7 §§). På fallet skall då tillämpas båda stadgandena. Om gärningsmannen har tvingat den andra parten till samlag så som stadgas i föreslagna 20 kap. 1—3 §§ eller förmått den andra parten till samlag under sådana förhållanden som avses i kapitlets 5 § 1 mom. 3 punkten eller samtidigt gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande enligt 5 § 2 mom., skall de sistnämnda stadgandena tillämpas utöver stadgandet om samlag med nära släkting.

Gärningen är tillräknenbar endast såsom uppsåtlig. Om gärningsmannen inte vet att den andra parten står i ett sådant släktskapsförhållande till honom som avses i stadgandet, är handlingen inte uppsåtlig.

För samlag med nära släkting kan dömas böter eller fängelse i högst två år. Straffmaximum har bestämts med beaktande av att i regel också rekvisitet för något annat brott uppfylls i de allvarligaste fallen. T.ex. i fråga om samlag mellan en förälder och dennes barn under 18 år kan i regel dessutom tillämpas föreslagna 20 kap. 7 §, vilket innebär att straffmaximum höjs i enlighet med stadgandena om gemensamt straff i 7 kap.

2 mom. För samlag med nära släkting döms inte den som var yngre än aderton år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennes förälder och inte heller den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag.

Redan av de allmänna straffrättsliga principerna följer att den som tvingats till en gärning inte kan dömas till straff för denna. Enligt förslaget anses inte heller den göra sig skyldig till en straffbar gärning som efter mindre påtryckning än tvång har haft samlag med en släkting. I förslaget nämns inte vilka straffstadganden som åsyftas med uttrycket "på ett lagstridigt sätt förmåtts". I förslaget till 20 kap. om sexualbrott stadgas om detta i 5 § under rubriken "sexuellt utnyttjande". Det vore oskäligt att ställa till straffrättsligt ansvar en person som genom en straffbar gärning har förmåtts att delta i ett brott. Mellan släktingar torde i praktiken kunna

komma i fråga endast sexuellt utnyttjande under sådana förhållanden som avses i nämnda 5 § 1 mom. 3 punkten samt i samma paragrafs 2 mom.

Vidare föreslås, att den som är yngre än 18 år inte skulle dömas för detta brott, om han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennes förälder. Den gällande lagen innehåller ingen kriminalisering av ett barns deltagande i ett samlag med sin förälder. Då en person som är yngre än 18 år har samlag med sin förälder, torde man i regel kunna utgå ifrån att den äldre personen med utnyttjande av sin ställning har tvingat eller förmått barnet till samlaget. Detta torde man kunna ha som utgångspunkt också då man bedömer ett sexuellt förhållande mellan den som är yngre än 18 år och dennes far- eller morförälder. Ifall den äldre parten i förhållandet undantagsvis skulle tillhöra en ännu äldre generation än far- eller morföräldrarna, kan den yngre parten inte antas ha varit föremål för påtryckning, vilket innebär att det inte finns orsak att befria honom eller henne från ansvar.

24 §. Stadganden om påföljder

I lagförslaget 24 § stadgas om andra straffpåföljder för de i kapitlet reglerade brotten. Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. kan den som döms för djurskyddsbrott samtidigt förklaras ha förverkat sin rätt att hålla djur. Enligt 2 mom. kan ett transportmedel som har använts för olaglig inresa i landet dömas förbrutet till staten. I 3 och 4 mom. stadgas om förverkandepåföljder i samband med spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild, innehav av barnpornografisk bild, sedlighetssårande marknadsföring och hasardspel.

1 mom. Enligt förslaget kan den som döms för djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott, samtidigt dömas att förverka sin rätt att hålla djur. Djurhållningsförbud skulle också kunna meddelas en person som enligt 54 § 1 mom. djurskyddslagen döms för djurskyddsförseelse och kan anses olämplig eller oförmögen att sörja för djurens välbefinnande. Djurhållningsförbudet skulle kunna meddelas för viss tid eller så att det blir bestående, och det kunde gälla hållande av vissa djurarter eller djurhållning i allmänhet. Djurhållningsförbud skulle också kunna meddelas en person som lämnas obestraftad av skäl som avses i 3 kap. 3 § strafflagen, dvs.

saknar förståndets bruk. Förbudet skulle gälla, även om ändring söktes, till dess att avgörandet har vunnit laga kraft. Djurhållningsförbudet skulle vara en åtgärd som är beroende av prövning.

En sådan förbudspåföljd ingår i 55 § i den nya djurskyddslagen, och en sådan fanns också i 15 § 4 mom. i den gamla djurskyddslagen (lagen 777/85). I regeringens proposition till djurskyddslag (RP 36/1995 rd) konstaterades att man genom förslaget sänker tröskeln för att meddela djurhållningsförbud. I propositionen anfördes att man genom stadgandet strävar efter att förbättra djurens välbefinnande genom att förbjuda en person som är olämplig eller oförmögen att sörja för djurens välbefinnande att hålla djur.

Det föreslagna stadgandet om djurhållningsförbud har utarbetats med avseende på djurskyddslagens motsvarande stadgande och dess motiveringar. Därför skulle djurhållningsförbud kunna meddelas både den som döms för djurskyddsbrott och den som döms för lindrigt djurskyddsbrott. Dessutom kunde djurhållningsförbud meddelas den som döms för djurskyddsförseelse i enlighet med 54 § 1 mom. djurskyddslagen. Det ifrågavarande lagrummet innehåller ett straffstadgande gällande sådan vanskötsel av djur som är lindrigare än djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott. Alla gärningar som avses i 54 § 1 mom. djurskyddslagen är dock inte sådana att de skulle påvisa olämplighet för djurhållning. Därför är det enligt stadgandet en tilläggsförutsättning för djurhållningsförbud att gärningsmannen skall anses olämplig eller oförmögen att sörja för djurens välbefinnande.

2 mom. I detta moment stadgas om förverkande av transportmedel som har använts för olaglig inresa i landet (8 §). Det är beroende av prövning om ett transportmedel skall dömas förbrutet och syftet med konfiskationen är närmast att förhindra att nya brott av samma slag begås. På de begränsningar som gäller förverkande av egendom och på värdekonfiskation tillämpas 46 kap. 9-11 §§.

En förverkandepåföljd kommer i fråga om ett transportmedel har byggts om på ett sätt som främjar brottet eller om transportmedlet huvudsakligen har använts för att begå sådana brott. Dessa grunder överensstämmer med stadgandena om förverkande av transportmedel som har använts för att begå sådana regleringsbrott som avses i 46 kap. 8 §

3 mom.

3 mom. I momentet stadgas om förverkandepåföljder i samband med de brott som regleras i kapitlet. Enligt förslaget skall följande föremål dömas förbrutna:

- för spridning av våldsskildring använda filmer och andra upptagningar som gärningsmannen har i sin besittning,
- sådana pornografiska bilder och bildupptagningar som avses i 19 §,
- sådana barnpornografiska bilder eller bildupptagningar som avses i 20 §,
- bilder, bildupptagningar eller föremål som har använts vid sedlighetssårande marknadsföring och
- hasardspelsbank och andra pengar och värdeföremål som finns i ett organiserat hasardspel.

Konfiskationspåföljden är inte beroende av vem som äger de nämnda föremålen. Föremål för sedlighetssårande marknadsföring är enligt 21 § 1 mom. bilder, bildupptagningar eller föremål som såsom sedlighetssårande är ägnade att väcka allmän anstöt. Konfiskationspåföljden skulle gälla alla dessa föremål för marknadsföringen. Dessutom skulle påföljden gälla annonser, broschyrer, affischer och övrig reklam som används vid marknadsföringen.

Föremål för sedlighetssårande marknadsföring i enlighet med 21 § 2 mom. är text- och ljudupptagningar. Deras sedlighetssårande innehåll når inte någons medvetande utan personens egen medverkan. Sårandet beror därför i de i 2 mom. avsedda fallen huvudsakligen på den anstöt som reklamen väcker. Därför skulle konfiskationspåföljden enligt förslaget inte gälla text- eller ljudupptagningar. De reklamer som använts vid den sedlighetssårande marknadsföringen kunde dock dömas förbrutna till staten.

4 mom. Med tanke på sådana fall då ovan nämnda bilder, upptagningar eller föremål har övergått till någon annan, eller orsakar förstörts, föreslås som subsidiär påföljd att deras värde helt eller delvis skall dömas förverkat. Stadgandet om möjligheten att döma till partiell värdekonfiskation är motiverat av den anledningen att det kan vara svårt eller rentav omöjligt att bestämma sådana bilders, bildupptagningars eller föremåls värde.

I det föreslagna stadgandet finns slutligen en förtydligande hänvisning till vad som i 2 kap. 16 § stadgas om förverkande av den ekonomiska fördelen av brott.

25 §. Juridiska personers straffansvar

Strafflagens 9 kap. om juridiska personers straffansvar trädde i kraft den 1 september 1995. Enligt dessa nya stadganden kan för brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan persons verksamhet dömas till straff enligt vad som stadgas i 9 kap. I kapitlet ingår allmänna stadganden om tillämpningsområdet för stadgandena om juridiska personers straffansvar, om förutsättningarna för sådant ansvar, om samfundsbot och grunderna för fastställande av samfundsbot, om möjligheterna till åtalseftergift, om domseftergift, om jämkning, om verkställighet mm. Om tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar i samband med vissa brott skall stadgas särskilt.

Behovet av straffansvar för juridiska personer är mest uppenbart i ekonomiska brott, då detta begrepp används i relativt vid bemärkelse, dock inte när det är fråga om brottstyper som bedöms vara relativt lindriga och inte heller när det är fråga om brott som fullbordats på ett relativt lindrigt sätt. Enligt den nya lagstiftningen aktualiseras frågan om juridiska personers straffansvar i samband med miljöbrott samt vid vissa ekonomiska brott, såsom subventionsbrott och regleringsbrott.

Merparten av de brott mot allmän ordning som regleras i det föreslagna kapitlet är av den arten att de sällan förekommer i juridiska personers verksamhet. Det föreligger således inget behov av att generellt hänföra detta kapitel till tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar. I kapitlet finns emellertid ett antal straffstadganden som det är motiverat att förena med detta slag av straffansvar. Dessa stadganden gäller djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild samt sedlighetssårande marknadsföring.

Ett djurskyddsbrott uppfattas vanligen som en privatpersons grymma behandling av ett djur. Det finns emellertid flera typer av djurhållningsföretag som ofta bedrivs av juridiska personer och där denna brottstyp kan förekomma. Häst- och boskapsuppfödningen i Finland domineras för närvarande av familjeföretag, men i och med att lägenheterna i framtiden eventuellt blir större kan också bolagsformen bli vanligare inom branschen. Bl.a. uppköparna och de företag som sköter transporter av djur till slakterierna är i

likhet med slakteriföretagen, påsldjursfarmerna och företagen som föder upp försöksdjur för läkemedels- och kosmetikindustrin numera i allmänhet olika typer av juridiska personer.

Hasardspel kan anordnas i samband med annan affärsrörelse, t.ex. en restaurang. Även om verksamhet som bedrivs i samband med sådan näringsutövning kan förenas dels med ett personligt straffansvar, dels med ett förbud att bedriva ifrågavarande näring, är det skäl att möjliggöra också tillämpning av stadgandena om juridiska personers straffansvar. I synnerhet om brottet begås inom ett företag som äger flera restauranger eller inom en verksamhet som bedrivs av ett företag som idkar någon annan omfattande affärsverksamhet, kan det vara befogat att ådöma också samfundsbot i sådana fall då förutsättningarna för en juridisk persons straffansvar uppfylls.

Det centrala syftet med straffstadgandena om spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och sedlighetssårande marknadsföring är att reglera produktionen och distributionen av våldsunderhållning och pornografi. Denna underhållningsindustri och handel bedrivs i allmänhet av aktiebolag och andra juridiska personer.

26 §. Åtalsrätt

De flesta stadgandena i förslaget till 17 kap. gäller brott som hör under allmänt åtal. I samband med många av dessa brott vore det långsökt att betraktar någon som målsägande. En tydlig gärningsmanna-målsägande-relation kan emellertid påvisas i några fall där det redan på grund av brottets lindriga karaktär är motiverat att låta eventuella åtalsåtgärder bli beroende av målsägandens anmälan.

Målsägandebrott är enligt förslaget för det första ofog som inte har stört den allmänna ordningen. Även om förslaget till 17 kap. enligt sin rubrik innehåller stadganden om brott mot allmän ordning avses med ofog vissa gärningar som närmast riktar sig mot individer och inte direkt mot den allmänna ordningen. Ofog av det slag som avses i 13 § 1 mom. och betraktas som målsägandebrott kan t.ex. bestå i att gärningsmannen för oväsen eller på något motsvarande sätt orsakar störning i ett privat kontor, i trafiken, i en fabrik eller på någon motsvarande plats. Ofog som avses i 4 punkten och som

skall betraktas som ett målsägandebrott kan t.ex. bestå i att gärningsmannen utan anledning använder nödbromsen i en hiss.

Vidare föreslås att allmänna åklagaren inte får väcka åtal för sedlighetssårande marknadsföring som avses i lagförslaget 21 § 1 mom. 3 punkten, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Sändande eller annat överlämnande av sedlighetssårande bilder, bildupptagningar eller föremål till en annan utan dennes samtycke skall således enligt förslaget vara ett målsägandebrott.

27 §. Åtgärdseftergift

I 64 b § 2 mom. utlänningslagen finns ett särskilt stadgande om åtalseftergift, som gör det möjligt att i större utsträckning än vanligt bevilja åtalseftergift då det är fråga om en ursäktlig gärning. Klandervårdheten i samband med detta slag av brott kan variera över en bred skala, beroende på om det är fråga om storskalig människosmuggling som gärningsmannen bedriver i personligt vinningssyfte eller för att gynna ett företag som han representerar, eller om gärningsmannen motiverad av en stark medkänsla ordnar inresan för en utlänning som befinner sig i en svår situation. Enligt det föreslagna lagrummet kan åtals- eller straffseftergift beviljas för ordnande av olaglig inresa ifall gärningen, med hänsyn till de omständigheter som lett till brottet och gärningsmannens skuld, bör anses vara ursäktlig. Vid bedömningen av gärningens ursäktlighet är det skäl att särskilt beakta gärningsmannens bevekelsegrunder samt hur säkra förhållandena är för utlänningen i dennes hemland eller i det land där han stadigvarande bor.

1.5. 19 kap. Om äktenskapsbrott

Gällande 19 kap. har numera endast två paragrafer, som vardera gäller tvegifte. Kapitlets 4 § gäller det fallet att endast den ena parten är gift sedan tidigare, medan 5 § gäller s.k. ömsesidigt tvegifte. Innehållet i dessa stadganden relateras i motiveringen till 17 kap. De nämnda paragraferna kvarstår i sin ursprungliga utformning från år 1889. Kapitlets 1-3 §§, som gällde bl.a. horsbrott, upphävdes år 1948. År 1987 upphävdes 6 §, som gällde trolovning såsom gift.

Lagförslaget innebär att strafflagen inte längre kommer att innehålla några uttryckli-

ga stadganden om tvegifte. De gällande stadgandena avspeglar samhällseliga förhållanden och värderingar som i hög grad avviker från dagens. Det behövs inte längre några straffstadganden om tvegifte för att skydda äktenskapet eller för att förhindra missbruk av äktenskapslöften i människorelationer. Ett effektivare sätt att förhindra att flera äktenskap är i kraft samtidigt anses vara att myndigheterna på tjänstens vägnar undersöker förekomsten av eventuella äktenskapshinder samt för uppdaterade befolkningsregister. Efter den revidering av äktenskapslagen som företogs 1987 är stadgandena om undersökning av äktenskapshinder helt tidsenliga. Om en gift person trots kontrollsystemen har lyckats ingå ett nytt äktenskap kan i allmänhet andra straffstadganden tillämpas, t.ex. de som gäller registeranteckningsbrott, bedrägeri, förfalskning eller ingivande av falskt intyg till myndighet. Dessa stadganden relateras i det avsnitt av motiveringen till 17 kap. som handlar om förslagens huvudpunkter. Gällande 19 kap. föreslås bli upphävt i sin helhet.

1.6. 20 kap. Om sexualbrott

1.6.1. Kapitelmotivering

1.6.1.1. Systematik och regleringsbehov

Under strafflagens giltighetstid har stadgandena om sedlighetsbrott undergått två genomgripande revideringar. År 1926 utsträcktes bl.a. stadgandena om sexuellt utnyttjande av unga och barn till att även skydda personer av manligt kön och det för minderåriga stadgade skyddet mot sexualbrott förbättrades ytterligare, samtidigt som s.k. lönskaläge avkriminaliserades. Den sist nämnda ändringen motiverades med att motsvarande avkriminalisering gjorts i de flesta andra länder samt med att stadgandet inte på länge hade tillämpats i Finland. Denna reform gav uttryck för ett nytt tänkesätt. Utgångspunkten för strafflagens systematik i fråga om sexualbrott var ursprungligen att sexuallivet hör endast äktenskapet till. Brottet hor avkriminaliserades först år 1948.

Utgångspunkten för den reform av strafflagens 20 kap. som trädde i kraft år 1971 var principen om ett av moraluppfattningar oberoende skydd för den enskilda individen. Man tog klarare avstånd från tanken att det sexuella beteendet med framgång kan styras

genom straffstadganden och utgick i stället från att strafflagstiftningen inte är ett ändamålsenligt instrument för att upprätthålla sexualmoralen. Reformen motiverades även med att uppfattningen om och attityderna till sexualmoralen undergått förändringar. I samband med reformen avkriminaliserades bl.a. homosexuella handlingar. Vidare samlades alla straffstadganden som hänförde sig till sexualiteten i ett och samma kapitel. Tidigare hade stadgandena om våldtäkt och därmed sammanhängande brott ingått i 25 kap., under rubriken "om brott emot annans frihet".

Det anses inte längre vara rationellt att förutsätta att stadgandena om sexualbrott skall upprätthålla eller åstadkomma sedlighet eller ett enhetligt sexuellt beteende. Det är numera allmänt accepterat att olika människors sexualliv kan uppvisa synnerligen stora variationer. Sexualiteten är en väsentlig del av livet och kränkningar av den åstadkommer ofta svåra skador. Det behövs därför stadganden som skyddar den sexuella självbestämmanderätten eller integriteten. Utgångspunkten bör vara att var och en har rätt att själv bestämma om sitt sexuella beteende, förutsatt att han inte kränker någon annans sexuella integritet. Dessutom behövs stadganden som skyddar barn mot sexuellt utnyttjande.

Med tanke på den sexuella integriteten saknar det betydelse vilken typ av sexuell inriktning en kränkande handling representerar eller av vilket kön gärningsmannen eller offret är. Stadgandena skall i detta avseende vara neutrala. För den sexuella integriteten saknar det likaså betydelse om parterna lever i äktenskap eller i ett annat parförhållande.

Den mest typiska kränkningen av den sexuella integriteten består i att någon tvingas till sexuellt umgänge eller utsätts för en annan sexuell handling. I de allvarligaste fallen sker detta med våld eller hot om våld. Det är emellertid motiverat att kriminalisera också tvingande till samlag eller till någon annan i sexuell hänseende relevant handling. Att försätta en annan i ett försvarslöst tillstånd och utnyttja detta tillstånd för samlag bör jämställas med tvingande. Även utnyttjande i någon lindrigare form kan kränka en annans sexuella integritet. Straffbarheten bör därför utsträckas till gärningar som innebär att någon med utnyttjande av sin maktposition förmår en annan till sexuellt umgänge. En sådan position intar den som utövar be-

stämmanderätt över eller övervakar unga personer eller som den andra av jämförbara skäl är synnerligen beroende av. Också den vars förmåga att försvara sig är väsentligt nedsatt skall skyddas mot sexuellt utnyttjande.

Sådana situationer där den andra parten saknar förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende, antingen på grund av omognad eller sjukdom eller på grund av hjälplöshet i något annat avseende, är de mest problematiska från straffbarhetssynpunkt. Särskilt svårt är det att skydda unga personer mot sexuellt utnyttjande. T.ex. absoluta åldersgränser är lätta att tillämpa vid rättskipningen, men de leder oundvikligen till en begränsning av det sexuella umgänget mellan ungdomar. Det är därför skäl att försöka hitta en lösning som å ena sidan kriminaliserar sådana fall där vuxna utnyttjar unga personer sexuellt, men å andra sidan möjliggör en flexibel bedömning av ungdomars interna sexuella relationer.

Med sexuellt ofredande avses i allmänhet att någon gör närmanden mot en person som förhåller sig avvisande. Närmandet kan vara antingen fysiskt eller verbalt. Det kan också ta sig uttryck i gester eller ske under andra former, på ett sätt som inte direkt kränker den andras fysiska integritet.

Sexuellt ofredande innebär en kränkning av en annan persons sexuella självbestämmanderätt. Det är viktigt att förhålla sig seriöst till problematiken och att bekämpa sådant beteende. EU:s kommission utfärdade år 1991 en rekommendation (92/C 27/04) till medlemsstaterna om åtgärder för att öka medvetenheten om sexuella trakasserier samt uppmanade medlemsstaterna att med den offentliga sektorns arbetsplatser som förebild sträva efter att på arbetsplatserna skapa en anda som innebär att kvinnor och män respekterar varandras integritet.

I många fall avspeglar sexuellt ofredande de allmänna attityderna inom arbetsmiljön. För att sådant beteende skall kunna bekämpas på arbetsplatserna måste det skapas en anda som inte accepterar ofredande. Attityd-förändringar kan fås till stånd bl.a. genom att öka kunskaperna och medvetenheten om problemet samt genom att utveckla relationerna mellan arbetstagarna i riktning mot större jämställdhet. Sexuellt ofredande kan sannolikt på ett ändamålsenligare sätt förebyggas genom utvecklande av annan lagstiftning än strafflagen. Lagen om jämställdhet

mellan kvinnor och män (609/86) har år 1995 kompletterats med stadganden som syftar till att förebygga sexuellt ofredande (206/95). Arbetsgivaren skall i mån av möjlighet se till att arbetstagarna inte utsätts för sexuella trakasserier.

Det faller sig inte naturligt att i kapitlet om sexualbrott ta in en kriminalisering av handlingar som kränker sexualmoralen men som inte kränker den sexuella självbestämmanderätten. I den mån det fortsättningsvis anses nödvändigt att kriminalisera sådana gärningar, bör syftet vara att upprätthålla den allmänna ordningen. Det är därför ändamålsenligt att de sedlighetsbrottsstadganden som tjänar detta syfte införs bland de stadganden som gäller brott mot allmän ordning. I enlighet med detta tänkesätt har stadgandena om spridning av pornografisk bild, innehav av barnpornografisk bild, sedlighetssårande marknadsföring, offentlig kränkning av sedligheten samt samlag med nära släkting tagits in i förslaget till 17 kap., som gäller brott mot allmän ordning.

Från brottsförebyggande synpunkt är det viktigt att gärningsmannen ställs till svars för sitt handlande. Vetskapen om möjligheten att bli fast och rädslan för påföljderna bidrar till att förhindra brottslighet. Genom den information som sprids om domstolsbehandlingen påminns medborgarna om gränserna för straffbart beteende, samtidigt som de negativa attityderna till brott befästs. Därför ligger det i samhällets intresse att brott blir rättsligt behandlade och brottsoffren har i allmänhet inte givits rätt att fritt besluta om väckande av åtal. Ju allvarligare ett brott är desto större är i allmänhet samhällets intresse för att åtal väcks. De allvarligaste sexualbrotten bör därför i allmänhet lyda under allmänt åtal. För detta talar också den omständigheten att gärningsmannens möjligheter att utöva påtryckning mot offret för att förhindra en rättegång minskas om dessa brott lyder under allmänt åtal.

Å andra sidan förekommer det att uttryckligen sexualbrottsoffer vill slippa en rättegång. Offret skyggar t.ex. för den offentlighet som en rättegång innebär eller vill undvika behandling av sina intima angelägenheter vid en förundersökning eller i en domstol. Mellan offret och gärningsmannen kan det dessutom finnas sådana bindningar att det i vissa fall är skäligt att låta offret avgöra om åtal skall väckas eller inte. Denna synpunkt accentueras om man konsekvent

följer principen att sexualbrottsstadgandena skall tillämpas också på gärningar mellan makar. Sexualbrott begås dessutom ofta under förhållanden som innebär att domstolsbehandlingen förutsätter sådan medverkan från målsägandens sida som inte kan fås till stånd om saken tas upp till behandling mot målsägandens vilja. Särskilt när det gäller lindrigare sexualbrott kan målsägandens ut-sagor ha en avgörande betydelse för utredningen. För att brottet skall komma till myndigheternas kännedom förutsätts det dessutom i allmänhet att offret har beslutat att brottet skall utredas. Om målsäganden där-efter inte skulle ha någon möjlighet alls att påverka frågan om åtal skall väckas, kan resultatet bli att tröskeln för brottsanmälan höjs ytterligare.

Sexualbrotten bör i allmänhet lyda under allmänt åtal. Vid lindrigare sexualbrott i vilka det också kan vara fråga om målsägandens subjektiva upplevelse av brottet och t.ex. motiverat att ge gärningsmannen och målsäganden en möjlighet att fortsätta sitt samliv, bör målsäganden emellertid ha rätt att förhindra att åtal väcks. När det gäller åtalsprövningen i samband med relativt allvarliga sexualbrott vore det likaså undantagsvis ändamålsenligt att fästa avseende vid målsägandens efter noggrant övervägande framställda begäran om att åtal inte skall väckas. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet (konventionen om barnets rättigheter, FördrS 60/91, 3 art. 1 stycket). Denna princip måste tas till utgångspunkt då man överväger hur åtalsrätten för sexualbrott riktade mot barn skall organiseras. Särskilt då det är fråga om ett relativt vuxet barn, kan rättegången vara en svår upplevelse för barnet och strida mot barnets bästa. Barnets bästa kan beaktas bäst, om de mot barn riktade sexualbrotten skulle underlyda allmänt åtal, men betydelse vid åtalsprövningen skulle ges åt målsägandens efter noggrant övervägande framställda begäran om att åtal inte skall väckas. Ifall det är fråga om de allvarligaste mot barn riktade sexualbrotten är det dock inte skäl att ge motsvarande betydelse åt målsägandens åsikt.

1.6.1.2. Gällande lagstiftning och bristerna i den

1.6.1.2.1. Den gällande lagstiftningens mål

Den senaste genomgripande revideringen av strafflagens 20 kap. om sedlighetsbrott skedde genom en lagändring som trädde i kraft år 1971. År 1994 gjordes vissa ändringar som bl.a. innebar att begränsningarna i fråga om straffbarheten av våldtäkt inom äktenskapet och frihetskränkande otukt slopades.

Utgångspunkten för revideringen var att den enskilda individen skall skyddas oberoende av vilka olika moraluppfattningar som råder (RP 52/1970 rd). Stadgandena är emellertid inte konsekvent förenliga med denna utgångspunkt. Både 9 §, som skall skydda sedligheten, och 7 §, som kriminaliserar blodskam, avspeglar synsätt som inte är direkt förenliga med skyddet av den enskilda individen. I själva verket anger redan rubriken "Om sedlighetsbrott" att det är fråga om också annat än att skydda den enskilda individen.

I det år 1971 stadgade kapitlet har man inte kunnat beakta förpliktelse i konventionen om skydd av barnets rättigheter.

Kapitlets systematik är oklar. Dels innehåller kapitlet stadganden som passar illa in i sammanhanget, dels belastas systematiken av att stadgandena om sexuellt utnyttjande inte hålls i sär från stadgandet om sexuellt tvingande (2 § 2 mom.). När dessutom stadganden om de allvarligaste formerna av sexuellt tvingande ingår dels i 1 § om våldtäkt och dels i 2 § om frihetskränkande otukt, är det svårt att bilda sig en klar uppfattning om området för straffbarheten. Också den omständigheten att alla stadganden i kapitlet inte är neutrala med avseende på kön och sexuell inriktning är problematisk med tanke på systematiken. Också från principiell synpunkt är det ifrågasatt att såsom i gällande lag differentiera straffbarheten beroende på sexuell läggning. Det finns ingen grund för att kräva en viss sexuell läggning som förutsättning för den sexuella integriteten och det finns heller ingen orsak att begränsa stadgandena som skyddar den sexuella integriteten till att gälla endast gärningar som tyder på en viss sexuell läggning. En individs sexuella läggning är summan av flera faktorer och det är varken rätt eller överhuvudtaget möjligt att i någon större

utsträckning påverka individens sexuella läggning genom strafflagsstadganden. Tvångsåtgärder kan dessutom resultera i att en individ hindras att identifiera sig med sin sexuella läggning, med störningar i personlighetsutvecklingen som följd.

I Europarådets rekommendation (nr 756/1981) uppmanas medlemsstaterna att bemöta homosexuella och heterosexuella jämlikt. Även Nordiska rådets rekommendation (nr 17/1984/j) kan anses förutsätta att en särskild straffrättslig reglering av homosexuella handlingar slopas. I de övriga nordiska länderna har man officiellt uppställt som mål att i mån av möjlighet även i den övriga lagstiftningen bemöta homosexuella och heterosexuella jämlikt.

De i den gällande strafflagen stadgade särskilda skyddsåldersgränserna för sexuella relationer mellan personer av samma kön (5 § 2 mom.) har i förening med uppmaningsförbudet (9 § 2 mom.) bidragit till att upprätthålla diskrimineringen av den homosexuella minoriteten, även om sexuella relationer mellan personer av samma kön har avkriminaliserats. Det är känt att denna diskriminering och den ångest som den leder till förorsakar bl.a. psykiska problem.

1.6.1.2.2. Tvingande till sexuellt umgänge

Kapitlets 1 § om våldtäkt är avsedd att omfatta de allvarligaste kränkningarna av den sexuella integriteten. Paragrafen täcker emellertid endast en del av dessa gärningar. Det är t.ex. inte motiverat att begränsa stadgandet till att gälla endast heterosexuell våldtäkt där gärningsmannen är en man och offret en kvinna. Våldtäkt där offret är en person av samma kön är lika kränkande för den sexuella integriteten som en heterosexuell våldtäkt. Det är även skäl att stadgandet omfattar andra former av samlag än sådana där könsorganen förenas. Paragrafen gäller numera även våldtäkt inom äktenskap.

Den i det gällande våldtäktsstadgandet angivna förutsättningen att gärningsmannen skall utsätta offret för hot som innebär trängande fara har i den juridiska litteraturen givit upphov till tolkningsproblem och avspeglar den tidigare rådande uppfattningen att en kvinna med alla tillbudsstående medel skall motsätta sig våldtäktsförsök. En så hög tröskel uppställs inte längre i praktiken. Å andra sidan framgår det inte heller tillräckligt klart av den nuvarande formuleringen

huruvida det kan vara fråga om våldtäkt i ett fall där gärningsmannen utan att ha framställt något hot utnyttjar det faktum att offret är lamslaget av skräck.

Förutsättningen att hotet skall innebära tvingande fara lämnar inte heller något svar på frågan om stadgandet kan tillämpas på ett sådant hot om våld eller någon annan gärning som skall verkställas vid ett senare tillfälle. Den fara som är förenad med ett sådant hot är större i samband med en våldtäkt än t.ex. i samband med rån eftersom den som begår en våldtäkt, till åtskillnad från en rånare, ofta är bekant med offret och lever i dettas närmiljö.

I den gällande lagen är graderingen av de grövre och lindrigare gärningsformerna otillräcklig. Straffskalan för våldtäkt är exceptionellt vid och de grövsta gärningsformerna har inte alls differentierats från de andra. I förutsättningarna för tillämpning av den lindrigare skalan beskrivs inte tillräckligt utförligt kriterierna för att anse en våldtäkt begången under synnerligen mildrande omständigheter. T.ex. förhållandet mellan en gärningsman och en kvinna kan inte som sådant betraktas som en mildrande omständighet. Gärningen anses vara lindrig framförallt om gärningsmannen använt eller hotat med endast lindrigt våld och i det fall att kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten varit ringa. Parternas sexuella självbestämmanderätt minskas inte av att de ingått äktenskap eller levat i ett etablerat parförhållande eller sällskapat med varandra före våldtäkten, och sådana omständigheter anger således inte att kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten varit lindrig.

I det gällande kapitlets 2 § 1 mom. stadgas om det fallet att någon i annat fall än det som avses i 1 § genom våld eller hot tvingar en annan till samlag eller annan otukt. Med våld och hot jämsställs försättande av en annan person i sådant tillstånd att denne inte vet till sig eller inte kan värja sig. Momentet tillämpas numera också på brott som begås inom äktenskap.

Kapitlets 2 § 2 mom. gäller sexuellt utnyttjande. Enligt lagrummet är det straffbart att utnyttja att någon inte vet till sig eller på grund av psykisk efterblivenhet, sjukdom eller annat svaghetstillstånd inte kan värja sig eller inse handlingens innebörd. Momentet skall även tillämpas när det är fråga om grovt missbrukande av den andras beroende

ställning i förhållande till gärningsmannen eller utnyttjande av någons skyddslöshet eller nödställda läge. De straffbara gärningarna är samlag och annan otukt.

Det i paragrafen använda otuktsbegreppet är diffust. Ordet antyder att det är fråga om en i något avseende osedlig handling. De gärningar som betecknas som otuktiga är emellertid inte i sig sedliga eller osedliga. Gärningarnas klandervärdhet i de situationer som paragrafen avser är en följd av att någon påtvingats dem mot sin vilja. Även om begreppet otukt väcker associationer om de gärningar som det är meningen att kriminalisera, beskriver det dessa gärningar i stort sett från den utgångspunkt som redan framgår av paragrafens övriga rekvisit.

Paragrafens 2 mom. kan dessutom begränsa sjuka och handikappade människors sexualliv. Stadgandet förutsätter inte att en person som inte kan försvara sig eller förstå innebörden av sina handlingar förmås till samlag, utan det räcker med att gärningsmannen utnyttjar den andras skyddslösa läge. Enligt den lag som föregick den gällande lagen förutsattes det att gärningsmannen "förmår" den andra, men denna förutsättning ströks i samband med revideringen. Detta motiverades med att i sakligt hänseende uppställer kravet på "förmående" inte några tilläggsförutsättningar för utnyttjandet och är därmed överflödigt. Om syftet med sexualbrottsstadgandena skall vara att skydda den sexuella självbestämmanderätten är det skäl att undvika straffbarhetskriterier som kan äventyra en viss personkategoris rätt till sexualliv. I stadgandet om sexuellt utnyttjande måste det därför klart anges att gärningen förutsätter att någons sexuella självbestämmanderätt kränks.

1.6.1.2.3. Sexuellt utnyttjande av barn

En s.k. skyddsåldersgräns stadgas i gällande 3 § om otukt med barn. Av paragrafens 2 mom. framgår att den allmänna skyddsåldersgränsen är 16 år. Denna åldersgräns tillämpas om gärningsmannen har fyllt 16 år. Enligt paragrafens 1 mom. är det straffbart att ha samlag eller idka därmed jämförbar otukt med en person som inte har fyllt 14 år. Straffet för en sådan gärning är strängare och stadgandet gäller även en gärningsman som har fyllt 15 år. Kriminaliseringen inbegriper inte alla sexuella relationer mellan unga. Den omfattar inte sexuellt um-

gånge mellan två 15-åringar och inte heller mellan en 15-åring och en 14-åring.

För att minska problemen i samband med skyddsåldersgränsen har i 10 § 3 mom. inlagts en särskilt stadgande om åtgärdseftergift. Enligt detta stadgande får allmän åklagare avstå från att väcka åtal och domstol från att döma gärningsmannen till straff, om det vid en handling som avses i 3-6 §§ föreligger endast ringa skillnad i ålder eller i psykisk eller fysisk utveckling mellan gärningsmannen och den mot vilken handlingen har begåtts, eller om något annat särskilt skäl föreligger. En ytterligare förutsättning är även då att allmän fördel inte kräver att åtal väcks eller att straff utdöms.

Den gällande lagens metod att försöka begränsa sexuellt utnyttjande av barn och unga genom att uppställa två olika skyddsåldersgränser är inte lyckad. Lagen har blivit oklar och samtidigt oflexibel.

Den omständigheten att det har uppställts en särskild skyddsåldersgräns har motiverats dels med behovet styra ungdomarnas sexualliv, dels med strävan att skydda barn mot sexuellt utnyttjande. Faktorer som har betydelse för den sexuella debuten är bl.a. i vilken ålder unga personer blir könsmogna, de sexuella attityderna och uppföstran. Undersökningar har visat att av de finländska 15-åringarna har drygt en fjärdedel haft samlag (Osmo Kontula: Sukupuolielämän aloittamisen yhteiskunnallisista ehdoista, Helsingfors 1991). En kriminalisering kan knappast väsentligt påverka denna siffra. Det är inte rationellt att försöka styra ungdomens sexualliv genom strafflagstiftning. Uppföstran och upplysning är uppenbarligen bättre metoder när det gäller att uppskjuta den sexuella debuten så att den inte sker i ett med tanke på den fysiska och psykiska utvecklingen alltför tidigt skede.

Vid sexuellt umgänge med barn är konstellationen en helt annan ifall den andra parten är klart äldre och biologiskt mognare än barnet. Det kan vara fråga om pedofili, dvs. en vuxen persons sexuella intresse för barn, eller endast om utnyttjande av det övertag som ålder och erfarenhet ger. Även om en pedofils sexuella inriktning inte kan påverkas genom strafflagen eller annan lagstiftning, är det nödvändigt att hålla kvar straffstadgandena som skyddar barn mot kränkningar av detta slag. Vuxna personers sexuella handlingar som riktar sig mot barn skadar barnet, eftersom ett barn inte från en

jämbördig utgångspunkt kan bedöma de eventuella negativa konsekvenserna av en tidig sexuell förbindelse. Den äldre parten har alltid ansvar för de risker som barnet utsätts för.

Straffstadganden om sexuellt utnyttjande av barn kan antingen utgå från en minimiålder som barn skall ha uppnått för att vuxna skall få ha sexuellt umgänge med dem eller också kan denna typ av stadganden utgå från ett förbud mot att utnyttja barns bristande mognad. En åldersgräns kan motiveras med att lagstiftningen därigenom blir klar. Om kriminaliseringen binds vid att en vuxen gärningsman utnyttjar ett barns bristande mognad kan det i enskilda fall uppkomma svåra tolkningsfrågor. Det är därför uppenbarligen alltför nödvändigt att uppställa åldersgränser som en vuxen skall iakta oavsett om ett barn samtycker till sexuellt umgänge eller inte.

När åldersgränsen bestäms är det skäl att framför allt beakta de ungas fysiska och psykiska mognad. Undersökningar visar att könsmognad i genomsnitt uppnås i en lägre ålder än tidigare. Den för sexuella förhållanden viktiga psykiska mognaden sker å andra sidan inte parallellt med den fysiska utvecklingen. Det ekonomiska och sociala beroendet av föräldrarna kan rentav ha ökat, vilket återverkar på självständigheten också när det gäller avgöranden som hänför sig till den egna sexualiteten. De individuella skillnaderna är så stora, att det inte är möjligt att bestämma någon absolut rätt åldersgräns. Med hänsyn till den utveckling som skett är emellertid den nuvarande åldersgränsen på 16 år väl hög. I de flesta länder där förhållandena påminner om våra är åldersgränsen 15 år, men det förekommer också en åldersgräns på 14 år.

En absolut åldersgräns för sexuellt umgänge också mellan unga personer kunde emellertid leda till straff som strider mot det allmänna rättsmedvetandet. Ungdomar mognar i olika takt, pojkar i allmänhet senare än flickor. Om en pojke som nyss överskridit skyddsåldersgränsen har samlag med en flicka som är yngre men mognare än han själv, gör han sig eventuellt skyldig till ett brott. Om ingendera parten har uppnått åldersgränsen för straffrättsligt ansvar är handlingen inte straffbar överhuvudtaget. Det är inte ändamålsenligt att stadgandet om skyddsåldersgränsen utsträcks till att gälla sexuella förhållanden mellan unga personer.

I det gällande kapitlets 3 § 3 mom. stadgas om grov otukt med barn. Stadgandet tillämpas om brottet har skett på ett sätt som ådagalägger synnerlig råhet eller grymhet och om det i ovan nämnda eller i andra fall med beaktande av samtliga omständigheter, vilka framgått av eller lett till brottet, bör anses grovt. Stadgandet lämnar rum för tolkning i det avseendet att det är oklart om beskrivningen av den grova gärningsformen inbegriper eventuell misshandel i samband med gärningen. Det gällande stadgandet anger inte heller tillräckligt klart vilka gärningar som ådagalägger särskild råhet eller grymhet. Framförallt blir det oklart vilken betydelse som skall tillmätas offrets ålder och utvecklingsnivå. Betydelsen av offrets ålder och utvecklingsnivå borde klart framgå av stadgandet. Det nuvarande stadgandet uppfyller inte heller det exakthetskrav som legalitetsprincipen ställer, eftersom det tillåter användning av en strängare straffskala även vid försvärande omständigheter som inte uttryckligen nämns i stadgandet.

I gällande 4 § stadgas om förledande av barn till otukt. Till detta brott gör den sig skyldig som förleder eller förmår en person som inte har fyllt 14 år till samlag eller annan därmed jämförbar otukt med annan (1 mom.). Om gärningsmannen har fyllt 16 år gör han sig skyldig till en straffbar gärning genom att på ovan nämnt sätt förleda en person som inte har fyllt 16 år (2 mom.). Behovet av ett sådant stadgande kan ifrågasättas, eftersom dessa gärningar utan något specialstadgande i allmänhet kan bestraffas som anstiftan eller medhjälp till otukt med barn. I samband med 1971 års reform motiverades stadgandet med att det dock är ägnat att understryka vikten av att skydda unga personers sexualliv. Gärningar av detta slag ansågs å andra sidan ha sådana drag av koppleri som inte i tillräcklig utsträckning blev beaktade utan ett specialstadgande. När det är fråga om sexuellt utnyttjande av barn räcker det uppenbarligen med stadganden om medhjälp och anstiftan. Sådana fall där det förefaller vara fråga om koppleri skall däremot bedömas med stöd av koppleristadgandet.

Den gällande lagen fäster inte tillräckligt avseende vid sexuella övergrepp som sker inom en familj, uttryckligen i sådana fall då familjemedlemmarna inte är biologiskt släkt med varandra, även om 5 § 1 mom. i allmänhet kan tillämpas även på sådana fall av

missbruk av gärningsmannens ställning. T.ex. en styvfars eller en mors nya sambos ställning är emellertid jämförlig med en biologisk förälders och därför kan en sådan persons sexuella utnyttjande av ett barn vara lika skadligt för barnet som en biologisk släktings. Det är därför skäl att utvidga kriminaliseringen när det gäller sexuellt utnyttjande av barn inom familjekretsen. I sådana situationer kan ett barns eller en ung persons möjlighet att fatta egna beslut vara begränsad under en längre tid än i andra relationer. Det är därför motiverat med en särskild skyddsåldersgräns för sexuellt utnyttjande som baserar sig på en auktoritetsställning eller ett beroendeförhållande inom en familj. Också i detta fall är det svårt att bestämma en åldersgräns efter vilken ett barn är tillräckligt moget för att motstå påtryckning. En sådan mognad torde kunna förutsättas av ett barn som uppnått myndig ålder.

Stadgandet i 5 § om otukt med ung person förutsätter att gärningsmannen utnyttjar sin maktposition. Det är således inte fråga om en egentlig skyddsåldersgräns, även om stadgandet har intagits i samband med de stadganden som gäller unga personer. Paragrafens 1 mom. gäller gärningar som riktas mot en person av motsatt kön. Enligt detta moment döms den som med utnyttjande av sin ställning har samlag eller idkar med samlag jämförbar annan otukt med en person som har fyllt 16 men inte 18 år och som står under hans lydnad eller övervakning. Detsamma gäller om gärningen sker med utnyttjande av den unga personens av gärningsmannens "eljest beroende ställning".

Med vård avses i stadgandet den faktiska situationen att barnet lever i vårdnadshavarens familjekrets som t.ex. styvbarn, adoptivbarn eller fosterbarn. Med tanke på systematiken vore det tydligare om stadgandet placerades bland de övriga stadgandena om sexuellt utnyttjande, särskilt som det delvis överlappar dessa.

Enligt 2 mom. gäller särskilda skyddsåldersgränser för sexuella relationer mellan personer av samma kön. Om gärningsmannen har fyllt 18 år är den allmänna skyddsåldersgränsen 18 år. Om det däremot är fråga om en person som står under gärningsmannens lydnad eller övervakning eller som står i ett beroendeförhållande till gärningsmannen är skyddsåldersgränsen 21 år, medan gränsen för motsvarande heterosexuella förbindelser är 18 år. När den nuvarande

lagen stiftades motiverades den särskilda skyddsåldersgränsen för homosexuella handlingar bl.a. med att motsvarande lagstiftning gällde i de övriga nordiska länderna. För närvarande är Finland det enda nordiska landet med särskilda skyddsåldersgränser för homosexuella handlingar.

Även kapitlets 6 § om otuktigt beteende mot barn syftar till att skydda barns sexuella utveckling. Detta brott förutsätter att en person som fyllt 16 år berör en person som inte fyllt 16 år på ett sätt som sårar tukt och sedlighet eller annars mot ett barn uppträder på ett sätt som sårar tukt och sedlighet.

Problemen med detta stadgande sammanhänger med det oklara sedlighetsbegreppet och med att syftet med stadgandet förblir något oklart. I samband med reformen 1971 ersatte stadgandet ett tidigare stadgande om företagande av handling som sårar tukt. Enligt lagutskottets åsikt (LaU nr 11/1970 rd.) var stadgandet nytt i jämförelse med den då gällande lagen och syftade till att avskilja vissa lindrigare gärningar från de strängare straffstadgandena om sexualbrott mot barn. På detta tyder också den omständigheten att stadgandet som exempel på en gärningsform nämner beröring, medan det äldre stadgandet endast nämnde handling som sårar tukt. Det är emellertid uppenbart att stadgandet också i sin nuvarande formulering både syftar till att skydda barn mot sexuella handlingar och mot att behöva se eller höra om osedligt beteende.

Stadgandet om lindrigare former av sexuellt utnyttjande av barn skulle vara klarare om man som utgångspunkt ställde syftet att skydda barn mot skadliga sexuella handlingar i stället för att samtidigt försöka utvidga kriminaliseringen av otuktigt beteende i de fall där gärningen är riktad också eller uteslutande mot ett barn. Sedlighetssårande handlingar riktar sig som sådana mot den allmänna ordningen och i dessa stadganden är det inte nödvändigt att särskilt beakta barn som brottsobjekt. Även själva sedlighetsbegreppet är så nära förknippat med de förhållande attityderna och miljön att det inte kan användas för att tillräckligt exakt beskriva sexuellt utnyttjande av barn.

1.6.1.2.4. Övriga stadganden

I det gällande kapitlets 7 § stadgas om blodskam. Paragrafens 1 mom. om blodskam med avkomling gäller samlag med

eget barn eller dess avkomling. Endast den äldre parten i relationen bestraffas. Om t.ex. ett vuxet barn har samlag med sin förälder gör sig således endast föräldern skyldig till en straffbar gärning. Denna lösning avspeglar uppfattningen att blodskamsstadgandet framförallt skyddar barnen och familjerelationerna så länge barnen ännu är unga och bor med sina föräldrar. Med tanke på skyddet av familjerelationerna är det inkonsekvent att stadgandet inte gäller samlag mellan en adoptivförälder och ett adoptivbarn samt mellan en fosterförälder och ett fosterbarn. I paragrafens 2 mom. som gäller blodskam mellan syskon kriminaliseras samlag mellan bror och syster eller halvbror och halvsyster.

Behovet av att kriminalisera blodskam behandlas ovan i motiveringen till 17 kap. Ett nytt stadgande om samlag med nära släkting, som skall ersätta det gällande blodskamsstadgandet, föreslås i 17 kap. 23 §.

I det gällande kapitlets 8 § kriminaliseras koppleri. Paragrafens 1 mom. gäller den som håller hus för bedrivande av otukt eller som förleder eller förmår annan att allmänt låta bruka sig till otukt. I paragrafens 2 mom. är det på ett allmännare plan fråga om att bereda sig fördel av en annans prostitution. Enligt detta moment skall den dömas för koppleri som för att bereda sig fördel främjar eller utnyttjar en sådan persons osedliga levnadssätt, som allmänt låter bruka sig till otukt. Stadgandet är avsett att uppfylla de förpliktelser som följer av den konvention angående bekämpande av handel med människor och utnyttjande av andras prostitution som Förenta Nationernas generalförsamling antog 1949. Konventionen har i Finland satts i kraft år 1972.

Paragrafen är till sin utformning föråldrad och delvis vag. Paragrafens 1 och 2 mom. överlappar dessutom varandra.

Koppleri kan betraktas som en form av sexuellt utnyttjande. Till koppleri hänför sig dessutom risken att en annans sexuella självbestämmanderätt begränsas. Kriminaliseringen skall inriktas på de former av koppleri som kränker den prostituerades egen bestämmanderätt. Effektiva åtgärder bör vidtas för att förhindra möjligheterna att utnyttja av andras prostitution för att bereda sig själv ekonomisk nytta, eftersom en sådan möjlighet är ägnad att öka exploateringen av prostituerade.

Den gällande lagen kriminaliserar inte prostitution, varken de prostituerades egen verk-

samhet eller kundernas förfarande. Prostitution orsakar dock och är förknippad med många problem. Utom koppleri förekommer det vanligen också annan kriminalitet i samband med prostitution, t.ex. våldsbrott och utpressning. Både kvinnliga och manliga prostituerades ställning är ofta svag och deras sexuella självbestämmanderätt de facto begränsad, även i sådana fall då koppleri inte kan påvisas. En ökad prostitution kan leda till en förvrängd attityd till framförallt kvinnlig sexualitet. Könnsrollerna har en viktig samhälls- och jämställdhetsbetydelse för den sociala interaktionen och jämställdheten mellan könen. En ökad prostitution kan inverka negativt på trivselen på allmänna platser.

När man överväger åtgärder för att förebygga prostitution och därmed sammanhängande problem är det skäl att fästa avseende vid de olägenheter som åtgärderna kan orsaka. Även en kriminalisering måste granskas från denna utgångspunkt. Det är visserligen troligt att en kriminalisering i viss mån skulle minska prostitutionen. En del av kunderna skulle eventuellt uppleva publiciteten i samband med att bli avslöjade som alltför pinsam. En kriminalisering skulle dock även oundvikligen leda till problem. Det är klart att en konsekvens skulle vara att prostitutionen blir mindre synlig. Därmed skulle kopplarna få ökad makt över de prostituerade. Det skulle i praktiken bli nödvändigt för dem att anlita kopplare eller s.k. hallickar och dessa skulle få ökade möjligheter att öva utpressning mot de prostituerade och deras kunder. En kriminalisering skulle dessutom uppenbarligen minska de prostituerades benägenhet att låta läkarundersöka sig samt att anmäla kunders och kopplares brott mot dem.

En kriminalisering av prostitution skulle också vara förknippad med straffrättsliga problem. Det är svårt att formulera ett sådant straffstadgande så att det inte gäller också godtagbara sexuella relationer. Sexuella relationer är ofta förenade med olika slag av ekonomiska transaktioner, t.ex. gåvor och delning av vissa kostnader, utan att det behöver vara fråga om prostitution. Det är problematiskt att dra en exakt gräns för när en betalning eller en annan förmån i samband med en sexuell relation skulle göra denna straffbar. Det är även skäl att ställa frågan om de problem som i allmänhet sammanhänger med prostitution är en tillräcklig orsak för en generell kriminalisering av sådan

verksamhet. Om en prostituerad förmår arbeta så att hon eller han inte orsakas några större problem av det, kan en kriminalisering motiveras snarast med att verksamheten medför problem för andra samt med det allmänna ogillande som verksamheten väcker. Utredningen av dessa brott skulle även medföra problem. Som bevis för prostitution krävs i allmänhet ett erkännande från någondera partens sida, vilket uppenbarligen skulle leda till att brott avslöjas synnerligen slumpmässigt och även till utpressning. I våra förhållande anses det vara oacceptabelt att polisen aktivt lockar någon för att avslöja prostitution. En effektiv övervakning skulle å sin sida kräva avsevärda resursökningar. Problemen i samband med en kriminalisering av prostitution förefaller vara mycket stora.

När det gäller prostitution bland unga personer kan för- och nackdelarna av en kriminalisering ses på ett något annat sätt. Behovet och möjligheterna att bekämpa prostitution bland unga är bättre än när det gäller äldre prostituerade. En ung person som håller på att dras in i prostitution är ännu påverkbar. Åtminstone förefaller det som om prostitutionen bland unga i vårt land inte i lika hög grad kontrolleras av kopplare. Risken för att kopplarna skall få ökad makt är således sannolikt inte lika stor när det gäller unga prostituerade som när det gäller personer som har ägnat sig åt prostitution en längre tid. En kriminalisering skulle sannolikt slå effektivast mot gatuprostitutionen, vars relativa betydelse bland unga prostituerade torde vara större än den är bland vuxna prostituerade.

Det gällande kapitlets 9 § 1 mom. gäller offentlig kränkning av sedligheten. Enligt detta lagrum döms den som offentligen gör sig skyldig till en handling som sårar tukt och sedlighet och därigenom åstadkommer förrargelse. I föregående avsnitt om kriminaliseringens omfattning redogörs för de skäl på grund av vilka det inte längre är motiverat att ta in ett motsvarande stadgande i kapitlet om sexualbrott.

I regeringens proposition om 1971 års revidering av strafflagen ingick inte 20 kap. 9 § 2 mom., som kriminaliserar offentlig uppmaning till otukt mellan personer av samma kön. Detta lagrum intogs i lagen på förslag av lagutskottet. Som motivering anfördes dels uppfattningen att sexualiteten i ungdomsåren ännu inte har stabiliserat sig samt

den s.k. förförelseteorin. Dels ville man uttryckligen markera att samhället trots allt inte godtar sexuella relationer mellan personer av samma kön, även om de i regel inte bestraffas.

I vår lagstiftning är stadgandet det enda av sitt slag som kriminaliserar en uppmaning till en laglig handling. Det kränker yttrande-, åsikts- och tryckfriheten och har väckt för Finland negativ internationell uppmärksamhet. Slopandet av förbudet kan även motiveras med att det begränsar en saklig diskussion om homosexualitet. Ett sådant mot homosexuella riktat stadgande strider också mot principen att sexualbrotts straffbarhet inte skall sammankopplas med vederbörande sexuella inriktning.

Enligt 11 § är våldtäkt, frihetskränkande otukt, otukt med barn, förledande av barn till otukt samt otuktigt beteende mot barn målsägandebrott. Allmän åklagare får dock väcka åtal utan att målsäganden har anmält brottet till åtal, om en synnerligen viktig allmän fördel kräver det.

Det nuvarande åtalsrättsstadgandet har kritiserats bl.a. för att det tvingar offret för ett sexualbrott att själv yrka att brottet skall behandlas vid domstol, vilket utsätter offret för risk för påtryckning och kan ge skuld-känslor för de påföljder som drabbar gärningsmannen. Det har ansetts viktigt att särskilt våldtäkt och sexuellt utnyttjande av barn som bor i samma hushåll skall lyda under allmänt åtal. Som motivering har det anförts bl.a. att myndigheternas verksamhet därigenom blir effektivare och risken för att bli fast för brottet ökar. Det kan även anses vara ett missförhållande att de nuvarande arrangemangen i fråga om åtalsrätten inte överensstämmer med samhällets intresse av att åtal väcks för allvarliga sexualbrott. De principiella frågor som sammanhänger med avgränsningen av åtalsrätten har även behandlats ovan i avsnittet om den rättsliga behandlingen och verkställigheten.

1.6.1.3. Förslagets huvudpunkter

Gällande 20 kap. om sedlighetsbrott föreslås bli ersatt med ett nytt kapitel om sexualbrott. I kapitlet föreslås stadganden om tvingande av annan till samlag eller till annan sexuell handling som väsentligt kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, köp av sexuella tjänster av en ung per-

son och koppleri.

Det allmänna syftet med kapitlets stadganden är att skydda den sexuella självbestämmanderätten. Ett annat centralt syfte är att förbättra det straffrättsliga skyddet för barn. Därför avlägsnas möjligheten att utdöma bötesstraff för sexuellt utnyttjande av barn och tillämpningsområdet för den grova brottstypen utvidgas. Den straffrättsliga regleringen av sexuellt utnyttjande av barn inom familjen skulle också utvidgas. Köpande av sexuella tjänster av unga personer skulle kriminaliseras.

Allmänna åklagarens åtalsrätt gällande sexualbrott skulle utvidgas. Avsikten är att betona samhällets önskan att reagera mot grova brott och att göra målsägandens ställning lättare. Å andra sidan stadgas det om åklagarens rätt att avstå från åtgärder på grund av målsägandens allvarliga begäran. Detta skulle med hänsyn till barnets bästa gälla bland annat sexuellt utnyttjande av barn.

I 1-3 §§ stadgas om tvingande av annan till samlag. Ett nytt stadgande om våldtäkt (1 §) föreslås ersätta det nuvarande. Våldtäkt innebär för det första att någon tvingas till samlag genom våld på person eller med hot om sådant våld (1 mom.). För våldtäkt döms även den som efter att ha försatt en annan i medvetslöshet eller i ett tillstånd av rädsla eller i annat sådant försvarslöst tillstånd har samlag med honom eller henne (2 mom.). Stadgandet kan tillämpas på handlingar som utförs av vartdera könet, även på homosexuella handlingar. Av definitionsstadgandet i 11 § framgår att stadgandet är tillämpligt såväl på hetero- och homosexuellt samlag som på andra gärningar där det är fråga om inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i någon annans könsorgan. Stadgandet kan även tillämpas på våldtäkt inom äktenskap.

I syfte att gradera bedömningen av allvarliga våldtäktsbrott föreslås ett stadgande om grov våldtäkt (2 §).

I kapitlets 3 § 1 mom. föreslås ett stadgande om en lindrig form av våldtäkt. Brotsbenämningen är tvingande till samlag.

För tvingande till samlag skall även den dömas som med annat hot än sådant som avses i 1 § 1 mom. tvingar en annan till samlag. Tvingande till samlag avviker således i fråga om brottsrekvisitet från våldtäktsstadgandet, men placeras i samma stadgande som den lindriga gärningsformen av våldtäkt

(3 § 2 mom.).

I 4 § stadgas om tvingande till sexuell handling, då det inte är fråga om samlag. Uttrycket otukt föreslås bli utmönstrat. I stället förutsätts handlingen vara sexuell och sådan att den väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt. Relationen mellan gärningsmannen och brottsoffret begränsar inte straffbarheten, vilket innebär att gärningsmannen t.ex. kan vara offrets make eller maka.

Paragrafen om sexuellt utnyttjande (5 §) skall tillämpas då gärningsmannen drar nytta av sin ställning (1 mom.) och vid sexuellt utnyttjande av en person som är försvarslös utan gärningsmannens förskyllan (2 mom.). Utnyttjande av det slag som avses i paragrafen kan ske i form av samlag eller någon annan sexuell handling som väsentligt kränker offrets sexuella självbestämmanderätt.

Paragrafens 1 mom. gäller tre fall där gärningsmannen genom att dra nytta av sin ställning förmår en person att företa en sexuell handling av ovan nämnt slag. I 1 punkten anges som objekt en person som inte har fyllt 18 år och som är underordnad gärningsmannen. Syftet med 2 punkten är att skydda den som vårdas i en inrättning och vars förmåga att försvara sig är väsentligt nedsatt. Punkt 3 gäller i allmänhet fall där den som är föremål för gärningen är synnerligen beroende av gärningsmannen och där denne grovt utnyttjar detta beroendeförhållande.

Enligt paragrafens 2 mom. döms den för sexuellt utnyttjande som genom att dra nytta av att en annan till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår uttrycka eller utforma sin vilja har samlag med denne eller förmår honom eller henne att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt.

Om sexuellt utnyttjande av barn stadgas i 6 §. Samlag med någon som är yngre än 15 år föreslås vara straffbart (1 mom.). Likaså skulle det såsom sexuellt utnyttjande av barn vara straffbart att utsätta en person som är under 15 år för en sexuell handling som är ägnad att skada hans eller hennes utveckling, eller att förmå honom eller henne att vidta en sådan handling. Avsikten med stadgandet är inte att kriminalisera sexuella förhållanden mellan unga personer. Samlag

eller en i 1 mom. avsedd sexuell handling - med en person som inte har fyllt 15 år är inte ett brott om det inte mellan parterna råder någon stor skillnad i ålder eller själslig eller kroppslig mognad (2 mom.).

Momentet om skydd för barn mot att bli sexuellt utnyttjade inom familjen har ett vidare straffbarhetsområde. För sexuellt utnyttjande av barn döms även den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. med ett barn som har fyllt 15 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller i förhållande till barnet står i motsvarande ställning som en förälder samt bor i samma hushåll som barnet (3 mom.).

Straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn föreslås graderad med hänsyn till gärningssättet och gärningens skadlighet. I den föreslagna 7 § regleras den grova gärningsformen mer detaljerat än tidigare. Tillämpningsområdet för den grova gärningsformen skulle utvidgas i förhållande till det gällande stadgandet. Sexuellt utnyttjande av barn skall enligt förslaget anses grovt när brottet är ägnat att orsaka särskild skada på grund av barnets ålder eller utvecklingsnivå (1 punkten), om brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt (2 punkten) eller om brottet är ägnat att orsaka synnerlig skada för barnet på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på annat sätt står i särskilt beroende ställning i förhållande till gärningsmannen (3 punkten).

Något stadgande som motsvarar gällande 20 kap. 4 § om förledande av barn till otukt föreslås inte bli intaget i kapitlet. Dessa gärningar kan i allmänhet utan specialstadgande bestraffas som anstiftan eller medhjälp till sexuell umgänge med barn. Några särskilda åldersgränser för relationer mellan personer av samma kön föreslås inte heller ingå i kapitlet.

Stadgandet i 8 § om köp av sexuella tjänster av en ung person är nytt och kriminaliserar köp av samlag eller andra sexuella tjänster av en person som inte har fyllt 18 år.

Koppleri (9 §) förutsätter alltid att gärningsmannen har för avsikt att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning. I paragrafens 1 punkt är det fråga om att hålla rum eller annat ställe för prostitution. Ett allmänt stadgande om utnyttjande av annans prostitution ingår i 2 punkten. Enligt paragrafens 3 punkt kan den dömas för koppleri som förleder eller genom påtryck-

ning förmår någon till samlag eller en därmed jämförbar sexuell handling mot ersättning. Stadgandet skall komplettera skyddet mot sådana kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten som innebär att gärningsmannen försöker hindra en annan att fritt bestämma om sina sexuella förbindelser. Stadgandet kan inte tillämpas på prostituerade kunder.

I kapitlets 10 § föreslås definitioner av begreppen samlag (1 mom.) och sexuell handling. Med samlag avses inträngande med könsorgan i en annans kropp samt sexuellt inträngande i en annans könsorgan. Definitionen omfattar vaginala, anala och orala samlag. Behovet av denna definition accentueras av det faktum att kapitlets stadganden överlag gäller båda könen och såväl hetero- som homosexuella handlingar. Med en sexuell handling avses en handling som sker för uppnående av sexuell upphetsning eller tillfredsställelse och som med hänsyn till gärningsmannen (varmed avses såväl kvinna som man) och offret samt omständigheterna vid gärningen har en väsentligt sexuell innebörd.

Allmänna åklagarens åtalsrätt vid sexualbrott föreslås bli utvidgad (11 §) så att de flesta brott som nämns i detta kapitel lyder under allmänt åtal. Allmänna åklagaren får dock inte utan målsägandens åtalsbegäran väcka åtal för tvingande till samlag, tvingande till sexuell handling eller sådant sexuellt utnyttjande som avses i 5 § 1 mom. Även i dessa fall föreslås åklagaren dock ha åtalsrätt om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Åklagaren skulle ha möjlighet till åtgärds- eftergift i samband med vissa sexualbrott (12 §). Allmänna åklagaren har enligt förslaget rätt att låta bli att väcka åtal om målsäganden av egen fast vilja begär att åtal inte skall väckas för brott som avses i 1 §, 5 § 2 mom. eller 6 §, om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väckas.

I detta kapitel föreslås inga stadganden om kränkning av sedligheten eller om blodskam. Motsvarande stadganden föreslås bli intagna i 17 kap. om brott mot allmän ordning (22 och 23 §).

Gällande 20 kap. 9 § 2 mom. om uppmaning till otukt mellan personer av samma kön föreslås bli upphävt.

1.6.2. Paragrafmotivering

1 §. Våldtäkt

Det förslagna stadgandet skall ersätta det gällande. Det nya stadgandet gäller de allvarligaste kränkningarna av den sexuella integriteten. Den finska brottsbenämningen föreslås bli ändrad från "väkisinmakaaminen" till "raiskaus". Ändringen överensstämmer med talspråkets utveckling.

Enligt gällande lag kan både män och kvinnor göra sig skyldiga till våldtäkt, men offret kan endast vara en kvinna. Stadgandet kan inte tillämpas på våldtäkt där offret är en man och där inte heller tillämpats på homosexuell våldtäkt där offret är en kvinna. Enligt förslaget skall såväl gärningsmannen som offret kunna vara antingen man eller kvinna. Stadgandet skall kunna tillämpas på sexuellt umgänge mellan såväl personer av motsatt kön som personer av samma kön. Det skall även kunna tillämpas på våldtäkt då gärningsmannen och offret är gifta med varandra.

Våldtäkt innebär att någon tvingar en annan person till samlag. Tvingandet kan ske med våld i enlighet med 1 mom. eller genom att någon försätts i försvarslöst tillstånd i enlighet med 2 mom. Med sexuellt umgänge avses en handling av det slag som definieras i 11 §. Tvingande till annan sexuell handling skall bedömas enligt 4 §.

1 mom. I den gällande lagen nämns såsom tvångsmetoder våld eller hot som innebär trängande fara. I förslaget beskrivs tvingande till sexuellt umgänge genom våld i huvudsak på samma sätt som i gällande stadgande om rån. Det är fråga om tvingande genom våld eller hot om våld. I motsats till gällande lag förutsätts i förslaget uttryckligen att våldet eller hotet riktas mot en person. Däremot förutsätts det inte att föremålet för våldet eller hotet är samma person som tvånget riktas mot. Också våld eller hot mot en tredje person, i syfte att bryta ner våldtäktsoffrets vilja, kan komma i fråga. Syftet med våldet kan antingen vara att slå ut offrets handlingsförmåga eller att bryta ner offrets vilja att göra motstånd.

Hotet om våld behöver inte gälla omedelbart förestående våld, utan även ett hot om framtida våld ingår i rekvisitet för våldtäkt. Gärningsmannen kan t.ex. hota med att i framtiden våldföra sig på offrets barn om offret inte underkastar sig samlag. Till denna del avviker förslaget från den våldsförutsättning som används i rånstadgandet.

Inga uttryckliga krav föreslås när det gäller våldets eller hotets allvarlighetsgrad. Inte heller den gällande lagen uppställer några sådana tilläggsföresättningar för våldtäkt genom tvingande till samlag. Enligt den gällande lagen förutsätts visserligen att hotet "innebär trängande fara". Det är något oklart vad som avses med detta uttryck, men i princip kan ett hot om vilken som helst mycket allvarliga gärning anses uppfylla föresättningarna i detta avseende. I den juridiska litteraturen har trängande fara ansetts betyda åtminstone att faran är omedelbar, dvs. att dess avvärjande inte kan framskjutas.

Kravet att det skall föreligga en trängande fara har accentuerat att kvinnan förutsätts motsätta sig samlaget och ge sig först inför en trängande fara. Enligt förslaget behöver offret för en sådan handling inte utsätta sig själv för fara för att avvärja handlingen utan det räcker att offret klart visar att hon eller han motsätter sig samlag. För beskrivning av detta krav behövs det inte någon särskild föresättning som gäller tvingandet. Ordet tvingar är tillräckligt för att ange att våldet eller hotet om våld skall vara så allvarligt att det bryter vederbörandes vilja. Då både våldet och hotet om våld enligt lagförslaget förutsätts rikta sig mot en person, är det inte nödvändigt att ställa särskilda krav på att det skall vara tvingande i något speciellt avseende.

Vid bedömningen av i vilken mån våldet eller hotet är tvingande, är det skäl att dels fästa avseende vid hur kraftigt våld som används eller hur allvarligt våld hotet avser, dels vid helhetssituationen vid gärningen. Ibland kan t.ex. den hotades möjligheter att försvara sig utan att utsätta sig själv för fara vara så obetydliga att även hot om tämligen lindrigt våld kan räcka för att bryta den hotades vilja. Å andra sidan kan hot om framtida våld även anses förutsätta att hotet avser så allvarligt våld att den hotade under rådande omständigheter inte kan avvärja det. Ett hot om våld som kommer att verkställas först efter en mycket lång tid kan knappast i praktiken utgöra sådant tvingande som stadgandet förutsätter.

När våld används vid en våldtäkt uppfylls även misshandelsrekvisitet. Om våldet uteslutande hänför sig till genomförandet av våldtäkten skall gärningsmannen dömas endast för våldtäkt. Om gärningsmannen däremot gör sig skyldig även till annan misshan-

del än den som använts för att begå våldtäkten kan även misshandelsstadgandet tillämpas vid sidan av våldtäktsstadgandet. När det är fråga om grov våldtäkt och grov misshandel skall dessa stadganden tillämpas på motsvarande sätt. Den som begår våldtäkt gör sig i regel samtidigt skyldig till tvingande, men en stränghetsjämförelse mellan stadgandena innebär att stadgandet om det sistnämnda brottet åsidosätts. Om gärningsmannen gör sig skyldig både till våldtäkt och till samlag med barn skall båda stadgandena tillämpas.

2 mom. Enligt förslaget innebär den andra formen av våldtäkt att gärningsmannen försätter en annan i medvetlöshet eller i ett tillstånd av rädsla eller i annat sådant tillstånd där offret är i sådant tillstånd att hon eller han inte kan försvara sig och utnyttjar denna försvarslöshet till att ha sexuellt umgänge med honom eller henne. Momentet motsvarar det gällande stadgandet enligt vilket med våld och hot om våld jämsställs försättande av en kvinna i sådant tillstånd att hon inte vet till sig eller kan värja sig. Avsikten är dessutom att momentet skall gälla en del av de fall som i den gällande lagen avses med uttrycket hot som "innebär trängande fara".

Försättande av en annan i medvetlöshet kan ske t.ex. genom att denne drogas. Detta kan ske med sömnmedel, alkohol eller andra droger. Liksom enligt den gällande lagen är en föresättning att offret faktiskt är försvarslöst och t.ex. inte enbart påverkad av alkoholen eller drogen.

Med tillstånd av rädsla avses ett sådant av rädsla betingat tillstånd där den utsatta personens förmåga att försvara sig har lamslagits antingen på grund av att den hotade anser att det är alltför farligt att försvara sig eller på grund av att han eller hon är alltför uppskrämd för att kunna handla enligt sin egen vilja. Den som t.ex. bryter sig in i en bostad kan försätta en annan i ett sådant tillstånd av rädsla att denne mot sin vilja underkastar sig samlag trots att inget uttryckligt hot har framförts. Den som t.ex. har fått bilskjuts kan försättas i ett motsvarande tillstånd av rädsla när han eller hon inser att chauffören är i ett sådant tillstånd att han kan gripa till våld vid minsta motstånd. I sådana fall förutsätter tvingandet till sexuellt umgänge inte nödvändigtvis några särskilda åtgärder, eftersom gärningsmannen utnyttjar den rädsla som han skapat.

Med annat försvarslöst tillstånd avses t.ex. passivitet som har åstadkommits genom rusmedel men som inte har lett till att vederbörande är medvetlös.

En förutsättning för straffbarheten är att gärningsmannen insett att han genom sitt uppträdande eller handlande har försatt en annan i ett tillstånd av rädsla eller i något annat sådant tillstånd som avses i stadgandet. Gärningsmannen skall alltså inse sambandet mellan den andras försvarslöshet och sitt eget handlande samt att denna försvarslöshet är orsaken till att den andra underkastar sig samlag. Stadgandet förutsätter inte att den som har försatts i ett tillstånd av rädsla eller i annat försvarslöst tillstånd motsätter sig samlaget. Den som är medvetlös eller lamslagen av skräck kan inte alltid uttrycka någon vilja överhuvudtaget. Stadgandet förutsätter inte att gärningsmannen redan när han försätter den andre i ett försvarslöst tillstånd har för avsikt att tvinga denne till samlag. Gärningsmannens ursprungliga avsikt kan t.ex. ha varit att tillgripa egendom varefter han fått idén till samlag först efter att ha varseblivit offrets försvarslösa tillstånd.

Stadgandet gäller inte sådana fall där gärningsmannen har sexuellt umgänge med en medvetlös person som han inte själv har försatt i detta tillstånd. T.ex. samlag med en person som har slocknat efter att ha druckit alkohol bedöms således enligt stadgandet om sexuellt utnyttjande.

Av lagförslagens 11 § framgår att våldtäkt i allmänhet lyder under allmänt åtal. Endast när det är fråga om den lindrigare form som avses i 3 § 1 mom. förutsätter väckande av åtal att målsäganden har begärt att åtal skall väckas.

Enligt förslaget skall straffskalorna för våldtäktsbrotten graderas mellan tre gärningsformer. Minimistrafet för grundformen, sex månader fängelse, motsvarar det gällande minimistrafet för våldtäkt. Maximistrafet för grundformen föreslås fortsättningsvis vara strängt, dvs. fängelse i sex år. Detta är ett exceptionellt strängt maximistraf för ett brott i grundformen. Det kan dock motiveras med att våldtäkt innebär en grov kränkning av en annans kroppsliga integritet och samtidigt den allvarligaste tänkbara kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten. Även det faktum att eventuell misshandel som ingår i gärningen inte bedöms separat motiverar den stränga

straffskala som föreslås.

3 mom. Försök till våldtäkt skall fortsättningsvis vara straffbart.

2 §. Grov våldtäkt

1 mom. De föreslagna kvalificeringsgrunderna sammanhänger med de följder eller det lidande som gärningen innebär för offret, med gärningssättet samt med att brottet utförts med ett livsfarligt hjälpmedel. Brottet förutsätts även vara grovt bedömt som en helhet.

1 punkten motsvarar beskrivningen av grov misshandel. En förutsättning är att någon vid våldtäkt uppsåtligen tillfogas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge. Våldtäkten skall således ha någon allvarlig följd för att vara grov. Uppsåtet skall inbegripa också uppkomsten av denna följd. Förutsättningen är att följden uppkommer. Den omständigheten att gärningen utförs på ett farligt sätt är inte en tillräcklig grund för att denna punkt skall bli tillämplig. Vid tillämpningen kan domstolarna stödja sig på den praxis som har uppkommit vid tolkningen av motsvarande kvalificeringsgrund för grov misshandel.

Den andra kvalificeringsgrunden beskrivs i 2 punkten och förutsätter att brottet begås av flera eller på ett sätt som orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande. Våldtäkt kan begås utan att några allvarliga fysiska följder men på ett sätt som medför synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande. Ett typiskt fall där offret tillfogas synnerligt kännbart lidande är att våldtäkten utförs av flera gärningsmän. Synnerligt kännbart fysiskt lidande kan likaså orsakas då våldtäkten sker i en exceptionellt skrämmande omgivning eller då andra människor iakttar våldtäkten som passiva åskådare. En våldtäkt kan vara synnerligen smärtsam också utan att den orsakar någon sådan följd som avses i 1 punkten. Även detta slag av våldtäkter är det skäl att bedöma på strängare grunder.

I 3 punkten anges som kvalificeringsgrund att brottet begås på ett synnerligen rätt, grymt eller förnedrande sätt. De två första beskrivningarna av gärningssätten överensstämmer med kvalificeringsgrunden vid grov misshandel. Det finns en nyansskillnad mellan rätt och grymt. Ordet "rätt" betonar grovheten i fysiskt våld medan ordet "grymt" kan innebära t.ex. att våld riktas

mot en försvarslös person. En våldtäkt kan anses begången på ett synnerligen förnedrande sätt t.ex. om den sker inför ögonen på personer som står i ett nära förhållande till offret eller om offret förnedras på något annat sätt.

Som fjärde kvalificeringsgrund nämns i 4 punkten att vid våldtäkten används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel. En i många avseenden liknande kvalificeringsgrund förekommer i stadgandena om grovt rån och grov misshandel. Det föreslagna stadgandet förutsätter emellertid inte, i motsats till de nämnda stadgandena, att det livsfarliga hjälpmedlet är jämförbart med ett vapen. Denna kvalificeringsgrund med ett mera omfattande tillämpningsområde motiveras bl.a. med att den fysisk närhet mellan gärningsmannen och den hotade som brottet förutsätter i det typiska fallet, minskar den faktiska skillnaden i farlighet mellan vapen och andra livsfarliga hjälpmedel.

Vissa kvalificeringsgrunder kan föreligga samtidigt i samma brott. Man har medvetet strävat efter tillräckligt rymliga beskrivningar av kvalificeringsgrunderna, för att ingen typ av allvarliga våldtäkter skall falla utanför stadgandets tillämpningsområde. Frågan om en eventuell straffskärpning i det fall att flera kvalificeringsgrunder föreligger samtidigt skall bedömas inom de gränser som den föreslagna vida straffskalan medger.

Om en gärning uppfyller rekvisitet för både grov våldtäkt och grov misshandel skall endast stadgandet om grov våldtäkt tillämpas, i det fall att våldet hänför sig direkt till våldtäkten. Om däremot våld har brukats under en längre tid också utan direkt anknytning till våldtäkten eller om det har varit av allvarligare art än det våld som hänför sig direkt till våldtäkten, kan det bli aktuellt att dessutom tillämpa stadgandena om grov misshandel.

I den gällande lagen finns inget stadgande som motsvarar det föreslagna stadgandet om grov våldtäkt. Detta innebär att även de allvarligaste våldtäktsfallen för närvarande bedöms enligt grundskalan, som utgår från minimistrafvet fängelse i sex månader. Våldtäkt är ett allvarligt brott som kränker både den personliga integriteten och den sexuella självbestämmanderätten på ett sätt som åsamkar offret inte bara fysisk smärta utan ofta också ett långvarigt, t.o.m. livslångt psykiskt trauma. Det är därför motiverat att införa en exceptionellt sträng straffskala för

de grävsta formerna av våldtäkt. Enligt förslaget är minimistrafvet för grov våldtäkt fängelse i två år och maximistrafvet fängelse i tio år. Maximistrafvet är således detsamma som enligt gällande lag.

2 mom. Försök till grov våldtäkt är straffbart.

3 §. *Tvingande till samlag*

Paragrafen innehåller dels ett stadgande om en lindrig form av våldtäkt (1 mom.), dels ett rekvisit som gäller annat tvingande till samlag än sådant som avses i våldtäktsstadgandet (2 mom.). Denna ovanliga lösning har man stannat för bl.a. för att betona att stadgandena om våldtäkt och annat tvingande till samlag utgör en helhet inom regleringen av olika gärningar som omfattar tvingande till samlag. Avsikten är att täppa till eventuella kryphål i lagstiftningen.

1 mom. Enligt förslaget skall en gärning som annars skall betraktas som våldtäkt bedömas som tvingande till samlag, om gärningen bedömd som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. Såsom en omständighet som kan motivera en sådan helhetsbedömning nämns uttryckligen att det våld eller hot som använts har varit ringa. Särskilt i sådana fall där våldtäkten begås helt utan våld är det tänkbart att brottet med hänsyn till andra därmed förknippade omständigheter bedömt som en helhet kan anses vara begången under förmildrande omständigheter. Eftersom ett av de viktigaste motiven för kriminaliseringen av våldtäkt är skyddet av den sexuella självbestämmanderätten, är det också alltid skäl att granska hur stor kränkning våldtäkten innebär i detta avseende.

En våldtäkt kan bedömd som en helt anses ha blivit begången under förmildrande omständigheter även på grund av andra omständigheter som ansluter sig till brottet. Som sådana kan nämnas eventuella exceptionella omständigheter i samband med gärningen. Även i detta fall skall särskilt avseende fästas vid den omfattning i vilken våld eller hot om våld har använts. En våldtäkt som inbegriper allvarligt våld eller hot om sådant kan inte bedömd som en helhet anses begången under förmildrande omständigheter. Relationen mellan gärningsmannen och offret nämns inte som en förmildrande omständighet. Äktenskap eller ett annat varaktigt parförhållande eller sällskapande före en våld-

täkt eliminerar eller minskar inte parternas sexuella självbestämmanderätt. Av sådana omständigheter kan således inte dras den slutsatsen att den sexuella självbestämmanderätten kränks endast i ringa utsträckning. En annan sak är att de omständigheter som ledde till brottet och som framgår därav, i enlighet med allmänna straffrättsliga principer skall beaktas även vid bedömningen av dessa brott. Sålunda kan ett eventuellt umgänge mellan gärningsmannen och offret före brottet, i förening med de övriga omständigheterna kring brottet, ha betydelse för straffmätningen samt bedömningen av frågan om 3 § skall tillämpas på gärningen.

2 mom. Momentet innehåller ett stadgande om tvingande till samlag utan sådant hot som avses i våldtäktsstadgandet. Även detta stadgande gäller de i 10 § definierade formerna av samlag, t.ex. tvingande till hetero- eller homosexuellt samlag.

Det hot som används vid tvingandet har i detta fall inte avgränsats på annat sätt än att hot i de former som används vid våldtäkt utesluts. Även om hotet inte har definierats är det klart att det bör ha varit såtillvida reellt att den som utsatts för hotet har gett efter för hotet. På motsvarande sätt skall vid försök hotet vara av den arten att det enligt allmän livserfarenhet är ägnat att få offret att ge med sig. Vid bedömningen av hotets tvingande karaktär måste det beaktas att i vissa livssituationer är uttryckligen hot med anknytning till en fortsättning av det sexuella förhållandet typiska orsaker till gräl. I sådana sammanhang framförda åsiktsyttringar kan således inte anses liktydiga med tvingande. T.ex. hot om äktenskapsskillnad eller annat avbrytande av relationen om den andra parten inte går med på samlag, utgör inte hot av det slag som avses i stadgandet.

Vid hot av det slag som avses i detta stadgande kan det inte vara fråga om våld på person, eftersom allt hot om sådant våld - oberoende av om hotet är avsett att verkställas direkt eller senare - skall bedömas utgående från våldtäktsstadgandena eller denna paragrafs 1 mom. Däremot kan det vara fråga om annat hot om ett brott som innefattar våld på person. Hotet behöver dock inte nödvändigtvis vara orättmätigt. Det är emellertid straffbart att tvinga en annan till samlag t.ex. genom att hota avslöja ett brott som denne har begått eller genom att hota yppa någon annan för honom skadlig information för en tredje person, t.ex. den hotades make

eller make eller arbetsgivare. Hotet kan också vara riktat mot någon annan än den som gärningsmannen försöker påverka.

Det uppsåt som brottet förutsätter innebär att den hotade tror att hotet kommer att förverkligas och därför underkastar sig samlag.

Straffet för tvingande till samlag är enligt förslaget fängelse i högst tre år. Gärningar av detta slag kan innebära en så allvarlig kränkning av en persons sexuella självbestämmanderätt att en förhållandevis sträng straffskala har ansetts motiverad. Tillämpningsområdet för det föreslagna stadgandet är dock klart mera omfattande än för det gällande våldtäktsstadgandet och det kan således också tillämpas på lindrigare gärningar. I dylika undantagsfall kunde det bli fråga om avvikelse från straffstadgande i enlighet med 3 kap. 5 § 2 mom.

3 mom. Försök till tvingande till samlag föreslås vara straffbart både i det fall som anges i 1 mom. och i det fall som anges i 2 mom.

4 §. *Tvingande till sexuell handling*

Paragrafen gäller den situationen att någon tvingas utföra en sexuell handling eller underkasta sig en sådan. Ytterligare en förutsättning är att tvingandet sker genom våld eller hot på ett sätt som väsentligt kränker en annan persons sexuella självbestämmanderätt.

1 mom. Enligt förslaget kan gärningsmannen och offret i samband med detta brott vara kvinna eller man. Stadgandet kan även tillämpas på tvingande till sexuell handling som begås av personer av samma kön. Inte heller relationen mellan gärningsmannen och brottsoffret begränsar straffbarheten utan även en make eller maka kan göra sig skyldig till detta brott. Stadgandet är likaså avsett att gälla sexuellt tvingande när offren är ungdomar eller barn.

Gärningssättet tvingande beskriver att gärningsmannen genom sitt förfarande bryter offrets vilja. Offret förutsätts inte vidta några särskilda åtgärder för att förhindra handlingen. Det räcker att offret klart visar att han eller hon motsätter sig den sexuella handlingen men till följd av gärningsmannens våld eller hot blir tvungen att avstå från sin rätt att låta bli att företa eller underkasta sig handlingen.

Som former för tvingandet nämns våld och hot. Det våld som används kan antingen

vara riktat mot person eller utgöra någon annan form av våld. Liksom i våldtäktsstadgandet förutsätts våldet inte heller i detta fall vara riktat direkt mot den som tvingas, utan det kan även vara riktat mot någon annan person. En kvinna kan utsättas för tvingande våld av det slag som avses i stadgandet t.ex. genom att hennes barn misshandlas.

I stadgandet anges inga uttryckliga kvantitativa eller kvalitativa krav som hotet skall uppfylla. Hotet kan likaväl avse våld som något annat. Det kan även vara fråga om ett hot som är avsett att förverkligas genast eller först någon gång i framtiden. Hotet skall vara så tillvida reellt att den som det riktas mot ger sig inför det. Vid försök skall hotet på motsvarande sätt vara så beskaffat att det under de rådande omständigheterna och utgående från allmän livserfarenhet är ägnat att förmå den hotade att ge sig.

Begreppet sexuell handling definieras i 10 § 2 mom. Om det emellertid är fråga om samlag enligt definitionen i 10 § 1 mom. skall på tvingandet tillämpas 1-3 §§.

Sexualitet kan på ett eller annat sätt förekomma i samband med handlingar och aktiviteter av synnerligen olika slag. Uppfattningarna om olika handlingars sexuella innebörd varierar. Den kan lika väl bero på personliga attityder som vara kulturbundna. Av betydelse i detta avseende är bl.a. de omständigheter under vilka en gärning begås. Av dessa orsaker har man inte ens försökt beskriva de sexuella handlingar som avses i det föreslagna stadgandet. Stadgandets tillämplighet avgränsas i detta avseende av definitionen i 10 § 2 mom. samt av att handlingen förutsätts väsentligt kränka en annan persons sexuella självbestämmanderätt.

Utmärkande för handlingar som är relevanta för den sexuella självbestämmanderätten är att de i något väsentligt avseende kränker en annan persons kroppsliga integritet, t.ex. genom denne tvingas att beröra en annan person intensivt eller underkasta sig sådan beröring. Den sexuella självbestämmanderätten kan även kränkas i något väsentligt avseende genom andra sexuella handlingar än sådana som riktar sig mot könsorgan. Ett påtvingat annat deltagande i en situation där en annans sexuella drift tillfredsställs kan ha så stark sexuell innebörd att det utgör en väsentlig kränkning av den tvingades sexuella självbestämmanderätt. Det kan t.ex. vara fråga om att någon tving-

as att se på när gärningsmannen har sexuell umgänge eller masturberar. Stadgandet kan även tillämpas på fall där någon tvingas att företa en sexuell handling med sig själv. Däremot kan stadgandet i regel inte tillämpas på t.ex. en blottare, såvida inte denne genom våld eller hot tvingar någon att se på. Blottandet kan emellertid utgöra ett brott mot stadgandena om allmän ordning eller, ifall brottet riktar sig mot barn, om brott mot stadgandena om sexuell utnyttjande av barn (6 §).

Trots att uppsåt föreligger endast i det fall att gärningsmannen måste ha insett att handlingen väsentligt kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall vid bedömningen av gärningens betydelse för den sexuella självbestämmanderätten beaktas även den rådande uppfattningen om vilken typ av handlingar som kan betraktas som sexuellt väsentliga. Varken gärningsmannens eller ofrets personliga moraluppfattningar kan ensam vara utslagsgivande i detta avseende. Avsikten med stadgandet är uttryckligen att skydda den sexuella självbestämmanderätten mot väsentliga kränkningar. Om våldet eller hotet inte anknyter till en sådan handling skall gärningen bedömas enligt andra stadganden i strafflagen.

När någon med våld tvingas företa en sexuell handling uppfylls i allmänhet även rekvisitetet för misshandel. Liksom vid våldtäkt ingår misshandel vanligen i rekvisitetet för det brott som avses i 4 §. Det tvång som ingår i brottet kommer vanligen inte att bedömas särskilt, eftersom stadgandet om tvingande åsidosätts vid en stränghetsjämförelse. Om gärningen riktar sig mot barn tillämpas stadgandet om sexuell utnyttjande av barn (6 §).

Enligt kapitlets 11 § är tvingande till sexuell handling ett målsägandebrott.

För tvingande till sexuell handling kan enligt förslaget dömas till böter eller fängelse i högst tre år. Gärningens klandervärdhet är beroende dels av hur allvarligt våld eller hot som använts, dels av gärningens betydelse för den sexuella integriteten.

2 mom. Även försök till tvingande till sexuell handling är enligt förslaget straffbart. Enligt den gällande lagen gäller detsamma i fråga om försök till motsvarande gärningar.

5 §. Sexuellt utnyttjande

Paragrafen innehåller stadganden om sexu-

ellt utnyttjande i sådana fall då gärningsmannen drar nytta av sin ställning (1 mom.) och sexuellt utnyttjande av en försvarslös person i sådana fall då offret är försvarslöst utan gärningsmannens förskyllan (2 mom.). Paragrafen förutsätter inte att någon tvingas till en viss handling utan den sexuella handlingen kan även fullbordas oavsett att offret inte gör motstånd. Kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten består i att offret antingen på grund av sin beroende ställning eller sin försvarslöshet inte har kapacitet att från en jämlik utgångspunkt fatta beslut om sitt deltagande i en sexuella handling och att gärningsmannen utnyttjar detta för sina syften.

1 mom. I momentet stadgas om tre alternativa situationer där sexuellt utnyttjande kan ske genom att gärningsmannen drar nytta av sin ställning för att förmå en annan antingen till samlag eller till någon annan handling som väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten eller att underkasta sig en sådan handling. Gärningsmannen kan utnyttja sin ställning t.ex. genom att uttryckligen nämna eller låta förstå vilka möjligheter han har att påverka den andras förhållanden, och därigenom förmår den andra att företa en sexuell handling. Gärningsmannen kan antyda vissa favörer som den andra kan förvänta sig om han eller hon går med på en sexuell förbindelse. Stadgandet kan även tillämpas då gärningsmannen missbrukar sitt själsliga övertag för att förmå någon att inlåta sig på en sådan förbindelse. Stadgandet förutsätter emellertid att gärningsmannen har utövat påtryckning på den andra. När den gällande lagen stiftades ansågs det att de tidigare stadgade kraven att någon förmås eller förleds inte var nödvändigt, eftersom stadgandet knappast hade någon praktisk betydelse. I förslaget betonas emellertid den omständigheten att det i sådana situationer som stadgandet avser inte är fråga om att den andra parten har fattat sitt beslut från en jämlik utgångspunkt.

I sådana situationer som avses i 1-3 punkten kan det även förekomma sexuella förbindelser som inte bygger på att någon utnyttjar sin ställning. Syftet är t.ex. inte att undertrycka alla slag av sexuella relationer mellan yngre och äldre personer ens i sådana fall då den äldre parten har en starkare position än den unga. Stadgandet syftar till att förhindra att en sådan position utnyttjas till förleda en ung person som ännu har en outvecklad vil-

ja. Det är fråga om utnyttjande i denna bemärkelse när den äldre personen både i fråga om ålder och rättigheter har en väsentligt starkare ställning än den unga personen och utnyttjar detta övertag på den yngre. Också den unga personens eventuellt isolerade livsföring i början av förhållandet skall tillmätas betydelse. Risken för utnyttjande är mindre om relationen utvecklas i långsam takt, utan att den unga personen på grund av omständigheterna kommer i ständig kontakt med den äldre personen. Arten av ett eventuellt beroendeförhållande mellan parterna kan spela en roll för bedömningen av om ett sexuellt förhållande kan anses som utnyttjande. T.ex. om parterna lever i anstaltsförhållanden kan redan ett rätt lindrigt "förmående" eller lockande tolkas som utnyttjande, medan det ställs större krav i detta hänseende om beroendeförhållandet mellan parterna inte är lika tydligt. Även den s.k. underlägsna partens mognad och ålder tillmätas betydelse vid bedömningen av när ett förfarande skall anses som utnyttjande respektive när ett sexuellt förhållande kan anses ha en jämlik utgångspunkt.

Gärningsmannen behöver inte nödvändigtvis själv utnyttja den andra utan han kan även utnyttja sin ställning till att förmå en person som är i underställt läge att idka samlag eller företa en sexuell handling med en tredje person. I fråga om begreppen samlag och sexuell handling hänvisas här till definitionerna i 10 §.

I 1 punkten är det fråga om sexuellt utnyttjande av en person som inte har fyllt 18 år. Avsikten med stadgandet är att skydda unga som går i skola eller vistas på en inrättning, eller som annars har lydnadsplikt, mot att bli sexuellt utnyttjande av personer i auktoritetsställning. En förutsättning för tillämpning av stadgandet är att den unga personen befinner sig i en inrättning och antingen står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen. Ett typiskt sådant förhållande råder mellan en fånge och fängelsepersonalen, men stadgandet är även tillämpligt på missbruk i samband med övervakningsförhållanden som inte är betydligt mindre strikta, t.ex. mellan lärarna och eleverna i en skola. Det är inte meningen att stadgandet skall tillämpas endast i fråga om sådana inrättningar som en person är skyldig att vistas i eller dit han förpassas med stöd

av lag, utan det kan även tillämpas på utnyttjande av personer som frivilligt sökt sig till en inrättning. Det är inte heller nödvändigt att inrättningen verkar under lagstadgade former. Även vid privata institutioner kan det förekomma sådana subordinationsförhållanden som avses i stadgandet. Stadgandet är även tillämpligt på sexuellt utnyttjande av ungdomar i sammanhang som kan jämföras med institutionsförhållanden av det ovan nämnda slaget, t.ex. då vuxna lägerledare utnyttjar ungdomar som deltar i läger.

Punkt 2 gäller sexuellt utnyttjande av personer som vårdas på sjukhus eller i någon annan inrättning och vilkas förmåga att försvara sig är väsentligt nedsatt. Stadgandet kan utöver sjukhus tillämpas på vilken annan vårdinrättning som helst. Gärningen skall vara riktad mot en person som vårdas i en inrättning, men skälet till vården kan variera. Det kan vara fråga om personer som vårdas på sjukhus på grund av en sjukdom eller t.ex. om äldre på ett äldreboende. Ordet inrättning anger att vården sker under institutionsförhållanden men det förutsätts inte att uttryckligen benämningen inrättning används om vårdplatsen. Eventuellt utnyttjande i samband med hemvård skall inte bedömas enligt denna punkt utan enligt punkt 3.

Med sjukdom avses både fysisk och psykisk sjukdom. Ett handikapp i den bemärkelse som avses i stadgandet kan vara antingen fysiskt eller psykiskt. Uttrycket annat svaghetstillstånd avser ett tillstånd av nedsatt försvarsförmåga, som dock inte kan klassificeras som sjukdom. Den som vårdas på sjukhus kan ha nedsatt förmåga att försvara sig t.ex. på grund av medicinering, även om själva sjukdomen eller skadan inte inverkar nedsättande på förmågan att försvara sig.

En förutsättning är alltid att försvarsförmågan hos den person som är föremål för utnyttjandet är väsentligt nedsatt på grund av sjukdom, handikapp eller annat svaghetstillstånd. Stadgandet skall sålunda inte tillämpas t.ex. på ett sexuellt förhållande med en patient vars förmåga att fatta egna beslut inte alls eller åtminstone inte väsentligt är nedsatt. Avsikten är inte heller att kriminalisera sådana sexuella förhållanden med eller mellan sjuka eller handikappade där ingendera partens sexuella integritet kränks. Stadgandet förutsätter alltid att någon förmår den andra till förhållandet genom att utnyttja sin ställning. Personer som är psykiskt eller på

annat sätt handikappade har samma rätt till sexuella relationer som andra. De föreslagna stadgandena begränsar inte denna rätt ens när de är intagna för vård. Denna punkt i den föreslagna paragrafen gäller inte heller sexuell umgänge mellan vårdtagare.

De inrättningar som avses i 1 och 2 punkten kan ha interna reglementen eller ordningsregler som kategoriskt förbjuder sexuella förbindelser. Brott mot sådana normer visar emellertid inte i sig att gärningsmannen har gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande. Om gärningsmannen är en tjänsteman i strafflagens bemärkelse kan han ha gjort sig skyldig till tjänstefel genom att bryta mot en norm av detta slag. Om han samtidigt gör sig skyldig till sexuellt utnyttjande skall även detta stadgande tillämpas.

Vad som stadgas i 3 punkten gäller allmänt utnyttjande av en annans beroende ställning. I stadgandet anges inte närmare vilken grunden är för den beroende ställningen. Det kan t.ex. vara fråga om ett ekonomiskt eller psykiskt beroendeförhållande eller om ett beroende av praktisk hjälp. Beroendet förutsätts dessutom vara synnerligen betydande. Mellan människor förekommer många olika slag av beroendeförhållanden. Av dessa anses endast sexuellt utnyttjande av ett synnerligt beroende vara värt en kriminalisering. Vid bedömningen av graden av beroendet skall hänsyn tas till vilken betydelse det har för vederbörandes grundläggande levnadsförhållanden såsom utkomst, boende, hälsa och andra vitala behov. Synnerligt beroende av en annan är t.ex. en person vars fortsatta arbetsförhållande kan avgöras av en annan eller vars boende sammanhänger med en annans beslut. Ett psykiskt beroendeförhållande kan även vara förknippat med ett starkt religiöst eller på någon annan övertygelse baserat beroende, om t.ex. ledarna för ett samfund som kräver denna typ av andlig underkastelse missbrukar sin auktoritetsställning. Vidare kan den som behöver fortgående fysisk eller psykisk vård anses vara synnerligt beroende av sin vårdare. Såsom konstaterats ovan kan 3 punkten även tillämpas vid bedömning av sexuellt utnyttjande i samband med vård utanför en inrättning.

Straffbarheten förutsätter att det synnerliga beroendet missbrukas grovt. Härmed avses att gärningsmannen, när han förmår den andra parten till samlag eller till en sexuell handling, kraftigt ingriper i en omständighet

som ligger till grund för beroendet. T.ex. en antydning om att ett fortsatt arbetsförhållande äventyras om den andra inte går med på en sexuell förbindelse är grövre än en antydning om någon annan för arbetsförhållandet mindre väsentlig förändring, t.ex. en eventuell överflyttning till tråkigare uppgifter. Vid bedömning av grovhetsgraden är det även av betydelse med hur stor sannolikhet det antyds att förändringarna kommer att ske.

Om brottet begås genom ett tvingande hot, t.ex. om att arbetsplatsen går förlorad, skall kapitlens 3 § 2 mom. eller 4 § tillämpas. Vid sexuellt utnyttjande kan det inte vara fråga om sådant hot som avses i de sist nämnda stadgandena utan om lindrigare påtryckning.

Om det sexuella utnyttjandet riktar sig mot en person under 15 år gör sig gärningsmannen samtidigt skyldig till sexuellt utnyttjande av barn (6 och 7 §§). I dessa fall skall utöver 5 § även någotdera av de nyss nämnda stadgandena tillämpas. Om gärningen däremot uppfyller rekvisitet för våldtäkt (1-3 §) eller tvingande till sexuell handling (4 §) åsidosätts stadgandet om sexuellt utnyttjande, också ifall det mellan gärningsmannen och offret råder ett sådant förhållande som nämns i momentet.

Sådant sexuellt utnyttjande som nämns i den föreslagna paragrafens 1 mom. är enligt förslaget ett målsägandebrott. Allmänna åklagaren får emellertid väcka åtal om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks (11 §). Begränsningen av åtalsrätten syftar till att skydda en målsägande t.ex. mot rättegångar som med beaktande av målsägandens ställning väsentligt kunde skada honom eller henne eller som kan anses onödiga med beaktande av hur förhållandet mellan gärningsmannen och den utnyttjade utvecklas senare, t.ex. ifall målsäganden och gärningsmannen har beslutat att trots det inträffade inleda eller fortsätta ett samliv. Ett viktigt allmänt intresse kan kräva att åklagaren handlar i strid med målsägandens vilja, t.ex. om gärningsmannen har gjort sig skyldig till upprepat sexuellt utnyttjande eller om utnyttjandet annars har varit synnerligen grovt.

2 mom. Momentet tillämpas på sådana fall där gärningsmannen utnyttjar en annan persons försvarslöshet eller viljelöshet, då det inte är gärningsmannen som har försatt den andre i ett sådant tillstånd för att utnyttja honom eller henne och då gärningsmannen

inte drar nytta av sin ställning. Med försvarslöshet avses att vederbörande på grund av ett psykiskt eller fysiskt hinder inte alls eller åtminstone inte i någon betydande utsträckning kan hindra den andres förfarande. Viljelösheten beskrivs som oförmåga att utforma eller uttrycka sin vilja. Försvarslösheten och viljelösheten kan bero t.ex. på medvetslöshet, sjukdom eller handikapp, dvs. ett sådant tillstånd som avses i 1 § 2 mom. Även ett hjälplöst tillstånd som beror på något annat och som leder till försvarslöshet kan komma ifråga. Också i detta avseende hänvisas det till det som anförs i samband med 1 § 2 mom.

Sexuellt utnyttjande som avses i paragrafens 2 mom. lyder alltid under allmänt åtal, men åklagaren har rätt att låta bli att väcka åtal om målsäganden av egen fast vilja begär att åtal inte skall väckas (12 §). Även i dessa fall skall åtal väckas om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det.

Straffet för sexuellt utnyttjande föreslås vara böter eller fängelse i högst fyra år. Vid straffmätningen skall avseende fästas både vid betydelsen av det ifrågavarande sexuella umgänget och vid hur allvarligt den sexuella självbestämmanderätten har kränkts. Allvarligast är det skäl att förhålla sig till sådant utnyttjande där någon förmås till samlag genom att gärningsmannen drar nytta av sin väsentligt starkare ställning eller där gärningsmannen har samlag med utnyttjande av en annans försvarslöshet eller viljelöshet.

3 mom. Även försök till sexuellt utnyttjande föreslås vara straffbart. Vid sådana gärningar som avses i 1 mom. inträder alltså straffbarheten i ett mycket tidigt skede. En mycket vag antydning kan emellertid inte betraktas som ett försök till sexuellt utnyttjande. Kriminaliseringen av försök har den betydelsen att sådana påtryckningsförsök kan bestraffas där det klart går att påvisa att någon har försökt utnyttja sin ställning. När det gäller paragrafens 2 mom. innebär stadgandet inte någon omfattande kriminalisering. Försök är straffbart också när det gäller motsvarande brott enligt den gällande lagen.

6 §. Sexuellt utnyttjande av barn

I den föreslagna paragrafen bestäms den s.k. sexuella skyddsåldersgränsen (1 mom.) och kriminaliseringen när det gäller sexuella förbindelser mellan ungdomar begränsas (2 mom.). Vidare innehåller paragrafen ett sär-

skilt straffstadgande som gäller vissa sexuella relationer inom familjer (3 mom.).

1 mom. Den sexuella skyddsåldersgränsen för barn föreslås vara 15 år. Syftet med stadgandet är att förhindra att någon utnyttjar sitt övertag i ålder eller mognad för att idka samlag eller en i momentet avsedd sexuell handling med ett barn. I princip kan vem som helst som har uppnått den straffrättsliga ansvarsåldern göra sig skyldig till sexuellt utnyttjande av barn, men enligt paragrafens 2 mom. begränsas straffbarheten när det inte råder någon stor skillnad mellan parterna i fråga om ålder eller själslig och kroppslig mognad.

Stadgandet gäller såväl barnets släktingar, även egna föräldrar och syskon, som utomstående. Om den som utnyttjar barnet är barnets egen förälder, skall gärningen dock uppenbarligen i allmänhet anses som grov med stöd av 7 § 1 mom. 3 punkten. Vid ett sexuellt förhållande mellan en förälder och dennes barn som är under 15 år kan begränsningsstadgandet i 2 mom. inte tillämpas till följd av de stora skillnaderna i ålder och mognad. När det gäller sexuella relationer mellan syskon omfattar kriminaliseringen sådana fall där skillnaden i ålder eller mognad inte är obetydlig.

Stadgandet om sexuellt utnyttjande av barn omfattar för det första samlag enligt den definition som föreslås i 10 §. Med samlag avses enligt 10 § sexuellt inträngande i en annans kropp. Sålunda är både hetero- och homosexuellt samlag med barn straffbart.

För det andra gäller stadgandet sexuella handlingar som är ägnade att skada ett barns utveckling. Med avvikelse från den gällande lagen är avsikten med det föreslagna stadgandet inte längre att utvidga straffbarheten för sedlighetssärnande beteende, utan att skydda barn mot skadliga sexuella handlingar. Det är svårt att i lagtexten beskriva de gärningsformer som det är fråga om i detta fall, eftersom ytterst varierande sexuella implikationer kan härledas ur utåt sett identiska handlingar, bland annat beroende på sammanhanget samt gärningsmannens och barnets relation till varandra. Ett barns föräldrar kan t.ex. ge sitt barn ömhetsbetygelser som åtminstone i vid bemärkelse är sensuella, men som inte syftar till uppnående av sexuell tillfredsställelse.

En handling som är straffbar som sexuellt utnyttjande av barn avgränsas genom att den förutsätts vara sexuell i den bemärkelse som

avses i definitionsstadgandet i kapitlets 10 § 2 mom. och dessutom genom att den skall vara ägnad att skada barnets utveckling. Eftersom en handling av detta slag vanligen innebär att gärningsmannen berör barnet, nämns detta gärningssätt uttryckligen. Å andra sidan behöver gärningen inte nödvändigtvis vara riktad mot barnets kroppsliga integritet, utan också någon annan handling som är på motsvarande sätt kränkande kan komma i fråga.

Sedvanlig vänskaplig fysisk kontakt med barn har i och för sig inte en sådan sexuell innebörd som avses i stadgandet. I allmänhet kan det vara fråga om sexuell kontakt när gärningsmannen berör ett barns könsorgan eller andra s.k. erogena zoner. Vad som är sexuellt relevant i detta avseende varierar beroende på barnets fysiska och psykiska mognad. I fråga om ett litet barn förutsätter en sexuellt relevant beröring i allmänhet att beröringen riktas mot könsorganen, medan också annan beröring kan vara sexuellt relevant i fråga om ett barn som är närmare könsmoden ålder.

Som exempel på en annan sexuellt relevant handling kan nämnas att förleda ett barn att åse masturbation eller samlag eller filmer som skildrar sådana handlingar. I vissa situationer kan också muntligt återgivande av sexuellt laddade händelser för ett barn vara en sexuellt relevant handling i den bemärkelse som stadgandet avser.

Enligt det föreslagna stadgandet förfar gärningsmannen också straffbart genom att förmå ett barn att företa en handling av det ifrågavarande slaget. Det kan t.ex. vara fråga om att ett barn förmås att masturbera gärningsmannen. Kravet på sexuell relevans uppnås i allmänhet också då ett barn förmås att masturbera i gärningsmannens åsyn.

Förutsättningen att handlingen skall vara ägnad att skada barnets utveckling har en grundläggande betydelse för hela stadgandet. Detta inskränker stadgandets tillämpningsområde i många avseenden. För rekvisitet är såväl omständigheterna i samband med gärningen som parternas ålder och inbördes relation av en stor betydelse. Om barnet t.ex. lockas in i en okänd och skrämmande miljö som det inte själv kan ta sig ur, torde den sexuella handling som riktas mot barnet i allmänhet vara skadligare än en motsvarande handling som utförts i trygg miljö. Med tanke på den eventuella skadligheten för barnets utveckling är också barnets ålder

och mognad väsentliga.

Vid tillämpningen av stadgandet måste det också beaktas att det i hög grad är en kulturell fråga i vilken mån olika handlingar uppfattas som sexuella och skadliga för barnets utveckling. En handling som i en viss kultur eller miljö uppfattas som sexuellt relevant kan i en annan kultur helt anses sakna sexuell laddning. I Finland är t.ex. bastubadandet förenat med en form av nakenhet som hos oss inte tillmäts någon sexuell betydelse, men som av representanter för andra kulturer kan anses ha en sådan betydelse.

Tillämpningen av stadgandet förutsätter inte att den andra utsätts för påtryckning eller att gärningsmannen utnyttjar sin eventuellt starkare ställning. Stadgandet utgår från att när det mellan parterna är klar skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad, utgör samlag eller en i momentet avsedd sexuell handling med en person som inte har fyllt 15 år alltid sexuellt utnyttjande av barn. Momentet är tillämpligt exempelvis både på sådana fall där en person under 15 år själv har önskat eller rentav tagit initiativ till samlag och på sådana fall där den unga personen har förletts, förmåtts eller tvingats till sexuell handling. Vid bedömningen av gärningens klandervärdhet är det dock skäl att fästa avseende även vid om samlaget eller den sexuella handlingen har fått till stånd genom påtryckning eller förledande av något slag eller genom ett klart psykiskt övertag. Dessa omständigheter är av betydelse för straffmätningen. Om ett barn har tvingats till samlag skall dessutom kapitlets 1—3 §§ tillämpas. Ifall det är fråga om tvingande till en sexuell handling, tillämpas förutom paragrafen gällande sexuellt utnyttjande av barn, också 4 §.

För gärningens straffbarhet spelar det ingen roll om den som är under 15 år tidigare har haft sexuella förbindelser. Det är således straffbart att ha samlag med en prostituerad som inte har fyllt 15 år.

Offrets ålder är av betydelse för bedömningen av gärningens klandervärdhet. I den föreslagna paragrafens 2 mom. finns en begränsning som delvis anknyter till parternas ålder. Offrets ålder beaktas även i 7 §, som gäller den grova gärningsformen. Barnets ålder är av betydelse även när straffet bestäms inom ramen för normalskalan. Ju yngre det utsatta barnet är, desto allvarigare kan utnyttjandet bedömas vara, åtminstone då det är fråga om samlag. Gällande en i

momentet avsedd sexuell handling är ålderns betydelse inte i alla situationer lika klar. Som exempel kan nämnas förevisandet av en pornografisk film för ett barn. Detta torde åsamka mindre skada för ett mycket litet barn som inte förstår det sedda, än för ett barn som redan förstår det. Senare kan skadligheten av en sådan handling åter minska, eftersom ett barn som snart är könsmogt och vet att det finns kommersiellt utnyttjande av sexualitet, inte lika lätt tar skada av att se en pornografisk föreställning än ett yngre och mer omogt barn. Vid sidan av åldern bör även barnets mognadsgrad i övrigt beaktas.

Straffbarheten förutsätter uppsåt. Detta förutsätter att gärningsmannen inser att han eller hon har samlag eller utför en i momentet avsedd sexuell handling med en person som inte har fyllt 15 år. Om gärningsmannen t.ex. utgående från barnets utvecklingskede eller annars av omständigheterna har förstått att barnet ännu inte fyllt 15 år, är det fråga om en uppsåtlig gärning. Uppsåtet elimineras inte enbart t.ex. av att partnern uppges sig redan ha fyllt 15 år.

Då det är fråga om en sexuell handling, måste gärningsmannen i enlighet med kravet på uppsåt inse, att det är fråga om en i 10 § 2 mom. avsedd handling och att den under de rådande omständigheterna är ägnad att skada barnets utveckling. Gärningsmannen måste ha förstått betydelsen av sin gärning bedömd enligt allmän måttstock.

Den som utnyttjar barn sexuellt kan samtidigt göra sig skyldig till våldtäkt (1-2 §§), tvingande till samlag (3 §), tvingande till sexuell handling (4 §) eller sexuellt utnyttjande av barn (5 §). Dessa paragrafer kan tillämpas parallellt med 6 §. Om gärningsmannen är barnets biologiska förälder, mor- eller farförälder, kan på gärningen dessutom tillämpas den föreslagna 17 kap. 23 § om samlag med nära släkting.

Sexuellt utnyttjande av barn föreslås lyda under allmänt åtal (11 §).

Straffet för samlag med barn föreslås vara fängelse i högst fyra år. Enligt gällande lag kan bötesstraff utdömas om en person som fyllt 16 år har sexuell umgänge eller utövar därmed jämförlig otukt med en person som fyllt 14 år, ifall det föreligger synnerligen förmildrande omständigheter. Något straff utdöms inte om en 15-åring har samlag med en annan 15-åring eller med en 14-åring. Enligt gällande 20 kap. 6 § är det också

möjligt att utdöma böter. Enligt paragrafen straffas den, som fyllt sexton år, som på ett sätt som sårar tukt och sedlighet berör en person som inte fyllt sexton år, eller i övrigt mot en sådan person uppträder på ett sätt som sårar tukt och sedlighet.

Området för de gärningar som avses i stadgandet är omfattande. Det sträcker sig från gärningar där gärningsmannen är betydligt äldre än barnet till sådana gärningar som enligt 2 mom. skall lämnas ostraffade, där det inte råder någon stor skillnad i ålder eller mognad mellan parterna. I vissa fall kan gärningen t.ex. med beaktande av parternas ålder, utveckling och inbördes förhållande anses lindrig i förhållande till den föreslagna straffskalan, även om situationen inte vore den som nämns i 2 mom. För att undvika ett oskäligt straff borde man då tillämpa 3 kap. 5 § 2 mom. om avvikelser från straffstadgande.

2 mom. Avsikten att skydda barn mot sexuellt utnyttjande kräver ingen begränsning av unga personers inbördes sexuella relationer, förutsatt att det inte är fråga om utnyttjande. I enlighet härmed anges i 2 mom. att samlag eller en i 1 mom. avsedd sexuell handling med en person som inte fyllt 15 år inte skall vara straffbar när det inte mellan parterna råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad. Det räcker således att skillnaden antingen i ålder eller i mognad inte är stor.

I stadgandet anges inte hur många års åldersskillnad som skall anses vara stor. Detta sammanhänger med att åldersskillnaden bör ses både numerärt och i relation till vardera partens ålder. Om den som är under 15 år nästan har uppnått skyddsåldersgränsen kan åldersskillnaden mellan denna och partnern inte anses stor, även om den vore något större än i det fall att den ena är klart under 15 år medan gärningsmannen är 15 år. En skillnad på några år kan inte heller i det först nämnda fallet anses vara obetydlig.

Skillnaderna i själslig och kroppslig mognad är ännu viktigare med tanke på stadgandets syfte än åldersskillnaden, eftersom uttryckligen det faktum att parterna befinner sig på ungefär samma utvecklingsnivå är väsentligt för att en jämställd ställning skall uppnås i en sexuell relation. Med utvecklingskillnader avses här också andra aspekter än den sexuella mognaden. En viktig faktor när det gäller bedömningen av utvecklingsnivån är även förmågan till själv-

ständigt beslutsfattande samt vederbörandes livserfarenhet.

3 mom. Momentet gäller samlag eller en i 1 mom. avsedd sexuell handling inom familjekretsen med ett barn under 15 år. I momentet fastställs skyddsåldersgränsen 18 år. Om barnet är under 15 år skall 1 mom. tillämpas.

Gärningsmannen kan vara barnets förälder eller en person som i förhållande till barnet intar motsvarande ställning som en förälder. I vardera fallet förutsätts att personen bor i samma hushåll som barnet. Om gärningsmannen är barnets biologiska förälder eller far- eller morförälder och det är fråga om samlag, skall också 17 kap. 23 § om samlag med nära släkting tillämpas på handlingen.

I allmänhet intar en adoptivförälder, styvförälder och, om barnet har placerats i ett fosterhem, en fosterförälder, motsvarande ställning som en förälder. Stadgandet kan även gälla andra personer i motsvarande ställning, förutsatt att de bor i samma hushåll som barnet. Stadgandet kan sålunda tillämpas t.ex. på en person som under äktenskapsliknande förhållanden lever med barnets biologiska förälder.

Kravet att vederbörande skall bo i samma hushåll som barnet antyder att det är fråga om sådant boende som är typiskt för familjeliknande förhållanden. En person anses bo i samma hushåll som en annan, även om han på grund av arbete, resa eller någon annan sådan orsak under långa perioder bor någon annanstans. Avseende skall även fästas vid relationen mellan barnet och den ifrågavarande personen. Om vederbörande har en liknande auktoritativ relation till barnet som en förälder, är det mer sannolikt att hans eller hennes ställning jämföras med en förälders än om han eller hon är helt utomstående i relation till barnet. Situationen skall dock bedömas som en helhet och det skall inte tillmätas någon avgörande betydelse om relationen uppvisar eller saknar något enskilt drag som sammanhänger med föräldraskap.

I fråga om rekvisitet för detta brott i övrigt hänvisas till vad som anförs i motiveringen till 1 mom. Även stadgandena om sammanträffande av brott skall tillämpas så som framställts i motiveringen till 1 mom.

4 mom. Försök föreslås vara straffbart. Enligt gällande lag är försök till otukt mot barn och grov otukt mot barn straffbart.

Däremot bestraffas inte försök i gällande 20 kap. 6 § som gäller uppträdande mot barn ett sätt som sårar tukt och sedlighet.

7 §. Grovt sexuellt utnyttjande av barn

1 mom. Stadgandena om sexuellt utnyttjande av barn föreslås bli graderade enligt gärningens skadlighet eller enligt det sätt på vilken den utförts. Sexuellt utnyttjande av ett barn kan enligt förslaget anses vara grovt om brottet är ägnat att orsaka barnet särskild skada på grund av barnets ålder eller utvecklingsnivå (1 punkten), om brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt (2 punkten) eller om brottet är ägnat att orsaka barnet särskild skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller eljest på grund av att barnet på annat sätt står i särskilt beroende ställning i förhållande till gärningsmannen (3 punkten). I momentet förutsätts inte att någon verklig skada har skett. Det räcker att gärningen i det typiska fallet är förenad med skador av nämnda slag.

Förslaget skulle i jämförelse med nuläget precisera och utvidga tillämpningsområdet för den grova gärningsformen. Enligt gällande 20 kap. 3 § 3 mom. är otukt med barn grov om brottet sker på ett sätt som uppvisar synnerlig råhet eller grymhet och brottet i ovannämnda eller andra fall, med beaktande av samtliga omständigheter, skall anses grovt. Till följd av den föreslagna utvidgningen skulle en del av de gärningar som för närvarande straffas enligt grundstadgandet om sexuellt utnyttjande av barn, i fortsättningen bedömas i enlighet med stadgandet gällande den grova gärningsformen.

Stadgandet om den grova gärningsformen kan tillämpas också på utnyttjande av ett i 6 § 3 mom. avsett barn som fyllt 15 men inte 18 år.

Kvalificeringsgrunden i *1 punkten* har samband med att de fysiska och psykiska skadorna på ett barn som har blivit utsatt för ett samlag eller en i 6 § avsedd sexuell handling i allmänhet är desto större ju yngre och mindre utvecklade barnet är. Det är emellertid omöjligt att fastställa någon viss åldersgräns före vilken skadligheten av ett övergrepp är väsentligt mycket större än annars. Gällande vissa sexuella handlingar, såsom förevisande av en pornografisk film, kan barnets unga ålder och låga utvecklingsnivå till och med minska handlingens

skadlighet.

Det föreslagna stadgandet är därför utformat på ett sätt som förutsätter prövning från fall till fall. Om ett barn är flera år yngre än skyddsåldersgränsen är ett samlag och de flesta sexuella handlingar i allmänhet ägnade att orsaka barnet sådan skada som avses i denna paragraf. I vissa fall kan ett klart äldre barn befinna sig i ett sådant utvecklingskede att ett övergrepp mot barnet är ägnat att åsamka barnet lika stor skada. Om gärningen har begåtts i samband med att två barn sällskapas med varandra är den inte i psykiskt hänseende lika konfliktfylld och därmed också i allmänhet mindre skadlig för den yngre parten än i det fall att gärningsmannen är en klar äldre person.

Kvalificeringsgrunden i *2 punkten* hänför sig till gärningssättet. De grövsta gärningsformerna leder i allmänhet också till tillämpning av andra stadganden. I det fall att ett barn tvingas eller förmås till samlag eller en sexuell handling med utnyttjande av dess beroende ställning, är det nämligen möjligt att tillämpa 1-5 § i det föreslagna kapitlet. Ett barn kan eller vågar emellertid inte alltid motsätta sig samlag eller sexuella handlingar, vilket innebär att det inte alltid är möjligt att utnyttja de nämnda stadgandena. Ett sådant tillstånd av rädsla som avses i 1 § 2 mom. uppkommer emellertid lättare när ett barn är utsatt för övergrepp än när offret är en vuxen. Också det sätt på vilket gärningen begås kan vara synnerligen förödmjukande för barnet och således förutsätta ett strängt straff. Uttrycket "förödmjukande sätt" avser emellertid inte enbart det sätt på vilket samlaget eller den sexuella handlingen genomförs, utan den förödmjukelse som gärningsättet innebär måste bedömas utgående från en helhetsbedömning av omständigheterna.

Kvalificeringsgrunden i *3 punkten* hänför sig till det faktum att det är speciellt skadligt för ett barn att bli utnyttjat av en person i sin närmaste omgivning. Om ett barn hyser ett särskilt förtroende för gärningsmannen eller är synnerligen beroende av denne, är det sexuella utnyttjandet ägnat att försätta barnet i en svår konfliktsituation och åsamka det synnerligen långvariga skador. Situationen förvärras ytterligare om barnet inte kan söka stöd hos sina närmaste, eftersom gärningsmannen är den person som barnet i första hand borde kunna vända sig till.

Barnets föräldrar eller andra personer som svarar för barnets uppfostran är i allmänhet i

en sådan ställning som avses i stadgandet, men också någon person utanför hemmet har kunnat uppnå en sådan ställning. En synnerligen beroende ställning kan vara baserad också på en själslig bindning, som kan sammanhånga t.ex. med en religiös eller annan övertygelse. Ibland kan ett barn vara särskilt beroende av en äldre person också av andra orsaker, t.ex. på grund av sina fritidsintressen.

I enlighet med det skrivsätt som omfattats vid totalrevideringen av strafflagen skall brottet vara grovt också bedömt som helhet.

Straffet för grovt sexuell utnyttjande av barn föreslås vara fängelse i minst ett och högst tio år. Denna stränga straffskala kan motiveras med att en gärning av detta slag kan innebära exceptionellt långvariga och allvarliga skador för brottsoffret.

2 mom. I enlighet med motsvarande gällande stadgande föreslås försök vara straffbart.

8 §. *Köp av sexuella tjänster av en ung person*

I den gällande lagen finns inget stadgande enligt vilket det är straffbart att förmä en ung person till samlag eller en annan sexuell handling mot ersättning. Av de skäl som anförs i kapitel motiveringen är det enligt detta lagförslag inte straffbart att köpa en prostituerads tjänster. När det är fråga om att förmä en ung person att ha samlag mot betalning, kan flera synpunkter anföras för en kriminalisering. En ung person kan inte förutsättas känna ett lika stort ansvar för avgöranden som påverkar hans framtid som en vuxen, och unga personer löper under de förhållanden som råder i vårt land inte heller en lika stor risk att bli utnyttjade av kopplare som sådana äldre personer vilka under en längre tid har prostituerat sig. I synnerhet unga narkotikamissbrukare är i fara att prostituera sig för att kunna finansiera sitt missbruk. Denna utveckling torde kunna bromsas genom att det görs straffbart att köpa sexuella tjänster av minderåriga. En sådan kriminalisering begränsar åtminstone deras möjligheter att bedriva gatuprostitution. Genom kriminaliseringen skyddas unga också genom att man även förbjuder köp av andra sexuella tjänster än samlag av dem.

Förslaget att straffa den som köper men inte den som säljer tjänsterna kan kritiseras för ensidighet. Ofta är det ju den som er-

bjuder tjänster som är initiativtagaren i dessa sammanhang. När det är fråga om en minderårig är den typiska konstellationen emellertid den att köparen är en mognare person i en starkare samhällelig ställning. Köparen förutsätts således dels inse de negativa verkningar som prostitutionen har på den prostituerades liv, dels ha en uppfattning om de bakomliggande orsakerna till att den minderåriga prostituerat sig. Köparen bär således den klart större biten av ansvaret. Från kriminalpolitisk synpunkt kan en kriminalisering av detta slag således anses godtagbar, trots att den i vissa avseenden är problematisk.

En kriminalisering enbart av den köpande partens förfarande är också förenad med vissa straffrättsliga problem, eftersom den som bjuder ut och säljer sina tjänster blir delaktig i köparens brott. Särskilt i sådana fall då den som säljer tjänster aktivt bjuder ut sig åt en kund kan man ställa frågan om denna aktivitet borde bedömas som anstiftan till köp av tjänster. Ett straffstadgande av det ifrågavarande slaget bygger på s.k. nödvändig delaktighet. När det är fråga om ett stadgande som har utformats för att skydda vederbörande, kan det anses vara en allmänt godkänd princip inom straffrätten att denna inte bestraffas för gärningen. Bedömningen av gärningsmannens skuld kan givetvis påverkas av handlandet hos den som säljer tjänster, i synnerhet om också gärningsmannen är minderårig.

1 mom. Momentet innehåller ett förslag till straffstadgande om köp av sexuella tjänster av en ung person. Enligt detta är det straffbart att genom att utlova eller ge ersättning förmä en person under aderton år till samlag eller en annan sexuell handling. Gärningsmannen kan vara vem som helst som utlovar eller ger en minderårig ersättning för att denna skall utföra en sexuell tjänst för honom eller någon annan. I det sistnämnda fallet kan det också vara fråga om koppleri. Gärningsmannen kan också själv vara minderårig.

Utförandet av de sexuella tjänsterna förutsätts ske mot betalning eller någon annan ersättning, men det förutsätts inte att gärningsmannen utövar påtryckning eller på annat sätt förmår den minderåriga till att utföra tjänsterna. Den minderåriga kan själv vara initiativtagare. Betalningen eller ersättningen måste vara åtminstone ett av motiven till utförandet av de sexuella tjänsterna. Gå-

vor och andra ekonomiska arrangemang i samband med ett vänskapsförhållande eller sällskapande gör inte samlag eller andra sexuella handlingar inom relationen straffbara.

Typiskt för prostitution är att pengar betalas som ersättning för samlag. Enligt det föreslagna stadgandet kan ersättningen bestå också av annat än pengar. Det kan vara fråga om att ge ett föremål eller göra den andra en tjänst, t.ex. betala dennas resa eller räkningar eller erbjuda en bostad i utbyte mot samlag. Ersättningen behöver inte ha något direkt ekonomiskt värde. En ersättning av det slag som avses i stadgandet kan också bestå i godkännande av en studieprestation eller något annat liknande eller i en för den minderåriga viktig rekommendation.

Ersättningen skall utlovas eller ges. Eftersom ersättningen skall vara en förutsättning för samlaget eller den andra sexuella handlingen, skall den åtminstone utlovas före handlingen. Ersättningen kan ges efteråt. Stadgandet förutsätter inte att ersättningen uttryckligen utlovas eller ges för sexuella tjänster, även om detta är typiskt i prostitutionssammanhang. Det kan räcka med ett konkludent löfte eller med en betalning som görs på ett sådant sätt att det klart framgår att den står i samband med erhållande av sexuella tjänster. En förutsättning är emellertid att betalningen får en minderårig att ha samlag eller utföra en annan sexuell handling. Så som konstateras ovan skall ersättningen vara en förutsättning för de sexuella tjänsterna.

Begreppet samlag definieras i det föreslagna kapitlets 10 § 1 mom. på ett sådant sätt att det omfattar både hetero- och homosexuella samlag samt andra former av samlag enligt definitionsstadgandet i 10 §.

Med en annan sexuell handling avses handlingar i enlighet med 10 § 2 mom. I enlighet med definitionen i detta moment måste den handling som utförs mot ersättning sexuellt sett vara väsentlig för att det skall vara fråga om köp av sexuella tjänster av en ung person.

En förutsättning för gärningens straffbarhet är att den är uppsåtlig. För gärningsmannens medvetenhet om att en person är minderårig kan uppställas motsvarande förutsättningar som de vilka refereras ovan i motiveringen till paragrafen om samlag med barn.

Om en minderårig förleds att mot ersättning ha tillfälliga samlag på det sätt som

avses i koppleristadgandet, gör sig gärningsmannen också skyldig till koppleri. En förutsättning är i så fall att den som betalar ersättningen inte själv har samlag med den minderåriga personen, utan får denna att ha samlag med någon annan genom att betala på dennas vägnar. Eftersom koppleri kan avse personer i alla åldrar är det i sådana fall skäl att tillämpa endast det koppleristadgande som innehåller den strängare straffskalan. Om en minderårig som har fått att idka samlag inte har fyllt femton år, kan på gärningen tillämpas också stadgandena om sexuellt utnyttjande av barn (6 eller 7 §). I ett sådant fall är det skäl att tillämpa såväl den ifrågavarande paragrafen som någondera av de nämnda paragraferna.

Straffet för köp av sexuella tjänster av en ung person föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader.

2 mom. Avsikten med det föreslagna stadgandet är framförallt att hindra att unga prostituerar sig. Från denna synpunkt är det viktigt att också försök till detta brott är straffbart. Gärningens klandervärdhet accentueras i det skedet då en person förmås, dvs. lockas, att ha samlag eller utföra en annan sexuell handling mot ersättning eller då någon går med på ett s.k. skamligt förslag. Eftersom en fullbordad gärning i vissa fall emellertid tyder på en större klandervärdhet hos gärningsmannen, är det motiverat att utgå ifrån det sedvanliga förhållandet mellan ett försök och en fullbordad gärning i stället för att jämställa dessa.

9 §. Koppleri

1 mom. Här stadgas om utnyttjande av andras prostitution i vinningssyfte. Detta stadgande gäller således inte det fallet att en prostituerad säljer sina egna tjänster och inte heller det fallet att någon köper en prostituerads tjänster för egen del.

Prostitutionsbegreppet beskrivs i stadgandet med uttrycket "tillfälliga samlag eller därmed jämförbara sexuella handlingar mot ersättning". Det är fråga om lösa förbindelser som inte har samband med sedvanligt sällskapande eller någon annan form av bekantskap. Kännetecknande för prostitution är att förbindelserna är upprepade, även om verksamhet som leder redan till ett samlag eller en motsvarande handling, kan utgöra koppleri. Det kan vara fråga om hetero- och homosexuella samt om andra former av

samlag enligt definitionen i kapitlets 10 §. Dessutom kan det vara fråga om de i 10 § avsedda sexuella handlingar som kan jämföras med samlag. Som en sådan handling anses åtminstone intensiv beröring av en annans könsorgan.

Det väsentligaste rekvisitet är emellertid att förbindelsen sker mot ersättning. Ersättningen kan bestå antingen av pengar eller av andra ekonomiska förmåner. I motiveringen till 8 § redogörs för olika typer av ersättningar som kommer i fråga.

I momentets 1 punkt nämns som en gärningsform uttryckligen att ett rum eller något annat ställe ordnas för prostitution. Också i detta fall är en straffbarhetsförutsättning att syftet med gärningen är att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning. Att hyra ut en bostad eller ordna ett hotellrum eller ett annat rum för en prostituerad är inte straffbart i sig. Det skall uttryckligen vara fråga om att ordna ett ställe för prostitution. De mest problematiska fallen är de där någon på normala villkor hyr ut ett rum eller en bostad till en person som veterligen är prostituerad. Den utgångspunkten kan uppställas att också en prostituerad har rätt att använda hotell- eller andra inkvarteringsrum för övernattnings eller för annat boende. Å andra sidan är det klart att sådana fall skall vara straffbara, där det är fråga om att utnyttja en prostituerad. Att det är fråga om utnyttjande kan framgå av att hyresvärden tar osedvanligt mycket betalt eller annars tar betalt i någon speciell form eller av att hyresvärden vill binda den prostituerades verksamhet till ett visst ställe. Också förekomsten av ett varaktigt samarbetsförhållande mellan en hyresvärd och en prostituerad kan tyda på utnyttjande. Vidare kan exceptionella villkor för hotellrum, t.ex. uthyrning per timme, tyda på att det är fråga om ordnande av rum för prostitution i den bemärkelse som avses i stadgandet. Särskilt svåra tolknings- och bevisningsproblem kan i praktiken vara förenade med sådana fall där en bostad på sedvanliga villkor hyrs ut till en person som enligt vad hyresvärden vet sysslar med prostitution. Om hyresvärden vet att bostaden uteslutande används för prostitution gör han sig skyldig till att ordna rum för prostitution. Om det däremot är fråga om sedvanlig uthyrning för boendeändamål kan stadgandet inte tillämpas, även om hyresvärden vet att hyresgästen är prostituerad. Tillfälliga avvikelser från en bostads

typiska användningsändamål är inte avgörande, oberoende av om det är fråga om tillfällig användning av en hyresbostad för prostitution eller om tillfällig användning av en för prostitution hyrd bostad för boende.

Utnyttjande av det slag som avses i momentets 2 punkt kan t.ex. bestå i att gärningsmannen hos en prostituerad uppbär ersättning för förmedling av kunder eller för rätten att verka i ett visst distrikt eller i en viss lägenhet. Det klaraste exemplet på sådant utnyttjande erbjuder kopplare, till vilka prostituerade är tvungna att betala ersättning per kund eller tidsenhet. Stadgandet förutsätter inte att nyttan fås direkt av en prostituerad. Det kan t.ex. vara straffbart att förmedla prostituerades tjänster mot ersättning som kunderna betalar. En kopplare kan för tjäna pengar på att förmedla prostituerades telefonnummer eller adresser genom avgiftsbelagda telefonlinjer.

Syftet med stadgandet är inte att kriminalisera sedvanliga ekonomiska relationer människor emellan, inte ens i det fall att de ekonomiska förpliktelseerna fördelas ojämnt. En person som lever i ett parförhållande med en prostituerad gör sig inte skyldig till koppleri enbart genom att bo tillsammans med denna i en bostad för vilken den prostituerade betalar hyran. En prostituerad kan också be en person om hjälp för att trygga sin säkerhet och ersätta denne för hjälpen, utan att det blir fråga om utnyttjande av den prostituerade. Å andra sidan utgör det inte i sig något hinder för tillämpning av detta stadgande att en person som får ersättning av en prostituerad också erbjuder den prostituerade sitt skydd eller har ett sexuellt förhållande med denna. Väsentligt i dessa situationer är om den prostituerade blir utnyttjad i något avseende. I vissa fall kan personer som arbetar i vissa yrken förmedla uppgifter om hur prostituerade kan kontaktas. Också i sådana fall måste gärningens eventuella straffbarhet bedömas utgående från den ekonomiska nyttan och utnyttjandet av den andra.

Personer som prostituerar sig är i sin verksamhet beroende av ett flertal tjänster. De som tillhandahåller dessa får indirekt vinning av prostitutionen. Det är inte enbart fråga om uthyrning av lokaler utan också t.ex. om kontaktförmedling och restaurangtjänster samt ordnande av kläder, tillbehör och transporter som eventuellt kan behövas för verksamheten. I vissa fall vet den som tillhandahåller tjänsterna att köparen är pro-

stituerad och eventuellt också att en tjänst, t.ex. en transport, har samband med prostitution. Som ett led i bekämpandet av prostitution har det föreslagits att också alla former av verksamhet som indirekt gynnas av prostitution skall kriminaliseras. Det är i praktiken synnerligen svårt att fastställa vilka tjänster en prostituerad behöver uttryckligen för att bedriva sin verksamhet och vilka tjänster den prostituerade skulle använda också annars. Tjänster som indirekt gynnar prostitution är i allmänhet av det slaget att också andra än prostituerade både behöver och använder dem. En omfattande kriminalisering av indirekt gynnande skulle leda till svåra tolkningsfrågor. Den kunde också leda till att de prostituerades liv försvåras också i andra avseenden än sådana som har samband med prostitution. Det föreligger en uppenbar risk för att ett omfattande kriminaliseringsstadgande inte skulle kunna tillämpas i praktiken, bl.a. på grund av bevisningssvårigheter. Om ett sådant stadgande tillämpades i större utsträckning skulle uppenbarligen också andra än prostituerade beröras. I denna proposition anses det vara skäl att förena kriminaliseringen av verksamhet genom vilken gärningsmannen drar nytta av prostitution med förutsättningen att en prostituerad blir utnyttjad.

Enligt momentets 3 punkt kan gärningen begås också så att gärningsmannen förleder eller genom påtryckning förmår någon till en ovan beskriven handling. "Förleder" innebär att någon lockas att ha sådana förbindelser medan påtryckning innebär kraftigare påtryckning än att gärningsmannen endast förmår någon till sexuella förbindelser. Det är i detta avseende väsentligt att gärningsmannen försöker påverka en annans beslut, dock utan hotelser eller ännu kraftigare metoder. Om gärningsmannen tvingar en person att ha samlag med en tredje person eller i ett sådant fall utnyttjar sin ställning enligt 5 § 1 mom., skall stadgandet om våldtäkt, tvingande till samlag eller sexuellt utnyttjande tillämpas.

För att det skall anses vara fråga om förledande förutsätts gärningsmannen klart sträva efter att en annan person prostituerar sig. Däremot är det inte fråga om förledande när någon uttalar sin egen åsikt om eller rentav försvarar prostitution. I det mest typiska fallet lockar gärningsmannen en annan person att prostituera sig genom att erbjuda denne ekonomiska förmåner. Förledandet kan ock-

så bestå i ett mera förtäckt erbjudande av förmåner, t.ex. ett löfte om att ordna ett lämpligt rum eller skaffa kunder. En påtryckning kan t.ex. bestå i ett framhållande av att en sexuell förbindelse skulle gagna gärningsmannen eller den som lockas att prostituera sig, t.ex. i form av ett förmånligt köpekontrakt, en rabatt eller något annat liknande. Vid gränsdragningen mellan medveten övertalning och uttalande av en åsikt är det skäl att beakta den förhandenvarande situationen och förhållandet mellan parterna som en helhet.

Vid tillämpningen av koppleristadgandet är det alltid skäl att granska gärningen ur helhetsperspektiv. Det skall härvid särskilt fästas avseende vid om den prostituerade blir förtryckt eller eventuellt jämställd i förhållande till den nyttotagande personen eller sammanslutningen. Gärningens klandervärdhet accentueras i sådana fall då den prostituerade är i underläge i förhållande till den som drar nytta av prostitutionen.

Straffet för koppleri föreslås vara böter eller fängelse i högst tre år.

2 mom. Också försök till koppleri föreslås vara straffbart.

10 §. Definitioner

1 mom. Med samlag avses i detta kapitel inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan. Utöver vaginalt och analt samlag omfattar definitionen således också orala former av samlag. Från definitionssynpunkt saknar det betydelse om sexualparterna är av olika eller samma kön. Också när det är fråga om någon mindre vanligt form av samlag förutsätts en penetrering av sexuellt slag, vilket förutsätter att handlingen utförs med eller riktas mot ett könsorgan. Också sådant sexuellt inträngande i könsorgan som sker med hjälp av ett föremål, skall anses som i kapitlet avsett samlag.

2 mom. Begreppet sexuell handling används i kapitets 4, 5, 6, 8 och 9 §§. I dessa stadganden beskrivs handlingen inte närmare, men i 4 och 5 §§ uppställs förutsättningen att handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt. Genom definitionen preciseras begreppet med tanke på tillämpningen av de nämnda paragraferna. Vid tolkningen av definitionsstadgandet är det alltid skäl att dessutom uppmärksamma de övriga elementen i rekvisitet

samt syftet med respektive stadgande. I motiveringen till de nämnda stadgandena anföras i samband med varje paragraf de särskilda synpunkter som gäller gärningarna.

Med en sexuell handling avses i kapitlet en handling som syftar till att uppnå sexuell upphetsning eller tillfredsställelse och som med hänsyn till gärningsmannen och den person som är föremål för handlingen samt omständigheterna vid gärningen har en väsentligt sexuell innebörd. Uttrycket "sexuell handling" är såtillvida neutralt att det inte i sig egentligen uppställer någon annan begränsning än att handlingen är sexuell till sin innebörd. Det kan således vara fråga om handlingar och åtgärder av synnerligen varierande slag. Uppfattningarna om olika handlingars sexuella innebörd varierar å andra sidan i hög grad beroende t.ex. på såväl subjektiva som kulturbundna värderingar. Dessutom kan vissa handlingar i vissa situationer vara sexuellt laddade och i vissa situationer vara asexuella.

Begreppet sexuell handling definieras genom förutsättningen att handlingen skall syfta till att uppnå sexuell upphetsning eller tillfredsställelse. Definitionen anger att en handling för att betraktas som sexuell skall ha betydelse med avseende på människans könsdrift. Andra könsspecifika handlingar omfattas inte av definitionen. Begreppet sexuell handling avgränsas av kravet att det skall vara fråga om en med tanke på objektet och gärningsförhållandena sexuellt relevant handling. Bl.a. gärningsmannens och objektets ålder och inbördes relation har betydelse för om en handling kan anses vara sexuellt relevant eller om den överhuvudtaget skall betraktas som sexuell. T.ex. ömhetsbetygelser mellan föräldrar och barn är i allmänhet inte i samma bemärkelse sexuellt laddade som motsvarande beröringar mellan personer som är i samma ålder. En handlingens eventuella sexuella laddning är ofta beroende av omständigheterna. En handling som under vissa förhållanden syftar till sexuell tillfredsställelse kan under andra förhållanden vara som asexuell.

Rekvisitet förutsätter inte att gärningsmannen är ute efter sexuell upphetsning eller tillfredsställelse för egen del. Det kan lika väl vara fråga om någon annans upphetsning. Vissa handlingar förenade med sexuell tillfredsställelse även om gärningsmannen själv förhåller sig likgiltigt ett sådant resultat. T.ex. smekningar av könsorgan är sexu-

ella handlingar också när gärningsmannen inte för egen del eftersträvar upphetsning eller tillfredsställelse utan smeker någon t.ex. under en stripteaseföreställning för att hetsa upp andra. Också poseringar som modell vid framställningen av en sedlighetssårande bild eller i motsvarande syfte, kan anses som en i stadgandet avsedd sexuell handling.

En sexuell handling kan rikta sig mot det egna eller det andra könet. Vilken sexuell inriktning handlingen kan hänföras till saknar betydelse för bedömningen av dess sexuella innebörd.

Av de nämnda straffstadgandena framgår att gärningsmannen kan begå en sexuell handling som uttryckligen är inriktad på en annan person, t.ex. genom en beröring eller ett uppträdande. Det kan också vara fråga om en handling som den som är föremål för gärningen utför, att t.ex. tittar på en pornografisk film eller smeker gärningsmannen. En sexuell handling kan enligt de ifrågavarande rekvisiten ta sig ytterst varierande uttryck. Vid sexuellt utnyttjande av en vuxen person är inte alla samma gärningstyper relevanta som vid sexuellt utnyttjande av barn eller köp av sexuella tjänster av en ung person.

11 §. Åtalsrätt

Sexualbrotten föreslås i större utsträckning än tidigare lyda under allmänt åtal. Till denna kategori hör våldtäkt (1 §), grov våldtäkt (2 §), sexuellt utnyttjande av barn (6 §), grovt sexuellt utnyttjande av barn (7 §), köp av sexuella tjänster av en ung person (8 §) och koppleri (9 §) samt sexuellt utnyttjande av en försvarslös person (5 § 2 mom.). Målsägandebrott är enligt förslaget tvingande till samlag (3 §), tvingande till sexuell handling (4 §) och sexuellt utnyttjande i sådana fall som avses i 5 § 1 mom.

Också då målsäganden inte vill att åtal skall väckas har allmänna åklagaren rätt att väcka åtal, om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Ett synnerligen viktigt allmänt intresse kan kräva att åtal väcks t.ex. när gärningsmannen har gjort sig skyldig till flera brott av denna typ, även om brotten i de enskilda fallen är relativt lindriga. Också i det fall att ett brott är exceptionellt allvarligt eller gärningsmannen är farlig kan det förutsättas att åtal väcks trots att målsäganden inte vill det. Det kan

anses föreligga ett synnerligen viktigt allmänt intresse också i det fall att gärningsmannen har dragit nytta av att han har en synnerligen ansvarsfull ställning.

12 §. Åtgärdseftergift

Målsäganden har en särskild möjlighet att påverka avgörandet av frågan om åtal skall väckas eller inte, när det är fråga om våldtäkt, sådant sexuellt utnyttjande som avses i 5 § 2 mom. eller sådant sexuellt utnyttjande av barn som avses i 6 §. Om målsäganden av egen fast vilja ber att åtal inte skall väckas, har allmänna åklagaren enligt förslaget rätt att låta bli att väcka åtal också för dessa brott, även om de hör under allmänt åtal. Stadgandet kan tillämpas på fall där åtal annars skulle väckas.

Stadgandet utvidgar åklagarens rätt att bevilja åtalseftergift men det förpliktar inte åklagaren att avstå från att väcka åtal. Oavsett målsägandens begäran kan åklagaren väcka åtal på samma grunder som när det gäller andra brott som hör under allmänt åtal. Åklagarens prövningsrätt begränsas av den omständigheten att åtal skall väckas också i dessa fall, om ett viktigt allmän eller enskilt intresse kräver det.

Målsäganden skall av egen fast vilja be att åtal inte väcks. Syftet med denna förutsättning är att hindra att målsäganden utsätts för påtryckning. Om åklagaren konstaterar att det förekommer påtryckning av detta slag kan han inte handla i enlighet med den föreslagna paragrafen. Åklagaren skall dessutom förvisa sig om att målsägandens beslut, också i det fall att det överensstämmer med målsägandens vilja, har tillkommit efter moget övervägande. I praktiken är det skäl att åklagaren ber målsäganden motivera sitt avgörande och erbjuder målsäganden att diskutera saken vid ett tillfälle där målsäganden inte behöver frukta påtryckningar.

I sådana fall då förutsättningarna uppfylls är det i allmänhet skäl att målsäganden får sin vilja igenom, om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks. Åklagarens skyldighet att väcka åtal i dessa fall är emellertid mera omfattande än när det gäller målsägandebrott av det slag som nämns i 11 §. I de sistnämnda fallen förutsätts det nämligen att ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Med ett viktigt enskilt intresse avses närmast målsägandens eget eller en honom närståen-

de persons intresse. Målsägandens eller en nära anhörigs intresse kan kräva att åtal väcks, även om målsäganden själv har beslutat be att åtal inte skall väckas.

Ifall det är fråga om ett brott riktat mot ett barn, förs målsägandens talan av förmyndaren eller en annan legal företrädare. Ifall den för brottet misstänkte är barnets förmyndare, kan avgörande betydelse inte heller ges åt den oskyldige förmyndarens syn på väckandet av åtal. Därför borde åklagaren i samarbete med barnskyddsmyndigheterna bedöma rättegångens betydelse för barnets utveckling och överväga vilket förfarande som motsvarar barnets bästa. Uppmärksamhet borde då fästas också vid barnets egen åsikt, särskilt om barnet är relativt vuxet.

Om däremot förmyndaren inte är misstänkt för brottet, men barnets och förmyndarens åsikter gällande väckande av åtal avviker från varandra, skall barnets bästa även då komma i första rummet. Till exempel ekonomiska faktorer, såsom frivilligt erlagt skadestånd, får inte vara avgörande. Också i detta fall skall åklagaren med beaktande av barnets utvecklingsnivå fästa uppmärksamhet vid barnets egen vilja och vid rättegångens betydelse för barnet.

1.7. 24 kap. Om fridsbrott

1.7.1. Kapitelmotivering

I gällande 24 kap. finns ett antal stadganden om gärningar som samtidigt är fridsbrott och brott mot den allmänna ordningen. Vissa stadganden i det föreslagna 17 kap. ersätter i sin helhet gällande 24 kap. 2 § om olaga husrannsakan och 4 § om störande av griftefrid. Ofogsstadgandet i förslaget till 17 kap. ersätter dessutom en del av de gärningsformer för vilka nu stadgas straff i 24 kap. 3 § om våldsam och störande av enskild respektive offentlig hemfrid samt i gällande 3 a § om störande av hem- och ämbetsverksfrid. I de sistnämnda paragraferna ingår emellertid också sådana mot enskild eller offentlig hemfrid riktade gärningar som inte regleras i de stadganden som föreslås i denna proposition. Det är därför ändamålsenligt att revidera 24 kap. 3 och 3 a §§ strafflagen först i samband med revideringen av straffstadgandena om fridsbrott samt ärekränkning och kränkning av privatliv.

1.7.2. Paragrafmotivering

2 §. Denna paragraf gäller olaga husrannsakan. Enligt den är det straffbart både att verkställa en helt olaglig husrannsakan och att verkställa husrannsakan i olaglig ordning. Den som verkställer en olaglig husrannsakan måste tränga sig in i en bostad mot innehavarens vilja eller vilseleda någon för att komma in i bostaden. I det först nämnda fallet tillämpas stadgandena om hemfridsbrott och i det sist nämnda fallet lagförslagens 16 kap. 8 § om usurpation av tjänstemannabefogenhet. Om den som begår gärningen är en tjänsteman i tjänsteutövning är det möjligt att tillämpa också 40 kap. 10 §. Gällande 24 kap. 2 § föreslås därför bli upphävd såsom obehövlig.

4 §. I denna paragraf stadgas om störande av griftefrid. Enligt det gällande stadgandet är det straffbart att olovligt från en grav ta ett lik eller en likdel, att utan lov förstöra, undanska eller stycka ett lik som inte är jordat samt att föröva ofog på lik eller obehörigen förstöra eller skada en grav eller att göra ofog på den. Det förslagna stadgandet om brott mot griftefrid i 17 kap. 12 § ersätter gällande 24 kap. 4 §, som föreslås bli upphävd såsom obehövlig.

1.8. 26 kap. Om falsk och ostyrkt angivelse

Gällande 26 kap. innehåller fem paragrafer om falsk och ostyrkt angivelse. Merparten av kapitlet har sin ursprungliga form. Endast 1 § har reviderats och fick sin nuvarande utformning år 1974. I motiveringen till det föreslagna 15 kap. redogörs för innehållet i stadgandena. Enligt förslaget skall stadgandena om straff för falsk angivelse tas in i det nya 15 kap. om brott mot rättsskipning. Det föreslagna 15 kap. 6 § om falsk angivelse ersätter nuvarande 1 och 3 §§ samt delvis nuvarande 2 §. Stadgandena i det föreslagna 15 kap. 7 och 8 §§ om bevisförvanskning ersätter den del av nuvarande 2 § som gäller bevismaterial. Något uttryckligt stadgande som skulle ersätta gällande 4 § ingår inte i förslaget till 15 kap., men stadgandena i kapitlets 1—4 §§ om osann utsaga kan tillämpas på de mest klandervärda typerna av sådana gärningar som gällande 4 § avser. Något stadgande som motsvarar det gällande kapitlets 5 § om ersättning för kostnaderna för domens tryckning i tidning föreslås inte.

Det föreslås att kapitlet upphävs i sin helhet.

1.9. 40 kap. Om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare

13 §. I kapitlet föreslås en ny 13 § enligt vilken stadgandena i 40 kap 1 och 2 §§ om tagande av muta samt 3 § om mutförseelse och 4 § förverkandepåföljd skall tillämpas också när gärningsmannen är anställd hos Europeiska gemenskaperna. För närvarande är stadgandena tillämpliga endast om de ovan nämnda brotten begås av en person som skall anses som tjänsteman eller offentligt anställd arbetstagare enligt 2 kap. 12 § strafflagen.

I motiveringen till 16 kap. redogörs för behovet att utvidga stadgandena om givande av muta och grovt givande av muta till att gälla även mutande av personer som är anställda hos Europeiska gemenskaperna. Även om det är uppenbart att en person som är anställd hos Europeiska gemenskaperna endast i undantagsfall skulle lagföras i Finland för tagande av muta, är det viktigt att även finsk strafflag kriminaliserar denna gärningstyp. Detta främjar även den rättsliga behandlingen av brott i den misstänktes stationeringsstat, bl.a. med beaktande av det tämligen allmänt förekommande kravet på dubbel straffbarhet. Stadgandet gör det dessutom möjligt att vid en finsk domstol behandla den gärningshelhet som utgörs av givande och tagande av muta, när detta är det mest ändamålsenliga alternativet. T.ex. i det fall att en person i Finland mutar en person som är anställd vid Europeiska gemenskaperna och som är stationerad i Finland eller som befinner sig i Finland på tjänsteuppdrag, t.ex. för att kontrollera uppgifter i ansökningar om understöd, kan det vara ändamålsenligast att behandla båda brotten i ett och samma rättegångsförfarande i Finland.

Enligt det föreslagna stadgandet om tillämpningsområdet skall 40 kap. 1—4 §§ tillämpas även när gärningsmannen är en i 16 kap. 18 § avsedd person som är anställd hos Europeiska gemenskaperna. Enligt definitionsstadgandet i 16 kap. 18 § avses med anställd hos Europeiska gemenskaperna en person som varaktigt eller tillfälligt tjänstgör vid Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, Europeiska gemenskapernas kommission, Europeiska gemenskapernas domstol eller revisionsrätt, Regionkommittén, eko-

nomiska och sociala kommittén, anställda hos Europeiska justitieombudsmannen, Europeiska investeringsbanken, Europeiska monetära institutet eller ett annat organ som grundats med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag eller en person som på basis av uppdrag handhar en uppgift given av ett av Europeiska gemenskapernas organ eller av ett annat organ som grundats med stöd av grundfördraget.

Begreppet förklaras närmare i motivering- en till definitionsstadgandet. I motiveringarna till mutbrottsstadgandena i 16 kap. har man redogjort för ändringarna gällande mutbrottsstadgandenas nationella begränsning samt de nya mutbrottsstadgandenas förhållande till stadgandena gällande strafflagens tillämpningsområde i dess 1 kap.

I stadgandet om tillämpningsområdet nämns ingenting om förhållandet till 40 kap. 1 och 2 §§ om avsättning av tjänstemän. Det är emellertid klart att stadgandena inte kan tillämpas på en person som inte är tjänsteman enligt 2 kap. 12 §. Tjänstemannabegreppets innebörd med avseende på hela strafflagen bestäms enligt 2 kap. 12 §.

Också 40 kap. 4 § gällande förverkandepåföljd skulle kunna tillämpas på sådant tagande av muta som utförs av en anställd vid Europeiska gemenskaperna. En lösning enligt vilken stadgandet om förverkandepåföljd inte skulle tillämpas på anställda vid Europeiska gemenskaperna, skulle kränka det allmänna rättsmedvetandet.

1.10. 42 kap. Om brott emot föreskrift till statens säkerhet eller allmän ordning

1.10.1. Kapitelmotivering

I nuvarande 42 kap. finns fortfarande vissa gärningsbeskrivningar som gäller brott mot allmän ordning. Stadgandena i det föreslagna 17 kap. ersätter nästan samtliga gällande paragrafer som ännu ingår i 42 kap. Vissa stadganden kan dessutom anses onödigt detaljerade för dagens förhållanden eller direkt obehövliga. Det är emellertid inte möjligt att i detta sammanhang upphäva hela kapitlet. Behovet av 1 § om intrång på område som är i försvarsmaktens besittning kan lämpligast utredas i samband med revideringen av straffstadgandena om fridsbrott samt kränkning av privatliv och ära. Det föreslås att kapitlets 2, 5, 5a, 7 och 8 §§ upphävs. Re-

dan i ett tidigare skede har 3, 4 och 6 §§ upphävts. Endast 1 § skall således kvarstå.

1.10.2. Paragrafmotivering

2 §. Paragrafen gäller brott mot föreskrifter om överskridande av Finlands gräns eller försök därtill eller förberedelse för detta brott genom anskaffning av för gränsens överskridande avsedda hjälpmedel (1 mom.). I paragrafens 2 mom. stadgas att medhjälp till det nämnda brottet är straffbart. Paragrafens 3 mom. innebär en begränsning av åtalsrätten om gärningsmannen är en utlänning som till följd av brottet utvisas från landet. Den nuvarande paragrafen stiftades i juli 1944. I dagens läge är de problem och missbruk som sammanhänger med olagligt överskridande av statsgränsen väsentligt anorlunda och det hot som missbruket föranleder mycket lindrigare än vid den tidpunkt då paragrafen tillkom. Det förslås därför att denna paragraf ersätts med ett stadgande i 17 kap. om riksgränsbrott, där straffskalan är lindrigare. Även det nya stadgandet innebär kriminalisering av ett flertal brott i samband med gränsöverskridning bestraffas, medan förberedelse avkriminaliseras. Det föreslås att gällande 42 kap. 2 § upphävs.

5 §. Paragrafen gäller användning av annans pass, arbetsintyg eller motsvarande bevis i syfte att vilseleda enskild person. Paragrafen tillkom år 1928. Den typ av ohederlighet som beskrivs i paragrafen hänför sig ofta till något annat brott. Det kan t.ex. vara fråga om vilseledande för att vinna en ekonomisk fördel, varvid stadgandena om bedrägeri kan tillämpas. Paragrafen kan ha en självständig betydelse t.ex. när pass eller identitetsbevis krävs för att fastställa någons ålder vid erbjudande av vissa tjänster som förutsätter att mottagaren har uppnått en viss ålder. Även i dessa fall kan bedrägeristadgandena tillämpas om syftet har varit att uppnå ekonomisk fördel.

Andra former av vilseledande kan bestå t.ex. i försök att komma in på en restaurang då restauratören har uppställt en åldersgräns eller i försök att köpa tobak eller alkohol såsom minderårig med hjälp av en annans identitetsbevis. Det är inte nödvändigt att förena allt slags vilseledande av denna typ med straffhot. Om det anses motiverat att i vissa speciella fall kriminalisera sådant förfarande som beskrivs i stadgandena vore det skäl att med tanke på stadgandenas informa-

tionsvärde placera dem i sitt det saksammanhang där verksamheten i fråga regleras, t.ex. i alkohollagen. Gällande 42 kap. 5 § strafflagen föreslås bli upphävd.

5 a §. Paragrafen gäller obehörigt bärande av uniform eller militärdräkt, orden eller annat utmärkelsetecken. Gärningen straffas strängare om den företas i syfte att vilseleda någon. Straffbar användning av uniform eller militärdräkt förekommer i allmänhet för att vilseleda någon att ge en ekonomisk fördel eller för att vilseleda en myndighet eller i samband med usurpation av tjänstemannabefogenhet. I dessa fall kan de relevanta paragraferna tillämpas. Stadgandet har en självständig betydelse närmast när någon av fåfänga använder en uniform eller ett utmärkelsetecken som i verkligheten inte tillkommer honom. Det är inte nödvändigt att kriminalisera denna typ av gärningar. Paragrafen föreslås bli upphävd.

7 §. I paragrafen ingår det gällande ofogsstadgandet. Paragrafen föreslås bli ersatt med ofogsstadgandet i 17 kap. 13 §. Skillnaderna mellan det gamla och det nya stadgandet relateras i motiveringen till det nya stadgandet. Det föreslås att det nuvarande stadgandet upphävs.

8 §. I paragrafen kriminaliseras utövande av spådom, signeri och annan vidskepelse mot betalning. Stadgandet har tillkommit för att bekämpa vidskepelse men det har inte på flera decennier haft någon praktisk betydelse. Sådan verksamhet som avses i stadgandet är klandervärd när den utövas så att gärningsmannen vilseleder någon i vinningssyfte eller i syfte att skada någon. I dessa fall kan bedrägeristadgandena tillämpas. När det inte är fråga om att vilseleda godtrogna människor i ekonomiskt vinningssyfte är det inte skäl att kriminalisera erbjudande och försäljning av spådomar eller andra på vidskepelse baserade uppgifter eller påståenden. Paragrafen föreslås bli upphävd.

1.11. 43 kap. Om brott emot föreskrift beträffande sedligheten

1.11.1. Kapitelmotivering

Gällande 43 kap. innehåller fortfarande stadganden om hasardspel och utskänkning av alkohol. Av de åtta paragraferna i kapitlet har tidigare 1—3 samt 5 och 6 §§ upphävts.

Gällande 4 §, som stadgar om s.k. äventyrligt spel, skall enligt förslaget ersättas med en paragraf i det nya 17 kap. Syftet med stadgandet i 8 § om lämnande av drucken utan vård på ett utskänkningsställe är närmast att trygga allmän ordning. Eftersom sådana stadganden inte längre kan anses behövliga i strafflagen föreslås det att 4 och 8 §§ upphävs. I kapitlet kvarstår då endast 7 § som gäller förledande av ungdom att förtära alkohol. Behovet av ett sådant stadgande kan bäst utredas i samband med revideringen av stadgandena om alkoholbrott.

1.11.2. Paragrafmotivering

4 §. I paragrafens 1 mom. kriminaliseras hållande av hus för äventyrligt spel samt föranstaltande av sådant spel å värdshus eller annat offentligt ställe. Ägare av eller föreståndare för värdshus eller annat offentligt ställe som tillåter äventyrligt spel döms enligt paragrafens 2 mom. Han kan även dömas förlustig sin rätt att utöva eller förestå värdshusrörelse eller motsvarande näring. I paragrafens 3 mom. kriminaliseras deltagande i s.k. äventyrligt spel. I paragrafens 4 mom. finns ett stadgande om förverkande av egendom som varit föremål för spelet och i 5 mom. nämns sådant lovligt kasinospel som avses i lotterilagstiftningen. Ett reviderat stadgande om anordnande av hasardspel föreslås bli intaget i 17 kap. 16 §. I samma kapitels 24 § stadgas om att medel eller föremål som varit föremål för hasardspel skall dömas förbrutna till staten. Den reglering som innebär förbud mot att bedriva restaurangörelse eller annan sådan näring kan lämpligast ändras i samband med den pågående revideringen av stadgandena om näringsförbud. Innehållet i den gällande paragrafen och i den föreslagna paragrafen framgår närmare av motiveringen till 17 kap. Det gällande stadgandet föreslås bli upphävt såsom obehövligt.

8 §. Paragrafen gäller lämnande av en drucken person på ett utskänkningsställe utan vård. En värd eller föreståndare för ett utskänkningsställe som lämnar en sådan person utan behövlig vård som på utskänkningsstället finns så drucken att han är i behov av tillsyn, kan dömas till bötesstraff och till förlust av sin utskänkingsrätt. Stadgandet har inte tillämpats i praktiken. Enligt alkohollagen får alkohol inte serveras perso-

ner som är uppenbart berusade och i 21 kap. 14 § strafflagen stadgas om utsättande. Eftersom gällande 43 kap. 8 § är obehövlig föreslås den bli upphävd.

1.12. 47 kap. Om arbetsbrott

6 a §. I utlänningslagen intogs ursprungligen ett stadgande med enbart hot om bötesstraff för utlänningsförseelse i sådana fall då en arbetsgivare anställer eller i sin tjänst håller en utlänning som saknar behövligt arbetstillstånd (64 §). I internationella arbetsorganisationen ILO:s konvention nr 143 förutsätts att sådant förfarande kriminaliseras. Riksdagens lagutskott föreslog i sitt utlåtande om lagförslaget att straffskalan för utlänningsförseelse av arbetsgivare även skulle omfatta fängelsestraff, såsom förutsattes i den nämnda konventionen, och att straffstadgandet, på grund av hotet om fängelsestraff, i samband med den fortsatta totalrevideringen av strafflagen skulle överföras till strafflagens kapitel om arbetsbrott (LaU:s utlåtande nr 4/1990 rd, som ingår i UtU:s betänkande nr 30/1990 rd). Ett stadgande om fängelsestraff intogs emellertid i paragrafen först då utlänningslagen ändrades år 1993. Samtidigt ändrades brottsbenämningen till arbetstillståndsbrott av arbetsgivare och till stadgandet fogades ett 2 mom., enligt vilket för arbetstillståndsbrott även döms en entreprenad- eller underentreprenadgivare eller den som låter utföra arbete och vars arbetstagare arbetar i entreprenad- eller underentreprenadarbete vilket har givits ett utländskt företag eller såsom hyrd arbetskraft som ett utländskt företag har ställt till förfogande, om arbetstagarna inte har de arbetstillstånd som krävs.

Det föreslås att stadganden motsvarande 64 § utlänningslagen överförs till strafflagens 47 kap. om arbetsbrott. I paragrafrubriken stryks ordet arbetsgivare. I arbetsbrottskapitlets paragrafrubriker nämns inte särskilt huruvida gärningsmannen skall ha arbetsgivarställning.

I utlänningslagen nämns inte uttryckligen något om huruvida arbetsbrott av arbetsgivare är straffbart också när gärningen begås av oaktksamhet. Inte heller i motiveringarna till regeringspropositionerna i paragrafens olika tillkomstskeden nämns något om detta, även om det i motiveringen till den ursprungliga kriminaliseringen konstateras att det är

straffbart för en arbetsgivare att anställa en utlänning utan att kontrollera om denne har beviljats behövligt arbetstillstånd. I 29 § 1 mom. utlänningslagen stadgas att arbetsgivaren innan en utlännings arbetsförhållande börjar skall förvissa sig om att utlänningen har arbetstillstånd eller att han inte behöver arbetstillstånd. Om arbetstillstånd har beviljats för en bestämd tid skall arbetsgivaren medan arbetsförhållandet varar förvissa sig om att utlänningen har beviljats nytt arbetstillstånd. En arbetsgivare som anställer en utlänning är alltså skyldig att kontrollera att denne har arbetstillstånd. I allmänhet upptäcker arbetsgivaren när identiteten fastställs i samband med anställningen att det är fråga om en utlänning. På basis av det ovan anförda kan man utgå från att arbetsgivaren vid anställandet vet om utlänningen har arbetstillstånd eller inte. Det föreslås därför att arbetstillståndsbrott skall vara straffbart endast som uppsåtligt.

1 mom. Stadgandet motsvarar nuvarande 64 § 1 mom. utlänningslagen. Eftersom strafflagens straffstadganden förutsätter att gärningsmannen kan tillräknas uppsåt, om inte annat uttryckligen stadgas, är gärningen straffbar endast som uppsåtligt.

Inga ändringar föreslås i straffskalan för arbetstillståndsbrott. Straffet kan vara böter eller fängelse i högst ett år.

2 mom. Momentet motsvarar i sak nuvarande 64 § 2 mom. utlänningslagen. Det är emellertid utformat så att därav entydigt framgår att entreprenad- eller underentreprenadgivaren och den som låter utföra ett arbete är skyldiga att försäkra sig om att de utländska arbetstagare som anlitas för arbetet har behövligt arbetstillstånd. Även detta stadgande förutsätter att gärningsmannen kan tillräknas uppsåt.

2. Lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen

3 §. Enligt 3 § lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen (1554/94) utsträcks gällande 17 kap. 1 § strafflagen om osann utsaga till att omfatta även vittnen och sakkunniga som hörs av Europeiska gemenskapernas domstol eller Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt. Enligt förslaget skall i 15 kap. 12 § strafflagen intas ett stadgande om osann utsaga inför internationell dom-

stol, enligt vilket vid tillämpningen av stadgandena om osann utsaga med domstol också avses de ovan nämnda domstolarna. Det föreslås därför att 3 § i den ifrågavarande lagen upphävs som obehövlig.

3. Lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning

I det föreslagna 17 kap. strafflagen ingår förslag till stadganden om spridning av pornografisk bild (19 §) och sedlighetssårande marknadsföring (21 §) samt om påföljder (24 § 3 mom.). De föreslagna stadgandena gör hela lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning obehövlig. Lagen föreslås därför bli upphävd. Nedan redogörs närmare för de stadganden som föreslås bli upphävida samt för de nya, ersätande stadgandena.

1 §. Paragrafen innehåller stadganden om straff för spridning av pornografiska alster (1 mom.), kriminalisering av medhjälp (2 mom.) samt stadganden om införsel och utförsel av ovan nämnda alster (3 mom.). Det föreslagna 17 kap. 19—21 §§ ersätter dessa stadganden.

2 §. I paragrafens 1 mom. stadgas om när pornografiska alster skall dömas förbrutna. Stadgandet ersätts av det föreslagna påföljdsstadgandet i 17 kap. 24 § 3 mom. strafflagen.

I paragrafens 2 mom. ingår en hänvisning till tryckfrihetslagens stadganden om indragning interimistiskt och för viss tid av sådan periodisk publikation vars innehåll innefattar i lagens 37 § 3 mom. nämnt brott. Momentet föreslås bli ersatt med en komplettering av det nämnda momentet i tryckfrihetslagen.

3 §. Paragrafen innehåller särskilda stadganden om rannsakan i syfte att finna pornografiska alster. Stadgandena föreslås bli ersatta med en komplettering av tvångsmedslagens rannsakningsstadganden.

4 §. I paragrafen stadgas om den övervakningsnämnd som skall tillsättas för övervakning av efterlevnaden av lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning. På nämnden ankommer att till justitieministeriet avge utlåtanden rörande tillämpningen av lagen samt att i enskilda fall inkomma med förslag om vidtagande av i lagen avsedda åtgärder. Emedan stadgandet om spridande av pornografisk bild enligt förslaget omfattar spridande av s.k. barnpornografi, djurpornografi och våldspornografi,

finns det inte längre anledning att befara svårigheter med att avgränsa vilket slag av material som avses i stadgandet. Det är därför inte längre nödvändigt att upprätthålla en särskild nämnd för övervakning av lagens efterlevnad eller för avgivande av utlåtanden om lagens tillämpning.

4. Tvångsmedslagen

5 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom. I lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning stadgas om rannsakan då det finns sannolika skäl att misstänka att det på ett visst ställe tillverkas eller förvaras för spridning eller utställning avsedda tryckalster, bildliga framställningar eller andra alster som sårar tukt eller anständighet. Upphävandet av den nämnda lagen innebär att tvångsmedslagens stadganden i framtiden skall tillämpas vid undersökning av brott som gäller spridande och innehav av pornografi. Det föreslagna 17 kap. 20 § strafflagen om innehav av barnpornografisk bild möjliggör inte rannsakan enligt 5 kap. tvångsmedslagen, eftersom straffmaximum enligt den nämnda strafflagsparagrafen inte överskrider fängelse i sex månader. För att brott av denna typ skall kunna redas ut är det emellertid nödvändigt med tillräckliga rannsakningsmöjligheter. I 5 kap. 1 § 1 mom. tvångsmedslagen finns en förteckning över brott där rannsakan kan ske trots att kravet på straffmaximum inte uppfylls. Till denna förteckning fogas ett omnämnande om att husrannsakan får företas också vid utredning av ifrågavarande brott. För utredning av innehav av barnpornografisk bild kan det dessutom vara nödvändigt att företa kroppsvisitation. För att göra detta möjligt föreslås att i 5 kap. 10 § 1 mom. tvångsmedslagen nämns innehav av barnpornografisk bild.

5. Tryckfrihetslagen

37 § 3 mom. I 37 § 3—5 mom. tryckfrihetslagen finns stadganden om indragning av tidskrift för viss tid. Om grunderna för indragningen stadgas i 3 mom. Ifall en periodisk tryckskrifts innehåll innefattar ett brott som nämns i 12 kap. eller 16 kap. 8 § strafflagen, kan tryckskriften dras in för högst ett år. I 2 § 2 mom. lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning finns ett stadgande som hänvisar till 37 § 3

mom. tryckfrihetslagen och enligt vilket nämnda stadgande kan tillämpas även när en periodisk tryckskrift upprepade gånger innehåller artiklar eller bildliga framställningar som sårar tukt eller anständighet.

Enligt förslaget upphävs lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning i sin helhet. Det är skäl att utvidga den möjlighet tryckfrihetslagen ger att för viss tid indra tryckskrifter till att omfatta även sådana tryckalster som upprepade gånger publicerar förbjuden pornografi. Det föreslås därför att 37 § 3 mom. tryckfrihetslagen kompletteras i detta avseende. Enligt förslaget skall en periodisk tryckskrift av en domstol kunna dras in för högst ett år också när den upprepade gånger innehåller sådana bilder som det enligt 17 kap. 19 § strafflagen är straffbart att sprida. Således kan en tidning eller annan tryckskrift dras in om den upprepade gånger publicerar vålds-, djur- eller barnpornografi.

Samtidigt skulle momentets hänvisning till gällande 16 kap. 8 § strafflagen om offentlig uppmaning till brott, ändras till en hänvisning till 17 kap. 1 §, vilken kommer att ersätta det gällande stadgandet.

6. Lagen om faderskap

44 §. I 44 § lagen om faderskap finns ett särskilt straffstadgande om avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning. Om modern vid faderskapsutredningen uppsåtligen har avgivit en osann utsaga till barnatillsyningsmannen eller i fall som avses i 10 § utan laga skäl förtigit något som henne vederligen hade tjänat till upplysning i saken och utsagan eller förtigandet har bidragit till att faderskapet har fastställts oriktigt, skall hon för avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Förslaget till 16 kap. 7 § strafflagen om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet innebär en kriminalisering av ingivande av olika slags skriftliga eller motsvarande intyg till en myndighet. Vid revideringen av detta stadgande i strafflagen var utgångspunkten att det var motiverat att foga hot om fängelsestraff endast till ingivande av skriftliga intyg till en myndighet. Det är skäl att begränsa kriminaliseringen av osanna uppgifter som lämnas i samband med muntliga samtal endast till exceptionella fall där sanningsplikten är av särskild betydelse och

där det också i efterskott är möjligt att på ett ostridigt sett utreda innehållet i de lämnade uppgifterna. Det kan t.ex. vara fråga om en osann utsaga vid en rättegång eller i ett myndighetsförfarande där vederbörande haft en särställning. Om dessa fall stadgas i det föreslagna 15 kap. En annan kategori där även fängelsehot kan vara motiverat utgör de fall där vilseledandet har skett i ekonomiskt vinningssyfte. Dessa fall kan emellertid i allmänhet bedömas utgående från bedrägeristadgandena. I andra fall där ett straffhot är motiverat räcker det med bötesstraff som påföljd för lämnande av osann utsaga.

Enligt förslaget skall straffhotet för avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning lindras till bötesstraff. Straffhotet gäller lämnande av muntliga uppgifter, förutsatt att detta inte lett till att vederbörande samtidigt har gjort sig skyldig till något annat brott. De flesta gärningar som skall bedömas enligt 44 § faderskapslagen torde samtidigt uppfylla rekvisitet för något annat brott, t.ex. bedrägeri eller försök till bedrägeri. Om riktigheten i de uppgifter som lämnas i muntliga diskussioner ifrågasätts, är det skäl att kräva att de lämnas skriftligen. Ett sådant förfarande bidrar till att minska risken för lämnande av oriktiga uppgifter och ger dessutom en möjlighet att särskilt understryka vikten av att vederbörande håller sig till sanningen. För att betona att avgivande av osann utsaga kan innebära att vederbörande gör sig skyldig till ett allvarligt brott enligt strafflagen, föreslås det att i faderskapslagens straffstadgande intas ett subsidiaritetsstadgande som förutsätter en stränghetsjämförelse. Faderskapslagens 44 § tillämpas endast om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag. Enligt nuvarande praxis kursiveras paragrafens brottsbenämning.

7. Polislagen

I 51 § polislagen ingår ett straffstadganden som gäller underlåtelse iakttä av polisen utfärdade föreskrifter eller förbud eller underlåtelse att uppfylla sådana skyldigheter som följer av polislagen. Den som uppsåtligen (1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet för utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter, (2) vägrar lämna en polis-

man personuppgifter som avses i 10 § 1 mom., (3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman enligt 21 § ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat, (4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 § eller (5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligt försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter skall, om inte för brottet i någon annan lag stadgas strängare straff, för brott mot polislagen dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

Det föreslås att ett stadgande motsvarande 51 § polislagen intas i 16 kap. 3 § strafflagen, under rubriken brott mot polislagen. Motiveringen har intagits i motiveringen till den nämnda strafflagsparagrafen. Vidare föreslås att 51 § polislagen ersätts med en hänvisning till den paragraf som tas in i strafflagen.

8. Steriliseringslagen

11 §. I 11 § steriliseringslagen stadgas om lämnande av falska uppgifter till myndighet. Den som mot bättre vetande till myndighet eller läkare avgivit falskt utlåtande eller falsk utsaga i ärende angående sterilisering skall, om inte strängare straff för brottet annars följer, straffas med böter eller fängelse i högst ett år.

Förslaget till 16 kap. 7 § 1 mom. strafflagen om ingivande av osant intyg till myndighet är avsett att vara ett allmänt stadgande om ingivande av osanna skriftliga intyg till myndigheter och omfattar även avgivande av sådana skriftliga utlåtanden eller ut-sagor som avses i 11 § steriliseringslagen. Av de skäl som framförs i motiveringen till 16 kap. 7 § 2 mom. strafflagen begränsas det särskilda straffhotet till att gälla endast skriftliga uppgifter. För att kriminaliseringen fortsättningsvis skall framgå också av steriliseringslagen, föreslås att 11 § steriliseringslagen ersätts med en hänvisning till 16 kap. 7 § strafflagen.

9. Kastreringslagen

11 §. I 11 § kastreringslagen finns en motsvarande kriminalisering av lämnande av falska uppgifter till myndigheterna som i 11 § steriliseringslagen. På de grunder som framförs ovan i samband med steriliseringslagen föreslås att 11 § kastreringslagen ersätts med en hänvisning till 16 kap. 7 §

strafflagen.

10. Lagen om avbrytande av havandeskap

1 §. I 1 § lagen om avbrytande av havandeskap stadgas om de grunder på vilka havandeskap på begäran av kvinnan kan avbrytas. I paragrafens 3 punkt anges som grund att kvinnan gjorts havande under förhållanden, som avses i 20 kap. 1 eller 2 §, 5 § 1 mom. eller 7 § strafflagen. Punkten hänvisar till stadgandena om våldtäkt, frihetskränkande otukt, otukt med ung person och blodskam.

Enligt förslaget skulle man i punkten hänvisa till 17 kap. 23 §, 20 kap. 1—3 och 5 §, 6 § 3 mom. samt 7 § strafflagen. Hänvisningen motsvarar förteckningen över grunder för avbrytande av havandeskap i gällande lag.

I den föreslagna förteckningen skulle man hänvisa till 17 kap. 23 § strafflagen om sexuell umgänge mellan nära släktingar, 20 kap. 1 § strafflagen om våldtäkt, 2 § om grov våldtäkt, 3 § om tvingande till sexuell umgänge och 5 § om sexuell utnyttjande. Utöver dessa skulle man hänvisa till 20 kap. 6 § 3 mom. strafflagen, enligt vilket den som har samlag med en person som fyllt femton men inte aderton år, om gärningsmannen är barnets förälder eller en person som i förhållande till barnet intar motsvarande ställning som en förälder samt bor i samma hushåll som barnet, döms för sexuell utnyttjande för barn. Det är inte påkallat att hänvisa till paragrafens övriga stadganden som gäller samlag med en person som är yngre än femton år. En av de grunder för avbrytande av havandeskap i 1 § 4 punkten lagen om avbrytande av havandeskap, vilken kvarstår oförändrad, är nämligen att kvinnan inte fyllt sjutton år då hon gjorts havande. Hänvisningen till 20 kap. 7 § strafflagen skulle avse situationer där det sexuella utnyttjandet av barnet varit grovt.

3 §. 1 mom. I gällande lag stadgas att då en kvinna gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 1 eller 2 § eller 5 § 1 mom. strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd polisundersökning skall anses uppenbart. I stadgandet hänvisas till de brott som i enlighet med 1 § 3 mom. är grunder för avbrytande av havandeskap, vil-

ka är målsägandebrott. På motsvarande sätt skulle man i det föreslagna stadgandet hänvisa till 20 kap. 3 § och 5 § 1 mom. strafflagen, vilka gäller målsägandebrott.

14 §. I 14 § lagen om avbrytande av havandeskap finns en motsvarande kriminalisering av lämnande av falska uppgifter till myndigheterna som i 11 § steriliseringslagen. På de grunder som framförs ovan i samband med steriliseringslagen föreslås att 14 § lagen om avbrytande av havandeskap ersätts med en hänvisning till 16 kap. 7 § strafflagen.

11. Lagen om aktiebolag

16 kap. 8 §. I 16 kap. 8 § 1 punkten lagen om aktiebolag stadgas om lämnande av vissa typer av osanna intyg till myndigheterna. Stadgandet gäller till en registermyndighet eller domstol lämnad oriktig anmälan eller försäkran eller utfärdande av oriktigt intyg om betalning av aktiekapital eller gäld i de fall som avses i 2 kap. 9 eller 13 §, 4 kap. 8 eller 12 §, 5 kap. 5 §, 13 kap. 15 § eller 14 kap. 5 §. Den som gör sig skyldig till en sådan överträdelse skall, om inte gärningen är ringa eller strängare straff inte stadgas på annat ställe i lag, för aktiebolagsbrott dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Det föreslagna 16 kap. 7 § 1 mom. strafflagen om ingivande av osant intyg till myndighet är avsedd att vara ett allmänt stadgande om lämnande av osanna skriftliga intyg till myndigheterna och gäller också sådana skriftliga anmälningar och intyg som avses i 16 kap. 8 § 1 punkten lagen om aktiebolag. Det sist nämnda lagrummet föreslås därför bli upphävt såsom obehövligt.

12. Lagen om bostadsaktiebolag

88 §. I 88 § lagen om bostadsaktiebolag stadgas om bostadsaktiebolagsbrott. Endast 1 punkten, som stadgar om lämnande av vissa oriktiga uppgifter till myndigheterna, är fortfarande i kraft. Straffet för bostadsaktiebolagsbrott är böter eller fängelse i högst ett år.

Det föreslagna 16 kap. 7 § 1 mom. strafflagen om ingivande av osant intyg till myndighet är avsedd att vara ett allmänt stadgande om lämnande av osanna skriftliga intyg till myndigheterna. Stadgandet kan också

kan tillämpas på sådana skriftliga anmälningar och intyg som avses i 88 § 1 punkten lagen om bostadsaktiebolag. Denna punkt blir därför obehövlig. Eftersom 88 § 2 punkten har upphävts redan tidigare, föreslås det att hela paragrafen upphävs såsom obehövlig.

13. Lagen om andelslag

199 §. 1 mom. I 199 § lagen om andelslag stadgas om sparkassebrott. Paragrafens 4 punkt gäller lämnande av vissa oriktiga uppgifter. Enligt denna punkt straffas den som i egenskap av medlem eller suppleant i förvaltningsrådet eller styrelsen för ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet eller för andelslags centralaffär eller i egenskap av revisor eller tjänsteman i ett sådant andelslag eller i en sådan centralaffär uppsåtligen lämnar en myndighet oriktiga eller vilseledande uppgifter om sparkasseverksamheten eller en medlemsplacering. För sparkassebrott skall, om inte gärningen är ringa eller strängare straff stadgas i någon annan lag, dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den föreslagna 16 kap. 7 § strafflagen, som gäller ingivande av osant intyg till myndighet, omfattar lämnande av en sådan uppgift som det är fråga om i 199 § 4 punkten lagen om andelslag. Det föreslås att den nämnda punkten skall upphävas.

2 mom. För att ett stadgande som utvisar att det är straffbart att lämna oriktiga uppgifter skulle kvarstå i lagen om andelslag, skulle man till paragrafen som dess 2 mom. foga en hänvisning till 16 kap. 7 § strafflagen.

14. Lagen om konkurrensbegränsningar

27 § 1 mom. I 27 § 1 mom. lagen om konkurrensbegränsningar stadgas om konkurrensbegränsningsförseelse. Den som uppsåtligen till konkurrensverket, länsstyrelsen eller konkurrensrådet ger in oriktig anmälan eller upplysning skall för konkurrensbegränsningsförseelse dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den föreslagna 16 kap. 7 § strafflagen gäller givande av en sådan anmälan eller upplysning som det är fråga om i 27 § 1 mom. lagen om konkurrensbegränsningar.

Det föreslås att momentet ändras så att det hänvisar till 16 kap. 7 § strafflagen.

15. Kreditinstitutslagen

98 §. Enligt 98 § 2 mom. kreditinstitutslagen skall även en sparbanksprincipal samt en medlem av ett kreditinstituts förvaltningsråd eller styrelse, en fullmäktig, en verkställande direktör, en tjänsteman eller en revisor som lämnat tillsynsmyndigheten en felaktig eller vilseledande uppgift om kreditinstitutet eller dess kund dömas för kreditinstitutsbrott, om inte gärningen är ringa eller strängare straff för gärningen stadgas i någon annan lag.

Det föreslås att 98 § 2 mom. kreditinstitutslagen ändras så att den hänvisar till 16 kap. 7 § strafflagen. Det gäller givande av en sådan uppgift som det är fråga om i det moment som skall ändras.

16. Lagen om placeringsfonder

68 § 2 mom. Enligt 68 § 2 mom. lagen om placeringsfonder skall medlem i ett fondbolags styrelse, bolagets verkställande direktör eller funktionär som uppsåtligt lämnat en myndighet felaktiga eller vilseledande uppgifter om bolaget, samfundet eller fondandelsägarna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader, om inte strängare straff stadgas i någon annan lag.

Det föreslås att 68 § 2 mom. lagen om placeringsfonder ändras så att den hänvisar till 16 kap. 7 § strafflagen. Det gäller även i detta fall givande av en sådan uppgift som det är fråga om i det moment som skall ändras.

17. Lagen om försäkringsbolag

18 kap. 4 §. I 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag stadgas om lämnande av oriktiga uppgifter till en myndighet. Enligt paragrafens 1 punkt skall den som lämnar social- och hälsovårdsministeriet oriktiga uppgifter i en handling som skall inges enligt denna lag och enligt paragrafens 2 punkt den som till registreringsmyndigheten avger oriktig anmälan, försäkrans eller intyg över inbetalning av aktiekapital, garantikapital eller grundfonden, för försäkringsbolagsbrott dömas till böter eller fängelse i

högst ett år, om inte gärningen är ringa eller strängare straff stadgas i annan lag.

Föreslagna 16 kap. 7 § 1 mom. strafflagen om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet är även avsedd att tillämpas på lämnande av sådana oriktiga skriftliga anmälningar och intyg som nämns i 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag. De nämnda lagrummen föreslås bli upphävda.

18. Lagen om utländska försäkringsbolag

77 §. I 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag (398/95) stadgas om lämnande av oriktiga uppgifter till social- och hälsovårdsministeriet i en handling som skall inges med stöd av denna lag. För en sådan förseelse skall dömas på det sätt som i lagen om försäkringsbolag stadgas om försäkringsbolagsbrott. På de grunder som anförts i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

19. Lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster

22 §. I 22 § 1 punkten lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster finns ett stadgande om lämnande av oriktiga uppgifter till social- och hälsovårdsministeriet. Stadgandet motsvarar 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag. På de grunder som anförts i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

20. Lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland

44 §. I 44 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolagsverksamhet i Finland finns ett stadgande om lämnande av oriktiga uppgifter till social- och hälsovårdsministeriet. Stadgandet motsvarar 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag. På samma grunder som anförts i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

21. Lagen om försäkringsföreningar

16 kap. 8 §. Stadgandena i 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsföreningar motsvarar 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag. På de grunder som anförs i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

22. Lagen om pensionsstiftelser

130 §. I 130 § 1 punkten lagen om pensionsstiftelser finns ett stadgande om lämnande av oriktiga uppgifter till social- och hälsovårdsministeriet. Stadgandet motsvarar 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag. På de grunder som anförs i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

23. Lagen om försäkringskassor

163 §. I 163 § 1 punkten lagen om försäkringskassor finns ett stadgande om lämnande av oriktiga uppgifter till social- och hälsovårdsministeriet. Stadgandet motsvarar 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag. På de grunder som anförs i samband med lagen om försäkringsbolag föreslås att ovan nämnda lagrum upphävs.

24. Tullagen

42 § 1 mom. I 42 § 1 mom. tullagen (1466/94) stadgas om brytande av tullsiggill och annan spärr. Den som utan tillstånd uppsåtligen bryter lås, plomb, sigill eller annan spärr som finsk eller utländsk tullmyndighet anbringat eller godkänt för tillslutning av tullgods eller avspärrning av område, eller som annars skaffar sig tillträde till utrymme som tillslutits på nämnt sätt, skall för brytande av tullsiggill dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt propositionen intas i 16 kap. strafflagen om brott mot myndigheter en 9 § om överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom. Enligt denna paragrafs 1 mom. 1 punkt är det straffbart att orättmätigt bryta lås, sigill, hinder eller markering varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller objekt. Likaså är det straffbart att

bryta sig in i ett föremål eller objekt som på detta sätt stängts av en myndighet. Enligt paragrafens 2 mom. avses med myndighet i 1 punkten finska myndigheter och dessutom utländska tullmyndigheter. De föreslagna stadgandena täcker det kriminaliseringsbehov som för närvarande hänförs till 42 § 1 mom. tullagen.

I 3 § 1 mom. 5 punkten tullagen definieras begreppet tullbrott. Definitionen är viktig bl.a. med tanke på tullmyndigheternas behörighet och behandlingen av tullbrott. Enligt gällande definition utgör brytande av tullsiggill ett tullbrott. Det är ändamålsenligt att också i framtiden betrakta sådana gärningar som tullbrott. Det föreslås därför att 42 § 1 mom. tullagen ändras så att den fortsättningsvis innehåller ett förbud mot att bryta tullsiggill. Gärningens straffbarhet bestäms emellertid enligt 16 kap. 9 § strafflagen. I momentet intas en hänvisning till nämnda paragraf i strafflagen.

Brytande av tullsiggill kan även ske genom att någon på annat sätt skaffar sig tillträde till ett i stadgandet avsett utrymme som tillslutits av en tullmyndighet. Det nämnda stadgandet i strafflagen kan inte tillämpas på sådant skaffande av tillträde som sker på annat sätt än genom att bryta hinder eller bryta sig in i objektet, till exempel genom användande av list. Ett sådant mot tullagen stridande förfarande kan emellertid betraktas som tullförseelse enligt 42 § 3 mom. tullagen.

25. Lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik

5 §. I 5 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik stadgas om våldsam uppträdande mot förare eller passagerare som bistår denne. I förslaget till 17 kap. 6 § stadgas om motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Paragrafen är även avsedd att tillämpas på en sådan mot föraren eller en passagerare som bistår denne riktad gärning som avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik. Det nuvarande stadgandet i 5 § i den nämnda lagen är således obehövligt. Det föreslås att paragrafen ändras så att den hänvisar till 17 kap. 6 § strafflagen.

6 §. Paragrafen gäller orsakande av störning i kollektiva trafikmedel. Den som genom oväsen eller annars genom sitt uppträ-

dande stör ordningen i trafikmedel i kollektivtrafik skall dömas till böter eller fängelse i högst tre månader. Förslaget till 17 kap. 13 § strafflagen om ofog gäller även orsakande av störning i trafikmedel i kollektivtrafik. Nuvarande 6 § lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik är således obehövlig och föreslås bli ändrad så att den hänvisar till strafflagens ofogsstadgande. Ändringen innebär att ofog av denna typ inte längre kommer att vara förenat med hot om fängelsestraff. Det är inte nödvändigt med fängelsestraff för en så ringa lagöverträdelse. Om gärningsmannen inte efterkommer förarens förbud utan gör sig skyldig till våldsamt motstånd mot föraren eller en passagerare som bistår denne kan 17 kap. 6 § strafflagen tillämpas. Enligt detta stadgande kan också fängelsestraff utdömas.

26. Lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik

12 §. I 12 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik stadgas om passagerares straffansvar. Enligt paragrafens 1 mom. skall den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en biljettkontrollör att utföra i denna lag avsedd kontrollverksamhet eller som eljest uppsåtligt gör hinder åt kontrollören i fullgörandet av sagda uppgift, om inte strängare straff stadgas i annan lag, dömas för motstånd mot biljettkontrollör till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt paragrafens 2 mom. skall den som i syfte att vilseleda en kontrollör vid biljettkontroll uppger fel namn, ålder, yrke eller adress eller annars om sig själv lämnar oriktiga personuppgifter för vilseledande av biljettkontrollören, dömas till böter. I paragrafens 3 mom. finns ett stadgande enligt vilket på brott som är riktat mot en biljettkontrollör inte skall tillämpas stadgandena i 16 kap. 1, 2 och 20 a §§ strafflagen.

Föreslagna 17 kap. 6 § strafflagen om motstånd mot person som upprätthåller ordningen omfattar även sådana mot en biljettkontrollör riktade gärningar som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik, varför ett särskilt straffstadgande inte längre behövs. Därför föreslås att paragrafens 1 mom. ersätts med en hänvisning till nämnda paragraf i strafflagen.

Enligt 6 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik kan såsom kontrollör godkännas

endast innehavare av tjänst vid ett offentligt samfund eller vid huvudstadsregionens samarbetsdelegation. Kontrollörerna är sålunda tjänstemän i den bemärkelse som avses i 2 kap. 12 § strafflagen. Föreslagna 16 kap. 4 § strafflagen om lämnande av oriktiga personuppgifter inbegriper även sådant vilseledande som stadgandet i paragrafens gällande 2 mom. är avsett att ersätta. I riksdagens trafikskotts betänkande (TrUB 3 RP 226/1977 rd) motiverades behovet av ett särskilt stadgande bl.a. med att straffmaximum i gällande 16 kap. 20 a § strafflagen, dvs. fängelse i två år, är alltför strängt för ett sådant brott och att strafflagens stadgande uppenbarligen inte kan tillämpas på vilseledande av andra kontrollörer än sådana som är anställda i tjänsteförhållande. Enligt förslaget till straffstadgande för lämnande av oriktiga personuppgifter är straffmaximum fängelse i sex månader. Som kontrollör kan dessutom godkännas endast en person som enligt strafflagen skall betraktas som tjänsteman. Ett särskilt stadgande om saken behövs således inte längre heller på denna grund. Det föreslås därför att straffstadgandet i paragrafens 2 mom. upphävs såsom överflödigt.

Ett begränsningsstadgande av det slag som ingår i nuvarande 3 mom. behövs inte längre. Förhållandet mellan stadgandena om vilseledande av en tjänsteman enligt strafflagen och å andra sidan av andra personer som upprätthåller ordningen har reglerats i strafflagen, varför ett motsvarande stadgande som åsidosätter gällande 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen är överflödigt. Det behövs inte heller något stadgande som åsidosätter stadgandet om vilseledande av myndighet. Enligt förslaget skall även i dessa fall stadgandena i strafflagen tillämpas på lämnande av oriktiga uppgifter. Paragrafens 3 mom. föreslås bli upphävt såsom obehövligt.

27. Lagen om bevakningsföretag

6 §. I 6 § lagen om bevakningsföretag stadgas om motstånd mot sådan väktare som avses i lagen. I förslaget till 17 kap. 6 § strafflagen stadgas om straff för motstånd mot person som upprätthåller ordningen, vilket även omfattar gärningar som riktar sig mot sådana väktare som avses i lagen om bevakningsföretag. Det föreslås att 6 § lagen om bevakningsföretag ändras så att den hänvisar till nämnda paragraf i strafflagen.

28. Lagen om offentliga nöjestillställningar

18 §. I 18 § lagen om offentliga nöjestillställningar ingår stadganden om brott mot den ifrågavarande lagen och en hänvisning till 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen. Enligt paragrafens 1 mom. skall den som olovligen föranstaltar i denna lag avsedd tillställning för vars föranstaltande erfordras tillstånd av myndighet eller bryter mot i denna lag stadgade eller med stöd av den givna föreskrifter beträffande dess anordnande, dömas för brott mot bestämmelserna angående nöjestillställningar till böter eller fängelse i högst sex månader. Paragrafens 2 mom. gäller andra brott mot lagen om offentliga nöjestillställningar eller med stöd av den utfärdade bestämmelser. Enligt hänvisningsstadgandet i paragrafens 3 mom. straffas den som begår våld mot ordningsman, hotar honom eller gör honom förfång på det sätt som stadgas i 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.

Det är inte längre skäl att förena överträdelser av det slag som avses i 1 mom. med fängelsehot. De gärningar som beskrivs i momentet utgör snarare brott mot de formella förutsättningarna för ordnande av en tillställning än de äventyrar allmän ordning. De krav på tillstånd för att anordna en nöjestillställning som gällande lag uppställer kan anses onödigt omfattande. Den av justitieministeriet tillsatta mötesrättsarbetsgruppen har i sitt betänkande (justitieministeriets lagberedningavdelnings publikation 4/1995) föreslagit lindringar i begränsningarna av rätten att ordna tillställningar för allmänheten. Också påföljderna för brott mot dessa begränsningar föreslås bli mildrade. Det är motiverat att redan i detta skede slopa det fängelsehot som stadgas 18 § lagen om offentliga nöjestillställningar. Samtidigt föreslås att paragrafens nuvarande 1 och 2 mom. sammanslås. Det öppna straffstadgandet i gällande 2 mom. uppfyller inte de nuvarande kraven på straffstadganden, men det är ändå målsenligt att revidera lagrummet först i samband med en mera omfattande revidering av möteslagstiftningen. Det föreslås dock att de olika gärningsformerna för klarhetens skull numreras.

Enligt förslaget skall den som gör motstånd mot en sådan ordningsman som avses i lagen om offentliga nöjestillställningar bestraffas enligt 17 kap. 6 § strafflagen. Nuvarande 3 mom. föreslås bli 2 mom. och ändras

så att det hänvisar till 17 kap. 6 § strafflagen.

29. Lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram

16 § 1 mom. I 16 § 1 mom. lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram stadgas om brott mot stadgandena om granskning av bildprogram. För detta brott döms den som i strid med lagen (1) sprider program som inte har granskats på det sätt som stadgas i denna lag, (2) sprider program i strid med granskningsbeslut som avses i denna lag eller stadgandena i 3 §, (3) försummar sin i 10 § stadgade anmälnings-skyldighet, (4) i anmälan som avses i 10 § lämnar oriktig eller vilseledande uppgift eller som (5) sprider program då på upptagningen eller dess omslag inte har gjorts i 11 § nämnda anteckningar eller då på upptagningen eller omslaget har gjorts oriktiga eller vilseledande anteckningar. Straffpåföljden kan vara böter eller fängelse i högst sex månader.

De allvarligaste av de gärningsformer som kriminaliseras i momentet är även straffbara enligt strafflagen. T.ex. i 4 punkten nämnt lämnande av oriktiga eller vilseledande uppgifter torde i praktiken alltid motsvara gärningsbeskrivningen i föreslagna 16 kap. 7 § strafflagen om ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet. Även i 5 punkten avsedda oriktiga eller vilseledande anteckningar på upptagning som skall spridas torde ofta fullborda ett sådant bedrägeribrott som avses i 33 kap. strafflagen. Straff för spridning av våldsskildring eller pornografisk bild stadgas i förslaget till 17 kap. 18 och 19 §§ strafflagen.

Det är inte motiverat att förena spridningen i sig med fängelsestraff, när det är fråga om upptagningar som är ogranskade eller som på annat sätt strider mot ifrågavarande lag. Än mindre kan behovet av fängelsestraff motiveras med att det är fråga om underlåtelse av ett slag som försvårar övervakningen. I samband med revideringen av strafflagen har sådana överträdelser konsekvent förenats med böteshot, såvida inte gärningen samtidigt uppfyller rekvisitet för något allvarligare brott enligt strafflagen. Det föreslås därför att fängelsestraff stryks i stadgandets straffskala. För att det klarare skall framgå att strafflagens stadganden kan

tillämpas på allvarligare överträdelser föreslås att till straffstadgandet fogas en subsidiaritetsklausul, enligt vilken det tillämpas endast ifall strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag. Lindringen i straffskalan föranleder inga ändringar i lagens 17 § om rannsakan. Övervakningen av lagens efterlevnad förutsätter att denna möjlighet kvarstår.

30. Lagen om förrättande av filmgranskning

14 §. I 14 § lagen om förrättande av filmgranskning stadgas om det fall att någon förevisar eller låter förevisa en ogranskad film. I paragrafens 1 mom. stadgas att den som i strid med lagen om filmgranskning förevisar eller låter förevisa film som inte granskats och godkänts till förevisning såsom i nämnda lag stadgas, ävensom den som förevisar eller låter förevisa film med avvikelse från granskningsbeslutet, skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt paragrafens 2 mom. skall den som på annat än i 1 mom. nämnt sätt bryter mot lagen om filmgranskning straffas med böter.

I motiveringen till ändringen av lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram redogörs för stadgandena om de allvarligaste brotten i samband med förevisning av ogranskade bildprogram. På motsvarande grunder föreslås att fängelsestraff stryks i straffskalan för förevisande av ogranskade filmer. Likaså föreslås att även detta straffstadgande förenas med en subsidiaritetsklausul, enligt vilken stadgandet tillämpas endast om inte strängare straff för gärningen stadgas på något annat ställe i lag. Samtidigt föreslås att det öppna straffstadgandet i paragrafens 2 mom. sammanslås med det ändrade straffstadgandet. För klarhetens skull numreras gärningsformerna. På grund av att regeringsformens stadganden om yttrandefrihet reviderats är stadgandena om förrättande av filmgranskning föremål för omprövning. Därför föreslås i detta sammanhang inga andra ändringar i straffstadgandet, trots att det öppna straffstadgandet i 3 punkten inte uppfyller de allmänna krav som numera ställs på straffstadganden. I samband med den mera omfattande revideringen är det skäl att avgöra i vilken utsträckning det eventuellt behövs annan straffreglering till stöd för filmgranskningen.

31. Lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen

3 §. I 3 § 2 mom. lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen finns ett stadgande om radardektorspridningsbrott. Den som i strid med nämnda lag importerar, tillverkar, håller till salu, säljer eller annars överlåter i lagen nämnd anordning eller installerar sådan anordning i motorfordon eller dess släpvagn skall dömas till böter eller fängelse i högst tre månader. Stadgandet som förenar radardektorspridningsbrott med fängelsestraff fogades till lagen på förslag av riksdagens trafikutskott. Utskottet ansåg att för sådana brott skall kunna dömas till strängare straff än böter (TrUB nr 2 - 1985 rd.).

I samband med totalrevideringen av strafflagen bör även de straffstadganden som finns i annan lagstiftning granskas med hänsyn till strafflagstiftningen som en helhet och bedömas på enhetliga grunder bl.a. när det gäller kriminaliseringarnas omfattning och straffpåföljderna. Radardektorspridningsbrott kan i enskilda fall vittna om markerat asociala attityder, t.ex. när brotten är grova och upprepade. Å andra sidan är det svårt att föreställa sig en situation där det faktiskt blir aktuellt att döma till fängelsestraff för detta brott. Ett bötesstraff kan genom straffmätning göras så strängt att fängelsestraff knappast behöver tillgripas. De aktuella reformer som syftar till att inkomsterna som läggs till grund för bötesstraff skall utredas närmare samt till att utsökningen skall effektiviseras minskar dessutom möjligheterna att undgå konsekvenserna av bötesstraff. Det föreslås därför att fängelsestraff stryks i straffskalan för radardektorspridningsbrott. Brottbenämningen kvarstår och utgör fortsättningsvis ett eget moment, vilket underlättar statistikföringen av denna brottstyp. Därmed understryks också att radardektorspridningsbrott i första hand skall anses som en allvarligare brottstyp än t.ex. bruk av en radardektor.

32. Passlagen

21 §. I 21 § passlagen finns ett straffstadgande om passförseelse. Den som reser ut ur landet utan behövligt pass eller inte iakttar begränsningarna av passets giltighetsområde skall dömas till böter eller fängelse i högst

sex månader, om inte strängare straff för gärningen stadgas i annan lag. Förslaget till 17 kap. 7 § strafflagen om riksgränsbrott omfattar även ett sådant förfarande. Det föreslås att passlagens straffstadgande ersätts med en hänvisning till strafflagens stadgande om riksgränsbrott.

33. Lagen om gränszon

10 § 1 och 2 mom. I 10 § lagen om gränszon (403/47) ingår straffstadganden om överträdelse av lagen om gränszon (1 mom.) och om grov överträdelse av lagen om gränszon (2 mom.). Ingetdera momentet innehåller någon närmare gärningsbeskrivning, utan det är fråga om brott mot lagen om gränszon eller med stöd av den utfärdade stadganden. Den grova gärningsformen förutsätter dessutom att gärningen skall anses som grov med beaktande av de omständigheter i sin helhet vilka har föranlett eller framgår av brottet. För lindrig överträdelse av lagen om gränszon är maximistraffet fängelse i tre månader och för den grova gärningsformen fängelse i två år. Paragrafens 3 mom. stadgar om förverkandepåföljderna. Skjutvapen och skjutförnödenheter, sprängämnen, fotografiapparater samt filmer och plåtar som innehafts eller använts olovligt ävensom fotografier och negativ som tagits olovligt kan dömas förbrutna till staten.

Föreslagna 17 kap. 7 § strafflagen om riksgränsbrott omfattar även olovlig vistelse eller olovlig resa inom gränzonen samt vidtagande av andra förbjudna åtgärder inom gränzonen. Stadgandet täcker således samtliga allvarliga brott som kriminaliseras i lagen om gränszon. I lagen om gränszon behövs därför inte längre något straffstadgande med fängelsehot. I lagen om gränszon och framförallt i den kompletterande förordningen om gränszon (404/47) stadgas om vissa förpliktelser. Det kan anses motiverat att fortsättningsvis förena underlåtelse av dessa med hot om bötesstraff. Det är inte möjligt att i straffstadgandet i detalj ange alla de förpliktelser som enligt lagen om förordningen om gränszon förenas med straffhot, eftersom det enligt den gällande lagen bl.a. är möjligt att i samband med beviljande av rätt att inneha vissa förnödenheter inom gränzonen uppställa villkor för användningen (6 §). Det går inte att nämna dessa villkor i straffstadgandet. I detta skede

föreslås därför inte några detaljerade beskrivningar av gärningssätten. När lagen om gränszon revideras bör straffstadgandet ges en exaktare utformning.

På de ovan anförda grunderna föreslås att i 10 § 1 mom. lagen om gränszon stryks fängelsestraffhotet och att paragrafens 2 mom. ersätts med en hänvisning till riksgränsbrott enligt strafflagen. I paragrafens 3 mom. om förverkandepåföljder föreslås inga ändringar. Det kan fortsättningsvis tillämpas både i samband med riksgränsbrott och överträdelse av lagen om gränszon.

34. Utlänningslagen

64 §. I 64 § utlänningslagen (378/91) ingår ett stadgande om arbetstillståndsbrott (639/93). Enligt förslaget skall ett motsvarande stadgande intas i 47 kap. 6 a § strafflagen. Det föreslås därför att 64 § utlänningslagen ändras så att den blir en hänvisning till detta stadgande i strafflagen.

64 b §. Enligt förslaget överförs stadgandet om ordnande av olaglig inresa till 17 kap. 8 § strafflagen. Det föreslås att 64 b § utlänningslagen ändras så att den hänvisar till nämnda stadgande i strafflagen. Stadgandet i paragrafens 2 mom. om avstående från åtgärder ersätts av ett motsvarande stadgande i 17 kap. 27 § strafflagen.

64 c §. I paragrafen ingår för närvarande ett stadgande om att ett transportmedel som har använts för ordnande av olaglig inresa kan dömas förbrutet till staten. Detta stadgande skall enligt förslaget ersättas med 17 kap. 24 § strafflagen. Det föreslås att paragrafen upphävs såsom obehövlig.

35. Lotterilagen

6 §. I 6 § 1 mom. lotterilagen ingår ett stadgande om lotteribrott. Den som olovligt föranstaltar lotteri för vilket myndighets tillstånd erfordras, säljer eller håller till salu lotter i sådant olovligt eller utomlands föranstaltat lotteri eller eljest främjar föranstaltandet av sådant, döms för lotteribrott till böter eller till fängelse i högst sex månader. I paragrafens 2 mom. finns ett öppet straffstadgande om brott mot lotteribestämmelserna. Den som på annat sätt bryter mot lotterilagen eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den skall dömas till böter.

Det föreslagna stadgandet i 17 kap. 17 § strafflagen om olovligt anordnande av lotteri

gäller sådant förfarande som avses i 6 § lotterilagen. Straffstadgandet i lotterilagen föreslås ersättas med en hänvisning till strafflagens straffstadgande om olovligt anordnande av lotteri.

36. Lagen om penninginsamlingar

12 §. Enligt 12 § 1 mom. lagen om penninginsamlingar döms den för penninginsamlingsbrott som utan tillstånd föranstaltar annan penninginsamling än sådan som avses i 3 § 2 eller 3 mom., försummar sin redovisningsskyldighet eller föranstaltar penninginsamling som avses i 2 § 3 mom. Som straff kan ådömas böter eller fängelse i högst sex månader. I paragrafens 2 mom. ingår ett öppet straffstadgande enligt vilket böter kan ådömas för penninginsamlingsförseelse.

I propositionen ingår inte något uttryckligt stadgande om föranstaltande av olovlig penninginsamling. På penninginsamling som baserar sig på oriktiga uppgifter kan eventuellt i vissa fall tillämpas stadgandena om bedrägeri. Andra föresummelser i samband med penninginsamling kan inte anses som ett så allvarligt missbruk att det är motiverat att förena det med hot om fängelsestraff.

Det föreslås därför att i penninginsamlingslagens straffstadgande stryks möjligheten att döma till fängelsestraff. Samtidigt föreslås att paragrafens 1 och 2 mom. sammanslås. Tillämpningsområdet för gällande 2 mom. föreslås samtidigt bli preciserat. Penninginsamlingsbrott kvarstår som brottsbenämning, även om denna kommer att inbegripa gärningar som tidigare betraktades som penninginsamlingsförseelser. Avsikten är att den föreslagna kompletteringen av förseelsestadgandet i 3 punkten skall innebära att de lindrigaste överträdelserna inte skall vara straffbara.

37. Djurskyddslagen

53 §. De förfaranden som avses i gällande 54 § djurskyddslagen skulle bedömas enligt stadgandena om djurskyddsbrott i 17 kap. 14 § strafflagen och om lindrigt djurskyddsbrott i 15 § samt om djurskyddsförseelse i 54 § djurskyddslagen. För åskådlighetens skull skulle man i 53 § hänvisa till de straffstadganden om djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott som skall placeras i strafflagen.

54 §. Den föreslagna 54 § skulle gälla sådana överträdelser av djurskyddslagens stad-

ganden som inte uppfyller rekvisitet för djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott i enlighet med 17 kap. 14 och 15 § strafflagen. En person som gör sig skyldig till ett lindrigare brott än djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott skulle dömas för djurskyddsförseelse, ifall inte strängare straff för gärningen stadgas i annan lag.

1 mom. Såsom tidigare konstaterats i samband med motiveringarna gällande djurskyddsbrott, skulle de stadganden om djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott som skall placeras i strafflagen inte omfatta de lindrigaste förfaranden som strider mot djurplågeristadgandet i den gällande 54 § djurskyddslagen. Sådana är de i djurplågeristadgandet avsedda åtgärderna vilka inte kan anses vara grymma eller åsamka onödigt lidande eller onödig smärta eller plåga på det sätt som djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott förutsätter. Likaså skulle de förfaranden där normal oaktsamhet ligger gärningsmannen till last förbli utanför tillämpningsområdet för djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott, eftersom en förutsättning för straffbarhet för dessa brott är uppsåt eller grov oaktsamhet. För att inte heller dessa lindrigaste överträdelser skulle förbli ostraffade, skulle man i 54 § 1 mom. djurskyddslagen inrymma sådana i den gällande djurskyddslagen avsedda gärningar som inte skall anses som djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott i enlighet med de föreslagna strafflagstadgandena. Stadgandet skulle vika också då strängare straff stadgas i annan lag. Till exempel en gärning i enlighet med 4 punkten kunde vara straffbar som smuggling.

2 mom. De straffstadganden om djurskyddsförseelse som ingår i den gällande 53 § djurskyddslagen, skulle ingå i lagrummet som dess 2 mom. Utöver dem skulle man kriminalisera överträdelser av de förbud som avses i 22 och 25 § djurskyddslagen. De är till sin karaktär jämförbara med övriga i 2 mom. nämnda överträdelser av djurskyddslagens stadganden.

Nytt är också det att försummelse av skyldigheterna i enlighet med 29 § skulle nämnas som en såsom djurskyddsförseelse straffbar gärning. Paragrafen gäller transport av djur, och med stöd av den har en förordning om transport av djur utfärdats. Enligt gällande lag straffas behandling av djur i strid med 29 § eller stadganden eller föreskrifter utfärdade med stöd av denna, och ett mot-

svarande stadgande föreslås också i den nya lagen. Det har dock i viss mån varit en tolkningsfråga om man på denna grund kan straffa sådana överträdelser av stadganden i förordningen om transport av djur, vilka inte har ett omedelbart samband med behandling av djur. Det kan till exempel vara fråga om brister i dokumenten gällande transport av djur. Det föreslagna omnämmandet av 29 § också i 54 § 2 mom. 2 punkten skulle avlägsna behovet av tolkning.

55 §. 1 mom. Stadgandena om djurhållningsförbud i gällande 55 § 1 mom. djurskyddslagen skulle ersättas av ett stadgande som skall ingå i 17 kap. 24 § 1 mom. strafflagen, till vilket det skulle hänvisas i 55 § 1 mom.

2 mom. Stadgandet i 55 § 2 mom. djurskyddslagen om verkställighet av djurhållningsförbud skulle flyttas till 17 kap. 24 § strafflagen, vilket innebär att 2 mom. kunde upphävas.

Ikraftträdande

De lagförslag som ingår i propositionen medför inte ett sådant behov att ändra myndigheters organisation eller kompetens att det av den orsaken skulle vara påkallat att

uppskjuta propositionens ikraftträdande. Den tid som behövs för att anordna behövlig skolning för domare, åklagarmyndigheter, polis och eventuellt också för vissa andra myndigheter och för att sprida information om propositionen, torde vara ungefär ett halvt år från det att propositionen har stadfästs. I propositionen ingår många tämligen allmänna brott, såsom motstånd mot tjänsteman, lämnande av oriktiga personuppgifter, givande av muta och särskilt våldtäkt, vilkas årliga antal är av betydelse vid uppföljningen av brottslighetens utveckling. För att man så fort som möjligt efter att propositionen trätt i kraft skall erhålla jämförbara statistiska uppgifter gällande utvecklingen av antalet av de brott som ingår i propositionen, är det påkallat att propositionen bringas i kraft från och med årsskiftet, ifall inte ikraftträdandet till följd av detta klart måste framskjutas över den tid som krävs för skolning och spridande av information. Också med avseende på de lagtillämpande myndigheterna och medborgarna skulle det vara klarast om lagarna trädde i kraft från och med början av året.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen till antagande följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen 10 och 19 kap., 24 kap. 2 och 4 §§, 26 kap., 42 kap. 2, 5, 5 a, 7 och 8 §§ samt 43 kap. 4 och 8 §§,
 av dessa lagrum 10, 19 och 26 kap. sådana de lyder jämte ändringar, 42 kap. 2 § sådan den lyder i lag av den 4 juli 1944 (425/44), 5 § sådan den lyder i lag av den 4 februari 1928 (48/28), 5 a § sådan den lyder i lag av den 16 april 1919 (44/19) och 7 § sådan den lyder i lag av den 21 april 1995 (578/95) samt 43 kap. 4 § sådan den lyder ändrad genom lagar av den 17 november 1939 och den 15 mars 1991 (402/39 och 519/91) och 8 § sådan den lyder i nämnda lag av den 17 november 1939,
ändras 16, 17 och 20 kap.,
 sådana de lyder jämte ändringar, samt
fogas till lagen ett nytt 15 kap. i stället för det 15 kap. som upphävts genom nämnda lag av den 21 april 1995, till 40 kap. en ny 13 § och till 47 kap. en ny 6 a § som följer:

15 kap.

Om brott mot rättsskipning

1 §

Osann utsaga inför domstol

Om

- 1) ett vittne eller en sakkunnig inför domstol,
- 2) en part inför domstol vid förhör under sanningsförsäkran eller
- 3) någon annan inför domstol under ed eller försäkran

lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken, skall han för *osann utsaga inför domstol* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

2 §

Osann utsaga vid myndighetsförfarande

Om

- 1) någon under ed eller försäkran vid ett myndighetsförfarande som kan jämsställas med en rättegång,
- 2) någon annan än den för brottet misstänkte vid förhör där han är personligen närvarande vid förundersökning i brottmål,
- 3) någon annan än den som har ställning av misstänkt i förhör där han är personligen

närvarande vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande

lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken, skall han för *osann utsaga vid myndighetsförfarande* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En laglig företrädare för en juridisk person, som vid förundersökning förhörs för utredning av den juridiska personens straffansvar, jämsställs med den som är misstänkt för brott.

3 §

Grov osann utsaga inför domstol

Om vid osann utsaga som avses i 1 §

- 1) orsakas fara för att domstolen med stor sannolikhet dömer en oskyldig till fängelse eller någon annan sträng påföljd eller dömer någon till en betydligt strängare påföljd än han annars skulle dömas till eller för att domstolen med stor sannolikhet fattar ett felaktigt beslut som i något annat avseende åsamkar parten synnerligen kännbar skada,
- 2) den osanna utsagan eller förtigandet gäller en särskilt betydelsefull omständighet eller
- 3) brottet begås särskilt planmässigt och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grov osann utsaga inför domstol* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

4 §

Oaktsam osann utsaga

Den som

1) i egenskap av vittne eller sakkunnig inför domstol eller

2) under sanningsförsäkran, ed eller försäkran inför domstol eller vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång

av oaktsamhet lämnar en osann uppgift i saken eller förtiger en omständighet som hör till saken, skall för *oaktsam osann utsaga* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §

Försök till anstiftan av osann utsaga

Den som försöker förmå någon att begå ett brott som avses i 1—3 §§ skall för *försök till anstiftan av osann utsaga* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

6 §

Falsk angivelse

Den som till en förundersöknings- eller annan myndighet eller en domstol lämnar falska uppgifter och därmed orsakar fara för att den angivne på oriktiga grunder anhålls, häktas eller utsätts för något annat tvångsmedel eller åtalas eller döms till straff eller till någon annan straffrättslig påföljd, skall för *falsk angivelse* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

7 §

Bevisförvanskning

Den som i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars för att skada någon döljer, förstör, skadar, ändrar eller på något annat sätt förvanskar ett föremål, en handling eller något annat bevismaterial som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål, och som han vet ha betydelse i saken, skall för *bevisförvanskning* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För bevisförvanskning skall också den dömas som i sådant syfte som anges i 1 mom.

vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål på ett vilseledande sätt använder eller till sådan användning överläter bevismaterial som han vet vara grundlöst eller förvanskat.

8 §

Grov bevisförvanskning

Om det vid bevisförvanskning

1) orsakas fara för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till fängelse eller någon annan sträng påföljd,

2) föremålet för brottet är ett synnerligen viktigt bevis eller

3) brottet begås särskilt planmässigt och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grov bevisförvanskning* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

9 §

Övergrepp i rättssak

Den som orättmätigt

1) med våld eller hot hindrar eller försöker hindra någon att yttra sig som vittne eller sakkunnig eller annars som en person som skall höras eller är part vid en rättegång, förundersökning, polisundersökning eller vid något annat därmed jämförbart myndighetsförfarande, eller som med våld eller hot påverkar eller försöker påverka yttrandets innehåll, eller

2) begår eller hotar begå våld mot någon på grund av vad han yttrat vid ett sådant förhör som avses ovan,

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *övergrepp i rättssak* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt

rån, människorov, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning av fartyg, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte på den som är make, syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till den som förbereder brottet och inte heller på den som har gemensamt hushåll med honom eller på en person som annars är närstående på grund av ett med dessa jämförbart personligt förhållande.

Stadgandet i 1 mom. gäller inte heller den som har en lagstadgad tystnadsplikt.

11 §

Skyddande av brottsling

Den som efter att ha fått veta att ett brott har begåtts hjälper gärningsmannen att undkomma eller förstör bevis och därigenom hindrar eller försöker hindra att gärningsmannen ställs till ansvar för brottet, skall för *skyddande av brottsling* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte den som är delaktig i brottet eller den som står i ett sådant förhållande till gärningsmannen som nämns i 10 § 2 mom. och inte heller brott för vilket inte stadgas strängare straff än fängelse i sex månader.

12 §

Utomlands avgiven osann utsaga

Vid tillämpningen av stadgandena om osann utsaga avses med domstol också den genom Förenta Nationernas stadga inrättade Internationella domstolen och andra av organisationen inrättade domstolar, domstolar i Island och Norge, Europeiska gemenskapernas domstol och domstolar i Europeiska unionens medlemsländer samt även andra utländska domstolar då dessa ger en finsk domstol handräckning.

13 §

Begränsningsstadgande

Stadgandena om osann utsaga tillämpas inte, om

1) den som givit utsagan rättar denna eller uppger det som han förtigit innan hörandet eller förhöret avslutas eller om

2) den som givit utsagan inte kunnat hålla sig till sanningen utan att löpa risk för att bli ställd till ansvar för ett brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning som han själv begått.

16 kap.

Om brott mot myndigheter

1 §

Våldsamt motstånd mot tjänsteman

Den som

1) använder eller hotar använda våld för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt,

2) annars med anledning av en sådan tjänsteåtgärd använder eller hotar använda våld mot den tjänsteman som vidtar åtgärden, eller

3) använder våld mot en tjänsteman för att hämnas för en sådan tjänsteåtgärd

skall för *våldsamt motstånd mot tjänsteman* dömas till fängelse i högst tre år.

För våldsamt motstånd mot tjänsteman skall också den dömas som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot en tjänstgörande krigsman eller mot den som på tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

2 §

Motstånd mot tjänsteman

Den som utan att använda våld eller hot om våld orättmätigt hindrar eller försöker hindra att en tjänsteåtgärd som avses i 1 § vidtas eller som försvåras den, skall för *motstånd mot tjänsteman* dömas till böter.

För motstånd mot tjänsteman skall också den dömas som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot en tjänstgörande krigsman

eller mot den som på tjänstemannens begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

3 §

Brott mot polislagen

Den som

1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter,

2) vägrar lämna en polisman personuppgifter som avses i 10 § 1 mom. polislagen,

3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman ger enligt 21 § polislagen för att stanna ett fordon eller få det flyttat,

4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 § polislagen eller

5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligen försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *brott mot polislagen* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

4 §

Lämnande av oriktiga personuppgifter

Den som i syfte att vilseleda en myndighet uppger falskt namn eller annars lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sin identitet eller som i detta syfte använder en annan persons identitetsbevis, pass, körkort eller annat sådant intyg, skall för *lämnande av oriktiga personuppgifter* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §

Bötesfusk

Den som i syfte att bereda sig ekonomisk vinning ger en myndighet för fastställande av böter väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller om någon annan omständighet som inverkar på hans betalningsförmåga, skall för *bötesfusk* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

6 §

Registeranteckningsbrott

Den som

1) i syfte att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig uppgift, eller

2) i syfte att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten,

skall för *registeranteckningsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

7 §

Ingivande av osant intyg till myndighet

Den som till en myndighet ger in ett i rättsligt hänseende betydelsefullt osant skriftligt intyg eller en därmed jämförbar teknisk upptagning eller som efter att ha tillverkat ett sådant intyg eller en sådan upptagning överlämnar intyget eller upptagningen till någon annan för att användas för nämnda ändamål skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För ingivande av osant intyg till myndighet döms också den som bedriver verksamhet som är underställd särskild myndighetstillsyn eller dennes företrädare eller en person som är anställd hos denne eller den som är revisor för ett samfund som står under tillsyn, som i anslutning till en granskning som utförs med stöd av lag eller i övrigt vid uppfyllandet av en i lag stadgad upplysningsskyldighet, för tillsynsmyndigheten uppger en i rättsligt hänseende betydelsefull osann muntlig uppgift.

8 §

Usurpation av tjänstemannabefogenhet

Den som i syfte att vilseleda någon annan

1) utan laglig rätt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig myndighet

som utövar offentlig makt, eller

2) annars uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman som utövar offentlig makt i tjänsteuppdrag,

skall för *usurpation av tjänstemannabefogenhet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

9 §

Överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom

Den som orättmätigt

1) bryter lås, sigill, hinder eller en markering, varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller något annat objekt eller på annat sätt bryter sig in i ett föremål eller ett annat objekt som på detta sätt stängts av en myndighet,

2) tränger in i en byggnad eller ett rum som stängts av en myndighet, eller annars bryter mot ett förbud som med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har utfärdats för att säkerställa utredningen av ett brott,

3) tar befattning med lös egendom som är föremål för beslag, kvarstad eller utmätning eller vars flyttning till en annan plats har förbjudits av en myndighet, eller

4) i strid med ett skingringsförbud eller något annat myndighetsförbud skingrar eller överlåter egendom eller i strid med ett betalningsförbud betalar en fordran eller lön,

skall för *överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med myndighet avses i 1 punkten finska myndigheter och utländska tullmyndigheter.

10 §

Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning

Den som orättmätigt förstör, tar i sin besittning, skadar eller på annat sätt odugliggör en handling eller något annat bevismedel som finns i ett allmänt arkiv eller i en myndighets besittning, eller ett allmänt register, som förs av en myndighet, eller en del av ett sådant, skall för *förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

11 §

Givande av muta

Den som till en tjänsteman eller offentligt anställd arbetstagare, till en tjänstgörande krigsman eller till en anställd hos Europeiska gemenskaperna för dennes verksamhet i anställningsförhållandet utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller någon annan förmån som är avsedd för honom själv eller någon annan och som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans verksamhet i anställningsförhållandet, skall för *givande av muta* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För givande av muta skall även dömas den som för en tjänstemans eller någon annan i 1 mom. nämnd persons verksamhet i anställningsförhållandet till någon annan utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller förmån som nämns i momentet.

12 §

Grovt givande av muta

Om vid givande av muta

1) syftet med gåvan eller förmånen är att förmå den som saken gäller att i sitt anställningsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för någon annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan, eller

2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt,

och givandet av muta även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt givande av muta* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

13 §

Olaga befriande av fänge

Den som olagligen

1) befriar en fänge, anhållen eller gripen eller en i militära disciplinlagen (331/83) avsedd arrestant ur fängelse eller annat förvar eller från den tjänstemans eller krigsmans vård som bevakar, ledsagar eller transporterar honom, eller hjälper honom att undkomma eller

2) hindrar en behörig tjänsteman eller krigsman att gripa en flyende som har förordnats att häktas eller anhållas eller som

skall gripas,

skall för *olaga befriande av fånge* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

14 §

Fångrymning

En fånge, en anhållen eller en gripen person i myndigheternas förvar eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant som rymmer eller försöker rymma från en straffanstalt eller ur annat förvar eller från den som bevakar, ledsagar eller transporterar honom, skall för *fångrymning* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

15 §

Fänges vapeninnehav

En fånge, en anhållen eller en gripen person som är i myndigheternas förvar, eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant, som i strid med ett förbud som han har delgetts tillverkar, skaffar eller innehar skjut- eller eggvapen eller ett därmed jämförbart livsfarligt redskap, skall för *fänges vapeninnehav* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

16 §

Juridiska personers straffansvar

På givande av muta och grovt givande av muta tillämpas vad som stadgas om juridiska personers straffansvar.

17 §

Begränsningsstadganden

Vad som stadgas i 1 och 2 §§ i detta kapitel tillämpas inte på gärningar som avses i 17 kap. 6 §.

18 §

Definition

Med en *anställd hos Europeiska gemenskaperna* avses en person som står i ett varaktigt eller tillfälligt anställningsförhållande

till Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, Europeiska gemenskapernas kommission, Europeiska gemenskapernas domstol eller revisionsrätt, Regionkommittén, Ekonomiska och sociala kommittén, Europeiska justitieombudsmannen, Europeiska investeringsbanken, Europeiska monetära institutet eller till något annat organ som grundats med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag eller en person som på basis av uppdrag handhar en uppgift given av ett av Europeiska gemenskapernas organ eller av ett annat organ som grundats med stöd av grundfördragen.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

1 §

Offentlig uppmaning till brott

Den som genom ett massmedium eller offentligen i en folksamling eller genom en skrift eller annan framställning som har bringats till allmän kännedom uppmanar eller förleder till brott så att uppmaningen eller förledandet

1) medför fara för att ett sådant brott eller straffbart försök därtill begås eller

2) annars klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten, skall för *offentlig uppmaning till brott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Om uppmaningen eller förledandet leder till att ett brott eller straffbart försök till brott begås, tillämpas vad 5 kap. stadgar om delaktighet i brott.

2 §

Upplopp

Den som, när det är uppenbart att en folksamling står i beråd att begå våld på person eller orsaka avsevärd skada på egendom, med sina gärningar deltar i folksamlingens verksamhet och härvid låter bli att lyda en behörig myndighets i laglig ordning till folksamlingen givna befallning att skingra sig, skall för *upplöpp* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

3 §

Våldsamt upplopp

Den som, när en folksamling begår ett sådant brott som nämns i 16 kap. 1 § eller våld på person eller orsakar avsevärd skada på egendom, med sina gärningar deltar i folksamlingens verksamhet, skall för *våldsamt upplopp* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

4 §

Anförande av våldsamt upplopp

Den som anstiftar eller anför en folksamling som avses i 3 § skall för *anförande av våldsamt upplopp* dömas till fängelse i högst fyra år.

5 §

Väpnat störande av allmän ordning

Den som i avsikt att begå ett brott som avses i 12 kap. 1—4 §§, 16 kap. 1 eller 13 § eller i detta kapitel 3 § värvar eller samlar beväpnat manskap, skall för *väpnat störande av allmän ordning* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

6 §

Motstånd mot person som upprätthåller ordningen

Den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en person som upprätthåller ordningen från att fullgöra en uppgift som enligt lag eller förordning ankommer på honom eller annars försvårar fullgörandet av nämnda uppgift skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *motstånd mot person som upprätthåller ordningen* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med *person som upprätthåller ordningen* avses i denna paragraf

1) en sådan förare, med föraren jämställd person och passagerare som på begäran bistår dessa, vilka avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77),

2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79),

3) en väktare som avses i lagen om bevak-

ningsföretag (237/83),

4) en ordningsman som avses i lagen om offentliga nöjestillställningar (492/68), lagen om friluftsliv (606/73), förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster (190/33) och i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser (727/91) samt

5) en annan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller i ett bestämt objekt.

7 §

Riksgränsbrott

Den som

1) överskrider eller försöker överskrida Finlands gräns utan att inneha ett pass som berättigar till det eller något annat dokument, när ett sådant krävs eller som överskrider eller försöker överskrida gränsen någon annanstans än genom ett tillåtet inrese- eller utreseställe eller i strid med ett på lag grundat förbud,

2) annars bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen eller

3) olovligen vistas eller färdas inom gränzonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden enligt lagen om gränzonen (403/47),

skall för *riksgränsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För riksgränsbrott döms inte en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avvisas vid gränsen eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland.

8 §

Ordnande av olaglig inresa

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller

3) till någon annan överlåter ett falskt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för *ordnande av olaglig inresa* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Egenhandsrätt

Den som för att försvara eller göra gällande sin rätt på egen hand vidtar en åtgärd som han inte skulle få vidta utan en myndighets medverkan skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *egenhandsrätt* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

10 §

Brott mot trosfrid

Den som

1) i kränkande syfte offentligen smädar eller skymfar något som hålls heligt inom en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen (267/22) eller

2) genom att föra oljud, uppträda hotfullt eller på något annat sätt stör gudstjänst, kyrklig förrättning, annan sådan religionsutövning eller begravning,

skall för *brott mot trosfrid* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

11 §

Hindrande av religionsutövning

Den som med våld eller hot om våld orättmätigt hindrar en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen att förrätta gudstjänst, kyrklig förrättning eller annan religionsutövning, skall för *hindrande av religionsutövning* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

12 §

Brott mot griftefrid

Den som

1) olovligen öppnar en grav eller ur denna tar ett lik eller en likdel, en kista eller en urna,

2) behandlar ett obegravat lik på ett anstötligt sätt, eller

3) skadar eller skändar en grav eller ett minnesmärke över en avliden,

skall för *brott mot griftefrid* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

13 §

Ofog

Den som

1) genom att föra oljud eller på något annat sådant sätt orsakar störning på allmän plats, i samband med en tjänsteförrättning, vid kultur- eller idrottsevenemang, i ett kollektivt trafikmedel, vid ett möte eller någon annan tillställning som är avsedd för allmänna angelägenheter, i ett ämbetsverk, ett kontor, en butik eller i en fabrik eller på någon annan motsvarande plats,

2) orsakar störning genom att skjuta, kasta saker eller på något annat motsvarande sätt,

3) olovligen avlägsnar eller skadar en offentlig kungörelse eller ett meddelande som en myndighet har satt upp till allmänt påseende, eller

4) av okynne orsakar falskt larm genom att använda nödbroms eller larmanordning i ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon annan anordning,

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *ofog* dömas till böter.

14 §

Djurskyddsbrott

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet genom misshandel, överansträngning, bristfällig skötsel eller bristfällig utfordring eller annars i strid med djurskyddslagen (247/96) behandlar ett djur på ett grymt sätt eller utsätter det för onödigt lidande, smärta eller plåga, skall för *djurskyddsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

15 §

Lindrigt djurskyddsbrott

Om djurskyddsbrottet, med hänsyn till lidandets, smärtans eller plågans art eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *lindrigt djurskyddsbrott* dömas till böter.

16 §

Anordnande av hasardspel

Den som olovligen anordnar hasardspel eller håller en lokal eller något annat utrymme för hasardspel eller som tillåter hasardspel i en inkvarterings- eller förplägnadsrörelse som han driver, skall för *anordnande av hasardspel* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Med *hasardspel* avses ett spel, en anordning som är avsedd för spel eller en vadslagning, där vinstutdelningen helt eller huvudsakligen beror på slumpen eller på händelser som står utanför spelarnas eller vadhållarnas kontroll och där en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till åtminstone någon av deltagarnas betalningsförmåga.

17 §

Olovligt anordnande av lotteri

Den som

1) olovligen anordnar lotteri, för vilket myndighets tillstånd fordras,

2) säljer eller håller till salu lotter i olovligen anordnat lotteri,

3) säljer eller håller till salu lotter i utomlands anordnat lotteri eller på annat sätt främjar anordnandet av sådant eller

4) på annat sätt bryter mot bestämmelserna i lotterilagen (491/65) eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser om anordnande av lotteri, kasinoverksamhet, bingo, tippning, vadhållning eller totospel, redovisning eller användning av avkastningen eller hållande av spelautomater eller penningautomater till begagnande,

skall för *olovligt anordnande av lotteri* dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

18 §

Spridning av våldsskildring

Den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in filmer eller andra rörliga bilder eller upptagningar som innehåller rörliga bilder som visar rått våld, skall för *spridning av våldsskildring* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte, om det skall anses befogat att återge våld på grund av att filmen eller upptagningen är av sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den uppenbart har ett konstnärligt värde. Har den framställning som filmen eller upptagningen innehåller granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning (299/65) eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87), skall 1 mom. inte heller tillämpas. Har tillverkaren eller importören av upptagningen uppenbart haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen, skall för tillverkningen eller importen inte dömas till straff med stöd av 1 mom.

19 §

Spridning av pornografisk bild

Den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn, våld eller tidelag, skall för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som stadgas i 18 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

20 §

Innehav av barnpornografisk bild

Den som orättmätigt innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetsbaserad bildupptagning som visar ett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt, skall för *innehav av barnpornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

21 §

Sedlighetssårande marknadsföring

Den som i förvärvssyfte

1) till en person som inte har fyllt 15 år

överlåter,

2) offentligt ställer ut till allmänt påseende,

3) utan mottagarens samtycke tillställer någon, eller

4) på ett sätt som väcker allmän anstöt offentligt i annons, broschyr, affisch eller annan reklam bjuder ut till försäljning eller förevisar

bilder, bildupptagningar eller föremål som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt, skall för *sedlighetssårande marknadsföring* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För sedlighetssårande marknadsföring döms också den som på ett sätt som avses i 1 mom. 4 punkten bjuder ut till försäljning eller förevisar upptagningar som innehåller text eller ljud som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt.

22 §

Offentlig kränkning av sedligheten

Den som offentligt företar en sedlighetssårande handling på ett sätt som väcker anstöt skall, om straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *offentlig kränkning av sedligheten* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

23 §

Samlag med nära släkting

Den som har samlag med sitt barn eller dess avkomling, sin förälder eller dennas förälder eller far- eller morförälder eller med sitt syskon, skall för *samlag med nära släkting* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För samlag med nära släkting döms inte den som var under aderton år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennas förälder och inte heller den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag.

24 §

Stadganden om påföljder

Den som döms för djurskyddsbrott eller

lindrigt djurskyddsbrott, kan samtidigt förklaras ha förverkat sin rätt att hålla djur. Djurhållningsförbud kan också meddelas en person som döms för djurskyddsförseelse med stöd av 54 § 1 mom. djurskyddslagen och som kan anses olämplig eller oförmögen att sörja för djurens välbefinnande. Förbudet kan meddelas för viss tid eller så att det blir bestående. Förbudet kan gälla vissa slag av djur eller djurhållning överhuvudtaget. Djurhållningsförbud kan också meddelas en person som med stöd av 3 kap. 3 § inte döms till straff. Förbudet gäller, även om ändring har sökts, till dess avgörandet i saken har vunnit laga kraft.

Ett transportmedel som har använts för ordnande av olaglig inresa och som har byggts om på ett sätt som främjat brottet, eller som huvudsakligen har använts för att begå sådana brott, kan dömas förverkat till staten. På denna påföljd tillämpas 46 kap. 9—11 §§.

Filmer och andra upptagningar som har använts för spridning av våldsskildring och som gärningsmannen har i sin besittning, bilder och bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn eller våld eller tidelag, barnpornografiska bilder och bildupptagningar, pornografiska bilder, bildupptagningar och föremål som har använts vid sedlighetssårande marknadsföring, samt en hasardspelsbank och andra sådana pengar och föremål med penningvärde som finns i ett anordnat hasardspel skall dömas förverkade till staten, oberoende av vem som äger dem.

Om sådana bilder, upptagningar eller föremål som nämns i 3 mom. har överlåtit till någon annan, skingrats eller förstörts, skall värdet helt eller delvis dömas förverkat. Dessutom skall tillämpas vad som i 2 kap. 16 § stadgas om förverkande av den ekonomiska fördelen av brott.

25 §

Juridiska personers straffansvar

På djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och på sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som stadgas om juridiska personers straffansvar.

26 §

Åtalsrätt

Om ofog inte har stört den allmänna ordningen får allmän åklagare inte väcka åtal, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Allmänna åklagaren får inte heller väcka åtal för sådan sedlighetssårande marknadsföring som avses i 21 § 1 mom. 3 punkten, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal.

27 §

Åtgärdsföretag

Åtal för ordnande av olaglig inresa behöver inte väckas eller straff för gärningen drömmas ut, om det med hänsyn till de omständigheter som har lett till brottet och gärningsmannens skuld bör anses att gärningen är ursäktlig. Vid bedömningen av om brottet är ursäktligt skall särskilt beaktas gärningsmannens bevekelsegrunder samt sådana förhållanden i utlänningens hemland eller i det land där han stadigvarande bor vilka påverkar hans säkerhet.

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

Den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag skall för *våldtäkt* dömas till fängelse i minst sex månader och högst sex år.

För våldtäkt skall också den dömas som efter att ha försatt någon i medvetlöshet eller i ett tillstånd av rädsla, eller i något annat försvarslöst tillstånd, med utnyttjande av denna försvarslöshet har samlag med honom eller henne.

Försök är straffbart.

2 §

Grov våldtäkt

Om vid våldtäkt

1) någon uppsåtligen tillfogas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i

livshotande läge,

2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

3) brottet begås på ett synnerligen rätt, grymt eller förnedrande sätt eller

4) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld

och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov våldtäkt* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

3 §

Tvingande till samlag

Om en våldtäkt, med hänsyn till att våldet eller hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, skall gärningsmannen för *tvingande till samlag* dömas till fängelse i högst tre år.

För tvingande till samlag döms också den som med annat hot än sådant som avses i 1 § 1 mom. tvingar en annan till samlag.

Försök är straffbart.

4 §

Tvingande till sexuell handling

Den som med våld eller hot tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall för *tvingande till sexuell handling* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

5 §

Sexuellt utnyttjande

Den som genom att utnyttja sin ställning förmår en person som

1) är under aderton år och i en skola eller annan inrättning står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen,

2) vårdas på ett sjukhus eller en annan inrättning och på grund av sjukdom, handi-

kapp eller något annat svaghetstillstånd har en väsentlig nedsatt förmåga att försvara sig eller

3) är synnerligen beroende av gärningsmannen, som grovt missbrukar beroendeställningen,

till samlag eller att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt, skall för *sexuellt utnyttjande* dömas till böter eller fängelse i högst fyra år.

För sexuellt utnyttjande skall också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne eller förmår honom eller henne att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt.

Försök är straffbart.

6 §

Sexuellt utnyttjande av barn

Den som har samlag med någon som är under femton år eller genom beröring eller på annat sätt utsätter en person som är under femton år för en sexuell handling som är ägnad att skada hans eller hennes utveckling, eller förmår honom eller henne att företa en sådan handling, skall för *sexuellt utnyttjande av barn* dömas till fängelse i högst fyra år.

En gärning som avses i 1 mom. anses likväl inte som sexuellt utnyttjande av barn, om det inte mellan parterna råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

För sexuellt utnyttjande av barn döms också den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. med ett barn som har fyllt femton men inte aderton år, om gärningsmannen är barnets förälder eller i förhållande till barnet står i en ställning som motsvarar en förälders samt bor i samma hushåll som barnet.

Försök är straffbart.

7 §

Grovt sexuellt utnyttjande av barn

Om vid sexuellt utnyttjande av barn

1) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada,

2) brottet begås på ett synnerligen förödande sätt eller

3) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på annat sätt står i särskilt beroende ställning i förhållande till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt sexuellt utnyttjande av barn* dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

Försök är straffbart.

8 §

Köp av sexuella tjänster av en ung person

Den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under aderton år att idka samlag eller företa en annan sexuell handling, skall för *köp av sexuella tjänster av en ung person* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Försök är straffbart.

9 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning,

2) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar eller

3) förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar, skall för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

10 §

Definitioner

Med *samlag* avses i detta kapitel inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuell inträngande i en annans könsorgan.

Med *sexuell handling* avses i detta kapitel en handling som utförs i syfte att uppnå sexuell upphetsning eller tillfredsställelse

och som med hänsyn till gärningsmannen och den som är föremål för handlingen samt omständigheterna vid handlingen har en väsentligt sexuell innebörd.

11 §

Åtalsrätt

Allmän åklagare får inte väcka åtal för brott som avses i 3 eller 4 § eller i 5 § 1 mom., om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

12 §

Åtgärdseftergift

Om målsäganden av egen fast vilja ber att åtal inte skall väckas för ett brott som avses i 1 §, 5 § 2 mom. eller 6 §, har allmänna åklagaren rätt att låta bli att väcka åtal, om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks.

40 kap.

Om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare

13 §

Tillämpningsområde

Detta kapitel 1—4 §§ tillämpas också när

gärningsmannen är en sådan hos Europeiska gemenskaperna anställd person som avses i 16 kap. 18 §.

47 kap.

Om arbetsbrott

6 a §

Arbetsstillståndsbrott

En arbetsgivare eller dennes företrädare som anställer eller i sin tjänst håller en utlänning som saknar behövligt arbetsstillstånd skall för *arbetsstillståndsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För arbetsstillståndsbrott döms även en entreprenad- eller underentreprenadgivare eller den som låter utföra arbete eller deras representant, som underlåter att försäkra sig om att utländska arbetstagare, vilka arbetar i entreprenad- eller underentreprenadarbete som han har givit till ett utländskt företag, eller att hyrd arbetskraft som ett utländskt företag har ställt till hans förfogande, har behövligt arbetsstillstånd.

Denna lag träder i kraft den
199 .

2.**Lag**

**om upphävande av 3 § lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till
medlemskapet i Europeiska unionen**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

^{1 §} Härmed upphävs 3 § lagen den 31 december 1994 om stadganden om rättsvård som ansluter sig till medlemskapet i Europeiska unionen (1554/94).	^{2 §} Denna lag träder i kraft den	199 .
---	--	-------

3.**Lag**

om upphävande av lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

^{1 §} Härmed upphävs lagen den 28 januari 1927 angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/27) jämte ändringar.	^{2 §} Denna lag träder i kraft den	199 .
--	--	-------

4.

Lag**om ändring av 5 kap. 1 och 10 §§ tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/87) 5 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom., dessa lagrum sådana de lyder, 5 kap. 1 § 1 mom. i lag av den 21 augusti 1995 (1011/95) och 10 § 1 mom. i lag av den 24 augusti 1990 (772/90), som följer:

5 kap.

10 §

Husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning*Förutsättningar för kroppsvisitation*

1 §

Förutsättningar för husrannsakan

Om det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, får husrannsakan företas i byggnader, rum eller slutna kommunikationsmedel eller på slutna förvaringsställen för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brottet. Husrannsakan får företas också om det brott som misstanken gäller är innehav av barnpornografisk bild, innehav av förfalskningsmaterial eller innehav av falska pengar, eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds.

Kroppsvisitation får företas för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brott, om det finns skäl att misstänka att någon har begått ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Kroppsvisitation får företas också om det brott som misstanken gäller är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrigt bedrägeri, innehav av barnpornografisk bild, innehav av förfalskningsmaterial eller innehav av falska pengar.

Denna lag träder i kraft den 199 .

5.

Lag**om ändring av 37 § tryckfrihetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 37 § 3 mom. tryckfrihetslagen av den 4 januari 1919 (1/19), sådant det lyder i lag av den 21 april 1995 (587/95), som följer:

37 §

Innefattar en periodisk tryckskrifts innehåll ett brott som nämns i 12 kap. eller 17 kap. 1 § strafflagen, eller innehåller en sådan tryckskrift upprepade gånger bilder som det

enligt 17 kap. 19 § strafflagen är straffbart att sprida, kan domstolen dra in tryckskriften för en tid av högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

6.

Lag**om ändring av 44 § lagen om faderskap**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 44 § lagen den 5 september 1975 om faderskap (700/75) som följer:

44 §

*Avgivande av osann utsaga vid
faderskapsutredning*

Om modern vid faderskapsutredning uppsåtligen har avgivit osann utsaga till barnatillsyningsmannen eller i fall som avses i 10 § utan laga skäl förtigtit något som henne

veterligen hade tjänat till upplysning i saken och utsagan eller förtigandet har bidragit till att faderskapet har fastställts oriktigt, skall hon, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

7.

Lag**om ändring av 51 § polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 51 § polislagen av den 7 april 1995 (493/95) som följer:

51 §

Brott mot polislagen

Denna lag träder i kraft den

199 .

Straff för brott mot polislagen stadgas i 16
kap. 3 § strafflagen.

8.

Lag**om ändring av 11 § steriliseringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 11 § steriliseringslagen av den 24 april 1970 (283/70) som följer:

11 §

Straff för ingivande av osant intyg till
myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den

199 .

9.

Lag**om ändring av 11 § kastreringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 11 § kastreringslagen av den 24 april 1970 (282/70) som följer:

11 §

Straff för ingivande av osant intyg till
myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den

199 .

10.

Lag**om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 3 punkten, 3 § 1 mom. och 14 § lagen den 24 mars 1970 om avbrytande av havandeskap (239/70), sådana 1 § 3 punkten och 3 § 1 mom. lyder i lag av den 15 januari 1971 (17/71), som följer:

1 §

Havandeskap kan med stöd av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) då kvinnan gjorts havande under förhållanden, som avses i 17 kap. 23 § eller 20 kap. 1—3 eller 5 §, 6 § 3 mom. eller 7 § strafflagen,

3 §

Då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 3 § eller 5 §

1 mom. strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd polisundersökning skall anses uppenbart.

14 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

11.

Lag**om upphävande av 16 kap. 8 § 1 punkten lagen om aktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Härmed upphävs 16 kap. 8 § 1 punkten lagen den 29 september 1978 om aktiebolag (734/78), sådant detta lagrum lyder i lag av den 5 augusti 1983 (687/83).

2 §

Denna lag träder i kraft den 199 .

12.

Lag**om upphävande av 88 § lagen om bostadsaktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §
 Härmed upphävs 88 § lagen den 17 maj 1991 om bostadsaktiebolag (809/91), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat genom lag av den 28 oktober 1994 (938/94).

2 §
 Denna lag träder i kraft den 199 .

13.

Lag**om ändring av 199 § lagen om andelslag**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 28 maj 1954 om andelslag (247/54) 199 § 4 punkten, sådan den lyder i lag av den 14 juni 1996 (415/96), samt
fogas till sagda 199 § ett nytt 2 mom. som följer:

199 §
 _____ Denna lag träder i kraft den 199 .
 I 16 kap. 7 § strafflagen stadgas straff för
 ingivande av osant intyg till myndighet.

14.

Lag**om ändring av 27 § lagen om konkurrensbegränsningar**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 27 § 1 mom. lagen den 27 maj 1992 om konkurrensbegränsningar (480/92) som följer:

27 §
 Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.
 _____ Denna lag träder i kraft den 199 .

15.

Lag**om ändring av 98 § kreditinstitutslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 98 § 2 mom. kreditinstitutslagen av den 30 december 1993 (1607/93) som följer:

98 §

Kreditinstitutsbrott

Denna lag träder i kraft den 199 .

Straff för ingivande av osant intyg till
myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

16.

Lag**om ändring av 68 § lagen om placeringsfonder**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 68 § 2 mom. lagen den 8 maj 1987 om placeringsfonder (480/87), sådant det lyder i lag av den 9 augusti 1993 (748/93), som följer:

68 §

Straff för ingivande av osant intyg till
myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

17.

Lag**om upphävande av 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Härmed upphävs 18 kap. 4 § 1 och 2
punkten lagen den 28 december 1979 om
försäkringsbolag (1062/79).

2 §

Denna lag träder i kraft den 199 .

18.**Lag****om upphävande av 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 1 § 77 § 1 punkten lagen den 17 mars 1995 om utländska försäkringsbolag (398/95).	Denna lag träder i kraft den	2 § 199 .
---	------------------------------	--------------

19.**Lag****om upphävande av 22 § 1 punkten lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 1 § 22 § 1 punkten lagen den 23 december 1992 om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster (1488/92).	Denna lag träder i kraft den	2 § 199 .
--	------------------------------	--------------

20.**Lag****om upphävande av 44 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 1 § 44 § 1 punkten lagen den 30 juni 1989 om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland (635/89), sådant detta lagrum lyder i lag av den 11 juni 1993 (484/93) .	Denna lag träder i kraft den	2 § 199 .
--	------------------------------	--------------

21.**Lag****om upphävande av 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsföreningar**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen den 31 december 1987 om försäkringsföreningar (1250/87).	Denna lag träder i kraft den	199 .
1 §	2 §	

22.**Lag****om upphävande av 130 § 1 punkten lagen om pensionsstiftelser**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 130 § 1 punkten lagen den 29 december 1995 om pensionsstiftelser (1774/95).	Denna lag träder i kraft den	199 .
1 §	2 §	

23.**Lag****om upphävande av 163 § 1 punkten lagen om försäkringskassor**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Härmed upphävs 163 § 1 punkten lagen den 27 november 1992 om försäkringskassor (1164/92).	Denna lag träder i kraft den	199 .
1 §	2 §	

24.

Lag**om ändring av 42 § tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 42 § 1 mom. tullagen av den 29 december 1994 (1466/94) som följer:

42 §

Det är förbjudet att utan tillstånd bryta lås, plomb, sigill eller annan spärr som en finsk eller utländsk tullmyndighet har anbringat eller godkänt för tillslutning av tullgoods eller avspärrning av ett område eller att på annat

sätt skaffa sig tillträde till ett utrymme som tillslutits på nämnt sätt. Straff för överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom stadgas i 16 kap. 9 § strafflagen.

—————
Denna lag träder i kraft den 199 .

25.

Lag**om ändring av 5 och 6 §§ lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 17 juni 1977 om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77) 5 och 6 § som följer:

5 §

Straff för motstånd mot en förare, med föraren jämställd person och passagerare som på begäran bistår dessa stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

6 §

Straff för ofog i ett kollektivt trafikmedel stadgas i 17 kap. 13 § strafflagen.

—————
Denna lag träder i kraft den 199 .

26.

Lag**om ändring av 12 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 12 § lagen den 11 maj 1979 om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79) som följer:

12 §

avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 §
strafflagen.

Passagerares straffansvar

Straff för motstånd mot en kontrollör som _____ Denna lag träder i kraft den 199 .

27.

Lag**om ändring av 6 § lagen om bevakningsföretag**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § lagen den 4 mars 1983 om bevakningsföretag (237/83) som följer:

6 §

Straff för motstånd mot en väktare som _____ Denna lag träder i kraft den 199 .
avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 §
strafflagen.

28.

Lag**om ändring av 18 § lagen om offentliga nöjestillställningar**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 18 § lagen den 9 augusti 1968 om offentliga nöjestillställningar (492/68) som följer:

18 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1) utan lov föranstaltar en i denna lag avsedd tillställning för vars föranstaltande erfordras tillstånd av myndighet,
2) bryter mot denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser om föranstaltande av nöjestillställningar eller
3) på något annat sätt bryter mot denna

lag eller bestämmelser som har utfärdats med stöd av den,

skall för brott mot bestämmelserna om nöjestillställningar dömas till böter.

Straff för motstånd mot en ordningsman som avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

_____ Denna lag träder i kraft den 199 .

29.

Lag

om ändring av 16 § lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 16 § 1 mom. lagen den 24 juli 1987 om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87) som följer:

16 §

Straff- och vitesstadganden

Den som i strid med denna lag

1) sprider program som inte har granskats på det sätt som stadgas i denna lag,

2) sprider program i strid med granskningsbeslut som avses i denna lag eller stadgandena i 3 §,

3) försummar sin i 10 § stadgade anmälningsskyldighet,

4) i anmälan som avses i 10 § lämnar oriktig eller vilseledande uppgift, eller som

5) sprider program då på upptagningen eller dess omslag inte har gjorts i 11 § nämnda anteckningar eller då på upptagningen eller omslaget har gjorts oriktiga eller vilseledande anteckningar, skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *brott mot stadganden om granskning av bildprogram* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

30.

Lag

om ändring av 14 § lagen om förrättande av filmgranskning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 14 § lagen den 29 maj 1965 om förrättande av filmgranskning (300/65) som följer:

14 §

Den som i strid med lagen om filmgranskning

1) förevisar eller låter förevisa en film som inte har granskats och godkänts till förevisning så som stadgas ovan,

2) förevisar eller låter förevisa en film med avvikelse från granskningsbeslutet eller en föreskrift som avses i 4 § 2 mom. i nämnda lag eller

3) på något annat sätt bryter mot lagen om filmgranskning,

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *brott mot lagen om filmgranskning* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

31.

Lag**om ändring av 3 § lagen om förbud mot anordningar som försvårar
hastighetsövervakningen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 3 § 2 mom. lagen den 23 augusti 1985 om förbud mot anordningar som försvårar
hastighetsövervakningen (733/85) som följer:

3 §

eller dess släpvagn, skall för *radardetektor-
spridningsbrott* dömas till böter.

Den som i strid med denna lag importerar,
tillverkar, håller till salu, säljer eller annars
överlåter en i 1 § nämnd anordning eller
installerar en sådan anordning i motorfordon

Denna lag träder i kraft den 199 .

32.

Lag**om ändring av 21 § passlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 21 § passlagen av den 22 augusti 1986 (642/86) som följer:

21 §

Straffstadganden

Denna lag träder i kraft den 199 .

Straff för riksgränsbrott stadgas i 17 kap.
7 § strafflagen.

33.

Lag**om ändring av 10 § lagen om gränsszon**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 10 § 1 och 2 mom. lagen den 17 maj 1947 om gränsszon (403/47), sådana de lyder
 i lag av den 24 juni 1976 (533/76), som följer:

10 §
 Den som bryter mot denna lag eller stad-
 ganden som har utfärdats med stöd av den
 skall, om strängare straff för gärningen inte
 stadgas på något annat ställe i lag, för *över-
 trädelse av lagen om gränsszon* dömas till

böter.

Straff för riksgränsbrott stadgas i 17 kap.
 7 § strafflagen.

 Denna lag träder i kraft den 199 .

34.

Lag**om ändring av utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i utlänningslagen av den 22 februari 1991 (378/91) 64 c §, sådan den lyder i lag
 av den 28 juni 1993 (639/93), samt
ändras 64 och 64 b §§, sådana de lyder i nämnda lag av den 28 juni 1993, som följer:

64 §

Arbetsstillståndsbrott

Straff för arbetsstillståndsbrott stadgas i 47
 kap. 6 a § strafflagen.

64 b §

Ordnande av olaglig inresa

Straff för ordnande av olaglig inresa stad-
 gas i 17 kap. 8 § strafflagen.

 Denna lag träder i kraft den 199 .

35.

Lag**om ändring av 6 § lotterilagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § lotterilagen av den 1 september 1965 (491/65) som följer:

6 §

I 17 kap. 17 § strafflagen stadgas straff för olovligt anordnande av lotteri.

Denna lag träder i kraft den

199 .

36.

Lag**om ändring av 12 § lagen om penninginsamlingar**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 12 § lagen den 31 juli 1980 om penninginsamlingar (590/80), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat genom lag av den 5 augusti 1983 (681/83), som följer:

12 §

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1) utan tillstånd föranstaltar annan penninginsamling än sådan som avses i 3 § 2 eller 3 mom. eller som föranstaltar penninginsamling som avses i 2 § 3 mom.,

2) försummar sin redovisningsskyldighet eller

3) på något annat sätt bryter mot denna lag eller mot sådana stadganden eller bestämmelser om insamlingsförfarandet som har utfärdats med stöd av den,

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *penninginsamlingsbrott* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den

199 .

37.

Lag**om ändring av djurskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i djurskyddslagen av den 4 april 1996 (247/96) 55 § 2 mom. och *ändras* 53 och 54 § samt 55 § 1 mom. som följer:

53 §*Djurplågeri*

I 17 kap. 14 och 15 § strafflagen stadgas straff för djurskyddsbrott och lindrigt djurskyddsbrott.

54 §*Djurskyddsförseelse*

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1) behandlar ett djur i strid med 3—6, 8, 29, 32 eller 33 § eller stadganden eller bestämmelser som utfärdats med stöd av dem,

2) använder anordningar, redskap eller ämnen som avses i 12 § och som är förbjudna,

3) i strid med 7 eller 9—11 § vidtar en åtgärd som avses i dem, eller

4) importerar eller försöker importera ett djur i strid med förbudet i 28 §,

skall för *djurskyddsförseelse* dömas till böter, om inte gärningen är straffbar enligt 17 kap. 14 eller 15 § strafflagen eller strängare

straff för gärningen stadgas i någon annan lag.

För djurskyddsförseelse döms också den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1) bryter mot ett förbud mot tillverkning, import, försäljning eller överlåtelse enligt 12 § eller mot ett förbud som avses i 7 § 3 mom., 13 § 1 mom., 16 § 3 mom., 18, 19, 22, 25 eller 27 § eller som utfärdats med stöd av nämnda stadganden, eller

2) försummar en skyldighet som avses i eller åläggs med stöd av 13 § 2 mom., 14 §, 16 § 1 mom., 17 §, 20 § 3 mom., 21 § 2 eller 3 mom., 23, 24, 26, 29 eller 30 § eller 31 § 1 mom. eller 64 §.

55 §*Djurhållningsförbud*

I 17 kap. 23 § 1 mom. strafflagen stadgas om djurhållningsförbud.

—————
Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 14 februari 1997

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Kari Häkämies*

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
 upphävs i strafflagen 10 och 19 kap., 24 kap. 2 och 4 §§, 26 kap., 42 kap. 2, 5, 5 a, 7 och 8 §§ samt 43 kap. 4 och 8 §§,
 av dessa lagrum 10, 19 och 26 kap. sådana de lyder jämte ändringar, 42 kap. 2 § sådan den lyder i lag av den 4 juli 1944 (425/44), 5 § sådan den lyder i lag av den 4 februari 1928 (48/28), 5 a § sådan den lyder i lag av den 16 april 1919 (44/19) och 7 § sådan den lyder i lag av den 21 april 1995 (578/95) samt 43 kap. 4 § sådan den lyder ändrad genom lagar av den 17 november 1939 och den 15 mars 1991 (402/39 och 519/91) och 8 § sådan den lyder i nämnda lag av den 17 november 1939,
 ändras 16, 17 och 20 kap.,
 sådana de lyder jämte ändringar, samt
 fogas till lagen ett nytt 15 kap. i stället för det 15 kap. som upphävts genom nämnda lag av den 21 april 1995, till 40 kap. en ny 13 § och till 47 kap. en ny 6 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

Om brott mot trosfrid

1 §

*Den som offentligen hädar Gud, skall för
 hädelse av Gud dömas till böter eller till
 fängelse i högst två år.*

(upphävs, se brott mot trosfrid 17 kap.
 10 § 1 punkten)

2 §

*Den som offentligen smädar eller skymfar,
 vad inom i Finland verksamt trossamfund i
 övrigt hålles heligt, skall för brott mot tros-
 frid dömas till böter eller till fängelse i
 högst ett år.*

(upphävs, se brott mot trosfrid 17 kap.
 10 § 1 punkten)

3 §

*Den som med våld eller hot om våld hin-
 drar i Finland verksamt trossamfund att för-
 rätta gudstjänst, kyrklig handling eller reli-
 gionsutövning, skall för hindrande av reli-
 gionsutövning dömas till fängelse i högst två
 år.*

(upphävs, se hindrande av religionsut-
 övning 17 kap. 11 §)

Försök är straffbart.

4 §

*Den som genom att föra oljud eller på an-
 nat sätt väcka förargelse uppsåtligen stör i
 3 § nämnd gudstjänst, kyrklig förrättning el-*

(upphävs, se brott mot trosfrid 17 kap.
 10 § 2 punkten)

Gällande lydelse

ler religionsutövning, skall för **störande av religionsutövning** dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Stör någon på sagda sätt begravning, då denna icke är kyrklig förrättning, skall han för **störande av begravning** dömas till i 1 mom. stadgat straff.

Föreslagen lydelse

15 kap.

Om brott mot rättskipning

1 §

Osann utsaga inför domstol

(se 17 kap. 1 § 1 och 2 mom., 3 § 1 mom. och 3 a § 1 mom.)

Om

1) ett vittne eller en sakkunnig inför domstol,

2) en part inför domstol vid förhör under sanningsförsäkran eller

3) någon annan inför domstol under ed eller försäkran

lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken, skall han för **osann utsaga inför domstol** dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

2 §

Osann utsaga vid myndighetsförfarande

(se 17 kap. 4 och 5 §)

Om

1) någon under ed eller försäkran vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång,

2) någon annan än den för brottet misstänkte vid förhör där han är personligen närvarande vid förundersökning i brottmål,

3) någon annan än den som har ställning av misstänkt i förhör där han är personligen närvarande vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande

lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken, skall han för **osann utsaga vid myndighetsförfarande** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En laglig företrädare för en juridisk person, som vid förundersökning förhörs för utredning av den juridiska personens straffansvar, jämföras med den som är misstänkt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

för brott.

3 §

Grov osann utsaga inför domstol

(jfr 17 kap. 1 § 2 mom., 2 §, 4 § 1 mom. och 5 § 2 mom.)

Om vid osann utsaga som avses i 1 §

1) orsakas fara för att domstolen med stor sannolikhet dömer en oskyldig till fängelse eller någon annan sträng påföljd eller dömer någon till en betydligt strängare påföljd än han annars skulle dömas till eller för att domstolen med stor sannolikhet fattar ett felaktigt beslut som i något annat avseende åsamkar parten synnerligen kännbar skada,

2) den osanna utsagan eller förtigandet gäller en särskilt betydelsefull omständighet eller

3) brottet begås särskilt planmässigt och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grov osann utsaga inför domstol** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

4 §

Oaktsam osann utsaga

(se 17 kap. 1 § 3 mom., 3 § 2 mom. och 3 a § 2 mom.)

Den som

1) i egenskap av vittne eller sakkunnig inför domstol eller

2) under sanningsförsäkran, ed eller försäkran inför domstol eller vid ett myndighetsförfarande som kan jämföras med en rättegång

av oaktsamhet lämnar en osann uppgift i saken eller förtiger en omständighet som hör till saken, skall för **oaktsam osann utsaga** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §

Försök till anstiftan av osann utsaga

(se 17 kap. 9 §)

Den som försöker förmå någon att begå ett brott som avses i 1—3 §§ skall för **försök till anstiftan av osann utsaga** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Falsk angivelse

(se 26 kap. 1 §)

Den som till en förundersöknings- eller annan myndighet eller en domstol lämnar falska uppgifter och därmed orsakar fara för att den angivne på oriktiga grunder anhålls, häktas eller utsätts för något annat tvångsmedel eller åtalas eller döms till straff eller till någon annan straffrättslig påföljd, skall för **falsk angivelse** dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

7 §

Bevisförvanskning

(jfr 26 kap. 2 §)

Den som i syfte att få en oskyldig dömd till straff eller annars för att skada någon döljer, förstör, skadar, ändrar eller på något annat sätt förvanskar ett föremål, en handling eller något annat bevismaterial som behövs som bevis vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål, och som han vet ha betydelse i saken, skall för **bevisförvanskning** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För bevisförvanskning skall också den dömas som i sådant syfte som anges i 1 mom. vid en domstol eller vid förundersökningen i ett brottmål på ett vilseledande sätt använder eller till sådan användning överläter bevismaterial som han vet vara grundlöst eller förvanskat.

8 §

Grov bevisförvanskning

(ny)

Om det vid bevisförvanskning

1) orsakas fara för att en oskyldig person med stor sannolikhet döms till fängelse eller någon annan sträng påföljd,

2) föremålet för brottet är ett synnerligen viktigt bevis eller

3) brottet begås särskilt planmässigt och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grov bevisförvanskning** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Övergripp i rättssak

(ny)

Den som orättmätigt

1) *med våld eller hot hindrar eller försöker hindra någon att yttra sig som vittne eller sakkunnig eller annars som en person som skall höras eller är part vid en rättegång, förundersökning, polisundersökning eller vid något annat därmed jämförbart myndighetsförfarande, eller som med våld eller hot påverkar eller försöker påverka yttrandets innehåll, eller*

2) *begår eller hotar begå våld mot någon på grund av vad han yttrat vid ett sådant förhör som avses ovan,*

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för övergripp i rättssak dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

(se 16 kap. 19 §)

Den som vet att äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människorov, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning av fartyg, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för underlåtenhet att anmäla grovt brott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte på den som är make, syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till den som förbereder brottet och inte heller på den som har gemensamt hushåll med honom eller på en person som annars är närstående på grund av ett med dessa jämförbart personligt förhållande.

Stadgandet i 1 mom. gäller inte heller den som har en lagstadgad tystnadsplikt.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Skyddande av brottsling

(se 16 kap. 20 §)

Den som efter att ha fått veta att ett brott har begåtts hjälper gärningsmannen att undkomma eller förstör bevis och därigenom hindrar eller försöker hindra att gärningsmannen ställs till ansvar för brottet, skall för **skyddande av brottsling** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte den som är delaktig i brottet eller den som står i ett sådant förhållande till gärningsmannen som nämns i 10 § 2 mom. och inte heller brott för vilket inte stadgas strängare straff än fängelse i sex månader.

12 §

Utomlands avgiven osann utsaga

(ny)

Vid tillämpningen av stadgandena om osann utsaga avses med domstol också den genom Förenta Nationernas stadga inrättade Internationella domstolen och andra av organisationen inrättade domstolar, domstolar i Island och Norge, Europeiska gemenskapernas domstol och domstolar i Europeiska unionens medlemsländer samt även andra utländska domstolar då dessa ger en finsk domstol handräckning.

13 §

Begränsningsstadgande

(jfr 17 kap. 7 §)

Stadgandena om osann utsaga tillämpas inte, om

1) den som givit utsagan rättar denna eller uppger det som han förtigit innan hörandet eller förhöret avslutas eller om

2) den som givit utsagan inte kunnat hålla sig till sanningen utan att löpa risk för att bli ställd till ansvar för ett brott eller en därmed jämförbar lagstridig gärning som han själv begått.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

16 kap.

Om brott emot offentlig myndighet och allmän ordning**O m b r o t t m o t m y n d i g h e t e r**

1 §

1 §

Våldsamt motstånd mot tjänsteman

Den, som med våld eller hot om våld tvingar eller söker tvinga tjänsteman att företaga eller underlåta tjänsteåtgärd, eller på dylikt sätt gör honom motstånd i hans utövning av tjänsten eller eljest våldför sig på tjänsteman i utövning av tjänsten eller för att hämnas på honom för tjänsteåtgärd, dömes för våldsamt motstånd mot tjänsteman till ((tukthus)) i högst fyra år eller till fängelse ej under tre månader, eller, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse i högst sex månader eller böter.

Lag samma vare, om förenämnda handling riktar sig mot den, som är förordnad eller vald att tillhandagå vid offentlig förrättning eller tillställning eller eljest bistår tjänsteman i tjänstens utövning, eller mot krigsman i tjänst.

2 §

Hvar, som uppsåtligen, dock utan våld eller hot om våld, gör tjänsteman hinder i utövningen af tjänsten, straffes med fängelse i högst tre månader eller böter ((ej öfver trehundra mark)).

Lag samma vare, om brottet föröfvas emot någon af de i 2 mom. 1 § nämnde personer, eller emot den, som fått lof att anställa husransakan.

3 §

Församlar sig folk i mängd och ådagalägger folksamligen uppsåt att samfällt begå brott, som nämnes i 1, eller att eljest störa allmän ordning eller säkerhet och efter-

Den som

1) använder eller hotar använda våld för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt,

2) annars med anledning av en sådan tjänsteåtgärd använder eller hotar använda våld mot den tjänsteman som vidtar åtgärden, eller

3) använder våld mot en tjänsteman för att hämnas för en sådan tjänsteåtgärd

skall för **våldsamt motstånd mot tjänsteman** dömas till fängelse i högst tre år.

För våldsamt motstånd mot tjänsteman skall också den dömas som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot en tjänstgörande krigsman eller mot den som på tjänstemans begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

2 §

Motstånd mot tjänsteman

Den som utan att använda våld eller hot om våld orättmätigt hindrar eller försöker hindra att en tjänsteåtgärd som avses i 1 § vidtas eller som försvårar den, skall för **motstånd mot tjänsteman** dömas till böter.

För motstånd mot tjänsteman skall också den dömas som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot en tjänstgörande krigsman eller mot den som på tjänstemannens begäran eller med hans samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

(utgår, jfr 17 kap. 2—4 §)

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

kommer den ej i 6 § nämnda myndighets tre gånger givna befallning att skingra sig, dömes för upplopp, anstiftare och anförare till fängelse i högst två år samt av de övriga envar som ej åttlytt uppmaningen till fängelse i högst sex månader eller böter.

3 §

Brott mot polislagen

(se 51 § polislagen)

Den som

1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter,

2) vägrar lämna en polisman personuppgifter som avses i 10 § 1 mom. polislagen,

3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman ger enligt 21 § polislagen för att stanna ett fordon eller få det flyttat,

4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 § polislagen eller

5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligen försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *brott mot polislagen* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

4 §

Lämnande av oriktiga personuppgifter

(se 16 kap. 20 a §)

Den som i syfte att vilseleda en myndighet uppger *falskt* namn eller annars lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sin identitet eller som i detta syfte använder en annan persons *identitetsbevis*, pass, *körkort* eller annat sådant intyg, skall för *lämnande av oriktiga personuppgifter* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

4 §

Begår församlad folkmängd i förening brott, som i 1 § sägs; straffes anstiftare och anförare, så ock enhvar, som i utförandet af sådant brott tagit del, för uppror med ((tukt-

(utgår, jfr 17 kap. 2—4 §)

Gällande lydelse

hus)) från och med ett till och med nio år eller, der omständigheterna äro synnerligen mildrande, med fängelse ej under sex månader. Annan deltagare i upproret dömes till ((tukthus)) eller fängelse i högst tre år eller, vid synnerligen mildrande omständigheter, till böter ((ej under etthundra mark)).

Föreslagen lydelse

5 §

Bötesfusk

(ny)

Den som i syfte att bereda sig ekonomisk vinning ger en myndighet för fastställande av böter väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller om någon annan omständighet som inverkar på hans betalningsförmåga, skall för **bötesfusk** dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

5 §

Har församlad folkmängd i förening begått våld å person i andra fall, än i 1 § sägs, eller våldfört sig å allmän eller enskild egendom, eller plundrat egendom; dömes anstiftare och anförare, så ock enhvar, som i våldet eller plundringen tagit del, till ((tukthus)) i högst åtta år eller, der omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse ej under tre månader, samt enhvar af de öfrige till fängelse i högst sex månader eller böter.

(utgår, jfr 17 kap. 2—4 §)

6 §

Registeranteckningsbrott

(se 16 kap. 21 §)

Den som

1) i syfte att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig uppgift, eller

2) i syfte att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten,

skall för registeranteckningsbrott dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Ingivande av osant intyg till myndighet

(se 17 kap. 8 §)

Den som till en myndighet ger in ett i rättsligt hänseende betydelsefullt osant skriftligt intyg eller en därmed jämförbar teknisk upptagning eller som efter att ha tillverkat ett sådant intyg eller en sådan upptagning överlämnar intyget eller upptagningen till någon annan för att användas för nämnda ändamål skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för **ingivande av osant skriftligt intyg till myndighet** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För ingivande av osant intyg till myndighet döms också den som bedriver verksamhet som är underställd särskild myndighetstillsyn eller dennes företrädare eller en person som är anställd hos denne eller den som är revisor för ett samfund som står under tillsyn, som i anslutning till en granskning som utförs med stöd av lag eller i övrigt vid uppfyllandet av en i lag stadgad upplysningsskyldighet, för tillsynsmyndigheten uppger en i rättsligt hänseende betydelsefull osann muntlig uppgift.

7 §

Den som för att begå ett i detta eller 12 kap. avsett brott värvar eller samlar beväpnat manskap, skall för **väpnat störande av allmän ordning** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

(utgår, se väpnat störande av allmän ordning 17 kap. 5 §)

8 §

Usurpation av tjänstemannabefogenhet

(se 16 kap. 14 § 2 mom.)

Den som i syfte att vilseleda någon annan

- 1) utan laglig rätt vidtar en åtgärd som endast får vidtas av en behörig myndighet som utövar offentlig makt, eller

- 2) annars uppträder i föregiven egenskap av tjänsteman som utövar offentlig makt i tjänsteuppdrag,

skall för **usurpation av tjänstemannabefogenhet** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Den som offentligen i folksamling eller genom skrift eller annan framställning, som bringats till allmän kännedom, uppmanar eller försöker förleda till brott, skall för **offentlig uppmaning till brott** dömas till böter eller till fängelse i högst ett år.

(utgår, se offentlig uppmaning till brott 17 kap. 1 §)

Den som så som anges i 1 mom. uppmanar eller försöker förleda till folkmord, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, uppror, mord, dråp, dråp under för- mildrande omständigheter, rån, grovt rån, brott som nämns i 34 kap. 1 6 eller 11 § eller till ett sådant farligt militärt brott som avses i 45 kap. 5, 8, 10, 18 eller 20 §, skall för offentlig uppmaning till grovt brott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

(utgår)

Den som på sätt i 1 mom. sägs uppmanar till olydnad mot lag eller laga stadga, skall för offentlig uppmaning till lagöverträdelse dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

(utgår)

9 §

Överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom

(se 16 kap. 17 och 18 §)

Den som orättmätigt

1) bryter lås, sigill, hinder eller en markering, varmed en myndighet har stängt eller avspärrat ett föremål eller något annat objekt eller på annat sätt bryter sig in i ett föremål eller ett annat objekt som på detta sätt stängts av en myndighet,

2) tränger in i en byggnad eller ett rum som stängts av en myndighet, eller annars bryter mot ett förbud som med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen har utfärdats för att säkerställa utredningen av ett brott,

3) tar befattning med lös egendom som är föremål för beslag, kvarstad eller utmätning eller vars flyttning till en annan plats har förbjudits av en myndighet, eller

4) i strid med ett skingringsförbud eller något annat myndighetsförbud skingrar eller överlåter egendom eller i strid med ett betalningsförbud betalar en fordran eller lön,

skall för **överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom** dömas till böter eller

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

fängelse i högst sex månader.

Med myndighet avses i 1 punkten finska myndigheter och utländska tullmyndigheter.

10 §

Förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning

(se 16 kap. 15 §)

Den som orättmätigt förstör, tar i sin besittning, skadar eller på annat sätt odugliggör en handling eller något annat bevismedel som finns i ett allmänt arkiv eller i en myndighets besittning, eller ett allmänt register, som förs av en myndighet, eller en del av ett sådant, skall för **förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

10 §

Hvar, som uppsåtligen befriar fånge ur straffanstalt, häkte eller annat förvar, eller från dens vård, som bevakar, ledsagar eller forslar honom, eller hjälper fånge eller den, som rymt och bör gripas, att undkomma, straffes med ((tukthus)) i högst tre år eller fängelse från och med två månader till och med tre år.

Är gerningsmannen med fången i rätt upp eller nedstigande skyldskap eller svägerlag, hans maka, fosterfader, fostermoder eller fosterbarn, eller hans broder eller syster eller dess maka, eller hans trolofvade; vare straffet fängelse i högst två år eller böter ((ej under etthundra mark)).

Försök är straffbart.

(utgår, se olaga befriande av fånge 16 kap. 13 §)

11 §

Givande av muta

(se 16 kap. 13 §)

Den som till en tjänsteman eller offentligt anställd arbetstagare, till en tjänstgörande krigsman eller till en anställd hos Europeiska gemenskaperna för dennes verksamhet i anställningsförhållandet utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller någon annan förmån som är avsedd för honom själv eller någon annan och som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans verksamhet i anställningsförhållandet, skall för **givande av muta** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

För givande av muta skall även dömas den som för en tjänstemans eller någon annan i 1 mom. nämnd persons verksamhet i anställningsförhållandet till någon annan utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller förmån som nämns i momentet.

11 a §

Tillverkar, anskaffar eller förvarar fånge olovligen skjut eller eggvapen eller ock tillhygge eller annat redskap, som kan brukas till begående av våld, straffes med fängelse i högst ett år.

(utgår, se fånges vapeninnehav 16 kap. 15 §)

11 b §

Rymmer eller försöker fånge rymma från straffanstalt eller från annat förvar eller från den person, som vaktar, ledsagar eller transporterar honom, skall han för fångrymning dömas till fängelse i högst ett år eller till böter.

(utgår, se fångrymning 16 kap. 14 §)

12 §

Grovt givande av muta

(se 16 kap. 13 a §)

Om vid givande av muta

1) syftet med gåvan eller förmånen är att förmå den som saken gäller att i sitt anställningsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för någon annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan, eller

2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt,

och givandet av muta även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grovt givande av muta** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

12 §

*Ha två eller flera fångar slutit sig samman och gemensamt våldfört sig på någon, som har dem i vård eller under bevakning, eller med våld eller hot om våld gjort motstånd mot honom eller tvingat eller försökt tvinga honom till något, skall envar som gjort sig skyldig till våld eller hot om våld för **våldsam störande av ordningen i fängelse** dömas till fängelse i högst sex år och de övriga till fängelse i högst ett år eller till böter.*

(utgår)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Olaga befriande av fånge

(se 16 kap. 10 §)

Den som olagligen

1) befriar en fånge, anhållen eller gripen eller en i militära disciplinlagen (331/83) avsedd arrestant ur fängelse eller annat förvar eller från den tjänstemans eller krigsmans vård som bevakar, ledsagar eller transporterar honom, eller hjälper honom att undkomma eller

2) hindrar en behörig tjänsteman eller krigsman att gripa en flyende som har förordnats att häktas eller anhållas eller som skall gripas,

skall för **olaga befriande av fånge** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

13 §

Den som till en tjänsteman eller en ofientligt anställd arbetstagare för dennes verksamhet i anställningsförhållandet eller till en krigsman i tjänstgöring för hans verksamhet i tjänstgöringsförhållandet utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller annan förmån som är avsedd för honom själv eller någon annan och som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans verksamhet i nämnda förhållande (anställningsförhållandet), skall för **givande av muta** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För givande av muta skall även dömas den som för en tjänstemans eller annan i 1 mom. nämnd persons verksamhet i anställningsförhållandet till någon annan utlovar, erbjuder eller ger en gåva eller förmån som nämns i momentet.

(utgår, se givande av muta 16 kap. 11 §)

14 §

Fångrymning

(se 16 kap. 11 b §)

En fånge, en anhållen eller en gripen person i myndigheternas förvar eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant som rymmer eller försöker rymma från en straffanstalt eller ur annat förvar eller från den som bevakar, ledsagar eller transporterar honom,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

skall för *fångrymning* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

13 a §

Om vid givande av muta

1) syftet med gåvan eller förmånen är att förmå den som saken gäller att i sitt anställningsförhållande handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för den som ger mutan eller för en annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon annan, eller

2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt,

och givandet av muta även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grovt givande av muta** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

(utgår, se grovt givande av muta 16 kap. 12 §)

14 §

Hvar, som olofligen pantar något till sig eller annorledes sjelf tager sig rätt, straffes med böter ((högst tvåhundra mark)) eller fängelse ej öfver två månader, der ej gerringen i annat lagrum är belagd med svårare straff.

Har någon eljest utan laga rätt företagit handling, hvilken får utföras blott af behörig tjänsteman; straffes med fängelse i högst sex månader eller böter ((ej öfver trehundra mark)). Gjorde han det i bedräglig afsigt; vare straffet fängelse i högst två år.

(utgår, se egenhandsrätt 17 kap. 9 §)

(utgår, se usurpation av tjänstemannabefogenhet 16 kap. 8 §)

15 §

Fänges vapeninnehav

(se 16 kap. 11 a §)

En fånge, en anhållen eller en gripen person som är i myndigheternas förvar, eller en i militära disciplinlagen avsedd arrestant, som i strid med ett förbud som han har delgetts tillverkar, skaffar eller innehar skjut- eller eggvapen eller ett därmed jämförbart livsfarligt redskap, skall för **fänges vapeninnehav** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

15 §

Förstör, skadar, undanskaffar eller tillagnar sig någon uppsåtligen allmän urkund, protokoll, rättegångshandling eller annan handling eller skrift, som förvaras i allmänt arkiv eller hos myndighet eller tjänsteman, eller

(utgår, se förstörande av bevismedel som är i en myndighets besittning 16 kap. 10 §)

Gällande lydelse

för tjänstens skull öfverlemnats åt myndighet eller tjänsteman; straffes, om ej brottet bör enligt 12 kap. anses, med fängelse.

(se 16 kap. 28 §)

16 §

Den som olovligen avlägsnar eller förstör en offentlig kungörelse som av en myndighet har satts upp till allmänt påseende, skall för förstörande av offentlig kungörelse dömas till böter.

(ny)

17 §

Hvar, som utan lof uppsåtligen bryter myndighets eller tjänstemans insegel, hvarmed sak eller skrift blifvit förseglad, straf-

Föreslagen lydelse

16 §

Juridiska personers straffansvar

På givande av muta och grovt givande av muta tillämpas vad som stadgas om juridiska personers straffansvar.

(utgår, se ofog 17 kap. 13 § 3 punkten)

17 §

Begränsningsstadganden

Vad som stadgas i 1 och 2 §§ i detta kapitel tillämpas inte på gärningar som avses i 17 kap. 6 §.

18 §

Definition

Med en anställd hos Europeiska gemenskaperna avses en person som står i ett varaktigt eller tillfälligt anställningsförhållande till Europaparlamentet, Europeiska unionens råd, Europeiska gemenskapernas kommission, Europeiska gemenskapernas domstol eller revisionsrätt, Regionkommittén, Ekonomiska och sociala kommittén, Europeiska justitieombudsmannen, Europeiska investeringsbanken, Europeiska monetära institutet eller till något annat organ som grundats med stöd av Europeiska gemenskapernas grundfördrag eller en person som på basis av uppdrag handhar en uppgift given av ett av Europeiska gemenskapernas organ eller av ett annat organ som grundats med stöd av grundfördragen.

(utgår, se överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom 16 kap. 9 § 1 mom. 1—3 punkten)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

fes med böter eller fängelse ej öfver sex månader.

Till samma straff skall dömas den som uppsåtligen tar befattning med egendom, som är föremål för beslag, kvarstad, utmätning eller förbud mot flyttning till annan plats, eller skaffar sig tillträde till en byggnad eller ett rum som stängts av en myndighet, eller som annars bryter mot ett beslut som en myndighet med stöd av 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen (450/87) meddelat för att säkerställa utredning av brott.

18 §

Bryter någon emot laga förbud att skingra eller föryttra löst eller fast gods eller att utgifva annans egendom; straffes med böter eller fängelse ej öfver tre månader.

(utgår, se överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom 16 kap. 9 § 1 mom. 4 punkten)

19 §

Den som vet att äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människorov, tagande av gisslan, penningförfalskning, grov penningförfalskning, ett i 34 kap. 16 eller 11 § nämnt brott eller grovt narkotikabrott är på färde, men låter bli att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för underlåtenhet att anmäla grovt brott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

(utgår, se underlåtenhet att anmäla grovt brott 15 kap. 10 §)

Ej må dock någon för sådan underlåtenhet dömas till straff, om han, till förekommande af brottet, hade nödgats röja någon af de i 2 mom. 10 § nämnda personer.

20 §

Har någon, sedan han fått veta att brott timat, dolt eller hulptit att dölja förbrytaren eller befordrat hans flykt eller varit honom behjelpelig till döljande af gerningen eller undanrödjande af bevis derom; straffes med böter ((högst femhundra mark)) eller fängelse ej öfver ett år. Gjorde han det för egen vinning; vare straffet fängelse i högst två år eller böter. Ej må dock straffet sättas högre än den skyldige kunnat ådömas för medhjelp till brottet.

(utgår, se skyddande av brottsling 15 kap. 11 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Straff enligt denna § må likväl ej ådömas någon af de i 2 mom. 10 § nämnda personer, och ej heller ega rum der brottet är något af dem, som omförmälas i 41, 42, 43 och 44 kapitlen, eller med dem jemförlig förbrytelse.

20 a §

Var som, i avsikt att vilseleda myndighet, begagnar sig av namn, stånd eller yrke, vilket ej tillkommer honom, eller eljest lämnar om sig vilseledande upplysningar eller i samma syfte begagnar pass, arbetsintyg eller dylikt bevis, som är utfärdat för annan, straffes med böter eller fängelse i högst två år.

(utgår, se lämnande av oriktiga personuppgifter 16 kap. 4 §)

21 §

Den som

1) för att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, till registermyndigheten lämnar en oriktig uppgift, eller

2) för att bereda sig eller någon annan nytta eller för att skada en annan utnyttjar ett fel som har tillkommit på det sätt som avses i 1 punkten,

*skall för **registeranteckningsbrott** dömas till böter eller fängelse i högst tre år.*

(utgår, se registeranteckningsbrott 16 kap. 6 §)

22 §

Hvar, som värfvar finsk ((eller rysk)) man till främmande magts krigstjänst, straffes med fängelse i högst ett år eller böter ((ej under femtio mark)).

Om straff för den, som anskaffar krigsfolk åt fienden, stadgas i 12 kap.

(utgår)

23 §

Den, som genom falsk uppgift eller annat bedrägligt medel förleder finsk man till utflyttning ur landet, straffes med fängelse i högst två år eller böter ((ej under femtio mark)).

Försök är straffbart.

(utgår)

26 §

Den som saluför, till uthyrning bjuder ut eller överlåter eller i detta syfte tillverkar eller i landet inför film eller annan upptagning innehållande rörliga bilder, i vilken framställs rätt våld, skall för spridning av

(utgår, se spridning av våldsskildring 17 kap. 18 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

våldsskildring dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte, om det på grund av att filmen eller upptagningen är av en sådan natur att den tjänar spridning av information eller uppenbart har ett konstnärligt värde skall anses befogat att återge våld. Har den framställning som filmen eller upptagningen innehåller granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning (299/65) eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87), skall 1 mom. inte heller tillämpas. Har tillverkaren eller importören av en upptagning uppenbart haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen, skall för tillverkningen eller importen inte dömas till straff med stöd av 1 mom.

27 §

Film eller annan upptagning som varit föremål för ett i 26 § avsett brott och som innehas av gärningsmannen skall oberoende av vem den tillhör dömas förbruten. Har upptagningen övergått till annan, gått förlorad eller förstörts, skall dess värde helt eller delvis dömas förbrutet. Ytterligare skall iakttas vad som i 2 kap. 16 § är stadgat om förverkande av den ekonomiska fördelen av brott.

(utgår, se stadganden om påföljder 17 kap. 24 § 3 och 4 mom.)

28 §

På givande av muta och grovt givande av muta tillämpas vad som stadgas om straffansvar för juridiska personer.

(utgår, se juridiska personers straffansvar 16 kap. 16 §)

17 kap.

Om osann utsaga

1 §

Har den, som blivit inför domstol hörd såsom vittne eller sakkunnig, uppsåtligen mot bättre vetande avgivit osann utsaga eller utan laga skäl förteget något, som honom vederligen hade tjänat till upplysning i saken, straffes med fängelse.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

(utgår, se osann utsaga inför domstol 15 kap. 1 § 1 punkten)

Gällande lydelse

Var utsagan bekräftad med ed eller med motsvarande försäkran eller avgiven på en gång för alla avlagd ed, vare straffet ((tuktus)) i högst fyra år eller, där omständigheterna äro synnerligen förmildrande, fängelse.

Finnes den, som blivit inför domstol hörd såsom vittne eller sakkunnig, av obehållsamhet eller vårdslöshet hava avgivit osann utsaga eller utan laga skäl förteget något, som hade tjänat till upplysning i saken, straffes med böter eller med fängelse ej över sex månader.

Föreslagen lydelse

(utgår, jfr grov osann utsaga inför domstol 15 kap. 3 §)

(utgår, se oaktsam osann utsaga 15 kap. 4 §)

1 §

Offentlig uppmaning till brott

(se 16 kap. 8 § 1 mom.)

Den som genom ett massmedium eller offentligen i en folksamling eller genom en skrift eller annan framställning som har bringats till allmän kännedom uppmanar eller förleder till brott så att uppmaningen eller förledandet

1) medför fara för att ett sådant brott eller straffbart försök därtill begås eller

2) annars klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten,

skall för **offentlig uppmaning till brott** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Om uppmaningen eller förledandet leder till att ett brott eller straffbart försök till brott begås, tillämpas vad 5 kap. stadgar om delaktighet i brott.

2 §

Bidrog utsaga eller förtigande som nämnes i 1 § 1 eller 2 mom. till att oskyldig dömts till straff eller att skyldig dömts till strängare straff än han eljest skulle ha ådömts, skall vittnet eller den sakkunnige dömas till fängelse i minst tre månader och högst sex år. Har den åtalade blivit dömd till strängare straff än fängelse i högst ett år, skall gärningsmannen dömas till fängelse i minst sex månader och högst åtta år.

(utgår, se grov osann utsaga inför domstol 15 kap. 3 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Upplopp

(jfr 16 kap. 5 §)

Den som, när det är uppenbart att en folksamling står i beråd att begå våld på person eller orsaka avsevärd skada på egendom, med sina gärningar deltar i folksamlingens verksamhet och härvid låter bli att lyda en behörig myndighets i laglig ordning till folksamlingen givna befallning att skingra sig, skall för **upplopp** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

3 §

Har någon i annan egenskap än såsom vittne eller sakkunnig med ed eller motsvarande försäkran inför domstol eller överexekutor uppsåtligt bekräftat osann utsaga eller sådan utsaga, i vilken han förtegit omständighet, som kunnat tjäna till upplysning i saken, ehuru han vid bekräftandet av utsagan icke haft laga skäl att förtiga sagda omständighet, straffes med ((tukthus)) ej över fyra år eller med fängelse i minst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen förmildrande, med fängelse eller böter.

(utgår, se osann utsaga inför domstol 15 kap. 1 § 3 punkten)

Har i 1 mom. avsedd gärning begåtts av obetänksamhet eller vårdslöshet, vare straffet böter eller fängelse i högst sex månader.

(utgår, se oaktsam osann utsaga 15 kap. 4 §)

3 §

Våldsamt upplopp

(se 16 kap. 3 och 4 §)

Den som, när en folksamling begår ett sådant brott som nämns i 16 kap. 1 § eller våld på person eller orsakar avsevärd skada på egendom, med sina gärningar deltar i folksamlingens verksamhet, skall för **våldsamt upplopp** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

3 a §

Har part inför domstol vid förhör, som under sanningsförsäkran anställts med honom, uppsåtligt avgivit osann utsaga eller utan laga skäl förtegit något, som skulle tjänat till upplysning i saken, straffes med ((tukthus)) ej över tre år eller fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen förmildrande, med böter.

(utgår, se osann utsaga inför domstol 15 kap. 1 § 2 punkten)

Gällande lydelse

Har i 1 mom. avsedd gärning begåtts av obetänksamhet eller vårdslöshet, vare straffet böter eller fängelse i högst fyra månader.

4 §

Har någon annan än den som misstänkts för brott, i förundersökning vid förhör där han var personligen närvarande uppsåtligt avgivit osann utsaga eller utan laga skäl förtigit något som han visste att hade tjänat till upplysning i saken, skall han för osann utsaga vid förundersökning dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Har den osanna utsagan eller förtigandet medverkat till att en oskyldig ställts under åtal eller häktats, skall han dömas till fängelse i högst tre år eller, då omständigheterna är synnerligen förmildrande, till böter.

Har någon som enligt lag är skyldig att vid polisundersökning hålla sig till sanningen, vid polisundersökning där han hörts då han varit personligen närvarande uppsåtligt avgett osann utsaga eller utan laga rätt förtigit något som han visste att hade tjänat till upplysning i saken, skall han för osann utsaga vid polisundersökning dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

En laglig företrädare för en juridisk person som vid förundersökning förhörs när den juridiska personens straffansvar utreds jämföras med den som är misstänkt för brott.

(jfr 16 kap. 3 och 4 §)

5 §

Har någon inför annan myndighet än domstol eller den, som anställer förundersökning, såsom vittne eller sakkunnig uppsåtligt avgivit osann utsaga, straffes med böter eller med fängelse ej över ett år.

Var utsagan med ed eller motsvarande försäkran bekräftad, vare straffet fängelse eller ((tukthus)) ej över tre år eller, där omständigheterna äro synnerligen förmildrande, böter.

Föreslagen lydelse

(utgår, se oaktsam osann utsaga 15 kap. 4 §)

(utgår, se osann utsaga vid myndighetsförfarande 15 kap. 2 § och grov osann utsaga inför domstol 15 kap. 3 §)

4 §

Anförande av våldsamt upplopp

Den som anstiftar eller anför en folksamling som avses i 3 § skall för **anförande av våldsamt upplopp** dömas till fängelse i högst fyra år.

(utgår, se osann utsaga vid myndighetsförfarande 15 kap. 2 § 1 mom.)

(utgår, jfr grov osann utsaga inför domstol 15 kap. 3 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Väpnat störande av allmän ordning

(se 16 kap. 7 §)

Den som i avsikt att begå ett brott som avses i 12 kap. 1—4 §§, 16 kap. 1 eller 13 § eller i detta kapitel 3 § värvar eller samlar beväpnat manskap, skall för **väpnat störande av allmän ordning** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

6 §

((Den, som i stöd av 1, 2, 3, 3 a eller 5 § dömes till tukthusstraff, skall även dömas till förlust av medborgerligt förtroende.))

(utgår)

6 §

Motstånd mot person som upprätthåller ordningen

(jfr 16 kap. 1 och 2 §)

Den som med våld eller hot om våld *hinder eller försöker hindra en person som upprätthåller ordningen från att fullgöra en uppgift som enligt lag eller förordning ankommer på honom eller annars försvårar fullgörandet av nämnda uppgift* skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för **motstånd mot person som upprätthåller ordningen** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med **person som upprätthåller ordningen** avses i denna paragraf

1) en sådan förare, med föraren jämställd person och passagerare som på begäran bistår dessa, vilka avses i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77),

2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79),

3) en väktare som avses i lagen om bevakningsföretag (237/83),

4) en ordningsman som avses i lagen om offentliga nöjeställningar (492/68), lagen om friluftsliv (606/73), förordningen om ordningsmän vid allmänna sammankomster (190/33) och i förordningen om inkvarterings- och förplägnadsrörelser (727/91) samt

5) en annan person som har givits i uppdrag att upprätthålla ordningen på en bestämd plats eller i ett bestämt objekt.

Gällande lydelse

7 §

Återkallar den, som gjort sig skyldig till något i 15 §§ nämnt brott, sin osanna utsaga eller uppenbarar han det förtegade av egen drift, förrän dom i saken givits eller annan därav lidit skada, eller rör osann utsaga sakförhållande, som uppenbarligen ej verkat på den sak, vari utredning genom utsagan mot ses, straffes med böter, där ej rätten prövar, att han må undgå straff. Gör han det senare och kunna därigenom följderna av hans brottsliga förfarande ännu rättas, vare straffet nedsatt, såsom i 2 § 3 kap. sägs. Där för brottet ej är utsatt annat än frihetsstraff, må ock böter kunna ådömas.

(se 42 kap. 2 §)

8 §

Den, som till offentlig myndighet ingiver skriftligt intyg, som honom veterligen är till innehållet osant, eller efter att hava utfärdat sådant intyg överlåter det åt annan att användas för sagda ändamål, straffes med böter eller med fängelse ej över ett år, såframt strängare straff för gärningen i annat lagrum icke föreskrivits.

Föreslagen lydelse

(utgår, jfr begränsningsstadgande 15 kap. 13 §)

7 §

Riksgränsbrott

Den som

1) överskrider eller försöker överskrida Finlands gräns utan att inneha ett pass som berättigar till det eller något annat dokument, när ett sådant krävs eller som överskrider eller försöker överskrida gränsen någon annanstans än genom ett tillåtet inrese- eller utreseställe eller i strid med ett på lag grundat förbud,

2) annars bryter mot stadgandena om överskridande av gränsen eller

3) olovligen vistas eller färdas inom gränsonen eller inom den vidtar någon åtgärd som är förbjuden enligt lagen om gränzon (403/47),

skall för **riksgränsbrott** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För riksgränsbrott döms inte en utlänning som med anledning av en sådan gärning som avses i 1 mom. avvisas vid gränsen eller utvisas och inte heller en utlänning som på grund av flyktingskap ansöker om asyl eller uppehållstillstånd i Finland.

(utgår, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Ordnande av olaglig inresa

(se 64 b § 1 mom. utlänningslagen)

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning som inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en utlänning som avses i 1 punkten eller

3) till någon annan överlåter ett falskt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för **ordnande av olaglig inresa** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Söker någon förleda annan till brott, som i detta kapitel nämnes, straffes med fängelse i högst ett år eller med böter.

(utgår, se försök till anstiftan av osann utsaga 15 kap. 5 §)

9 §

Egenhandsrätt

(se 16 kap. 14 § 1 mom.)

*Den som för att försvara eller göra gällande sin rätt på egen hand vidtar en åtgärd som han inte skulle få vidta utan en myndighets medverkan skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för **egenhandsrätt** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.*

10 §

Brott mot trosfrid

(se 10 kap. 1 och 2 §)

Den som

1) i *kränkande syfte* offentligen smädar eller skymfar något som hålls heligt inom en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen (267/22) eller

2) genom att föra oljud, *uppträda hotfullt* eller på något annat sätt stör gudstjänst, kyrklig förrättning, annan sådan religionsutövning eller begravning,

skall för **brott mot trosfrid** dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

(se 10 kap. 4 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Hindrande av religionsutövning

(se 10 kap. 3 §)

Den som med våld eller hot om våld *orättmätigt* hindrar en kyrka eller ett trossamfund som avses i religionsfrihetslagen att förrätta gudstjänst, kyrklig förrättning eller annan religionsutövning, skall för *hindrande av religionsutövning* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

12 §

Brott mot griftefrid

(se 24 kap. 4 §)

Den som

1) olovligen *öppnar en grav* eller ur denna tar ett lik eller en likdel, *en kista eller en urna,*

2) behandlar ett obegravat lik på ett anstötligt sätt, eller

3) skadar eller skändar en grav *eller ett minnesmärke över en avliden,*

skall för **brott mot griftefrid** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

13 §

Ofog

(se 42 kap. 7 §)

Den som

1) genom att föra oljud *eller på något annat sådant sätt* orsakar störning på allmän plats, i samband med en tjänsteförrättning, vid kultur- eller idrottsevenemang, *i ett kollektivt trafikmedel,* vid ett möte *eller någon annan tillställning* som är avsedd för allmänna angelägenheter, *i ett ämbetsverk, ett kontor, en butik eller i en fabrik eller på någon annan motsvarande plats,*

2) orsakar störning genom att skjuta, kasta saker *eller på något annat motsvarande sätt,*

3) olovligen avlägsnar eller skadar en ofentlig kungörelse *eller ett meddelande* som en myndighet har satt upp till allmänt påseende, eller

4) av okynne orsakar falskt larm genom att använda nödbroms *eller larmanordning i ett kollektivt trafikmedel, en hiss eller någon annan anordning,*

skall, om strängare straff för gärningen

(se 16 kap. 16 §)

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

inte stadgas på något annat ställe i lag, för ofog dömas till böter.

14 §

Djurskyddsbrott

(jfr 54 § djurskyddslagen)

*Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet genom misshandel, överansträngning, bristfällig skötsel eller bristfällig utfordring eller annars i strid med djurskyddslagen (247/96) behandlar ett djur på ett grymt sätt eller utsätter det för onödigt lidande, smärta eller plåga, skall för **djurskyddsbrott** dömas till böter eller fängelse i högst två år.*

15 §

Lindrigt djurskyddsbrott

(jfr 54 § djurskyddslagen)

*Om djurskyddsbrottet, med hänsyn till lidandets, smärtans eller plågans art eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för **lindrigt djurskyddsbrott** dömas till böter.*

16 §

Anordnande av hasardspel

(se 43 kap. 4 §)

*Den som olovligen anordnar hasardspel eller håller en lokal eller något annat utrymme för hasardspel eller som tillåter hasardspel i en inkvarterings- eller förplägnadsrörelse som han driver, skall för **anordnande av hasardspel** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.*

*Med **hasardspel** avses ett spel, en anordning som är avsedd för spel eller en vadslagning, där vinstutdelningen helt eller huvudsakligen beror på slumpen eller på handlingar som står utanför spelarnas eller vadhållarnas kontroll och där en eventuell förlust står i uppenbart missförhållande till åtminstone någon av deltagarnas betalningsförmåga.*

17 §

Olovligt anordnande av lotteri

(se 6 § lotterilagen)

Den som

1) olovligen anordnar lotteri, för vilket

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

myndighets tillstånd fordras,

2) säljer eller håller till salu lotter i olovligen anordnat lotteri eller

3) säljer eller håller till salu lotter i utomlands anordnat lotteri eller på annat sätt främjar anordnandet av sådant eller

4) på annat sätt bryter mot bestämmelserna i lotterilagen (491/65) eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser *om anordnande av lotteri, kasinoverksamhet, bingo, tippning, vadhållning eller totospel, redovisning eller användning av avkastningen eller hållande av spelautomater eller penningautomater till begagnande,*

skall för **olovligt anordnande av lotteri** dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

18 §

Spridning av våldsskildring

(se 16 kap. 26 §)

Den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller *sprider* eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in filmer eller andra rörliga bilder eller upptagningar som innehåller rörliga bilder som visar rätt våld, skall för *spridning av våldsskildring* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som stadgas i 1 mom. tillämpas inte, om det skall anses befogat att återge våld på grund av att filmen eller upptagningen är av sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den uppenbart har ett konstnärligt värde. Har den framställning som filmen eller upptagningen innehåller granskats och godkänts till förevisning i enlighet med lagen om filmgranskning (299/65) eller för spridning i enlighet med lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87), skall 1 mom. inte heller tillämpas. Har tillverkaren eller importören av upptagningen uppenbart haft för avsikt att låta den framställning som ingår i upptagningen granskas före saluförandet, utbudandet till uthyrning eller överlåtelsen av upptagningen, skall för tillverkningen eller importen inte dömas till straff med stöd av 1 mom.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Spridning av pornografisk bild

(se 1 § L angående undertryckande av osedliga publikationers spridning)

Den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn, våld eller tadelag, skall för **spridning av pornografisk bild** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som stadgas i 18 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

20 §

Innehav av barnpornografisk bild

(ny)

Den som orättmätigt innehar ett fotografi, ett videoband, en film eller någon annan verklighetsbaserad bildupptagning som visar ett barn som deltar i samlag eller i något därmed jämförbart sexuellt umgänge, eller som visar barn på något annat uppenbart sedlighetssårande sätt, skall för **innehav av barnpornografisk bild** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

21 §

Sedlighetssårande marknadsföring

(jfr 1 § L angående undertryckande av osedliga publikationers spridning)

Den som i förvärvssyfte

1) till en person som inte har fyllt 15 år överlåter,

2) offentligt ställer ut till allmänt påseende,

3) utan mottagarens samtycke tillställer någon, eller

4) på ett sätt som väcker allmän anstöt offentligt i annons, broschyr, affisch eller annan reklam bjuder ut till försäljning eller förevisar

bilder, bildupptagningar eller föremål som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt, skall för **sedlighetssårande marknadsföring** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För sedlighetssårande marknadsföring döms också den som på ett sätt som avses i

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 mom. 4 punkten bjuder ut till försäljning eller förevisar upptagningar som innehåller text eller ljud som är sedlighetssårande och därigenom ägnade att väcka allmän anstöt.

22 §

Offentlig kränkning av sedligheten

(se 20 kap. 9 § 1 mom.)

Den som offentligt företar en sedlighetssårande handling på ett sätt som väcker anstöt skall, *om straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för offentlig kränkning av sedligheten* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

23 §

Samlag med nära släkting

(se 20 kap. 7 §)

Den som har samlag med sitt barn eller dess avkomling, *sin förälder eller dennas förälder eller far- eller morförälder* eller med sitt syskon, skall för ***samlag med nära släkting*** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För samlag med nära släkting döms inte den som var under aderton år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennas förälder och inte heller den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag.

24 §

Stadganden om påföljder

(se 55 § djurskyddslagen)

Den som döms för djurskyddsbrott eller lindrigt djurskyddsbrott, kan samtidigt förklaras ha förverkat sin rätt att hålla djur. Djurhållningsförbud kan också meddelas en person som döms för djurskyddsförseelse med stöd av 54 § 1 mom. djurskyddslagen och som kan anses olämplig eller oförmögen att sörja för djurens välbefinnande. Förbudet kan meddelas för viss tid eller så att det blir bestående. Förbudet kan gälla vissa slag av djur eller djurhållning överhuvudtaget. Djurhållningsförbud kan också meddelas en person som med stöd av 3 kap. 3 § inte döms till straff. Förbudet gäller, även om ändring har sökts, till dess avgörandet i saken har vunnit laga kraft.

Gällande lydelse

(se 64 c § utlänningslagen)

(jfr L angående undertryckande av osedliga publikationer spridning)

Föreslagen lydelse

Ett transportmedel som har använts för ordnande av olaglig inresa och som har byggts om på ett sätt som främjat brottet, eller som huvudsakligen har använts för att begå sådana brott, kan dömas förverkat till staten. På denna påföljd tillämpas 46 kap. 9—11 §§.

Filmer och andra upptagningar som har använts för spridning av våldsskildring och som gärningsmannen har i sin besittning, bilder och bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn eller våld eller tidelag, barnpornografiska bilder och bildupptagningar, pornografiska bilder, bildupptagningar och föremål som har använts vid sedlighetssårande marknadsföring, samt en hasardspelsbank och andra sådana pengar och föremål med penningvärde som finns i ett anordnat hasardspel skall dömas förverkade till staten, oberoende av vem som äger dem.

Om sådana bilder, upptagningar eller föremål som nämns i 3 mom. har överlåtits till någon annan, skingrats eller förstörts, skall värdet helt eller delvis dömas förverkat. Dessutom skall tillämpas vad som i 2 kap. 16 § stadgas om förverkande av den ekonomiska fördelen av brott.

25 §

Juridiska personers straffansvar

(ny)

På djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och på sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som stadgas om juridiska personers straffansvar.

26 §

Åtalsrätt

(ny)

Om ofog inte har stört den allmänna ordningen får allmän åklagare inte väcka åtal, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal. Allmänna åklagaren får inte heller väcka åtal för sådan sedlighetssårande marknadsföring som avses i 21 § 1 mom. 3 punkten, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §

Åtgärdseftergift

(se 64 b § 2 mom. utlänningslagen)

Åtal för ordnande av olaglig inresa behöver inte väckas eller straff för gärningen dömas ut, om det med hänsyn till de omständigheter som har lett till brottet och gärningsmannens skuld bör anses att gärningen är ursäktlig. Vid bedömningen av om brottet är ursäktligt skall särskilt beaktas gärningsmannens bevekelsegrunder samt sådana förhållanden i utlänningsens hemland eller i det land där han stadigvarande bor vilka påverkar hans säkerhet.

19 kap.

Om äktenskapsbrott

4 §

Ingår gift man äktenskap med ogift qvinna eller gift qvinna med ogift man; straffes för tvegifte med ((tukthus)) i högst fyra år. Åro omständigheterna synnerligen mildrande; vare straffet fängelse från och med två månader till och med två år.

(upphävs)

Viste den ogifte, att den andra var gift; straffes den ogifte med ((tukthus)) eller fängelse i högst två år.

5 §

Ingå man och qvinna, hvilka begge äro gifta, tvegifte med hvarandra; straffes hvardera med ((tukthus)) i högst sex år. Åro omständigheterna synnerligen mildrande; vare straffet fängelse ej under sex månader.

(upphävs)

20 kap.

Om sedlighetsbrott

1 §

Den som tvingar en kvinna till samlag genom våld eller genom sådant hot, som inne-

20 kap.

O m s e x u a l b r o t t

1 §

Våldtäkt

Den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag

Gällande lydelse

bär trängande fara, skall för våldtäkt dömas till fängelse i minst sex månader och högst tio år eller, om omständigheterna är synnerligen mildrande, till fängelse i högst fyra år. Lika med våld och hot anses att kvinnan försätts i ett sådant tillstånd att hon inte vet till sig eller inte kan värja sig.

Försök är straffbart.

2 §

Den som i andra fall än de som anges i 1 § genom våld eller hot tvingar någon till samlag eller till annan otukt, skall för frihetskränkande otukt dömas till fängelse i högst fyra år eller till böter. Lika med våld och hot anses att personen i fråga försätts i ett sådant tillstånd att denne inte vet till sig eller inte kan värja sig.

Den som har samlag eller idkar annan otukt med en annan person genom att utnyttja att denne inte vet till sig eller på grund av psykisk efterblivenhet, sjukdom eller annat svaghetstillstånd inte kan värja sig eller förstå handlingens innebörd, eller genom att grovt missbruka personens beroende ställning i förhållande till gärningsmannen eller genom att utnyttja den andres skyddslöshet eller nödställda läge, skall dömas enligt 1 mom.

Försök är straffbart.

Föreslagen lydelse

skall för **våldtäkt** dömas till fängelse i minst sex månader och högst sex år.

För våldtäkt skall också den dömas som efter att ha försatt någon i medvetlöshet eller i ett tillstånd av rädsla, eller i något annat försvarslöst tillstånd, med utnyttjande av denna försvarslöshet har samlag med honom eller henne.

Försök är straffbart.

(utgår, jfr tvingande till samlag 20 kap. 3 § och tvingande till sexuell handling 20 kap. 4 §)

(utgår, jfr sexuellt utnyttjande 20 kap. 5 § 2 mom.)

2 §

Grov våldtäkt

(ny)

Om vid våldtäkt

1) någon uppsåtligt tillfogas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,

2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

3) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller

4) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld

och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för **grov våldtäkt** dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Har någon samlag med person, som ej fyllt fjorton år eller idkar någon annan därmed jämförbar otukt med sådan person, skall han för otukt med barn dömas till ((tukthus)) i högst sex år eller, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse.

Begår person, som fyllt sexton år, i 1 mom. avsedd handling med person, som fyllt fjorton men ej sexton år, vare straffet ((tukthus)) i högst fyra år eller fängelse eller, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande, fängelse i högst två år eller böter.

Sker i 1 eller 2 mom. avsett brott på sätt, som ådagalägger synnerlig råhet eller grymhet, och bör brottet i ovannämnda eller andra fall, med beaktande av samtliga omständigheter, vilka framgått av eller lett till brottet, anses grovt, skall gärningsmannen för grov otukt med barn dömas till ((tukthus)) i minst två och högst tio år.

Försök till brott, som nämnes i denna paragraf, är straffbart.

(utgår, jfr sexuellt utnyttjande av barn 20 kap. 6 §)

(utgår, jfr grovt sexuellt utnyttjande av barn 20 kap. 7 §)

3 §

Tvingande till samlag

(jfr 20 kap. 1 § och 2 § 1 mom.)

Om en våldtäkt, med hänsyn till att våldet eller hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, skall gärningsmannen för **tvingande till samlag** dömas till fängelse i högst tre år.

För tvingande till samlag döms också den som med annat hot än sådant som avses i 1 § 1 mom. tvingar en annan till samlag.

Försök är straffbart.

(utgår, jfr sexuellt utnyttjande av barn 20 kap. 6 §)

4 §

Den som förleder eller förmår person, som ej fyllt fjorton år, till samlag eller annan därmed jämförbar otukt med annan skall för förledande av barn till otukt dömas till ((tukthus)) i högst åtta år eller, såframt omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse.

Förleder eller förmår person, som fyllt sexton år, person som fyllt fjorton, men icke sexton år, på sätt som avses i 1 mom., vare

Gällande lydelse

straffet antingen ((tukthus)) eller ock fängelse i högst två år eller böter.

(jfr 20 kap. 2 § 1 mom.)

5 §

Den som med utnyttjande av sin ställning har samlag med person, som fyllt sexton men ej aderton år och som *står under hans vård* eller som i skola, annan inrättning eller eljest står under hans lydnad eller övervakning, eller idkar med samlag jämförbar annan otukt *med sådan person av annat kön*, skall för otukt med ung person dömas till ((tukthus)) eller till fängelse i högst tre år. Lag samma vare om handling av nämnt slag sker med utnyttjande av den unga personens av gärningsmannen eljest beroende ställning.

Idkar någon, som fyllt aderton år, med samlag jämförbar otukt med person av samma kön, som fyllt sexton, men icke aderton år, eller under ovan i 1 mom. avsedda förhållanden med person av samma kön, som fyllt sexton, men icke tjugoeett år, skall gärningsmannen dömas såsom i 1 mom. är stadgat.

(jfr 20 kap. 2 § 2 mom.)

Föreslagen lydelse

4 §

Tvingande till sexuell handling

Den som med våld eller hot tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall för tvingande till sexuell handling dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

5 §

Sexuellt utnyttjande

Den som genom att utnyttja sin ställning *förmår* en person som

1) är *under aderton* år och i en skola eller annan inrättning står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen,

2) *vårdas på ett sjukhus eller en annan inrättning och på grund av sjukdom, handikapp eller något annat svaghetstillstånd har en väsentlig nedsatt förmåga att försvara sig eller*

3) är synnerligen beroende av gärningsmannen, som grovt missbrukar beroendeställningen,

till samlag eller att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt, skall för **sexuellt utnyttjande** dömas till böter eller fängelse i högst fyra år.

(utgåår)

För sexuellt utnyttjande skall också den dömas som genom att utnyttja att någon till

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

följd av *medvetslöshet*, sjukdom, *handikapp* eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig *eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja*, har samlag med honom eller henne *eller förmår honom eller henne att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt.*
Försök är straffbart.

6 §

Berör person, som fyllt sexton år, på ett sätt som sårar tukt och sedlighet person som ej fyllt sexton år, eller uppträder någon mot sådan person eljest på ett sätt, som sårar tukt och sedlighet, skall han, såframt ovan i detta kapitel straff icke är stadgat för handlingen, för otuktigt beteende mot barn dömas till fängelse i högst två år eller till böter.

(utgår, jfr sexuell utnyttjande av barn 20 kap. 6 §)

6 §

Sexuellt utnyttjande av barn

(jfr 20 kap. 3 § 1 och 2 mom. och 6 §)

*Den som har samlag med någon som är under femton år eller genom beröring eller på annat sätt utsätter en person som är under femton år för en sexuell handling som är ägnad att skada hans eller hennes utveckling, eller förmår honom eller henne att företa en sådan handling, skall för **sexuellt utnyttjande av barn** dömas till fängelse i högst fyra år.*

(jfr 20 kap. 10 § 3 mom.)

En gärning som avses i 1 mom. anses likväl inte som sexuell utnyttjande av barn, om det inte mellan parterna råder någon stor skillnad i ålder eller själslig och kroppslig mognad.

För sexuell utnyttjande av barn döms också den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. med ett barn som har fyllt femton men inte aderton år, om gärningsmannen är barnets förälder eller i förhållande till barnet står i en ställning som motsvarar en förälders samt bor i samma hushåll som barnet.

Försök är straffbart.

7 §

Har någon samlag med eget barn eller dess avkomling, skall han för blodskam med avkomling dömas till ((tukthus)) i högst fyra år eller till fängelse.

(utgår, se samlag med nära släkting 17 kap. 23 §)

Gällande lydelse

Har broder och syster eller halvbroder och halvsyster samlag med varandra, skall vardera för blodskam mellan syskon dömas till fängelse i högst två år.

Vad ovan är stadgat gäller icke den som på i 1 eller 2 § angivet sätt förmåtts till i denna paragraf avsedd handling.

Föreslagen lydelse

7 §

Grovt sexuellt utnyttjande av barn

(jfr 20 kap. 3 § 3 mom.)

Om vid sexuellt utnyttjande av barn

1) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada,

2) brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt eller

3) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på annat sätt står i särskilt beroende ställning i förhållande till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grovt sexuellt utnyttjande av barn** dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

Försök är straffbart.

8 §

Håller någon hus för bedrivande av otukt eller förleder eller förmår han annan att allmänt låta bruka sig till otukt, skall han för koppleri dömas till ((tukthus)) i högst fyra år eller till fängelse.

Den som för att bereda sig fördel främjar eller utnyttjar sådan persons osedliga levnadssätt, som allmänt låter bruka sig till otukt, skall dömas så som i 1 mom. är stadgat.

Försök är straffbart.

(utgår, se koppleri 20 kap. 9 §)

9 §

Gör någon offentligen sig skyldig till handling, som sårar tukt och sedlighet och därigenom åstadkommer förargelse, skall han för offentlig kränkning av sedligheten dömas till fängelse i högst sex månader eller till böter.

Den som offentligen uppmanar till otukt mellan personer av samma kön, skall för uppmaning till otukt mellan personer av

(utgår, se offentlig kränkning av sedligheten 17 kap. 22 §)

(utgår)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

samma kön dömas till i 1 mom. nämnt straff.

8 §

Köp av sexuella tjänster av en ung person

(ny)

Den som genom att utlova eller ge ersättning får någon som är under aderton år att idka samlag eller företa en annan sexuell handling, skall för **köp av sexuella tjänster av en ung person** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.
Försök är straffbart.

10 §

(Mom. 1 har upphävts genom lag 316/94)

Har i de fall som nämns i 3 eller 4 §, 5 § 1 mom. eller 6 § gärningsmannen gift sig med den mot vilken brottet har begåtts, skall åtal inte väckas eller straff utdömas.

Är vid handling, som avses i 3, 4, 5 eller 6 §, endast ringa skillnad i ålder eller i psykisk eller fysisk utveckling mellan gärningsmannen och den, mot vilken handlingen begåtts, eller föreligger eljest särskilt skäl, får allmän åklagare avstå från att väcka åtal och domstol från att döma gärningsmannen till straff, såframt väckande av åtal eller dömande till straff ej är betingat av allmän fördel.

(utgår)

(utgår, se sexuellt utnyttjande av barn 20 kap. 6 § 2 mom.)

9 §

Koppleri

(se 20 kap. 8 §)

Den som för att skaffa sig eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs mot ersättning,

2) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar eller

3) förleder eller genom påtryckning förmår någon till sådana handlingar,
skall för **koppleri** dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Allmän åklagare må icke väcka åtal för handling, som avses i 1, 2, 3, 4, 5 eller 6, såframt målsäganden ej anmäler detsamma till åtal eller väckandet av åtal är betingat av synnerligen viktig allmän fördel.

(utgår, se åtalsrätt 20 kap. 11 §)

10 §

Definitioner

(ny)

Med **samlag** avses i detta kapitel inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan.

Med **sexuell handling** avses i detta kapitel en handling som utförs i syfte att uppnå sexuell upphetsning eller tillfredsställelse och som med hänsyn till gärningsmannen och den som är föremål för handlingen samt omständigheterna vid handlingen har en väsentligt sexuell innebörd.

11 §

Åtalsrätt

(se 20 kap. 11 §)

Allmän åklagare får inte väcka åtal för brott som avses i 3 eller 4 § eller i 5 § 1 mom., om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

12 §

Åtgärdseftergift

(ny)

Om målsäganden av egen fast vilja ber att åtal inte skall väckas för ett brott som avses i 1 §, 5 § 2 mom. eller 6 §, har allmänna åklagaren rätt att låta bli att väcka åtal, om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks.

24 kap.

Om fridsbrott

2 §

Verkställes husrannsakan af obehörig eller i olaga ordning af behörig person; straffes med böter eller fängelse ej öfver ett år.

(upphävs, se usurpation av tjänstemannabefogenhet 16 kap. 8 §)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Hvar, som från graf olofligen borttager lik eller del deraf, eller utan lof förstör, undanskaffar eller styckar lik, som ej är jordadt, eller föröfvar ofog å lik, eller obehörigen förstör eller skadar graf, eller gör ofog derå, straffes med fängelse i högst ett år eller böter.

(upphävs, se brott mot griftefrid 17 kap. 12 §)

26 kap

Om falsk och ostyrkt angivelse

1 §

Den som mot bättre vetande vid domstol eller hos annan myndighet åtalar någon för brott som denne ej förövat eller för brott gör osann angivelse, vilken föranleder åtal mot annan, skall dömas till fängelse i minst tre månader och högst fyra år eller, ifall omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse i högst två år eller till böter.

(upphävs, se falsk angivelse 15 kap. 6 §)

Blev den åtalade dömd till strängare straff än fängelse i högst ett år och har straffet till fullo eller till någon del blivit verkställt, skall gärningsmannen dömas till fängelse i minst två och högst åtta år.

2 §

Har någon för att ådraga annan straff, emot bättre vetande, förebragt emot honom osann och besvärande omständighet, som föranledt åtal, eller undanskaffat bevis för hans oskuld, eller ock, sedan åtal väckts, undanröjt bevis för den tilltalades oskuld, eller emot honom förebragt osann och besvärande omständighet; straffes såsom i 1 § sägs.

(upphävs, se bevisförvanskning 15 kap. 7 §)

3 §

Hvar, som, emot bättre vetande, för brott gör osann angivelse hos den, som eger åtala brottet, straffes, ändå att åtal deraf icke följer, med fängelse från och med en månad till och med två år eller böter ((ej under femtio mark)).

(upphävs)

4 §

Har någon, dock icke emot bättre vetande, emot annan utfört eller föranledt åtal för brott, men ej kunnat styrka sin angivelse; straffes med böter eller fängelse ej öfver ett år.

(upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Har han för angifvelsen företett sannolika skäl; vare från straff fri.

5 §

Den, som dömes till straff efter detta kapitel, skall tillika åläggas att ersätta målsäganden kostnad för domens tryckning i allmän eller ortens tidning, der målsäganden det åskar.

(upphävs)

40 kap.

Om tjänstebrott och brott som begås av offentligt anställda arbetstagare

13 §

Tillämpningsområde

(ny)

Detta kapitel 1—4 §§ tillämpas också när gärningsmannen är en sådan hos Europeiska gemenskaperna anställd person som avses i 16 kap. 18 §.

42 kap

Om brott emot föreskrift till statens säkerhet eller allmän ordning

2 §

Var, som bryter emot föreskrifter om överskridande av Finlands gräns eller gör försök därtill eller genom anskaffning av för gränsens överskridande avsedda hjälpmedel gör sig skyldig till förberedelse till brott emot nämnda föreskrifter, straffes med böter eller fängelse.

(upphävs, se riksgränsbrott 17 kap. 7 §)

Lag samma vare beträffande medhjälp till nu nämnt brott.

Utlänning, som gjort sig skyldig till brott, som i denna paragraf är nämnt, och med anledning därav utvisas ur landet, må icke därför ställas under åtal, såframt icke den myndighet, som beslutit om hans utvisande, tillika förordnat, att sådant åtal skall väckas.

5 §

Den som, i avsikt att vilseleda enskild person, begagnar pass, arbetsintyg eller dylikt bevis, som är utfärdad för annan, straffes med ((högst trettio dags))böter.

(upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

Var, som offentligen eller i samkväm bär sådan uniform, som icke åtföljer hans rang eller tjänst, eller ock orden eller annat utmärkelsetecken, som honom ej tillkommer, straffes med böter ((ej över etthundra mark)). Gjorde han det i avsikt att vilseleda annan person eller myndighet, eller använder civil person utan vederbörligt tillstånd militärdräkt, vare straffet böter eller fängelse i högst tre månader.

(upphävs)

7 §

Den som på allmän väg, gata, farled eller på något annat offentligt ställe eller vid offentlig förrättning eller allmän sammankomst stör lugnet genom oljud eller svordom eller förövar annat ofog, skall för ofog dömas till böter.

(upphävs, se ofog 17 kap. 13 § 1 mom. 1 punkten)

8 §

Hvar, som för vedergällning befattar sig med spådom, signeri, eller dylik vidskeplighet, böte ((högst tvåhundra mark)).

(upphävs)

43 kap

Om brott emot föreskrift beträffande sedligheten

4 §

Den, som håller hus för bedrivande av äventyrligt spel eller å värdshus eller annat offentligt ställe föranstaltar sådant spel, straffes med böter eller fängelse i högst ett år.

(upphävs, se anordnande av hasardspel 17 kap. 16 § och stadganden om påföljder 17 kap. 24 § 3 mom.)

Tillåter ägare av eller föreståndare för värdshus eller annat dylikt offentligt ställe, att äventyrligt spel där förehaves, straffes med ((högst femtio dags))böter och varde, om brottet det förtjänar, dessutom förklarad oberättigad att utöva eller förestå värdshusrörelse eller annan sådan näring.

Den, vilken deltagar i äventyrligt spel, evad det sker å sådant ställe, som i 1 mom. omförmäles, eller annorstädes, straffes med ((högst tjugo dags))böter.

(upphävs)

Penningar och annat gods, som överkommas å spelbordet eller i spelbanken, vare förbrutna.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Vad som stadgas i 1—4 mom. gäller inte lovlig kasinoverksamhet enligt lotterilagstiftningen.

8 §

Underlåter värd eller föreståndare för utskänkingsställe att lämna någon, som å utskänkingsstället finnes så drucken, att han är i behov av tillsyn, nödig vård, straffes med ((högst tjugo dags))böter och varde, om brottet det förtjänar, dessutom förklarad oberättigad att utöva eller förestå utskänkning.

(upphävs)

47 kap.

Om arbetsbrott

6 a §

Arbetsstillståndsbrott

(se 64 § utlänningslagen)

En arbetsgivare eller dennes företrädare som anställer eller i sin tjänst håller en utlänning som saknar behövligt arbetsstillstånd skall för *arbetsstillståndsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För arbetsstillståndsbrott döms även en entreprenad- eller underentreprenadgivare eller den som låter utföra arbete *eller deras representant, som underlåter att försäkra sig om att utländska arbetstagare, vilka arbetar i entreprenad- eller underentreprenadarbete som han har givit till ett utländskt företag, eller att hyrd arbetskraft som ett utländskt företag har ställt till hans förfogande, har behövligt arbetsstillstånd.*

Denna lag träder i kraft den 199 .

2.

Lag

**om upphävande av 3 § lagen om stadganden om rättsvård som ansluter sig till
medlemskapet i Europeiska unionen**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

3 §

Straffbarhet i fråga om osann utsaga

En vittne eller en sakkunnig som när han hördes av Europeiska gemenskapernas domstol eller Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt har avgivit en osann utsaga eller utan laga skäl har förtigit någonting som skulle ha givit upplysning i saken, skall för osann utsaga dömas enligt 17 kap. 1 § strafflagen.

Föreslagen lydelse

(upphävs, se utomlands avgiven osann utsaga 15 kap. 12 § SL)

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag

om upphävande av lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

1 §

Envar, som offentligen eller med undvikande av offentlighet håller till salu eller säljer eller eljest utsprider eller å ställe, som är för allmänheten tillgängligt, utställer tryckalster, skrift, bildlig framställning eller annat alster, som sårar tukt eller anständighet, eller för spridning eller utställande förfärdigar eller i sådant syfte innehåller dylikt alster eller tillkännagiver, huru sådant kan erhållas, straffes, ändå att endast en del av den till brottet hörande verksamheten utförts inom landet, med böter eller fängelse i högst sex månader.

Medhjälp till här nämnt brott är straffbar.

För spridning eller utställande får inte till landet införas eller från landet utföras alster som avses i 1 mom. Den som bryter eller försöker bryta mot förbudet skall straffas enligt 46 kap. 4 och 5 §§ strafflagen. I fråga om förverkandepåföljder tillämpas kapitlets 8—13 §§, om inte något annat följer av 2 § 1 mom. i denna lag.

2 §

Har tryckalster, skrift, bildlig framställning eller annat alster förklarats såra tukt eller anständighet, skola de exemplar därav, som finnas i någon i 1 § nämnd persons värjo, liksom ock de plåtar och former, som varit uteslutande bestämda för det alsters frambringande, vem de än må tillhöra, dömas förbrutna och att förstöras. Finnes blott någon del av alstret förgripligt och kan det utan svårighet avskiljas från det övriga, gälle vad ovan sagts allenast sagda del jämte motsvarande del av plåt eller form.

Innehåller periodisk publikation upprepade gånger tukt eller anständighet sårande artiklar eller bildliga framställningar, skall vad i tryckfrihetslagen av den 4 januari 1919 (1/19) är stadgat om indragning interimistiskt och för viss tid av sådan periodisk tryckskrift, vars innehåll innefattar i lagens

Föreslagen lydelse

(upphävs, se spridning av pornografisk bild 17 kap. 19 § SL, innehav av barnpornografisk bild 17 kap. 20 § SL, sedlighets-sårande marknadsföring 17 kap. 21 § SL)

(upphävs, se stadganden om påföljder 17 kap. 24 § 3 mom. SL)

(upphävs, se L om ändring av 37 § tryckfrihetslagen)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

37 § 3 mom. nämnt brott, äga motsvarande tillämpning.

3 §

Finnes sannolikt skäl att misstänka, att å visst ställe framställas eller förvaras för spridning eller utställande avsedda tryckalster, skrifter, bildiga framställningar eller andra alster, som sära tukt eller anständighet, är myndighet, som nämnes i ((14 § av förordningen om införande av strafflagen)), berättigad att där verkställa rannsakan. Äro ifrågavarande alster avsedda att olovligen ur landet utföras eller äro de olovligen hit införda, gälle vad om rannsakan till uppdagande av olovligen till landet infört gods är stadgat.

(upphävs, se förutsättningar för husrannsakan 5 kap. 1 § tvångsmedelslagen)

4 §

För övervakning av efterföljden av denna lag skall tillsättas en övervakningsnämnd, som har till uppgift att till justitieministeriet avgiva utlåtanden i ärenden rörande tillämpningen av denna lag samt att i enskilda fall inkomma med förslag om vidtagande av i denna lag avsedda åtgärder. Närmare föreskrifter angående denna nämnd utfärdas medelst förordning.

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 199 .

4.

Lag**om ändring av 5 kap. 1 och 10 §§ tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/87) 5 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom., dessa lagrum sådana de lyder, 5 kap. 1 § 1 mom. i lag av den 21 augusti 1995 (1011/95) och 10 § 1 mom. i lag av den 24 augusti 1990 (772/90), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning

1 §

Förutsättningar för husrannsakan

Om det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, får husrannsakan företas i byggnader, rum eller slutna kommunikationsmedel eller på slutna förvaringsställen för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brottet. Husrannsakan får företas också om det brott som misstanken gäller är spridning av våldsskildring, innehav av förfälskningsmaterial eller innehav av falska pengar, eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds.

1 §

Förutsättningar för husrannsakan

Om det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, får husrannsakan företas i byggnader, rum eller slutna kommunikationsmedel eller på slutna förvaringsställen för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brottet. Husrannsakan får företas också om det brott som misstanken gäller är *innehav av barnpornografisk bild*, innehav av förfälskningsmaterial eller innehav av falska pengar, eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds.

10 §

Förutsättningar för kroppsvisitation

Kroppsvisitation får företas för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brott, om det finns skäl att misstänka att någon har begått ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Kroppsvisitation får företas också om det brott som misstanken gäller är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrigt bedrägeri,

10 §

Förutsättningar för kroppsvisitation

Kroppsvisitation får företas för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brott, om det finns skäl att misstänka att någon har begått ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Kroppsvisitation får företas också om det brott som misstanken gäller är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrigt bedrägeri, *innehav av*

Gällande lydelse

innehav av förfalskningsmaterial eller innehav av falska pengar.

Föreslagen lydelse

barnpornografisk bild, innehav av förfalskningsmaterial eller innehav av falska pengar.

Denna lag träder i kraft den 199 .

5.

Lag**om ändring av 37 § tryckfrihetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 37 § 3 mom. tryckfrihetslagen av den 4 januari 1919 (1/19), sådant det lyder i lag av den 21 april 1995 (587/95), som följer:

Gällande lydelse

37 §

Innefattar en periodisk tryckskrifts innehåll ett brott som nämns i 12 kap. eller 16 kap. 8 § strafflagen, kan domstolen dra in tryckskriften för en tid av högst ett år.

Föreslagen lydelse

37 §

Innefattar en periodisk tryckskrifts innehåll ett brott som nämns i 12 kap. eller 17 kap. 1 § strafflagen, *eller innehåller en sådan tryckskrift upprepade gånger bilder som det enligt 17 kap. 19 § strafflagen är straffbart att sprida*, kan domstolen dra in tryckskriften för en tid av högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

6.

Lag**om ändring av 44 § lagen om faderskap**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 44 § lagen den 5 september 1975 om faderskap (700/75) som följer:

Gällande lydelse

44 §

*Avgivande av osann utsaga vid
faderskapsutredning*

Om modern vid faderskapsutredning uppsåtligen har avgivit osann utsaga till barnatillsyningsmannen eller i fall som avses i 10 § utan laga skäl förtigit något som henne veterligen hade tjänat till upplysning i saken och utsagan eller förtigandet har bidragit till att faderskapet har fastställts oriktigt, skall hon för avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning dömas till böter eller till fängelse i högst ett år.

Föreslagen lydelse

44 §

*Avgivande av osann utsaga vid
faderskapsutredning*

Om modern vid faderskapsutredning uppsåtligen har avgivit osann utsaga till barnatillsyningsmannen eller i fall som avses i 10 § utan laga skäl förtigit något som henne veterligen hade tjänat till upplysning i saken och utsagan eller förtigandet har bidragit till att faderskapet har fastställts oriktigt, skall hon, *om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

7.

Lag**om ändring av 51 § polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 51 § polislagen av den 7 april 1995 (493/95) som följer:

Gällande lydelse

51 §

Straffstadgande

Den som uppsåtligen
1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande

Föreslagen lydelse

51 §

Brott mot polislagen

Straff för brott mot polislagen stadgas i 16 kap. 3 § strafflagen.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

av allmän ordning och säkerhet eller utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter,

2) vägrar lämna en polisman personuppgifter som avses i 10 § 1 mom.,

3) undanlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman enligt 21 § ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat,

4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 §, eller

5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligen försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter

skall, om inte för brottet i någon annan lag stadgas strängare straff, för *brott mot polislagen* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

Denna lag träder i kraft den _____ *199 .*

8.

Lag**om ändring av 11 § steriliseringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 11 § steriliseringslagen av den 24 april 1970 (283/70) som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Den som mot bättre vetande till myndighet eller läkare avgivit falskt utlåtande eller falsk utsaga i ärende angående sterilisering straffes, såframt ej strängare straff för brottet annars följer, med böter eller fängelse i högst ett år.

11 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den _____ *199 .*

9.

Lag**om ändring av 11 § kastreringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 11 § kastreringslagen av den 24 april 1970 (282/70) som följer:

Gällande lydelse

11 §

Den som mot bättre vetande till myndighet eller läkare avgivit falskt utlåtande eller falsk utsaga i ärende angående kastrering straffes, såframt ej strängare straff för brottet annars följer, med böter eller fängelse i högst ett år.

Föreslagen lydelse

11 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den

199 .

10.

Lag**om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 3 punkten, 3 § 1 mom. och 14 § lagen den 24 mars 1970 om avbrytande av havandeskap (239/70), sådana 1 § 3 punkten och 3 § 1 mom. lyder i lag av den 15 januari 1971 (17/71), som följer:

Gällande lydelse

1 §

Havandeskap må med iakttagande av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) när hon gjorts havande under förhållanden, som avses i 20 kap. 1 eller 2 §, 5 § 1 mom. eller 7 § strafflagen;

Föreslagen lydelse

1 §

Havandeskap kan med stöd av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) då kvinnan gjorts havande under förhållanden, som avses i 17 kap. 23 § eller 20 kap. 1—3 eller 5 §, 6 § 3 mom. eller 7 § strafflagen,

3 §

Då kvinna gjorts havande under förhållanden, som avses i 20 kap. 1 eller 2 § eller 5 § 1 mom strafflagen, må havandeskap icke avbrytas, såframt åtal för brottet icke väckts

3 §

Då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 3 § eller 5 § 1 mom. strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller

Gällande lydelse

eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd polisundersökning skall anses uppenbart.

14 §

Den som mot bättre vetande till myndighet eller läkare avgivit falskt utlåtande eller falsk utsaga i ärende angående avbrytande av havandeskap straffes, såframt ej strängare straff för brottet annars följer, med böter eller fängelse i högst ett år.

Föreslagen lydelse

detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd polisundersökning skall anses uppenbart.

14 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

11.

Lag**om upphävande av 16 kap. 8 § 1 punkten lagen om aktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

16 kap.

Särskilda stadganden

8 §

Den som
1) i fall vilka avses i 2 kap. 9 eller 13 §, 4 kap. 8 eller 12 §, 5 kap. 5 §, 13 kap. 15 § eller 14 kap. 5 § till registreringsmyndigheten eller domstol avger oriktig anmälan eller försäkran eller utfärdar oriktigt intyg om betalning av aktiekapital eller gäld;

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

skall, såframt gärningen ej är ringa eller annorstädes i lag strängare straff ej är stadgat, för aktiebolagsbrott dömas tillböter eller till fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

12.

Lag**om upphävande av 88 § lagen om bostadsaktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

88 §*Bostadsaktiebolagsbrott*

*Den som
1) i de fall som avses i 2 kap. 9 eller 13 §,
4 kap. 8 eller 12 §, 13 kap. 15 § eller 14
kap. 5 § lagen om aktiebolag till register-
myndigheten eller en domstol lämnar en
oriktig anmälan eller försäkran eller utfärdar
ett oriktigt intyg om betalning av aktiekapi-
tal eller skuld, eller*

*(upphävs, se ingivande av osant intyg till
myndighet 16 kap. 7 § SL)*

*(punkt 2 har upphävts genom lag 938/94)
skall för bostadsaktiebolagsbrott dömas till
böter eller fängelse i högst ett år, om inte
gärningen är obetydlig eller strängare straff
stadgas i någon annan lag.*

Denna lag träder i kraft den 199 .

13.

Lag**om ändring av 199 § lagen om andelslag**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 28 maj 1954 om andelslag (247/54) 199 § 4 punkten,
sådan den lyder i lag av den 14 juni 1996 (415/96), samt
fogas till sagda 199 § ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

199 §**199 §**

Den som

4) i egenskap av medlem eller suppleant i

(upphävs, se 2 mom. och ingivande av

Gällande lydelse

förvaltningsrådet eller styrelsen för ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet eller för andelslags centralaffär eller i egen- skap av revisor eller tjänsteman i ett sådant andelslag eller i en sådan centralaffär uppsåtligen lämnar en myndighet oriktiga eller vilseledande uppgifter om sparkasseverksamheten eller en medlemsplacerare eller

skall, om inte gärningen är ringa eller strängare straff stadgas i någon annan lag, för *sparkassebrott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

I 16 kap. 7 § strafflagen stadgas straff för ingivande av osant intyg till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

14.

Lag

om ändring av 27 § lagen om konkurrensbegränsningar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 27 § 1 mom. lagen den 27 maj 1992 om konkurrensbegränsningar (480/92) som följer:

Gällande lydelse

27 §

Den som i de fall som avses i denna lag uppsåtligen till konkurrensverket, länsstyrelsen eller konkurrensrådet lämnar en oriktig anmälan eller upplysning, skall för konkurrensbegränsningsförseelse dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

27 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

15.

Lag**om ändring av 98 § kreditinstitutslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 98 § 2 mom. kreditinstitutslagen av den 30 december 1993 (1607/93) som följer:

Gällande lydelse

98 §

Kreditinstitutsbrott

Även en sparbanksprincipal samt en medlem av ett kreditinstituts förvaltningsråd eller styrelse, en fullmäktig, en verkställande direktör, en tjänsteman eller en revisor som lämnat tillsynsmyndigheten en felaktig eller vilseledande uppgift om kreditinstitutet eller dess kund skall dömas för kreditinstitutsbrott, om inte strängare straff stadgas i någon annan lag.

Föreslagen lydelse

98 §

Kreditinstitutsbrott

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

16.

Lag**om ändring av 68 § lagen om placeringsfonder**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 68 § 2 mom. lagen den 8 maj 1987 om placeringsfonder (480/87), sådant det lyder i lag av den 9 augusti 1993 (748/93), som följer:

68 §

För placeringsfondsbrott skall även dömas en medlem i ett fondbolags styrelse, bolagets verkställande direktör eller en funktionär som uppsåtligt lämnat en myndighet felaktiga eller vilseledande uppgifter om bolaget, samfundet eller fondandelsägarna.

68 §

Straff för ingivande av osant intyg till myndighet stadgas i 16 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

17.

Lag**om upphävande av 18 kap. 4 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsbolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 kap.

Särskilda stadganden

4 §

Den som

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

1) lämnar social- och hälsovårdsministeriet oriktiga uppgifter i handling, vilken skall utgivas med stöd av denna lag;

2) till registreringsmyndigheten avger oriktig anmälan, försäkran eller intyg över inbetalning av aktiekapital, garantikapital eller grundfonden;

skall, såframt gärningen ej är ringa eller annorstädes i lag strängare straff ej är stadgat, för försäkringsbolagsbrott dömas till böter eller till fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

18.

Lag**om upphävande av 77 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolag**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

77 §

Försäkringsbolagsbrott

Den som

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

1) ger social- och hälsovårdsministeriet oriktiga upplysningar i en handling som

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse**skall lämnas in enligt denna lag eller*

skall dömas enligt vad lagen om försäkringsbolag stadgar om försäkringsbolagsbrott.

Denna lag träder i kraft den 199 .

19.

Lag

om upphävande av 22 § 1 punkten lagen om fritt tillhandahållande av försäkringstjänster

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

22 §

Den som
1) lämnar social- och hälsovårdsministeriet oriktiga uppgifter i en handling som skall ges med stöd av denna lag, eller

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

skall dömas till straff såsom lagen om försäkringsbolag stadgar om försäkringsbolagsbrott.

Denna lag träder i kraft den 199 .

20.

Lag

om upphävande av 44 § 1 punkten lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

44 §

Den som
1) ger social- och hälsovårdsministeriet oriktiga upplysningar i en handling som skall lämnas in enligt denna lag eller

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

skall dömas till straff enligt vad lagen om försäkringsbolag stadgar om försäkringsbolagsbrott.

Denna lag träder i kraft den 199 .

21.

Lag**om upphävande av 16 kap. 8 § 1 och 2 punkten lagen om försäkringsföreningar**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

16 kap.

Särskilda stadganden**8 §**

Den som
 1) ger social- och hälsovårdsministeriet
 oriktiga uppgifter i en handling som skall
 inges med stöd av denna lag,

(upphävs, se ingivande av osant intyg till
 myndighet 16 kap. 7 § SL)

2) till registermyndigheten avger oriktig
 anmälan eller försäkran eller oriktigt intyg
 över betalning av garantikapitalet eller
 grundfonden,

 skall, om inte gärningen är ringa eller
 strängare straff stadgas i någon annan lag,
 för försäkringsföreningsbrott dömas till böter
 eller fängelse i högst ett år.

 Denna lag träder i kraft den 199 .

22.

Lag**om upphävande av 130 § 1 punkten lagen om pensionsstiftelser**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

130 §

Den som

1) meddelar social- och hälsovårdsministeriet oriktiga uppgifter i en handling som skall inges med stöd av denna lag,

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

skall, om inte gärningen är ringa eller strängare straff stadgas i någon annan lag, för *pensionsstiftelsebrott* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

23.

Lag**om upphävande av 163 § 1 punkten lagen om försäkringskassor**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

163 §

Den som

1) meddelar social- och hälsovårdsministeriet oriktiga uppgifter i en handling som skall inges med stöd av denna lag,

(upphävs, se ingivande av osant intyg till myndighet 16 kap. 7 § SL)

skall, om inte gärningen är ringa eller strängare straff stadgas i någon annan lag, för *försäkringskassebrott* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 199 .

24.

Lag**om ändring av 42 § tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 42 § 1 mom. tullagen av den 29 december 1994 (1466/94) som följer:*Gällande lydelse*

42 §

Den som utan tillstånd uppsåtligen bryter lås, plomb, sigill eller annan spärr som finsk eller utländsk tullmyndighet anbringat eller godkänt för tillslutning av tullgoods eller avspärrning av område, eller som annars skaffar sig tillträde till utrymme som tillslutits på nämnt sätt, skall för **brytande av tull-sigill** dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

42 §

Det är förbjudet att utan tillstånd bryta lås, plomb, sigill eller annan spärr som en finsk eller utländsk tullmyndighet har anbringat eller godkänt för tillslutning av tullgoods eller avspärrning av ett område eller att på annat sätt skaffa sig tillträde till ett utrymme som tillslutits på nämnt sätt. *Straff för överträdelse av myndighetsförbud som gäller egendom stadgas i 16 kap. 9 § strafflagen.*

Denna lag träder i kraft den 199 .

25.

Lag**om ändring av 5 och 6 §§ lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 17 juni 1977 om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/77) 5 och 6 § som följer:*Gällande lydelse*

5 §

Den som med våld eller hot om våld hindrar eller söker hindra förare eller passagerare, som bistår föraren på dennes begäran, att fullgöra i denna lag avsedd uppgift för upprätthållande av ordning och säkerhet i trafikmedel eller som eljest avsiktligt gör hinder åt föraren eller passagerare, som bistår föraren, i fullgörandet av sagda uppgift, skall, såframt icke strängare straff annorstädes i lag är stadgat, för *våldsamt uppträdande i trafikmedel i kollektivtrafik* dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

På brott riktat mot förare eller passagerare som bistår honom skall stadgandena i 16

Föreslagen lydelse

5 §

Straff för motstånd mot en förare, med föraren jämställd person och passagerare som på begäran bistår dessa stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

kap. 1 och 2 §§ strafflagen icke tillämpas.

6 §
Den som genom oväsen eller annars genom sitt uppträdande stör ordningen i trafikmedel i kollektivtrafik skall för orsakande av störning i trafikmedel i kollektivtrafik dömas till böter eller till fängelse i högst tre månader.

6 §
Straff för ofog i ett kollektivt trafikmedel stadgas i 17 kap. 13 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

26.

Lag

om ändring av 12 § lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 12 § lagen den 11 maj 1979 om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/79) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

12 §

Passagerares straffansvar

Passagerares straffansvar

Den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra biljettkontrollör att utföra i denna lag avsedd kontrollverksamhet eller som eljest uppsåtligen gör hinder åt kontrollören i fullgörandet av sagda uppgift skall, såframt icke annorstädes i lag strängare straff är stadgat, dömas för motstånd mot biljettkontrollör till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Den som i syfte att vilseleda kontrollör vid biljettkontroll uppger fel namn, ålder, yrke eller adress eller annars om sig själv lämnar oriktiga personuppgifter, skall för vilseledande av biljettkontrollör dömas till böter.

På brott riktat mot biljettkontrollör skall stadgandena i 16 kap. 1, 2 och 20 a §§ strafflagen icke tillämpas.

Straff för motstånd mot en kontrollör som avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

(se lämnande av oriktiga personuppgifter 16 kap. 4 § SL)

Denna lag träder i kraft den 199 .

27.

Lag**om ändring av 6 § lagen om bevakningsföretag**

I enlighet med riksdagens beslut

*ändras 6 § lagen den 4 mars 1983 om bevakningsföretag (237/83) som följer:**Gällande lydelse*

6 §

Den som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra väktare att fullgöra sin uppgift eller som eljest gör hinder åt väktaren i hans värv skall, om inte strängare straff är stadgat annorstädes i lag, för våldsamt uppträdande mot väktare dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

6 §

Straff för motstånd mot en väktare som avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den

199 .

28.

Lag**om ändring av 18 § lagen om offentliga nöjestillställningar**

I enlighet med riksdagens beslut

*ändras 18 § lagen den 9 augusti 1968 om offentliga nöjestillställningar (492/68) som följer:**Gällande lydelse*

18 §

Den som olovligen föranstaltar i denna lag avsedd tillställning, för vars föranstaltande tillstånd av myndighet erfordras, eller bryter mot i denna lag stadgade eller med stöd av den givna föreskrifter beträffande dess anordnande, dömes för brott mot bestämmelserna angående nöjestillställningar till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Den som på annat sätt bryter mot denna lag eller med stöd av den samma utfärdade bestämmelser, dömes för brott mot bestämmelserna rörande nöjestillställningar till böter.

Föreslagen lydelse

18 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- 1) utan lov föranstaltar en i denna lag avsedd tillställning för vars föranstaltande erfordras tillstånd av myndighet,
- 2) bryter mot denna lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser om föranstaltande av nöjestillställningar eller
- 3) på något annat sätt bryter mot denna lag eller bestämmelser som har utfärdats med stöd av den,

skall för brott mot bestämmelserna om nöjestillställningar dömas till böter.

Gällande lydelse

Den som begår våld mot ordningsman, hotar honom eller gör honom förfång, straffas på sätt i 16 kap. 1 och 2 §§ strafflagen är stadgat.

Föreslagen lydelse

Straff för motstånd mot en ordningsman som avses i denna lag stadgas i 17 kap. 6 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

29.

Lag**om ändring av 16 § lagen om granskning av videoprogram och andra bildprogram**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 16 § 1 mom. lagen den 24 juli 1987 om granskning av videoprogram och andra bildprogram (697/87) som följer:

Gällande lydelse

16 §

Straff och vitesstadganden

Den som i strid med denna lag

- 1) sprider program som inte har granskats på det sätt som stadgas i denna lag,
- 2) sprider program i strid med granskningsbeslut som avses i denna lag eller stadgandena i 3 §,
- 3) försummar sin i 10 § stadgade anmälningsskyldighet,
- 4) i anmälan som avses i 10 § lämnar oriktig eller vilseledande uppgift, eller som
- 5) sprider program då på upptagningen eller dess omslag inte har gjorts i 11 § nämnda anteckningar eller då på upptagningen eller omslaget gjorts oriktiga eller vilseledande anteckningar,

skall för brott mot stadgandena om granskning av bildprogram dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

16 §

Straff- och vitesstadganden

Den som i strid med denna lag

- 1) sprider program som inte har granskats på det sätt som stadgas i denna lag,
- 2) sprider program i strid med granskningsbeslut som avses i denna lag eller stadgandena i 3 §,
- 3) försummar sin i 10 § stadgade anmälningsskyldighet,
- 4) i anmälan som avses i 10 § lämnar oriktig eller vilseledande uppgift, eller som
- 5) sprider program då på upptagningen eller dess omslag inte har gjorts i 11 § nämnda anteckningar eller då på upptagningen eller omslaget har gjorts oriktiga eller vilseledande anteckningar,

skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för brott mot stadganden om granskning av bildprogram dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

30.

Lag

om ändring av 14 § lagen om förrättande av filmgranskning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 14 § lagen den 29 maj 1965 om förrättande av filmgranskning (300/65) som följer:*Gällande lydelse*

14 §

Den som i strid med lagen om filmgranskning förevisar eller låter förevisa film, vilken icke granskats och godkänts till förevisning såsom ovan är stadgat, straffes med böter *eller fängelse i högst sex månader*. Till samma straff dömes även den, som förevisar eller låter förevisa film med avvikelse från granskningsbeslut eller i 4 § 2 mom. i nämnda lag avsedd föreskrift.

Den som på annat än i 1 mom. nämnt sätt bryter mot lagen om filmgranskning, straffes med böter.

Föreslagen lydelse

14 §

Den som i strid med lagen om filmgranskning

1) förevisar eller låter förevisa en film som inte har granskats och godkänts till förevisning så som stadgas ovan,

2) förevisar eller låter förevisa en film med avvikelse från granskningsbeslutet eller en föreskrift som avses i 4 § 2 mom. i nämnda lag eller

3) på något annat sätt bryter mot lagen om filmgranskning,

skall, *om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för brott mot lagen om filmgranskning* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

31.

Lag

om ändring av 3 § lagen om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 3 § 2 mom. lagen den 23 augusti 1985 om förbud mot anordningar som försvårar hastighetsövervakningen (733/85) som följer:*Gällande lydelse*

3 §

Den som i strid med denna lag importerar, tillverkar, håller till salu, säljer eller annars överlåter i 1 § nämnd anordning eller installerar sådan anordning i motorfordon eller dess släpvagn, skall för *radardetektorsprid-*

Föreslagen lydelse

3 §

Den som i strid med denna lag importerar, tillverkar, håller till salu, säljer eller annars överlåter en i 1 § nämnd anordning eller installerar en sådan anordning i motorfordon eller dess släpvagn, skall för *radardetektor-*

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

ningsbrott dömas till böter eller till fängelse i högst tre månader.

spridningsbrott dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

32.**Lag****om ändring av 21 § passlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 21 § passlagen av den 22 augusti 1986 (642/86) som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 §

21 §

*Straffstadgande**Straffstadganden*

Den som reser ut ur landet utan behövligt pass eller inte iakttar begränsningarna av passets giltighetsområde skall för *passförseelse* dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader, om ej strängare straff för gärningen stadgas i annan lag.

Straff för riksgränsbrott stadgas i 17 kap. 7 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

33.**Lag****om ändring av 10 § lagen om gränson**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 10 § 1 och 2 mom. lagen den 17 maj 1947 om gränson (403/47), sådana de lyder i lag av den 24 juni 1976 (533/76), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 §

10 §

Den som bryter mot stadgandena i denna lag eller med stöd av densamma utfärdade stadganden skall, såframt strängare straff för gärningen icke är stadgat annorstädes i lag, för *överträdelse av lagen om gränson*

Den som bryter mot denna lag eller stadganden som har utfärdats med stöd av den skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *överträdelse av lagen om gränson* dömas till

Gällande lydelse

dömas till böter eller till fängelse i högst tre månader.

Bör i 1 mom. avsett brott, med beaktande av de omständigheter i sin helhet, vilka för-
anlett brottet och framgå av detsamma, anses
grovt, skall gärningsmannen för grov över-
trädelse av lagen om gränzson dömas till
fängelse i högst två år.

Föreslagen lydelse

böter.

*Straff för riksgränzbrott stadgas i 17 kap.
7 § strafflagen.*

Denna lag träder i kraft den 199 .

34.

Lag**om ändring av utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i utlänningslagen av den 22 februari 1991 (378/91) 64 c §, sådan den lyder i lag
av den 28 juni 1993 (639/93), samt
ändras 64 och 64 b §§, sådana de lyder i nämnda lag av den 28 juni 1993, som följer:

Gällande lydelse

64 §

Arbetsstillståndsbrott av arbetsgivare

En arbetsgivare eller dennes företrädare
som anställer eller i sin tjänst håller en ut-
länning som saknar behövligt arbetsstillstånd
skall för *arbetsstillståndsbrott av arbetsgivare*
dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För arbetsstillståndsbrott av arbetsgivare
döms även en entreprenad- eller underentre-
prenadgivare eller den som låter utföra arbe-
te, vars arbetstagare arbetar i entreprenad-
eller underentreprenadarbete vilket har givits
ett utländskt företag eller såsom hyrd arbets-
kraft som ett utländskt företag ställt till för-
fogande, om arbetstagarna inte har de ar-
betsstillstånd som krävs.

64 b §

Ordnande av olovlig inresa

Den som för att skaffa sig eller någon an-
nan ekonomisk vinning

Föreslagen lydelse

64 §

Arbetsstillståndsbrott

*Straff för arbetsstillståndsbrott stadgas i 47
kap. 6 a § strafflagen.*

64 b §

Ordnande av olaglig inresa

*Straff för ordnande av olaglig inresa stad-
gas i 17 kap. 8 § strafflagen.*

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1) för in eller försöker föra in i Finland en utlänning medveten om att denna inte har sådant pass, visum eller uppehållstillstånd som krävs för inresa,

2) ordnar eller förmedlar transport till Finland för en i föregående punkt nämnd utlänning eller

3) till någon annan överlåter ett felaktigt eller förfalskat pass, visum eller uppehållstillstånd för att användas i samband med inresa,

skall för *ordnande av olaglig inresa* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Åtal för ordnande av olaglig inresa behöver inte väckas eller straff för gärningen dömas ut, om det med beaktande av de omständigheter som lett till brottet och gärningsmannens skuld bör anses att gärningen är ursäktlig. Vid bedömningen av om brottet är ursäktligt bör gärningsmannens bevekelsegrunder samt sådana förhållanden i utlänningens hemland eller i det land där han stadigvarande bor som påverkar hans säkerhet särskilt beaktas.

64 c §

Förverkandepåföljd

Ett transportmedel som har använts för begående av brott som avses i 64 b §, kan dömas förbrutet till staten. På för verkandepåföljden tillämpas 46 kap. 9—11 §§ strafflagen.

(upphävs, se stadganden om påföljder 17 kap. 23 § 2 mom. SL)

Denna lag träder i kraft den 199 .

35.

Lag**om ändring av 6 § lotterilagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 6 § lotterilagen av den 1 september 1965 (491/65) som följer:

Gällande lydelse

6 §

Den som olovligen föranstaltar lotteri, för vilket myndighets tillstånd erfordras, säljer eller håller till salu lotter i sådant olovligen eller utomlands föranstaltat lotteri eller eljest främjar föranstaltandet av sådant, dömes för lotteribrott till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Den som på annat sätt bryter mot denna lag eller med stöd av densamma utfärdade bestämmelser dömes för brott mot lotteribes-
tämmelserna till böter.

Föreslagen lydelse

6 §

I 17 kap. 17 § strafflagen stadgas straff för olovligt anordnande av lotteri.

Denna lag träder i kraft den 199 .

36.

Lag**om ändring av 12 § lagen om penninginsamlingar**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 12 § lagen den 31 juli 1980 om penninginsamlingar (590/80), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat genom lag av den 5 augusti 1983 (681/83), som följer:

Gällande lydelse

12 §

Den som utan tillstånd föranstaltar annan penninginsamling än sådan som avses i 3 § 2 eller 3 mom., försummar sin redovisnings-skyldighet eller föranstaltar penninginsamling som avses i 2 § 3 mom. skall för penninginsamlingsbrott dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Den som på annat sätt bryter mot denna lag eller med stöd av den utfärdade stadganden eller bestämmelser skall för penning-

Föreslagen lydelse

12 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1) utan tillstånd föranstaltar annan penninginsamling än sådan som avses i 3 § 2 eller 3 mom. eller som föranstaltar penninginsamling som avses i 2 § 3 mom.,
2) försummar sin redovisningsskyldighet eller

3) på något annat sätt bryter mot denna lag eller mot sådana stadganden eller bestämmelser om insamlingsförfarandet som

Gällande lydelse

insamlingsförseelse dömas till böter.

Föreslagen lydelse

har utfärdats med stöd av den,
skall, om strängare straff för gärningen
inte stadgas på något annat ställe i lag, för
penninginsamlingsbrott dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 199 .

37.

Lag**om ändring av djurskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i djurskyddslagen av den 4 april 1996 (247/96) 55 § 2 mom. och
ändras 53 och 54 § samt 55 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

53 §

Djurskyddsförseelse

Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet
1) bryter mot ett förbud mot tillverkning,
import, försäljning eller överlåtelse enligt 12
§ eller mot ett förbud som avses i 7 § 3
mom., 13 § 1 mom., 16 § 3 mom., 18, 19
eller 27 § eller som utfärdats med stöd av
nämnda stadganden, eller

2) försummar en skyldighet som avses i
eller åläggs med stöd av 13 § 2 mom., 14
§, 16 § 1 mom., 17 §, 20 § 3 mom., 21 § 2
eller 3 mom., 23, 24, 26 eller 30 § eller 31
§ 1 mom. eller 64 §,

skall för *djurskyddsförseelse* dömas till
böter, om inte strängare straff för gärningen
stadgas i någon annan lag.

54 §

Djurplågeri

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1) behandlar ett djur i strid med 3—6, 8,
29, 32 eller 33 § eller stadganden eller be-
stämmelser som utfärdats med stöd av dem,
2) använder anordningar, redskap eller

Föreslagen lydelse

53 §

Djurplågeri

I 17 kap. 14 och 15 § strafflagen stadgas
straff för djurskyddsbrott och lindrigt djur-
skyddsbrott.

54 §

Djurskyddsförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1) behandlar ett djur i strid med 3—6, 8,
29, 32 eller 33 § eller stadganden eller be-
stämmelser som utfärdats med stöd av dem,
2) använder anordningar, redskap eller

Gällande lydelse

ämnen som avses i 12 § och som är förbjudna,

3) i strid med 7 eller 9—11 § vidtar en åtgärd som avses i dem, eller

4) importerar eller försöker importera ett djur i strid med förbudet i 28 §,

skall för djurplågeri dömas till böter eller fängelse i högst två år, om inte strängare straff för gärningen stadgas i någon annan lag.

(se djurskyddsförseelse 53 §)

55 §

Djurhållningsförbud

Den som döms för djurplågeri kan samtidigt dömas att förverka sin rätt att hålla djur. Djurhållningsförbud kan också meddelas personer som lämnas obestrafade av skäl som avses i 3 kap. 3 § strafflagen. Djurhållningsförbudet kan meddelas för viss tid eller så att det blir bestående, och det kan gälla hållande av vissa djurarter eller djurhållning i allmänhet.

Djurhållningsförbud skall verkställas genast, trots att ändring har sökts.

Föreslagen lydelse

ämnen som avses i 12 § och som är förbjudna,

3) i strid med 7 eller 9—11 § vidtar en åtgärd som avses i dem, eller

4) importerar eller försöker importera ett djur i strid med förbudet i 28 §,

skall för ***djurskyddsförseelse*** dömas till böter, om inte *gärningen är straffbar enligt 17 kap. 14 eller 15 § strafflagen* eller strängare straff för gärningen stadgas i någon annan lag.

För djurskyddsförseelse döms också den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1) bryter mot ett förbud mot tillverkning, import, försäljning eller överlåtelse enligt 12 § eller mot ett förbud som avses i 7 § 3 mom., 13 § 1 mom., 16 § 3 mom., 18, 19, 22, 25 eller 27 § eller som utfärdats med stöd av nämnda stadganden, eller

2) försummar en skyldighet som avses i eller åläggs med stöd av 13 § 2 mom., 14 §, 16 § 1 mom., 17 §, 20 § 3 mom., 21 § 2 eller 3 mom., 23, 24, 26, 29 eller 30 § eller 31 § 1 mom. eller 64 §.

55 §

Djurhållningsförbud

I 17 kap. 23 § 1 mom. strafflagen stadgas om djurhållningsförbud.

Denna lag träder i kraft den 199 .

